

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๒ วินัยปิฎกที่ ๑๒ มหาวิภังค์ ภาค ๒

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๑.ปฐมกฐินสิกขาบท นิตานวัตถุ

พระวินัยปิฎก

มหาวิภังค์ ภาค ๒

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๔. นิสสัคคียกัณฑ์

ท่านทั้งหลาย ธรรมคือนิสสัคคียปาจิตตีย์ ๓๐ สิกขาบทเหล่านี้ มาถึงวาระที่จะยกขึ้นแสดงเป็นข้อ ๆ ตามลำดับ

๑. จีวรวรรค

หมวดว่าด้วยจีวร

๑. ปฐมกฐินสิกขาบท

ว่าด้วยกฐินเดาะข้อที่ ๑

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๕๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ โคตมกเจตีย์ เขตกรุงเวสาลี ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงอนุญาตไตรจีวรเพื่อภิกษุทั้งหลายแล้ว พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทราบว่ามีพระภาคทรงอนุญาตไตรจีวรแล้ว จึงเข้าหมู่บ้าน

เชิงอรรถ :

๑ ไตรจีวร คือ อันตรวาสก (ผ้าถุง) อุตตราสงค์ (ผ้าห่ม) สังฆาฏิ (ผ้าห่มซ้อนนอก) (วิ.อ. ๒/๔๕๙/๑๓๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๑ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๑.ปฐมกถาสิกขาบท พระบัญญัติ

โดยครองไตรจีวร ๑ ไตร อยู่ในอารามอีก ๑ ไตร สรงน้ำอีก ๑ ไตร บรรดาภิกษุผู้
มักน้อย สันโดษ มีความละเอียด มีความระมัดระวัง ใฝ่การศึกษา พากันตำหนิ
ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงทรงอดิเรกจีวร^๑เล่า” ครั้นภิกษุ
เหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูล
พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
สอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอทรงอดิเรกจีวร
จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาค
พุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ไม่สมควร ไม่คล้อย
ตาม ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนพวกเธอจึงทรงอดิเรก
จีวรเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส
หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ที่จริง กลับจะทำให้คนที่ไม่เลื่อมใส
ก็ไม่เลื่อมใสไปเลย คนที่เลื่อมใสอยู่แล้วบางพวกก็จะกลายเป็นอื่นไป ฯลฯ” แล้วจึง
รับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๖๐] ก็ ภิกษุใดทรงอดิเรกจีวร ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์^๒

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ อดิเรกจีวร คือผ้าส่วนเกินที่เขาถวายภิกษุเพิ่มเข้ามาจากผ้าที่อธิษฐานเป็นไตรจีวร

^๒ ที่แปลว่า “ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์” นี้เป็นไปตามนัยอธิบายแห่งอรรถกถาว่า “นิสสัคคีย ปาจิตตีย์,
ตณฺจ จีวรํ นิสสัคคียํ โหติ, ปาจิตตียาปตฺติ จสฺส โหติ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ คือจีวรเป็น
นิสสัคคีย์ต้องสละ ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติปาจิตตีย์” (วิ.อ. ๒/๔๖๒-๔๖๓/๑๔๒, กงฺขา.อ. ๑๘๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๒ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๑.ปฐมกฐินสิกขาบท พระอนนัญญัติ

เรื่องพระอนนท

[๔๖๑] สมัยนั้น อติเรกจีวรเกิดขึ้นแก่ท่านพระอนนท ท่านต้องการจะถวาย อติเรกจีวรนั้นแก่ท่านพระสารีบุตร แต่ท่านพระสารีบุตรอยู่ที่เมืองสาเกต ที่นั่น ท่านพระอนนทได้มีความคิดว่า “พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ว่า ‘ภิกษุไม่พึงทรงอติเรกจีวร’ ก็อติเรกจีวรนี้เกิดขึ้นแก่เรา เราต้องการจะถวายท่านพระสารีบุตร แต่ท่านอยู่ที่เมืองสาเกต เราพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ” จึงได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อีกนานเพียงไร สารีบุตรจะกลับมา”

พระอนนทกราบทูลว่า “อีก ๙ หรือ ๑๐ วันจึงจะกลับมา พระพุทธเจ้าข้า”

ทรงอนุญาตอติเรกจีวร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้ทรงอติเรกจีวรได้ ๑๐ วันเป็นอย่างมาก” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนนัญญัติ

[๔๖๒] เมื่อจีวรของภิกษุสำเร็จแล้ว เมื่อกฐินเดาะแล้ว^๑ ภิกษุพึงทรงอติเรกจีวรไว้ได้ ๑๐ วันเป็นอย่างมาก ให้เกินกำหนดนั้นไป ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์^๒

เรื่องพระอนนท จบ

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “กฐินเดาะ” ในที่นี้ตามศัพท์แปลว่า รื้อไม่สะตัง คือไม่แบบสำหรับชิงผ้า หมายถึงยกเลิกอาณิสสงส์กฐินที่ภิกษุพึงได้รับ (ดูเหตุให้กฐินเดาะ เชิงอรรถข้อ ๔๖๓ หน้า ๔)

^๒ นิสสัคคียปาจิตตีย์ คืออาบัติปาจิตตีย์ที่ภิกษุผู้ต้องแล้วเมื่อจะแสดงเทศนาบัตติ จะต้องทำการสละวัตรก่อน จึงจะถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จากอาบัตินี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๑.จีวรวรรค ๑.ปฐมกฐินสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สิกขาบทวิภังค์

[๔๖๓] คำว่า **เมื่อจีวร...สำเร็จแล้ว** หมายความว่า จีวรของภิกษุเสร็จแล้ว สูญหายแล้ว ฉิบหายแล้ว ถูกไฟไหม้เสียแล้ว หรือภิกษุหมดหวังว่าจะได้ผ้ามาเย็บเป็นจีวร

คำว่า **เมื่อกฐินเดาะแล้ว** หมายความว่า กฐินเดาะด้วยมาติกาอย่างใด อย่างหนึ่งในมาติกา ๘^๑ หรือสงฆ์เดาะกฐินในระหว่าง^๒

คำว่า **๑๐ วันเป็นอย่างมาก** คือ ครอบครองไว้ได้ ๑๐ วันเป็นอย่างมาก

ชื่อว่า **อดิเรกจีวร** ได้แก่ จีวรที่ไม่ได้อธิษฐาน^๓ ไม่ได้วิกัป^๔

ที่ชื่อว่า **จีวร** ได้แก่ จีวร ๖ ชนิด^๕ อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีขนาดพอที่จะทำ วิกัปได้เป็นอย่างดี

เชิงอรรถ :

^๑ **มาติกา** คือหัวข้อแห่งการเดาะกฐิน ๘ ประการ คือ (๑) ปักกมนันติกา กฐินเดาะกำหนดด้วยการที่ภิกษุ หลีกไป ไม่คิดจะกลับ (๒) นิฏฐานันติกา กฐินเดาะกำหนดด้วยการที่ภิกษุนำผ้าไปนอกสีมาแล้วตัดเย็บ จีวร ไม่คิดจะกลับ (๓) สันนิฏฐานันติกา กฐินเดาะกำหนดด้วยการที่ภิกษุนำผ้าไปนอกสีมาแล้วตกลงใจ จะไม่ตัดเย็บจีวร และไม่คิดจะกลับ (๔) นาสนันติกา กฐินเดาะกำหนดด้วยการที่ภิกษุนำผ้าไปนอกสีมา ตัดเย็บเป็นจีวร ไม่คิดจะกลับ ผ้าที่ตัดเย็บเป็นจีวรเสียหายไป (๕) สวนันติกา กฐินเดาะกำหนดด้วยการ ที่ภิกษุนำผ้าไปนอกสีมา คิดว่าจะกลับ ตัดเย็บจีวรเสร็จแล้วได้ฟังข่าวว่า กฐินในวัดของตนเดาะเสียแล้ว (๖) อาสาวัจเจทิกา กฐินเดาะกำหนดด้วยการที่ภิกษุหลีกไปนอกสีมาด้วยหวังว่าจะได้ผ้า รอคอยผ้าจนหมด หวัง (๗) สีมาติกกันติกา กฐินเดาะกำหนดด้วยการที่ภิกษุนำผ้าไปตัดเย็บจีวรอยู่นอกสีมา คิดจะกลับ แต่ อยู่นอกสีมาจนกระทั่งกฐินเดาะ (๘) สหุพพารา กฐินเดาะกำหนดด้วยการที่ภิกษุนำผ้าไปตัดเย็บจีวรอยู่ นอกสีมาคิดว่า จะกลับ จะกลับ แต่สงฆ์ในวัดของตนพร้อมใจกันเดาะกฐินเสียก่อน (วิ.ม. ๕/๓๑๐/๙๕)

^๒ **สงฆ์เดาะกฐินในระหว่าง** คือสงฆ์กรานกฐินแล้ว ยังไม่พ้นเขตจีวรกาล มีทายกต้องการจะถวายอกาลจีวร มาขอให้สงฆ์เดาะกฐิน คือยกเลิกอาณิสสสงฆ์กฐินในระหว่างจีวรกาล (ก่อนหมดเขตอาณิสสสงฆ์กฐิน) พระพุทธ องค์ทรงอนุญาตให้เดาะกฐินได้ (วิ.ภิกขุณี. ๓/๙๒๕/๙๒๖/๑๒๑/๑๒๒)

^๓ **อธิษฐาน** คือการตั้งเอาไว้หรือตั้งใจกำหนดเอาไว้ ได้แก่ ตั้งใจกำหนดเอาไว้ว่าจะปฎิบัติด้วยชนิด นั้น ๆ เช่น ไตรจีวร บาตร วิธีอธิษฐาน ใช้อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเปล่งวาจาก็ได้ (วิ.ป. ๘/๓๒๒/๒๖๑, วิ.อ. ๒/๔๖๙/๑๔๗)

^๔ **เรื่องเดียวกัน คำว่า วิกัป** คือทำให้เป็นของสองเจ้าของ คือขอให้ภิกษุสามเณรรูปอื่นร่วมเป็นเจ้าของสิ่งที่ วิกัปนั้น ทำให้ไม่ต้องอาบัติ แม้จะเก็บไว้เกินกำหนด

^๕ **จีวร ๖ ชนิด** คือ โขมะ(จีวรผ้าเปลือกไม้) กปปาลิกะ (จีวรผ้าฝ้าย) โกเสยยะ (จีวรผ้าไหม) กัมพละ (จีวร ผ้าขนสัตว์) สาณะ (จีวรผ้าป่าน) กังคะ (จีวรผ้าผสม) (วิ.อ. ๒/๔๖๒-๔๖๓/๑๔๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๔ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๑.จีวรวรรค ๑.ปฐมกฐินสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

คำว่า ให้เกินกำหนดนั้นไป ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ ความว่า เมื่อรุ่งอรุณวันที่ ๑๑ จีวรผืนนั้นเป็นนิสสัคคีย คือ เป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะ หรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละจีวรที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย
สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้ของกระผม เกินกำหนด ๑๐ วัน เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ^๑ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา ว่า

[๔๖๔] “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วพึงคืนจีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

[๔๖๕] ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้ของกระผม เกินกำหนด ๑๐ วัน เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า

[๔๖๖] “ท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วพึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

เชิงอรรถ :

^๑ คือรับการแสดงอาบัติ เพื่อให้ภิกษุผู้ต้องอาบัติพ้นจากอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๑.ปฐมกฐินสิกขาบท บทภาษณีย์

สละแก่บุคคล

[๔๖๗] ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงบ่าข้างหนึ่ง นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ จีวรผืนนี้ของกระผมเกินกำหนด ๑๐ วัน เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผมคืน จีวรผืนนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์

นิสสัคคียปาจิตตีย์

[๔๖๘] จีวรเกินกำหนด ๑๐ วัน ภิกษุสำคัญว่าเกินกำหนดแล้ว ต้องอาบัติ นิสสัคคียปาจิตตีย์

จีวรเกินกำหนด ๑๐ วัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

จีวรเกินกำหนด ๑๐ วัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่เกินกำหนด ต้องอาบัติ นิสสัคคียปาจิตตีย์

จีวรยังไม่ได้อธิษฐาน ภิกษุสำคัญว่าอธิษฐานแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

จีวรยังไม่ได้วิกัป ภิกษุสำคัญว่าวิกัปแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

จีวรยังไม่ได้สละ ภิกษุสำคัญว่าสละแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

จีวรยังไม่สุญหาย ภิกษุสำคัญว่าสุญหายแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

จีวรยังไม่ฉิบหาย ภิกษุสำคัญว่าฉิบหายแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

จีวรยังไม่ถูกไฟไหม้ ภิกษุสำคัญว่าถูกไฟไหม้แล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

จีวรที่ยังไม่ถูกโจรชิงเอาไป ภิกษุสำคัญว่าถูกโจรชิงเอาไปแล้ว ต้องอาบัติ นิสสัคคียปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๑.ปฐมกถินสิกขาบท อนาปัตติวาร

ติกทุกกฏ

จีวรที่เป็นนิสสัคคีย ภิกษุยังไม่ได้สละ ใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

จีวรยังไม่เกินกำหนด ๑๐ วัน ภิกษุสำคัญว่าเกินกำหนดแล้ว ใช้สอย ต้อง
อาบัติทุกกฏ

จีวรยังไม่เกินกำหนด ๑๐ วัน ภิกษุไม่แน่ใจ ใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

จีวรยังไม่เกินกำหนด ๑๐ วัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่เกินกำหนด ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๔๖๙] ๑. ภิกษุผู้อธิษฐานภายใน ๑๐ วัน

๒. ภิกษุผู้วิกัปไว้ภายใน ๑๐ วัน

๓. ภิกษุผู้สละให้ไปภายใน ๑๐ วัน

๔. ภิกษุผู้มีจีวรสูญหายภายใน ๑๐ วัน

๕. ภิกษุผู้มีจีวรฉิบหายภายใน ๑๐ วัน

๖. ภิกษุผู้มีจีวรถูกไฟไหม้ภายใน ๑๐ วัน

๗. ภิกษุผู้มีจีวรถูกโจรชิงเอาไปภายใน ๑๐ วัน

๘. ภิกษุผู้มีจีวรถูกถือเอาไปโดยวิสาสะภายใน ๑๐ วัน

๙. ภิกษุวิกลจริต

๑๐. ภิกษุต้นบัญญัติ

[๔๗๐] สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ไม่ยอมคืนจีวรที่มีผู้สละให้ บรรดาภิกษุ
ผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์
จึงไม่ยอมคืนจีวรที่มีผู้สละให้แล้ว” แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้
ทรงทราบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๑.ปฐมกฐินสิกขาบท อนาปัตติวาร

ทรงสอบถามแล้วอนุญาตให้คืนจีวร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ทราบหรือไม่ว่า พวกเธอไม่ยอมคืนจีวรที่มีผู้สละให้ จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ ในเมื่อพวกเธอจึงไม่ยอมคืนจีวรที่มีผู้สละให้แล้ว โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ที่จริง กลับจะทำให้คนที่ไม่เลื่อมใสก็ไม่เลื่อมใสไปเลย คนที่เลื่อมใสอยู่แล้วบางพวกก็จะกลายเป็นอื่นไป ฯลฯ” ดังนี้ แล้วทรงแสดงธรรมมีกถาแก่ภิกษุทั้งหลายให้เหมาะสมกับเรื่องนั้น แล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย จีวรที่ภิกษุสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล จะไม่คืนไม่ได้ ภิกษุใดไม่คืนให้ ภิกษุนั้นต้องอาบัติทุกกฏ”

ปฐมกฐินสิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๒.อุทโทสิตสิกขาบท นินทานวัตถุ

๑. จีวรวรรค

๒. อุทโทสิตสิกขาบท

ว่าด้วยภิกษุเก็บจีวรไว้ในโรงเก็บของ
(ว่าด้วยกฐินเดาะข้อที่ ๒)

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๔๗๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุทั้งหลายฝากสังฆาฏิไว้กับพวกภิกษุมีเพียงอุตตราสงค์กับอันตราวาสกออกจาริกไปสู่ชนบท สังฆาฏิเหล่านั้นเก็บไว้นานจึงขึ้นรา ภิกษุทั้งหลายจึงนำออกมาผึ่งแดด

ท่านพระอานนท์เที่ยวไปตามเสนาสนะ เห็นภิกษูกำลังผึ่งสังฆาฏิอยู่จึงเข้าไปถามภิกษุเหล่านั้นว่า “ท่านทั้งหลาย สังฆาฏิที่ขึ้นราเหล่านี้เป็นของใคร” ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นบอกเรื่องนั้นให้พระอานนท์ทราบ

ท่านพระอานนท์ดำนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โइनภิกษุทั้งหลายจึงฝากสังฆาฏิไว้กับพวกภิกษุ มีเพียงอุตตราสงค์กับอันตราวาสกออกจาริกไปสู่ชนบทเล่า” ครั้นท่านดำนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุเหล่านั้นว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกภิกษุฝากสังฆาฏิไว้กับพวกภิกษุ มีเพียงอุตตราสงค์กับอันตราวาสกออกจาริกไปสู่ชนบท จริงหรือ” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โइनพวกโมฆบุรุษเหล่านั้นจึงฝากจีวรไว้กับพวกภิกษุ มีเพียงอุตตราสงค์และอันตราวาสกออกจาริกไปสู่ชนบทเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๒.อุทโทสถิตสิกขาบท พระบัญญัติ

เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” ดังนี้แล้วรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลาย
ยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๗๒] เมื่อจีวรของภิกษุสำเร็จแล้ว เมื่อกลิ่นเดาะแล้ว ถ้าภิกษุอยู่
ปราศจากไตรจีวรแม้สิ้นราตรีหนึ่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์
สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

เรื่องภิกษุเป็นไข้

[๔๗๓] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นไข้อยู่กรุงโกสัมพี พวกญาติส่งทูตไปสำนัก
ของภิกษุนั้นให้แจ้งข่าวว่า “นิมนต์พระคุณท่านมาเถิด พวกเราจะอุปัฏฐาก” ภิกษุ
ทั้งหลายก็กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านไปเถิด พวกญาติจะอุปัฏฐากท่านเอง” ภิกษุนั้น
กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ว่า ‘ภิกษุไม่
พึงอยู่ปราศจากไตรจีวร’ กระผมเป็นไข้ไม่สามารถนำไตรจีวรไปได้ กระผมจะไม่ไป”
ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตให้สมมติจีวรวิปาส

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่ง
กับภิกษุทั้งหลายว่า “เราอนุญาตให้สมมติเพื่อไม่เป็นการอยู่ปราศจากไตรจีวร เพื่อ
ภิกษุผู้เป็นไข้”

ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์พึงให้สมมติอย่างนี้

วิธีสมมติจีวรวิปาส

ภิกษุผู้เป็นไข่นั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบเท้า
ภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหรงประนมมือ กล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ กระผมเป็นไข้ไม่

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๒.อุทโทสิตสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สามารถนำไตรจีวรไปได้ กระผมขอให้สงฆ์สมมติเพื่อไม่เป็นการอยู่ปราศจากไตรจีวร
ฟังกล่าวขอย่างนี้เป็นครั้งที่ ๒ ฟังกล่าวขอย่างนี้เป็นครั้งที่ ๓

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติหุตติกรรมวาจาว่า

[๔๗๔] ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุชื่อนี้เป็นไข้ ไม่สามารถนำไตร
จีวรไปได้เธอขอให้สงฆ์สมมติเพื่อไม่เป็นการอยู่ปราศจากไตรจีวรถ้าสงฆ์พร้อมกัน
แล้วพึงให้สมมติเพื่อไม่เป็นการอยู่ปราศจากไตรจีวรแก่ภิกษุชื่อนี้ นี่เป็นญัตติ

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุชื่อนี้เป็นไข้ไม่สามารถนำไตรจีวรไปได้
เธอขอให้สงฆ์สมมติเพื่อไม่เป็นการอยู่ปราศจากไตรจีวร สงฆ์ให้สมมติเพื่อไม่
เป็นการอยู่ปราศจากไตรจีวรแก่ภิกษุชื่อนี้ ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการให้สมมติเพื่อไม่
เป็นการอยู่ปราศจากไตรจีวรแก่ภิกษุชื่อนี้ ท่านรูปนั้นพึงนั่ง ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย
ท่านรูปนั้นพึงทักท้วง

การสมมติเพื่อไม่เป็นการอยู่ปราศจากไตรจีวร สงฆ์ให้แก่ภิกษุชื่อนี้แล้ว สงฆ์
เห็นชอบ เพราะฉะนั้นจึงนั่ง ข้าพเจ้าขอถือความนิ่งนั้นเป็นมติอย่างนี้” แล้วจึงรับสั่ง
ให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๔๗๕] เมื่อจีวรของภิกษุสำเร็จแล้ว เมื่อกลิ่นเดาะแล้ว ถ้าภิกษุอยู่
ปราศจากไตรจีวรแม้สิ้นราตรีหนึ่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ เว้นแต่ภิกษุ
ได้รับสมมติ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๗๖] คำว่า เมื่อจีวร...สำเร็จแล้ว หมายความว่า จีวรของภิกษุทำเสร็จ
แล้ว สูญหายแล้ว ฉิบหายแล้ว ถูกไฟไหม้แล้ว หรือภิกษุหมดหวังว่าจะได้ผ้ามา
เย็บเป็นจีวร

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๑.จีวรวรรค ๒.อุทโทสถิตสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

คำว่า **เมื่อกลืนเดาะแล้ว** หมายความว่า กลืนเดาะด้วยมัตถิกาอย่างใดอย่างหนึ่ง ในมัตถิกา ๘ หรือสงฆ์เดาะภายในระหว่าง

คำว่า **ถ้าภิกษุอยู่ปราศจากไตรจีวรแม้สิ้นราตรีหนึ่ง** หมายความว่า ภิกษุอยู่ปราศจากสังฆาฏิ อดตราสงค์หรืออันตราสกผืนใดผืนหนึ่ง แม้คืนเดียว

คำว่า **เว้นแต่ภิกษุได้รับสมมติ** คือ ยกเว้นภิกษุผู้ได้รับสมมติ

คำว่า **ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์** คือ จีวรเป็นนิสสัคคียพร้อมกับอรุณขึ้น คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละจีวรที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอดตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้ของกระผม อยู่ปราศแล้วล่วงราตรี เว้นจากได้รับการสมมติ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้ แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา ว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอดตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้ของกระผมอยู่ปราศแล้วล่วงราตรี เว้นจากได้รับการสมมติ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๒.อุทโทสถิตสิกขาบท บทภาษณีย์

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง นั่ง
กระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ จีวรผืนนี้ของกระผมอยู่ปราศแล้ว
ล่วงราตรี เว้นจากได้รับการสมมติ เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน”
ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วพึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผม
คืนจีวรผืนนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์

มาติกา

[๔๗๗] หมูบ้าน มีอุปจารเดียวกัน^๑ หมูบ้าน มีอุปจารแยกกัน

เรือน มีอุปจารเดียวกัน เรือน มีอุปจารแยกกัน

โรงเก็บของ มีอุปจารเดียวกัน โรงเก็บของ มีอุปจารแยกกัน

ป้อม มีอุปจารเดียวกัน ป้อม มีอุปจารแยกกัน

เรือนยอดเดียว มีอุปจารเดียวกัน เรือนยอดเดียว มีอุปจารแยกกัน

ปราสาท มีอุปจารเดียวกัน ปราสาท มีอุปจารแยกกัน

เรือนโล้น^๒ มีอุปจารเดียวกัน เรือนโล้น มีอุปจารแยกกัน

เรือ มีอุปจารเดียวกัน เรือ มีอุปจารแยกกัน

หมูเกวียน มีอุปจารเดียวกัน หมูเกวียน มีอุปจารแยกกัน

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “อุปจาร” คือที่ใกล้เคียงกันบริเวณรอบ ๆ ขานเช่นอุปจารเรือนคือบริเวณรอบ ๆ เรือนซึ่ง
กำหนดจุดที่อยู่นอกบริเวณชายคาของตัวเรือนออกไปถึงจุดที่แม่บ้านยืนอยู่ที่ประตูเรือนสาดน้ำล้างภาชนะ
ออกไปตก (วิ.อ. ๑/๙๒/๓๒๒)

^๒ หัมมียะ เรือนโล้น ได้แก่ ปราสาทหลังคาโล้น มีเรือนยอดตั้งอยู่ที่ดาดฟ้า มีขานชมแสงจันทร์ (วิ.อ.
๒/๔๘๒-๗/๑๕๙, วิ.อ. ๓/๒๙๔/๓๑๙, สารดถ.ฎีกา ๓/๗๑-๗๓/๒๘๕, วิมติ.ฎีกา ๒/๗๑-๗๓/๑๓๕)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๒.อุทโทสถิสสิกขาบท บทภาษณีย์

นา มีอุปจารเดียวกัน นา มีอุปจารแยกกัน

ลานนวดข้าว มีอุปจารเดียวกัน ลานนวดข้าว มีอุปจารแยกกัน

สวน มีอุปจารเดียวกัน สวน มีอุปจารแยกกัน

วิหาร มีอุปจารเดียวกัน วิหาร มีอุปจารแยกกัน

โคนไม้ มีอุปจารเดียวกัน โคนไม้ มีอุปจารแยกกัน

ที่กลางแจ้ง มีอุปจารเดียวกัน ที่กลางแจ้ง มีอุปจารแยกกัน

[๔๗๘] ที่ชื่อว่า **หมู่บ้านมีอุปจารเดียวกัน** คือ หมู่บ้านของตระกูลหนึ่งล้อมรั้วไว้ด้วยกัน ภิกษุเก็บจีวรไว้ภายในหมู่บ้าน แล้วพึงอยู่ภายในหมู่บ้าน ที่ชื่อว่า **หมู่บ้านมีอุปจารแยกกัน**^๑ คือ หมู่บ้านของตระกูลหนึ่งไม่มีรั้วล้อม ภิกษุต้องอยู่ในเรือนที่ตนเก็บจีวรไว้หรือไม่ละหัดถบาส

[๔๗๙] หมู่บ้านของต่างตระกูลและล้อมรั้วไว้ด้วยกัน ภิกษุต้องอยู่ในเรือนที่ตนเก็บจีวรไว้ ในหอประชุมหรือที่ริมประตู หรือไม่ละหัดถบาส เมื่อไปหอประชุมต้องเก็บจีวรไว้ในหัดถบาสแล้วอยู่ในหอประชุมหรือที่ริมประตู หรือไม่ละหัดถบาส ภิกษุเก็บจีวรในหอประชุมต้องอยู่ในหอประชุมหรือที่ริมประตูหรือไม่ละหัดถบาส

หมู่บ้านไม่มีรั้วล้อม ภิกษุต้องอยู่ในเรือนที่ตนเก็บจีวรไว้หรือไม่ละหัดถบาส

[๔๘๐] **เรือน** ของตระกูลหนึ่งล้อมรั้วไว้ด้วยกัน มีห้องใหญ่ห้องเล็กหลายห้อง ภิกษุเก็บจีวรไว้ภายในเรือน ต้องอยู่ภายในเรือน

เรือนไม่มีรั้วล้อม ภิกษุต้องอยู่ในห้องที่ตนเก็บจีวรไว้หรือไม่ละหัดถบาส

[๔๘๑] **เรือน** ของต่างตระกูลและล้อมรั้วไว้ด้วยกัน มีห้องใหญ่ห้องเล็กหลายห้อง ภิกษุต้องอยู่ในห้องที่ตนเก็บจีวรไว้หรือที่ริมประตู หรือไม่ละหัดถบาส

เรือนไม่มีรั้วล้อม ภิกษุต้องอยู่ในห้องที่ตนเก็บจีวรไว้หรือไม่ละหัดถบาส

เชิงอรรถ :

^๑ หมู่บ้านที่จัดว่ามีอุปจารเดียวกัน ท่านกำหนดด้วยล้อมรั้วไว้ด้วยกัน, ที่จัดว่ามีอุปจารแยกกัน ท่านกำหนดด้วยไม่มีรั้วล้อม (ปริกขิตโตติ... เอตดาวดา เอกกุลคามสส เอกุปจารตา ทสสิตา. ฯเปฯ
อปปริกขิตโตติ อิมินา ตสเสว คามสส นานุปจารตา ทสสิตา - วิ.อ. ๒/๔๗๘/๑๔๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๑๔ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๒.อุทโทสถิสสิกขาบท บทภาษณีย์

[๔๘๒] **โรงเก็บของ** ของตระกูลหนึ่งล้อมรั้วไว้ด้วยกัน มีห้องใหญ่ห้องเล็ก
หลายห้อง ภิกษุต้องอยู่ในโรงเก็บของที่ตนเก็บจีวรไว้

โรงเก็บของไม่มีรั้วล้อม ภิกษุต้องอยู่ในห้องเก็บของที่ตนเก็บจีวรไว้หรือไม่ละ
หัตถบาส

[๔๘๓] **โรงเก็บของ** ของต่างตระกูลและล้อมรั้วไว้ด้วยกัน มีห้องใหญ่ห้อง
เล็กหลายห้อง ภิกษุต้องอยู่ในห้องที่ตนเก็บจีวรไว้หรือที่ริมประตู หรือไม่ละหัตถบาส

โรงเก็บของไม่มีรั้วล้อม ภิกษุต้องอยู่ในห้องที่ตนเก็บจีวรไว้หรือไม่ละหัตถบาส

[๔๘๔] **ป้อม** ของตระกูลหนึ่ง ภิกษุต้องอยู่ภายในป้อมที่ตนเก็บจีวรไว้

ป้อมของต่างตระกูล มีห้องใหญ่ห้องเล็กหลายห้อง ภิกษุต้องอยู่ในห้องที่ตน
เก็บจีวรไว้หรือที่ริมประตูหรือไม่ละหัตถบาส

[๔๘๕] **เรือนยอดเดียว** ของตระกูลหนึ่ง ภิกษุต้องอยู่ภายในเรือนยอดเดียว
ที่ตนเก็บจีวรไว้

เรือนยอดเดียวของต่างตระกูล มีห้องใหญ่ห้องเล็กหลายห้อง ภิกษุต้องอยู่ใน
ห้องที่ตนเก็บจีวรไว้หรือที่ริมประตู หรือไม่ละหัตถบาส

[๔๘๖] **ปราสาท** ของตระกูลหนึ่ง ภิกษุต้องอยู่ในปราสาทที่ตนเก็บจีวรไว้

ปราสาทของต่างตระกูล มีห้องใหญ่ห้องเล็กหลายห้อง ภิกษุต้องอยู่ในห้องที่
ตนเก็บจีวรไว้หรือที่ริมประตู หรือไม่ละหัตถบาส

[๔๘๗] **เรือนโถน** ของตระกูลหนึ่ง ภิกษุต้องอยู่ภายในเรือนโถนที่ตนเก็บ
จีวรไว้

เรือนโถนของต่างตระกูล มีห้องใหญ่ห้องเล็กหลายห้อง ภิกษุต้องอยู่ในห้องที่
ตนเก็บจีวรไว้หรือที่ริมประตู หรือไม่ละหัตถบาส

[๔๘๘] **เรือ** ของตระกูลหนึ่ง ภิกษุต้องอยู่ภายในเรือที่ตนเก็บจีวรไว้

เรือของต่างตระกูล มีห้องใหญ่ห้องเล็กหลายห้อง ภิกษุต้องอยู่ในห้องที่ตน
เก็บจีวรไว้หรือที่ริมประตู หรือไม่ละหัตถบาส

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๒.อุทโทสถสิกขาบท บทภาษณีย์

[๔๘๙] **หมู่เกวียน** ของตระกูลหนึ่ง ภิกษุต้องไม่ละอัพกันตร^๑ ด้านหน้า หรือด้านหลัง ข้างละ ๗ อัพกันตร ด้านข้างด้านละ ๑ อัพกันตร

หมู่เกวียนของต่างตระกูล ภิกษุเก็บจีวรไว้ในหมู่เกวียน ต้องไม่ละหัตถบาส

[๔๙๐] **นา** ของตระกูลหนึ่งและล้อมรั้วไว้ด้วยกัน ภิกษุต้องอยู่ภายในนาที่ ดนเก็บจีวรไว้ นาไม่มีรั้วล้อม ภิกษุต้องไม่ละหัตถบาส

นาของต่างตระกูลและล้อมรั้วไว้ด้วยกัน ภิกษุเก็บจีวรไว้ในนา ต้องอยู่ที่ริม ประตุหรือไม่ละหัตถบาส นาที่ไม่มีรั้วล้อม ต้องไม่ละหัตถบาส

[๔๙๑] **ลานนวดข้าว** ของตระกูลหนึ่งและล้อมรั้วไว้ด้วยกัน ภิกษุต้องอยู่ ภายในลานนวดข้าวที่ตนเก็บจีวรไว้ ลานนวดข้าวของตระกูลหนึ่งไม่มีรั้วล้อม ต้องไม่ ละหัตถบาส

ลานนวดข้าวของต่างตระกูลและล้อมรั้วไว้ด้วยกัน ภิกษุเก็บจีวรไว้ในลาน นวดข้าว ต้องอยู่ที่ริมประตุ หรือไม่ละหัตถบาส ลานนวดข้าวของต่างตระกูลไม่มีรั้ว ล้อม ต้องไม่ละหัตถบาส

[๔๙๒] **สวน** ของตระกูลหนึ่งและล้อมรั้วไว้ด้วยกัน ภิกษุเก็บจีวรไว้ในสวน ต้องอยู่ภายในสวน สวนที่ไม่มีรั้วล้อม ต้องไม่ละหัตถบาส

สวนของต่างตระกูลและล้อมรั้วไว้ด้วยกัน ภิกษุเก็บจีวรไว้ในสวน ต้องอยู่ ที่ริมประตุ หรือไม่ละหัตถบาส สวนที่ไม่มีรั้วล้อม ต้องไม่ละหัตถบาส

[๔๙๓] **วิหาร** ของตระกูลหนึ่งและล้อมรั้วไว้ด้วยกัน ภิกษุเก็บจีวรไว้ในวิหาร ต้องอยู่ภายในวิหาร วิหารของตระกูลหนึ่งไม่มีรั้วล้อม ต้องอยู่ในวิหารที่ตนเก็บจีวร ไว้หรือไม่ละหัตถบาส

วิหารของต่างตระกูลและล้อมรั้วไว้ด้วยกัน ภิกษุต้องอยู่ในวิหารที่ตนเก็บจีวรไว้ หรือที่ริมประตุ หรือไม่ละหัตถบาส วิหารของต่างตระกูลไม่มีรั้วล้อม ต้องอยู่ในวิหาร ที่ตนเก็บจีวรไว้ หรือไม่ละหัตถบาส

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า "อัพกันตร" เป็นมาตราวัดในภาษามคธ เทียบเท่า ๒๘ ศอก หรือ ๗ วา (เอต อัพกันตร
อญฺฐวิสตีหตถ์ โหติ - วิ.อ. ๒/๔๘๙/๑๕๙)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๒.อุทโทสถิสสิกขาบท บทภาษณีย์

[๔๙๔] โคนไม้ ของตระกูลหนึ่ง กำหนดเขตที่เงาแผ่ไปรอบ ๆ เวลาเที่ยงวัน
ภิกษุเก็บจีวรภายในเขตเงา ต้องอยู่ในเขตเงา

โคนไม้ของต่างตระกูล ต้องไม่ละหัดถบาส

ที่ชื่อว่าที่กลางแจ้งมีอุปจารเดียวกัน คือ ป่าไม่มีบ้าน กำหนด ๗ อัฟกัณดร
โดยรอบ เป็นอุปจารเดียว พ้นกำหนดนั้นเป็นอุปจารแยกกัน

นิสสัคคียปาจิตติย

[๔๙๕] จีวรอยู่ปราศแล้ว ภิกษุสำคัญว่าอยู่ปราศแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตติย เว้นแต่ภิกษุได้รับสมมติ

จีวรอยู่ปราศแล้ว ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย เว้นแต่ภิกษุได้
รับสมมติ

จีวรอยู่ปราศแล้ว ภิกษุสำคัญว่าไม่อยู่ปราศแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย
เว้นแต่ภิกษุได้รับสมมติ

จีวรยังไม่ได้ถอน ภิกษุสำคัญว่าถอนแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย เว้นแต่
ภิกษุได้รับสมมติ

จีวรยังไม่ได้สละให้ ภิกษุสำคัญว่าสละให้แล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย
เว้นแต่ภิกษุได้รับสมมติ

จีวรยังไม่สูญหาย ภิกษุสำคัญว่าสูญหายแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย
เว้นแต่ภิกษุได้รับสมมติ

จีวรยังไม่ฉิบหาย ภิกษุสำคัญว่าฉิบหายแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย
เว้นแต่ภิกษุได้รับสมมติ

จีวรยังไม่ถูกไฟไหม้ ภิกษุสำคัญว่าถูกไฟไหม้แล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตติย เว้นแต่ภิกษุได้รับสมมติ

จีวรยังไม่ถูกโจรชิง ภิกษุสำคัญว่าถูกโจรชิงไปแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย
เว้นแต่ภิกษุได้รับสมมติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๒. อุทโทสิตสิกขาบท อนาปัตติวาร

ตักทุกกฏ

จีวรเป็นนิสสัคคีย ภิกษุยังไม่วาสใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

จีวรไม่อยู่ปราศ ภิกษุสำคัญว่าอยู่ปราศแล้ว ใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

จีวรไม่อยู่ปราศ ภิกษุไม่แน่ใจ ใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

จีวรไม่อยู่ปราศ ภิกษุสำคัญว่าไม่อยู่ปราศ ใช้สอย ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๔๙๖] ๑. ภิกษุผู้ถอนภายในอรุณ

๒. ภิกษุผู้สละให้ไป

๓. ภิกษุผู้มีจีวรสูญหาย

๔. ภิกษุผู้มีจีวรฉิบหาย

๕. ภิกษุผู้มีจีวรถูกไฟไหม้

๖. ภิกษุผู้มีจีวรถูกโจรชิงเอาไป

๗. ภิกษุผู้มีจีวรถูกถือเอาไปโดยวิสาสะ

๘. ภิกษุได้รับสมมติ

๙. ภิกษุวิกลจริต

๑๐. ภิกษุตันปัญญัตติ

อุทโทสิตสิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๓.ตติยกลีณสิกขาบท นินทานวัตถุ

๑. จีวรวรรค

๓. ตติยกลีณสิกขาบท

ว่าด้วยกลีณเดาะข้อที่ ๓

เรื่องภิกษุรับอกาลจีวร

[๔๙๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น อกาลจีวร^๑ ได้เกิดขึ้นแก่ภิกษุรูปหนึ่ง ท่านจะทำจีวรแต่ผ้าไม่พอ จึงพยายามดัดผ้านั้นให้ยืดยาวรีดเป็นหลายครั้ง พระผู้มีพระภาคเสด็จไปตามเสนาสนะ ทอดพระเนตรเห็นเธอพยายามดัดผ้านั้นให้ยืดยาวรีดเป็นหลายครั้ง จึงเสด็จเข้าไปหาภิกษุรูปนั้น ครั้นถึงแล้วตรัสถามว่า “เธอพยายามดัดผ้านั้นให้ยืดยาวรีดเป็นหลายครั้ง เพื่ออะไร”

ภิกษุนั้นกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ได้ผ้าที่เป็นอกาลจีวร ครั้นจะทำจีวรผ้าไม่พอดังนั้นจึงพยายามดัดผ้านั้นให้ยืดยาวรีดเป็นหลายครั้ง พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอมีความหวังจะได้ผ้าสำหรับทำจีวรอีกหรือ”

ภิกษุนั้นกราบทูลว่า “มีความหวัง พระพุทธเจ้าข้า”

ทรงอนุญาตอกาลจีวร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “เราอนุญาตให้รับผ้าที่เป็นอกาลจีวรแล้วเก็บไว้โดยมีความหวังว่าจะได้ผ้ามาเพิ่ม”

เชิงอรรถ :

^๑ อกาลจีวร หมายถึงผ้าสำหรับทำจีวรที่เกิดขึ้นนอกฤดูกาล คือนอกเวลาที่ภิกษุจะพึงรับผ้าผืนที่ ๔ นอกจากไตรจีวรเก็บไว้ได้ (ดูเชิงอรรถ ข้อ ๕๐๐ หน้า ๒๑ ในเล่มนี้)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๑๙ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๓.ตติยกฐินสิกขาบท พระบัญญัติ

[๔๙๘] ต่อมา ภิกษุทั้งหลายทราบว่ พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้รับผ้าที่เป็นอกาลจีวรเก็บไว้ได้โดยมีความหวังว่าจะได้ผ้ามาเพิ่ม จึงรับผ้าที่เป็นอกาลจีวรเก็บไว้เกิน ๑ เดือน ผ้าเหล่านั้นถูกมัดรวมเป็นห่อ ๆ แขนวไว้ที่ราว

ท่านพระอานนท์เที่ยวไปตามเสนาสนะ เห็นผ้าเหล่านั้นถูกมัดรวมเป็นห่อ ๆ แขนวไว้ที่ราว จึงถามภิกษุทั้งหลายว่า “ผ้าเหล่านั้นถูกมัดรวมเป็นห่อ ๆ แขนวไว้ที่ราว เป็นของใคร”

ภิกษุทั้งหลายตอบว่า “ผ้าเหล่านี้เป็นอกาลจีวร พวกกระผมเก็บไว้โดยความหวังว่าจะได้ผ้ามาเพิ่ม”

พระอานนท์ถามว่า “เก็บไว้นานเท่าไร”

ภิกษุทั้งหลายตอบว่า “เก็บไว้เกิน ๑ เดือน ขอรับ”

พระอานนท์ดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โइनภิกษุทั้งหลายจึงรับผ้าที่เป็นอกาลจีวรเก็บไว้เกิน ๑ เดือนเล่า” ครั้นท่านดำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า ภิกษุทั้งหลายรับผ้าที่เป็นอกาลจีวรเก็บไว้เกิน ๑ เดือน จริงหรือ” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โइनโมฆบุรุษเหล่านั้น จึงรับผ้าที่เป็นอกาลจีวรแล้วเก็บไว้เกิน ๑ เดือนเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้มีได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๙๙] เมื่อจีวรของภิกษุสำเร็จแล้ว เมื่อกฐินเดาะแล้ว อกาลจีวรเกิดขึ้นแก่ภิกษุ ภิกษุต้องการก็พึงรับไว้ได้ ครั้นรับแล้วพึงรีบให้ทำเป็นจีวร ถ้าผ้านั้น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๑.จีวรวรรค ๓.ตติยภินิสสัคคียกัณฑ์ สิกขาบทวิภังค์

มีไม่พอ เมื่อมีความหวังว่าจะได้ผ้ามาเพิ่ม ภิกษุนั้นพึงเก็บผ้าสำหรับทำจีวรนั้นไว้ไม่เกิน ๑ เดือน เพื่อเพิ่มผ้าสำหรับทำจีวรที่ยังขาดให้ครบ ถ้าเก็บเกินกำหนดนั้น แม้มีความหวังว่าจะได้ผ้ามาเพิ่ม ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องภิกษุรับอากาลจีวร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๐๐] คำว่า **เมื่อจีวร...สำเร็จแล้ว** หมายความว่า จีวรของภิกษุทำเสร็จแล้ว สูญหายแล้ว ฉิบหายแล้ว ถูกไฟไหม้เสียแล้ว หรือภิกษุหมดหวังว่าจะได้ผ้ามาเย็บเป็นจีวร

คำว่า **เมื่อภลินเดาะแล้ว** หมายความว่า ภลินเดาะด้วยมาติกาอย่างใดอย่างหนึ่งในมาติกา ๘ หรือสงฆ์เดาะภลินในระหว่าง

ที่ชื่อว่า **อากาลจีวร** ได้แก่ ผ้าที่เกิดขึ้นตลอด ๑๑ เดือน ในเมื่อไม่ได้ภทรานภลิน ผ้าที่เกิดขึ้นตลอด ๗ เดือน ในเมื่อได้ภทรานภลินแล้ว แม้ผ้าที่เขาถวายเจาะจงในกาลนี้ชื่อว่า **อากาลจีวร**^๑

คำว่า **เกิดขึ้น** คือ เกิดจากสงฆ์ จากคณะ จากญาติ จากมิตร หรือที่เป็นผ้าบังสุกุล หรือที่ได้มาด้วยทรัพย์ของตน

คำว่า **ต้องการ** คือ เมื่อต้องการก็รับไว้

คำว่า **ครั้นรับแล้วพึงรีบให้ทำ** คือ พึงให้ทำเสร็จภายใน ๑๐ วัน

คำว่า **ถ้าผ้านั้นมีไม่พอ** คือ ผ้าไม่เพียงพอที่จะทำเป็นไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง

คำว่า **ภิกษุนั้นพึงเก็บผ้าสำหรับทำจีวรนั้นไว้ไม่เกิน ๑ เดือน** คือ เก็บไว้ได้ ๑ เดือนเป็นอย่างมาก

เชิงอรรถ :

^๑ คือ (๑) ตั้งแต่ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ของปีถัดไปสำหรับผู้ที่ไม่ได้ภทรานภลิน รวมเป็น ๑๑ เดือน (๒) ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๔ ถึง ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ในปีเดียวกัน สำหรับผู้ได้ภทรานภลิน รวมเป็น ๗ เดือน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๓.ตติยภินิสสัคคียกัณฑ์ สิกขาบทวิภังค์

คำว่า เพื่อเพิ่มผ้าสำหรับทำจีวรที่ยังขาดให้ครบ คือ เพื่อจะให้ผ้าที่ยังขาดครบบริบูรณ์

คำว่า เมื่อมีความหวังว่าจะได้ผ้ามาเพิ่ม คือ มีความหวังว่าจะได้จากสงฆ์ จากคณะ จากญาติ จากมิตร หรือที่เป็นผ้าบังสุกุล หรือที่ได้มาด้วยทรัพย์ของตน

จีวรที่มีความหวังว่าจะได้มา

คำว่า ถ้าเก็บเกินกำหนดนั้น แม้มีความหวังว่าจะได้ผ้ามาเพิ่ม อธิบายว่า จีวรที่หวังเกิดขึ้นในวันที่จีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้ว เพียงทำให้เสร็จใน ๑๐ วัน

จีวรที่หวังเกิดขึ้นในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๒ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๓ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๔ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๕ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๖ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๗ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๘ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๙ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๑๐ วัน เพียงทำให้เสร็จใน ๑๐ วัน

จีวรที่หวังเกิดขึ้นในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๑๑ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๑๒ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๑๓ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๑๔ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๑๕ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๑๖ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๑๗ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๑๘ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๑๙ วัน ... ในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๒๐ วัน เพียงทำให้เสร็จใน ๑๐ วัน

จีวรที่หวังเกิดขึ้นในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๒๑ วัน เพียงทำให้เสร็จใน ๙ วัน
 จีวรที่หวังเกิดขึ้นในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๒๒ วัน เพียงทำให้เสร็จใน ๘ วัน
 จีวรที่หวังเกิดขึ้นในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๒๓ วัน เพียงทำให้เสร็จใน ๗ วัน
 จีวรที่หวังเกิดขึ้นในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๒๔ วัน เพียงทำให้เสร็จใน ๖ วัน
 จีวรที่หวังเกิดขึ้นในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๒๕ วัน เพียงทำให้เสร็จใน ๕ วัน
 จีวรที่หวังเกิดขึ้นในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๒๖ วัน เพียงทำให้เสร็จใน ๔ วัน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๓.ตติยกฐินสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

จีวรที่หวังเกิดขึ้นในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๒๗ วัน พึงทำให้เสร็จใน ๓ วัน
 จีวรที่หวังเกิดขึ้นในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๒๘ วัน พึงทำให้เสร็จใน ๒ วัน
 จีวรที่หวังเกิดขึ้นในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๒๙ วัน พึงทำให้เสร็จใน ๑ วัน
 จีวรที่หวังเกิดขึ้นในเมื่อจีวรผืนเดิมเกิดขึ้นแล้วได้ ๓๐ วัน พึงอธิษฐาน วิกัป
 สละให้ผู้อื่นในวันนั้น ถ้าไม่อธิษฐาน ไม่วิกัปหรือไม่สละให้ผู้อื่น เมื่อรุ่งอรุณวันที่ ๓๑
 จีวรเป็นนิสสัคคีย คือ เป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล
 ภิขุทั้งหลาย ภิขุพึงสละจีวรที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิขุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิขุผู้
 แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ อกาลจีวรผืนนี้ของ
 กระผมเกิน ๑ เดือน เป็นนิสสัคคีย กระผมสละอากาลจีวรผืนนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้ว
 พึงแสดงอาบัติ

ภิขุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา
 ว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิขุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละ
 แก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิขุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิขุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิขุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบ
 เท้าภิขุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ อกาลจีวร
 ผืนนี้ของกระผมเกิน ๑ เดือน เป็นนิสสัคคีย กระผมสละอากาลจีวรผืนนี้แก่ท่านทั้ง
 หลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิขุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่าน
 ทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิขุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่าน
 ทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิขุชื่อนี้”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๓.ตติยภินิสกขาบท บทภาษณีย์

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ โอกาสจีวรผืนนี้ของกระผมเกิน ๑ เดือน เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละโอกาสจีวรผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผมคืนจีวรผืนนี้ให้แก่ท่าน”

จีวรที่หวังเกิดขึ้น เนื้อผ้าไม่เหมือนกับจีวรเดิมที่เกิดขึ้นแล้ว และวันคืนก็ยังไม่เหลืออยู่ เมื่อไม่ต้องการจะทำ ก็ไม่ต้องทำ

บทภาษณีย์

นิสสัคคียปาจิตติย

[๕๐๑] จีวรเก็บไว้เกิน ๑ เดือน ภิกษุสำคัญว่าเกินแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

จีวรเก็บไว้เกิน ๑ เดือน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

จีวรเก็บไว้เกิน ๑ เดือน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่เกิน ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

จีวรยังไม่ได้อธิษฐาน ภิกษุสำคัญว่าอธิษฐานแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

จีวรยังไม่ได้วิกัป ภิกษุสำคัญว่าวิกัปแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

จีวรยังไม่ได้สละให้ ภิกษุสำคัญว่าสละให้แล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

จีวรยังไม่สุญหาย ภิกษุสำคัญว่าสุญหายแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

จีวรยังไม่ฉิบหาย ภิกษุสำคัญว่าฉิบหายแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

จีวรยังไม่ถูกไฟไหม้ ภิกษุสำคัญว่าถูกไฟไหม้แล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

จีวรยังไม่ถูกโจรชิง ภิกษุสำคัญว่าถูกโจรชิงแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๓.ตติยกลีณสิกขาบท อนาปัตติวาร

ตักทุกกฏ

จีวรเป็นนิสสัคคีย ภิกษุไม่สละ ไข้อย ดองอาบัติทุกกฏ

จีวรยังไม่เกิน ๑ เดือน ภิกษุสำคัญว่าเกินแล้ว ดองอาบัติทุกกฏ

จีวรที่ยังไม่เกิน ๑ เดือน ภิกษุไม่แน่ใจ ดองอาบัติทุกกฏ

จีวรยังไม่เกิน ๑ เดือน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่เกิน ไม่ดองอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๐๒] ๑. ภิกษุอธิษฐานภายใน ๑ เดือน

๒. ภิกษุผู้วิภังค์ไว้

๓. ภิกษุผู้สละให้ไป

๔. ภิกษุผู้มีจีวรสูญหาย

๕. ภิกษุผู้มีจีวรฉิบหาย

๖. ภิกษุผู้มีจีวรถูกไฟไหม้

๗. ภิกษุผู้มีจีวรถูกโจรชิงเอาไป

๘. ภิกษุผู้มีจีวรถูกถือเอาไปโดยวิสาสะ

๙. ภิกษุวิกลจริต

๑๐. ภิกษุต้นบัญญัติ

ตติยกลีณสิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๑.จีวรวรรค ๔.ปฺราณจีวรสิกขาบท นิตานวัตถุ

๑. จีวรวรรค

๔. ปฺราณจีวรสิกขาบท

ว่าด้วยการให้ชักจีวรเก่า

เรื่องพระอุทายีกับอดีตภรรยา

[๕๐๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น อดีตภรรยาของท่านพระอุทายีบวชอยู่ในสำนักภิกษุณี นางมาหาท่านพระอุทายีอยู่เสมอ แม้ท่านพระอุทายีก็ไปหานางอยู่เสมอ ก็ในสมัยนั้น ท่านพระอุทายีกระทำกตกิจในที่อยู่ของนาง

เข้าวันหนึ่ง ท่านพระอุทายีครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวรไปหานางถึงที่อยู่ เมื่อเข้าไปถึงแล้วก็นั่งบนอาสนะเปิดองคชาตต่อหน้าภิกษุณีนั้น แม้ภิกษุณีนั่งบนอาสนะเปิดองคชาตต่อหน้าท่านพระอุทายีเช่นกัน ท่านพระอุทายีเกิดความกำหนดเพ่งมององคชาตของนาง น้ำอสุจิของท่านพระอุทายีนั่นเคลื่อน ครั้นแล้วท่านพระอุทายีจึงกล่าวกับภิกษุณีนั้ดังนี้ว่า “น้องหญิง เธอจงไปหาน้ำมา ฉันจะชักอันตราวาสก”

นางตอบว่า “โปรดส่งมาเถิด ดิฉันจะชักให้”

ครั้นแล้วนางใช้ปากดูดอสุจิส่วนหนึ่ง และสอดอสุจิอีกส่วนหนึ่งเข้าในองคชาต เพราะเหตุนี้ท่านพระอุทายีจึงได้ตั้งครรรค์

พวกภิกษุณีพูดว่า “ภิกษุณีนั้ไม่ได้ประพฤติพรหมจรรย์จึงตั้งครรรค์”

นางตอบว่า “แม่เจ้า ไม่ใช่ว่าดิฉันไม่ได้ประพฤติพรหมจรรย์” แล้วบอกเรื่องนั้นให้ภิกษุณีทั้งหลายทราบ

พวกภิกษุณีพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนท่านพระอุทายีจึงให้ภิกษุณีชักจีวรเก่าให้เล่า” แล้วนำเรื่องนี้ไปบอกให้ภิกษุทั้งหลายทราบ

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนท่านพระอุทายีจึงให้ภิกษุณีชักจีวรเก่าให้เล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพระอุทายีโดยประการ ต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๑.จีวรวรรค ๔.ปฺราณจีวรสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุทายีว่า “อุทายี ทราบว่า เธอใช้ภิกษุณีชักจีวรเก่า จริงหรือ” พระอุทายีทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธองค์ทรงถามว่า “อุทายี นางเป็นญาติของเธอหรือไม่ใช่ญาติ” พระอุทายีทูลตอบว่า “ไม่ใช่ญาติ พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรงดำหนิว่า “โมฆบุรุษ ชายผู้ไม่ใช่ญาติยอมไม่รู้จักความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ความน่าเลื่อมใสหรือไม่น่าเลื่อมใสของหญิงผู้ไม่ใช่ญาติ โมฆบุรุษเช่นนั้น^๑ ใช้ภิกษุณีผู้ที่ไม่ใช่ญาติให้ชักจีวรเก่า โมฆบุรุษ การกระทำการอย่างนี้ มิได้ทำ คนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๐๔] ก็ ภิกษุใดใช้ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติให้ชัก ให้อยอม หรือให้ทูปจีวรเก่า ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระอุทายีกับอดีตภรรยา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๐๕] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้ ที่ชื่อว่า ผู้ไม่ใช่ญาติ คือ ไม่ใช่คนที่เกี่ยวเนื่องกันทางมารดาหรือทางบิดา ตลอดเจ็ดชั่วคน^๒

เชิงอรรถ :

^๑ ตตถ เชนัน นั้นเป็น ปจจตตกตวตถ หรือ กรณกตวตถ คือมีอรรถเป็นปฐมาริภัตติ หรือตติยาริภัตติ (ตตถ นาม ตวณฺติ โส นาม ตว, ตาย นาม ตวณฺติ วา อตฺโถ - วิมติ. ฎีกา ๑/๕๐๓-๕/๕๑๗ แปลว่า เชนัน หรือภิกษุณีนั่น ก็ได้)

^๒ เจ็ดชั่วคน คือวงศ์สกุลที่สืบสายโลหิตกันมา นับตั้งแต่ตัวภิกษุขึ้นไป ๓ ชั้น คือชั้นพ่อ ชั้นปู่ และชั้นทวด กับนับจากตัวภิกษุลงมาถึง ๓ ชั้น คือชั้นลูก ชั้นหลาน และชั้นเหลน รวมเป็นเจ็ดชั่วคน (วิ.อ. ๒/๕๐๓-๕/๑๖๕-๑๖๖)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๑.จีวรวรรค ๔.ปฺราณจีวรสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า **ภิกษุณี** ได้แก่ มาตุคามที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย
 ที่ชื่อว่า **จีวรเก่า** ได้แก่ ผ้าที่นุ่งแล้วแม่เพียง ๑ ครั้ง ผ้าที่ห่มแล้วแม่เพียง ๑ ครั้ง
 ภิกษุสั่งว่า “จงซัก” ต้องอาบัติทุกกฏ จีวรที่ภิกษุณีซักแล้วเป็นนิสสัคคีย
 ภิกษุสั่งว่า “จงย้อม” ต้องอาบัติทุกกฏ จีวรที่ภิกษุณีย้อมแล้วเป็นนิสสัคคีย
 ภิกษุสั่งว่า “จงทาบ” ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อภิกษุณีใช้มือหรือตะลุมพุกทาบเพียง ๑ ครั้ง จีวรเป็นนิสสัคคีย คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล
 ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละจีวรที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรเก่าผืนนี้ กระผมใช้ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติให้ซัก เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจาว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรเก่าผืนนี้กระผมใช้ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติให้ซัก เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรเก่าผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๔.ปรารณจีวรสิกขาบท บทภาษณีย์

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า จีวรเก่าผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย์ เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง นั่งกระโหย่ง ประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ จีวรเก่าผืนนี้กระผมใช้ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติให้ ชัก เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผมคืนจีวรเก่าผืนนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์

สำคัญว่าไม่ใช่ญาติ จดกกระที่ ๑

[๕๐๖] ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ใช้ให้ชักจีวรเก่า ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ใช้ให้ชัก ใช้ให้ย้อมจีวรเก่า ต้องอาบัติทุกกฏกับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ใช้ให้ชัก ใช้ให้ทูปจีวรเก่า ต้องอาบัติทุกกฏกับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ใช้ให้ชัก ใช้ให้ย้อม ใช้ให้ทูปจีวรเก่า ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว กับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

สำคัญว่าไม่ใช่ญาติ จดกกระที่ ๒

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ใช้ให้ย้อมจีวรเก่า ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๔.ปรานจีวรสิกขาบท บทภาษณีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่นายติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่นายติ ไขให้ย้อม ไขให้ทบทจีวรเก่า ต้องอาบัติทุกกฏกับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่นายติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่นายติ ไขให้ย้อม ไขให้ซักจีวรเก่า ต้องอาบัติทุกกฏกับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่นายติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่นายติ ไขให้ย้อม ไขให้ทบท ไขให้ซักจีวรเก่า ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว กับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

สำคัญว่าไม่ใช่นายติ จดกกระที่ ๓

ภิกษุณีที่ไม่ใช่นายติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่นายติ ไขให้ทบทจีวรเก่า ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่นายติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่นายติ ไขให้ทบท ไขให้ซักจีวรเก่า ต้องอาบัติทุกกฏกับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่นายติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่นายติ ไขให้ทบท ไขให้ย้อมจีวรเก่า ต้องอาบัติทุกกฏกับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่นายติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่นายติ ไขให้ทบท ไขให้ซัก ไขให้ย้อมจีวรเก่า ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว กับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่นายติ ภิกษุไม่แน่ใจ ฯลฯ

ภิกษุณีที่ไม่ใช่นายติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นนายติ ฯลฯ

ทุกกฏ

ภิกษุใช้ภิกษุณีให้ซักจีวรเก่าของภิกษุรูปอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุใช้ภิกษุณีให้ซักผ้าปูนั่งและผ้าปูนอน ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุใช้ภิกษุณีผู้อุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียวให้ซัก ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีที่เป็นนายติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่นายติ ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๔.ปฺราณจีวรสิกขาบท อนาปัตติวาร

ภิกษุณีที่เป็นญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๐๗] ๑. ภิกษุผู้เป็นเจ้าของจีวรที่ภิกษุณีผู้เป็นญาติชักให้เอง โดยมีภิกษุณี

สหายผู้ไม่ใช่ญาติคอยช่วยเหลือ

๒. ภิกษุไม่ได้ใช้ ภิกษุณีไม่ใช่ญาติชักให้เอง

๓. ภิกษุใช้ชักจีวรที่ยังไม่ได้ใช้สอย

๔. ภิกษุใช้ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติให้ชักบริวารอย่างอื่น นอกจากจีวร

๕. ภิกษุใช้สิกขมานาให้ชัก

๖. ภิกษุใช้สามเณรีให้ชัก

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุดันบัญญัติ

ปฺราณจีวรสิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๑.จีวรวรรค ๕.จีวรปฏิบัติคณสิกขาบท นิตานวัตถุ

๑.จีวรวรรค

๕.จีวรปฏิบัติคณสิกขาบท

ว่าด้วยการรับจีวร

เรื่องภิกษุณีอุบลวรรณา

[๕๐๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแด่ เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ภิกษุณีอุบลวรรณาพักอยู่ ณ กรุงสาวัตถี เวลาเช้า ภิกษุณีอุบลวรรณาครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวร^๑ เข้าไปบิณฑบาต ในกรุงสาวัตถี กลับจากบิณฑบาตหลังจากฉันเสร็จแล้ว เข้าไปยังป่าอันธวันเพื่อพักผ่อนกลางวัน นั่งที่โคนไม้ต้นหนึ่ง

สมัยนั้น พวกโจรขโมยแม่โคมาฆ่าแล้วถือเอาเนื้อเข้าป่าอันธวัน หัวหน้าโจรมองเห็นภิกษุณีอุบลวรรณานั่งพักกลางวัน ครั้นเห็นแล้วจึงคิดว่า “หากพวกลูกน้องเราพบเข้า จะประทุษร้ายนาง” จึงเลี้ยวเดินไปทางอื่น เมื่อไปถึงเนื้อสุก หัวหน้าโจรเลือกเนื้อดี ๆ เอาใบไม้ห่อแขวนไว้ที่ต้นไม้ใกล้ภิกษุณีแล้วกล่าวว่า “เนื้อห่อนี้เราให้แล้ว สมณะหรือพราหมณ์เห็นแล้วจงถือเอาไปเถิด”

ภิกษุณีออกจากสมาธิ ได้ยินคำที่หัวหน้าโจรพูด จึงถือเอาเนื้อไปที่พัก ครั้นราตรีผ่านไป นางจัดเนื้อชิ้นนั้นให้เรียบร้อยแล้วใช้อุดตราสงค์ห่อหေးไปยังพระเวฬุวันวิหาร

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “ครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวร” นี้ มิใช่ว่า ก่อนหน้านี้ภิกษุณีมิได้นุ่งอันตราวาสก มิใช่ว่า ท่านถือบาตรและจีวรไปโดยเปลือยกายส่วนบน คำว่า “ครองอันตราวาสก” หมายถึงท่านผลัดเปลี่ยนสบงหรือขยับสบงที่นุ่งอยู่ให้กระชับ คำว่า “ถือบาตรและจีวร” คือ ถือบาตรด้วยมือ ถือจีวรด้วยกาย หมายความว่า “ห่มจีวรอุ้มบาตร” นั่นเอง (นิวาเสตวาติ ปริทิตฺตวา, วิหารนิวาสนปวิตฺตณวเสนเต เวทิตฺตพฺ. น หิ เต ตโต ปุพฺเพ อนินฺตถา อเหตุ. ปตฺตจีวรมาทายาติ ปตฺต หตฺเถหิ, จีวร กายเณ อาทิตฺตวา, สมปฏิจฺฉาเทตฺวา ธาเรตฺวาติ อตฺโถ- วิ. อ. ๑/๑๖/๑๘๐, วิหารนิวาสนปวิตฺตณวเสน นิวาสนํ ทพฺหํ นิวาเสตฺวา. ... จีวรํ ปารุปีตฺวา ปตฺต หตฺเถเน คเหตุวา - อุทาน. อ. ๖๕)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๑.จีวรวรรค ๕.จีวรปฏิบัติคหณสิกขาบท นิตานวัตถุ

เข้าวันนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน เหลือท่านพระอุทายี อยู่เฝ้าพระวิหาร ภิกษุณีอุบลวรรณาเข้าไปหาแล้วถามว่า “ท่านผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ไหน”

ท่านพระอุทายีตอบว่า “พระผู้มีพระภาคเสด็จไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน”

ภิกษุณีกล่าวว่า “โปรดถวายเนื้อชิ้นนี้แด่พระผู้มีพระภาค”

ท่านพระอุทายีกล่าวว่า “น้องหญิง พระผู้มีพระภาคจะทรงอิมหนาด้วยเนื้อที่ถวาย ถ้าเธอถวายอันตราสกแก่อาตมา อาตมาก็จะอิมหนาด้วยอันตราสกเช่นกัน”

ภิกษุณีกล่าวว่า “พระคุณเจ้า ความจริง ดิฉันเป็นมาตุคามหาลาภได้ยาก ทั้งผ้าผืนนี้ก็เป็นจีวรผืนสุดท้ายที่จะครบ ๕ ผืน^๑ ดิฉันถวายไม่ได้”

ท่านพระอุทายีกล่าวว่า “น้องหญิง เปรียบเหมือนบุรุษให้ช้างแล้วก็ควรสละ สัปคับสำหรับช้างด้วย เธอก็เหมือนกัน ถวายชิ้นเนื้อแด่พระผู้มีพระภาคแล้วก็จงสละ อันตราสกแก่อาตมาเถิด”

ครั้งถูกท่านพระอุทายีพูดรับแล้ว นางจึงถวายอันตราสกแล้วกลับที่พัก พวกภิกษุณีผู้คอยรับบาตรและจีวรถามนางว่า “อันตราสกของคุณแม่อยู่ที่ไหน”

นางจึงบอกเรื่องนั้นให้ทราบ

ภิกษุณีทั้งหลายจึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่ท่านพระอุทายีจึงรับ จีวรจากมือภิกษุณีเล่า มาตุคามมีลาภน้อย” แล้วบอกเรื่องนี้ให้ภิกษุทั้งหลายทราบ

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่ท่านพระอุทายีจึงรับจีวรจากมือภิกษุณีเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิท่านพระอุทายี โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ ภิกษุณีใช้ผ้ากาสาเย ๕ ผืน คือ (๑) สังฆาฏิ ผ้าห่มซ้อนนอก (๒) อุตตราสงค์ ผ้าห่ม (๓) อันตราสก ผ้านุ่ง (๔) อุทกสาฎิกา ผ้าอาบน้ำ (๕) สังกัจจิกา ผ้ารัดถัน (กฐ.อ. ๓๗๕)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๑.จีวรวรรค ๕.จีวรปฏิบัติคณสิกขาบท พระบัญญัติ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุทายีว่า “อุทายี ทราบว่า เธอรับจีวรจากมือภิกษุณี จริงหรือ” ท่านพระอุทายีทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้า” พระพุทธองค์ตรัสถามว่า “อุทายี นางเป็นญาติของเธอหรือไม่ใช่ญาติ” พระอุทายีทูลรับว่า “ไม่ใช่ญาติ พระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธองค์ตรัสว่า “โมฆบุรุษ บุรุษผู้ไม่ใช่ญาติย่อมไม่รู้จักความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ของที่มีอยู่หรือไม่มีของสตรีผู้ไม่ใช่ญาติ เธอรับจีวรจากมือภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติ โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใส อยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๐๙] ก็ ภิกษุได้รับจีวรจากมือภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องภิกษุณีอุบลวรรณา จบ

เรื่องแลกเปลี่ยนจีวร

[๕๑๐] สมัยนั้น พวกภิกษุรังเกียจไม่ยอมรับจีวรแลกเปลี่ยนของพวกภิกษุณี พวกภิกษุณีตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกพระคุณเจ้าจึงไม่ยอมรับจีวรแลกเปลี่ยนของพวกเราเล่า” พวกภิกษุได้ยินคำตำหนิประณามโพนทะนาของพวกภิกษุณีจึงนำความนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๑.จีวรวรรค ๕.จีวรปฏิบัติคณสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ทรงอนุญาตให้รับจีวรแลกเปลี่ยนได้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สหธรรมิก ๕ คือ ภิกษุ ภิกษุณี สิกขมานา สามเณร และสามเณรี แลกเปลี่ยนจีวรกันได้ ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้รับสิ่งของแลกเปลี่ยนของสหธรรมิก ๕ เหล่านี้ได้” แล้วรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๕๑๑] อนึ่ง ภิกษุใดรับจีวรจากมือภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติ ต้องอาบัติ
 นิสสัคคียปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยน

เรื่องแลกเปลี่ยนจีวร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๑๒] คำว่า อนึ่ง...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อนึ่ง...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ผู้ไม่ใช่ญาติ คือ ไม่ใช่คนที่เกี่ยวเนื่องกันทางมารดาหรือทางบิดาตลอดเจ็ดชั่วคน

ที่ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ มาตุคามที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

ที่ชื่อว่า จีวร ได้แก่ จีวร ๖ ชนิด อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีขนาดพอที่จะทำวิกัปได้เป็นอย่างดี

คำว่า เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยน คือ ยกเว้นแลกเปลี่ยนกัน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๕.จีวรปฏิบัติคณสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุรับ ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะพยายาม^๑ จีวรเป็นนิสสัคคีย เพราะได้มา คือ
เป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละจีวรที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้กระผมรับ
มาจากมือภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติ โดยมีได้แลกเปลี่ยนกัน เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวร
ผืนนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา
ว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละ
แก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง กราบ
เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวร
ผืนนี้กระผมรับมาจากมือภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติ โดยมีได้แลกเปลี่ยนกัน เป็นนิสสัคคีย
กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่าน
ทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่าน
ทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

เชิงอรรถ :

^๑ เพราะเหยียดมือรับเป็นต้น (คณตถาย หตถปฺปสาธนาทีสุ ทุกกฏ - วิ.อ. ๒/๕๑๒/๑๗๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๓๖ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๑.จีวรวรรค ๕.จีวรปฏิบัติคณสิกขาบท บทภาษณีย์

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ จีวรผืนนี้กระผมรับมาจากมือ ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติ โดยมีได้แลกเปลี่ยนกัน เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผมคืนจีวรผืนนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์
ตักนิสสัคคียปาจิตติย

[๕๑๓] ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ รับจีวรจากมือ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยนกัน

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ รับจีวรจากมือ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยนกัน

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ รับจีวรจากมือ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยนกัน

ตักทุกกฏ

ภิกษุณีผู้อุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียว ภิกษุรับจีวรจากมือ ต้องอาบัติทุกกฏ เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยนกัน

ภิกษุณีที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ รับจีวรจากมือ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีที่เป็นญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ รับจีวรจากมือ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ รับจีวรจากมือ ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๑.จีวรวรรค ๕. จีวรปฏิบัติคณสิกขาบท นิตานวัตถุ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๑๔] ๑. ภิกษุรับจีวรของภิกษุณีผู้เป็นญาติ

๒. ภิกษุแลกเปลี่ยน คือ เอาของที่มีค่าน้อยแลกกับของมีค่ามาก
 หรือเอาของที่มีค่ามากแลกกับของมีค่าน้อย

๓. ภิกษุถือวิสาสะเอามา

๔. ภิกษุขอยืมจีวร

๕. ภิกษุรับบริวารอื่นนอกจากจีวร

๖. ภิกษุรับจีวรของสิกขมานา

๗. ภิกษุรับจีวรของสามเณรี

๘. ภิกษุวิกุลจรีต

๙. ภิกษุดันบัญญัติ

จีวรปฏิบัติคณสิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๑.จีวรวรรค ๖.อัญญาตกวิญญุตติสิกขาบท นิตานวัตถุ

๑. จีวรวรรค

๖. อัญญาตกวิญญุตติสิกขาบท ว่าด้วยการออกปากขอคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๕๑๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตร เชี่ยวชาญการแสดงธรรมีกถา บุตรเศรษฐีคนหนึ่งเข้าไปหาท่านถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้ว จึงไหว้ท่าน นั่ง ณ ที่สมควร ลำดับนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรได้ชี้แจงให้บุตรเศรษฐีเห็นชัด ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปล่อยขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา^๑

บุตรเศรษฐีนั้นอันท่านพระอุปนันทศากยบุตรชี้แจงให้เห็นชัด ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปล่อยขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา แล้วจึงปวารณาท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า “ท่านผู้เจริญ พระคุณเจ้าพึงบอกปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารที่ท่านต้องการ ซึ่งกระผมพอจะจัดหาถวายได้”

เชิงอรรถ :

^๑ เรียกว่า สัลการสอน หรือ เทศนาวิธี ๔ คือ (๑) สันทสนา ชี้แจงให้เห็นชัด (๒) สมาทปนา ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ (๓) สมุตเตชนา เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า (๔) สัมปหังสนา ปล่อยขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง (มาในบาลีมากแห่ง วิ.มหา. ๑/๒๒-๒๔, ๒๙๐/๑๓-๑๔, ๒๒๒, วิ.ภิกขุณี. ๓/๗๘๓/๗๒-๓, วิ.ม. ๔/๒๙, ๘๙-๙๐, ๑๐๕, ๑๓๒, ๑๓๗/๒๕, ๑๐๖-๗, ๑๒๐, ๑๔๖, ๑๕๐, วิ.ม. ๕/๒๗๐, ๒๗๖, ๒๘๐-๑, ๒๘๘, ๒๙๔, ๒๙๘, ๓๓๗/๓๘, ๔๕, ๕๐, ๕๒, ๖๕, ๗๔, ๘๑, ๑๓๙, วิ.จ. ๖/๓๓, ๑๙๒/๔๓-๔, ๒๒๕, วิ.จ. ๗/๒๖๐, ๒๖๘-๙, ๔๐๔, ๔๔๕/๒๑, ๓๓-๔, ๒๓๗, ๒๘๒, ที.สี. ๙/๓๔๔, ๓๔๘/๑๕๐, ๑๕๐, ที.ม. ๑๐/๑๖๑-๒, ๑๙๔/๘๗-๙, ๑๑๗-๘, ที.ปา. ๑๑/๓๔, ๒๙๙/๒๒, ๑๘๙, ม.ม. ๑๒/๒๕๒, ๒๕๕-๖, ๒๘๙/๒๑๕-๒๑๗, ๒๕๓-๔, ม.ม. ๑๓/๒๒, ๒๘๕, ๓๗๑/๑๘, ๒๖๑, ๓๕๕, ส.ส. ๑๕/๑๕๒-๓, ๑๕๕, ๑๘๕, ๒๔๑/๑๓๕-๘, ๑๘๗, ๒๕๓, ส.นิ. ๑๖/๒๔๑/๒๖๕, ส.ข. ๑๗/๘๑/๗๗, ส.สพ. ๑๘/๑๓๓/๑๑๔, อัง.อภิกข. ๒๓/๑๒, ๒๔, ๗๘, ๘/๑๕๖, ๑๘๐, ๒๗๓, ๒๙๖, อัง.ทส. ๒๔/๙๓/๑๕๒, ขุ.อ. ๒๕/๖๑, ๗๑-๔/๒๐๓, ๒๑๒-๕, ขุ.อิติ. ๒๕/๑๐๔/๒๒๓)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๖.อัญญาตกวิญญูตติสิกขาบท นิตานวัตถุ

ท่านพระอุปัชฌาย์ทศกัณฐะกล่าวว่า “ถ้าโยมต้องการถวายแก่อาตมา ก็จงถวายผ้าผืนหนึ่งจากผ้าที่โยมนุ่งห่มอยู่นี้”

เขากล่าวว่า “กระผมเป็นกุลบุตร จะนุ่งผ้าผืนเดียวเดินกลับบ้าน ดุจะไม่เหมาะสมนิมนต์รอให้กระผมกลับไปถึงบ้านก่อน แล้วกระผมจะส่งผ้า ๑ ผืนจาก ๒ ผืนนี้ หรือผ้าที่ดีกว่านี้มาถวาย”

ท่านพระอุปัชฌาย์ทศกัณฐะพูดเป็นครั้งที่ ๒ ว่า “ถ้าโยมต้องการถวายแก่อาตมา ก็จงถวายผ้าผืนหนึ่งจากผ้าที่โยมนุ่งห่มอยู่นี้” บุตรเศรษฐีก็ยังกล่าวปฏิเสธอยู่เหมือนเดิมว่า “กระผมเป็นกุลบุตร จะนุ่งผ้าผืนเดียวเดินกลับบ้าน ดุจะไม่เหมาะสมนิมนต์ท่านรอให้กระผมกลับไปถึงบ้านก่อน แล้วกระผมจะส่งผ้า ๑ ผืนจาก ๒ ผืนนี้ หรือผ้าที่ดีกว่านี้มาถวาย” ท่านพระอุปัชฌาย์ทศกัณฐะก็พูดซ้ำเป็นครั้งที่ ๓ ว่า “ถ้าโยมต้องการถวายแก่อาตมา ก็จงถวายผ้าผืนหนึ่งจากผ้าที่โยมนุ่งห่มอยู่นี้” แต่เขาก็คงพูดบายเบี่ยงอยู่เหมือนเดิมว่า “กระผมเป็นกุลบุตร จะนุ่งผ้าผืนเดียวเดินกลับบ้าน ดุจะไม่เหมาะสมนิมนต์ท่านรอให้กระผมกลับไปถึงบ้านก่อน แล้วกระผมจะส่งผ้า ๑ ผืนจาก ๒ ผืนนี้หรือผ้าที่ดีกว่านี้มาถวาย”

ท่านพระอุปัชฌาย์ทศกัณฐะกล่าวว่า “ท่านไม่ต้องการถวาย ก็จะปวารณาไปทำไม ปวารณาแล้วไม่ถวาย จะมีประโยชน์อะไร”

เมื่อถูกท่านพระอุปัชฌาย์ทศกัณฐะพูดซ้ำ เขาก็ถวายผ้า ๑ ผืน แล้วกลับไปถูกชาวบ้านถามว่า “นาย ทำไมไม่นุ่งผ้าผืนเดียวกลับมาเล่า” บุตรเศรษฐีนั้นจึงบอกเรื่องนั้นให้ชาวบ้านเหล่านั้นทราบ

ชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตร มักมากไม่สันโดษ สมณะเหล่านี้แม้จะนิมนต์ตามธรรมเนียม ก็ไม่ใช่กระทำได้ง่าย ไฉนเมื่อบุตรเศรษฐีทำการนิมนต์ตามธรรมเนียม พระสมณะทั้งหลายก็ยังจะรับเอาผ้าไปเล่า”

พวกภิกษุได้ยินชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อยสันโดษ ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพระอุปัชฌาย์ทศกัณฐะจึงออกปากขोजีวรจากบุตรเศรษฐีเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิต่านพระอุปัชฌาย์ทศกัณฐะ โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๖.อัญญาตกวิญญุตติสิกขาบท พระบัญญัติ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุปลันตศากยบุตรว่า “อุปลันตนะ ทราบว่า เธอออกปากขอจีวรจากบุตรเศรษฐี จริงหรือ” ท่านพระอุปลันตศากยบุตรทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อุปลันตนะ บุตรเศรษฐีเป็นญาติของเธอหรือไม่ใช่ญาติ” ท่านพระอุปลันตศากยบุตรทูลตอบว่า “ไม่ใช่ญาติ พระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธองค์ทรงดำหนิว่า “โมฆบุรุษ คฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติย่อมไม่รู้จักความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมของที่มีอยู่หรือไม่มีของคนผู้ไม่ใช่ญาติ โมฆบุรุษ เธอนั้นออกปากขอจีวรจากบุตรเศรษฐีผู้ไม่ใช่ญาติเขี้ยวหรือ โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๑๖] ก็ ภิกษุใดออกปากขอจีวรจากคฤหัสถ์ชายหรือคฤหัสถ์หญิงผู้ไม่ใช่ญาติ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระอุปลันตศากยบุตร จบ

เรื่องภิกษุอุกขิงจีวร

[๕๑๗] สมัยนั้น ภิกษุหลายรูปเดินทางไกลจากเมืองสาเกตไปกรุงสาวัตถี ในระหว่างทาง พวกโจรออกมาปล้นภิกษุเหล่านั้น พวกเธอคิดว่า “การออกปากขอจีวรจากคฤหัสถ์ชายหรือคฤหัสถ์หญิง พระผู้มีพระภาคทรงห้ามไว้แล้ว” จึงรังเกียจไม่ยอมออกปากขอจีวรเลย เปลือยกายไปถึงกรุงสาวัตถี ใหว่ภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุจึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกอาชีวกที่พากันใหว่ภิกษุเหล่านี้ เป็นพวกอาชีวกที่ดี”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๖.อัญญาตกวิญญุตติสิกขาบท พระอนนัปปญัตติ

ภิกษุชาวเมืองสาเกตกล่าวอย่างนี้ว่า “พวกกระผมไม่ใช่อาชีวก พวกกระผมเป็นภิกษุ”

ภิกษุชาวกรุงสาวัตถีได้กล่าวกับพระอุบาลีว่า “ท่านอุบาลี นิมนต์ท่านได้สวนภิกษุเหล่านี้เถิด” เมื่อภิกษุเหล่านั้นถูกพระอุบาลีได้สวน จึงเล่าเรื่องนั้นให้ทราบ

ครั้นได้สวนแล้ว พระอุบาลีแจ้งว่า “พวกเปลือยกายเหล่านี้เป็นภิกษุ จงให้จีวรแก่พวกเธอ”

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตาคานี ประณาม โพนทะนาว่า “โจนภิกษุทั้งหลายจึงเปลือยกายเดินมาเล่า ตามธรรมเนียมต้องใช้หญาหรือใบไม้ปกปิดเดินมา มิใช่หรือ” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตให้ขอจีวรได้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้ถูกโจรชิงจีวร หรือจีวรหาย ออกปากขอจีวรจากคฤหัสถ์ชายหรือคฤหัสถ์หญิงผู้ไม่ใช่ญาติได้ ถ้าวัดที่ภิกษุไปถึงก่อน มีจีวรประจำวิหาร ผ้าปูเตียง ผ้าปูพื้นหรือผ้าปกอกฟูกของสงฆ์ ก็พึงถือเอาผ้าของสงฆ์ไปห่มโดยตั้งใจว่า ‘เมื่อเราได้จีวรแล้วจะนำมาคืน’ ดังนี้ก็ควร ถ้าไม่มีจีวรประจำวิหาร ผ้าปูเตียง ผ้าปูพื้นหรือผ้าปกอกฟูกของสงฆ์ ควรใช้หญาหรือใบไม้ปกปิดมา อนึ่ง ภิกษุไม่พึงเปลือยกายเดินมา ภิกษุใดเปลือยกายเดินมา ต้องอาบัติทุกกฏ” แล้วรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนนัปปญัตติ

[๕๑๘] อนึ่ง ภิกษุใดออกปากขอจีวรจากคฤหัสถ์ชายหรือคฤหัสถ์หญิงผู้ไม่ใช่ญาติ นอกสมัย ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ สมัยในข้อนั้น คือ ภิกษุถูกชิงจีวรไป หรือจีวรสูญหาย นี่เป็นสมัยในข้อนั้น

เรื่องภิกษุถูกชิงจีวร จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๖.อัญญาตกวิญญัตตสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สิกขาบทวิภังค์

[๕๑๙] คำว่า **อนึ่ง...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
อนึ่ง...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า **ผู้ไม่ใช่ญาติ** คือ ไม่ใช่คนที่เกี่ยวเนื่องกันทางมารดาหรือทางบิดา
ตลอดเจ็ดชั่วคน

ที่ชื่อว่า **คฤหัสถ์ชาย** ได้แก่ บัณฑิตผู้ครองเรือน

ที่ชื่อว่า **คฤหัสถ์หญิง** ได้แก่ สตรีผู้ครองเรือน

ที่ชื่อว่า **จีวร** ได้แก่ จีวร ๖ ชนิด อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีขนาดพอที่จะ
วิกัปได้เป็นอย่างดี

คำว่า **นอกสมัย** คือ ยกเว้นสมัย

ที่ชื่อว่า **ภิกษุถูกขังจีวรไป** ได้แก่ จีวรของภิกษุที่พระราชา โจร นักเลงหรือ
คนบางพวกชิงเอาไป

ที่ชื่อว่า **จีวรสูญหาย** ได้แก่ จีวรของภิกษุถูกไฟไหม้ น้ำพัด หนูหรือปลวกกัด
หรือที่ใช้สอยจนเก่า

ภิกษุออกปากขออนอกสมัย ต้องอาบัติทุกกฏเพราะพยายาม จีวรเป็นนิสสัคคีย
เพราะได้มา คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละจีวรที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เฉวียงข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้กระผม

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๖.อัญญาตถวิญญัตตสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ออกปากขอจากคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ นอกสมณ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้
แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา
ว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละ
แก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบ
เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้
กระผมออกปากขอจากคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ นอกสมณ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวร
ผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่าน
ทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย
ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง นั่ง
กระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ จีวรผืนนี้กระผมออกปากขอ
จากคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ นอกสมณ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน” ครั้น
สละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผม
คืนจีวรผืนนี้ให้แก่ท่าน”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๑.จีวรวรรค ๖.อัญญาตกวิญญัตติสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์ ตกนิสสัคคียปาจิตตีย์

[๕๒๐] คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ขอจีวรนอกสมัย ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ ขอจีวรนอกสมัย ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ ขอจีวรนอกสมัย ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ทุกทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ขอจีวรนอกสมัย ต้องอาบัติทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ ขอจีวรนอกสมัย ต้องอาบัติทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ ขอจีวรนอกสมัย ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๒๑] ๑. ภิกษุออกปากขอในสมัย

๒. ภิกษุออกปากขอจากญาติ

๓. ภิกษุออกปากขอจากคนปวารณา

๔. ภิกษุออกปากขอเพื่อภิกษุรูปอื่น

๕. ภิกษุขอมาด้วยทรัพย์สินของตน

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุตันบัญญัติ

อัญญาตกวิญญัตติสิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๗.ตตตตริสิกขาบท นิตานวัตถุ

๑. จีวรวรรค

๗. ตตตตริสิกขาบท

ว่าด้วยการออกปากขอจีวรเกิน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๒๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เข้าไปหาภิกษุที่ถูกโจรชิงจีวรไปแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้ภิกษุที่ถูกโจรชิงจีวรไปหรือจีวรสูญหาย ออกปากขอจีวรจากคฤหัสถ์ชายหรือคฤหัสถ์หญิงผู้ไม่ใช่ญาติได้ พวกท่านจงขอจีวรเถิด”

ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า “ไม่ละ ขอรับ พวกกระผมได้จีวรครบแล้ว”

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์กล่าวว่า “พวกเราจะออกปากขอเพื่อพวกท่าน”

ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า “นิมนต์ออกปากขอเถิด ขอรับ”

ต่อจากนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เข้าไปหาพวกคฤหัสถ์กล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย พวกภิกษุที่ถูกโจรชิงจีวรไปมาถึงแล้ว พวกท่านจงถวายจีวรแก่พวกเธอ” แล้วออกปากขอจีวรเป็นอันมาก

ก็สมัยนั้น ชายคนหนึ่งนั่งอยู่ในที่ประชุมบอกชายอีกคนหนึ่งว่า “พวกพระคุณเจ้าที่ถูกโจรชิงจีวรไปมาถึงแล้ว ข้าพเจ้าได้ถวายจีวรท่านเหล่านั้นไปแล้ว”

ชายแม้นั้นตอบว่า “ข้าพเจ้าก็ได้ถวายไปแล้ว”

ชายอีกคนหนึ่งก็กล่าวเช่นเดียวกันว่า “แม้ข้าพเจ้าก็ได้ถวายไปแล้ว”

พวกเขาตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ในพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงไม่รู้จักประมาณ ออกปากขอจีวรมากมายเล่า พวกเธอจะค้าผ้าหรือจัดตั้งร้านขายผ้ากระมัง”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๗.ตตุตตริสิกขาบท พระบัญญัติ

พวกภิกษุได้ยื่นคำต่าหนี ประณาม โพนทะนาของชาวบ้าน บรรดาภิกษุผู้
มักน้อย ฯลฯ พวกกันต่าหนี ประณาม โพนทะนาว่า “โจนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงไม่รู้
จักประมาณ ออกปากขอจีวรเป็นอันมากเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นต่าหนีพวก
ภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้
ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
สอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอไม่รู้จักประมาณ
ขอจีวรเป็นอันมาก จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า”
พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงต่าหนีว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โจนพวกเธอจึงไม่
รู้จักประมาณขอจีวรจำนวนมากเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำ
คนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย
 ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๒๓] ถ้าคฤหัสถ์ชายหรือคฤหัสถ์หญิงผู้ไม่ใช่ญาติ นำจีวรจำนวนมากมา
ปวารณาภิกษุนั้น^๑ ภิกษุนั้นพึงยินดีจีวรมีอุตตราสงค์และอันตราวาสกเป็นอย่าง
มากจากจีวรที่เขานำมานั้น ถ้ายินดีเกินกว่านั้น ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ พุทธิ จีวรเหติ อภิหุญฺ ปวารเญย ที่แปลว่า “นำจีวรจำนวนมากมาปวารณา” เป็นไปตามกฎนี้ : อภิหุญฺ
อภิ+หฺร+ตฺวา (ตฺวา=ปัจจัย) โดยสูตรว่า กิจจตถการตฺตฺวาทีนญจ ฆญฺฐรฺฆญฺฐรฺฆญฺฐาเทสา - รูป. ๖๐๙ (แปลง
ต ในกิจจปัจจัยเป็น ฆฺฐ แปลง ต-ตฺวา ปัจจัยเป็นต้นเป็น ฆฺฐ ฆฺฐ) อรรถกถาวินัยก็อธิบายท่านอง
นี้ว่า “อภิหุญฺ ปวารเญย”ติ อภิหรือตฺวา ปวารเญยติ อตฺถโก. (คำว่า อภิหุญฺ ปวารเญย มีอธิบายว่า
นำมาปวารณา วิ.อ. ๒/๕๒๒-๔/๑๗๕)

[๕๒๔] คำว่า ถ้า...ภิกษุนั้น ได้แก่ ภิกษุผู้ถูกโจรชิงจีวรไป
ที่ชื่อว่า **ผู้ไม่ใช่ญาติ** คือ ไม่ใช่คนที่เกี่ยวเนื่องกันทางมารดาหรือทางบิดา
อีกด้วย

คำว่า **นำ...มาพิจารณา** คือ นำมาพิจารณาว่า ท่านจงรับพิจารณาที่

คำว่า **ถ้ายินดีเกินกว่านั้น** ความว่า ภิขุออกปากขอเกินกว่านั้น ต้องอาบัติทุกกฏเพราะพยายาม จีวรเป็นนิสสัยคิย์เพราะได้มา คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
แก่พรรษา นั่งกระโหียงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้กระผม
เข้าไปหาคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ แล้วออกปากขอเกินกำหนด เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละ
จีวรผืนนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา ว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสัคคีย์ เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๗.ตตตตริสิกขาบท บทภาษณีย์

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจริยงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้กระผมเข้าไปหาคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ แล้วออกปากขอเกินกำหนด เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจริยงปาข้างหนึ่ง นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ จีวรผืนนี้กระผมเข้าไปหาคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ แล้วออกปากขอเกินกำหนด เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผมคืนจีวรผืนนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์

ตกนิสสัคคียปาจิตตีย์

[๕๒๕] คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ขอจีวรเกินกำหนด ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ ขอจีวรเกินกำหนด ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ ขอจีวรเกินกำหนด ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๗.ตตุตตริสิกขาบท อนาปัตติวาร

ทุกทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ขอจีวรเกินกำหนด ต้องอาบัติ
ทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ ขอจีวรเกินกำหนด ต้องอาบัติทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ ขอจีวรเกินกำหนด ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๒๖] ๑. ภิกษุที่รับเอาไปเพราะคิดว่า จะนำจีวรที่เหลือมาคืน

๒. ภิกษุที่คฤหัสถ์ถวายด้วยถ้อยคำว่า “จีวรที่เหลือเป็นของท่าน
รูปเดียว”

๓. ภิกษุที่คฤหัสถ์ไม่ได้ถวายเพราะจีวรถูกขังไป

๔. ภิกษุที่คฤหัสถ์ไม่ได้ถวายเพราะจีวรสูญหาย

๕. ภิกษุผู้ยินดีจีวรที่ญาติถวาย

๖. ภิกษุผู้ยินดีจีวรที่ทายกปวารณาถวาย

๗. ภิกษุผู้ยินดีจีวรที่ได้มาด้วยทรัพย์ของตน

๘. ภิกษุวิกลจริต

๙. ภิกษุต้นบัญญัติ

ตตุตตริสิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๘.อุปัชฌาสิกขาบท นิตานัตถุ

๑. จีวรวรรค

๘. อุปัชฌาสิกขาบท

ว่าด้วยคนตระเตรียมทรัพย์เป็นค่าจีวร

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๕๒๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ชายคนหนึ่งกล่าวกับภรรยาว่า “ฉันจะนิมนต์พระคุณเจ้าอุปนันทให้ครองจีวร”

ภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่งได้ยินชายคนนั้นกล่าว จึงเข้าไปหาท่านพระอุปนันทศากยบุตรถึงที่อยู่แล้วกล่าวว่า “ท่านอุปนันทะ ท่านมีบุญมาก ชายคนหนึ่งในที่โน้นกล่าวกับภรรยาว่า ‘จะนิมนต์พระคุณเจ้าอุปนันทให้ครองจีวร’

ท่านพระอุปนันทะกล่าวว่า ‘ใช่ ขอรับ เขาเป็นอุปัชฌาส์ของกระผมเอง’ ต่อมาท่านพระอุปนันทศากยบุตรได้เข้าไปหาผู้นั้นถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวว่า ‘ได้ทราบ ว่า โยมต้องการจะนิมนต์อาตมาให้ครองจีวรจริงหรือ’

เขาตอบว่า ‘จริงครับท่าน กระผมมีความคิดว่าจะนิมนต์พระคุณเจ้าอุปนันทให้ครองจีวร’

ท่านพระอุปนันทะกล่าวว่า ‘หากท่านต้องการจะนิมนต์อาตมาให้ครองจีวร ก็จงให้ครองจีวรชนิดนี้ จีวรที่อาตมาไม่ใช่ แม้นิมนต์อาตมาให้ครองก็จะมีประโยชน์อะไร’

ที่นั้น บุรุษนั้นจึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตร มักมาก ไม่สันโดษ จะนิมนต์ให้ครองจีวร มิใช่จะทำให้ได้ง่าย ไฉนพระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตรซึ่งเราไม่ได้ปวารณาไว้ก่อนจึงเข้ามากำหนดชนิดจีวรเล่า”

พวกภิกษุได้ยินคำดำหนิ ประณาม โพนทะนาของชาวบ้าน บรรดาภิกษุผู้มักน้อย สันโดษ ฯลฯ พวกกันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนท่านพระอุปนันทศากยบุตรซึ่งเขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อนจึงเข้าไปหาคฤหัสถ์กำหนดชนิดจีวรเล่า”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๘.อุปัชฌาสิกขาบท พระบัญญัติ

ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิต่านพระอุปัชฌาสิกขาบทโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุปัชฌาสิกขาบทว่า “อุปัชฌาสะ ทราบว่า เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน แต่เธอเข้าไปหาภคิพหุแล้วกำหนดชนิดจีวร จริ่งหรือ” พระอุปัชฌาสิกขาบททูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อุปัชฌาสะ เขาเป็นญาติของเธอหรือไม่ใช่ญาติ”

ท่านพระอุปัชฌาสะทูลตอบว่า “ไม่ใช่ญาติ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคทรงดำนิว่า “โมฆบุรุษ คฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติย่อมไม่มีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ของที่มีอยู่หรือไม่มีของคนผู้ไม่ใช่ญาติ โมฆบุรุษ เธอนั้นซึ่งพวกเขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อนเข้าไปหาภคิพหุผู้ไม่ใช่ญาติแล้วกำหนดชนิดจีวร โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๒๘] ก็ คฤหัสถ์ชายหรือคฤหัสถ์หญิงผู้ไม่ใช่ญาติ ตระเตรียมทรัพย์เป็นค่าจีวร เจาะจงภิกษุว่า “เราจะซื้อจีวรด้วยทรัพย์เป็นค่าจีวรนี้แล้ว นิมนต์ภิกษุซื้อให้ครองจีวร” ถ้าภิกษุนั้นซึ่งเขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน เข้าไปกำหนดชนิดจีวรในที่ที่เขาเตรียมจีวรไว้ เพราะต้องการจีวรดีว่า “ดีละ ท่านจงซื้อจีวรเช่นนั้นเช่นนี้ด้วยทรัพย์เป็นค่าจีวรนี้แล้วให้อาตมาครองเถิด” ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระอุปัชฌาสิกขาบท จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๘.อุปัชฌาสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สิกขาบทวิภังค์

[๕๒๙] คำว่า **ก็...เจาะจงภิกษุ** ได้แก่ เพื่อประโยชน์ของภิกษุ คือ มุ่ง
เฉพาะภิกษุ ปรรณนาจะให้ภิกษุครองจีวร
ที่ชื่อว่า **ผู้ไม่ใช่ญาติ** คือ ไม่ใช่คนที่เกี่ยวเนื่องกันทางมารดาหรือทางบิดา
ตลอดเจ็ดชั่วคน
ที่ชื่อว่า **คฤหัสถ์ชาย** ได้แก่ บุรุษผู้ครองเรือน
ที่ชื่อว่า **คฤหัสถ์หญิง** ได้แก่ สตรีผู้ครองเรือน
ที่ชื่อว่า **ทรัพย์เป็นค่าจีวร** ได้แก่ เงิน ทอง แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วดาเมว
แก้วผลึก ผ้า ด้ายหรือฝ้าย
คำว่า **ด้วยทรัพย์เป็นค่าจีวรนี้** คือ ทรัพย์ที่เขาจัดหาไว้เฉพาะ
คำว่า **ซื้อ** ได้แก่ แลกเปลี่ยน
คำว่า **ให้...ครอง** คือ ถวาย
คำว่า **ถ้าภิกษุนั้น...ในที่ที่เขาเตรียมจีวรไว้** ได้แก่ ภิกษุรูปที่เขาตระเตรียม
ทรัพย์เป็นค่าจีวรไว้ถวายโดยเฉพาะ
คำว่า **เขาไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน** คือ ทายกไม่ได้กล่าวไว้ก่อนว่า “ท่านผู้เจริญ
ท่านต้องการจีวรชนิดไหน กระผมจะซื้อจีวรชนิดไหนถวายท่าน”
คำว่า **เข้าไป** คือ ไปถึงเรือนแล้วเข้าไปหาที่ใดที่หนึ่ง
คำว่า **กำหนดชนิดจีวร** คือ กำหนดว่า ขอให้เป็นฝ้ายาว กว้าง เนื้อแน่นหรือ
เนื้อละเอียด
คำว่า **ด้วยทรัพย์เป็นค่าจีวรนี้** คือ ทรัพย์ที่เขาจัดหาไว้เฉพาะ
คำว่า **เช่นนั้นเช่นนั้น** คือ ยาวหรือกว้าง เนื้อแน่นหรือเนื้อละเอียด
คำว่า **ซื้อ** ได้แก่ แลกเปลี่ยน
คำว่า **จงให้ครอง** คือ จงถวาย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๘.อุปัชฌาสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

คำว่า **เพราะต้องการจีวรดี** คือ ต้องการผ้าเนื้อดีหรือผ้าที่มีราคาแพง เขาซื้อจีวรผืนยาว กว้าง เนื้อแน่นหรือเนื้อละเอียดตามคำของภิกษุนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะพยายาม จีวรเป็นนิสสัคคียเพราะได้มา คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละจีวรที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจริยงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้เขาไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน กระผมเข้าไปหาคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ กำหนดชนิดจีวร เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจาว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจริยงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้เขาไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน กระผมเข้าไปหาคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ กำหนดชนิดจีวร เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๘.อุปัชฌาสีสิกขาบท บทภาษณีย์

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ จีวรผืนนี้ เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน กระผมเข้าไปหาคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ กำหนดชนิดจีวร เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผมคืนจีวรผืนนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์

ตักนิสสัคคียปาจิตตีย์

[๕๓๐] คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน เข้าไปหาคฤหัสถ์แล้วกำหนดชนิดจีวร ต้องอาบัติตักนิสสัคคียปาจิตตีย์

คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน เข้าไปหาคฤหัสถ์แล้วกำหนดชนิดจีวร ต้องอาบัติตักนิสสัคคียปาจิตตีย์

คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน เข้าไปหาคฤหัสถ์แล้วกำหนดชนิดจีวร ต้องอาบัติตักนิสสัคคียปาจิตตีย์

ทุกทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ เข้าไปกำหนดชนิดจีวร ต้องอาบัติทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ เข้าไปกำหนดชนิดจีวร ต้องอาบัติทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ เข้าไปกำหนดชนิดจีวร ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๑.จีวรวรรค ๘.อุปัชฌาสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๕๓๑] ๑. ภิกษุขอจากคฤหัสถ์ที่เป็นญาติ
๒. ภิกษุขอจากคฤหัสถ์ที่ปวารณา
๓. ภิกษุขอเพื่อภิกษุรูปอื่น
๔. ภิกษุขอมาด้วยทรัพย์ของตน
๕. ภิกษุผู้เมื่อคฤหัสถ์ผู้ต้องการซื้อจีวรราคาแพง ตนเองกลับให้ซื้อ
จีวรราคาถูก
๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

อุปัชฌาสิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๑.จีวรวรรค ๙.พุทฺธอุปัชฌาสิกขาบท นิตานวัตถุ

๑.จีวรวรรค

๙. พุทฺธอุปัชฌาสิกขาบท

ว่าด้วยคนตระเตรียมทรัพย์เป็นค่าจีวร ข้อที่ ๒

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๕๓๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น บุรุษคนหนึ่งกล่าวกับบุรุษอีกคนหนึ่งว่า “กระผมจะนิมนต์พระคุณเจ้าอุปนันทให้ครองจีวร” แม้บุรุษคนนั้นก็กล่าวว่า “กระผมก็จะนิมนต์พระคุณเจ้าอุปนันทให้ครองจีวร”

ภิกษุผู้ถือเทียววิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่งได้ยินการสนทนาของบุรุษเหล่านั้น จึงเข้าไปหาท่านพระอุปนันทะถึงที่อยู่แล้วกล่าวว่า “ท่านอุปนันทะ ท่านมีบุญมาก บุรุษคนหนึ่งในที่โน้นกล่าวกับบุรุษอีกคนหนึ่งว่า ‘จะนิมนต์พระคุณเจ้าอุปนันทะให้ครองจีวร’ แม้บุรุษคนนั้นก็กล่าวว่า ‘กระผมก็จะนิมนต์พระคุณเจ้าอุปนันทะให้ครองจีวร’

ท่านพระอุปนันทะกล่าวว่า “ใช่ ขอรับ บุรุษทั้งสองเป็นอุปัชฌาของกระผมเอง” ต่อมา ท่านพระอุปนันทศากยบุตรไปหาบุรุษทั้งสองถึงที่อยู่ครั้นถึงแล้วจึงกล่าวว่า “ได้ทราบว่ โยมทั้งสองต้องการจะนิมนต์อาตมาให้ครองจีวรหลายผืน จริงหรือ”

บุรุษทั้งสองตอบว่า “จริงครับท่าน พวกกระผมมีความคิดจะนิมนต์พระคุณเจ้าอุปนันทะให้ครองจีวร”

ท่านพระอุปนันทะกล่าวว่า “ถ้าท่านทั้งสองต้องการจะนิมนต์อาตมาให้ครองจีวร ก็จงให้ครองจีวรชนิดนี้ จีวรที่อาตมาไม่ใช้แม้นิมนต์อาตมาให้ครองก็จะมีประโยชน์อะไร”

บุรุษทั้งสองดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตร มักมาก ไม่สันโดษ จะนิมนต์ให้ครองจีวร ก็ทำได้ยาก ไฉนพระคุณเจ้าอุปนันทะซึ่งพวกเราไม่ได้พิจารณาไว้ก่อนจึงมากำหนดชนิดจีวรเล่า”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๑.จีวรวรรค ๙.พุทฺธิอุปัฏฐากสิกขาบท พระบัญญัติ

พวกภิกษุได้นิมนต์ทั้งสองตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนท่านพระอุปัฏฐากบุตรซึ่งเขาไม่ได้พิจารณาไว้ก่อนจึงเข้าไปหาพวกคฤหัสถ์กำหนดจีวรเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิท่านอุปัฏฐากบุตรโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุปัฏฐากบุตรว่า “อุปัฏฐาก ทราบว่า เขาไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน แต่เธอไปกำหนดชนิดจีวร จริงหรือ” ท่านพระอุปัฏฐากบุตรทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อุปัฏฐาก คนเหล่านั้นเป็นญาติของเธอหรือไม่ใช่ญาติ” พระอุปัฏฐากทูลตอบว่า “คนเหล่านั้นไม่ใช่ญาติ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคทรงดำหนิว่า “โมฆบุรุษ คฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติย่อมไม่มีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ของที่มีอยู่หรือไม่มีของคนผู้ไม่ใช่ญาติ โมฆบุรุษ เธอ นั้นซึ่งเขาไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน เข้าไปหาคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติแล้วกำหนดชนิดจีวร โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๓๓] ก็ คฤหัสถ์ชายหรือคฤหัสถ์หญิงผู้ไม่ใช่ญาติ ๒ คน ตระเตรียมทรัพย์เป็นค่าจีวรคนละผืน เจาะจงภิกษุว่า “พวกเราจะซื้อจีวรคนละผืนด้วยทรัพย์เป็นค่าจีวรคนละผืนนี้แล้วนิมนต์ภิกษุซื้อนี้ให้ครองจีวรหลายผืน” ถ้าภิกษุนั้นซึ่งพวกเขาไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน เข้าไปกำหนดชนิดจีวรในที่ที่เขาเตรียมจีวรไว้ เพราะต้องการจีวรดีว่า “ดีละ ท่านทั้งสองจงรวมกันซื้อจีวรเช่นนั้นเช่นนี้ ด้วยทรัพย์เป็นค่าจีวรคนละผืนนี้ แล้วนิมนต์อาตมาให้ครองเถิด” ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระอุปัฏฐากบุตร จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๑.จีวรวรรค ๙.ทุติยอุปัชฌาสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สิกขาบทวิภังค์

[๕๓๔] คำว่า ก็...เจาะจงภิกษุ ได้แก่ เพื่อประโยชน์ของภิกษุ คือ มุ่ง
 เฉพาะภิกษุ ปรารถนาจะให้ภิกษุครองจีวร
 คำว่า ๒ คน คือ มี ๒ คน
 ที่ชื่อว่า ผู้ไม่ใช่ญาติ คือ ไม่ใช่คนที่เกี่ยวเนื่องกันทางมารดา หรือทางบิดา
 ตลอดเจ็ดชั่วคน
 ที่ชื่อว่า คฤหัสถ์ชาย ได้แก่ บัณฑิตผู้ครองเรือน
 ที่ชื่อว่า คฤหัสถ์หญิง ได้แก่ สตรีผู้ครองเรือน
 ที่ชื่อว่า ทรัพย์เป็นค่าจีวร ได้แก่ เงิน ทอง แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วดาเมว
 แก้วพลี แก้วฝ้ายหรือฝ้าย
 คำว่า ด้วยทรัพย์เป็นค่าจีวรคนละผืนนี้ คือ ทรัพย์ที่เขาจัดหาไว้เฉพาะ
 คำว่า ซื่อ ได้แก่ แลกเปลี่ยน
 คำว่า ให้...ครอง คือ ถวาย
 คำว่า ถ้าภิกษุนั้น...ในที่ที่เขาเตรียมจีวรไว้ ได้แก่ ภิกษุรูปที่เขาทั้งสอง
 ตระเตรียมทรัพย์เป็นค่าจีวรไว้ถวายโดยเฉพาะ
 คำว่า เขาไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน คือ ทายกทั้งสองไม่ได้กล่าวไว้ก่อนว่า “ท่าน
 ผู้เจริญ ท่านต้องการจีวรชนิดไหน พวกผมจะซื้อจีวรชนิดไหนถวายท่าน”
 คำว่า เข้าไป คือ ไปถึงเรือนแล้วเข้าไปหาที่ใดที่หนึ่ง
 คำว่า กำหนดชนิดจีวร คือ กำหนดว่า ขอให้เป็นอย่างใด กว้าง เนื้อแน่น
 หรือเนื้อละเอียด
 คำว่า ด้วยทรัพย์เป็นค่าจีวรคนละผืนนี้ คือ ทรัพย์ที่เขาจัดหาไว้เฉพาะ
 คำว่า เช่นนั้นเช่นนั้น คือ ยาวหรือกว้าง เนื้อแน่นหรือเนื้อละเอียด
 คำว่า ซื่อ ได้แก่ แลกเปลี่ยน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๙.ทุติยอุปัชฌาสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

คำว่า **จงให้ครอง** คือ จงถวาย

คำว่า **ท่านทั้งสองจงรวมกัน** คือ คน ๒ คนรวมกัน

คำว่า **เพราะต้องการจีวรดี** คือ ต้องการผ้าเนื้อดี หรือผ้าราคาแพง

เขาซื้อจีวรผืนยาว กว้าง เนื้อแน่นหรือเนื้อละเอียดตามคำภิกษุนั้น ต้องอาบัติ
ทุกกฏเพราะพยายาม จีวรเป็นนิสสัคคียเพราะได้มา คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์
แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละจีวรที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้เขาไม่ได้
พิจารณาไว้ก่อน กระผมเข้าไปหาคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ กำหนดชนิดจีวร เป็น
นิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา
ว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละ
แก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบ
เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้
เขาไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน กระผมเข้าไปหาคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ กำหนดชนิดจีวร เป็น
นิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่าน
ทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย
ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๑.จีวรวรรค ๙.พุทธิยอุปัชฌาสีกขาบท บทภาษณีย์

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง นั่งกระโหย่ง ประนมมือ กล่าวว่า “ท่านขอรับ จีวรผืนนี้เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน กระผมเข้าไปหา คฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ กำหนดชณิดจีวร เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผมคืน จีวรผืนนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์ ดิกนิสสัคคียปาจิตติย

[๕๓๕] คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน เข้าไปหาพวกคฤหัสถ์แล้วกำหนดชณิดจีวร ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน เข้าไปหาพวก คฤหัสถ์แล้วกำหนดชณิดจีวร ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน เข้าไปหาพวกคฤหัสถ์แล้วกำหนดชณิดจีวร ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

ทุกทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ เข้าไปกำหนดชณิดจีวร ต้องอาบัติทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ เข้าไปกำหนดชณิดจีวร ต้องอาบัติทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ เข้าไปกำหนดชณิดจีวร ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๑.จีวรวรรค ๙.หุติยอุปัชฌาสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๕๓๖] ๑. ภิกษุขอจากคฤหัสถ์ที่เป็นญาติ
 ๒. ภิกษุขอจากคฤหัสถ์ที่ปวารณา
 ๓. ภิกษุขอเพื่อภิกษุรูปอื่น
 ๔. ภิกษุซื้อมาด้วยทรัพย์ของตน
 ๕. ภิกษุผู้เมื่อพวกคฤหัสถ์ต้องการซื้อจีวรราคาแพง ตนเองกลับให้
 ซื้อจีวรราคาถูก
 ๖. ภิกษุวิกลจริต
 ๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

หุติยอุปัชฌาสิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๑๐.ราชสิกขาบท นิตานวัตถุ

๑. จีวรวรรค

๑๐. ราชสิกขาบท

ว่าด้วยทรัพย์สินเป็นค่าจีวรที่พระราชาเป็นต้นให้ทุดนำมาถวาย

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๕๓๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น มหาอมาตย์อุปฐากของท่านพระอุปนันทศากยบุตรส่งทูตไปถวายทรัพย์สินเป็นค่าจีวร และสั่งว่า “เธอจงเอาทรัพย์สินเป็นค่าจีวรนี้ซื้อจีวรแล้วนิมนต์พระคุณเจ้าอุปนันทให้ครอง”

ต่อมา ทูตนั้นได้เข้าไปหาท่านพระอุปนันทศากยบุตรถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับท่านว่า “ท่านผู้เจริญ กระผมนำทรัพย์สินเป็นค่าจีวรมาเจาจงท่าน นิมนต์ท่านรับทรัพย์สินเป็นค่าจีวรเถิด ขอรับ”

เมื่อทูตกล่าวอย่างนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรได้กล่าวว่า “อาตมารับทรัพย์สินเป็นค่าจีวรไม่ได้ รับเฉพาะจีวรที่สมควรตามกาล”

เมื่อท่านกล่าวอย่างนั้น ทูตถามว่า “มีใครผู้เป็นไวยาวัจกรของท่านบ้างไหม”
ขณะนั้น อุบาสกคนหนึ่งมีธุระไปที่วัด ท่านพระอุปนันทศากยบุตรจึงกล่าวกับทูตว่า “อุบาสกนี้เป็นไวยาวัจกรของภิกษุทั้งหลาย”

ทูตนั้นจึงตกลงกับอุบาสกแล้วเข้าไปหาท่านพระอุปนันทศากยบุตรถึงที่อยู่กล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ กระผมตกลงกับอุบาสกที่ท่านแนะนำว่าเป็นไวยาวัจกรแล้ว ท่านจงไปหาในเวลาอันสมควร เขาก็กนิมนต์ท่านให้ครองจีวร”

ต่อมา มหาอมาตย์ส่งทูตให้ไปหาท่านพระอุปนันทศากยบุตรให้ทราบเรียนว่า “ขอให้พระคุณเจ้าจงใช้สอยจีวรเถิด กระผมต้องการจะให้พระคุณเจ้าใช้จีวรนั้น”
ท่านพระอุปนันทศากยบุตรไม่กล่าวอะไรกับอุบาสกนั้น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๑๐.ราชสิกขาบท นิทานวัตถุ

แม้ครั้งที่ ๒ มหาอมาตย์ก็ส่งทูตให้ไปหาท่านพระอุปัชฌาย์นันทศากยบุตร ให้กราบเรียนว่า “ขอให้พระคุณเจ้าจงใช้สอยจีวรเถิด กระผมต้องการจะให้พระคุณเจ้าใช้จีวรนั้น”
แม้ครั้งที่ ๒ ท่านพระอุปัชฌาย์นันทศากยบุตรก็ยังไม่กล่าวอะไรกับอุบาสกนั้น

แม้ครั้งที่ ๓ มหาอมาตย์ก็ส่งทูตไปหาท่านพระอุปัชฌาย์นันทศากยบุตร ให้กราบเรียนว่า “ขอให้พระคุณเจ้าจงใช้สอยจีวรเถิด กระผมต้องการจะให้พระคุณเจ้าใช้สอยจีวรนั้น”

สมัยนั้นเป็นคราวประชุมของชาวนิคมน ก็ชาวนิคมนได้ตั้งกติกาไว้ว่า ผู้มาประชุมล่าช้าต้องถูกปรับ ๕๐ กหาปณะ

ต่อมา ท่านพระอุปัชฌาย์นันทศากยบุตรไปหาอุบาสกถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวว่า “อาตมาต้องการจีวร”

อุบาสกกล่าวว่า “โปรดรอสักวันหนึ่งเถิด ขอรับ วันนี้เป็นคราวประชุมของชาวนิคมน และชาวนิคมนได้ตั้งกติกาว่า ผู้มาประชุมล่าช้าต้องถูกปรับ ๕๐ กหาปณะ”

ท่านพระอุปัชฌาย์นันทศากยบุตรกล่าวว่า “จงถวายจีวรอาตมาวันนี้แหละ” แล้วยึดชายพกไว้

อุบาสกถูกท่านพระอุปัชฌาย์นันทศากยบุตรรบเร้าจึงได้ซื้อจีวรถวายท่านพระอุปัชฌาย์นันทศากยบุตรแล้วไปประชุมล่าช้า

ชาวบ้านถามว่า “เหตุไรท่านมาล่าช้า ท่านต้องเสียค่าปรับ ๕๐ กหาปณะ”

ที่นั้น อุบาสกจึงเล่าเรื่องนั้นให้ชาวบ้านเหล่านั้นทราบ พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้มักมากไม่สันโดษ ยากที่ใคร ๆ จะให้ความช่วยเหลือสมณะเหล่านั้นได้ ไฉนท่านพระอุปัชฌาย์นันทศากยบุตร เมื่ออุบาสกกล่าวว่า ‘โปรดรอสักวันหนึ่งเถิด ขอรับ’ ก็ไม่ยอมรอ”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนท่านอุปัชฌาย์นันทศากยบุตรผู้ซึ่งอุบาสกขอร้องอยู่ว่า ‘ท่านผู้เจริญ โปรดรอสักวันหนึ่ง’ ก็ไม่ยอมรอ” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิตานท่านพระอุปัชฌาย์นันทศากยบุตรโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๑๐.ราชสิกขาบท พระบัญญัติ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุปลันทศากยบุตรว่า “อุปลันทะ ทราบว่า อุบาสกกล่าวกับเธอ ว่า ‘โปรดรอสักวันหนึ่งเถิดขอรับ’ เธอก็ไม่ยอมรอ จริงหรือ” ท่านพระอุปลันทศากยบุตรทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ ไฉนเธอผู้ซึ่งอุบาสกกล่าวว่า ‘ท่านผู้เจริญ ท่านจงรอสักวันหนึ่งเถิดขอรับ’ ก็ไม่ยอมรอเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๓๘] ก็ พระราชา ราชอมาตย์ พราหมณ์หรือคหบดีผู้ใดผู้หนึ่งส่งทูตมาถวายทรัพย์เป็นค่าจีวรเจาะจงภิกษุพร้อมกับสั่งว่า “ท่านจงเอาทรัพย์เป็นค่าจีวรนี้ซื้อจีวร แล้วนิมนต์ภิกษุซื้อนี้ให้ครองจีวร” ถ้าทูตนั้นเข้าไปหาภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ กระผมนำทรัพย์เป็นค่าจีวรนี้มาเจาะจงพระคุณเจ้า พระคุณเจ้าจงรับทรัพย์เป็นค่าจีวรเถิด” ภิกษุนั้นพึงกล่าวกับทูตนั้นอย่างนี้ว่า “พวกอาตมารับทรัพย์เป็นค่าจีวรไม่ได้ รับเฉพาะจีวรที่สมควรตามกาล” ถ้าทูตนั้นพึงกล่าวกับภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า “ก็มีใครผู้เป็นไวยาวัจกรของท่านบ้างไหม” ภิกษุผู้ต้องการจีวรพึงแสดงคนวัดหรืออุบาสกให้เป็นไวยาวัจกรว่า “ผู้นี้เป็นไวยาวัจกรของภิกษุทั้งหลาย” ถ้าทูตตกลงกับไวยาวัจกรแล้วเข้าไปหาภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าพเจ้าตกลงกับคนที่ท่านแนะนำว่าเป็นไวยาวัจกรแล้ว ท่านจงไปหาในเวลาอันสมควร เขาจะนิมนต์ท่านให้ครองจีวร” ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุต้องการจีวรพึงเข้าไปหาไวยาวัจกรแล้วทวงหรือเตือน ๒-๓ ครั้งว่า “อาตมาต้องการจีวร” เมื่อทวงหรือเตือน ๒-๓ ครั้ง ให้เขาจัดจีวรสำเร็จได้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่สำเร็จ พึงไปยืนแสดงตนหนึ่ง ๆ ถึง ๔ ครั้ง ๕ ครั้ง หรือ ๖ ครั้ง เป็นอย่างมาก เมื่อยืนแสดงตนหนึ่ง ๆ ถึง ๔ ครั้ง ๕ ครั้ง หรือ ๖ ครั้งเป็นอย่าง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๑๐.ราชสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

มากแล้วให้เขาจัดจีวรสำเร็จได้ นั้นเป็นการดี ถ้าพยายามเกินกว่านั้น ให้เขาจัดจีวรสำเร็จได้ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ ถ้าไม่สำเร็จ พึงไปเองหรือส่งทูตไปในสำนักที่เขาส่งทรัพย์เป็นค่าจีวรมา กล่าวว่า “ทรัพย์เป็นค่าจีวรที่ท่านส่งไป เจาะจงภิกษุรูปใดไม่ได้อำนาจประโยชน์อะไรแก่ภิกษุรูปนั้นเลย ท่านจงทวงทรัพย์ของท่านคืนมา ทรัพย์ของท่านอย่าเสียหายเลย” นี่เป็นการทำที่สมควรในเรื่องนั้น

เรื่องพระอุปัชฌาย์ตักทายบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๓๙] คำว่า ก็...เจาะจงภิกษุ ได้แก่ เพื่อประโยชน์ของภิกษุ คือ มุ่งเฉพาะภิกษุ ประารถนาจะให้ภิกษุครองจีวร

ที่ชื่อว่า พระราชา ได้แก่ ผู้ครองราชสมบัติ

ที่ชื่อว่า ราชอมาตย์ ได้แก่ ข้าราชการที่พระราชาทรงชุบเลี้ยง

ที่ชื่อว่า พราหมณ์ ได้แก่ พราหมณ์โดยกำเนิด

ที่ชื่อว่า คหบดี ได้แก่ คนที่เหลือ ยกเว้นพระราชา ราชอมาตย์ พราหมณ์ ชื่อว่าคหบดี

ที่ชื่อว่า ทรัพย์เป็นค่าจีวร ได้แก่ เงิน ทอง แก้วมณี แก้วมุกดา (แก้วดาแมว หรือแก้วผลึก)

คำว่า ทรัพย์เป็นค่าจีวรนี้ คือ ทรัพย์ที่เขาจัดหาไว้เฉพาะ

คำว่า ชื้อ คือ แลกเปลี่ยน

คำว่า นิมนต์ให้ครอง คือ จงถวาย

ถ้าทูตนั้นเข้าไปหาภิกษุรูปนั้นพึงกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ กระผมนำทรัพย์เป็นค่าจีวรนี้มาเจาะจงท่าน ท่านจงรับทรัพย์เป็นค่าจีวรนี้เถิด” ภิกษุนั้นพึงกล่าวกับทูตนั้นอย่างนี้ว่า “พวกอาตมารับทรัพย์เป็นค่าจีวรไม่ได้ รับเฉพาะจีวรที่สมควรตามกาล” ถ้าทูตกล่าวกับภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า “มีใครผู้เป็นไวยาวัจกรของท่าน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๑๐.ราชสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

บ้างใหม่” ภิกษุผู้ต้องการจีวรพึงแสดงคนวัดหรืออุบาสกให้เป็นไวยาวัจกรว่า “ผู้นั้นเป็นไวยาวัจกรของภิกษุทั้งหลาย” ไม่พึงกล่าวว่า “จงให้แก่ผู้นั้น” หรือว่า “ผู้นั้นจะเก็บไว้” หรือ “ผู้นั้นจะแลก” หรือ “ผู้นั้นจักซื้อ”

ถ้าพูดตกลงกับไวยาวัจกรแล้วพึงเข้าไปหาภิกษุกล่าวอย่างนี้ว่า “กระผมตกลงกับคนที่ท่านแนะนำเป็นไวยาวัจกรแล้ว ท่านจงไปหาในเวลาอันสมควร เขาจะนิมนต์ท่านให้ครองจีวร” ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุต้องการจีวรพึงเข้าไปหาไวยาวัจกรแล้วทวงหรือเตือน ๒-๓ ครั้งว่า “อาตมาต้องการจีวร” ไม่พึงกล่าวกับเขาว่า “ท่านจงให้จีวรแก่อาตมา นำจีวรมาให้อาตมา แลกจีวรให้อาตมา หรือจงซื้อจีวรให้อาตมา” แม้ครั้งที่ ๒ ก็พึงกล่าวกับเขา แม้ครั้งที่ ๓ ก็พึงกล่าวกับเขา ถ้าให้เขาจัดการสำเร็จได้ นั้นเป็นการดี ถ้าไม่สำเร็จ พึงไปยืนแสดงตนนิ่ง ๆ ในที่นั้น ไม่พืงนั่งบนอาสนะ ไม่พืงรับอำมิส ไม่พืงกล่าวธรรม เมื่อเขาถามว่า “มาธุระอะไร” พึงกล่าวกับเขาว่า “ท่านจงรู้เองเถิด” ถ้านั่งบนอาสนะ หรือรับอำมิส หรือกล่าวธรรม ชื่อว่าตัดโอกาส^๑ แม้ครั้งที่ ๒ ก็พืงยืน แม้ครั้งที่ ๓ ก็พืงยืน ทวง ๔ ครั้งพืงยืนได้ ๔ ครั้ง ทวง ๕ ครั้งพืงยืนได้ ๒ ครั้ง ทวง ๖ ครั้งแล้วไม่พืงไปยืน^๒ ถ้าเธอพยายามยิ่งกว่านั้น ให้เขาจัดจีวรสำเร็จ ต้องอาบัติทุกกฏเพราะพยายาม จีวรเป็นนิสสัคคียเพราะได้มาคือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละจีวรที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้กระผมให้เขาจัดสำเร็จด้วยอาการทวงเกิน ๓ ครั้ง ยืนเกิน ๖ ครั้ง เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

เชิงอรรถ :

^๑ ตัดโอกาส คือ ตัดเหตุแห่งการมา (อาคตการณ ภา.ขติ วิ.อ. ๒/๕๓๘-๕๓๙/๑๘๑)

^๒ ทวง ๑ ครั้งมีค่าเท่ากับยืน ๒ ครั้ง (วิ.อ. ๒/๕๓๘-๕๓๙/๑๘๑)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๑๐.ราชสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา ว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย์ เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงบาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้กระผมให้เขาจัดสำเร็จด้วยอาการทวงเกิน ๓ ครั้ง ยืนเกิน ๖ ครั้ง เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย์ เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงบาข้างหนึ่ง นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ จีวรผืนนี้กระผมให้เขาจัดสำเร็จด้วยอาการทวงเกิน ๓ ครั้ง ยืนเกิน ๖ ครั้ง เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผมคืนจีวรผืนนี้ให้แก่ท่าน”

ถ้าทำไม่สำเร็จ พึงไปเองหรือส่งทูตไปในสำนักที่เขาสงฆ์พหุเป็นค่าจีวรมา กล่าวว่า “ทรัพย์ที่ท่านส่งไปเจาะจงภิกษุรูปใด ไม่ได้อำนาจประโยชน์อะไรแก่ภิกษุรูปนั้นเลย ท่านจงทวงทรัพย์ของท่านคืนมา ทรัพย์ของท่านอย่าฉิบหายเลย”

คำว่า **นี่เป็นการทำที่สมควรในเรื่องนั้น** คือ นี่เป็นความถูกต้องในเรื่องนั้น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๑.จีวรวรรค ๑๐.ราชสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

ตักนิสสัคคียปาจิตตีย์

[๕๔๐] ทวงเกิน ๓ ครั้ง ยืนเกิน ๖ ครั้ง ภิกษุสำคัญว่าเกิน ให้เขาจัดจีวรสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ทวงเกิน ๓ ครั้ง ยืนเกิน ๖ ครั้ง ภิกษุไม่แน่ใจ ให้เขาจัดจีวรสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ทวงเกิน ๓ ครั้ง ยืนเกิน ๖ ครั้ง ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า ให้เขาจัดจีวรสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ทุกทุกกฏ

ทวงหย่อนกว่า ๓ ครั้ง ยืนหย่อนกว่า ๖ ครั้ง ภิกษุสำคัญว่าเกิน ต้องอาบัติทุกกฏ

ทวงหย่อนกว่า ๓ ครั้ง ยืนหย่อนกว่า ๖ ครั้ง ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ทวงหย่อนกว่า ๓ ครั้ง ยืนหย่อนกว่า ๖ ครั้ง ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๔๑] ๑. ภิกษุทวง ๓ ครั้ง ยืน ๖ ครั้ง

๒. ภิกษุทวงหย่อนกว่า ๓ ครั้ง ยืนหย่อนกว่า ๖ ครั้ง

๓. ภิกษุไม่ได้ทวง ไวยาวัจกรจัดถวายเอง

๔. ภิกษุรับจีวรที่เจ้าของทวงมาถวาย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๑๐.ราชสิกขาบท รวมสิกขาบทที่มีในจีวรวรรค

๕. ภิกษุวิกลจริต

๖. ภิกษุต้นบัญญัติ

ราชสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

จีวรวรรคที่ ๑ จบ

รวมสิกขาบทที่มีในจีวรวรรค

จีวรวรรคมี ๑๐ สิกขาบท คือ

๑. ปลุมกลืนสิกขาบท	ว่าด้วยกลืนเดาะข้อที่ ๑
๒. อุทโทสิตสิกขาบท	ว่าด้วยภิกษุเก็บจีวรไว้ในโรงเก็บของ
(ว่าด้วยกลืนเดาะข้อที่ ๒)
๓. ตตียกลืนสิกขาบท	ว่าด้วยกลืนเดาะข้อที่ ๓
๔. ปราณจีวรสิกขาบท	ว่าด้วยการให้ชักจีวรเก่า
๕. จีวรปฏิบัติคณสิกขาบท	ว่าด้วยการรับจีวร
๖. อัญญาตกริฎฐัตตสิกขาบท	ว่าด้วยการออกปากขอคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ
๗. ตตฺตตริสิกขาบท	ว่าด้วยการออกปากขอจีวรเกิน
๘. อุปัชฌาสิกขาบท	ว่าด้วยคนตระเตรียมทรัพย์เป็นค่าจีวร
๙. ทุตติอุปัชฌาสิกขาบท	ว่าด้วยคนตระเตรียมทรัพย์เป็นค่าจีวรข้อที่ ๒
๑๐. ราชสิกขาบท	ว่าด้วยทรัพย์เป็นค่าจีวรที่พระราชเป็นต้น
ให้ทูตนำมาถวาย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๑.โกสิยสิกขาบท นินทานัตถุ

๒. โกสิยวรรค

หมวดว่าด้วยสันถติโยใหม่

๑. โกสิยสิกขาบท

ว่าด้วยการทำสันถติโยใหม่

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๔๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อัคคาฬเจดีย์ เขตเมืองอาฬวี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เข้าไปหาพวกช่างทอผ้าไหมแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่านจงต้มตัวไหมจำนวนมากให้แก่พวกอาตมาบ้าง พวกอาตมาต้องการจะทำสันถติผลสมโยใหม่” พวกช่างทอผ้าไหมจึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ในพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเข้ามาหาพวกเราแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ท่านทั้งหลาย พวกท่านจงต้มตัวไหมจำนวนมากให้แก่อาตมาบ้าง พวกอาตมาต้องการจะทำสันถติผลสมโยใหม่’ ดังนี้เล่า อนึ่ง ไม่ใช่ลาภของพวกเรา พวกเราได้อะไรดีที่ต้องฆ่าสัตว์เล็กสัตว์น้อยเป็นจำนวนมาก เพราะการครองชีพ เพราะต้องเลี้ยงดูบุตรภรรยา”

ภิกษุได้ยินพวกช่างทอผ้าไหมตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ในพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงเข้าไปหาช่างทอผ้าไหมแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ท่านทั้งหลาย พวกท่านจงต้มตัวไหมจำนวนมากให้แก่พวกอาตมาบ้าง พวกอาตมาต้องการจะทำสันถติผลสมโยใหม่’ ดังนี้เล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่าพวกเธอเข้าไปหาช่างทอผ้า

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสียวรรค ๑.โกสียสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

โหมแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ท่านทั้งหลาย พวกท่านจงตมตัวโหมจำนวนมากให้แก่พวก
อาตมาบ้าง พวกอาตมาต้องการจะทำสันถัดผสมใยโหม’ ดังนี้ ‘จริงหรือ’ พวก
ภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า
“ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงเข้าไปหาช่างทอผ้าโหมแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า
‘ท่านทั้งหลาย พวกท่านจงตมตัวโหมจำนวนมากให้แก่พวกอาตมาบ้าง พวกอาตมา
ต้องการจะทำสันถัดผสมใยโหม’ ดังนี้ โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำ
คนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ”
แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๔๓] ก็ ภิกษุใดใช้ให้ทำสันถัดผสมใยโหม ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๔๔] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด
คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้
ที่ชื่อว่า สันถัด ได้แก่ ผ้ารองนั่งที่หล่อ ไม่ใช่ทอ^๑
คำว่า ใช้ให้ทำ ความว่า ภิกษุทำเองหรือใช้ให้ทำ แขนงด้วยเส้นโหมแม่เส้น
เดียว ต้องอาบัติทุกกฏเพราะพยายาม สันถัดเป็นนิสสัคคียเพราะได้มา คือเป็นของ
จำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละสันถัดที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

เชิงอรรถ :

^๑ วิธีหล่อสันถัด ใช้ยางเหนียวเช่นน้ำข้าวเหลงบนพื้นที่เรียบแล้วเอาขนโปรยลาดลงบนยางเหนียว (ร.อ.

๒/๕๔๒/๑๙๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๗๒ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๑.โกสิยสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

วิธีสละสันถัตที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ สันถัตผสมไยใหม่
ผืนนี้กระผมใช้ให้ทำ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละสันถัตนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึง
แสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนสันถัตที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรม
วาจาว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สันถัตผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย
เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้สันถัตผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบ
เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ สันถัต
ผสมไยใหม่ผืนนี้กระผมใช้ให้ทำ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละสันถัตผืนนี้แก่ท่าน
ทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนสันถัตที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่าน
ทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า สันถัตผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่าน
ทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้สันถัตผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง นั่ง
กระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ สันถัตผืนนี้กระผมใช้ให้ทำ
เป็นนิสสัคคีย กระผมสละสันถัตผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนสันถัตที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผม
คืนสันถัตผืนนี้ให้แก่ท่าน”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสียวรรค ๑.โกสียสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์ นิสสัคคียปาจิตตีย์

[๕๔๕] ภิกษุทำสันถัตที่ตนทำค้างไว้จนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำสันถัตที่ตนทำค้างไว้จนสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุทำสันถัตที่ผู้อื่นทำค้างไว้จนสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำสันถัตที่ผู้อื่นทำค้างไว้จนสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ทุกทุกกฏ

ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำ เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุได้สันถัตที่ผู้อื่นทำไว้มานำใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๔๖] ๑. ภิกษุทำเป็นเพดาน เครื่องลาดพื้น ม่าน เปลือกฟูก หรือ

ปลอกหมอน

๒. ภิกษุวิกัลจริต

๓. ภิกษุตันบัญญัติ

โกสียสิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๒.สุทธกาฬิกสิกขาบท นิตานวัตถุ

๒. โกสิยวรรค

๒. สุทธกาฬิกสิกขาบท

ว่าด้วยการทำสังฆัตถ์โดยใช้ขนเจียมดัลลัน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๔๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์^๑ใช้ให้ทำสังฆัตถ์ขนเจียมดัลลัน พวกชาวบ้านเที่ยวไปตามวิหารเห็นเข้าจึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่ พระสมณะเชื้อสายศากยบุตร จึงใช้ให้ทำสังฆัตถ์ขนเจียมดัลลันเหมือนคฤหัสถ์ที่ยัง บริโภคกามเล่า”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้ มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึง ใช้ให้ทำสังฆัตถ์ขนเจียมดัลลันเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดย ประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง สอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอใช้ให้ทำสังฆัตถ์ ขนเจียมดัลลัน จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระ ผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โง่พวกเธอจึงใช้ให้ทำ สังฆัตถ์ขนเจียมดัลลันเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่ เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อมใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้ว จึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “ขนเจียม” ในที่นี้คือขนแพะหรือขนแกะ (เอฟโฟโลม)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๗๕ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๒.สุทธกาฬิกสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๕๔๘] ก็ ภิกษุใดใช้ให้ทำสันถัดขนเจียมด่าล้วน ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๔๙] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มี
พระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า สีด่า มี ๒ ชนิด คือ ด่าตามธรรมชาติ หรือด่าเพราะยอม

ที่ชื่อว่า สันถัด ได้แก่ ผำรอนึ่งที่หล่อ ไม่ใช่ทอ

คำว่า ใช้ให้ทำ ความว่า ภิกษุทำเองหรือใช้ให้ทำ ต้องอาบัติทุกกฏเพราะ
พยายาม สันถัดเป็นนิสสัคคีย์เพราะได้มา คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะ
หรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละสันถัดที่เป็นนิสสัคคีย์อย่างนี้

วิธีสละสันถัดที่เป็นนิสสัคคีย์

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ สันถัดขนเจียม
ด่าล้วนผืนนี้กระผมใช้ให้ทำ เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละสันถัดขนเจียมด่าล้วนผืนนี้
แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนสันถัดที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรม
วาจาว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สันถัดขนเจียมด่าล้วนผืนนี้ของภิกษุชื่อ
นี้เป็นนิสสัคคีย์ เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้สันถัดขนเจียมด่าล้วน
ผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๒.สุทธกาฬิกสิกขาบท บทภาษณีย์

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบ
เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ สันถัด
ชนเจียมด่าล้วนผืนนี้กระผมใช้ให้ทำ เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละสันถัดชนเจียมด่า
ล้วนผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนสันถัดที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า
“ท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า สันถัดชนเจียมด่าล้วนผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย์
เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้สันถัดชนเจียมด่าล้วน
ผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงบ่าข้างหนึ่ง นั่ง
กระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ สันถัดชนเจียมด่าล้วนผืนนี้
กระผมใช้ให้ทำ เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละสันถัดชนเจียมด่าล้วนผืนนี้แก่ท่าน” ครั้น
สละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนสันถัดที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผม
คืนสันถัดผืนนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์
นิสสัคคียปาจิตติย

[๕๕๐] ภิกษุทำสันถัดที่ตนทำค้างไว้จนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตติย

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำสันถัดที่ตนทำค้างไว้จนสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

ภิกษุทำสันถัดที่ผู้อื่นทำค้างไว้จนสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำสันถัดที่ผู้อื่นทำค้างไว้จนสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๒.สุทธกาฬสิกขาบท อนาปัตติวาร

ทุกทุกกฏ

ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำ เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุได้สันถัตที่ผู้อื่นทำไว้แล้ว ใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๕๕๑] ๑. ภิกษุทำเป็นเพดาน เครื่องลาดพื้น ม่าน เปลือกฟูก หรือ
 ปลอกหมอน
 ๒. ภิกษุวิกุลจรีต
 ๓. ภิกษุตันบัญญัติ

สุทธกาฬสิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๓.เทวภาคสิกขาบท นินทานัตถุ

๒. โกสิยวรรค

๓. เทวภาคสิกขาบท

ว่าด้วยการทำสันถัตโดยใช้ขนเจียมดำ ๒ ส่วน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๕๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทราบข่าวว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการทำสันถัตขนเจียมดำล้วน” จึงให้เอาขนเจียมขาวหน้อยหนึ่งปนไว้ที่ชายสันถัต แล้วทำสันถัตขนเจียมดำล้วนอย่างเดิมนั้นแหละ

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตาคาฬิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงให้เอาขนเจียมขาวหน้อยหนึ่งปนไว้ที่ชายสันถัต แล้วทำสันถัตขนเจียมดำล้วนอย่างเดิมเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอให้เอาขนเจียมขาวหน้อยหนึ่งปนไว้ที่ชายสันถัต แล้วทำสันถัตขนเจียมดำล้วนอย่างเดิม จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โง่ พวกเธอจึงให้เอาขนเจียมขาวหน้อยหนึ่งปนไว้ที่ชายสันถัต แล้วทำสันถัตขนเจียมดำล้วนอย่างเดิมเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๓.เทวภาคสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๕๕๓] ก็ ภิกษุผู้ให้ทำสันถัดใหม่ ฟังเอาชนเจียมด่าล้วน ๒ ส่วน ชนเจียมขาวเป็นส่วนที่ ๓ ชนเจียมแดงเป็นส่วนที่ ๔ ถ้าเธอไม่เอาชนเจียมด่าล้วน ๒ ส่วน ชนเจียมขาวเป็นส่วนที่ ๓ ชนเจียมแดงเป็นส่วนที่ ๔ แล้วให้ทำสันถัดใหม่ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๕๔] ที่ชื่อว่า ใหม่ พระองค์ตรัสมุ่งเอาการกระทำ
ที่ชื่อว่า สันถัด ได้แก่ ผำรอนึ่งที่หล่อ ไม่ใช่ทอ
คำว่า ผู้ให้ให้ทำ คือ ผู้ทำเองหรือใช้ให้ทำ
คำว่า เอาชนเจียมด่าล้วน ๒ ส่วน ความว่า ชั่งแล้วเอาชนเจียมด่าล้วน ๒ ชั่ง
คำว่า ชนเจียมขาวเป็นส่วนที่ ๓ คือ ชนเจียมขาว ๑ ชั่ง
คำว่า ชนเจียมแดงเป็นส่วนที่ ๔ คือ ชนเจียมแดง ๑ ชั่ง
คำว่า ถ้าเธอไม่เอาชนเจียมด่าล้วน ๒ ส่วน ชนเจียมขาวเป็นส่วนที่ ๓ ชนเจียมแดงเป็นส่วนที่ ๔ ความว่า ไม่เอาชนเจียมด่าล้วน ๒ ชั่ง ชนเจียมขาว ๑ ชั่ง ชนเจียมแดง ๑ ชั่ง ทำเองหรือใช้ให้ทำสันถัดใหม่ ต้องอาบัติทุกกฏเพราะพยายาม
สันถัดเป็นนิสสัคคีย์เพราะได้มา คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละสันถัดที่เป็นนิสสัคคีย์อย่างนี้

วิธีสละสันถัดที่เป็นนิสสัคคีย์

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหียงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ สันถัดผืนนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๓.เทวภาคสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

กระผมไม่ได้เอาขนเจียมดำน้วน ๒ ชั่ง ขนเจียมขาว ๑ ชั่ง ขนเจียมแดง ๑ ชั่ง ไขให้
ทำ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละสันถัดผืนนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนสันถัดที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา
ว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สันถัดผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอ
สละแก่สงฆ์ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้สันถัดผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง กราบ
เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ สันถัด
ผืนนี้กระผมไม่ได้เอาขนเจียมดำน้วน ๒ ชั่ง ขนเจียมขาว ๑ ชั่ง ขนเจียมแดง ๑ ชั่ง
ไขให้ทำ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละสันถัดผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้ว
พึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนสันถัดที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่าน
ทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า สันถัดผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่าน
ทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้สันถัดผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง นั่ง
กระโหยงประนมมือ กล่าวว่า “ท่านขอรับ สันถัดผืนนี้กระผมไม่ได้เอาขนเจียมดำ
ล้วน ๒ ชั่ง ขนเจียมขาว ๑ ชั่ง ขนเจียมแดง ๑ ชั่ง ไขให้ทำ เป็นนิสสัคคีย
กระผมสละสันถัดผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนสันถัดที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผม
คืนสันถัดผืนนี้ให้แก่ท่าน”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๓.เทวภาคสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์ นิสสัคคียปาจิตติย

[๕๕๕] ภิกษุทำสันถัตที่ตนทำค้างไว้จนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำสันถัตที่ตนทำค้างไว้จนสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย
ภิกษุทำสันถัตที่ผู้อื่นทำค้างไว้จนสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย
ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำสันถัตที่ผู้อื่นทำค้างไว้จนสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

ทุกทุกกฏ

ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำ เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุได้สันถัตที่ผู้อื่นทำไว้ ใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๕๕๖] ๑. ภิกษุเอาขนเจียมขาว ๑ ชั่ง ขนเจียมแดง ๑ ชั่ง ปนแล้วทำ
๒. ภิกษุเอาขนเจียมขาวมากกว่า ขนเจียมแดงมากกว่า ปนแล้วทำ
๓. ภิกษุเอาขนเจียมขาวล้วน ขนเจียมแดงล้วน ปนแล้วทำ
๔. ภิกษุทำเป็นเพดาน เครื่องลาดพื้น ม่าน เปลือกฟูก หรือ
ปลอกหมอน
๕. ภิกษุวิกุลจรีต
๖. ภิกษุตันบัญญัติ

เทวภาคสิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๔.ฉัพพัชสสิกขาบท นินทานวัตถุ

๒. โกสิยวรรค

๔. ฉัพพัชสสิกขาบท

ว่าด้วยการเก็บสัณถัตไว้ ๖ ปี

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๕๕๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุทั้งหลายใช้ให้ทำสัณถัตทุก ๆ ปี ภิกษุเหล่านั้นเป็นผู้มากไปด้วยการขอว่า “ท่านทั้งหลายจงให้ชนเจียม พวกอาตมาต้องการชนเจียม”

พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงใช้ให้ทำสัณถัตทุก ๆ ปี เป็นผู้มากไปด้วยการขอ เป็นผู้มากไปด้วยการออกปากขอด้วยกล่าวว่า ‘ท่านทั้งหลายจงให้ชนเจียม พวกอาตมาต้องการชนเจียม’ ดังนี้เล่า สัณถัตของพวกเราที่ทำครั้งเดียว ถูกเด็กถ้ำอุจจาระรดบ้าง ปัสสาวะรดบ้าง หนูกัดเสียบ้าง ก็ยังใช้สอยได้ถึง ๕ ปีบ้าง ๖ ปีบ้าง แต่ภิกษุเหล่านี้ใช้ให้ทำสัณถัตทุก ๆ ปี เป็นผู้มากไปด้วยการขอ เป็นผู้มากไปด้วยการออกปากขอด้วยกล่าวว่า ‘ท่านทั้งหลายจงให้ชนเจียม พวกอาตมาต้องการชนเจียม’

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनภิกษุทั้งหลายจึงใช้ให้ทำสัณถัตทุก ๆ ปี เป็นผู้มากไปด้วยการขอ เป็นผู้มากไปด้วยการออกปากขอด้วยกล่าวว่า ‘ท่านทั้งหลายจงให้ชนเจียม พวกอาตมาต้องการชนเจียม’ ดังนี้เล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุเหล่านั้นว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอใช้ให้ทำสัณถัตทุก ๆ ปี

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๔.ฉัพพัชสสิกขาบท พระบัญญัติ

เป็นผู้มากไปด้วยการขอ เป็นผู้มากไปด้วยการออกปากขอด้วยกล่าวว่า ‘ท่านทั้งหลายจงให้ชนเจียม พวกอาตมาต้องการชนเจียม’ ดังนี้ จริ่งหรือ” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพระพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โฉนโฆชนุชเหล่านั้นจึงใช้ให้ทำสันถัตทุก ๆ ปี เป็นผู้มากไปด้วยการขอ เป็นผู้มากไปด้วยการออกปากขอด้วยกล่าวว่า ‘ท่านทั้งหลายจงให้ชนเจียม พวกอาตมาต้องการชนเจียม’ ดังนี้เล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๕๘] ก็ ภิกษุใช้ให้ทำสันถัตใหม่แล้วพึงใช้สอยให้ได้ ๖ ปี ถ้าต่ำกว่า ๖ ปี เธอจะสละหรือไม่สละสันถัตนั้นก็ตาม ใช้ให้ทำสันถัตอื่นใหม่ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

เรื่องภิกษุเป็นไข

[๕๕๙] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นไขอยู่กรุงโกสัมพี พวกญาติส่งทูตไปสำนักของภิกษุนั้น ให้แจ้งข่าวว่า “นิมนต์พระคุณท่านมาเถิด พวกเราจักอุปัฏฐาก” ภิกษุทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า “ไปเถิด ท่าน พวกญาติจะอุปัฏฐากท่านเอง”

ภิกษุนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ว่า ‘ภิกษุใช้ให้ทำสันถัตใหม่แล้วพึงใช้สอยให้ได้ ๖ ปี’ กระผมก็เป็นไขอยู่ ไม่สามารถนำสันถัตไปได้ ถ้าขาดสันถัตเสียแล้วกระผมจะไม่ผาสก กระผมจะไม่ไป” ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๔.ฉัพพัชสสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

ทรงอนุญาตให้สมมติสันถัต

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สมมติสันถัตเพื่อภิกษุผู้เป็นไข้ ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์พึงให้สมมติสันถัตอย่างนี้”

วิธีสมมติสันถัต

ภิกษุผู้เป็นไข้รูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจริยงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า ‘ท่านผู้เจริญ กระผมเป็นไข้ไม่สามารถนำสันถัตติดตัวไปได้ กระผมขอสมมติสันถัตกะสงฆ์’ พึงขอสมมติสันถัตแม้ครั้งที่ ๒ พึงขอสมมติสันถัตแม้ครั้งที่ ๓

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติหุตยกรรมวาจาว่า [๕๖๐] ‘ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุชื่อนี้เป็นไข้ไม่สามารถนำสันถัตติดตัวไปได้ ภิกษุนั้นขอสมมติสันถัตจากสงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมแล้วก็พึงให้สมมติสันถัตแก่ภิกษุชื่อนี้ นี่เป็นญัตติ

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุชื่อนี้เป็นไข้ไม่สามารถนำสันถัตติดตัวไปได้ ภิกษุนั้นขอสมมติสันถัตจากสงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมแล้วก็พึงให้สมมติสันถัตแก่ภิกษุชื่อนี้ ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการให้สมมติสันถัตแก่ภิกษุชื่อนี้ ท่านรูปนั้นพึงนั่ง ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นพึงทักท้วง

การสมมติสันถัตสงฆ์ให้แล้วแก่ภิกษุชื่อนี้ สงฆ์เห็นด้วย เพราะฉะนั้นจึงนั่ง ข้าพเจ้าจะขอถือความนิ่งนั้นเป็นมตอย่างนี้” แล้วรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๕๖๑] อนึ่ง ภิกษุไข้ให้ทำสันถัตใหม่แล้วพึงไข้อยู่ให้ได้ ๖ ปี ถ้าต่ำกว่า ๖ ปี เธอจะสละหรือไม่สละสันถัตนั้นก็ตาม ไข้ให้ทำสันถัตอื่นใหม่ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย เว้นไว้แต่ภิกษุผู้ได้สมมติ

เรื่องภิกษุเป็นไข้ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๔.จัพพัสสสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สิกขาบทวิภังค์

[๕๖๒] ที่ชื่อว่า **ใหม่** พระองค์ตรัสมุ่งเอาการกระทำ
ที่ชื่อว่า **สันถัต** ได้แก่ ผ่ารอนึ่งที่หล่อ ไม่ใช่ทอ
คำว่า **ใช้ให้ทำแล้ว** คือ ทำเองหรือใช้ให้ทำแล้ว
คำว่า **พึงใช้สอยให้ได้ ๖ ปี** คือ พึงใช้สอยให้ได้ ๖ ปีเป็นอย่างน้อย
คำว่า **ถ้าต่ำกว่า ๖ ปี** คือ หย่อนกว่า ๖ ปี
คำว่า **สละสันถัตนั้น** คือ ให้แก่ผู้อื่น
คำว่า **ไม่สละ** คือ ยังไม่ให้แก่ผู้อื่น
คำว่า **เว้นไว้แต่ภิกษุผู้ได้สมมติ** คือ ยกเว้นภิกษุผู้ได้รับสมมติ
ภิกษุทำเองหรือใช้ให้ทำสันถัตใหม่ ต้องอาบัติทุกกฏเพราะพยายาม สันถัต
เป็นนิสสัคคียเพราะได้มา คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละสันถัตที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละสันถัตที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
แก่พรรษา นั่งกระโหียงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ สันถัตผืนนี้ของ
กระผมใช้ให้ทำ หย่อนกว่า ๖ ปี เป็นนิสสัคคีย เว้นไว้แต่ภิกษุได้สมมติ กระผมสละ
สันถัตผืนนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนสันถัตที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา
ว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สันถัตผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอ
สละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้สันถัตผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๔.ฉัพพัชสสิกขาบท บทภาษณีย์

สละแก้คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงบาข้างหนึ่ง กราบ
เท้าภิกษุผู้แก้พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ สันถัด
ผืนนี้กระผมใช้ให้ทำ หย่อนกว่า ๖ ปี เป็นนิสสัคคีย เว้นไว้แต่ภิกษุได้สมมติ กระผม
สละสันถัดผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนสันถัดที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่าน
ทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า สันถัดผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่าน
ทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้สันถัดผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก้บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงบาข้างหนึ่ง นั่ง
กระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ สันถัดผืนนี้กระผมใช้ให้ทำ หย่อน
กว่า ๖ ปี เป็นนิสสัคคีย เว้นไว้แต่ภิกษุได้สมมติ กระผมสละสันถัดผืนนี้แก่ท่าน”
ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนสันถัดที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผม
คืนสันถัดผืนนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์

นิสสัคคียปาจิตตีย์

[๕๖๓] ภิกษุทำสันถัดที่ตนทำค้างไว้จนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตตีย์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำสันถัดที่ตนทำค้างไว้จนสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุทำสันถัดที่ผู้อื่นทำค้างไว้จนสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำสันถัดที่ผู้อื่นทำค้างไว้จนสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๒.โกสิยวรรค ๔.จัพพัสสสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๖๔] ๑. ภิกษุทำใหม่ เมื่อใช้ครบ ๖ ปี

๒. ภิกษุทำใหม่ เมื่อใช้เกิน ๖ ปี

๓. ภิกษุทำเองหรือใช้ให้ทำเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น

๔. ภิกษุได้สันถัตที่ผู้อื่นทำไว้มาใช้สอย

๕. ภิกษุทำเป็นเพดาน เครื่องลาดพื้น ม่าน เปลือกฟูก หรือ
 ปลอกหมอน

๖. ภิกษุผู้ได้สมมติ

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

จัพพัสสสิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๕.นีสันทนถตสิกขาบท นิตานวัตถุ

๒. โกสิยวรรค

๕. นีสันทนถตสิกขาบท

ว่าด้วยการทำสนัตตสำหรับรอน่ง

เรื่องพระอุปเสนวังคันทบุตร

[๕๖๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราปรารถนาจะหลีกเร้นอยู่ผู้เดียวตลอดไตรมาส ใคร ๆ อย่าเข้าไปหาเรา ยกเว้นภิกษุผู้นำภัตตาหารเข้าไปให้รูปเดียว”

ภิกษุทั้งหลายรับสนองพระพุทธดำรัสว่า “ได้ พระพุทธเจ้าข้า” ไม่มีใครเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเลย นอกจากภิกษุผู้นำภัตตาหารเข้าไปถวายเพียงรูปเดียว

สมัยนั้น สงฆ์ในกรุงสาวัตถีตั้งกติกากันว่า “พระผู้มีพระภาคมีพระประสงค์เสด็จหลีกเร้นอยู่ตลอดไตรมาส ใคร ๆ อย่าเข้าไปเฝ้าพระองค์ ยกเว้นภิกษุผู้นำภัตตาหารเข้าไปถวายรูปเดียว ภิกษุรูปใดเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค พึงให้ภิกษุรูปนั้นแสดงอาบัติปาจิตตีย์”

ต่อมา ท่านพระอุปเสนวังคันทบุตรพร้อมด้วยบริษัทเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร

พุทธประเพณี

อันการที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลายทรงปราศรัยกับพระอัครคันตกะทั้งหลายนั้นเป็นพุทธประเพณี

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสถามท่านพระอุปเสนวังคันทบุตรว่า “อุปเสนะ เธอทั้งหลายยังสบายดีหรือ ยังพอเป็นอยู่ได้หรือ เดินทางมาโดยไม่ลำบากหรือ”

ท่านพระอุปเสนวังคันทบุตรกราบทูลว่า “สบายดี พระพุทธเจ้าข้า พอเป็นอยู่ได้ พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าเดินทางมาโดยไม่ลำบาก พระพุทธเจ้าข้า”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๕.นีสันทนัตถสิกขาบท นิทานวัตถุ

ขณะนั้น ภิกษุสังฆิหาริกของท่านพระอุปเสนวังคันตบุตรนั่งอยู่ไม่ห่าง พระผู้มีพระภาคตรัสถามภิกษุนั้นว่า “ภิกษุ ผ้าบังสุกุลของเธอนำพอใจหรือ”

ภิกษุนั้นกราบทูลว่า “ผ้าบังสุกุลของข้าพระพุทธเจ้าไม่นำพอใจ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ แล้วทำไมเธอทรงผ้าบังสุกุลเล่า”

ภิกษุนั้นกราบทูลว่า “พระอุปัชฌาย์ของข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงผ้าบังสุกุล แม้ข้าพระพุทธเจ้าก็ต้องเป็นผู้ทรงผ้าบังสุกุลตาม พระพุทธเจ้าข้า”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสถามท่านพระอุปเสนวังคันตบุตรว่า “อุปเสนะ บริษัทนี้ของเธอนำเลื่อมใส เธอแนะนำบริษัทอย่างไร”

ท่านพระอุปเสนวังคันตบุตรกราบทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้าบอกผู้มาขออุปสมบท กับข้าพระพุทธเจ้าว่า ‘ฉันถืออยู่ป่าเป็นวัตร ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตร ถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ถ้าเธอจักถืออยู่ป่าเป็นวัตร ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตร ถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ฉันก็จะให้เธออุปสมบท’ ถ้าเขารับคำของข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าก็ให้อุปสมบท ถ้าไม่รับคำ ก็จะไม่ให้อุปสมบท ข้าพระพุทธเจ้าบอกภิกษุที่มาขอนิสัยว่า ‘ฉันถืออยู่ป่าเป็นวัตร ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตร ถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ถ้าท่านจักถืออยู่ป่าเป็นวัตร ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตร ถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตรบ้าง ฉันก็จะให้นิสัยแก่ท่าน’ ถ้าภิกษุนั้นรับคำของข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าก็จะให้นิสัย ถ้าไม่รับคำ ก็จะไม่ให้นิสัย ข้าพระพุทธเจ้าแนะนำบริษัทอย่างนี้ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อุปเสนะ ดีแล้ว ๆ อุปเสนะ เธอแนะนำบริษัทดีแล้ว เธอรู้จักาสงฆ์ในกรุงสาวัตถีหรือ”

ท่านพระอุปเสนวังคันตบุตรกราบทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้าไม่รู้จักาสงฆ์ในกรุงสาวัตถี พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สงฆ์ในกรุงสาวัตถีตั้งกติกากันว่า พระผู้มีพระภาคมีพระประสงค์จะเสด็จหลีกเร้นอยู่ตลอดไตรมาส ใคร ๆ อย่าเข้าไปเฝ้าพระองค์ ยกเว้นภิกษุผู้นำภัตตาหารเข้าไปถวายรูปเดียว ภิกษุรูปใดเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค พึงให้ภิกษุรูปนั้นแสดงอาบัติปาจิตตีย์”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๕.นีสันทนถนสิกขาบท นิตานัตถ

ท่านพระอุปลเสนวังคันทบุตรกราบทูลว่า “สงฆ์ในกรุงสาวัตถีจะเปิดเผยตนเองออกมาด้วยกติกาของตน ข้าพระพุทธเจ้าจะไม่บัญญัติสิ่งที่พระองค์ไม่ได้ทรงบัญญัติไว้ และไม่เพิกถอนสิ่งที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว จะสมาทานประพฤติในสิกขาบทตามที่ทรงบัญญัติไว้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อุปลเสนะ ดีแล้ว ๆ สงฆ์ไม่บัญญัติสิ่งที่เราไม่ได้บัญญัติ และไม่เพิกถอนสิ่งที่เรายินยอมไว้ พึงสมาทานประพฤติในสิกขาบทตามที่เรายินยอมไว้ อุปลเสนะ เรานุญาตให้ภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร ถือบิณฑบาตเป็นวัตร ถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร เข้ามาเยี่ยมเราได้ตามสะดวก”

[๕๖๖] สมัยนั้น ภิกษุหลายรูปยืนรออนอกซุ้มประตู เพราะตั้งใจว่า “พวกเราจะให้ท่านพระอุปลเสนวังคันทบุตรแสดงอาบัติปาจิตตีย์” ครั้นท่านพระอุปลเสนวังคันทบุตรพร้อมกับบริษัทลุกขึ้นจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณจากไป ภิกษุเหล่านั้นได้กล่าวกับท่านพระอุปลเสนวังคันทบุตรว่า “ท่านทราบกติกาของสงฆ์ในกรุงสาวัตถีหรือ” ท่านพระอุปลเสนวังคันทบุตรตอบว่า “แม้พระผู้มีพระภาคก็ตรัสเช่นนี้กับผมอย่างนี้เหมือนกันว่า ‘อุปลเสนะ เธอรู้กติกาของสงฆ์ในกรุงสาวัตถีหรือ’ ผมก็ทูลตอบว่า ‘ข้าพระพุทธเจ้าไม่ทราบกติกาสงฆ์ในกรุงสาวัตถี พระพุทธเจ้าข้า’ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘อุปลเสนะ กติกาสงฆ์ในกรุงสาวัตถีทำไว้ว่า ‘พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์จะเสด็จหลีกเร้นอยู่พระองค์เดียวตลอดไตรมาส ใคร ๆ อย่าเข้าไปเฝ้าพระองค์ ยกเว้นภิกษุผู้นำภัตตาหารไปถวาย ภิกษุใดเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค พึงให้ภิกษุรูปนั้นแสดงอาบัติปาจิตตีย์’ ผมก็กราบทูลว่า ‘พระสงฆ์ในกรุงสาวัตถีจะเปิดเผยตนเองออกมาด้วยกติกาของตน ข้าพระพุทธเจ้าจะไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธองค์มิได้ทรงบัญญัติ และจะไม่ถอนสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว จะสมาทานประพฤติในสิกขาบทที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว ดังนี้’ ท่านทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตไว้แล้วว่า ‘ภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร ถือบิณฑบาตเป็นวัตร ถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร เข้าเยี่ยมเราได้ตามสะดวก’”

ครั้งนั้น ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า “ท่านพระอุปลเสนวังคันทบุตรกล่าวจริง พระสงฆ์ไม่ควรบัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้ายังมิได้ทรงบัญญัติไว้ ไม่ควรเพิกถอนสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ พึงสมาทานประพฤติในสิกขาบทที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๕.นีสันทนถนตสิกขาบท นิตานวัดถ

ภิกษุทั้งหลายพอรทราบข่าวว่า “พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร ถือบิณฑบาตเป็นวัตร ถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร เข้าเฝ้าได้ตามสะดวก” จึงปรารภณาเข้าเฝ้า ได้ละทิ้งสันถัดพากันสมาทานอารัญญิกชุดงค์ ปิณฑปาตักชุดงค์ และบังสุกุลิกชุดงค์^๑

ต่อมา พระผู้มีพระภาคพร้อมภิกษุจำนวนมากเสด็จประพาสตามเสนาสนะทอดพระเนตรเห็นสันถัดถูกทอดทิ้งไว้ในที่นั้น ๆ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย สันถัดที่ถูกทอดทิ้งไว้ในที่นั้น ๆ เป็นของใคร” ภิกษุเหล่านั้นได้กราบทูลเรื่องนั้นให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้ เราจะบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลายโดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ

๑. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
๓. เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก
๔. เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม
๕. เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
๖. เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต
๗. เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส
๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนทีเลื่อมใสแล้ว
๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งสังฆธรรม
๑๐. เพื่อเอื้อเฟื้อวินัย”

แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

เชิงอรรถ :

- ^๑ “อารัญญิกชุดงค์” คือข้อปฏิบัติขัดเกลากิเลสของผู้ถืออยู่ในป่า ห่างจากหมู่บ้านอย่างน้อย ๕๐๐ ขั้วธนู คือประมาณ ๒๕ เส้น (ดูข้อ ๖๕๔ หน้า ๑๗๔) “บิณฑปาตักชุดงค์” ถือบิณฑบาตเป็นวัตร ไม่รับนิมนต์ “บังสุกุลิกชุดงค์” ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ไม่รับถวายจีวร

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๕.นีสันทนสันถตสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๕๖๗] ก็ ภิกษุผู้ให้ทำสันถตรองนั่ง ฟังเอาสันถตเกา ๑ คืบสุดโดยรอบมาปนเพื่อทำให้เสียสี ถ้าไม่เอาสันถตเกา ๑ คืบสุดโดยรอบมาปนให้ทำสันถตรองนั่งใหม่ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระอุปเสนวังคันทบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๖๘] ที่ชื่อว่า รองนั่ง พระองค์ตรัสมุ่งเอาผ้ามีชาย
ที่ชื่อว่า สันถต ได้แก่ ผ้ารองนั่งที่หล่อ ไม่ใช่ทอ
คำว่า ผู้ให้ให้ทำ คือ ทำเองหรือให้ให้ทำ
ที่ชื่อว่า สันถตเกา คือ ที่ใช้ปูนั่งบ้าง ใช้ปูนอนบ้าง แม้คราวเดียว
คำว่า ฟังเอาสันถตเกา ๑ คืบสุดโดยรอบมาปนเพื่อทำให้เสียสี คือ ตัด
เป็นรูปทรงกลม หรือรูปสี่เหลี่ยม แล้วจึงลาดในส่วนหนึ่ง หรือสาออกแล้วจึงลาด
เพื่อความคงทน
คำว่า ถ้าไม่เอาสันถตเกา ๑ คืบสุดโดยรอบมาปน ความว่า ไม่ถือเอา
สันถตเกา ๑ คืบสุดโดยรอบ ทำเองหรือให้ผู้อื่นทำสันถตรองนั่งใหม่ ต้องอาบัติ
ทุกกฏเพราะพยายาม สันถตเป็นนิสสัคคียเพราะได้มา คือเป็นของจำต้องสละ
แก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละสันถตที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละสันถตที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุ
ผู้แก่พรรษา นั่งกระโหียงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ สันถตรองนั่งผืนนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๕.นีสันทนถตสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

กระผมไม่ได้เอาสันถัดเกา ๑ คีบสุดโดยรอบมาปน ไขให้ทำ เป็นนีสสัคคีย์ กระผม
สละสันถัดผืนนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนสันถัดที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรม
วาทว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สันถัดผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนีสสัคคีย์
เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้สันถัดผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบ
เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ สันถัดรอง
นั่งผืนนี้กระผมไม่ได้เอาสันถัดเกา ๑ คีบสุดโดยรอบมาปน ไขให้ทำ เป็นนีสสัคคีย์
กระผมสละสันถัดผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนสันถัดที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่าน
ทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า สันถัดผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนีสสัคคีย์ เธอสละแก่ท่าน
ทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้สันถัดผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง นั่ง
กระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ สันถัดรองนั่งผืนนี้กระผมไม่ได้เอา
สันถัดเกา ๑ คีบสุดโดยรอบมาปน ไขให้ทำ เป็นนีสสัคคีย์ กระผมสละสันถัดผืนนี้
แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนสันถัดที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผม
คืนสันถัดผืนนี้ให้แก่ท่าน”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๒.โกสียวรรค ๕.นีสันทนถตสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์ นิสสัคคียปาจิตติย

[๕๖๙] ภิกษุทำสันถัตที่ตนทำค้างไว้จนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัติ
 นิสสัคคียปาจิตติย

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำสันถัตที่ตนทำค้างไว้จนสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย
 ภิกษุทำสันถัตที่ผู้อื่นทำค้างไว้จนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย
 ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำสันถัตที่ผู้อื่นทำค้างไว้จนสำเร็จ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

ทุกกฏ

ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำ เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๕๗๐] ๑. ภิกษุเอาสันถัตเก่า ๑ คืบสุคตโดยรอบมาทำ
 ๒. ภิกษุหาสันถัตเก่าไม่ได้จึงเอาแต่น้อยมาทำ
 ๓. ภิกษุหาสันถัตเก่าไม่ได้เลยไม่เอามาทำ
 ๔. ภิกษุได้สันถัตที่ผู้อื่นทำไว้มาใช้สอย
 ๕. ภิกษุทำเป็นเพดาน เครื่องลาดพื้น ม่าน เปลือกฟูก หรือ
 ปลูกหมอน
 ๖. ภิกษุวิกลจริต
 ๗. ภิกษุดันบัญญัติ

นีสันทนถตสิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๖.เอฬักโถมสิกขาบท นิตานวัตถุ

๒. โกสิยวรรค

๖. เอฬักโถมสิกขาบท

ว่าด้วยการรับชนเจียม^๑

เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่งรับชนเจียมระหว่างทาง

[๕๗๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเดินทางไปกรุงสาวัตถีในชนบทแคว้นโกศล ระหว่างทาง ชนเจียมเกิดขึ้น เธอจึงใช้อุตตราสงค์ห่อชนเจียมไป พวกชาวบ้านเห็นท่านจึงพูดสัพยอกว่า “ท่านซื้อชนเจียมมาราคาเท่าไร จะขายมีกำไรเท่าไร”

ท่านถูกชาวบ้านพูดสัพยอกจึงเก้อเขิน ครั้นถึงกรุงสาวัตถี ได้โยนชนเจียมเหล่านั้นทิ้งไป ทั้งที่ยืนอยู่นั้นแหละ

ภิกษุทั้งหลายกล่าวกับท่านอย่างนี้ว่า “ทำไมท่านจึงโยนชนเจียมเหล่านั้นทิ้งทั้งที่ยืนอยู่เล่า”

ท่านตอบว่า “จริงอย่างนั้น ท่านทั้งหลาย กระผมถูกพวกชาวบ้านพูดสัพยอกเพราะชนเจียมเหล่านี้”

ภิกษุทั้งหลายถามว่า “ท่านนำชนเจียมเหล่านี้มาไกลเท่าไร”

ภิกษุรูปนั้นตอบว่า “เกิน ๓ โยชน์ ขอรับ”

บรรดาภิกษุผู้มั่งน้อย ฯลฯ พวกกันตาคาฬิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่ภิกษุ จึงนำชนเจียมมาไกลเกิน ๓ โยชน์เล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุรูปนั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

เชิงอรรถ :

^๑ ชนเจียม คือ เอฬักโถม ชนแกะ ชนแพะ

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๙๖ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๖.เอฬักโถมสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุนั้นว่า “ภิกษุ ทราบว่าเธอนำชนเจียมมาไกลเกิน ๓ โยชน์ จริงหรือ” ภิกษุนั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ ไฉนเธอนำชนเจียมมาไกลเกิน ๓ โยชน์เล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๗๒] ก็ **ชนเจียมเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้เดินทางไกล ภิกษุต้องการก็พึงรับได้** ครั้นรับแล้ว เมื่อไม่มีคนนำไปให้ พึงนำไปเองตลอดระยะ ๓ โยชน์เป็นอย่างมาก ถ้าเมื่อไม่มีคนนำไปให้ นำไปไกลกว่านั้น ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่งรับชนเจียมระหว่างทาง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๗๓] คำว่า **ก็...แก่ภิกษุผู้เดินทางไกล** ได้แก่ ภิกษุผู้เดินทาง
คำว่า **ชนเจียมเกิดขึ้น** คือ เกิดจากสงฆ์ จากคณะ จากญาติ จากมิตร
หรือที่เป็นของบังสกุล หรือที่ได้มาด้วยทรัพย์ของตน
คำว่า **ต้องการ** คือ เมื่อต้องการก็รับไว้ได้
คำว่า **ครั้นรับแล้ว... พึงนำไปเองตลอดระยะ ๓ โยชน์เป็นอย่างมาก** คือ
นำไปเองได้ ๓ โยชน์
คำว่า **เมื่อไม่มีคนนำไปให้** ความว่า ไม่มีคนอื่น คือ สตรี บุรุษ คฤหัสถ์
หรือบรรพชิต คอยช่วยนำไป
คำว่า **ถ้าเมื่อไม่มีคนนำไปให้ นำไปไกลกว่านั้น** อธิบายว่า ภิกษุอย่างเท่าที่ ๑
ผ่าน ๓ โยชน์ไป ต้องอาบัติทุกกฏ อย่างเท่าที่ ๒ ผ่านไป ชนเจียมทั้งหลายเป็นนิสสัคคีย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๖.เอฬักโถมสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุยืนอยู่ภายในระยะ ๓ โยชน์ โยชนชนเจียมออกนอกกระยะ ๓ โยชน์ ชนเจียมทั้งหลายเป็นนิสสัคคีย ภิกษุช้อนชนเจียมในยานพาหนะหรือในห่อของของผู้อื่นที่เขาไม่รู้ ย่างเท้าไปเกิน ๓ โยชน์ ชนเจียมทั้งหลายเป็นนิสสัคคีย คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละชนเจียมที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละชนเจียมที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ ชนเจียมเหล่านี้ กระผมนำไปเกิน ๓ โยชน์ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละชนเจียมเหล่านี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนชนเจียมที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจาว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ชนเจียมเหล่านี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้ชนเจียมเหล่านี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ ชนเจียมเหล่านี้ กระผมนำไปเกิน ๓ โยชน์ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละชนเจียมเหล่านี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนชนเจียมที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า ชนเจียมเหล่านี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้ชนเจียมเหล่านี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๖.เอฬักโถมสิกขาบท บทภาษณีย์

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงบ่าข้างหนึ่ง นั่ง
กระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ ขนเจียมเหล่านี้ กระผมนำไปเกิน
๓ โยชน์ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละขนเจียมเหล่านี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดง
อาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนขนเจียมที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผม
คืนขนเจียมเหล่านี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์

ตักนิสสัคคียปาจิตตีย์

[๕๗๔] เกินระยะ ๓ โยชน์ ภิกษุสำคัญว่าเกิน นำไปเกิน ๓ โยชน์ ต้อง
อาบัติตักนิสสัคคียปาจิตตีย์

เกินระยะ ๓ โยชน์ ภิกษุไม่แน่ใจ นำไปเกิน ๓ โยชน์ ต้องอาบัติตักนิสสัคคีย
ปาจิตตีย์

เกินระยะ ๓ โยชน์ ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า นำไปเกิน ๓ โยชน์ ต้องอาบัติ
ตักนิสสัคคียปาจิตตีย์

ทุกทุกกฏ

หย่อนกว่า ๓ โยชน์ ภิกษุสำคัญว่าเกิน ต้องอาบัติทุกกฏ

หย่อนกว่า ๓ โยชน์ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

หย่อนกว่า ๓ โยชน์ ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๖.เอฬักโถมสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๗๕] ๑. ภิกษุนำไปเพียง ๓ โยชน์

๒. ภิกษุนำไปหย่อนกว่า ๓ โยชน์

๓. ภิกษุนำไปก็ดี นำกลับก็ดี เพียงระยะ ๓ โยชน์

๔. ภิกษุนำไปเพียงระยะ ๓ โยชน์ ประสงค์จะพักอาศัย แล้วนำไป
จากที่นั่น^๑

๕. ภิกษุได้ขนเจียมที่ถูกขึงไปคืนมา แล้วนำไปอีก

๖. ภิกษุได้ขนเจียมที่สละไปคืนมา แล้วนำไปอีก

๗. ภิกษุใช้ให้ผู้อื่นช่วยนำไป

๘. ภิกษุนำขนเจียมที่ทำเป็นสิ่งของไป

๙. ภิกษุวิกลจริต

๑๐. ภิกษุดันบัญญัติ

เอฬักโถมสิกขาบทที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ประสงค์จะพักอาศัยอยู่ เพื่อศึกษาเล่าเรียน สอบถาม หรือเพื่อได้ปัจจัยเครื่องอาศัย แต่เพราะไม่ได้
สิ่งเหล่านั้น จึงจากที่นั่นไป (วิ.อ. ๒/๕๗๕/๑๙๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๑๐๐ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๒.โกสิยวรรค ๗.เอฬักโถมโธวาปนสิกขาบท นินทานวัตถุ

๒. โกสิยวรรค

๗. เอฬักโถมโธวาปนสิกขาบท

ว่าด้วยการให้ชักชวนเจียม

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๗๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ใช้พวกภิกษุณีให้ชักบ้าง ให้ย้อมบ้าง สางบ้าง ซึ่งชนเจียม พวกภิกษุณีชัก ย้อม สาง ซึ่งชนเจียม จึงละเลยอุทเทส ปริปะจา อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา

สมัยนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้ถวายอภิวาท แล้วประทับยืน ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพระนางมหาปชาบดีโคตมีผู้ยืนอยู่ว่า “โคตมี พวกภิกษุณีไม่ประมาณ ยังมีความเพียร มีความมุ่งมั่นอยู่หรือ”

พระนางกราบทูลว่า “พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุณีทั้งหลายจะมีความไม่ประมาณแต่ที่ไหน พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ใช้พวกภิกษุณีให้ชักบ้าง ให้ย้อมบ้าง ให้สางบ้าง ซึ่งชนเจียม พวกภิกษุณีนั่นชัก ย้อม สาง ซึ่งชนเจียมอยู่ จึงละเลยอุทเทส ปริปะจา อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา”

พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้พระนางมหาปชาบดีเห็นชัด ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาหาญแกลวกกล้า ปล่อยขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถา

ลำดับนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมี ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นชัด ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาหาญแกลวกกล้า ปล่อยขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว จึงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วจากไป

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๗.เอฬักโถมโธวาปนสิกขาบทสิกขาบทวิภังค์

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอใช้ภิกษุณีให้ชัก บ้าง ให้ย้อมบ้าง ให้สาบ้าง ซึ่งขนเจียม จริงหรือ” พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีเหล่านั้น เป็นญาติของพวกเธอหรือไม่ใช่ญาติ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์กราบทูลว่า “ไม่ใช่ญาติ พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า “โมฆบุรุษทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่ใช่ ญาติย่อมไม่มีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ความน่าเลื่อมใสหรือไม่น่าเลื่อมใส ของบุคคลผู้ไม่ใช่ญาติ โมฆบุรุษทั้งหลาย ในเมื่อพวกเธอจึงใช้ภิกษุณีให้ชักบ้าง ให้ย้อม บ้าง ให้สาบ้างซึ่งขนเจียมแล้ว โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยัง ไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๗๗] ก็ ภิกษุใดใช้ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติให้ชัก ให้ย้อม หรือให้สาบ ขนเจียม ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๗๘] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ ภาคทรงประสงค์ว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ผู้ไม่ใช่ญาติ คือ ไม่ใช่คนที่เกี่ยวเนื่องกันทางมารดาหรือทางบิดา ตลอดเจ็ดชั่วคน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๗.เอฬักโถมโธวาปนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า **ภิกษุณี** ได้แก่ มาตุคามที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

ภิกษุสั่งว่า “จงชก” ต้องอาบัติทุกกฏ ขนเจียมที่ชกแล้ว เป็นนิสสัคคีย

ภิกษุสั่งว่า “จงย้อม” ต้องอาบัติทุกกฏ ขนเจียมที่ย้อมแล้ว เป็นนิสสัคคีย

ภิกษุสั่งว่า “จงสาบ” ต้องอาบัติทุกกฏ ขนเจียมที่สาบแล้ว เป็นนิสสัคคีย คือ

เป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงรับสละขนเจียมที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละขนเจียมที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ ขนเจียมเหล่านี้
กระผมใช้ให้ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติชก เป็นนิสสัคคีย กระผมสละขนเจียมเหล่านี้แก่สงฆ์”
ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนขนเจียมที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรม
วาจาว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ขนเจียมเหล่านี้ของภิกษุชื่อนี้เป็น
นิสสัคคีย เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้ขนเจียมเหล่านี้แก่ภิกษุ
ชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง กราบ
เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ ขนเจียม
เหล่านี้กระผมใช้ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติให้ชก เป็นนิสสัคคีย กระผมสละขนเจียมเหล่านี้
แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนขนเจียมที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า
“ท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า ขนเจียมเหล่านี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่
ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้ขนเจียมเหล่านี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๗.เอฬักโถมโธวาปนสิกขาบท บทภาษณีย์

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง นั่ง
กระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ ขนเจียมเหล่านี้กระผมใช้
ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติให้ชัก เป็นนิสสัคคีย กระผมสละขนเจียมเหล่านี้แก่ท่าน” ครั้น
สละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติ แล้วคืนขนเจียมที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า
“กระผมคืนขนเจียมเหล่านี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์

สำคัญว่าไม่ใช่ญาติ จตุกกะที่ ๑

[๕๗๙] ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ไขให้ชักขนเจียม ต้อง
อาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ไขให้ชัก ไขให้ย้อมขนเจียม ต้อง
อาบัติทุกกฏกับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ไขให้ชัก ไขให้สาบขนเจียม ต้อง
อาบัติทุกกฏกับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ไขให้ชัก ไขให้ย้อม ไขให้สาบขน
เจียม ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว กับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

สำคัญว่าไม่ใช่ญาติ จตุกกะที่ ๒

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ไขให้ย้อมขนเจียม ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๗.เอฬักโถมโธวาปนสิกขาบท บทภาษณีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ไขให้ย้อม ไขให้สาบจนเจียม
ต้องอาบัติทุกกฏกับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ไขให้ย้อม ไขให้ซักจนเจียม ต้อง
อาบัติทุกกฏกับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ไขให้ย้อม ไขให้สาบ ไขให้ซักจน
เจียม ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว กับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

สำคัญว่าไม่ใช่ญาติ จตุกกะที่ ๓

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ไขให้สาบจนเจียม ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ไขให้สาบ ไขให้ซักจนเจียม ต้อง
อาบัติทุกกฏกับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ไขให้สาบ ไขให้ย้อมจนเจียม
ต้องอาบัติทุกกฏกับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ไขให้สาบ ไขให้ซัก ไขให้ย้อมจนเจียม
ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว กับอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

[๔๘๐] ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ ฯลฯ ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุ
สำคัญว่าเป็นญาติ ฯลฯ

ภิกษุใช้ภิกษุณีให้ซักจนเจียมของภิกษุอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุใช้ภิกษุณีผู้อุปสมบทจากสงฆ์ฝ่ายเดียวให้ซัก ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๗.เอฬักโถมโธวาปนสิกขาบท อนาปัตติวาร

ภิกษุณีที่เป็นญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๘๑] ๑. ภิกษุณีผู้เป็นญาติชักให้ โดยมีเพื่อนภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติคอยช่วยเหลือ

๒. ภิกษุเจ้าของขนเจียมที่ภิกษุณีอาสาชักให้

๓. ภิกษุใช้ให้ชักขนเจียมที่ทำเป็นสิ่งของซึ่งไม่ได้ใช้สอย

๔. ภิกษุใช้ให้สีกขมานาชัก

๕. ภิกษุใช้ให้สามเณรีชัก

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุตันบัญญัติ

เอฬักโถมโธวาปนสิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๘.รูปียสิกขาบท นิตานวัตถุ

๒. โกสิยวรรค

๘. รูปียสิกขาบท

ว่าด้วยการรับรูปียะ

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๔๘๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรเป็นพระประจำตระกูลของตระกูลหนึ่ง รับภัตตาหารอยู่เป็นประจำ หากของเคี้ยวของฉันอันใดเกิดขึ้นในตระกูลนั้น เขาก็จะเก็บของเคี้ยวของฉันนั้นไว้เพื่อท่านส่วนหนึ่ง

สมัยนั้น ในเวลาเย็น เนื้อเกิดขึ้นในตระกูลนั้น เขาได้เก็บเนื้อนั้นไว้เพื่อท่านพระอุปนันทศากยบุตรส่วนหนึ่ง เด็กในตระกูลนั้นตื่นเข้ามิด ร้องให้อ้อนวอนว่า “พวกท่านโปรดให้เนื้อแก่กระผม”

ที่นั้น สามิสัณเฑียรว่า “เธอจงให้เนื้อส่วนของพระคุณเจ้าแก่เด็ก เราจะซื้อของอื่นถวายท่าน”

ลำดับนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวรเข้าไปถึงตระกูลนั้น นั่งบนอาสนะที่เขาปูลาดไว้ ชายผู้นั้นเข้าไปหาท่านพระอุปนันทศากยบุตรถึงอาสนะ ครั้นถึงแล้วไหว้ท่านแล้วนั่งลง ณ ที่สมควร กล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ เมื่อวันวานในเวลาเย็น ได้มีเนื้อเกิดขึ้น พวกข้าพเจ้าได้เก็บเนื้อนั้นไว้เพื่อพระคุณเจ้าส่วนหนึ่ง เด็กคนนี้ตื่นเข้ามิด ร้องให้อ้อนวอนว่า ‘พวกท่านโปรดให้เนื้อแก่กระผม’ พวกเราจึงให้ส่วนของพระคุณเจ้าแก่เด็ก พระคุณเจ้าจะให้กระผมนำกหาปณะไปแลกอะไรมา ขอรับ” ท่านพระอุปนันทศากยบุตรถามว่า “ท่านบริจาดทรัพย์ ๑ กหาปณะแก่อาตมาหรือ” เขาตอบว่า “ใช่ ขอรับ” ท่านพระอุปนันทศากยบุตรกล่าวว่า “ท่านจงถวายกหาปณะนั้นแก่อาตมาเถิด”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๘.รूपียสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ที่นั่น เขาถวายกหาปณะแก่ท่านพระอุปลันทศากยบุตรแล้วดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้รับรูปียะ^๑ เหมือนพวกเรา” พวกภิกษุได้ยินบุรุษนั้นดำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ในท่านพระอุปลันทศากยบุตร จึงรับรูปียะเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิท่านพระอุปลันทศากยบุตรโดยการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุปลันทศากยบุตรว่า “อุปลันทะ ทราบว่า เธอรับรูปียะจริงหรือ” ท่านพระอุปลันทศากยบุตรทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษ ในเมื่อเธอจึงรับรูปียะเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้มีได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๘๓] ก็ ภิกษุใดรับหรือใช้ให้ผู้อื่นรับทองและเงิน หรือยืมดีทองและเงินที่เขาเก็บไว้ให้ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระอุปลันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๘๔] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “รูปียะ” หมายถึงทองและเงิน (วิ.อ. ๒/๔๘๖/๒๐๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๑๐๘ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๘.รूपียสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า **ทอง** พระองค์ตรัสหมายถึงวัตถุที่มีสีดจพระฉวีของพระศาสดา
 ที่ชื่อว่า **เงิน** ได้แก่ กหาปณะ มาสกที่ทำด้วยโลหะ มาสกที่ทำด้วยไม้
 มาสกที่ทำด้วยครั้ง ที่ใช้เป็นอัตราสำหรับแลกเปลี่ยนซื้อขายกัน
 คำว่า **รับ** คือ ภิกษุรับเอง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์
 คำว่า **ใช้ให้ผู้อื่นรับ** คือ ภิกษุให้คนอื่นรับแทน ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์
 คำว่า **หรือยินดีทองและเงินที่เขาเก็บไว้ให้** ความว่า ภิกษุยินดีรูปียะที่เขา
 เก็บไว้ให้โดยบอกว่า “สิ่งนี้เป็นของท่าน” ดังนี้ รูปียะนั้นเป็นนิสสัคคีย คือเป็นของ
 จำต้องสละในท่ามกลางสงฆ์
 ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละรูปียะที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละรูปียะที่เป็นนิสสัคคีย

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
 แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ กระผมรับรูปียะไว้
 รูปียะนี้ของกระผมเป็นนิสสัคคีย กระผมสละรูปียะนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดง
 อาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ

ถ้าคนงานวัดหรืออุบาสกผ่านมา พึงบอกเขาว่า “ท่านจงรู้สิ่งนี้” ถ้าเขากล่าวว่า
 “จะให้กระผมนำสิ่งนี้ไปแลกอะไรมา” ไม่ควรบอกเขาว่า “จงนำของนี้ ๆ มา” ควร
 บอกแต่ของที่เป็นกัมปียะ เช่น เนยใส น้ำมัน น้ำผึ้ง หรือน้ำอ้อย

ถ้าเขานำรูปียะนั้นไปแลกของที่เป็นกัมปียะมาถวาย ยกเว้นภิกษุผู้รับรูปียะ
 นอกนั้นทุกรูปฉันได้ ถ้าทำได้อย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าทำไม่ได้ พึงบอกเขาว่า “ท่าน
 โปรดทิ้งของนี้” ถ้าเขาทิ้งให้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ทิ้งให้ พึงแต่งตั้งภิกษุผู้ประกอบด้วย
 คุณสมบัติ ๕ อย่างให้เป็นผู้ทิ้งรูปียะ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๘.รูปียสิกขาบท บทภาษณีย์

คุณสมบัติของภิกษุผู้ทิ้งรูปียะ ๕ อย่าง

๑. ไม่ล่าเอียงเพราะชอบ
๒. ไม่ล่าเอียงเพราะชัง
๓. ไม่ล่าเอียงเพราะหลง
๔. ไม่ล่าเอียงเพราะกลัว
๕. รู้วิธีว่าเป็นอันทิ้งหรือไม่เป็นอันทิ้งรูปียะ

วิธีแต่งตั้งภิกษุผู้ทิ้งรูปียะ และคำแต่งตั้ง

ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์พึงแต่งตั้งอย่างนี้ คือ เบื้องต้นพึงขอให้ภิกษุรับ ครั้นแล้ว
ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจาว่า

[๔๘๕] ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วพึงแต่งตั้ง
ภิกษุชื่อนี้ให้เป็นผู้ทิ้งรูปียะ นี่เป็นญัตติ

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์แต่งตั้งภิกษุชื่อนี้ให้เป็นผู้ทิ้งรูปียะ ท่าน
รูปใดเห็นด้วยกับการแต่งตั้งภิกษุชื่อนี้ให้เป็นผู้ทิ้งรูปียะ ท่านรูปนั้นพึงนั่ง ท่านรูปใด
ไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นพึงทักท้วง

ภิกษุชื่อนี้สงฆ์แต่งตั้งให้เป็นผู้ทิ้งรูปียะ สงฆ์เห็นด้วย เพราะฉะนั้นจึงนั่ง ข้าพเจ้า
ขอถือความนิ่งนั้นเป็นมติอย่างนี้

ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งนั้นพึงทิ้งรูปียะไป อย่ากำหนดที่ตก ถ้าทิ้งโดยกำหนดที่ตก
ต้องอาบัติทุกกฏ

บทภาษณีย์

ตกนิสสัคคียปาจิตตีย์

[๔๘๖] รูปียะ ภิกษุสำคัญว่าเป็นรูปียะ รับรูปียะ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

รูปียะ ภิกษุไม่แน่ใจ รับรูปียะ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

รูปียะ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่รูปียะ รับรูปียะ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๘.รูปียสิกขาบท อนาปัตติวาร

ทุกทุกกฏ

สิ่งที่ไม่ใช่รูปียะ ภิกษุสำคัญว่าเป็นรูปียะ ต้องอาบัติทุกกฏ

สิ่งที่ไม่ใช่รูปียะ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

สิ่งที่ไม่ใช่รูปียะ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่รูปียะ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุหยิบเองหรือใช้ให้คนอื่นหยิบรูปียะตกในวัดหรือในที่อยู่ เก็บไว้ด้วยตั้งใจว่า เจ้าของจะมาเอาไป
๒. ภิกษุวิกลจริต
๓. ภิกษุดันบัญญัติ

รูปียสิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๙.รูปียสังโฆหารสิกขาบท นิตานวัตถุ

๒. โกสิยวรรค

๙. รูปียสังโฆหารสิกขาบท

ว่าด้วยการแลกเปลี่ยนรูปียะ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๘๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทำการแลกเปลี่ยนกันด้วยรูปียะชนิดต่าง ๆ พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โइनพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงทำการแลกเปลี่ยนกันด้วยรูปียะชนิดต่าง ๆ เหมือนพวกคฤหัสถ์ที่ยังบริโภคกามเล่า”

พวกภิกษุได้ยินชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โइनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงทำการแลกเปลี่ยนกันด้วยรูปียะชนิดต่าง ๆ เล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอทำการแลกเปลี่ยนกันด้วยรูปียะชนิดต่าง ๆ จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โइनพวกเธอจึงทำการแลกเปลี่ยนรูปียะชนิดต่าง ๆ เล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๙.รूपียสังโฆหารสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๔๘๘] ก็ ภิกษุใดทำการแลกเปลี่ยนกันด้วยรูปียะชนิดต่าง ๆ ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๘๙] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด คือ ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ชนิดต่าง ๆ คือ เป็นรูปพรรณบ้าง ไม่เป็นรูปพรรณบ้าง เป็นทั้ง
รูปพรรณและไม่เป็นรูปพรรณบ้าง

ที่ชื่อว่า เป็นรูปพรรณ ได้แก่ เครื่องประดับศีรษะ เครื่องประดับคอ เครื่อง
ประดับมือ เครื่องประดับเท้า เครื่องประดับสะเอว

ที่ชื่อว่า ไม่เป็นรูปพรรณ พระองค์ตรัสถึงรูปียะที่ทำเป็นแท่ง

ที่ชื่อว่า เป็นทั้งรูปพรรณและไม่เป็นรูปพรรณ ได้แก่ เครื่องประดับทั้ง ๒
ประเภทนั้น

ที่ชื่อว่า รูปียะ ได้แก่ วัตถุที่มีสีดีจพระฉวีของพระศาสดา กหาปณะ มาสก
ที่ทำด้วยโลหะ มาสกที่ทำด้วยไม้ มาสกที่ทำด้วยครั่ง ที่ใช้เป็นอัตราสำหรับ
แลกเปลี่ยนซื้อขายกัน

คำว่า ทำการ คือ เอารูปียะที่เป็นรูปพรรณแลกเปลี่ยนกับรูปียะที่เป็นรูปพรรณ
เป็นนิสสัคคีย์

เอารูปียะที่เป็นรูปพรรณแลกเปลี่ยนกับรูปียะที่ไม่เป็นรูปพรรณ เป็นนิสสัคคีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๙.รूपียสังโฆหารสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

เอารูปียะที่เป็นรูปพรรณแลกเปลี่ยนกับรูปียะที่เป็นทั้งรูปพรรณและไม่เป็นรูปพรรณ เป็นนิสสัคคีย

เอารูปียะที่ไม่เป็นรูปพรรณแลกเปลี่ยนกับรูปียะที่เป็นรูปพรรณ เป็นนิสสัคคีย

เอารูปียะที่ไม่เป็นรูปพรรณแลกเปลี่ยนกับรูปียะที่ไม่เป็นรูปพรรณ เป็นนิสสัคคีย

เอารูปียะที่ไม่เป็นรูปพรรณแลกเปลี่ยนกับรูปียะที่เป็นทั้งรูปพรรณและไม่เป็นรูปพรรณ เป็นนิสสัคคีย

เอารูปียะที่เป็นทั้งรูปพรรณและไม่เป็นรูปพรรณแลกเปลี่ยนกับรูปียะที่เป็นรูปพรรณ เป็นนิสสัคคีย

เอารูปียะที่เป็นทั้งรูปพรรณและไม่เป็นรูปพรรณแลกเปลี่ยนกับรูปียะที่ไม่เป็นรูปพรรณ เป็นนิสสัคคีย

เอารูปียะที่เป็นทั้งรูปพรรณและไม่เป็นรูปพรรณแลกเปลี่ยนกับรูปียะที่เป็นทั้งรูปพรรณและไม่เป็นรูปพรรณ เป็นนิสสัคคีย คือเป็นของจำต้องสละในท่ามกลางสงฆ์

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละรูปียะที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละรูปียะที่เป็นนิสสัคคีย

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ กระผมทำการแลกเปลี่ยนรูปียะชนิดต่าง ๆ รูปียะนี้ของกระผมเป็นนิสสัคคีย กระผมสละรูปียะนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ

ถ้าคนวัดหรืออุบาสกผ่านมา พึงบอกเขาว่า “ท่านจงรู้ของนี้” ถ้าเขาถามว่า “จะให้กระผมนำสิ่งนี้ไปแลกอะไรมา” ไม่ควรบอกเขาว่า “จงนำของนี้หรือของนี้มา” ควรบอกเฉพาะของที่เป็นกับปียะ เช่น เนยใส น้ำมัน น้ำผึ้ง หรือน้ำอ้อย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๙.รूपียสังโฆหารสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ถ้าเขานำรูปียะนั้นไปแลกของที่เป็นกับปียะมาถวาย ยกเว้นภิกษุผู้แลกเปลี่ยน
รูปียะ ภิกษุนอกนั้นทุกรูปฉันได้ ถ้าทำได้อย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าทำไม่ได้
พึงบอกเขาว่า “โปรดทิ้งของนี้” ถ้าเขาทิ้งให้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ทิ้งให้ พึงแต่งตั้ง
ภิกษุผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติ ๕ อย่างให้เป็นผู้ทิ้งรูปียะ คือ

คุณสมบัติของภิกษุผู้ทิ้งรูปียะ ๕ อย่าง

๑. ไม่ล่าเอียงเพราะชอบ
๒. ไม่ล่าเอียงเพราะชัง
๓. ไม่ล่าเอียงเพราะหลง
๔. ไม่ล่าเอียงเพราะกลัว
๕. รู้วิธีว่าเป็นอันทิ้งหรือไม่เป็นอันทิ้ง

วิธีแต่งตั้งภิกษุผู้ทิ้งรูปียะ และคำแต่งตั้ง

สงฆ์พึงแต่งตั้งอย่างนี้ คือ เบื้องต้นพึงขอให้ภิกษุรับ ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด
สามารถพึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจาว่า

[๕๙๐] ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วพึงแต่งตั้ง
ภิกษุชื่อนี้ให้เป็นผู้ทิ้งรูปียะ นี่เป็นญัตติ

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์แต่งตั้งภิกษุชื่อนี้ให้เป็นผู้ทิ้งรูปียะ ท่าน
รูปใดเห็นด้วยกับการแต่งตั้งภิกษุชื่อนี้ให้เป็นผู้ทิ้งรูปียะ ท่านรูปนั้นพึงนั่ง ท่านรูปใด
ไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นพึงทักท้วง

ภิกษุชื่อนี้สงฆ์แต่งตั้งให้เป็นผู้ทิ้งรูปียะ สงฆ์เห็นด้วย เพราะฉะนั้นจึงนั่ง
ข้าพเจ้าขอถือความนิ่งนั้นเป็นมติอย่างนี้

ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งนั้นพึงทิ้งรูปียะไป อย่ากำหนดที่ตก ถ้าทิ้งโดยกำหนดที่ตก
ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๙.รูปียสังโฆหารสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์ นิสสัคคียปาจิตตีย์

[๕๙๑] รูปียะ ภิกษุสำคัญว่าเป็นรูปียะ แลกเปลี่ยนรูปียะ ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์
รูปียะ ภิกษุไม่แน่ใจ แลกเปลี่ยนรูปียะ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์
รูปียะ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่รูปียะ แลกเปลี่ยนรูปียะ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์
สิ่งที่ไม่ใช่รูปียะ ภิกษุสำคัญว่าเป็นรูปียะ แลกเปลี่ยนรูปียะ ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์
สิ่งที่ไม่ใช่รูปียะ ภิกษุไม่แน่ใจ แลกเปลี่ยนรูปียะ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์
สิ่งที่ไม่ใช่รูปียะ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่รูปียะ แลกเปลี่ยนรูปียะ ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ทุกทุกกฏ

สิ่งที่ไม่ใช่รูปียะ ภิกษุสำคัญว่าเป็นรูปียะ ต้องอาบัติทุกกฏ
สิ่งที่ไม่ใช่รูปียะ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
สิ่งที่ไม่ใช่รูปียะ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่รูปียะ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๕๙๒] ๑. ภิกษุวิกลจริต
๒. ภิกษุดันบัญญัติ

รูปียสังโฆหารสิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๑๐.กยวิกกยสิกขาบท นิตานัตถุ

๒. โกสิยวรรค

๑๐. กยวิกกยสิกขาบท

ว่าด้วยการซื้อขาย

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๕๙๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรชำนาญการตัดเย็บจีวร ท่านได้เอาผ้าเก่า ๆ ทำสังฆาฏิแล้วย้อม จัดแต่งอย่างดีแล้วใช้ห่ม สมัยนั้น ปริพาชกผู้หนึ่งห่มผ้าราคาแพงเข้าไปหาท่านพระอุปนันทศากยบุตรถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับท่านว่า “สังฆาฏิของท่านงามจริง ๆ แลกกับผ้าของเราเถิด”

ท่านพระอุปนันทศากยบุตรกล่าวว่า “ท่านจงรู้เองเถิด”

ปริพาชกตอบว่า “ข้าพเจ้ารู้ ขอรับ”

ท่านพระอุปนันทศากยบุตรตกลงให้ไป ปริพาชกห่มสังฆาฏิผืนนั้นไปปริพาชการาม ปริพาชกทั้งหลายถามปริพาชกนั้นว่า “สังฆาฏิของท่านงามจริง ๆ ท่านได้มาแต่ไหน”

เขาตอบว่า “ข้าพเจ้าเอาผ้านั้นแลagma”

พวกปริพาชกกล่าวว่า “สังฆาฏิผืนนี้จะทนอยู่ได้สักกี่วัน ผ้าผืนนั้นดีกว่า”

สมัยนั้น ปริพาชกนั้นคิดว่า “ปริพาชกทั้งหลายกล่าวจริง สังฆาฏิผืนนี้จะทนอยู่ได้สักกี่วัน ผ้าผืนนั้นดีกว่า” จึงกลับไปหาท่านพระอุปนันทศากยบุตรถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับท่านว่า “เอาสังฆาฏิของท่านไป จงให้ผ้าของเราคืนมา”

ท่านพระอุปนันทศากยบุตรกล่าวว่า “เรากล่าวกับท่านแล้วมิใช่หรือว่า ‘ท่านจงรู้เองเถิด’ เราจะไม่ให้”

ปริพาชกนั้นดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “แม้พวกคฤหัสถ์ยังคืบของให้ คฤหัสถ์ผู้เดือดร้อน บรรพชิตไม่ยอมคืบของให้บรรพชิตด้วยกันหรือ”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสิยวรรค ๑๐.กยวิกกยสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พวกภิกษุได้ยื่นปริพาชกนั้นดำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย
ฯลฯ พวกกันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนท่านพระอุปัชฌาย์นันทศากยบุตรจึงทำ
การซื้อขายกับปริพาชกเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิท่านพระอุปัชฌาย์นันทศากยบุตร
โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
สอบถามท่านพระอุปัชฌาย์นันทศากยบุตรว่า “อุปัชฌายะ ทราบว่าเธอทำการซื้อขายกับ
ปริพาชก จริงหรือ” ท่านพระอุปัชฌาย์นันทศากยบุตรทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า”
พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ โชนเธอจึงทำการซื้อขายกับ
ปริพาชกเล่า การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่
เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบท
นี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๙๔] ก็ ภิกษุใดทำการซื้อขายมีประการต่าง ๆ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระอุปัชฌาย์นันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๙๕] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด
คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า มีประการต่าง ๆ ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัย
เภสัชบริวาร โดยที่สวดกระหังก่อนจรณ ไม่ชำระฟันหรือด้ายชายผ้า

คำว่า ทำการซื้อขาย คือ ภิกษุพูดเป็นเชิงบังคับว่า “ท่านจงให้ของสิ่งนี้
ด้วยของนี้ นำของสิ่งนี้มาด้วยของนี้ แลกเปลี่ยนของสิ่งนี้ด้วยของนี้ จ่ายของสิ่งนี้ด้วย
ของนี้” ดังนี้ เป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสีย์วรรค ๑๐.ภยวิกกยสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ก็ต่อเมื่อสิ่งของของตนตกไปอยู่ในมือของคนอื่น และสิ่งของของคนอื่นตกมาอยู่ในมือของตนจัดเป็นการซื้อขายกัน เป็นนิสสัคคีย คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละของที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละของที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ กระผมได้ทำการซื้อขายมีประการต่าง ๆ สิ่งของนี้ของกระผมเป็นนิสสัคคีย กระผมสละสิ่งของนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ ครั้นรับอาบัติแล้ว พึงคืนสิ่งของที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจาว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สิ่งของนี้ของภิกษุชื่อนี้ เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้สิ่งของนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ กระผมทำการซื้อขายมีประการต่าง ๆ สิ่งของนี้ของกระผมเป็นนิสสัคคีย กระผมสละสิ่งของนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนสิ่งของที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า สิ่งของนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้สิ่งของนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ กระผมทำการซื้อขายมีประการ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๒.โกสิยวรรค ๑๐.ภยวิกกยสิกขาบท อนาปัตติวาร

ต่าง ๆ สิ่งของนี้ของกระผมเป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละสิ่งของนี้แก่ท่าน” ครั้นสละ
แล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับพึงรับอาบัติแล้วคืนสิ่งของที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผมคืน
สิ่งของนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์
ตกนิสสัคคียปาจิตติย

[๕๙๖] เป็นการซื้อขาย ภิกษุสำคัญว่าเป็นการซื้อขาย ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตติย

เป็นการซื้อขาย ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

เป็นการซื้อขาย ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้เป็นการซื้อขาย ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตติย

ทุกทุกกฏ

ไม่ได้เป็นการซื้อขาย ภิกษุสำคัญว่าเป็นการซื้อขาย ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ได้เป็นการซื้อขาย ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ได้เป็นการซื้อขาย ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้เป็นการซื้อขาย ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๙๗] ๑. ภิกษุถามราคา

๒. ภิกษุบอกภัยพิบัติการก

๓. ภิกษุกล่าวว่า “เรามีของนี้ แต่เราต้องการของนี้ และนี้”

๔. ภิกษุวิกลจริต

๕. ภิกษุต้นบัญญัติ

ภยวิกกยสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

โกสิยวรรคที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๒.โกสียวรรค รวมสิกขาบทที่มีในโกสียวรรค

รวมสิกขาบทที่มีในโกสียวรรค

โกสียวรรคมี ๑๐ สิกขาบท คือ

๑. โกสียสิกขาบท	ว่าด้วยการทำสันถัตไยใหม่
๒. สุทธกภาพัสสิกขาบท	ว่าด้วยการทำสันถัตโดยใช้น้ำมันดำล้วน
๓. เทวภาคสิกขาบท	ว่าด้วยการทำสันถัตโดยใช้น้ำมันดำ ๒ ส่วน
๔. จัฬพัสสสิกขาบท	ว่าด้วยการเก็บสันถัตไว้ ๖ ปี
๕. นิสิตนสันถตสิกขาบท	ว่าด้วยการทำสันถัตสำหรับรองนั่ง
๖. เอฬักโถมสิกขาบท	ว่าด้วยการรับขนเจียม
๗. เอฬักโถมโธวาปนสิกขาบท	ว่าด้วยการให้ชักขนเจียม
๘. รุปียสิกขาบท	ว่าด้วยการรับรูปียะ
๙. รุปียสังโฆหารสิกขาบท	ว่าด้วยการแลกเปลี่ยนรูปียะ
๑๐. กยวิกกยสิกขาบท	ว่าด้วยการซื้อขาย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปัดตวรรค ๑.ปัดตสิกขาบท นินทานัตถุ

๓. ปัดตวรรค

หมวดว่าด้วยบาตร

๑. ปัดตสิกขาบท

ว่าด้วยบาตร

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๙๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทำการสะสมบาตรไว้เป็นอันมาก พวกชาวบ้านเดินเที่ยวตามวิหารเห็นเข้าจึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โइनพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงทำการสะสมบาตรไว้เป็นอันมาก จะขายบาตรหรือตั้งร้านขายภาชนะดินเผาหรือ”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โइनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงทรงอดิเรกบาตร^๑ เล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่าพวกเธอทรงอดิเรกบาตรจริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โइनพวกเธอจึงทรงอดิเรกบาตรไว้เล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลาย ยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

เชิงอรรถ :

^๑ **อดิเรกบาตร** คือบาตรนอกจากบาตรอธิฏฐานที่ภิกษุตั้งไว้เป็นบริวารใช้บิณฑบาตเพียงใบเดียว (ดูข้อ๖๐๒ หน้า ๑๒๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๑๒๒ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปิตตวรรค ๑.ปิตตสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

พระบัญญัติ

[๕๙๙] ก็ ภิกษุใดทรงอดิเรกบาตร ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์
สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องพระอานนท์

[๖๐๐] สมัยนั้น อดิเรกบาตรเกิดขึ้นแก่ท่านพระอานนท์ ท่านพระอานนท์
ต้องการจะถวายอดิเรกบาตรนั้นแก่ท่านพระสารีบุตร แต่ท่านพระสารีบุตรอยู่ที่เมือง
สาเกต ที่นั่น ท่านพระอานนท์ได้มีความคิดว่า “พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติ
สิกขาบทไว้ว่า ‘ภิกษุไม่พึงทรงอดิเรกบาตร’ ก็อดิเรกบาตรนี้เกิดขึ้นแก่เรา เรา
ต้องการจะถวายท่านพระสารีบุตร แต่ท่านอยู่ที่เมืองสาเกต เราจะพึงปฏิบัติอย่างไร
หนอ” จึงได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อีกนานเพียงไร สารีบุตรจะกลับมา”

พระอานนท์กราบทูลว่า “อีก ๙ หรือ ๑๐ วันจึงจะกลับมา พระพุทธเจ้าข้า”

ทรงอนุญาตอดิเรกบาตร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่ง
กับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ทรงอดิเรกบาตรไว้ได้ ๑๐ วันเป็น
อย่างมาก” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๖๐๑] ภิกษุพึงทรงอดิเรกบาตรไว้ได้ ๑๐ วันเป็นอย่างมาก ให้เกิน
กำหนดนั้นไป ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระอานนท์ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปิตตวรรค ๑.ปิตตสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สิกขาบทวิภังค์

[๖๐๒] คำว่า **๑๐ วันเป็นอย่างมาก** คือ ครอบครองไว้ได้ ๑๐ วันเป็นอย่าง
มาก

ที่ชื่อว่า **อติเรกบาตร** ได้แก่ บาตรที่ไม่ได้อธิษฐาน ไม่ได้วิภัง

ที่ชื่อว่า **บาตร** ได้แก่บาตร ๒ ชนิด คือ บาตรเหล็ก และบาตรดินเผา

ขนาดบาตร

บาตรมี ๓ ขนาด คือ (๑) บาตรขนาดใหญ่ (๒) บาตรขนาดกลาง (๓) บาตร
ขนาดเล็ก

ที่ชื่อว่า **บาตรขนาดใหญ่** จข้าวสุกจากข้าวสาร ๒ ทะนาน จของเคี้ยวเศษ
หนึ่งส่วนสี่^๑ จกับข้าวพอสสมควรแก่ข้าวสุกนั้น

ที่ชื่อว่า **บาตรขนาดกลาง** จข้าวสุกจากข้าวสาร ๑ ทะนาน จของเคี้ยวเศษ
หนึ่งส่วนสี่ จกับข้าวพอสสมควรแก่ข้าวสุกนั้น

ที่ชื่อว่า **บาตรขนาดเล็ก** จข้าวสุกจากข้าวสารครึ่งทะนาน จของเคี้ยวเศษหนึ่ง
ส่วนสี่ จกับข้าวพอสสมควรแก่ข้าวสุกนั้น

บาตรมีขนาดใหญ่กว่านั้นเป็นบาตรที่ใช้ไม่ได้ บาตรมีขนาดเล็กกว่านั้นก็เป็น
บาตรที่ใช้ไม่ได้

คำว่า **ให้เกินกำหนดนั้นไป ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์** ความว่า เมื่อรุ่ง
อรุณวันที่ ๑๑ บาตรใบนั้น เป็นนิสสัคคีย์ คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะ
หรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละบาตรที่เป็นนิสสัคคีย์อย่างนี้

เชิงอรรถ :

^๑ คือเศษหนึ่งส่วนสี่ของข้าวสุก (วิ.อ. ๒/๖๐๒/๒๑๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๑๒๔ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปัตตวรรค ๑.ปัตติสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

วิธีสละบาตรที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ บาตรใบนี้ของ
กระผมเกินกำหนด ๑๐ วัน เป็นนิสสัคคีย กระผมสละบาตรใบนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละ
แล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนบาตรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจาว่า
[๖๐๓] “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า บาตรใบนี้ของภิกษุชื่อนี้ เป็น
นิสสัคคีย เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วพึงให้บาตรใบนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

[๖๐๔] ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง
กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ
บาตรใบนี้ของกระผมเกินกำหนด ๑๐ วัน เป็นนิสสัคคีย กระผมสละบาตรใบนี้แก่
ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนบาตรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า
[๖๐๕] “ท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า บาตรใบนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย
เธอสละแล้วแก่ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วพึงให้บาตรใบนี้แก่ภิกษุ
ชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

[๖๐๖] ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง
นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ บาตรใบนี้ของกระผมเกิน
กำหนด ๑๐ วัน เป็นนิสสัคคีย กระผมสละบาตรใบนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึง
แสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนบาตรที่สละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผมให้
บาตรใบนี้แก่ท่าน”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปัตตวรรค ๑.ปัตตีสิกขาบท บทภาษณีย์

บทภาษณีย์ นิสสัคคียปาจิตติย

[๖๐๗] บาตรที่เกินกำหนด ๑๐ วัน ภิกษุสำคัญว่าเกินกำหนดแล้ว ต้อง
อาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

บาตรที่เกินกำหนด ๑๐ วัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

บาตรที่เกินกำหนด ๑๐ วัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่เกิน ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตติย

ที่ยังไม่ได้อธิษฐาน ภิกษุสำคัญว่าอธิษฐานแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตติย

บาตรที่ยังไม่ได้วิกัป ภิกษุสำคัญว่าวิกัปแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

บาตรยังไม่ได้สละ ภิกษุสำคัญว่าสละแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

บาตรยังไม่สูญหาย ภิกษุสำคัญว่าสูญหายแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

บาตรยังไม่ฉิบหาย ภิกษุสำคัญว่าฉิบหายแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

บาตรยังไม่แตก ภิกษุสำคัญว่าบาตรแตกแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

บาตรยังไม่ถูกโจรชิงเอาไป ภิกษุสำคัญว่าถูกชิงเอาไป ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตติย

ติกทุกกฏ

บาตรที่เป็นนิสสัคคีย ภิกษุยังไม่สละ ใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

บาตรที่ยังไม่เกินกำหนด ๑๐ วัน ภิกษุสำคัญว่าเกินกำหนดแล้ว ใช้สอย ต้อง
อาบัติทุกกฏ

บาตรที่ยังไม่เกินกำหนด ๑๐ วัน ภิกษุไม่แน่ใจ ใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

บาตรที่ยังไม่เกินกำหนด ๑๐ วัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่เกินกำหนด ใช้สอย
ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปัตตวรรค ๑.ปัตตสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๖๐๘] ๑. ภิกษุผู้อธิษฐานภายใน ๑๐ วัน

๒. ภิกษุผู้วิกัปปไวัภายใน ๑๐ วัน

๓. ภิกษุผู้สละให้ไปภายใน ๑๐ วัน

๔. ภิกษุผู้มีบาตรสูญหายภายใน ๑๐ วัน

๕. ภิกษุผู้มีบาตรฉิบหายภายใน ๑๐ วัน

๖. ภิกษุผู้มีบาตรแตกภายใน ๑๐ วัน

๗. ภิกษุผู้มีบาตรถูกโจรชิงเอาไปภายใน ๑๐ วัน

๘. ภิกษุผู้มีบาตรถูกถือเอาไปโดยวิสาสะภายใน ๑๐ วัน

๙. ภิกษุวิกลจริต

๑๐. ภิกษุดันบัญญัติ

สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ไม่ยอมคืนบาตรที่มีผู้สละให้ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์รับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย บาตรที่ภิกษุสละให้แล้ว จะไม่คืนให้ไม่ได้ ภิกษุใดไม่คืน ต้องอาบัติทุกกฏ”

ปัตตสิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปิตตวรรค ๒.อุณปัญจพันธนสิกขาบท นินทานวัตถุ

๓. ปิตตวรรค

๒. อุณปัญจพันธนสิกขาบท

ว่าด้วยบาตรมีรอยซ่อมหย่อนกว่า ๕ แห่ง

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๖๐๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ครั้งนั้น นายช่างหม้อคนหนึ่งพิจารณาภิกษุทั้งหลายไว้ว่า “กระผมจะถวายบาตรแก่พระคุณเจ้าผู้ต้องการบาตร”

สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายไม่รู้ประมาณ ออกปากขอบาตรเป็นอันมาก พวกภิกษุผู้มีบาตรขนาดเล็กก็ออกปากขอบาตรขนาดใหญ่ พวกภิกษุผู้มีบาตรขนาดใหญ่ก็ออกปากขอบาตรขนาดเล็ก นายช่างมัวทำบาตรเป็นอันมากให้ภิกษุทั้งหลาย จนไม่สามารถทำการค้าขายอย่างอื่น ตนเองก็หาเลี้ยงชีพไม่พอ ทั้งบุตรภรรยาก็พลอยลำบากไปด้วย พวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงไม่รู้ประมาณ ออกปากขอบาตรเป็นอันมากเล่า นายช่างมัวทำบาตรเป็นอันมากให้ภิกษุทั้งหลายจนไม่สามารถทำการค้าขายอย่างอื่น ตนเองก็หาเลี้ยงชีพไม่พอ ทั้งบุตรภรรยาก็พลอยลำบากไปด้วย”

พวกภิกษุได้ยินชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนภิกษุทั้งหลายจึงไม่รู้ประมาณ ออกปากขอบาตรเป็นอันมากเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงห้ามขอบาตร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกภิกษุไม่รู้ประมาณ ออกปากขอบาตรเป็นอันมาก จริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

ต.ปัตตวรรค ๒.อุณปัญจพันธนสิกขาบท นินทานวัตถุ

ผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โฉนโมฆบุรุษเหล่านั้นจึงไม่รู้ประมาณ ออกปากขอบาตรเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยัง ‘ไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ’ ครั้นดำหนิแล้วจึงทรงแสดงธรรมีกถาแล้วตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงออกปากขอบาตร รูปใดขอ ต้องอาบัติทุกกฏ”

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

ทรงอนุญาตให้ขอบาตรได้

[๖๑๐] สมัยนั้น บาตรของภิกษุรูปหนึ่งแตก เธอมีความยำเกรงว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการออกปากขอบาตร” จึงไม่ออกปากขอบาตร เทียวรับบิณฑบาตด้วยมือทั้งสอง พวกชาวบ้านจึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนพวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงเทียวรับบิณฑบาตด้วยมือทั้งสองเหมือนพวกเดียรถีย์เล่า”

พวกภิกษุได้ยินชาวบ้านดำหนิ ประณาม โพนทะนา จึงนำเรื่องนีไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้มีบาตรหายหรือบาตรแตกออกปากขอบาตรได้”

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๑๑] สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทราบว่ “พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้มีบาตรหายหรือบาตรแตกออกปากขอบาตรได้” พวกเธอมีบาตรแตกเพียงเล็กน้อยบ้าง บาตรกะเทาะเพียงเล็กน้อยบ้าง บาตรมีรอยขีดเพียงเล็กน้อยบ้าง ออกปากขอบาตรมาเป็นอันมาก

สมัยนั้น นายช่างหม้อมัวทำบาตรเป็นอันมากให้ภิกษุทั้งหลายอยู่อย่างนั้น จนไม่สามารถค้าขายอย่างอื่น ตนเองก็หาเลี้ยงชีพไม่พอ ทั้งบุตรภรรยา ก็พลอยลำบากไปด้วย พวกชาวบ้านจึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนพวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงไม่รู้ประมาณ ออกปากขอบาตรเป็นอันมากเล่า นายช่างหม้อมัวทำ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปัตตวรรค ๒.อุณปัญจพันธนสิกขาบท พระบัญญัติ

บาตรเป็นอันมากให้ภิกษุทั้งหลาย จนไม่สามารถทำการค้าขายอย่างอื่น ตนเองก็หาเลี้ยงชีพไม่พอ ทั้งบุตรภรรยาก็พลอยลำบากไปด้วย”

พวกภิกษุได้ยืมชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์มีบาตรแตกเพียงเล็กน้อยบ้าง บาตรกะเทาะเพียงเล็กน้อยบ้าง บาตรมีรอยขีดเพียงเล็กน้อยบ้าง ออกปากขอบาตรมาเป็นอันมากเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอมีบาตรแตกเพียงเล็กน้อยบ้าง บาตรกะเทาะเพียงเล็กน้อยบ้าง บาตรมีรอยขีดเพียงเล็กน้อยบ้าง ก็ออกปากขอบาตรมาเป็นอันมาก จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอทั้งที่มีบาตรแตกเพียงเล็กน้อยบ้าง บาตรกะเทาะเพียงเล็กน้อยบ้าง บาตรมีรอยขีดเพียงเล็กน้อยบ้าง ออกปากขอบาตรมาเป็นอันมากเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อมใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๖๑๒] ก็ ภิกษุใดมีบาตรที่มีรอยซ่อมหย่อนกว่า ๕ แห่ง^๑ ขอบาตรใหม่ใบอื่น ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ ภิกษุนั้นพึงสละบาตรใบนั้นในภิกษุบริษัท บาตรใบสุดท้ายอันภิกษุบริษัทนั้นพึงมอบให้ภิกษุนั้นด้วยสั่งว่า “ภิกษุ บาตรนี้เป็นของเธอ พึงใช้จนกว่าจะแตก” นี่เป็นการทำที่สมควรในเรื่องนั้น

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ อุณปัญจพันธน มีรอยซ่อมหย่อนกว่า ๕ แห่ง คือบาตรร้าวแล้วใช้เหล็กเจาะบาตรแล้วเอาเชือกด้ายหรือลวดเย็บผูกแล้วอุดด้วยดินกหรือยาง (วิ.อ. ๒/๖๑๒-๓/๒๒๑)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปิตตวรรค ๒.อุณปัญจพัณณสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สิกขาบทวิภังค์

[๖๑๓] คำว่า **ก็...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

บาตรที่ชื่อว่า **มีรอยซ่อมหย่อนกว่า ๕ แห่ง** คือ บาตรไม่มีรอยซ่อม หรือ
 มีรอยซ่อมเพียง ๑ แห่ง มีรอยซ่อมเพียง ๒ แห่ง มีรอยซ่อมเพียง ๓ แห่ง มีรอย
 ซ่อมเพียง ๔ แห่ง

บาตรที่ชื่อว่า **ไม่มีรอยซ่อม** ได้แก่ บาตรไม่มีรอยร้าวถึง ๒ นิ้ว

บาตรที่ชื่อว่า **มีรอยซ่อม** ได้แก่ บาตรมีรอยร้าวยาว ๒ นิ้ว

บาตรที่ชื่อว่า **ใหม่** พระผู้มีพระภาคตรัสมุ่งเอาการออกปากขอมมา

คำว่า **ขอ** คือ ออกปากขอ ต้องอาบัติทุกกฏเพราะพยายาม บาตรเป็น
 นิสสัคคียเพราะได้มา คือเป็นของจำต้องสละในท่ามกลางสงฆ์

ภิกษุทุกรูปพึงถือบาตรที่อธิษฐานไปประชุม ไม่ควรอธิษฐานบาตรคุณภาพไม่ดี
 ด้วยคิดว่า “เราจะเอาบาตรมีค่ามาก” ถ้าอธิษฐานบาตรคุณภาพไม่ดีด้วยคิดว่า “เรา
 จะเอาบาตรมีค่ามาก” ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละบาตรที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละบาตรที่เป็นนิสสัคคีย

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
 แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ กระผมมีบาตรมี
 รอยซ่อมหย่อนกว่า ๕ แห่ง ขอบาตรใบนี้มา เป็นนิสสัคคีย กระผมสละบาตรใบนี้
 แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ สงฆ์พึงแต่งตั้งภิกษุผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติ
 ๕ อย่างให้เป็นผู้เปลี่ยนบาตร

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปิตตวรรค ๒.อุณปัญจพันธสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

คุณสมบัติของภิกษุผู้เปลี่ยนบาตร ๕ อย่าง

๑. ไม่ลำเอียงเพราะชอบ
๒. ไม่ลำเอียงเพราะชัง
๓. ไม่ลำเอียงเพราะหลง
๔. ไม่ลำเอียงเพราะกลัว
๕. รู้จักวิธีว่าเป็นอันเปลี่ยนหรือไม่เป็นอันเปลี่ยน

วิธีแต่งตั้งภิกษุผู้เปลี่ยนบาตร และกรรมวาจาแต่งตั้ง

สงฆ์พึงแต่งตั้งอย่างนี้ คือเบื้องต้น พึงขอให้ภิกษุรับ ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด
 สามารถพึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจาว่า

[๖๑๔] ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าสงฆ์พร้อมแล้วพึงสมมติภิกษุนี้
 ให้เป็นผู้เปลี่ยนบาตร นี่เป็นญัตติ

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์แต่งตั้งภิกษุชื่อนี้ให้เป็นผู้เปลี่ยนบาตร
 ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการแต่งตั้งภิกษุชื่อนี้ให้เป็นผู้เปลี่ยนบาตร ท่านรูปนั้นพึงนั่ง
 ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นพึงทักท้วง

ภิกษุชื่อนี้สงฆ์แต่งตั้งให้เป็นผู้เปลี่ยนบาตร สงฆ์เห็นด้วย เพราะฉะนั้นจึงนั่ง
 ข้าพเจ้าขอถือความนิ่งนั้นเป็นมตอย่างนี้

[๖๑๕] ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งพึงให้เปลี่ยนบาตร พึงเรียนพระเถระว่า “ท่าน
 ผู้เจริญ ท่านจงเปลี่ยนบาตร” ถ้าพระเถระเปลี่ยน ก็พึงถวายบาตรของพระเถระให้
 พระเถระรูปที่ ๒ เปลี่ยน ภิกษุจะไม่เปลี่ยนเพราะความสงสารเธอไม่ได้ ภิกษุใดไม่
 ยอมเปลี่ยน ต้องอาบัติทุกกฏ ไม่ควรให้ภิกษุผู้ไม่มีบาตรเปลี่ยน ควรให้เปลี่ยนเลื่อน
 ลงมาโดยวิธีนี้จนถึงภิกษุใหม่ในสงฆ์ บาตรใบสุดท้ายท่ามกลางสงฆ์ควรมอบแก่ภิกษุ
 นั้นด้วยสั่งว่า “บาตรนี้เป็นของเธอ พึงใช้จนกว่าจะแตก”

ภิกษุนั้นไม่ควรเก็บบาตรไว้ในที่ไม่ควร ไม่ควรใช้สอยโดยวิธีไม่เหมาะสม และไม่
 ควรทอดทิ้งโดยคิดว่า ‘ทำอย่างไรบาตรใบนี้จะหาย ฉิบหายหรือแตก’ ถ้าเธอเก็บไว้
 ในที่ที่ไม่เหมาะสม ใช้สอยไม่ถูกวิธีหรือปล่อยทิ้ง ต้องอาบัติทุกกฏ

คำว่า นี่เป็นการทำที่สมควรในเรื่องนั้น คือ นี่เป็นความถูกต้องในเรื่องนั้น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปัตตวรรค ๒.อุณปัญจพันธนสิกขาบท บทภาษณีย์

บทภาษณีย์
บาตรที่ไม่มีรอยซ่อม

[๖๑๖] ภิกษุมีบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ขอบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ขอบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

มีบาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

มีบาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปัตตวรรค ๒.อุณปัญจพันธนสิกขาบท บทภาษณีย์

บาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ขอบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ขอบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ขอบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัตตวรรค ๒.อุณปัญจพันธนสิกขาบท บทภาษณีย์

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ต้องอาบัติ
 นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ต้องอาบัติ
 นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ต้องอาบัติ
 นิสสัคคียปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัติ
 นิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่ไม่มีรอยซ่อม

ภิกษุมีบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ขอบาตรที่ยังไม่มีที่ซ่อม ต้องอาบัตินิสสัคคีย
 ปาจิตตีย์

ภิกษุมีบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ขอบาตรที่มีที่ซ่อม ๑ แห่ง ... บาตรที่มีที่ซ่อม
 ๒ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ขอบาตรที่มีที่ซ่อม
 ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ขอบาตรที่ยังไม่มีที่ซ่อม ...บาตรที่มีที่ซ่อม
 ๑ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่มีรอย
 ซ่อม ๑ แห่ง ขอบาตรที่มีที่ซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ขอบาตรที่ยังไม่มีที่ซ่อม ...บาตรที่มีที่ซ่อม
 ๑ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่มีรอย
 ซ่อม ๒ แห่ง ขอบาตรที่มีที่ซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัตตวรรค ๒.อุณปัญจพันธนสิกขาบท บทภาษณีย์

บาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ขอบาตรที่ยังไม่มีที่ซ่อม ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๑ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ขอบาตรที่มีที่ซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ขอบาตรที่ยังไม่มีที่ซ่อม ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๑ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ขอบาตรที่มีที่ซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่ยังไม่มีที่ซ่อม

ภิกษุมีบาตรที่ยังไม่มีที่ซ่อม ขอบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ ภิกษุมีบาตรที่ยังไม่มีที่ซ่อม ขอบาตรมีรอยซ่อม ๑ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่ยังไม่มีที่ซ่อม ขอบาตรที่มีที่ซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่มีที่ซ่อม ๑ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๑ แห่ง ขอบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ...บาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ...บาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ...บาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๑ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง ขอบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ...บาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ...บาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ...บาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัตตวรรค ๒.อุณปัญจพันธนสิกขาบท บทภาษณีย์

บาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง ขอบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ...บาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ...บาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ...บาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่มีที่ซ่อม ๔ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๔ แห่ง ขอบาตรที่ไม่มีรอยซ่อม ...บาตรที่มีรอยซ่อม ๑ แห่ง ...บาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ...บาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ขอบาตรที่มีรอยซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่ไม่มีที่ซ่อม

ภิกษุมีบาตรที่ไม่มีที่ซ่อม ขอบาตรที่ไม่มีที่ซ่อม ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๑ แห่ง ...บาตรที่มีรอยซ่อม ๒ แห่ง ...บาตรที่มีรอยซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่ไม่มีที่ซ่อม ขอบาตรที่มีที่ซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่มีที่ซ่อม ๑ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๑ แห่ง ขอบาตรที่ไม่มีที่ซ่อม ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๑ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๑ แห่ง ขอบาตรที่มีที่ซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง ขอบาตรที่ไม่มีที่ซ่อม ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๑ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง ขอบาตรที่มีที่ซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัดตวรรค ๒.อุณปัญจพันธนสิกขาบท อนาปัตติวาร

บาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง ขอบาตรที่ไม่มีที่ซ่อม ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๑ แห่ง
 ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๓
 แห่ง ขอบาตรที่มีที่ซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

บาตรที่มีที่ซ่อม ๔ แห่ง

ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๔ แห่ง ขอบาตรที่ไม่มีที่ซ่อม ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๑ แห่ง
 ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๒ แห่ง ...บาตรที่มีที่ซ่อม ๓ แห่ง ...ภิกษุมีบาตรที่มีที่ซ่อม ๔
 แห่ง ขอบาตรที่มีที่ซ่อม ๔ แห่ง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๖๑๗] ๑. ภิกษุมีบาตรสูญหาย

๒. ภิกษุมีบาตรแตก

๓. ภิกษุขอจากญาติ

๔. ภิกษุขอจากผู้ปวารณา

๕. ภิกษุขอเพื่อภิกษุอื่น

๖. ภิกษุซื้อมาด้วยทรัพย์ของตน

๗. ภิกษุวิกัลจริต

๘. ภิกษุดันบัญญัติ

อุณปัญจพันธนสิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปัดตวรรค ๓.เกสัชชสิกขาบท นินทานัตถุ

๓. ปัดตวรรค

๓. เกสัชชสิกขาบท

ว่าด้วยเกสัช

เรื่องพระปิลินทวัจจะ

[๖๑๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระปิลินทวัจจะประสงค์จะทำที่เรือนจึงให้ภิกษุทั้งหลายทำความสะอาดเงื่อมเขาในกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมคธรัฐได้เสด็จเข้าไปหาท่านพระปิลินทวัจจะถึงที่พัก ครั้นถึงแล้วได้ทรงอภิวัตแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมคธรัฐผู้ประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้ตรัสถามท่านพระปิลินทวัจจะว่า “พระคุณเจ้าให้ภิกษุทั้งหลายทำอะไร”

“ขอถวายพระพร อาตมภาพประสงค์จะทำที่เรือนจึงให้ภิกษุทั้งหลายทำความสะอาดเงื่อมเขา”

“พระคุณเจ้าต้องการคนวัดบ้างไหม”

“ขอถวายพระพร พระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาตให้มีคนวัด”

“ถ้าเช่นนั้น พระคุณเจ้าพึงทูลถามพระผู้มีพระภาคแล้วบอกโยมด้วย”

ท่านพระปิลินทวัจจะทูลสนองพระดำรัสว่า “ขอถวายพระพร อาตมภาพจะทำอย่างนั้น” สมัยนั้น ท่านพระปิลินทวัจจะได้ชี้แจงให้พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมคธรัฐเห็นชัด ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอดขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา จากนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมคธรัฐซึ่งท่านพระปิลินทวัจจะได้ชี้แจงให้เห็นชัด ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอดขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถาแล้ว ได้เสด็จลอกจากราชอาสน์ ทรงอภิวัตพระเถระ ทำประทักษิณแล้วเสด็จกลับไป

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

ต.ปัตตวรรค ๓.เภสัชชสิกขาบท นินทานัตถุ

ทรงอนุญาตให้มีคนทำงานวัด

[๖๑๙] สมัยนั้น ท่านพระปิลินทวัจจะส่งทูตไปยังสำนักพระผู้มีพระภาค ให้กราบทูลว่า “พระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมครุฑมีพระราชประสงค์จะทรงถวายคนวัด ข้าพระพุทธเจ้าจะพึงปฏิบัติอย่างไร” ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงแสดงธรรมีกถา รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “เราอนุญาตให้มีคนวัด” แม้ครั้งที่ ๒ พระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมครุฑเสด็จเข้าไปหาท่านพระปิลินทวัจจะถึงที่พัก ครั้นถึงแล้วได้ทรงอภิเษกท่านพระปิลินทวัจจะแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมครุฑผู้ประทับนั่ง ณ ที่สมควรแล้ว ได้ตรัสถามท่านพระปิลินทวัจจะว่า “พระคุณเจ้า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้มีคนวัดแล้วหรือ”

“ขอถวายพระพร ทรงอนุญาตแล้ว”

“ถ้าเช่นนั้น โยมจะถวายคนวัดแก่พระคุณเจ้า”

ท้าวเธอทรงให้สัญญาที่จะถวายคนวัดแก่พระเถระแต่ทรงลี้ม เมื่อเวลาผ่านไปนานทรงระลึกได้ ตรัสถามมหาอมาตย์ผู้สนองราชกิจคนหนึ่งว่า “เราถวายคนวัดที่ให้สัญญาไว้แก่พระคุณเจ้าแล้วหรือ”

มหาอมาตย์กราบทูลว่า “ขอเดชะ ยังไม่ได้ถวายคนวัดแก่พระคุณเจ้าเลย”

“ผ่านมาก็วันแล้ว”

มหาอมาตย์นับราตรีแล้วกราบทูลว่า “ขอเดชะ ผ่านมา ๕๐๐ ราตรี” พระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมครุฑรับสั่งว่า “ถ้าอย่างนั้น จงถวายคนวัด ๕๐๐ คน แก่พระคุณเจ้า” มหาอมาตย์รับพระราชโองการแล้วจัดคนวัดไปถวายท่านพระปิลินทวัจจะจำนวน ๕๐๐ คน ตั้งหมู่บ้านขึ้น มาต่างหากมีชื่อเรียกว่าอารามิกคามบ้าง ปิลินทวัจจะคามบ้าง

[๖๒๐] สมัยนั้น ท่านพระปิลินทวัจจะเป็นพระประจำตระกูลในหมู่บ้านนั้น เข้าวันหนึ่ง ท่านทรงอันตรวาสกถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้านปิลินทวัจจะสมัยนั้น ในหมู่บ้านนั้นกำลังมีมหรสพ พวกเด็กหญิงแต่งกายประดับดอกไม้เล่นอยู่พอดีท่านพระปิลินทวัจจะเที่ยวบิณฑบาตมาตามลำดับในหมู่บ้านปิลินทวัจจะ มาถึง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปัตตวรรค ๓.เภสัชชสิกขาบท นินทานัตถุ

เรือนคนวัดคนหนึ่ง ครั้นถึงแล้วได้นั่งบนอาสนะที่เขาจัดถวาย ขณะนั้น ธิดาของสตรีคนวัดเห็นพวกเด็กอื่นแต่งกายประดับดอกไม้จึงร้องไห้ ขอว่า “พ่อแม่โปรดให้ดอกไม้ โปรดให้เครื่องประดับแก่หนู” พระเถระถามสตรีนั้นว่า “เด็กคนนี้อยากได้อะไร” นางตอบว่า “ท่านผู้เจริญ เด็กคนนี้เห็นพวกเด็กอื่นแต่งกายประดับดอกไม้จึงร้องไห้ ขอพวงดอกไม้และเครื่องประดับว่า ‘พ่อแม่โปรดให้ดอกไม้ โปรดให้เครื่องประดับแก่หนู’ เราคนจนจะได้ดอกไม้และเครื่องประดับมาจากไหนกัน”

ท่านพระปิลินทวัจจะจึงหิบบเสวียนหย้า^๑ อันหนึ่งส่งให้พาลงกล่าวว่า “ท่านจงสวมเสวียนหย้าอันนี้ที่ศีรษะเด็กหญิงนั้น” หญิงคนวัดหิบบเสวียนหย้าสวมที่ศีรษะเด็กหญิง เสวียนหย้ากลายเป็นพวงดอกไม้ทองคำงดงามน่าดูน่าชม พวงดอกไม้ทองคำอย่างนี้แม้ในพระราชฐานก็ยังไม่เคยมี พวกชาวบ้านกราบทูลพระเจ้าพิมพิสารว่า “ขอเดชะ ที่เรือนคนวัดโน้นมีพวงดอกไม้ทองคำงดงามน่าดูน่าชม พวงดอกไม้ทองคำอย่างนี้แม้ในพระราชฐานก็ยังไม่เคยมี เขาเป็นคนเข็ญใจจะได้มาจากไหน ชะรอยจะได้มาเพราะทำโจรกรรมเป็นแน่แท้” พระเจ้าพิมพิสารรับสั่งให้จงจำตระกูลคนวัดนั้น ต่อมา เข้าวันที่ ๒ ท่านพระปิลินทวัจจะทรงอันตรวาสกถือบาตรและจีวรไปบิณฑบาตที่ปิลินทวัจคามอีก เมื่อเที่ยวบิณฑบาตไปตามลำดับในหมู่บ้านปิลินทวัจจะ เดินผ่านไปทางที่อยู่คนวัดคนนั้น ถามคนคั่นเคียวว่า “ครอบครัวคนวัดนี้ไปไหน” ชาวบ้านตอบว่า “ครอบครัวนี้ถูกจองจำเพราะเรื่องพวงดอกไม้ทองคำ เจ้าข้า”

[๒๒๑] สมัยนั้น ท่านพระปิลินทวัจจะเข้าไปถึงพระราชนิเวศน์ของพระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมครรัฐ ครั้นถึงแล้วได้นั่งบนอาสนะที่เขาจัดถวาย ลำดับนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมครรัฐเสด็จเข้าไปหาพระเถระจนถึงที่นั่ง ทรงอภิเษกแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ท่านพระปิลินทวัจจะทูลถามพระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมครรัฐว่า “ขอถวายพระพร ครอบครัวคนวัดถูกจองจำเพราะเรื่องอะไร” พระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมครรัฐตรัสว่า “ที่บ้าน เขามีพวงดอกไม้ทองคำงดงามน่าดูน่าชม พวงดอกไม้ทองคำอย่างนี้แม้ในวังก็ยังไม่เคยมี เขาเป็นคนจนจะได้มาจากไหน ชะรอยจะ

เชิงอรรถ :

^๑ “เสวียน” คือของเป็นวงกลมสำหรับรองกันหม้อ ทำด้วยหญ้าหรือหวายเป็นต้น, ของที่ทำเป็นวงกลมสำหรับรองหรือรับสิ่งต่าง ๆ ดู พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๒๕, หน้า ๘๒๑

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปัดตวรรค ๓.เภสัชชสิกขาบท นินทานัตถุ

“ได้มาเพราะทำโจรกรรมเป็นแน่แท้” ที่นั่นท่านพระปิลินทวัจจะได้อธิษฐานให้
ปราสาทของพระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมครรัฐเป็นทองคำ ปราสาทกลายเป็นทองคำไป
ทั้งหลัง แล้วท่านก็ถวายพระพรว่า “ทองคำมากมาย มหาบพิตรได้มาจากไหน”
พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมครรัฐตรัสว่า “โยมทราบแล้ว นี่เป็นฤทธาณาภาพของพระ
คุณเจ้า” แล้วรับสั่งให้ปล่อยครอบครัวนั้น พวกชาวบ้านทราบข่าวว่า “พระคุณเจ้า
ปิลินทวัจจะแสดงอิทธิปาฏิหาริย์อันเป็นอุตตริมนุสสรธรรมในท่ามกลางราชบริษัท”
พากันพอใจเลื่อมใสเนสาเภสัช ๕ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อยมาถวาย
ตามปกติท่านพระปิลินทวัจจะก็ได้เภสัช ๕ อยู่เสมอ ท่านจึงแบ่งเภสัชให้บริษัทของ
ท่าน แต่บริษัทของท่านมักมาก บรรจุเภสัชที่ได้มาแล้ว ๆ ไว้ในตุ่มบ้าง ในหม้อน้ำบ้าง
จนเต็มแล้วเก็บไว้บรรจุลงในหม้อกรองน้ำบ้าง ในถุงย่ำบ้าง แล้วแขวนไว้ที่หน้าต่าง
เภสัชเหล่านั้นไหลเยิ้มซึม จึงมีสัตว์จำพวกหนู ชุกชุมทั่ววิหาร พวกชาวบ้านเที่ยวไป
วิหารพบเข้าจึงพากันตำหนิประณาม โพนทะนาว่า “พวกพระสมณะเชื้อสายศากย
บุตรเหล่านี้มีเรือนคลังเก็บของเหมือนพระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมครรัฐ” พวกภิกษุ
ได้ยินชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ
ประณาม โพนทะนาว่า “โจนภิกษุทั้งหลายจึงคิดเพื่อความมักมากเช่นนี้เล่า”
ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบ
ทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
สอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่าพวกภิกษุคิดเพื่อความมักมาก
จริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า
ทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โจนโมฆบุรุษเหล่านั้นจึงคิดเพื่อความมักมาก
เล่า การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใส
อยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้น
แสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปิตตวรรค ๓.เภสัชชสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๖๒๒] ก็ เภสัชใดควรลัมสำหรับภิกษุผู้เป็นไข้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ภิกษุรับประทานเภสัชนั้นแล้วเก็บไว้ฉันได้ ๗ วันเป็นอย่างมาก ให้เกินกำหนดนั้นไป ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระปิลินทวัจฉะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๒๓] คำว่า เภสัชใดควรลัมสำหรับภิกษุผู้เป็นไข้ มีอธิบายดังนี้
 ที่ชื่อว่า เนยใส ได้แก่ เนยใสทำจากนํ้านมโคบ้าง เนยใสทำจากนํ้านมแพะบ้าง
 เนยใสทำจากนํ้านมกระบือบ้าง หรือเนยใสทำจากนํ้านมสัตว์ที่มีมังสะเป็นกบปียะ
 ที่ชื่อว่า เนยข้น ได้แก่ เนยข้นทำจากนํ้านมสัตว์เหล่านั้นแหละ
 ที่ชื่อว่า น้ำมัน ได้แก่ น้ำมันที่สกัดจากเมล็ดงา น้ำมันที่สกัดจากเมล็ดฝักกาด
 น้ำมันที่สกัดจากเมล็ดมะขาง น้ำมันที่สกัดจากเมล็ดละหุ่ง หรือน้ำมันไขสัตว์
 ที่ชื่อว่า น้ำผึ้ง ได้แก่ น้ำรสหวานที่แมลงผึ้งทำ
 ที่ชื่อว่า น้ำอ้อย ได้แก่ น้ำรสหวานที่เกิดจากอ้อย
 คำว่า ภิกษุรับประทานเภสัชนั้นแล้วเก็บไว้ฉันได้ ๗ วันเป็นอย่างมาก คือ
 ภิกษุพึงฉันได้ ๗ วันเป็นอย่างมาก
 คำว่า ให้เกินกำหนดนั้นไป ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ ความว่า เมื่อรุ่ง
 อรุณวันที่ ๘ เภสัชนั้นเป็นนิสสัคคีย คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่
 บุคคล
 ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละเภสัชที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัดตวรรค ๓.เกสัชชสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

วิธีสละเกสัชที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
 แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ เกสัชของกระผมนี้เ
 ก็นกำหนด ๗ วัน เป็นนิสสัคคีย กระผมสละเกสัชนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดง
 อาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนเกสัชที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา
 ว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เกสัชของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละ
 แก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้เกสัชนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบ
 เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ เกสัช
 ของกระผมนี้เ็นกำหนด ๗ วัน เป็นนิสสัคคีย กระผมสละเกสัชนี้แก่ท่านทั้งหลาย”
 ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนเกสัชที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่าน
 ทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า เกสัชของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย
 ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้เกสัชนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง นั่ง
 กระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ เกสัชของกระผมนี้เ็นกำหนด ๗
 วัน เป็นนิสสัคคีย กระผมสละเกสัชนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนเกสัชที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผม
 คืนเกสัชนี้ให้แก่ท่าน”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปัตตวรรค ๓.เกสัชชสิกขาบท บทภาษณีย์

บทภาษณีย์

นิสสัคคียปาจิตตีย์

[๖๒๔] เกสัชที่เกินกำหนด ๗ วัน ภิกษุสำคัญว่าเกินกำหนดแล้ว ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์

เกสัชเกินกำหนด ๗ วัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เกสัชเกินกำหนด ๗ วัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่เกินกำหนด ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตตีย์

เกสัชยังไม่ได้อธิษฐาน ภิกษุสำคัญว่าอธิษฐานแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตตีย์

เกสัชยังไม่ได้สละ ภิกษุสำคัญว่าได้สละแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เกสัชยังไม่สุญหาย ภิกษุสำคัญว่าสุญหายแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เกสัชยังไม่ฉิบหาย ภิกษุสำคัญว่าฉิบหายแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เกสัชยังไม่ถูกไฟไหม้ ภิกษุสำคัญว่าถูกไฟไหม้แล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เกสัชยังไม่ถูกขิงไป ภิกษุสำคัญว่าถูกขิงไปแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เกสัชที่สละแล้ว ภิกษุได้คืนมา ไม่พึงใช้ด้วยกิจที่เกี่ยวกับร่างกายและไม่ควร
ฉัน พึงน้อมเข้าไปในการตามประทีปหรือการผสมสี ภิกษุอื่นจะใช้ด้วยกิจที่เกี่ยวกับ
ร่างกายก็ได้ แต่ไม่ควรฉัน

ทุกทุกกฏ

เกสัชยังไม่เกินกำหนด ๗ วัน ภิกษุสำคัญว่าเกินกำหนดแล้ว ต้องอาบัติทุกกฏ

เกสัชยังไม่เกินกำหนด ๗ วัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

เกสัชยังไม่เกินกำหนด ๗ วัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่เกินกำหนด ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
ต.ปัตตวรรค ต.เกสัชชสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๖๒๕] ๑. ภิกษุอธิษฐานภายใน ๗ วัน
- ๒. ภิกษุสละให้ไป
 - ๓. ภิกษุผู้มีเกสัชชสัญญาณภายใน ๗ วัน
 - ๔. ภิกษุผู้มีเกสัชชฉินหายภายใน ๗ วัน
 - ๕. ภิกษุผู้มีเกสัชชถูกไฟไหม้ภายใน ๗ วัน
 - ๖. ภิกษุผู้มีเกสัชชถูกโจรชิงไปภายใน ๗ วัน
 - ๗. ภิกษุผู้มีเกสัชชถูกถือเอาไปโดยวิสาสะภายใน ๗ วัน
 - ๘. ภิกษุผู้ไม่เยื่อใย ให้แก่นุปลสัมบันด้วยจิตสละละวางแล้วกลับได้
ของนั้นมาฉันอีก
 - ๙. ภิกษุวิกลจริต
 - ๑๐. ภิกษุตันบัญญัติ

เกสัชชสิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปัตตวรรค ๔.วัสสิกสาฎกสิกขาบท นินทานวัตถุ

๓. ปัตตวรรค

๔. วัสสิกสาฎกสิกขาบท

ว่าด้วยผ้าอาบน้ำฝน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๒๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตผ้าอาบน้ำฝนแก่ภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตผ้าอาบน้ำฝน จึงแสวงหาผ้าอาบน้ำฝนก่อนบ้าง ทำนุ่งก่อนบ้าง เมื่อผ้าอาบน้ำฝนเก่าคร่ำคร่าไปแล้วจึงเปลี่ยนกายอาบน้ำฝน บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงแสวงหาผ้าอาบน้ำฝนก่อนบ้าง ทำนุ่งล่วงหน้าก่อนบ้าง เมื่อผ้าอาบน้ำฝนเก่าคร่ำคร่าไปแล้วจึงเปลี่ยนกายอาบน้ำฝนเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอแสวงหาผ้าอาบน้ำฝนก่อนบ้าง ทำนุ่งก่อนบ้าง เมื่อผ้าอาบน้ำฝนเก่าคร่ำคร่าไปแล้วได้เปลี่ยนกายอาบน้ำฝน จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรงตำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงแสวงหาผ้าอาบน้ำฝนก่อนบ้าง ทำนุ่งล่วงหน้าก่อนบ้าง เมื่อผ้าอาบน้ำฝนเก่าคร่ำคร่าไปแล้วได้เปลี่ยนกายอาบน้ำฝนเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัตตวรรค ๔.วัสสิกสาฎกสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๖๒๗] ภิกษุรู้ว่า “ฤดูร้อนยังเหลืออีก ๑ เดือน” พึงแสวงหาจีวรคือผ้าอาบน้ำฝนได้ รู้ว่า “ฤดูร้อนยังเหลืออีกกึ่งเดือน” พึงทำนองได้ ถ้ารู้ว่า “ยังไม่ถึงเดือนสุดท้ายแห่งฤดูร้อน” พึงแสวงหาจีวรคือผ้าอาบน้ำฝน รู้ว่า “ยังไม่ถึงกึ่งเดือนสุดท้ายแห่งฤดูร้อน” พึงทำนอง ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จม

สิกขาบทวิภังค์

[๖๒๘] คำว่า ภิกษุรู้ว่า “ฤดูร้อนยังเหลืออีก ๑ เดือน” พึงแสวงหาจีวรคือผ้าอาบน้ำฝนได้ อธิบายว่า ภิกษุเข้าไปหาพวกชาวบ้านที่เคยถวายผ้าอาบน้ำฝนพึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ถึงเวลาผ้าอาบน้ำฝนแล้ว ถึงคราวผ้าอาบน้ำฝนแล้ว พวกชาวบ้านแม่อื่นก็พากันถวายผ้าอาบน้ำฝน” แต่ไม่ควรกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่อาตมา จงนำผ้าอาบน้ำฝนมาให้อาตมา จงแลกเปลี่ยนผ้าอาบน้ำฝนมาให้อาตมา จงซื้อผ้าอาบน้ำฝนมาให้อาตมา”

คำว่า รู้ว่า “ฤดูร้อนยังเหลืออีกกึ่งเดือน” พึงทำนองได้ คือ เมื่อฤดูร้อนยังเหลืออยู่กึ่งเดือน ภิกษุพึงทำผ้าอาบน้ำฝนนองได้

คำว่า ถ้ารู้ว่า “ยังไม่ถึงเดือนสุดท้ายแห่งฤดูร้อน” คือ เมื่อฤดูร้อนยังเหลือเกินกว่า ๑ เดือน ภิกษุแสวงหาผ้าอาบน้ำฝน ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

คำว่า รู้ว่า “ยังไม่ถึงกึ่งเดือนสุดท้ายแห่งฤดูร้อน” คือ เมื่อฤดูร้อนยังเหลือเกินกว่ากึ่งเดือน ภิกษุทำผ้าอาบน้ำฝนนอง เป็นนิสสัคคีย์ คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละผ้าอาบน้ำฝนที่เป็นนิสสัคคีย์อย่างนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัตตวรรค ๔.วัสสิกสาฎกสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

วิธีสละผ้าอาบน้ำฝนที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
 แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ ผ้าอาบน้ำฝนผืนนี้
 เมื่อฤดูร้อนยังเหลือเกินกว่า ๑ เดือน กระผมแสวงหาแล้ว เมื่อฤดูร้อนยังเหลือเกิน
 กว่ากึ่งเดือน ทำนุแล้ว เป็นนิสสัคคีย กระผมสละผ้าอาบน้ำฝนผืนนี้แก่สงฆ์” ครั้น
 สละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนผ้าอาบน้ำฝนที่เธอสละให้ด้วย
 ญัตติกรรมวาจาว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผ้าอาบน้ำฝนของภิกษุชื่อนี้
 เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้ผ้าอาบน้ำฝนผืนนี้แก่
 ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง กราบ
 เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ ผ้าอาบน้ำฝนผืนนี้
 เมื่อฤดูร้อนยังเหลือเกินกว่า ๑ เดือน กระผมแสวงหาแล้ว เมื่อฤดูร้อน
 ยังเหลือเกินกว่ากึ่งเดือน ทำนุแล้ว เป็นนิสสัคคีย กระผมสละผ้าอาบน้ำฝนผืนนี้แก่
 ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนผ้าอาบน้ำฝนที่เธอสละให้ด้วยกล่าว
 ว่า “ท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า ผ้าอาบน้ำฝนของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่
 ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้ผ้าอาบน้ำฝนผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง นั่ง
 กระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ ผ้าอาบน้ำฝนผืนนี้ เมื่อฤดูร้อนยัง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัตตวรรค ๔.วัสสิกสาฎกสิกขาบท บทภาษณีย์

เหลือเกินกว่า ๑ เดือน กระผมแสวงหาแล้ว เมื่อฤดูร้อนยังเหลือเกินกว่ากึ่งเดือน
 ทำนุแล้ว เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละผ้าอาบนํ้าฝนผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้ว
 พึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนผ้าอาบนํ้าฝนที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า
 “กระผมคืนผ้าอาบนํ้าฝนผืนนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์
ตกนิสสัคคียปาจิตตีย์

[๖๒๙] ฤดูร้อนยังเหลือเกิน ๑ เดือน ภิกษุสำคัญว่าเกิน แสวงหาผ้าอาบนํ้าฝน
 ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ฤดูร้อนยังเหลือเกิน ๑ เดือน ภิกษุไม่แน่ใจ แสวงหาผ้าอาบนํ้าฝน ต้องอาบัติ
 นิสสัคคียปาจิตตีย์

ฤดูร้อนยังเหลือเกิน ๑ เดือน ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า แสวงหาผ้าอาบนํ้าฝน
 ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ตกนิสสัคคียปาจิตตีย์

ฤดูร้อนยังเหลือเกินกึ่งเดือน ภิกษุสำคัญว่าเกิน ทำนุ ต้องอาบัตินิสสัคคีย
 ปาจิตตีย์

ฤดูร้อนยังเหลือเกินกึ่งเดือน ภิกษุไม่แน่ใจ ทำนุ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ฤดูร้อนยังเหลือเกินกึ่งเดือน ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า ทำนุ ต้องอาบัติ
 นิสสัคคียปาจิตตีย์

ทุกกฏ

เมื่อมีผ้าอาบนํ้าฝน ภิกษุเปลือยกายอาบนํ้าฝน ต้องอาบัติทุกกฏ

ฤดูร้อนยังเหลือหย่อนกว่า ๑ เดือน ภิกษุสำคัญว่าเกิน ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปิตตวรรค ๔.วัสสิกสาฎกสิกขาบท อนาปัตติวาร

ฤดูร้อนยังเหลือหย่อนกว่า ๑ เดือน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
 ฤดูร้อนยังเหลือหย่อนกว่า ๑ เดือน ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า ไม่ต้องอาบัติ
 ฤดูร้อนยังเหลือหย่อนกว่ากึ่งเดือน ภิกษุสำคัญว่าเกิน ต้องอาบัติทุกกฏ
 ฤดูร้อนที่ยังเหลือหย่อนกว่ากึ่งเดือน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
 ฤดูร้อนยังเหลือหย่อนกว่ากึ่งเดือน ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๖๓๐] ๑. ภิกษุรู้ว่า “ฤดูร้อนยังเหลืออีก ๑ เดือน” แสวงหาผ้าอาบน้ำฝน
 ๒. ภิกษุรู้ว่า “ฤดูร้อนยังเหลืออีกกึ่งเดือน” ทำผ้าอาบน้ำฝนนุ่ง
 ๓. ภิกษุรู้ว่า “ฤดูร้อนยังเหลือหย่อนกว่า ๑ เดือน” แสวงหาผ้าอาบน้ำฝน
 ๔. ภิกษุรู้ว่า “ฤดูร้อนยังเหลือหย่อนกว่ากึ่งเดือน” ทำผ้าอาบน้ำฝนนุ่ง เมื่อภิกษุแสวงหาได้ผ้าอาบน้ำฝนแล้ว ฤดูฝนเลื่อนออกไป เมื่อภิกษุทำผ้าอาบน้ำฝนนุ่งแล้ว ฤดูฝนเลื่อนออกไป ควรชักเก็บไว้ ฟังนุ่งในสมัย
 ๕. ภิกษุถูกโจรชิงจีวรไป
 ๖. ภิกษุจีวรสูญหาย
 ๗. ภิกษุผู้ตกอยู่ในอันตราย
 ๘. ภิกษุวิกลจริต
 ๙. ภิกษุต้นบัญญัติ

วัสสิกสาฎกสิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปิตตวรรค ๕.จีวรัจฉินทนสิกขาบท นิทานวัตถุ

๓. ปิตตวรรค

๕. จีวรัจฉินทนสิกขาบท

ว่าด้วยการให้จีวรแล้วชิงเอาคืน

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๖๓๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรกล่าวชักชวนสังฆวิhariกของภิกษุผู้เป็นพี่ชายว่า “มานี้เถิด ท่าน พวกเรารู้จักไปเที่ยวชนบทด้วยกัน” ภิกษุนั้นกล่าวตอบว่า “กระผมไม่ไป กระผมมีจีวรชำรุด” ท่านพระอุปนันทศากยบุตรกล่าวว่า “ไปเถิด ท่าน ผมจะถวายจีวรแก่ท่าน” แล้วถวายจีวรแก่ภิกษุนั้น ภิกษุนั้นทราบข่าวว่า “พระผู้มีพระภาคจักเสด็จจาริกไปในชนบท” ที่นั้นท่านได้มีความคิดว่า ‘บัดนี้เรารู้จักไม่ไปเที่ยวชนบทกับท่านพระอุปนันทศากยบุตร แต่จะไปเที่ยวชนบทกับพระผู้มีพระภาค’ ครั้นท่านพระอุปนันทศากยบุตรกล่าวชักชวนภิกษุนั้นว่า “มาเถิด ท่าน บัดนี้พวกเราจะไปเที่ยวชนบทด้วยกัน” ภิกษุนั้นปฏิเสธว่า “กระผมไม่ไปเที่ยวชนบทกับท่านละ กระผมจะไปเที่ยวชนบทกับพระผู้มีพระภาค” ท่านพระอุปนันทศากยบุตรกล่าวว่า “เราถวายจีวรท่านเพราะตั้งใจว่า ‘จะไปเที่ยวชนบทด้วยกัน’ จึงโกรธ ไม่พอใจ ชิงจีวรคืน

ต่อมา ภิกษุนั้นได้เล่าเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนท่านพระอุปนันทศากยบุตรให้จีวรภิกษุเองแล้วโกรธ ไม่พอใจ ชิงเอาคืนมาแล้ว” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิตานพระอุปนันทศากยบุตรโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า “อุปนันทะ ทราบว่า เธอให้จีวรภิกษุเองแล้ว

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปิตตวรรค ๕.จีวรัจฉินทนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

โกธธ ไม่พอใจ ชิงเอาคืนมา จริ่งหรือ” ท่านพระอุปัชฌาย์ตอบว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำเนนว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ ไฉนเธอให้ จีวรภิกษุเองแล้วโกธธ ไม่พอใจ ชิงเอาคืนมาแล้ว โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๖๓๒] ก็ ภิกษุใดให้จีวรแก่ภิกษุเองแล้วโกธธ ไม่พอใจ ชิงเอามาหรือใช้ ให้ชิงเอามา ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระอุปัชฌาย์ตอบ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๓๓] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า แก่ภิกษุ คือ แก่ภิกษุรูปอื่น

คำว่า เอง คือ ให้ด้วยตนเอง

ที่ชื่อว่า จีวร ได้แก่ จีวร ๖ ชนิด อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีขนาดพอที่จะวิกัปได้เป็นอย่างดี

คำว่า โกธธ ไม่พอใจ คือ ไม่ชอบใจ แค้นใจ เจ็บใจ

คำว่า ชิงเอามา คือ ยื้อแย่งเอามาด้วยตนเอง จีวรนั้นเป็นนิสสัคคีย

คำว่า ใช้ให้ชิงเอามา คือ สั่งผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุผู้รับคำสั่งครั้งเดียวแต่ชิงเอามาหลายครั้ง จีวรนั้นเป็นนิสสัคคีย คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละจีวรที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปิตตวรรค ๕.จีวรัจฉินทนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

วิธีสละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
 แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้กระผม
 ให้ภิกษุเองแล้วขึงคืบมา เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้ว
 พึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา
 ว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า จีวรของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละ
 แก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบ
 เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืน
 นี้กระผมให้ภิกษุเองแล้วขึงคืบมา เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน
 ทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่าน
 ทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า จีวรของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย
 ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง นั่ง
 กระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ จีวรผืนนี้กระผมให้ภิกษุเองแล้วขึง
 คืบมา เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผมคืน
 จีวรผืนนี้ให้แก่ท่าน”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปัตตวรรค ๕.จีวรัจฉินทนสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์ ตักนิสสัคคียปาจิตตีย์

[๖๓๔] อุปสัมบัน^๑ ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ให้จีวรเองแล้วโกรธ ไม่พอใจ
ซึ่งเอามาหรือใช้ให้ซึ่งเอามา ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ให้จีวรเองแล้วโกรธ ไม่พอใจ ซึ่งเอามาหรือใช้ให้ซึ่ง
เอามา ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุอุปสัมบัน ให้จีวรเองแล้วโกรธ ไม่พอใจ ซึ่ง
เอามาหรือใช้ให้ซึ่งเอามา ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุให้บริหารอย่างอื่นแล้วโกรธ ไม่พอใจ ซึ่งเอามาหรือใช้ให้ซึ่งเอามา ต้อง
อาบัติทุกกฏ

ภิกษุให้จีวรหรือบริหารอย่างอื่นแก่อนุปสัมบันแล้วโกรธ ไม่พอใจ ซึ่งเอามา
หรือใช้ให้ซึ่งเอามา ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุอุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุอุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุอุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๖๓๕] ๑. ภิกษุผู้เป็นเจ้าของเดิมรับจีวรที่เขาให้คั่นเอง หรือถือเอาโดย

วิสาสะกับภิกษุผู้รับไป

๒. ภิกษุวิกลจริต

๓. ภิกษุต้นบัญญัติ

จีวรัจฉินทนสิกขาบทที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ อุปสัมบัน ผู้ได้รับอุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกรรมแล้ว หมายถึงภิกษุ (วิ.อ. ๑/๔๕/๒๔๘)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปิตตวรรค ๖.สุตตวิญญุตติสิกขาบท นิตานวัตถุ

๓. ปิตตวรรค

๖. สุตตวิญญุตติสิกขาบท

ว่าด้วยการออกปากขอด้วย

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๓๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแด่ เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น เมื่อถึงคราวทำจีวร พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ ออกปากขอด้วยมาเป็นอันมาก ครั้นทำจีวรเสร็จแล้ว ด้ายเหลืออยู่เป็นอันมาก ที่นั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้มีความคิดว่า “เอาเถิด พวกเราจะออกปากขอด้วยอื่นมาใช้ ข้างหูกให้ทอจีวร” ต่อมา พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้ไปขอด้วยเป็นอันมากมาใช้ข้างหูก ทอจีวร เมื่อทอจีวรแล้ว ด้ายก็ยังเหลืออีกมาก แม้ครั้งที่ ๒ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้ ไปออกปากขอด้วยอื่นอีกเป็นอันมากมาใช้ข้างหูกให้ทอจีวร เมื่อทอจีวรแล้ว ด้ายก็ยังเหลืออยู่มาก แม้ครั้งที่ ๓ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้ไปขอด้วยอื่นอีกเป็นอันมากมาใช้ข้างหูกทอจีวร

พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โइनพวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงออกปากขอด้วยมาเองแล้วใช้ข้างหูกให้ทอจีวรเล่า”

พวกภิกษุได้ยินชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โइनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงออกปากขอด้วยมาเองแล้วใช้ข้างหูกให้ทอจีวรเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอออกปากขอด้วยมาเองแล้วใช้ข้างหูกให้ทอจีวร จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปัตตวรรค ๖.สุดตวิญญุตตสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉน พวกเธอจึงออกปากขอด้วยตนเองแล้วใช้ช่างหูกให้ทอจีวรเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้ว ให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง ดังนี้

พระบัญญัติ

[๖๓๗] ก็ ภิกษุใดออกปากขอด้วยตนเองแล้วใช้ช่างหูกให้ทอจีวร ต้อง อาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๓๘] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า เอง คือ ออกปากขอเขามาด้วยตนเอง

ที่ชื่อว่า ด้าย ได้แก่ ด้าย ๖ ชนิด คือ (๑) ด้ายที่ทำด้วยเปลือกไม้ (๒) ด้ายที่ทำด้วยฝ้าย (๓) ด้ายที่ทำด้วยไหม (๔) ด้ายที่ทำด้วยขนสัตว์ (๕) ด้ายที่ทำด้วย ป่าน (๖) ด้ายที่ทำด้วยวัตถุทั้ง ๕ ชนิดผสมกัน

คำว่า ช่างหูก คือ ใช้ช่างหูกให้ทอ

ต้องอาบัติทุกกฏทุกขณะที่พยายาม จีวรเป็นนิสสัคคีย์เพราะได้มา คือเป็นของ จำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย์อย่างนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปัตตวรรค ๖.สุตตวิญญุตติสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

วิธีสละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้ของ
กระผมออกปากขอด้วยตนเองแล้วใช้ข้างหูกทอ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้
แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจาว่า
“ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า จีวรของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่สงฆ์
ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบ
เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้
กระผมออกปากขอด้วยตนเองแล้วใช้ข้างหูกให้ทอ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืน
นี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่าน
ทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า จีวรของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย
ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง นั่ง
กระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ จีวรผืนนี้กระผมออกปากขอด้วย
ตนเองแล้วใช้ข้างหูกให้ทอ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละ
แล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผมคืน
จีวรผืนนี้ให้แก่ท่าน”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปัตตวรรค ๖.สุตตวิญญุตติสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์ ตกนิสสัคคียปาจิตตีย์

[๖๓๙] จีวรที่ใส่เขาให้ทอ ภิกษุสำคัญว่าใส่เขาให้ทอ ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตตีย์

จีวรที่ใส่เขาให้ทอ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

จีวรที่ใส่เขาให้ทอ ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้ใส่เขาให้ทอ ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตตีย์

ทุกทุกกฏ

จีวรที่ไม่ได้ใส่เขาให้ทอ ภิกษุสำคัญว่าใส่เขาให้ทอ ต้องอาบัติทุกกฏ

จีวรที่ไม่ได้ใส่เขาให้ทอ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

จีวรที่ไม่ได้ใส่เขาให้ทอ ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้ใส่เขาให้ทอ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๖๔๐] ๑. ภิกษุขอด้วยมาเย็บจีวร

๒. ภิกษุขอด้วยมาทำผ้ารัดเข่า

๓. ภิกษุขอด้วยมาทำประคดเอว

๔. ภิกษุขอด้วยมาทำผ้าอังสะ

๕. ภิกษุขอด้วยมาทำถุงบาตร

๖. ภิกษุขอด้วยมาทำผ้ากรองน้ำ

๗. ภิกษุขอจากญาติ

๘. ภิกษุขอจากคนปวารณา

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปัตตวรรค ๖.สuttavimuttasikkhabhaddhāna-pāṭi

๙. ภิกขุขอเพื่อภิกษุอื่น
๑๐. ภิกษุซื้อมาด้วยทรัพย์ของตน
๑๑. ภิกษุวิกลจริต
๑๒. ภิกษุต้นบัญญัติ

สuttavimuttasikkhabhaddhāna-pāṭi ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปัตตวรรค ๗.มหาเปสการสิกขาบท นิตานวัตถุ

๓. ปัตตวรรค

๗. มหาเปสการสิกขาบท

ว่าด้วยการสั่งฆ่างูทอจัวร์

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๖๔๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ชายคนหนึ่งจะไปค้างคืนต่างถิ่น กล่าวกับภรรยาว่า “เธอจงกะด้ายแล้วมอบให้ช่างหูกชื่อโน้น ขอให้เขาทอจัวร์เก็บไว้ ฉันทกลับมาแล้วจะนิมนต์พระคุณเจ้าอุปนันทให้ครองจัวร์”

ภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่งได้ยินชายคนนั้นกล่าว จึงเข้าไปหาท่านพระอุปนันทศากยบุตรถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวว่า “ท่านอุปนันทะ ท่านมีบุญมาก ชายคนหนึ่งในที่โน้นเมื่อจะไปค้างคืนต่างถิ่น กล่าวกับภรรยาว่า ‘เธอจงกะด้ายแล้วมอบให้ช่างหูกชื่อโน้น ขอให้เขาทอจัวร์เก็บไว้ ฉันทกลับมาแล้วจะนิมนต์พระคุณเจ้าอุปนันทให้ครองจัวร์’

ท่านพระอุปนันทศากยบุตรกล่าวว่า “ใช่ ขอรับ เขาเป็นอุปัฏฐากของกระผม”

แม้ช่างหูกนั้นก็เป็นผู้อุปัฏฐากของท่านพระอุปนันทศากยบุตร ต่อมา ท่านพระอุปนันทศากยบุตรได้เข้าไปหาช่างหูกนั้นถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับช่างหูกว่า “จัวร์ผืนนี้ขอให้ท่านทอเจาะจงอาดมา ท่านจงทำให้ยาว ให้กว้าง ให้เนื้อแน่น ซึ่งให้ดี ทอให้ดี สางให้ดี และกรีดให้ดี”

ช่างหูกกล่าวว่า “พระคุณเจ้า เขากะด้ายส่งมาให้เท่านี้ ทั้งสั่งกำชับว่า จงเอาด้ายนี้ทอจัวร์’ กระผมไม่สามารถจะทำให้ยาว ให้กว้าง หรือให้เนื้อแน่นได้ แต่จะขึงให้ดี ทอให้ดี สางให้ดี และกรีดให้ดีได้ ขอรับ”

ท่านพระอุปนันทศากยบุตรกล่าวว่า “เอาเถอะ ท่านจงทำให้ยาว ให้กว้าง และให้เนื้อแน่นเถิด ไม่ต้องกังวลเรื่องด้าย”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัตตวรรค ๗.มหาเปสการสิกขาบท นินทานัตถุ

ครั้นช่างหูกนำด้ายตามที่เขาส่งมาเข้าเครื่องทอ จึงเข้าไปหาหญิงนั้นถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับหญิงนั้นว่า “กระผมต้องการด้าย ขอรับ”

หญิงนั้นกล่าวว่า “ดิฉันสั่งคุณแล้วมิใช่หรือว่า ‘จงเอาด้ายนี้ทอจีวร’”

ช่างหูกตอบว่า “จริง ขอรับแม่เจ้า ท่านสั่งกระผมว่า ‘จงเอาด้ายนี้ทอจีวร’ แต่พระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตรกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เอาเถอะ ท่านจงทำให้ยาว ให้กว้าง และให้เนื้อแน่น ไม่ต้องกังวลเรื่องด้าย’” หญิงนั้นจึงให้ด้ายเพิ่มเท่ากับที่ให้คราวแรก

ท่านพระอุปนันทศากยบุตรทราบว่ “ชายคนนั้นกลับมากจากการค้างคืนต่างถิ่น” จึงเข้าไปหาถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วจึงนั่งบนอาสนะที่เขาจัดไว้ ชายนั้นเข้าไปหาท่านพระอุปนันทศากยบุตรถึงที่นั้น ครั้นถึงแล้วจึงไหว้แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ถาถามภรรยาว่า “จีวรทอเสร็จแล้วหรือ” ภรรยาตอบว่า “เสร็จแล้ว” เขาสั่งว่า “เธอจงนำมา ฉันจะนิมนต์พระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตรให้ครองจีวร” ภรรยานำจีวรผืนนั้นออกมาให้สามีแล้วเล่าเรื่องให้ทราบ ชายนั้นถวายจีวรนั้นแก่ท่านพระอุปนันทศากยบุตรแล้วดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้มักมากไม่สันโดษ จะนิมนต์ให้ครองจีวร มิใช่จะทำได้ง่าย ไฉนพระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตรที่เราไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน จึงเข้าไปหาช่างหูกแล้วกำหนดจีวรเล่า”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินบุรุษนั้นดำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนท่านพระอุปนันทศากยบุตรที่เราไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน จึงเข้าไปหาช่างหูกแล้วกำหนดจีวรเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิ ท่านอุปนันทศากยบุตรโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า “อุปนันทะ ทราบว่า เขาไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน แต่เธอเข้าไปหาช่างหูกของคฤหัสถ์แล้วกำหนดจีวร จริงหรือ” ท่านพระอุปนันทศากยบุตรทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อุปนันทะ เขาเป็นญาติของเธอหรือไม่ใช่ญาติ” ท่านพระอุปนันทศากยบุตรทูลตอบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

ต.ปัตตวรรค ๗.มหาเปสการสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ว่า “ไม่ใช่ญาติ พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรงดำหนิว่า “โมฆบุรุษ คฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติย่อมไม่รู้ความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ของที่มีอยู่หรือไม่มีของผู้ไม่ใช่ญาติ เธอ^๑ ซึ่งเขาไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน เข้าไปหาช่างหูกของคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติแล้ว กำหนดจีวรแล้ว โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๖๔๒] ก็ คฤหัสถ์ชายหรือคฤหัสถ์หญิงผู้ไม่ใช่ญาติ สั่งช่างหูกให้ทอจีวรเจาะจงภิกษุ ถ้าภิกษุนั้นเขาไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน เข้าไปหาช่างหูกแล้วกำหนดชนิดจีวรในสำนักของเขาว่า “ท่าน จีวรผืนนี้เขาให้ทอเจาะจงอาตมา ท่านจงทำให้ยาว ท่านจงทำให้กว้าง ให้เนื้อแน่น ชิงให้ดี ทอให้ดี สางให้ดี และกรีดให้ดี เอาเถอะ อาตมาจะให้ของเล็กน้อยเป็นรางวัลแก่ท่าน” ครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ถ้าภิกษุนั้นให้ของเล็กน้อยเป็นรางวัล โดยที่ สุดแม้แต่อาหารบิณฑบาต ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๔๓] คำว่า ก็...เจาะจงภิกษุ ความว่า เพื่อประโยชน์ของภิกษุ คือ มุ่งเฉพาะภิกษุ ประารถนาจะให้ภิกษุครองจีวร
ที่ชื่อว่า **ผู้ไม่ใช่ญาติ** คือ ไม่ใช่คนที่เกี่ยวเนื่องกันทางมารดาหรือทางบิดาตลอดเจ็ดชั่วคน
ที่ชื่อว่า **คฤหัสถ์ชาย** ได้แก่ บุรุษผู้ครองเรือน

เชิงอรรถ :

^๑ **ตตถ** เธอ^๑ นั้นเป็น ปจจตตถตตถ คือมีอรรถเป็นกัถตา ผู้กระทำ ปฐมาวิภัตติ (ตตถ นาม ตวนุตติ โส นาม ตว - วิมติ. ฎีกา ๑/๕๐๓-๕/๔๑๗)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปิตตวรรค ๗.มหาเปสการสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า **คฤหัสถ์หญิง** ได้แก่ สตรีผู้ครองเรือน
 ที่ชื่อว่า **ช่างหูก** ได้แก่ คนทอผ้า
 ที่ชื่อว่า **จิวร** ได้แก่ จีวร ๖ ชนิด อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีขนาดพอที่จะทำวิกัป
 ได้เป็นอย่างดี

คำว่า **สั่ง...ให้ทอ** คือ ใช้ให้ทอ

คำว่า **ถ้าภิกษุนั้น...ในสำนักของเขา** ได้แก่ ภิกษุที่เขาสั่งให้ช่างหูกทอจีวร
 เจาะจง

คำว่า **เขาไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน** คือ ทายกไม่ได้กล่าวไว้ก่อนว่า “ท่านผู้เจริญ
 ท่านต้องการจีวรชนิดไหน กระผมจะให้ทอจีวรชนิดไหนถวายท่าน”

คำว่า **เข้าไปหาช่างหูก** คือ ไปถึงเรือนแล้วเข้าไปหาที่ใดที่หนึ่ง

คำว่า **กำหนดชนิดจีวร** คือ กำหนดว่า “จีวรผืนนี้ทอเจาะจงอาตมา ท่าน
 จงทำให้ยาว ให้กว้าง ให้เนื้อแน่น ชั่งให้ดี ทอให้ดี สางให้ดี และกรีดให้ดี เอาเออะ
 อาตมาจะให้ของเล็กน้อยเป็นรางวัลแก่ท่าน”

คำว่า **ครั้งกล่าวอย่างนี้แล้ว ถ้าภิกษุนั้นให้ของเล็กน้อยเป็นรางวัลโดยที่สุด
 แม้แต่อาหารบิณฑบาต** มีความว่า ที่ชื่อว่าบิณฑบาต ได้แก่ ข้าวต้ม ข้าวสวย
 ของเคี้ยว ก้อนจรณ ไม่ชำระฟัน หรือด้ายขยผ้า โดยที่สุดกระทั่งกล่าวธรรม

ช่างหูกทำให้ยาว ให้กว้าง ให้เนื้อแน่นตามคำภิกษุ ต้องอาบัติทุกกฏเพราะ
 พยายาม จีวรเป็นนิสสัคคียเพราะได้มา คือเป็นของจำต้องสละจีวรแก่สงฆ์ แก่คณะ
 หรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละจีวรที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุ
 ผู้แก่พรรษา นั่งกระโหียงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้เขา
 ไม่ได้พิจารณาไว้ก่อน กระผมเข้าไปหาช่างหูกของคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ กำหนดชนิด
 จีวร เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่สงฆ์” ครั้งสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัตตวรรค ๗.มหาเปสการสิกขาบท บทภาษณีย์

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา ว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย์ เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน กระผมเข้าไปหาข้างหูกของคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ กำหนดชนิดจีวร เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย์ เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ จีวรผืนนี้เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน กระผมเข้าไปหาข้างหูกของคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติ กำหนดชนิดจีวร เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผมคืนจีวรผืนนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์
ตกนิสสัคคียปาจิตตีย์

[๖๔๔] คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน เข้าไปหาข้างหูกของคฤหัสถ์กำหนดชนิดจีวร ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน เข้าไปหาข้างหูกของคฤหัสถ์กำหนดชนิดจีวร ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปัตตวรรค ๗.มหาเปสการสิกขาบท อนาปัตติวาร

คฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ เขาไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน เข้าไป
หาช่างหูกของคฤหัสถ์กำหนดชนิดจีวร ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ทุกทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ เข้าไปกำหนดชนิดจีวร ต้องอาบัติ
ทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ เข้าไปกำหนดชนิดจีวร ต้องอาบัติทุกกฏ

คฤหัสถ์ที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ เข้าไปกำหนดชนิดจีวร ไม่ต้อง
อาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๖๔๕] ๑. ภิกษุกำหนดชนิดจีวรกับช่างหูกของญาติ

๒. ภิกษุกำหนดชนิดจีวรกับช่างหูกของคนปวารณา

๓. ภิกษุกำหนดชนิดจีวรเพื่อภิกษุอื่น

๔. ภิกษุกำหนดชนิดจีวรด้วยทรัพย์ของตน

๕. คฤหัสถ์จะให้ทอจีวรราคาแพงแต่ภิกษุให้ทอจีวรราคาถูก

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

มหาเปสการสิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปัดตวรรค ๘.อัจเจกจีวรสิกขาบท นิตานวัตถุ

๓. ปัดตวรรค

๘. อัจเจกจีวรสิกขาบท

ว่าด้วยอัจเจกจีวร

เรื่องมหาอมาตย์ถวายผ้าจ่านำพรรษา

[๖๔๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น มหาอมาตย์คนหนึ่งจะไปค้างคืนต่างถิ่น ส่งทูตไปหาภิกษุว่า “ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายมาเถิด กระผมจะถวายผ้าจ่านำพรรษา^๑” ภิกษุทั้งหลายจึงเงี้ยวว่า “พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตผ้าจ่านำพรรษาแก่ภิกษุผู้อยู่จำพรรษา” จึงไม่ไป

มหาอมาตย์ดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ทำไมพระคุณเจ้าทั้งหลายเมื่อเราส่งทูตไปจึงไม่มาเล่า เราจะเดินทางไปรบ จะเป็นจะตายก็ยากจะรู้ได้”

พวกภิกษุได้ทราบข่าวที่มหาอมาตย์ดำหนิ ประณาม โพนทะนา จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตอัจเจกจีวร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้รับอัจเจกจีวร^๒ เก็บไว้ได้”

[๖๔๗] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายทราบว่ “พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้รับอัจเจกจีวรเก็บไว้ได้” จึงรับอัจเจกจีวรเก็บไว้จนเกินสมัยจีวรกาล จีวรเหล่านั้นภิกษุห่อแขวนไว้ที่สายระเดียง

ท่านพระอานนท์เที่ยวจาริกไปตามเสนาสนะเห็นจีวรเหล่านั้นแขวนอยู่ที่สายระเดียง จึงกล่าวกับภิกษุทั้งหลายว่า “จีวรเหล่านี้ของใครแขวนไว้ที่สายระเดียง”

เชิงอรรถ :

^๑ ผ้าจ่านำพรรษา คือผ้าที่ทากถวายแก่พระสงฆ์ผู้อยู่จำพรรษาแล้ว (ดูข้อ ๖๔๙ หน้า ๑๖๙ ประกอบ)

^๒ อัจเจกจีวร หมายถึงจีวรร้อนหรือผ้าจ่านำพรรษาที่ทากผู้มิเหตุร้อนขอถวายก่อนกำหนดเวลาปกติ มีพุทธาอนุญาตให้ภิกษุรับเก็บไว้ได้ แต่ต้องรับก่อนวันปวารณาไม่เกิน ๑๐ วัน (ดูข้อ ๖๔๙ หน้า ๑๖๙)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัดตวรรค ๘.อัจเจกจีวรสิกขาบท พระบัญญัติ

ภิกษุทั้งหลายตอบว่า “อัจเจกจีวรของพวกกระผม”

ท่านพระอานนทถามว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่านเก็บจีวรเหล่านี้ไว้นานกี่วันแล้ว” ภิกษุเหล่านั้นบอกพระอานนทตามที่ได้เก็บไว้

ท่านพระอานนทดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ทำไมภิกษุทั้งหลายรับอัจเจกจีวรแล้วเก็บไว้นานเกินสมัยจีวรกาลเล่า” ครั้นพระอานนทดำหนิพวกภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุรับอัจเจกจีวรเก็บไว้นานเกินสมัยจีวรกาล จริงหรือ” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงรับอัจเจกจีวรเก็บไว้นานเกินสมัยจีวรกาลเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๖๔๘] ก็ เมื่อยังเหลืออีก ๑๐ วันจึงจะถึงวันเพ็ญเดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันครบไตรมาส^๑ อัจเจกจีวรเกิดขึ้นแก่ภิกษุ ภิกษุรู้ว่าเป็นอัจเจกจีวรพึงรับไว้ ครั้นรับไว้แล้วควรเก็บไว้ได้ชั่วสมัยที่เป็นจีวรกาล ถ้าเก็บไว้เกินกำหนดนั้น ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องมหาอมาตย์ถวายผ้าจํานํ้าพรรษา จบ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึง วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันที่ครบ ๓ เดือน นับแต่วันเข้าพรรษา (ดูข้อ ๖๔๙ หน้า ๑๖๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๑๖๘ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัตตวรรค ๘.อัจเจกจีวรสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สิกขาบทวิภังค์

[๖๔๙] คำว่า **เมื่อยังเหลืออีก ๑๐ วัน** คือ อีก ๑๐ วันจะถึงวันปวารณา
 คำว่า **วันเพ็ญเดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันครบไตรมาส** ท่านกล่าวหมายเอาวัน
 ปวารณาเดือน ๑๑

ที่ชื่อว่า **อัจเจกจีวร** อธิบายว่า ผู้ประสงคฺจะไปในกองทัพ ประสงคฺจะไป
 พักแรมต่างถิ่น เจ็บไข้ สตรีมีครรภ์ ผู้ไม่มีศรัทธาได้เกิดศรัทธาขึ้นหรือผู้ไม่เลื่อมใส
 ได้เกิดความเลื่อมใสขึ้น ถ้าเขาส่งทูตไปถึงภิกษุว่า "นิมนต์พระคุณเจ้าทั้งหลายมา
 เถิด ข้าพเจ้าจะถวายผ้าจ่านาพรรษา" ผ้าเช่นนี้ชื่อว่าอัจเจกจีวร

คำว่า **รู้ยู่ว่าเป็นอัจเจกจีวรพึงรับไว้ ครั้นรับไว้แล้วควรเก็บไว้ได้ชั่วสมัยที่
 เป็นจีวรกาล** คือ ภิกษุพึงทำเครื่องหมายว่า "นี่คืออัจเจกจีวร" แล้วเก็บไว้

ที่ชื่อว่า **สมัยที่เป็นจีวรกาล** คือ เมื่อยังไม่ได้กรานกฐินมีเวลาทำยถุญสน ๑
 เดือน เมื่อกรานกฐินแล้ว ขยายเวลาออกไปอีกเป็น ๕ เดือน

คำว่า **ถ้าเก็บไว้เกินกำหนดนั้น** คือ เมื่อไม่กรานกฐิน ให้เกินวันสุดท้ายยถุญสน
 ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ เมื่อได้กรานกฐินแล้วเก็บไว้เลยวันกฐินเดาะ เป็น
 นิสสัคคีย์ คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละอัจเจกจีวรที่เป็นนิสสัคคีย์อย่างนี้

วิธีสละอัจเจกจีวรที่เป็นนิสสัคคีย์

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
 แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า "ท่านผู้เจริญ ผ้าอัจเจกจีวรผืนนี้
 กระผมทำให้เกินสมัยที่เป็นจีวรกาล เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละอัจเจกจีวรผืนนี้แก่
 สงฆ์" ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนอัจเจกจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรม
 วาจาว่า "ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า อัจเจกจีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็น
 นิสสัคคีย์ เธอสละแก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้อัจเจกจีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้"

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปิตตวรรค ๘.อัจเจกจิวรสิกขาบท บทภาษณีย์

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง กราบ
 เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ ผ้า
 อัจเจกจิวรผืนนี้กระผมทำให้เกินสมัยที่เป็นจีวรกาล เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละ
 อัจเจกจิวรผืนนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ ครั้นรับอาบัติแล้ว พึงคืนอัจเจกจิวรที่เธอ
 สละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า อัจเจกจิวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็น
 นิสสัคคีย์ เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วพึงให้อัจเจกจิวร
 ผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงปาข้างหนึ่ง นั่ง
 กระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ ผ้าอัจเจกจิวรผืนนี้กระผมทำให้
 เกินสมัยที่เป็นจีวรกาล เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละอัจเจกจิวรผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละ
 แล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติ แล้วคืนอัจเจกจิวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า
 “กระผมคืนอัจเจกจิวรผืนนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์

นิสสัคคียปาจิตตีย์

[๖๕๐] อัจเจกจิวร ภิกษุสำคัญว่าอัจเจกจิวร ทำให้เกินสมัยที่เป็นจีวรกาล
 ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

อัจเจกจิวร ภิกษุไม่แน่ใจ ทำให้เกินสมัยที่เป็นจีวรกาล ต้องอาบัตินิสสัคคีย
 ปาจิตตีย์

อัจเจกจิวร ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่อัจเจกจิวร ทำให้เกินสมัยที่เป็นจีวรกาล ต้อง
 อาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปัตตวรรค ๘.อัจเจกจีวรสิกขาบท อนาปัตติวาร

จีวรที่ยังไม่ได้อธิษฐาน ภิกษุสำคัญว่าอธิษฐานแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตตีย์

จีวรที่ยังไม่ได้วิกัป ภิกษุสำคัญว่าวิกัปแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

จีวรที่ยังไม่ได้สละ ภิกษุสำคัญว่าสละแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

จีวรที่ยังไม่สุญหาย ภิกษุสำคัญว่าสุญหายแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

จีวรที่ยังไม่ฉิบหาย ภิกษุสำคัญว่าฉิบหายแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

จีวรที่ยังไม่ถูกไฟไหม้ ภิกษุสำคัญว่าถูกไฟไหม้แล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคีย

ปาจิตตีย์

จีวรที่ยังไม่ถูกโจรชิงไป ภิกษุสำคัญว่าถูกโจรชิงไปแล้ว ให้เกินสมัยที่เป็น
จีวรกาล ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ติกทุกกฏ

ภิกษุยังไม่ได้สละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย ใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

จีวรที่ไม่ใช่อัจเจกจีวร ภิกษุสำคัญว่าอัจเจกจีวร ต้องอาบัติทุกกฏ

จีวรที่ไม่ใช่อัจเจกจีวร ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

จีวรที่ไม่ใช่อัจเจกจีวร ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่อัจเจกจีวร ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๖๕๑] ๑. ภิกษุอธิษฐานภายในเวลาที่กำหนด

๒. ภิกษุวิกัปไว้ภายในเวลาที่กำหนด

๓. ภิกษุสละให้ไปภายในเวลาที่กำหนด

๔. ภิกษุที่มีจีวรสุญหายภายในเวลาที่กำหนด

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปัตตวรรค ๘.อัจเจกจีวรสิกขาบท อนาปัตติวาร

๕. ภิกษุที่มีจีวรฉิบหายภายในเวลาที่กำหนด
๖. ภิกษุที่มีจีวรถูกไฟไหม้
๗. ภิกษุที่มีจีวรถูกโจรชิงเอาไป
๘. ภิกษุผู้มีจีวรถูกถือเอาไปโดยวิสาสะ
๙. ภิกษุวิกลจริต
๑๐. ภิกษุต้นบัญญัติ

อัจเจกจีวรสิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปัดตวรรค ๙.สาสังกสิกขาบท นินทานัตถุ

๓. ปัดตวรรค

๙. สาสังกสิกขาบท

ว่าด้วยเสนาสนะป่าที่น่าหวาดระแวง

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๖๕๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุทั้งหลายเมื่อออกพรรษาปวารณาแล้วยังอยู่ในเสนาสนะป่า กลุ่มกตติกโจร^๑ เข้าใจว่า “พวกภิกษุมีลาภ” จึงเข้าปล้น พวกภิกษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตภิกษุให้เก็บจิวรไว้ในละแวกบ้าน

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้อยู่ในเสนาสนะป่าเก็บไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งไว้ในละแวกบ้านได้”

สมัยนั้น พวกภิกษุทราบข่าวว่า “พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้อยู่ในเสนาสนะป่าเก็บไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งไว้ในละแวกบ้านได้” จึงเก็บไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งไว้ในละแวกบ้านอยู่ปราศเกิน ๖ คืบ จิวรเหล่านั้นสูญหายบ้าง ฉิบหายบ้าง ถูกไฟไหม้บ้าง ถูกหนูกัดบ้าง ภิกษุเหล่านั้นมีผ้าไม่ดี มีแต่จิวรเก่า ๆ ภิกษุทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า “เหตุใดพวกท่านมีผ้าไม่ดี มีแต่จิวรเก่า ๆ ” ที่นั้น ภิกษุเหล่านั้นจึงบอกเรื่องนั้นให้ทราบ

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตาคาฬิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่ภิกษุทั้งหลายจึงเก็บไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งไว้ในละแวกบ้าน แล้วอยู่ปราศเกิน ๖ คืบเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

เชิงอรรถ :

^๑ กตติกโจรกาติ กตติกมาเส โจรา หมายถึงพวกโจรเดือน ๑๒ (วิ.อ. ๒/๖๕๒/๒๕๗)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัดตวรรค ๙.สาสังกสิกาบท สิกขาบทวิภังค์

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
 สอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกภิกษุเก็บไตรจีวรผืนใด
 ผืนหนึ่งไว้ในละแวกบ้านแล้วอยู่ปราศเกิน ๖ ค่ำ จริ่งหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า
 “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ภิกษุทั้งหลาย ไฉน
 โมฆบุรุษเหล่านั้นจึงเก็บไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งไว้ในละแวกบ้านแล้วอยู่ปราศเกิน ๖ ค่ำ
 ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่
 เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้ ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบท
 นี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๖๕๓] ก็ ภิกษุจำพรรษาแล้วหวังจะอยู่ในเสนาสนะป่าที่รู้กันว่าน่าหวาด
 ระแวง มีภัยน่ากลัวเช่นนั้น จนถึงวันเพ็ญเดือน ๑๒ พึงเก็บไตรจีวรผืนใดผืน
 หนึ่งไว้ในละแวกบ้านได้ และภิกษุนั้นควรมีปัจจัยบางอย่างเพื่อการอยู่ปราศ
 จากจีวรนั้น ภิกษุนั้นพึงอยู่ปราศจากจีวรนั้นได้ ๖ ค่ำเป็นอย่างมาก ถ้าอยู่ปราศ
 เกินกว่ากำหนดนั้น ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ภิกษุผู้ได้รับสมมติ

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๕๔] คำว่า ก็...จำพรรษาแล้ว คือ ออกพรรษาแล้ว

คำว่า วันเพ็ญเดือน ๑๒ พระผู้มีพระภาคตรัสว่าตรงกับวันปรณมิตถีที่ ๔
 ในกัถติกามาส

คำว่า เสนาสนะป่า ความว่า เสนาสนะที่ชื่อว่าป่า มีระยะ ๕๐๐ ชั่ววัน
 เป็นอย่างต่ำ

ที่ชื่อว่า น่าหวาดระแวง คือ ในอาราม อุปัจารแห่งอาราม ปราภฏที่อยู
 ปราภฏที่กิน ปราภฏที่ยืน ปราภฏที่นั่ง ปราภฏที่นอนของพวกโจร

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัดตวรรค ๙.สาสังกสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า มีภัยนำกลัว คือ ในอาราม อุปลารแห่งอาราม ปราภภูมิมนุษย์
 ถูกพวกโจรฆ่า ปราภภูมิมนุษย์ถูกปล้น ปราภภูมิมนุษย์ถูกทุบตี

คำว่า ภิกษุ...จะอยู่ในเสนาสนะป่าเช่นนั้น ความว่า ภิกษุยังอยู่ใน
 เสนาสนะเช่นนั้น

คำว่า หวัง คือ ปรารถนา

คำว่า ไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง ได้แก่ สังฆาฏิ อุตตราสงค์หรืออันตราวาสก

คำว่า พึงเก็บไว้ในละแวกบ้านได้ คือ เก็บไว้ในโคจรคามโดยรอบ

คำว่า ภิกษุนั้นควรมีปัจจัยบางอย่างเพื่อการอยู่ปราศจากจีวรนั้น คือ มี
 เหตุผลหรือกรณียก

คำว่า ภิกษุพึงอยู่ปราศจากจีวรนั้นได้ ๖ คืบเป็นอย่างมาก ความว่า อยู่
 ปราศได้เพียง ๖ คืบเป็นอย่างมาก

คำว่า เว้นไว้แต่ภิกษุผู้ได้รับสมมติ คือ ยกเว้นภิกษุที่ได้รับสมมติ

คำว่า ถ้าอยู่ปราศเกินกว่ากำหนดนั้น ความว่า เมื่อรุ่งอรุณวันที่ ๗ มาถึง
 จีวรนั้นเป็นนิสสัคคีย คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละจีวรที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละจีวรที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
 แก่พรรษา นั่งกระโหรงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า "ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้ของ
 กระผมอยู่ปราศเกิน ๖ คืบ เป็นนิสสัคคีย กระผมสละจีวรผืนนี้แก่สงฆ์" ครั้นสละ
 แล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา
 ว่า "ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า จีวรของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละ
 แก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้"

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปัตตวรรค ๙.สาสังกสิกขาบท บทภาษณีย์

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เจริยงปาข้างหนึ่ง กราบ
เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ จีวรผืนนี้
ของกระผมอยู่ปราศเกิน ๖ คืบ เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน
ทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่าน
ทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า จีวรผืนนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย์ เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย
ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วก็พึงให้จีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจริยงปาข้างหนึ่ง นั่ง
กระโหยงประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านขอรับ จีวรผืนนี้ของกระผมอยู่ปราศเกิน
๖ คืบ เป็นนิสสัคคีย์ กระผมสละจีวรผืนนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนจีวรที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผม
คืนจีวรผืนนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์

นิสสัคคียปาจิตติย

[๖๕๕] จีวรเกิน ๖ คืบ ภิกษุสำคัญว่าเกิน อยู่ปราศ ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตติย เว้นไว้แต่ภิกษุได้สมมติ

จีวรเกิน ๖ คืบ ภิกษุไม่แน่ใจ อยู่ปราศ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย เว้นไว้
แต่ภิกษุได้สมมติ

จีวรเกิน ๖ คืบ ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า อยู่ปราศ ต้องอาบัตินิสสัคคีย
ปาจิตติย เว้นไว้แต่ภิกษุได้สมมติ

จีวรยังไม่ได้ถอน ภิกษุสำคัญว่าถอนแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปัตตวรรค ๙.สาสังกสิขาบท อนาปัตติวาร

จีวรยังไม่ได้สละ ภิกษุสำคัญว่าสละแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์
จีวรยังไม่สุญหาย ภิกษุสำคัญว่าสุญหายแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์
จีวรยังไม่ฉิบหาย ภิกษุสำคัญว่าฉิบหายแล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์
จีวรยังไม่ถูกไฟไหม้ ภิกษุสำคัญว่าถูกไฟไหม้แล้ว ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์
จีวรยังไม่ถูกขิงเอาไป ภิกษุสำคัญว่าถูกขิงเอาไปแล้ว อยู่ปราศ ต้องอาบัติ
นิสสัคคียปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ภิกษุได้สมมติ

ติกทุกกฏ

ภิกษุไม่ได้สละจีวรเป็นนิสสัคคีย์ ใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ
จีวรหย่อนกว่า ๖ รัตรี ภิกษุสำคัญว่าเกินแล้ว ต้องอาบัติทุกกฏ
จีวรหย่อนกว่า ๖ รัตรี ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
จีวรหย่อนกว่า ๖ รัตรี ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า ใช้สอย ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๖๕๖] ๑. ภิกษุอยู่ปราศ ๖ รัตรี
๒. ภิกษุอยู่ปราศหย่อนกว่า ๖ รัตรี
๓. ภิกษุอยู่ปราศ ๖ รัตรี แล้วกลับมาคามสีมาแล้วจากไป
๔. ภิกษุถอนผ้าภายใน ๖ รัตรี
๕. ภิกษุสละให้ภายใน ๖ รัตรี
๖. ภิกษุที่มีจีวรสุญหายภายใน ๖ รัตรี
๗. ภิกษุที่มีจีวรฉิบหายภายใน ๖ รัตรี
๘. ภิกษุที่มีจีวรถูกไฟไหม้ภายใน ๖ รัตรี

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
๓.ปัตตวรรค ๙.สาสังกสิกาบท อนาปัตติวาร

๙. ภิกษุที่มีจีวรถูกโจรชิงเอาไปภายใน ๖ ราตรี
๑๐. ภิกษุผู้มีจีวรถูกถือเอาไปโดยวิสาสะภายใน ๖ ราตรี
๑๑. ภิกษุได้สมมติ
๑๒. ภิกษุวิกลจริต
๑๓. ภิกษุดันบัญญัติ

สาสังกสิกาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปัตตวรรค ๑๐.ปริณตสิกขาบท นินทานัตถุ

๓. ปัตตวรรค

๑๐. ปริณตสิกขาบท

ว่าด้วยการน้อมลาก

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๕๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น สมาคม^๑ หนึ่งในกรุงสาวัตถีเตรียมภัตตาหารพร้อมจีวรไว้ถวายสงฆ์ด้วยตั้งใจว่า “พวกเราจักนิมนต์ภิกษุให้ฉันแล้วให้ครองจีวร” ต่อมา พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้เข้าไปหาสมาคมนั้นถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับสมาคมนั้นดังนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่านโปรดถวายจีวรแก่พวกอาตมา”

สมาคมนั้นกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ พวกเราจะไม่ถวาย พวกเราจัดภัตตาหารพร้อมกับจีวรไว้ถวายสงฆ์เป็นประจำทุกปี”

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์กล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย ทายกของสงฆ์มีหลายคน ภัตตาหารของสงฆ์ก็มีจำนวนมาก พวกอาตมาอาศัยพวกท่าน เห็นแก่พวกท่านจึงอยู่ที่นี่ ถ้าพวกท่านไม่ถวายแก่พวกอาตมา คราวนี้ ใครเล่าจะถวายแก่พวกอาตมา พวกท่านโปรดถวายจีวรแก่พวกอาตมาเถิด”

ลำดับนั้น เมื่อถูกพวกภิกษุฉัพพัคคีย์รบเร้า สมาคมนั้นจึงถวายจีวรตามที่จัดไว้แล้วแก่พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แล้วประเคนสงฆ์เฉพาะภัตตาหาร

พวกภิกษุที่ทราบว่ “สมาคมจัดอาหารและจีวรไว้ถวายสงฆ์” แต่ไม่ทราบว่า “พวกเขาถวายพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ไปแล้ว” จึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่านจงถวายจีวรแก่สงฆ์”

เชิงอรรถ :

^๑ บุคคสาติ สมุหสส, ฐมมคณสส หมู่ชน คือคณะผู้ปฏิบัติธรรม หมายถึงสมาคม (วิ.อ.๒/๖๕๗/๒๔๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๑๗๙ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัตตวรรค ๑๐.ปริณตสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สมาคมนั้นกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ ไม่มีจีวรตามที่เคยจัดไว้ พระคุณเจ้า
 จีฬพัคคีย่นอมไปเพื่อตนแล้ว”

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตาคาฬิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนพวก
 ภิกษุจีฬพัคคีย่นอมอยู่จึงนอมลากที่เขา นอมไว้เป็นของจะถวายสงฆ์มาเพื่อตนเล่า” ครั้น
 ภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุจีฬพัคคียโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบ
 ทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
 สอบถามพวกภิกษุจีฬพัคคียว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอรู้อยู่ นอมลาก
 ที่เขานอมไว้เป็นของจะถวายสงฆ์มาเพื่อตน จริงหรือ” พวกภิกษุจีฬพัคคียทูลรับว่า
 “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “โมฆบุรุษทั้งหลาย
 โชนพวกเธอรู้อยู่จึงนอมลากที่เขา นอมไว้เป็นของจะถวายสงฆ์มาเพื่อตนเล่า
 โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำ
 คนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยก
 สิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๖๕๘] ก็ ภิกษุใดรู้อยู่ นอมลากที่เขา นอมไว้เป็นของจะถวายสงฆ์มาเพื่อ
 ตน ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระจีฬพัคคีย จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๕๙] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 ก็...ใด

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัตตวรรค ๑๐.ปริณตสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มี
 พระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้
 ที่ชื่อว่า **รู้อยู่** คือ ภิกษุรู้เอง คนเหล่านี้นบอกภิกษุนั้น หรือคนนั้นบอกเธอ
 ที่ชื่อว่า **เป็นของจะถวายสงฆ์** ได้แก่ เป็นของที่เขากวายเป็นบริจาคนแล้ว
 แก่สงฆ์
 ที่ชื่อว่า **ลาม** ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร
 โดยที่สุตกระทั่งก่อนจรรณ ไม่ชำระพื้น หรือด้ายชายผ้า
 ที่ชื่อว่า **น้อมไว้** คือ เขาเปล่งวาจาว่า “เราจะถวาย จะกระทำ”
 ภิกษุน้อมมาเพื่อตน ต้องอาบัติทุกกฏเพราะพยายาม เป็นนิสสัคคียเพราะ
 ได้มา คือเป็นของจำต้องสละแก่สงฆ์ แก่คณะหรือแก่บุคคล
 ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงสละลามที่เป็นนิสสัคคียอย่างนี้

วิธีสละลามที่เป็นนิสสัคคีย

สละแก่สงฆ์

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบเท้าภิกษุผู้
 แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ ลามนี้เขาน้อมไว้
 เป็นของจะถวายสงฆ์ กระผมรู้อยู่ น้อมมาเพื่อตน เป็นนิสสัคคีย กระผมสละลามนี้
 แก่สงฆ์” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนลามที่เธอสละให้ด้วยญัตติกรรมวาจา
 ว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ลามนี้ของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละ
 แก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้ลามนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่คณะ

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุหลายรูป ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบ
 เท้าภิกษุผู้แก่พรรษา นั่งกระโหย่งประนมมือ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ ลามนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

๓.ปิตตวรรค ๑๐.ปริณตสิกขาบท บทภาษณีย์

เขาน้อมไว้เป็นของจะถวายสงฆ์ กระผมรู้อยู่ น้อมมาเพื่อตน เป็นนิสสัคคีย กระผม
สละลาภนี้แก่ท่านทั้งหลาย” ครั้นสละแล้วพึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงรับอาบัติ พึงคืนลาภที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “ท่าน
ทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า ลาภของภิกษุชื่อนี้เป็นนิสสัคคีย เธอสละแก่ท่านทั้งหลาย
ถ้าท่านทั้งหลายพร้อมกันแล้วพึงให้ลาภนี้แก่ภิกษุชื่อนี้”

สละแก่บุคคล

ภิกษุรูปนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอุตตราสงค์เจวียงป่าข้างหนึ่ง นั่ง
กระโหยงประนมมือ กล่าวว่า “ท่านขอรับ ลาภนี้เขาน้อมไว้เป็นของจะถวายสงฆ์
กระผมรู้อยู่ น้อมมาเพื่อตน เป็นนิสสัคคีย กระผมสละลาภนี้แก่ท่าน” ครั้นสละแล้ว
พึงแสดงอาบัติ

ภิกษุผู้รับสละนั้นพึงรับอาบัติแล้วคืนลาภที่เธอสละให้ด้วยกล่าวว่า “กระผม
คืนลาภนี้ให้แก่ท่าน”

บทภาษณีย์

นิสสัคคียปาจิตตีย์

[๖๖๐] ลาภที่เขาน้อมไว้แล้ว ภิกษุสำคัญว่าเขาน้อมไว้แล้ว น้อมมาเพื่อตน
ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ลาภที่เขาน้อมไว้แล้ว ภิกษุไม่แน่ใจ น้อมมาเพื่อตน ต้องอาบัติทุกกฏ
ลาภที่เขาน้อมไว้แล้ว ภิกษุสำคัญว่าเขาไม่ได้น้อมไว้ น้อมมาเพื่อตน ไม่ต้อง
อาบัติ

ลาภที่เขาน้อมไว้เพื่อสงฆ์ ภิกษุน้อมมาเพื่อสงฆ์อื่น หรือเพื่อเจตีย์ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]
 ๓.ปัตตวรรค ๑๐.ปริณตสิกขาบท อนาปัตติวาร

ลาภที่เขาให้น้อมไว้เพื่อเจตีย์ ภิกษุน้อมมาเพื่อเจตีย์อื่น เพื่อสงฆ์ เพื่อคณะหรือ
 เพื่อบุคคล ต้องอาบัติทุกกฏ

ลาภที่เขาให้น้อมไว้เพื่อบุคคล ภิกษุน้อมมาเพื่อบุคคลอื่น เพื่อสงฆ์ เพื่อคณะ
 หรือเพื่อเจตีย์ ต้องอาบัติทุกกฏ

ลาภที่เขาไม่ได้ให้น้อมไว้ ภิกษุสำคัญว่าเขาให้น้อมไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ

ลาภที่เขาไม่ได้ให้น้อมไว้ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ลาภที่เขาไม่ได้ให้น้อมไว้ ภิกษุสำคัญว่าเขาไม่ได้ให้น้อมไว้ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุดต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๖๖๑] ๑. ภิกษุถูกทายกถามว่า “จะถวายที่ไหน” จึงแนะนำว่า “ไทยธรรม
 ของพวกท่านพึงได้รับการใช้สอย ได้รับการปฏิสังขรณ์ หรืออยู่
 ได้นานในที่ใด หรือท่านมีจิตเลื่อมใสในที่ใด จงถวายในที่นั้นเถิด”
๒. ภิกษุวิกลจริต
๓. ภิกษุดันบัญญัติ

ปริณตสิกขาบทที่ ๑๐ จบ ปัตตวรรคที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๔.นิสสัคคียกัณฑ์]

บทสรุป

รวมสิกขาบทที่มีในปัตตวรรค คือ

ปัตตวรรคมี ๑๐ สิกขาบท คือ

๑. ปัตตสิกขาบท	ว่าด้วยบาตร
๒. อุณปัญจพันธสิกขาบท	ว่าด้วยบาตรมีรอยซ่อมหย่อนกว่า ๕ แห่ง
๓. เกสัชชสิกขาบท	ว่าด้วยเกสัช
๔. วัสสิกสาฎกสิกขาบท	ว่าด้วยผ้าอาบน้ำฝน
๕. จีวรอัชฉินทสิกขาบท	ว่าด้วยการให้จีวรแล้วชิงเอาคืน
๖. สุตตวิญญูตติสิกขาบท	ว่าด้วยการออกปากขอถ่าย
๗. มหาเปสการสิกขาบท	ว่าด้วยการส่งช่างหูกทอจีวร
๘. อัชเจกจีวรสิกขาบท	ว่าด้วยอัชเจกจีวร
๙. สาสังกสิกขาบท	ว่าด้วยเสนาสนะป่าที่น่าหวาดระแวง
๑๐. ปริณตสิกขาบท	ว่าด้วยการน้อมลาก

บทสรุป

[๖๖๒] ท่านทั้งหลาย ธรรมคือนิสสัคคียปาจิตตีย์ ๓๐ สิกขาบท ข้าพเจ้า ยกขึ้นแสดงแล้ว

ข้าพเจ้าขอถามท่านทั้งหลายในนิสสัคคียปาจิตตีย์ ๓๐ สิกขาบทเหล่านั้นว่า
ท่านทั้งหลายบริสุทธฺิแล้วหรือ

ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๒ ว่า “ท่านทั้งหลายบริสุทธฺิแล้วหรือ”

ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๓ ว่า “ท่านทั้งหลายบริสุทธฺิแล้วหรือ”

ท่านทั้งหลายบริสุทธฺิแล้วในนิสสัคคียปาจิตตีย์ ๓๐ สิกขาบทนี้ เพราะฉะนั้น

จึงนิง

ข้าพเจ้าขอถือความนิงนั้นเป็นมติอย่างนี้

นิสสัคคียกัณฑ์ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๑.มุลาวาทวรรค ๑.มุลาวาทสิกขาบท นินทานัตถุ

๕. ปาจิตติยกัณฑ์

ท่านทั้งหลาย ธรรมคือปาจิตติย ๙๒ สิกขาบทเหล่านี้ มาถึงวาระที่จะยกขึ้น
แสดงเป็นข้อ ๆ ตามลำดับ

๑. มุลาวาทวรรค

หมวดว่าด้วยการกล่าวเท็จ

๑. มุลาวาทสิกขาบท

ว่าด้วยการกล่าวเท็จ

เรื่องพระหัตถกศากยบุตร

[๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พระหัตถกศากยบุตรเป็นนักโต้
วาทะ^๑ เมื่อท่านเจรจากับพวกเดียรฉัตร ปฏิเสธแล้วรับ รับแล้วปฏิเสธ เอาเรื่องหนึ่ง
มากล่าวกลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่ง กล่าวเท็จทั้งที่รู้ นัดหมายแล้วทำให้คลาดเคลื่อน
พวกเดียรฉัตรจึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่พระหัตถกศากยบุตร
เมื่อเจรจากับพวกเรา จึงปฏิเสธแล้วรับ รับแล้วปฏิเสธ เอาเรื่องหนึ่งมากล่าวกลบ
เกลื่อนอีกเรื่องหนึ่ง กล่าวเท็จทั้งที่รู้ นัดหมายแล้วทำให้คลาดเคลื่อนเล่า”

พวกภิกษุได้ยินพวกเดียรฉัตรตำหนิ ประณาม โพนทะนา จึงเข้าไปหาพระ
หัตถกศากยบุตรถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับพระหัตถกศากยบุตรดังนี้ว่า “ท่าน

เชิงอรรถ :

^๑ วาทกขิตต ที่แปลว่า “เป็นนักโต้วาทะ” นั้น ตามอธิบายแห่งอรรถกล่าวว่า “วาท กริสะสามิ”ติ เอว
ปริวิตกกีเตน วาเทน ปรวาทีสนติก ขิตโต ปกขิตโต, ปหิโต เปสิโตติ อตโธ วาทมหิ วา สเกน จิตเตน
ขิตโต, ยตร ยตร วาโท ตตร ตเตรว สนทิสสตีตีปี วาทกขิตโต ถูกวาทะที่กำหนดไว้ว่า เราจักโต้วาทะ
เหวี่ยงไป ใส่ไป ส่งไปยังสำนักปรวาที อีกประการหนึ่ง คือถูกจิตของตนส่งไปในสถานที่โต้วาทะ คือในที่ใดๆ
มีการโต้วาทะกัน ย่อมไปปรากฏตัวในที่นั้นๆ (วิ.อ. ๒/๑/๒๕๓)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มูสาวาทวรรค ๑.มูสาวาทสิกขาบท พระบัญญัติ

หัตถกะ ได้ทราบว่ เมื่อท่านเจรจากับพวกเดียรถีย์ ปฏิเสธแล้วรับ รับแล้วปฏิเสธ เอาเรื่องหนึ่งมากล่าวกลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่ง กล่าวเท็จทั้งที่รู้ นัดหมายแล้วทำให้ คลาดเคลื่อน จริงหรือ”

พระหัตถกศากยบุตรตอบว่า “เราต้องเอาชนะพวกเดียรถีย์เหล่านั้นด้วยวิธีใด วิธีหนึ่ง พวกเราไม่ควรให้ชัยชนะแก่พวกเดียรถีย์เหล่านั้น”

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ พวกกันต่าหนี ประณาม โพนทะนาว่า “โจน พระหัตถกศากยบุตรเมื่อเจรจากับพวกเดียรถีย์ จึงปฏิเสธแล้วรับ รับแล้วปฏิเสธ เอาเรื่องหนึ่งมากล่าวกลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่ง กล่าวเท็จทั้งที่รู้ นัดหมายแล้วทำให้ คลาดเคลื่อนเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพระหัตถกศากยบุตรโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง สอบถามพระหัตถกศากยบุตรว่า “หัตถกะ ทราบว่า เมื่อเธอเจรจากับพวกเดียรถีย์ ปฏิเสธแล้วรับ รับแล้วปฏิเสธ เอาเรื่องหนึ่งมากล่าวกลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่ง กล่าว เท็จทั้งที่รู้ นัดหมายแล้วทำให้คลาดเคลื่อน จริงหรือ” พระหัตถกศากยบุตรทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “โมฆบุรุษ โจนเธอ เมื่อเจรจากับพวกเดียรถีย์ จึงปฏิเสธแล้วรับ รับแล้วปฏิเสธ เอาเรื่องหนึ่งมากล่าว กลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่ง กล่าวเท็จทั้งที่รู้ นัดหมายแล้วทำให้คลาดเคลื่อนเล่า โมฆ บุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใส อยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๒] ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะกล่าวเท็จทั้งที่รู้

เรื่องพระหัตถกศากยบุตร จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มุลาวาทวรรค ๑.มุลาวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๓] ที่ชื่อว่า **กล่าวเท็จทั้งที่รู้** ได้แก่ วาจา เสียงที่เปล่งออก คำเป็นทาง
 วจีเภท เจตนาที่ให้ผู้รู้ทางวาจาของผู้มุ่งจะกล่าวให้คลาดความจริง ได้แก่ ถ้อยคำ
 ของอนารยชน ๘ อย่าง คือ

๑. ไม่ได้เห็น	แต่กล่าวว่า	ข้าพเจ้าได้เห็น
๒. ไม่ได้ยิน	แต่กล่าวว่า	ข้าพเจ้าได้ยิน
๓. ไม่ทราบ	แต่กล่าวว่า	ข้าพเจ้าทราบ
๔. ไม่รู้	แต่กล่าวว่า	ข้าพเจ้ารู้
๕. ได้เห็น	แต่กล่าวว่า	ข้าพเจ้าไม่ได้เห็น
๖. ได้ยิน	แต่กล่าวว่า	ข้าพเจ้าไม่ได้ยิน
๗. ทราบ	แต่กล่าวว่า	ข้าพเจ้าไม่ทราบ
๘. รู้	แต่กล่าวว่า	ข้าพเจ้าไม่รู้

บทภาษณีย์

๑. ที่ชื่อว่า	ไม่ได้เห็น คือ ไม่ได้เห็นด้วยตา
๒. ที่ชื่อว่า	ไม่ได้ยิน คือ ไม่ได้ยินด้วยหู
๓. ที่ชื่อว่า	ไม่ทราบ คือ ไม่ได้สุดดมด้วยจมูก ไม่ได้ลิ้มด้วยลิ้น ไม่ได้สัมผัสด้วยกาย
๔. ที่ชื่อว่า	ไม่รู้ คือ ไม่รู้ด้วยใจ
๕. ที่ชื่อว่า	ได้เห็น คือ ได้เห็นด้วยตา
๖. ที่ชื่อว่า	ได้ยิน คือ ได้ยินด้วยหู
๗. ที่ชื่อว่า	ทราบ คือ ได้สุดดมด้วยจมูก ได้ลิ้มด้วยลิ้น ได้สัมผัสด้วยกาย
๘. ที่ชื่อว่า	รู้ คือ รู้ด้วยใจ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๑.มุลสาพาหรรค ๑.มุลสาพาหสิกขาบท บทภาษณีย์

อาการกล่าวเท็จทั้งที่รู้ ๑. ไม่ได้เห็น แต่กล่าวว่าได้เห็น

[๔] ไม่ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ (๑) เบื้องต้นเธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ (๒) กำลังกล่าวก็รู้ว่ากำลังกล่าวเท็จ (๓) ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ไม่ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๔ อย่าง คือ (๑) เบื้องต้นเธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ (๒) กำลังกล่าวก็รู้ว่ากำลังกล่าวเท็จ (๓) ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว (๔) อ้างรางความเห็น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ไม่ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ (๑) เบื้องต้นเธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ (๒) กำลังกล่าวก็รู้ว่ากำลังกล่าวเท็จ (๓) ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว (๔) อ้างรางความเห็น (๕) อ้างรางความเห็นชอบ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ไม่ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๖ อย่าง คือ (๑) เบื้องต้นเธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ (๒) กำลังกล่าวก็รู้ว่ากำลังกล่าวเท็จ (๓) ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว (๔) อ้างรางความเห็น (๕) อ้างรางความเห็นชอบ (๖) อ้างรางความพอใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ไม่ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ (๑) เบื้องต้นเธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ (๒) กำลังกล่าวก็รู้ว่ากำลังกล่าวเท็จ (๓) ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว (๔) อ้างรางความเห็น (๕) อ้างรางความเห็นชอบ (๖) อ้างรางความพอใจ (๗) อ้างรางความประสงค์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

๒. ไม่ได้ยิน แต่กล่าวว่าได้ยิน

[๕] ไม่ได้ยิน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้ยินแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตียกัณฑ์]
 ๑.มุลาวาทรรค ๑.มุลาวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

๓. ไม่ทราบ แต่กล่าววาทราบ

ไม่ทราบ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าทราบแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...
 ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

๔. ไม่รู้ แต่กล่าวว่ามี

ไม่รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารู้แล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ
 (๑) เบื้องต้นเรารู้ว่าจักกล่าวเท็จ (๒) กำลังกล่าวก็รู้ว่ากำลังกล่าวเท็จ (๓) ครั้น
 กล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ไม่รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารู้แล้ว” ด้วยอาการ ๔ อย่าง ฯลฯ
 ด้วยอาการ ๕ อย่าง ฯลฯ ด้วยอาการ ๖ อย่าง ฯลฯ ด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ
 (๑) เบื้องต้นเรารู้ว่าจักกล่าวเท็จ (๒) กำลังกล่าวก็รู้ว่ากำลังกล่าวเท็จ (๓) ครั้น
 กล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว (๔) อำพรางความเห็น (๕) อำพรางความเห็นชอบ
 (๖) อำพรางความพอใจ (๗) อำพรางความประสงค์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ไม่ได้เห็น แต่กล่าวว่าได้เห็นและได้ยิน

[๖] ไม่ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้วและได้ยินแล้ว”
 ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ไม่ได้เห็น แต่กล่าวว่าได้เห็นและทราบ

ไม่ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้วและทราบแล้ว” ด้วย
 อาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ไม่ได้เห็น แต่กล่าวว่าได้เห็นและรู้

ไม่ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้วและรู้แล้ว” ด้วย
 อาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มุลสาพาหรรค ๑.มุลสาพาหสิกขาบท บทภาษณีย์

ไม่ได้เห็น แต่กล่าวว่าได้เห็น ได้ยิน และทราบ

“ไม่ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว ได้ยินแล้ว และทราบแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ไม่ได้เห็น แต่กล่าวว่าได้เห็น ได้ยิน และรู้

“ไม่ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว ได้ยินแล้ว และรู้แล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ไม่ได้เห็น แต่กล่าวว่าได้เห็น ได้ยิน ทราบ และรู้

“ไม่ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว ได้ยินแล้ว ทราบแล้ว และรู้แล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ไม่ได้ยิน แต่กล่าวว่าได้ยินและทราบ

“ไม่ได้ยิน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้ยินแล้วและทราบแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ไม่ได้ยิน แต่กล่าวว่าได้ยินและรู้

“ไม่ได้ยิน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้ยินแล้วและรู้แล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ไม่ได้ยิน แต่กล่าวว่าได้ยินและได้เห็น

“ไม่ได้ยิน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้ยินแล้วและได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ไม่ได้ยิน แต่กล่าวว่าได้ยิน ทราบ และรู้

“ไม่ได้ยิน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้ยินแล้ว ทราบแล้ว และรู้แล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มุลสาพาหรรค ๑.มุลสาพาหสิกขาบท บทภาษณีย์

ไม่ได้ยิน แต่กล่าวว่าได้ยิน ทราบ และได้เห็น

“ไม่ได้ยิน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้ยินแล้ว ทราบแล้ว และได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ไม่ได้ยิน แต่กล่าวว่าได้ยิน ทราบ รู้ และได้เห็น

“ไม่ได้ยิน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้ยิน ทราบแล้ว รู้แล้ว และได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ไม่ทราบ แต่กล่าวว่าทราบและรู้

“ไม่ทราบ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าทราบแล้วและรู้แล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ไม่ทราบ แต่กล่าวว่าทราบและได้เห็น

“ไม่ทราบ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าทราบแล้วและได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ไม่ทราบ แต่กล่าวว่าทราบและได้ยิน

“ไม่ทราบ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าทราบแล้วและได้ยินแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ไม่ทราบ แต่กล่าวว่าทราบ รู้ และได้เห็น

“ไม่ทราบ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าทราบแล้ว รู้แล้ว และได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ฯลฯ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ไม่ทราบ แต่กล่าวว่าทราบ รู้ และได้ยิน

“ไม่ทราบ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าทราบแล้ว รู้แล้ว และได้ยินแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มฺสาวาทวรรค ๑.มฺสาวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

ไม่ทราบ แต่กล่าววาทราบ รู้ เห็น และได้ยิน

“ไม่ทราบ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าทราบแล้ว รู้แล้ว ได้เห็นแล้ว และได้ยินแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ๗๗

ไม่รู้ แต่กล่าวว่ารู้และได้เห็น

“ไม่รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารู้แล้วและได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ๗๗

ไม่รู้ แต่กล่าวว่ารู้และได้ยิน

“ไม่รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารู้แล้วและได้ยินแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ๗๗

ไม่รู้ แต่กล่าวว่ารู้และทราบ

“ไม่รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารู้แล้วและทราบแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ๗๗

ไม่รู้ แต่กล่าวว่ารู้ ได้เห็น และได้ยิน

“ไม่รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารู้แล้ว ได้เห็นแล้ว และได้ยินแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ๗๗

ไม่รู้ แต่กล่าวว่ารู้ ได้เห็น และทราบ

“ไม่รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารู้แล้ว ได้เห็นแล้ว และทราบแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ๗๗

ไม่รู้ แต่กล่าวว่ารู้ ได้เห็น ได้ยินและทราบ

“ไม่รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารู้แล้ว ได้เห็นแล้ว ได้ยินแล้ว และทราบแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ๗๗

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๑.มุลสาพาหรรค ๑.มุลสาพาหสิกขาบท บทภาษณีย์

๕. ได้เห็น แต่กล่าวว่าไม่ได้เห็น

[๗] ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าไม่ได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ (๑) เบื้องต้นเธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ (๒) กำลังกล่าวก็รู้ว่ากำลังกล่าวเท็จ (๓) ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าไม่ได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๔ อย่าง ฯลฯ ด้วยอาการ ๕ อย่าง ฯลฯ ด้วยอาการ ๖ อย่าง ฯลฯ ด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ (๑) เบื้องต้นเธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ (๒) กำลังกล่าวก็รู้ว่ากำลังกล่าวเท็จ (๓) ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว (๔) อ้างพรางความเห็น (๕) อ้างพรางความเห็นชอบ (๖) อ้างพรางความพอใจ (๗) อ้างพรางความประสงค์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

๖. ได้ยิน แต่กล่าวว่าไม่ได้ยิน

ได้ยิน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าไม่ได้ยินแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

๗. ทราบ แต่กล่าวว่าไม่ทราบ

ทราบ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าไม่ทราบแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

๘. รู้ แต่กล่าวว่าไม่รู้

รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าไม่รู้แล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ (๑) เบื้องต้นเธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ (๒) กำลังกล่าวก็รู้ว่ากำลังกล่าวเท็จ (๓) ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาจิตตีย์

รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าไม่รู้แล้ว” ด้วยอาการ ๔ อย่าง ฯลฯ ด้วยอาการ ๕ อย่าง ฯลฯ ด้วยอาการ ๖ อย่าง ฯลฯ ด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ (๑) เบื้องต้นเธอรู้ว่าจักกล่าวเท็จ (๒) กำลังกล่าวก็รู้ว่ากำลังกล่าวเท็จ (๓) ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่ากล่าวเท็จแล้ว (๔) อ้างพรางความเห็น (๕) อ้างพรางความเห็นชอบ (๖) อ้างพรางความพอใจ (๗) อ้างพรางความประสงค์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๑.มุสาวาทวรรค ๑.มุสาวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

ได้เห็น แต่กล่าวว่าได้ยิน

[๘] ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้ยินแล้ว” ด้วยอาการ ๓
 อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ได้เห็น แต่กล่าวว่าราบ

ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าทราบแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...
 ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ได้เห็น แต่กล่าวว่ารู้

ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารู้แล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้อง
 อาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ได้เห็น แต่กล่าวว่าได้ยินและทราบ

ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้ยินแล้วและทราบแล้ว” ด้วย
 อาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ได้เห็น แต่กล่าวว่าได้ยินและรู้

ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้ยินแล้วและรู้แล้ว” ด้วยอาการ
 ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ได้เห็น แต่กล่าวว่าได้ยิน ทราบและรู้

ได้เห็น ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้ยินแล้ว” ทราบแล้วและรู้แล้ว
 ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ได้ยิน แต่กล่าวว่าราบ

ได้ยิน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าทราบแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง
 ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มุสาวาทวรรค ๑.มุสาวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

ไฉน แต่กล่าวว่ารู้

ไฉน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารู้แล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตติย์ ฯลฯ

ไฉน แต่กล่าวว่าได้เห็น

ไฉน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตติย์ ฯลฯ

ไฉน แต่กล่าวว่ารานและรู้

ไฉน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารานแล้วและรู้แล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตติย์ ฯลฯ

ไฉน แต่กล่าวว่ารานและได้เห็น

ไฉน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารานแล้วและได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตติย์ ฯลฯ

ไฉน แต่กล่าวว่าราน รู้ และได้เห็น

ไฉน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารานแล้ว รู้แล้วและได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตติย์ ฯลฯ

ราน แต่กล่าวว่ารู้

ราน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารู้แล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตติย์ ฯลฯ

ราน แต่กล่าวว่าได้เห็น

ราน ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตติย์ ฯลฯ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มฺสาวาทวรรค ๑.มฺสาวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

ทราบ แต่กล่าวว่าได้ยิน

ทราบ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้ยินแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ...
 ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ๗๗

ทราบ แต่กล่าวว่ามีและได้เห็น

ทราบ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารู้แล้วและได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๓
 อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ๗๗

ทราบ แต่กล่าวว่ามีและได้ยิน

ทราบ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารู้แล้วและได้ยินแล้ว” ด้วยอาการ ๓
 อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ๗๗

ทราบ แต่กล่าวว่ามี ได้เห็น และได้ยิน

ทราบ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ารู้แล้ว ได้เห็นแล้วและได้ยินแล้ว”
 ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ๗๗

รู้ แต่กล่าวว่าได้เห็น

รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้อง
 อาบัติปาจิตตีย์ ๗๗

รู้ แต่กล่าวว่าได้ยิน

รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้ยินแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้อง
 อาบัติปาจิตตีย์ ๗๗

รู้ แต่กล่าวว่ายทราบ

รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้ายทราบแล้ว” ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้อง
 อาบัติปาจิตตีย์ ๗๗

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตียกัณฑ์]
 ๑.มฺสาวาทวรรค ๑.มฺสาวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

รู้ แต่กล่าวว่าได้เห็นและได้ยิน

รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้วและได้ยินแล้ว” ด้วยอาการ
 ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

รู้ แต่กล่าวว่าได้เห็นและทราบ

รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้วและทราบแล้ว” ด้วยอาการ
 ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

รู้ แต่กล่าวว่าได้เห็น ได้ยินและทราบ

รู้ ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว ได้ยินแล้วและทราบแล้ว”
 ด้วยอาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ได้เห็น – แต่ไม่แน่ใจ

[๙] ภิกษุไม่แน่ใจสิ่งที่ได้เห็น กำหนดสิ่งที่ได้เห็นไม่ได้ จำสิ่งที่ได้เห็นไม่ได้
 หลงลืมสิ่งที่ได้เห็น กล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้วและได้ยินแล้ว” ด้วย
 อาการ ๓ อย่าง ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ภิกษุกล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า “ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว ได้ยินแล้ว ทราบแล้ว และรู้แล้ว”
 ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฯลฯ

ได้ยิน – แต่ไม่แน่ใจ

ภิกษุไม่แน่ใจสิ่งที่ได้ยิน กำหนดสิ่งที่ได้ยินไม่ได้ จำสิ่งที่ได้ยินไม่ได้ หลงลืมสิ่ง
 ที่ได้ยิน ฯลฯ

ทราบ – แต่ไม่แน่ใจ

ภิกษุไม่แน่ใจสิ่งที่ได้ทราบ กำหนดสิ่งที่ได้ทราบไม่ได้ จำสิ่งที่ได้ทราบไม่ได้
 หลงลืมสิ่งที่ได้ทราบ ฯลฯ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มุลาวาทรรค ๑.มุลาวาทสิกขาบท อนาปัตติวาร

รู้ - แต่ไม่แน่ใจ เป็นต้น

ภิกษุไม่แน่ใจสิ่งที่ได้รู้ กำหนดสิ่งที่ได้รู้ไม่ได้ จำสิ่งที่ได้รู้ไม่ได้ หลงลืมสิ่งที่ได้รู้ กล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า "ข้าพเจ้ารู้แล้วและได้เห็นแล้ว" ด้วยอาการ ๓ อย่าง ฯลฯ หลงลืมสิ่งที่ได้รู้ กล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า "ข้าพเจ้ารู้แล้วและได้ยินแล้ว" ฯลฯ หลงลืมสิ่งที่ได้รู้ กล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า "ข้าพเจ้ารู้แล้วและทราบแล้ว" ฯลฯ หลงลืมสิ่งที่ได้รู้ กล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า "ข้าพเจ้ารู้แล้ว ได้เห็นแล้ว และได้ยินแล้ว" ฯลฯ หลงลืมสิ่งที่ได้รู้ กล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า "ข้าพเจ้ารู้แล้ว ได้เห็นแล้ว และทราบแล้ว" ฯลฯ หลงลืมสิ่งที่ได้รู้ กล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า "ข้าพเจ้ารู้แล้ว ได้เห็นแล้ว ได้ยินแล้ว และทราบแล้ว" ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ (๑) เบื้องต้นเธอรู่ว่าจักกล่าวเท็จ (๒) กำลังกล่าวก็รู้ว่าการกล่าวเท็จ (๓) ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่าการกล่าวเท็จแล้ว ต้องอาบัติปาจิตตีย์

[๑๐] ภิกษุไม่แน่ใจสิ่งที่ได้รู้ กำหนดสิ่งที่ได้รู้ไม่ได้ จำสิ่งที่ได้รู้ไม่ได้ หลงลืมสิ่งที่ได้รู้ กล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่า "ข้าพเจ้ารู้แล้ว ได้เห็นแล้ว ได้ยินแล้ว และทราบแล้ว" ด้วยอาการ ๔ อย่าง ฯลฯ ด้วยอาการ ๕ อย่าง ฯลฯ ด้วยอาการ ๖ อย่าง ฯลฯ ด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ (๑) เบื้องต้นเธอรู่ว่าจักกล่าวเท็จ (๒) กำลังกล่าวก็รู้ว่าการกล่าวเท็จ (๓) ครั้นกล่าวแล้วก็รู้ว่าการกล่าวเท็จแล้ว (๔) อำพรางความเห็น (๕) อำพรางความเห็นชอบ (๖) อำพรางความพอใจ (๗) อำพรางความประสงค์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๑๑] ๑. ภิกษุกล่าวพลั้ง
- ๒. ภิกษุกล่าวพลาด
- ๓. ภิกษุวิกลจริต
- ๔. ภิกษุดันบัญญัติ

มุลาวาทสิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุลาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท นิตานัตถ

๑. มุลาวาทวรรค

๒. โอมสวาทสิกขาบท

ว่าด้วยการกล่าวเสียดสี

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

๑๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทะเลาะกับพวกภิกษุผู้มีศีลดีงาม กล่าวเสียดสีภิกษุผู้มีศีลดีงาม ดำ สบประมาทด้วยชาติกำเนิดบ้าง ด้วยเชื้อบ้าง ด้วยตระกูลบ้าง ด้วยหน้าที่การงานบ้าง ด้วยศิลปวิทยาบ้าง ด้วยความเจ็บไข้บ้าง ด้วยรูปลักษณะบ้าง ด้วยกิเลสบ้าง ด้วยอาบัติบ้าง ด้วยคำดำที่หยามบ้าง บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงทะเลาะกับพวกภิกษุผู้มีศีลดีงาม กล่าวเสียดสีภิกษุผู้มีศีลดีงาม ดำ สบประมาทด้วยชาติกำเนิดบ้าง ด้วยเชื้อบ้าง ด้วยตระกูลบ้าง ด้วยหน้าที่การงานบ้าง ด้วยศิลปวิทยาบ้าง ด้วยความเจ็บไข้บ้าง ด้วยรูปลักษณะบ้าง ด้วยกิเลสบ้าง ด้วยอาบัติบ้าง ด้วยคำดำที่หยามบ้างแล้ว” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอทะเลาะกับพวกภิกษุผู้มีศีลดีงาม กล่าวเสียดสีภิกษุผู้มีศีลดีงาม ดำ สบประมาทด้วยชาติกำเนิดบ้าง ด้วยเชื้อบ้าง ด้วยตระกูลบ้าง ด้วยหน้าที่การงานบ้าง ด้วยศิลปวิทยาบ้าง ด้วยความเจ็บไข้บ้าง ด้วยรูปลักษณะบ้าง ด้วยกิเลสบ้าง ด้วยอาบัติบ้าง ด้วยคำดำที่หยามบ้างจริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]

๑.มสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท นิทานวัตถุ

ดำหนิว่า “โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงทะเลาะกับพวกภิกษุผู้มีศีลดีงาม กล่าวเสียดสีภิกษุผู้มีศีลดีงาม ด่า สบประมาทด้วยชาติกำเนิดบ้าง ด้วยชื่อบ้าง ด้วยตระกูลบ้าง ด้วยหน้าที่การงานบ้าง ด้วยศิลปวิทยาบ้าง ด้วยความเจ็บไข้บ้าง ด้วยรูปลักษณะบ้าง ด้วยกิเลสบ้าง ด้วยอาบัติบ้าง ด้วยคำด่าที่หยาบบ้างเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” ครั้นทรงดำหนิแล้วทรงแสดงธรรมีกถารับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า

โคณันทวิสาละ

[๑๓] ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว พราหมณคนหนึ่งในเมืองตักกสิลา มีโคถึกชื่อนันทวิสาละ ภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้นแล โคถึกชื่อนันทวิสาละได้กล่าวกับพราหมณนั้นดั่งนี้ว่า “ท่านพราหมณ ท่านจงไปทำการพนันเอาทรัพย์ ๑,๐๐๐ กหาปณะกับเศรษฐีว่า โคถึกของเราจะลากเกวียน ๑๐๐ เล่มที่ผูกติดกันไปได้”

ภิกษุทั้งหลาย ที่นั้น พราหมณได้ไปทำการพนันเอาทรัพย์ ๑,๐๐๐ กหาปณะกับเศรษฐีด้วยกล่าวว่า “โคถึกของเราจะลากเกวียน ๑๐๐ เล่มที่ผูกติดกันไปได้” ภิกษุทั้งหลาย ครั้นแล้วพราหมณนั้นก็ผูกเกวียน ๑๐๐ เล่มเทียมโคถึกนันทวิสาละ แล้วจึงได้กล่าวดั่งนี้ว่า “เจ้าโคโคง แกจงจุด เจ้าโคโคง แกจงลากไป”

ครั้งนั้นแล โคถึกนันทวิสาละได้ยืนนิ่งเฉยอยู่ ณ ที่นั้นเอง พราหมณนั้นแพพนั้นเสียทรัพย์ ๑,๐๐๐ กหาปณะ เศร้าซึมไป

ต่อมา โคถึกนันทวิสาละได้กล่าวกับพราหมณนั้นดั่งนี้ว่า “ท่านพราหมณ เหตุไรท่านจึงเศร้าซึม”

พราหมณตอบว่า “ก็เพราะเจ้าทำให้เราต้องแพ้เสียทรัพย์ไปถึง ๑,๐๐๐ กหาปณะ”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุลสาพาพรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท พระบัญญัติ

โคถึกนั้นทิวีสาลกล่าวว่า “ท่านพราหมณ์ ท่านเรียกข้าพเจ้าผู้ไม่โกงด้วยคำว่า โกงทำไมเล่า ท่านจงไปทำการพนันเอาทรัพย์ ๒,๐๐๐ กหาปณะกับเศรษฐีด้วย กล่าวว่า ‘โคถึกของเราจะลากเกวียน ๑๐๐ เล่มที่ผูกติดกันไปได้’ แต่ท่านอย่าเรียก ข้าพเจ้าผู้ไม่โกงด้วยคำว่าโกง”

พราหมณ์จึงไปพนันเอาทรัพย์ ๒,๐๐๐ กหาปณะกับเศรษฐีด้วยกล่าวว่า “โคถึกของเราจะลากเกวียน ๑๐๐ เล่มที่ผูกติดกันไปได้” ภิกษุทั้งหลาย ครั้นแล้ว พราหมณ์นั้นก็ผูกเกวียน ๑๐๐ เล่ม เข็มโคนั้นทิวีสาลแล้ว จึงได้กล่าวดังนี้ว่า “พอมหาจำเริญ เขิญจุดไป พอมหาจำเริญ เขิญลากไปเถิด” ครั้นนั้นแล โคถึก นั้นทิวีสาลได้ลากเกวียน ๑๐๐ เล่มที่ผูกติดกันไปแล้ว

บุคคลพึงกล่าวคำไพเราะ

ไม่พึงกล่าวคำไม่ไพเราะ ไม่ว่าในกาลไหน ๆ

เมื่อพราหมณ์กล่าวคำไพเราะ

โคถึกโคนั้นทิวีสาลก็ลากเกวียนหนักไปได้

ทำให้พราหมณ์ได้ทรัพย์

ตนเองก็จิตใจที่พราหมณ์ได้ทรัพย์

เพราะการกระทำของตนนั้น^๑

ภิกษุทั้งหลาย คำดำ คำสบประมาทไม่เป็นที่พอใจของเราแม้ในกาลนั้น ในบัดนี้ คำดำ คำสบประมาทจะเป็นที่พอใจเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้มีได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส ฯลฯ แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบท นี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๑๔] ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะกล่าวเสียดสี

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ข.ชา. ๒๗/๒๘/๗

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๒๐๑ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๑๕] ที่ชื่อว่า **กล่าวเสียดสี** ได้แก่ ภิกษุกล่าวเสียดสีด้วยอาการ ๑๐ อย่าง คือ (๑) ขาดิกำเนดบ้าง (๒) ชื่อบ้าง (๓) ตระกูลบ้าง (๔) หน้าที่การงานบ้าง (๕) ศิลปวิทยาบ้าง (๖) ความเจ็บไข้บ้าง (๗) รูปลักษณะบ้าง (๘) กิเลสบ้าง (๙) อาบัติบ้าง (๑๐) คำด่าบ้าง

บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **ขาดิกำเนด** ได้แก่ ขาดิกำเนด ๒ อย่าง คือ (๑) ขาดิกำเนดต่ำ (๒) ขาดิกำเนดสูง

ที่ชื่อว่า **ขาดิกำเนดต่ำ** ได้แก่ ขาดิกำเนดคนจันทาล ขาดิกำเนดคนจกसान ขาดิกำเนดนายพราน ขาดิกำเนดช่างรถ ขาดิกำเนดคนเทขยะ^๑ นี้จัดเป็นขาดิกำเนดต่ำ

ที่ชื่อว่า **ขาดิกำเนดสูง** ได้แก่ ขาดิกำเนดกษัตริย์ ขาดิกำเนดพราหมณ์ นี้จัดเป็นขาดิกำเนดสูง

ที่ชื่อว่า **ชื่อ** ได้แก่ ชื่อ ๒ อย่าง คือ (๑) ชื่อที่เลว (๒) ชื่อที่ดี

ที่ชื่อว่า **ชื่อที่เลว** ได้แก่ ชื่ออวกัณณะ ชื่อชวกัณณะ ชื่อธัญญกะ ชื่อสวัณญกะ ชื่อกุลวัฑฒกะ^๒ อีกอย่างหนึ่ง ชื่อที่เขาเย้ยหยัน เหยียดหยาม เกลียดชัง ดูหมิ่น ไม่นับถือกันในห้องถิ่นนั้น ๆ นี้จัดเป็นชื่อที่เลว

เชิงอรรถ :

^๑ **ปุกกุส คนเทขยะ** ในโยชนาว่า “คนเทอจจาระ” (ป จจจติ กรีส, ต กุสติ อปเนตติ ปุกกุโส, ปปผ จจจติ กรีส, กุสม วา, ต จทเทตติ ปปผจททโก จจจาระท่านเรียกว่า “ป” ผู้ที่นำป คือจจจาระนั้นไปทั้ง ชื่อว่า ปุกกุสะ จจจาระท่านเรียกว่า ปปผะ(ดอกไม้) ผู้ที่ขนดอกไม้คือจจจาระนั้นทั้ง ชื่อว่า ปปผจททกะ (ปาจิตติยาธิโยนา ๔ ม.)

ในที่นี้ ปุกกุสศัพท์เป็นโวพจน์ของปปผจททกศัพท์ (ปุกกุสชาติติ ปปผจททกชาติ - วิ.อ. ๒/๑๕/๒๕๗) จะแปลว่า “คนเทอจจาระ” ก็ได้

^๒ ชื่อทั้ง ๕ นี้ คือ (๑) อวกัณณะ (๒) ชวกัณณะ (๓) ธัญญกะ (๔) สวัณญกะ (๕) กุลวัฑฒกะ เป็นชื่อของพวกทาสถือเป็นชื่อชั้นต่ำ เป็นชื่อที่เลว (วิ.อ. ๒/๑๕/๒๕๗)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **ชื่อที่ดี** ได้แก่ ชื่อที่เกี่ยวกับพระพุทธ ที่เกี่ยวกับพระธรรม ที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ อีกอย่างหนึ่ง ชื่อที่เขาไม่เหยียดหยัน ไม่เหยียดหยาม ไม่เกลียดชัง ไม่ดูหมิ่น นับถือกันในห้องถือนั้น ๆ นี่จัดเป็นชื่อที่ดี

ที่ชื่อว่า **ตระกูล** ได้แก่ ตระกูล ๒ อย่าง คือ (๑) ตระกูลชั้นต่ำ (๒) ตระกูลชั้นสูง

ที่ชื่อว่า **ตระกูลชั้นต่ำ** ได้แก่ ตระกูลโกสิยะ ตระกูลภารทวาชะ อีกอย่างหนึ่ง ตระกูลที่เขาเหยียดหยัน เหยียดหยาม เกลียดชัง ดูหมิ่น ไม่นับถือกันในห้องถือนั้น ๆ นี่จัดเป็นตระกูลชั้นต่ำ

ที่ชื่อว่า **ตระกูลชั้นสูง** ได้แก่ ตระกูลโคตมะ ตระกูลโมคคัลลานะ ตระกูลกัจจายนะ ตระกูลวาสเถริยะ อีกอย่างหนึ่ง ตระกูลที่เขาไม่เหยียดหยัน ไม่เหยียดหยาม ไม่เกลียดชัง ไม่ดูหมิ่น นับถือกันในห้องถือนั้น ๆ นี่จัดเป็นตระกูลชั้นสูง

ที่ชื่อว่า **หน้าที่การงาน** ได้แก่ หน้าที่การงาน ๒ อย่าง คือ (๑) หน้าที่การงานชั้นต่ำ (๒) หน้าที่การงานชั้นสูง

ที่ชื่อว่า **หน้าที่การงานชั้นต่ำ** ได้แก่ งานช่างฉากไม้ งานทอขะ^๑ อีกอย่างหนึ่ง การงานที่เขาเหยียดหยัน เหยียดหยาม เกลียดชัง ดูหมิ่น ไม่นับถือกันในห้องถือนั้น ๆ นี่จัดเป็นการงานชั้นต่ำ

ที่ชื่อว่า **หน้าที่การงานชั้นสูง** ได้แก่ ทำนา ค้าขาย เลี้ยงโค อีกอย่างหนึ่ง การงานที่เขาไม่เหยียดหยัน ไม่เหยียดหยาม ไม่เกลียดชัง ไม่ดูหมิ่น นับถือกันในห้องถือนั้น ๆ นี่จัดเป็นการงานชั้นสูง

ที่ชื่อว่า **ศิลปวิทยา** ได้แก่ ศิลปวิทยา ๒ อย่าง คือ (๑) ศิลปวิทยาชั้นต่ำ (๒) ศิลปวิทยาชั้นสูง

ที่ชื่อว่า **ศิลปวิทยาชั้นต่ำ** ได้แก่ วิชาช่างจักสาน วิชาช่างหม้อ วิชาช่างหูก วิชาช่างหนัง วิชาช่างกลบก อีกอย่างหนึ่ง ศิลปวิทยาที่เขาเหยียดหยัน เหยียดหยาม เกลียดชัง ดูหมิ่น ไม่นับถือกันในห้องถือนั้น ๆ นี่จัดเป็นศิลปวิทยาชั้นต่ำ

เชิงอรรถ :

^๑ ปุพฺพฉกฺกมฺมํ งานทอขะ หรือทอจจระ (ดูเชิงอรรถ ขั้ว ๑๕ หน้า ๒๐๒)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **ศิลปวิทยาชั้นสูง** ได้แก่ วิชานับ วิชาคำนวณ วิชาเขียน อีกอย่างหนึ่ง
ศิลปวิทยาที่เขาไม่เย้ยหยัน ไม่เหยียดหยาม ไม่เกลียดชัง ไม่ดูหมิ่น นับถือกัน
ในท้องถิ่นนั้น ๆ นี้จัดเป็นศิลปวิทยาชั้นสูง

ความเจ็บไข้ ทุกชนิดจัดเป็นสิ่งที่เลว ส่วนโรคเบาหวาน^๑ จัดเป็นโรคที่ดี

ที่ชื่อว่า **รูปลักษณะ** ได้แก่ รูปลักษณะ ๒ อย่าง คือ (๑) รูปลักษณะที่เลว

(๒) รูปลักษณะที่ดี

ที่ชื่อว่า **รูปลักษณะที่เลว** คือ สูงเกินไป เตี้ยเกินไป ดำเกินไป ขาวเกินไป นี้
จัดเป็นรูปลักษณะที่เลว

ที่ชื่อว่า **รูปลักษณะที่ดี** คือ ไม่สูงนัก ไม่เตี้ยนัก ไม่ดำนัก ไม่ขาวนัก นี้จัด
เป็นรูปลักษณะที่ดี

กิเลส ทั้งปวง ชื่อว่าเลว

อาบัติ (โทษทางพระวินัย) ทุกอย่างเป็นเรื่องที่เลว แต่โสดาบัติ (การเข้าถึง
กระแสรธรรม) สมาบัติ (การเข้าฌาน) เป็นเรื่องที่ดี

ที่ชื่อว่า **คำด่า** ได้แก่ คำด่า ๒ อย่าง คือ (๑) คำด่าหยาบ (๒) คำด่าสภาพ

ที่ชื่อว่า **คำด่าหยาบ** ได้แก่ คำด่าว่า ท่านเป็นอุรุ ท่านเป็นแพะ ท่านเป็นโค
ท่านเป็นลา ท่านเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ท่านเป็นสัตว์นรก ท่านไม่มีสுகติ หวังได้แต่ทุกติ
เท่านั้น คำด่าที่เกี่ยวกับการร่วมประเวณี^๒ หรือคำด่าที่เกี่ยวกับอวัยวะของชายหญิง
นี้จัดเป็นคำด่าหยาบ

ที่ชื่อว่า **คำด่าสภาพ** ได้แก่ คำด่าว่า ท่านเป็นบัณฑิต ท่านเป็นคนฉลาด
ท่านเป็นนักปราชญ์ ท่านเป็นพหูสูตร ท่านเป็นธรรมกถึก ท่านไม่มีทุกติ หวังได้
แต่สுகติเท่านั้น นี้จัดเป็นคำด่าสภาพ

เชิงอรรถ :

^๑ มธุเมโห อาพาโธ โรคเบาหวาน บางอาจารย์ว่าโรคอ้วน (อุลกายสส มฺสฺสปจโยติ เอก-วชิร.ฎีกา ๓๗๐)

^๒ คำว่า "การร่วมประเวณี" แปลมาจากคำว่า ยกาเรณ ภกาเรณ (ยภ เมถุเน. มิถุนสฺส ชนทวยสฺส อิห
กมฺมิ เมถุณิ, ดสฺมิ เมถุเน ยภธาตุ วุตตติ ยภ-ธาตุไขในความหมายว่าเมถุนธรรม คือด่าด้วยคำว่า
ยภ หมายถึงด่าถึงเรื่องของคน ๒ คน คือชายกับหญิงมีเพศสัมพันธ์กัน (นิตฺธาต ๑๖๙, วชิร. ฎีกา ๓๗๐,
สารดถ. ฎีกา ๓/๑๕/๔, วิมตี.ฎีกา ๒/๑๕/๓)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

อุปลัมบันกล่าวเสียดสีอุปลัมบัน

๑. กล่าวเสียดสีด้วยชาติกำเนิดต่ำ

[๑๖] อุปลัมบันต้องการจะต่ำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้
อุปลัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันชาติกำเนิดต่ำด้วย(คำบ่งถึง)ชาติกำเนิดต่ำ คือ
กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นคนจัณฑาล กับอุปลัมบันผู้เป็นคนจักษุ กับอุปลัมบันผู้
เป็นนายพราน กับอุปลัมบันผู้เป็นช่างรถ กับอุปลัมบันผู้เป็นคนเทษยะว่า “ท่าน
เป็นคนจัณฑาล ท่านเป็นคนจักษุ ท่านเป็นนายพราน ท่านเป็นช่างรถ ท่าน
เป็นคนเทษยะ” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันต้องการจะต่ำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันชาติกำเนิดสูงด้วย(คำบ่งถึง)ชาติกำเนิดต่ำ คือ กล่าว
กับอุปลัมบันผู้เป็นกษัตริย์ กับอุปลัมบันผู้เป็นพราหมณ์ว่า “ท่านเป็นคนจัณฑาล
ท่านเป็นคนจักษุ ท่านเป็นนายพราน ท่านเป็นช่างรถ ท่านเป็นคนเทษยะ” ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

กล่าวเสียดสีด้วยชาติกำเนิดสูง

อุปลัมบันต้องการจะต่ำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันชาติกำเนิดต่ำด้วย(คำบ่งถึง)ชาติกำเนิดสูง คือ กล่าว
กับอุปลัมบันผู้เป็นจัณฑาล กับอุปลัมบันผู้เป็นคนจักษุ กับอุปลัมบันผู้เป็น
นายพราน กับอุปลัมบันผู้เป็นช่างรถ กับอุปลัมบันผู้เป็นคนเทษยะว่า “ท่านกษัตริย์
ท่านพราหมณ์” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันต้องการจะต่ำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันชาติกำเนิดสูงด้วย(คำบ่งถึง)ชาติกำเนิดสูง คือ กล่าวกับ
อุปลัมบันผู้เป็นกษัตริย์ กับอุปลัมบันผู้เป็นพราหมณ์ว่า “ท่านกษัตริย์ ท่าน
พราหมณ์” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุลสาพาหรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

๒. กล่าวเสียดสีด้วยชื่อที่เลว

[๑๗] อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้
อุปสัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปสัมบันมีชื่อเลวด้วยชื่อที่เลว คือ กล่าวกับอุปสัมบัน
ชื่ออวกัณณะ กับอุปสัมบันชื่อชวกัณณะ กับอุปสัมบันชื่อธนิฏฐกะ กับอุปสัมบัน
ชื่อสวิฏฐกะ กับอุปสัมบันชื่อกุลวัฑฒกะว่า “ท่านอวกัณณะ ท่านชวกัณณะ
ท่านธนิฏฐกะ ท่านสวิฏฐกะ ท่านกุลวัฑฒกะ” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปสัมบันมีชื่อที่ดีด้วยชื่อที่เลว คือ กล่าวกับอุปสัมบันชื่อพุทธรักขิต
กับอุปสัมบันชื่อธัมมรักขิต กับอุปสัมบันชื่อสังขรักขิตว่า “ท่านอวกัณณะ ท่าน
ชวกัณณะ ท่านธนิฏฐกะ ท่านสวิฏฐกะ ท่านกุลวัฑฒกะ” ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ทุก ๆ คำพูด

กล่าวเสียดสีด้วยชื่อที่ดี

อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปสัมบันมีชื่อที่เลวด้วยชื่อที่ดี คือ กล่าวกับอุปสัมบันชื่ออวกัณณะ
กับอุปสัมบันชื่อชวกัณณะ กับอุปสัมบันชื่อธนิฏฐกะ กับอุปสัมบันชื่อสวิฏฐกะ
กับอุปสัมบันชื่อกุลวัฑฒกะว่า “ท่านพุทธรักขิต ท่านธัมมรักขิต ท่านสังขรักขิต”
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปสัมบันมีชื่อที่ดีด้วยชื่อที่ดี คือ กล่าวกับอุปสัมบันชื่อพุทธรักขิต
กับอุปสัมบันชื่อธัมมรักขิต กับอุปสัมบันชื่อสังขรักขิตว่า “ท่านพุทธรักขิต ท่าน
ธัมมรักขิต ท่านสังขรักขิต” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

๓. กล่าวเสียดสีด้วยตระกูลชั้นต่ำ

[๑๘] อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้
อุปสัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปสัมบันผู้มีตระกูลชั้นต่ำด้วย(คำบ่งถึง)ตระกูลชั้นต่ำ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

คือ กล่าวกับอุปลัมบันตระกูลโกสิยะ กับอุปลัมบันตระกูลภารทวาชะว่า “ท่านเป็นคนตระกูลโกสิยะ ท่านเป็นคนตระกูลภารทวาชะ” ต้องอาบัติปาจิตติยทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันตระกูลชั้นสูงด้วย(คำบ่งถึง)ตระกูลชั้นต่ำ คือ กล่าวกับ
อุปลัมบันตระกูลโคตมะ กับอุปลัมบันตระกูลโมคคัลลานะ กับอุปลัมบันตระกูล
กัจจายนะ กับอุปลัมบันตระกูลวาเสฏฐะว่า “ท่านเป็นคนตระกูลโกสิยะ ท่านเป็นคน
ตระกูลภารทวาชะ” ต้องอาบัติปาจิตติยทุก ๆ คำพูด

กล่าวเสียด้วยตระกูลชั้นสูง

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันผู้มีตระกูลชั้นต่ำด้วย(คำบ่งถึง)ตระกูลชั้นสูง คือ กล่าว
กับอุปลัมบันตระกูลโกสิยะ กับอุปลัมบันตระกูลภารทวาชะว่า “ท่านเป็นคนตระกูล
โคตมะ ท่านเป็นคนตระกูลโมคคัลลานะ ท่านเป็นคนตระกูลกัจจายนะ ท่านเป็นคน
ตระกูลวาเสฏฐะ” ต้องอาบัติปาจิตติยทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันผู้มีตระกูลชั้นสูงด้วย(คำบ่งถึง)ตระกูลชั้นสูง คือ กล่าว
กับอุปลัมบันตระกูลโคตมะ กับอุปลัมบันตระกูลโมคคัลลานะ กับอุปลัมบันตระกูล
กัจจายนะ กับอุปลัมบันตระกูลวาเสฏฐะว่า “ท่านเป็นคนตระกูลโคตมะ ท่านเป็นคน
ตระกูลโมคคัลลานะ ท่านเป็นคนตระกูลกัจจายนะ ท่านเป็นคนตระกูลวาเสฏฐะ”
ต้องอาบัติปาจิตติยทุก ๆ คำพูด

๔. กล่าวเสียด้วยหน้าที่การงานชั้นต่ำ

[๑๙] อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้
อุปลัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันมีหน้าที่การงานชั้นต่ำด้วย(คำบ่งถึง)หน้าที่
การงานชั้นต่ำ คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นช่างถากไม้ กับอุปลัมบันผู้เป็นคนเทขะ
ว่า “ท่านเป็นช่างถากไม้ ท่านเป็นคนเทขะ” ต้องอาบัติปาจิตติยทุก ๆ คำพูด

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตียกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันมีหน้าที่การงานชั้นสูงด้วย(คำบ่งถึง)หน้าที่การงาน
ชั้นต่ำ คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นชาวนา กับอุปลัมบันผู้เป็นพ่อค้า กับอุปลัมบัน
ผู้เป็นคนเลี้ยงโคว่า “ท่านเป็นช่างถากไม้ ท่านเป็นคนเทขยะ” ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ทุก ๆ คำพูด

กล่าวเสียดสีด้วยหน้าที่การงานชั้นสูง

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันมีหน้าที่การงานชั้นต่ำด้วย(คำบ่งถึง)หน้าที่การงานชั้น
สูง คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นช่างถากไม้ กับอุปลัมบันผู้เป็นคนเทขยะว่า “ท่าน
เป็นชาวนา ท่านเป็นพ่อค้า ท่านเป็นคนเลี้ยงโค” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันมีหน้าที่การงานชั้นสูงด้วย(คำบ่งถึง)หน้าที่การงานชั้น
สูง คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นชาวนา กับอุปลัมบันผู้เป็นพ่อค้า กับอุปลัมบันผู้
เป็นคนเลี้ยงโคว่า “ท่านเป็นชาวนา ท่านเป็นพ่อค้า ท่านเป็นคนเลี้ยงโค” ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

๕. กล่าวเสียดสีด้วยศิลปวิทยาชั้นต่ำ

[๒๐] อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้
อุปลัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันมีศิลปวิทยาชั้นต่ำด้วย(คำบ่งถึง)ศิลปวิทยาชั้น
ต่ำ คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นช่างจักสาน กับอุปลัมบันผู้เป็นช่างหม้อ กับ
อุปลัมบันผู้เป็นช่างหูก กับอุปลัมบันผู้เป็นช่างหนัง กับอุปลัมบันผู้เป็นช่างกลบกว่า
“ท่านเป็นช่างจักสาน ท่านเป็นช่างหม้อ ท่านเป็นช่างหูก ท่านเป็นช่างหนัง ท่านเป็น
ช่างกลบก” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันมีศิลปวิทยาชั้นสูงด้วย(คำบ่งถึง)ศิลปวิทยาชั้นต่ำ คือ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นช่างนับ กับอุปลัมบันผู้เป็นนักคำนวณ กับอุปลัมบันผู้เป็นนักเขียนว่า “ท่านเป็นช่างจักสาน ท่านเป็นช่างหม้อ ท่านเป็นช่างหูก ท่านเป็นช่างหนัง ท่านเป็นช่างกลบก” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

กล่าวเสียดสีด้วยศิลปวิทยาชั้นสูง

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันผู้มีศิลปวิทยาชั้นต่ำด้วย(คำบ่งถึง)ศิลปวิทยาชั้นสูง คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นช่างจักสาน กับอุปลัมบันผู้เป็นช่างหม้อ กับอุปลัมบันผู้เป็นช่างหูก กับอุปลัมบันผู้เป็นช่างหนัง กับอุปลัมบันผู้เป็นช่างกลบกว่า “ท่านเป็นช่างนับ ท่านเป็นนักคำนวณ ท่านเป็นนักเขียน” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาทต้องการจะทำให้อุปลัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันผู้มีศิลปวิทยาชั้นสูงด้วย(คำบ่งถึง)ศิลปวิทยาชั้นสูง คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นช่างนับ กับอุปลัมบันผู้เป็นนักคำนวณ กับอุปลัมบันผู้เป็นนักเขียนว่า “ท่านเป็นช่างนับ ท่านเป็นนักคำนวณ ท่านเป็นนักเขียน” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

๖. กล่าวเสียดสีด้วยความเจ็บไข้

[๒๑] อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นโรคที่เลวด้วย(คำบ่งถึง)โรคที่เลว คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นโรคเรื้อน กับอุปลัมบันผู้เป็นโรคฝี กับอุปลัมบันผู้เป็นโรคกลาก กับอุปลัมบันผู้เป็นโรคมองคร้อ กับอุปลัมบันผู้เป็นโรคลมบ้าหมูว่า “ท่านเป็นโรคเรื้อน ท่านเป็นโรคฝี ท่านเป็นโรคกลาก ท่านเป็นโรคมองคร้อ ท่านเป็นโรคลมบ้าหมู” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นโรคที่ดีด้วย(คำบ่งถึง)โรคที่เลว คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นโรคเบาหวานว่า “ท่านเป็นโรคเรื้อน ท่านเป็นโรคฝี ท่านเป็นโรคกลาก ท่านเป็นโรคมองคร้อ ท่านเป็นโรคลมบ้าหมู” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นโรคที่เลวด้วย(คำบ่งถึง)โรคที่ดี คือ กล่าวกับ
อุปลัมบันผู้เป็นโรคเรื้อน กับอุปลัมบันผู้เป็นโรคฝี กับอุปลัมบันผู้เป็นโรคกลาก
กับอุปลัมบันผู้เป็นโรคมองคร้อ กับอุปลัมบันผู้เป็นโรคลมบ้าหมูว่า “ท่านเป็นโรค
เบาหวาน” ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์ทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นโรคที่ดีด้วย(คำบ่งถึง)โรคที่ดี คือ กล่าวกับ
อุปลัมบันผู้เป็นโรคเบาหวานว่า “ท่านเป็นโรคเบาหวาน” ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์
ทุก ๆ คำพูด

๗. กล่าวเสียดสีด้วยรูปลักษณะที่เลว

[๒๒] อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้
อุปลัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันมีรูปลักษณะที่เลวด้วย(คำบ่งถึง)รูปลักษณะที่เลว
คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้สูงเกินไป กับอุปลัมบันผู้เตี้ยเกินไป กับอุปลัมบันผู้ดำเกินไป
กับอุปลัมบันผู้ขาวเกินไปว่า “ท่านเป็นคนสูงเกินไป ท่านเป็นคนเตี้ยเกินไป ท่านเป็น
คนดำเกินไป ท่านเป็นคนขาวเกินไป” ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์ทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันมีรูปลักษณะที่ดีด้วย(คำบ่งถึง)รูปลักษณะที่เลว คือ กล่าว
กับอุปลัมบันผู้ไม่สูงนัก กับอุปลัมบันผู้ไม่เตี้ยนัก กับอุปลัมบันผู้ไม่ดำนัก กับ
อุปลัมบันผู้ไม่ขาวนักกว่า “ท่านเป็นคนสูงเกินไป ท่านเป็นคนเตี้ยเกินไป ท่านเป็นคน
ดำเกินไป ท่านเป็นคนขาวเกินไป” ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์ทุก ๆ คำพูด

กล่าวเสียดสีด้วยรูปลักษณะที่ดี

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันมีรูปลักษณะที่เลวด้วย(คำบ่งถึง)รูปลักษณะที่ดี คือ กล่าว
กับอุปลัมบันผู้สูงเกินไป กับอุปลัมบันผู้เตี้ยเกินไป กับอุปลัมบันผู้ดำเกินไป กับ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มสวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

อุปสัมบันผู้ชาวเกินไปว่า “ท่านเป็นคนไม่สูงนัก ท่านเป็นคนไม่เตี้ยนักท่านเป็นคนไม่ดำนัก ท่านเป็นคนไม่ขาวนัก” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปสัมบันมีรูปลักษณะที่ดีด้วย(คำบ่งถึง)รูปลักษณะที่ดี คือ กล่าวกับ
อุปสัมบันผู้ไม่สูงเกินไป กับอุปสัมบันผู้ไม่เตี้ยเกินไป กับอุปสัมบันผู้ไม่ดำเกินไป กับ
อุปสัมบันผู้ไม่ขาวเกินไปว่า “ท่านเป็นคนไม่สูงนัก ท่านเป็นคนไม่เตี้ยนัก ท่านเป็น
คนไม่ดำนัก ท่านเป็นคนไม่ขาวนัก” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

๘. กล่าวเสียด้วยกิเลส

[๒๓] อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้
อุปสัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปสัมบันผู้มีกิเลสที่เลวด้วย(คำบ่งถึง)กิเลสที่เลว คือ
กล่าวกับอุปสัมบันผู้ถูกราคะกลุ้มรุม กับอุปสัมบันผู้ถูกโทสะกลุ้มรุม กับอุปสัมบันผู้
ถูกโมหะกลุ้มรุมว่า “ท่านเป็นผู้ถูกราคะกลุ้มรุม ท่านเป็นผู้ถูกโทสะกลุ้มรุม ท่าน
เป็นผู้ถูกโมหะกลุ้มรุม” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปสัมบันผู้มีภาวะไร้กิเลสด้วย(คำบ่งถึง)ภาวะไร้กิเลส คือ กล่าวกับ
อุปสัมบันผู้ปราศจากราคะ กับอุปสัมบันผู้ปราศจากโทสะ กับอุปสัมบันผู้ปราศจาก
โมหะว่า “ท่านเป็นผู้ถูกราคะกลุ้มรุม ท่านเป็นผู้ถูกโทสะกลุ้มรุม ท่านเป็นผู้ถูกโมหะ
กลุ้มรุม” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปสัมบันผู้มีกิเลสที่เลวด้วย(คำบ่งถึง)ภาวะไร้กิเลส คือ กล่าวกับ
อุปสัมบันผู้ถูกราคะกลุ้มรุม กับอุปสัมบันผู้ถูกโทสะกลุ้มรุม กับอุปสัมบันผู้ถูกโมหะ
กลุ้มรุมว่า “ท่านเป็นผู้ปราศจากราคะ ท่านเป็นผู้ปราศจากโทสะ ท่านเป็นผู้ปราศ
จากโมหะ” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปสัมบันผู้มีภาวะไร้กิเลสด้วย(คำบ่งถึง)ภาวะไร้กิเลส คือ กล่าว

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

กับอุปลัมบันผู้ปราศจากราคะ กับอุปลัมบันผู้ปราศจากโทสะ กับอุปลัมบันผู้ปราศจากโมหะว่า “ท่านเป็นผู้ปราศจากราคะ ท่านเป็นผู้ปราศจากโทสะ ท่านเป็นผู้ปราศจากโมหะ” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

๙. กล่าวเสียดสีด้วยอาบัติ

[๒๔] อุปลัมบันต้องการจะด่า ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันที่เลวด้วยเรื่องที่เลว คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้ต้องอาบัติปาราชิก กับอุปลัมบันผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส กับอุปลัมบันผู้ต้องอาบัติถุลลัจจัย กับอุปลัมบันผู้ต้องอาบัติปาจิตตีย์ กับอุปลัมบันผู้ต้องอาบัติปาฏิเทสนีเย กับอุปลัมบันผู้ต้องอาบัติทุกกฏ กับอุปลัมบันผู้ต้องอาบัติทุพภาสิตว่า “ท่านต้องอาบัติปาราชิก ท่านต้องอาบัติสังฆาทิเสส ท่านต้องอาบัติถุลลัจจัย ท่านต้องอาบัติปาจิตตีย์ ท่านต้องอาบัติปาฏิเทสนีเย ท่านต้องอาบัติทุกกฏ ท่านต้องอาบัติทุพภาสิต” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันต้องการจะด่า ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันผู้มีคุณธรรมสูงด้วยเรื่องที่เลว คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นโสดาบันว่า “ท่านต้องอาบัติปาราชิก ฯลฯ ท่านต้องอาบัติทุพภาสิต” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันต้องการจะด่า ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันที่เลวด้วย(คำบ่งถึง)คุณธรรมสูง คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้ต้องอาบัติปาราชิก ฯลฯ อุปลัมบันผู้ต้องอาบัติทุพภาสิตว่า “ท่านเป็นโสดาบัน” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันต้องการจะด่า ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปลัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปลัมบันผู้มีคุณธรรมชั้นสูงด้วย(คำบ่งถึง)คุณธรรมชั้นสูง คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นโสดาบันว่า “ท่านเป็นโสดาบัน” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

๑๐. กล่าวเสียดสีด้วยคำด่าหยาบ

[๒๕] อุปสัมบันต้องการจะด่า ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้
อุปสัมบันเก้อเขิน กล่าวกับอุปสัมบันมีความประพจน์ด้วยคำด่าที่หยาบ คือ
กล่าวกับอุปสัมบันผู้มีความประพจน์ตั้งอุรุ กับอุปสัมบันผู้มีความประพจน์ตั้งแพะ
กับอุปสัมบันผู้มีความประพจน์ตั้งโค กับอุปสัมบันผู้มีความประพจน์ตั้งลา กับ
อุปสัมบันผู้มีความประพจน์ตั้งสัตว์ดิรัจฉาน กับอุปสัมบันผู้มีความประพจน์ตั้งสัตว์
นรกกว่า “ท่านเป็นอุรุ ท่านเป็นแพะ ท่านเป็นโค ท่านเป็นลา ท่านเป็นสัตว์ดิรัจฉาน
ท่านเป็นสัตว์นรก ท่านไม่มีสัคคิ หวังได้เพียงทุกคติเท่านั้น” ต้องอาบัติปาจิตติย
ทุก ๆ คำพูด

อุปสัมบันต้องการจะด่า ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปสัมบันผู้มีความประพจน์ตั้งสูงด้วยคำด่าที่หยาบ คือ กล่าวกับ
อุปสัมบันผู้เป็นบัณฑิต กับอุปสัมบันผู้ฉลาด กับอุปสัมบันผู้เป็นนักปราชญ์ กับ
อุปสัมบันผู้เป็นพหูสูตร กับอุปสัมบันผู้เป็นธรรมกถึกว่า “ท่านเป็นอุรุ ท่านเป็นแพะ
ท่านเป็นโค ท่านเป็นลา ท่านเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ท่านเป็นสัตว์นรก ท่านไม่มีสัคคิ
หวังได้เพียงทุกคติเท่านั้น” ต้องอาบัติปาจิตติยทุก ๆ คำพูด

กล่าวเสียดสีประชดด้วยคำด่าสุภาพ

อุปสัมบันต้องการจะด่า ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปสัมบันผู้มีความประพจน์ด้วยคำด่าสุภาพ คือ กล่าวกับ
อุปสัมบันผู้มีความประพจน์ตั้งอุรุ กับอุปสัมบันผู้มีความประพจน์ตั้งแพะ กับ
อุปสัมบันผู้มีความประพจน์ตั้งโค กับอุปสัมบันผู้มีความประพจน์ตั้งลา กับอุปสัมบัน
ผู้มีความประพจน์ตั้งสัตว์ดิรัจฉาน กับอุปสัมบันผู้มีความประพจน์ตั้งสัตว์นรกกว่า
“ท่านเป็นบัณฑิต ท่านเป็นคนฉลาด ท่านเป็นนักปราชญ์ ท่านเป็นพหูสูตร ท่านเป็น
ธรรมกถึก ท่านไม่มีทุกคติ หวังได้แต่สัคคิเท่านั้น” ต้องอาบัติปาจิตติยทุก ๆ คำพูด

อุปสัมบันต้องการจะด่า ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบัน
เก้อเขิน กล่าวกับอุปสัมบันผู้มีความประพจน์ตั้งสูงด้วยคำด่าสุภาพ คือ กล่าวกับอุปสัมบัน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๑.มุสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

ผู้เป็นบัณฑิต กับอุปสัมบันผู้ฉลาด กับอุปสัมบันผู้เป็นนักปราชญ์ กับอุปสัมบันผู้เป็นพหูสูตร กับอุปสัมบันผู้เป็นธรรมกถึกว่า “ท่านเป็นบัณฑิต ท่านเป็นคนฉลาด ท่านเป็นนักปราชญ์ ท่านเป็นพหูสูตร ท่านเป็นธรรมกถึก ท่านไม่มีทุจริต หวังได้แต่สุคติเท่านั้น” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

๑. กล่าวเสียดสีด้วยชาติกำเนิดต่ำ

[๒๖] อุปสัมบันต้องการจะต่ำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบันเกอเขิน กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกเป็นคน จัญทาล เป็นคนจักสาน เป็นนายพราน เป็นช่างรถ เป็นคนเทขยะ” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

กล่าวเสียดสีด้วยชาติกำเนิดสูง

อุปสัมบันต้องการจะต่ำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบันเกอเขิน กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกเป็นกษัตริย์ เป็นพราหมณ์” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

๒. กล่าวเสียดสีด้วยชื่อที่เลว

[๒๗] อุปสัมบันต้องการจะต่ำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบันเกอเขิน กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกชื่ออวกัณณะ ชื่อชวกัณณะ ชื่อธนิฏฐกะ ชื่อสวิฏฐกะ ชื่อกุลวัฑฒกะ” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด ฯลฯ

กล่าวเสียดสีด้วยชื่อที่ดี

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกชื่อพุทธรักขิต ชื่อธัมมรักขิต ชื่อสังฆรักขิต” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด ฯลฯ

๓. กล่าวเสียดสีด้วยตระกูลชั้นต่ำ

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกตระกูลโกสิยะ ตระกูลการทวาชะ ฯลฯ”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๑.มุลสาหาทรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

กล่าวเสียดสีด้วยตระกูลชั้นสูง

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกตระกูลโคตมะ ตระกูลโมคคัลลานะ ตระกูลกัจจายนะ ตระกูลวาเสฏฐะ ฯลฯ”

๔. กล่าวเสียดสีด้วยหน้าที่การงานชั้นต่ำ

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกเป็นช่างถากไม้ เป็นคนเทขยะ ฯลฯ”

กล่าวเสียดสีด้วยหน้าที่การงานชั้นสูง

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกเป็นชาวนา เป็นพ่อค้า เป็นคนเลี้ยงโค ฯลฯ”

๕. กล่าวเสียดสีด้วยศิลปวิทยาชั้นต่ำ

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกเป็นช่างจักสาน เป็นช่างหม้อ เป็นช่างหูก เป็นช่างหนัง เป็นช่างกลบกล ฯลฯ”

กล่าวเสียดสีด้วยศิลปวิทยาชั้นสูง

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกเป็นช่างนับ เป็นนักคำนวณ เป็นนักเขียน ฯลฯ”

๖. กล่าวเสียดสีด้วยความเจ็บไข้

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกเป็นโรคเรื้อน เป็นโรคฝี เป็นโรคกลาก เป็นโรคมอกร่อ เป็นโรคลมบ้าหมู ฯลฯ”

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกเป็นโรคเบาหวาน ฯลฯ”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

๗. กล่าวเสียดสีด้วยรูปลักษณะที่เลว

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกเป็นคนสูงเกินไป เป็นคนเตี้ยเกินไป เป็นคนดำเกินไป เป็นคนขาวเกินไป ฯลฯ”

กล่าวเสียดสีด้วยรูปลักษณะที่ดี

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกเป็นคนไม่สูงนัก เป็นคนไม่เตี้ยนัก เป็นคนไม่ดำนัก เป็นคนไม่ขาวนัก ฯลฯ”

๘. กล่าวเสียดสีด้วยกิเลส

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกถูกราคะกลุ้มรุม ถูกโทสะกลุ้มรุม ถูกโมหะกลุ้มรุม ฯลฯ”

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกที่ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ ปราศจากโมหะ ฯลฯ”

๙. กล่าวเสียดสีด้วยอาบัติ

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกต้องอาบัติปาราชิก ฯลฯ ต้องอาบัติทุพภาสิต ฯลฯ”

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกเป็นโสดาบัน ฯลฯ”

๑๐. กล่าวเสียดสีด้วยคำดำที่หยาบ

กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกมีความประพัตติตั้งอุล्ल มีความประพัตติตั้งแพะ มีความประพัตติตั้งโค มีความประพัตติตั้งลา มีความประพัตติตั้งสัตว์ดิรัจฉาน มีความประพัตติตั้งสัตว์นรก ภิกษุเหล่านั้นไม่มีสัคคติ หวังได้เพียงทุกติเท่านั้น” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มุสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

กล่าวเสียด้วยคำดำที่สุภาพ

[๒๘] อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้
อุปสัมบันเก้อเขิน กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวก เป็นบัณฑิต
เป็นคนฉลาด เป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูตร เป็นธรรมกถึก ภิกษุเหล่านั้นไม่มีทุกติ
หวังได้แต่สุดคติเท่านั้น” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

๑. กล่าวเสียด้วยชาติกำเนิดต่ำ

[๒๙] อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้
อุปสัมบันเก้อเขิน กล่าวอย่างนี้ว่า “ภิกษุพวกใดกันแน่เป็นคนจัญทาล เป็นคน
จักษาน เป็นนายพราน เป็นช่างรถ เป็นคนเทขยะ” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ
คำพูด ฯลฯ^๑

๑๐. กล่าวเสียด้วยคำดำที่สุภาพ

อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบัน
เก้อเขิน กล่าวอย่างนี้ว่า “ภิกษุพวกใดกันแน่เป็นบัณฑิต เป็นคนฉลาด เป็นนัก
ปราชญ์ เป็นพหูสูตร เป็นธรรมกถึก ภิกษุเหล่านั้นไม่มีทุกติ หวังได้แต่สุดคติเท่านั้น”
ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

๑. กล่าวเสียด้วยชาติกำเนิดต่ำ

[๓๐] อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้
อุปสัมบันเก้อเขิน กล่าวอย่างนี้ว่า “พวกเราไม่ใช่คนจัญทาล คนจักษาน นายพราน
ช่างรถ คนเทขยะ ฯลฯ”^๑

๑๐. กล่าวเสียด้วยคำดำที่สุภาพ

“พวกเราไม่ใช่บัณฑิต คนฉลาด นักปราชญ์ พหูสูตร ธรรมกถึก พวกเรา
ไม่มีทุกติ หวังได้แต่สุดคติเท่านั้น” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความพิสดาร ข้อ ๑๖-๒๕ หน้า ๒๐๕-๒๑๔

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๒๑๗ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุลาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

อุปลัมบันกล่าวเสียดสือนุปลัมบัน^๑

๑. กล่าวเสียดสือนุปลัมบัน

[๓๑] อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้
อนุปลัมบันก่อเขิน กล่าวกับอนุปลัมบันชาติกำเนิดต่ำด้วย(คำบ่งถึง)ชาติกำเนิดต่ำ
ฯลฯ กล่าวกับอนุปลัมบันชาติกำเนิดสูงด้วย(คำบ่งถึง)ชาติกำเนิดต่ำ ฯลฯ กล่าวกับ
อนุปลัมบันชาติกำเนิดต่ำด้วย(คำบ่งถึง)ชาติกำเนิดสูง ฯลฯ

๑๐. กล่าวเสียดสือนุปลัมบัน

กล่าวกับอนุปลัมบันผู้มีคุณสมบัติสูงด้วยคำต่ำสุภาพ คือ กล่าวกับอนุปลัมบัน
ผู้เป็นบัณฑิต กับอนุปลัมบันผู้ฉลาด กับอนุปลัมบันผู้เป็นนักปราชญ์ กับอนุปลัมบัน
ผู้เป็นพหูสูตร กับอนุปลัมบันผู้เป็นธรรมกถึกว่า “ท่านเป็นบัณฑิต ท่านเป็นคนฉลาด
ท่านเป็นนักปราชญ์ ท่านเป็นพหูสูตร ท่านเป็นธรรมกถึก ท่านไม่มีทุกติ หวังได้แต่
สคติเท่านั้น” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

๑. กล่าวเสียดสือนุปลัมบัน

อุปลัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อนุปลัมบัน
ก่อเขิน กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีอนุปลัมบันบางพวกเป็น คนจัญทาล
เป็นคนจักษาน เป็นนายพราน เป็นช่างรถ เป็นคนเทขยะ ฯลฯ”

๑๐. กล่าวเสียดสือนุปลัมบัน

“ในพระธรรมวินัยนี้ มีอนุปลัมบันบางพวกเป็นบัณฑิต เป็นคนฉลาด เป็น
นักปราชญ์ เป็นพหูสูตร เป็นธรรมกถึก พวกเขาไม่มีทุกติ หวังได้แต่สคติเท่านั้น”
ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

เชิงอรรถ :

^๑ **อนุปลัมบันของภิกษุ** คือผู้มีได้อุปสมบทเป็นภิกษุ ได้แก่ ภิกษุณี สามเณร สามเณรี สิกขมานา
คฤหัสถ์ชาย-หญิง

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๒๑๘ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบัน
เก้อเขิน กล่าวอย่างนี้ว่า “อุปสัมบันพวกใดกันแน่เป็นคนจัญฑาล เป็นคนจักษสาน
เป็นนายพราน เป็นช่างรถ เป็นคนเทษยะ” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด ฯลฯ

“อุปสัมบันพวกใดกันแน่เป็นบัณฑิต เป็นคนฉลาด เป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูตร
เป็นธรรมกถึก” ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ คำพูด

อุปสัมบันต้องการจะดำ ต้องการจะสบประมาท ต้องการจะทำให้อุปสัมบัน
เก้อเขิน กล่าวอย่างนี้ว่า “พวกเราไม่ใช่คนจัญฑาล คนจักษสาน นายพราน ช่างรถ
คน เทษยะ ฯลฯ

พวกเราไม่ใช่บัณฑิต คนฉลาด นักปราชญ์ พหูสูตร ธรรมกถึก พวกเราไม่มี
ทศดี หวังได้แต่สุดดีเท่านั้น” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

๑. กล่าวเสียดสีด้วยชาติกำเนิดต่ำ

[๓๒] อุปสัมบันไม่ต้องการจะดำ ไม่ต้องการจะสบประมาท ไม่ต้องการจะทำให้
ให้อุปสัมบันเก้อเขิน แต่ต้องการจะเล่น กล่าวกับอุปสัมบันชาติกำเนิดต่ำด้วย
(คำบ่งถึง)ชาติกำเนิดต่ำ คือ กล่าวกับอุปสัมบันผู้เป็นคนจัญฑาล กับอุปสัมบันผู้เป็น
คนจักษสาน กับอุปสัมบันผู้เป็นนายพราน กับอุปสัมบันผู้เป็นช่างรถ กับอุปสัมบัน
ผู้เป็นคนเทษยะว่า “ท่านเป็นคนจัญฑาล ท่านเป็นคนจักษสาน ท่านเป็นนายพราน
ท่านเป็นช่างรถ ท่านเป็นคนเทษยะ” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

อุปสัมบันไม่ต้องการจะดำ ไม่ต้องการจะสบประมาท ไม่ต้องการจะทำให้
อุปสัมบันเก้อเขิน แต่ต้องการจะเล่น กล่าวกับอุปสัมบันชาติกำเนิดสูงด้วย(คำบ่ง
ถึง)ชาติกำเนิดต่ำ คือ กล่าวกับอุปสัมบันชาติกำเนิดกษัตริย์ ชาติกำเนิดพราหมณ์ว่า
“ท่านเป็นคนจัญฑาล ท่านเป็นคนจักษสาน ท่านเป็นนายพราน ท่านเป็นช่างรถ ท่าน
เป็นคนเทษยะ” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

กล่าวเสียดสีด้วยชาติกำเนิดสูง

อุปสัมบันไม่ต้องการจะดำ ไม่ต้องการจะสบประมาท ไม่ต้องการจะทำให้
อุปสัมบันเก้อเขิน แต่ต้องการจะเล่น กล่าวกับอุปสัมบันชาติกำเนิดต่ำด้วย(คำบ่ง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

ถึง)ชาติกำเนิดสูง คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นจันทาล กับอุปลัมบันผู้เป็นคนจัก
สาน กับอุปลัมบันผู้เป็นนายพราน กับอุปลัมบันผู้เป็นช่างรถ กับอุปลัมบันผู้เป็นคน
เทษยะว่า “ท่านเป็นกษัตริย์ ท่านเป็นพราหมณ์” ต้องอาบัติทุกุฬาสัตทุก ๆ คำพูด
อุปลัมบันไม่ต้องการจะด่า ไม่ต้องการจะสบประมาท ไม่ต้องการจะทำให้
อุปลัมบันเก้อเขิน แต่ต้องการจะเล่น กล่าวกับอุปลัมบันชาติกำเนิดสูงด้วย(คำบ่งถึง)
ชาติกำเนิดสูง คือ กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นกษัตริย์ กับอุปลัมบันผู้เป็นพราหมณ์ว่า
“ท่านเป็นกษัตริย์ ท่านเป็นพราหมณ์” ต้องอาบัติทุกุฬาสัตทุก ๆ คำพูด

๒. กล่าวเสียดสีด้วยชื่อ

อุปลัมบันไม่ต้องการจะด่า ไม่ต้องการจะสบประมาท ไม่ต้องการจะทำให้
อุปลัมบันเก้อเขิน แต่ต้องการจะเล่น กล่าวกับอุปลัมบันมีชื่อเลวด้วยชื่อที่เลว ฯลฯ
กล่าวกับอุปลัมบันมีชื่อดีด้วยชื่อที่เลว ฯลฯ กล่าวกับอุปลัมบันมีชื่อที่เลวด้วยชื่อที่ดี
 ฯลฯ กล่าวกับอุปลัมบันมีชื่อดีด้วยชื่อที่ดี ฯลฯ

๓๐. กล่าวเสียดสีด้วยคำด่า

กล่าวกับอุปลัมบันผู้เป็นบัณฑิต กับอุปลัมบันผู้ฉลาด กับอุปลัมบันผู้เป็นนัก
ปราชญ์ กับอุปลัมบันผู้เป็นพหูสูตร กับอุปลัมบันผู้เป็นธรรมกถึกว่า “ท่านเป็น
บัณฑิต ท่านเป็นคนฉลาด ท่านเป็นนักปราชญ์ ท่านเป็นพหูสูตร ท่านเป็นธรรมกถึก
ท่านไม่มีทุกคติ หวังได้แต่สุดคติเท่านั้น” ต้องอาบัติทุกุฬาสัตทุก ๆ คำพูด

๑. กล่าวเสียดสีด้วยชาติกำเนิดต่ำ

[๓๓] อุปลัมบันไม่ต้องการจะด่า ไม่ต้องการจะสบประมาท ไม่ต้องการจะทำ
ให้อุปลัมบันเก้อเขิน แต่ต้องการจะเล่น กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มี
ภิกษุบางพวกเป็นคนจันทาล เป็นคนจักสาน เป็นนายพราน เป็นช่างรถ เป็นคน
เทษยะ” ฯลฯ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มุสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

๑๐. กล่าวเสียด้วยคำต่ำ

“ในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุบางพวกเป็นบัณฑิต เป็นคนฉลาด เป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูตร เป็นธรรมกถึก พวกเธอไม่มีหุนหัน หวังได้แต่สุคติเท่านั้น” ต้องอาบัติทุกขโทษทุก ๆ คำพูด

๑. กล่าวเสียด้วยชาติกำเนิดต่ำ

อุปลัมบันไม่ต้องการจะต่ำ ไม่ต้องการจะสบประมาท ไม่ต้องการจะทำให้
 อุปลัมบันเก้อเขิน แต่ต้องการจะเล่น กล่าวอย่างนี้ว่า “ภิกษุพวกใดกันแน่เป็นคน
 จัญทาล เป็นคนจกसान เป็นนายพราน เป็นช่างรถ เป็นคนเทษยะ” ฯลฯ

๑๐. กล่าวเสียด้วยคำต่ำ

“ภิกษุพวกใดกันแน่เป็นบัณฑิต เป็นคนฉลาด เป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูตร เป็น
 ธรรมกถึก” ต้องอาบัติทุกขโทษทุก ๆ คำพูด

๑. กล่าวเสียด้วยชาติกำเนิด

อุปลัมบันไม่ต้องการจะต่ำ ไม่ต้องการจะสบประมาท ไม่ต้องการจะทำให้
 อุปลัมบันเก้อเขิน แต่ต้องการจะเล่น กล่าวอย่างนี้ว่า “พวกเราไม่ใช่คนจัญทาล
 คนจกसान นายพราน ช่างรถ คนเทษยะ” ฯลฯ

๑๐. กล่าวเสียด้วยคำต่ำ

“พวกเราไม่ใช่บัณฑิต คนฉลาด นักปราชญ์ พหูสูตร ธรรมกถึก พวกเรา
 ไม่มีหุนหัน หวังได้แต่สุคติเท่านั้น” ต้องอาบัติทุกขโทษทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันกล่าวเสียสอนอุปลัมบัน

๑. กล่าวเสียด้วยชาติกำเนิด

[๓๔] อุปลัมบันไม่ต้องการจะต่ำ ไม่ต้องการจะสบประมาท ไม่ต้องการจะ
 ทำให้อุปลัมบันเก้อเขิน แต่ต้องการจะเล่น กล่าวกับอุปลัมบันชาติกำเนิดต่ำด้วย
 (คำบ่งถึง)ชาติกำเนิดต่ำ ฯลฯ กล่าวกับอุปลัมบันชาติกำเนิดสูงด้วยชาติกำเนิดต่ำ
 ฯลฯ กล่าวกับอุปลัมบันชาติกำเนิดต่ำด้วยชาติกำเนิดสูง ฯลฯ กล่าวกับอุปลัมบัน
 ชาติกำเนิดสูงด้วยชาติกำเนิดสูง ฯลฯ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

๑๐. กล่าวเสียด้วยคำด่า

กล่าวกับอนุปลัมบันผู้มีคุณสมบัติสูงด้วยคำด่าสุภาพ คือ กล่าวกับอนุปลัมบันผู้เป็นบัณฑิต กับอนุปลัมบันผู้เป็นคนฉลาด กับอนุปลัมบันผู้เป็นนักปราชญ์ กับอนุปลัมบันผู้เป็นพหูสูตร กับอนุปลัมบันผู้เป็นธรรมกถึกว่า “ท่านเป็นบัณฑิต ท่านเป็นคนฉลาด ท่านเป็นนักปราชญ์ ท่านเป็นพหูสูตร ท่านเป็นธรรมกถึก ท่านไม่มีทุกติหวังได้แต่สุดคติเท่านั้น” ต้องอาบัติทุพภาษิตทุก ๆ คำพูด

๑. กล่าวเสียด้วยชาติกำเนิด

อุปสัมบันไม่ต้องการจะด่า ไม่ต้องการจะสบประมาท ไม่ต้องการจะทำให้อนุปลัมบันเก้อเขิน แต่ต้องการจะเล่น กล่าวอย่างนี้ว่า “ในพระธรรมวินัยนี้ มีอนุปลัมบันบางพวกเป็นคนจัญทาล เป็นคนจกसान เป็นนายพราน เป็นช่างรถเป็นคนเทขยะ” ฯลฯ

๑๐. กล่าวเสียด้วยคำด่า

“ในพระธรรมวินัยนี้ มีอนุปลัมบันบางพวกเป็นบัณฑิต เป็นคนฉลาด เป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูตร เป็นธรรมกถึก พวกเขาไม่มีทุกติ หวังได้แต่สุดคติเท่านั้น” ต้องอาบัติทุพภาษิตทุก ๆ คำพูด

๑. กล่าวเสียด้วยชาติกำเนิด

อุปสัมบันไม่ต้องการจะด่า ไม่ต้องการจะสบประมาท ไม่ต้องการจะทำให้อนุปลัมบันเก้อเขิน แต่ต้องการจะเล่น กล่าวอย่างนี้ว่า “อนุปลัมบันพวกใดกันแน่เป็นคนจัญทาล เป็นคนจกसान เป็นนายพราน เป็นช่างรถ เป็นคนเทขยะ” ฯลฯ

๑๐. กล่าวเสียด้วยคำด่า

“อนุปลัมบันพวกใดกันแน่เป็นบัณฑิต เป็นคนฉลาด เป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูตร เป็นธรรมกถึก” ต้องอาบัติทุพภาษิตทุก ๆ คำพูด

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มุลสวาทวรรค ๒.โอมสวาทสิกขาบท อนาปัตติวาร

๑. กล่าวเสียด้วยชาติกำเนิด

อุปสัมบันไม่ต้องการจะดำ ไม่ต้องการจะสบประมาท ไม่ต้องการจะทำให้
 อนุปสัมบันเก้อเขิน แต่ต้องการจะเล่น กล่าวอย่างนี้ว่า “พวกเราไม่ใช่คนจัญทาล
 คนจักษสาน นายพราน ข่างรถ คนเทขยะ” ฯลฯ

๑๐. กล่าวเสียด้วยคำดำ

“พวกเราไม่ใช่บัณฑิต เป็นคนฉลาด เป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูตร เป็นธรรมกถึก
 พวกเราไม่มีหุคติ หวังได้แต่สุคติเท่านั้น” ต้องอาบัติทุพภาสิตทุก ๆ คำพูด

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๓๕] ๑. ภิกษุมุ่งอรรถ
 ๒. ภิกษุมุ่งธรรม
 ๓. ภิกษุมุ่งพร่ำสอน
 ๔. ภิกษุวิกลจริต
 ๕. ภิกษุผู้มีจิตฟุ้งซ่าน
 ๖. ภิกษุผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนา
 ๗. ภิกษุดันบัญญัติ

โอมสวาทสิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๑.มุลสาหาทวรรค ๓.เปสญญสิกขาบท นินทานวัตถุ

๑. มุลสาหาทวรรค

๓. เปสญญสิกขาบท

ว่าด้วยการกล่าวส่อเสียด

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๓๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ไปยุแหย่พวกภิกษุผู้บาดหมางกัน ทะเลาะกัน วิวาทกัน คือฟังเรื่องข้างนี้แล้วไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายข้างนี้ ฟังเรื่องข้างโน้นแล้วมาบอกข้างนี้เพื่อทำลายข้างโน้น ด้วยเหตุนั้น ความบาดหมางที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น และความบาดหมางที่เกิดขึ้นแล้วก็รุนแรงยิ่งขึ้น

ภิกษุผู้มักน้อยสันโดษ ฯลฯ จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงไปยุแหย่พวกภิกษุผู้บาดหมางกัน ทะเลาะกัน วิวาทกัน คือฟังเรื่องข้างนี้แล้วไปบอกข้างโน้นเพื่อทำลายข้างนี้ ฟังเรื่องข้างโน้นแล้วมาบอกข้างนี้เพื่อทำลายข้างโน้น ด้วยเหตุนั้น ความบาดหมางที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น และความบาดหมางที่เกิดขึ้นแล้วก็รุนแรงยิ่งขึ้น” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอไปยุแหย่พวกภิกษุผู้บาดหมางกัน ทะเลาะกัน วิวาทกัน คือฟังเรื่องข้างนี้แล้วไปบอกข้างโน้นเพื่อทำลายข้างนี้ ฟังเรื่องข้างโน้นแล้วมาบอกข้างนี้เพื่อทำลายข้างโน้น ด้วยเหตุนั้น ความบาดหมางที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น และความบาดหมางที่เกิดขึ้นแล้วก็รุนแรงยิ่งขึ้น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มุลสาพาพรรค ๓.เปสญญสิกขาบท บทภาษณีย์

จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “อลอ โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงไปยุแหย่พวกภิกษุผู้บาดหมางกัน ทะเลาะกัน วิวาทกัน คือฟังเรื่องข้างนี้แล้วไปบอกข้างโน้นเพื่อทำลายข้างนี้ ฟังเรื่องข้างโน้นแล้วมาบอกข้างนี้เพื่อทำลายข้างโน้น ด้วยเหตุนั้น ความบาดหมางที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น และความบาดหมางที่เกิดขึ้นแล้วก็รุนแรงยิ่งขึ้น โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย อลอ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๓๗] ภิกษุต้องอาบัติปาจิตติย์ เพราะส่อเสียดภิกษุ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จม

สิกขาบทวิภังค์

[๓๘] ที่ชื่อว่า **ส่อเสียด** ได้แก่ คำส่อสียดด้วยอาการ ๒ อย่าง คือ (๑) ต้องการให้ผู้อื่นชอบตน (๒) ต้องการให้ผู้อื่นแตกกัน

ภิกษุกล่าวส่อเสียดด้วยอาการ ๑๐ อย่าง คือ (๑) ขาดิกำเนตบ้าง (๒) ชื่อบ้าง (๓) ตระกูลบ้าง (๔) หน้าที่การงานบ้าง (๕) ศิลปวิทยาบ้าง (๖) ความเจ็บไข้บ้าง (๗) รูปลักษณะบ้าง (๘) กิเลสบ้าง (๙) อาบัติบ้าง (๑๐) คำด่าบ้าง

บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **ขาดิกำเนต** ได้แก่ ขาดิกำเนต ๒ อย่าง คือ (๑) ขาดิกำเนตต่ำ (๒) ขาดิกำเนตสูง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มุลสาพาหรรค ๓.เปสญญสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **ชาติกำเนิดต่ำ** ได้แก่ ชาติกำเนิดคนจัณทาล ชาติกำเนิดคนจักษสาน ชาติกำเนิดนายพราน ชาติกำเนิดช่างรถ ชาติกำเนิดคนเทษยะ^๑ นี้จัดเป็นชาติกำเนิดต่ำ

ที่ชื่อว่า **ชาติกำเนิดสูง** ได้แก่ ชาติกำเนิดกษัตริย์ ชาติกำเนิดพราหมณ์ นี้จัดเป็นชาติกำเนิดสูง ฯลฯ^๒

ที่ชื่อว่า **คำต่ำ** ได้แก่ คำต่ำ ๒ อย่าง คือ (๑) คำต่ำหยาบ (๒) คำต่ำสุภาพ

ที่ชื่อว่า **คำต่ำหยาบ** ได้แก่ คำต่ำว่า ท่านเป็นอูลู ท่านเป็นแพะ ท่านเป็นโค ท่านเป็นลา ท่านเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ท่านเป็นสัตว์นรก ท่านไม่มีสคติ หวังได้แต่ทุกข์เท่านั้น คำต่ำที่เกี่ยวกับการร่วมประเวณี หรือคำต่ำที่เกี่ยวกับอวัยวะของชายหญิง นี้จัดเป็นคำต่ำหยาบ

ที่ชื่อว่า **คำต่ำสุภาพ** ได้แก่ คำต่ำว่า ท่านเป็นบัณฑิต ท่านเป็นคนฉลาด ท่านเป็นนักปราชญ์ ท่านเป็นพหูสูตร ท่านเป็นธรรมกถึก ท่านไม่มีทุกข์ หวังได้แต่สคติเท่านั้น นี้จัดเป็นคำต่ำสุภาพ

อุปสัมบันกล่าวส่อเสียดอุปสัมบัน

๑. กล่าวส่อเสียดด้วยชาติกำเนิดต่ำ

[๓๙] อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้กล่าวถึงท่านว่า คนจัณทาล คนจักษสาน นายพราน ช่างรถ คนเทษยะ” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

กล่าวส่อเสียดด้วยชาติกำเนิดสูง

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า ภิกษุชื่อนี้กล่าวถึงท่านว่า “ท่านกษัตริย์ ท่านพราหมณ์” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

เชิงอรรถ :

^๑ คนเทษยะ หรือคนเทอุจจาละ ดูเชิงอรรถ ข้อ ๑๕ หน้า ๒๐๒

^๒ ดูความพิสดาร ข้อ ๑๕ หน้า ๒๐๒-๒๐๔

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๑.มุลสาพาพรรค ๓.เปสญญสิกขาบท บทภาษณีย

๒. กล่าวส่อเสียดด้วยชื่อที่เลว

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้
 กล่าวถึงท่านว่า ท่านอวกัณณะ ท่านชวกัณณะ ท่านธัญญกะ ท่านสวัญญกะ
 ท่านกุลวัฑฒกะ” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

กล่าวส่อเสียดด้วยชื่อที่ดี

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้
 กล่าวถึงท่านว่า ท่านพุทธรักขิต ท่านธัมมรักขิต ท่านสังฆรักขิต” ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

๓. กล่าวส่อเสียดด้วยตระกูลชั้นต่ำ

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้
 กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นคนตระกูลโกสิยะ ท่านเป็นคนตระกูลภารทวาชะ” ต้อง
 อาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

กล่าวส่อเสียดด้วยตระกูลชั้นสูง

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้
 กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นคนตระกูลโคตมะ ท่านเป็นคนตระกูลโมคคัลลานะ ท่าน
 เป็นคนตระกูลกัจจายนะ ท่านเป็นคนตระกูลวาเสฏฐะ” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ
 คำพูด

๔. กล่าวส่อเสียดด้วยหน้าที่การงานชั้นต่ำ

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้
 กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นช่างถากไม้ ท่านเป็นคนเทษยะ” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ
 คำพูด

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มุลสาพาพรรค ๓.เปสญญสิกขาบท บทภาษณีย์

กล่าวส่อเสียดด้วยหน้าที่การงานชั้นสูง

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้ กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นชาวนา ท่านเป็นพ่อค้า ท่านเป็นคนเลี้ยงโค” ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์ทุก ๆ คำพูด

๕. กล่าวส่อเสียดด้วยศิลปวิทยาชั้นต่ำ

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้ กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นช่างจักสาน ท่านเป็นช่างหม้อ ท่านเป็นช่างหูก ท่านเป็นช่างหนัง ท่านเป็นช่างกลบกล” ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์ทุก ๆ คำพูด

กล่าวส่อเสียดด้วยศิลปวิทยาชั้นสูง

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้ กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นช่างนับ ท่านเป็นนักคำนวณ ท่านเป็นนักเขียน” ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์ทุก ๆ คำพูด

๖. กล่าวส่อเสียดด้วยความเจ็บไข้

[๔๐] อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้ กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นโรคเรื้อน ท่านเป็นโรคฝี ท่านเป็นโรคกลาก ท่านเป็นโรคมองคร้อ ท่านเป็นโรคลมบ้าหมู” ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์ทุก ๆ คำพูด

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้ กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นโรคเบาหวาน” ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์ทุก ๆ คำพูด

๗. กล่าวส่อเสียดด้วยรูปลักษณะที่เลว

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้ กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นคนสูงเกินไป ท่านเป็นคนเตี้ยเกินไป ท่านเป็นคนดำเกินไป ท่านเป็นคนขาวเกินไป” ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์ทุก ๆ คำพูด

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มุลาวาทรรค ๓.เปสญญสิกขาบท บทภาษณีย์

กล่าวส่อเสียดด้วยรูปลักษณะที่ดี

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้
 กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นคนไม่สูงนัก ท่านเป็นคนไม่เตี้ยนัก ท่านเป็นคนไม่ดำนัก
 ท่านเป็นคนไม่ขาวนัก” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

๘. กล่าวส่อเสียดด้วยกิเลส

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้
 กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นผู้ถูกราคะกลุ้มรม ท่านเป็นผู้ถูกโทสะกลุ้มรม ท่านเป็นผู้ถูก
 โมหะกลุ้มรม” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้
 กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นผู้ปราศจากราคะ ท่านเป็นผู้ปราศจากโทสะ ท่านเป็น
 ผู้ปราศจากโมหะ” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

๙. กล่าวส่อเสียดด้วยอาบัติ

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้
 กล่าวถึงท่านว่า ท่านต้องอาบัติปาราชิก ท่านต้องอาบัติสังฆาทิเสส ท่านต้องอาบัติ
 ฤทธัจจย โทษต้องอาบัติปาจิตตีย์ ท่านต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ ท่านต้องอาบัติ
 ทุกกฏ ท่านต้องอาบัติทุพภาสิต” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้
 กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นโสดาบัน” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

๑๐. กล่าวส่อเสียดด้วยคำด่าหยาบ

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้
 กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นอุรุ ท่านเป็นแพะ ท่านเป็นโค ท่านเป็นลา ท่านเป็น
 สัตว์ดิรัจฉาน ท่านเป็นสัตว์นรก ท่านไม่มีสுகติ หวังได้แต่ทุกคติเท่านั้น” ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มุลสาาทวรรค ๓.เปสุญญสิกขาบท บทภาษณีย

กล่าวส่อเสียดด้วยคำด่าสภาพ

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้ กล่าวถึงท่านว่า ท่านเป็นบัณฑิต ท่านเป็นคนฉลาด ท่านเป็นนักปราชญ์ ท่านเป็นพหูสูตร ท่านเป็นธรรมกถึก ท่านไม่มีทุกคติ หวังได้แต่สุดคติเท่านั้น” ต้องอาบัติปาจิตติยทุก ๆ คำพูด

๑. กล่าวส่อเสียดด้วยชาติกำเนิดชั้นต่ำ

[๔๑] อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้กล่าวว่า ในพระธรรมวินัย มีภิกษุบางพวกเป็นคนจัญทาล เป็นคนจกसान เป็นนายพราน เป็นช่างรถ เป็นคนเทษยะ ภิกษุนั้นไม่กล่าวถึงคนอื่นแต่กล่าวถึงท่าน” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

กล่าวส่อเสียดด้วยชาติกำเนิดชั้นสูง

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้กล่าวว่า ในพระธรรมวินัย มีภิกษุบางพวกเป็นกษัตริย์ เป็นพราหมณ์ ภิกษุนั้นไม่กล่าวถึงคนอื่นแต่กล่าวถึงท่าน” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด ฯลฯ^๑

๑๐. กล่าวส่อเสียดด้วยคำด่าสภาพ

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้กล่าวว่า ในพระธรรมวินัย มีภิกษุบางพวกเป็นบัณฑิต เป็นคนฉลาด เป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูตร เป็นธรรมกถึก ภิกษุเหล่านั้นไม่มีทุกคติ หวังสุดคติแน่นอน ภิกษุนั้นไม่กล่าวถึงคนอื่นแต่กล่าวถึงท่าน” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

๑. กล่าวส่อเสียดด้วยชาติกำเนิดต่ำ

อุปสัมบันฟังคำของอุปสัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหยอุปสัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้กล่าวว่า ภิกษุพวกใดกันแน่เป็นคนจัญทาล เป็นคนจกसान เป็นนายพราน

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความพิสดาร ข้อ ๓๙-๔๐ หน้า ๒๒๖-๒๓๐

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๒๓๐ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มุลาวาทรรค ๓.เปสญญสิกขาบท บทภาษณีย์

เป็นช่างรถ เป็นคนเทษยะ ภิกษุนั้นไม่กล่าวถึงคนอื่นแต่กล่าวถึงท่าน” ต้องอาบัติ
 ทุกกฏทุก ๆ คำพูด ฯลฯ

๑๐. กล่าวส่อเสียดด้วยคำด่าสุภาพ

อุปลัมบันฟังคำของอุปลัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหย่อุปลัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้
 กล่าวว่า ภิกษุพวกใดกันแน่เป็นบัณฑิต เป็นคนฉลาด เป็นนักปราชญ์ เป็นพหูสูตร
 เป็นธรรมกถึก พวกเธอไม่มีทุกคติ หวังสุดดีได้แน่นอน ภิกษุนั้นไม่กล่าวถึงคนอื่น
 แต่กล่าวถึงท่าน” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

๑. กล่าวส่อเสียดด้วยชาติกำเนิดชั้นต่ำ

อุปลัมบันฟังคำของอุปลัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหย่อุปลัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้
 กล่าวว่า พวกเราไม่ใช่คนจัณทาล คนจักสาน นายพราน ช่างรถ คนเทษยะ ภิกษุ
 นั้นไม่กล่าวถึงคนอื่นแต่กล่าวถึงท่าน” ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด ฯลฯ

๑๐. กล่าวส่อเสียดด้วยคำด่าสุภาพ

อุปลัมบันฟังคำของอุปลัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหย่อุปลัมบันว่า “ภิกษุชื่อนี้
 กล่าวว่า พวกเราไม่ใช่บัณฑิต คนฉลาด นักปราชญ์ เป็นพหูสูตร เป็นธรรมกถึก
 พวกเราไม่มีทุกคติ หวังได้แต่สุดคติเท่านั้น ภิกษุนั้นไม่กล่าวถึงคนอื่นแต่กล่าวถึงท่าน”
 ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำพูด

เป็นอาบัติตามวัตถุ

[๔๒] อุปลัมบันฟังคำของอุปลัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหย่อุปลัมบัน ต้อง
 อาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำพูด

อุปลัมบันฟังคำของอุปลัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหย่อุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ
 อุปลัมบันฟังคำของอุปลัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหย่อุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ
 อุปลัมบันฟังคำของอุปลัมบัน แล้วไปกล่าวยุแหย่อุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๑.มสวาทวรรค ๓.เปสญญสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๔๓] ๑. ภิกษุไม่ต้องการให้ผู้อื่นขอบตน
๒. ภิกษุไม่ต้องการให้ผู้อื่นแตกกัน
๓. ภิกษุวิกลจริต
๔. ภิกษุต้นบัญญัติ

เปสญญสิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๑.มุลาวาทวรรค ๔.ปทโสธัมมสิกขาบท นินทานัตถุ

๑. มุลาวาทวรรค

๔. ปทโสธัมมสิกขาบท

ว่าด้วยการให้กล่าวธรรมเป็นบท ๆ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์สอนอุบาสกให้กล่าวธรรมแข่งกันเป็นบท ๆ พวกอุบาสกจึงไม่เคารพ ไม่ยำเกรง ไม่ปฏิบัติให้เหมาะสมในภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุผู้มักน้อยสันโดษ ฯลฯ จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โइन พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงสอนอุบาสกให้กล่าวธรรมแข่งกันเป็นบท ๆ เล่า พวกอุบาสกจึงไม่เคารพ ไม่ยำเกรง ไม่ปฏิบัติให้เหมาะสมในภิกษุทั้งหลาย” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอสอนอุบาสกให้กล่าวธรรมแข่งกันเป็นบท ๆ พวกอุบาสกจึงไม่เคารพ ไม่ยำเกรง ไม่ปฏิบัติให้เหมาะสมในภิกษุทั้งหลาย จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โइनพวกเธอจึงสอนอุบาสกให้กล่าวธรรมแข่งกันเป็นบท ๆ เล่า พวกอุบาสกจึงไม่เคารพ ไม่ยำเกรง ไม่ปฏิบัติให้เหมาะสมในภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๑.มสาวาทวรรค ๔.ปทโสธัมมสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๔๕] ก็ ภิกษุใดสอนอนุปสัมบันให้กล่าวธรรมเป็นบท ๆ ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๖] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มี
 พระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า อนุปสัมบัน คือ ยกเว้นภิกษุและภิกษุณี นอกนั้นชื่อว่าอนุปสัมบัน
 ที่ชื่อว่า เป็นบท ๆ ได้แก่ กล่าวเป็นบท กล่าวเป็นอนุบท กล่าวเป็นอนุอักขระ
 กล่าวเป็นอนุพยัญชนะ

ที่ชื่อว่า กล่าวเป็นบท คือ ภิกษุกับอนุปสัมบันเริ่มสวดพร้อมกัน จบลง
 พร้อมกัน

ที่ชื่อว่า กล่าวเป็นอนุบท คือ เริ่มสวดแยกกัน แต่จบลงพร้อมกัน

ที่ชื่อว่า กล่าวเป็นอนุอักขระ คือ เมื่อภิกษุสอนว่า "รูป อนิจจัง" แต่
 อนุปสัมบันสวดพร้อมกันว่า^๑ "รูป" แล้วหยุด

ที่ชื่อว่า กล่าวเป็นอนุพยัญชนะ คือ ภิกษุสอนให้ว่า "รูป อนิจจัง" แต่
 อนุปสัมบันเปล่งเสียงรับพร้อมกัน^๑ว่า "เวทนา อนิจจา"

บท อนุบท อนุอักขระ อนุพยัญชนะ ทั้งหมดนี้ชื่อว่าธรรมเป็นบท ๆ

ที่ชื่อว่า ธรรม ได้แก่ พุทธภาษิต สาวกภาษิต ฤาษีภาษิต เทวดาภาษิต ที่
 ประกอบด้วยอรรถ ที่ประกอบด้วยธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ คือเปล่งเสียงรับพร้อมกันกับภิกษุผู้สอน

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๒๓๔ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทรรค ๔.ปทโสธัมมสิกขาบท อนาปัตติวาร

คำว่า **สอนให้กล่าว** คือ สอนให้กล่าวเป็นบท ๆ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ

บท สอนให้กล่าวเป็นอักษร ๆ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ อักษร

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๗] อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปสัมบัน สอนให้กล่าวธรรมเป็น
บท ๆ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อนุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ สอนให้กล่าวธรรมเป็นบท ๆ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน สอนให้กล่าวธรรมเป็นบท ๆ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์

ทุกทุกกฏ

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปสัมบัน สอนให้กล่าวธรรมเป็นบท ๆ ต้อง
อาบัติทุกกฏ

อุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ สอนให้กล่าวธรรมเป็นบท ๆ ต้องอาบัติทุกกฏ

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน สอนให้กล่าวธรรมเป็นบท ๆ ไม่ต้อง
อาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๔๘] ๑. ภิกษุผู้เรียนพระพุทธพจน์ที่อาจารย์สอนให้ว่าพระพุทธวจนะพร้อม
กันกับอนุปสัมบัน

๒. ภิกษุผู้สาธยายพร้อมกัน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทรรค ๔.ปทโสธัมมสิกขาบท อนาปัตติวาร

๓. ภิกษุผู้ช่วยอนุปสัมบันผู้สวดคัมภีร์ที่คล้องส่วนมาก^๑ สวด(ส่วนที่ไม่คล้อง)พร้อมกันกับตน
๔. ภิกษุผู้ให้อนุปสัมบันที่สวดคลาดเคลื่อนไปสวดใหม่พร้อมกันกับตน
๕. ภิกษุวิกลจริต
๖. ภิกษุดันปัญญาติ

ปทโสธัมมสิกขาบทที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ **เยภุเยน ปคณํ คนถํ คัมภีร์ที่คล้องส่วนมาก** หมายถึงว่า "ถ้าคาถา ๑ คาถา จำไม่ได้เสีย ๑ บาท ส่วนบาทที่เหลือจำได้" (สเจ เอกคาถาย เอโก ปาทो नादज्जदि, अवसेसा आदज्जदि, ойъ येभुयेन पकुण्णको नाम - กงขา. ฎีกา ๓๗๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๒๓๖ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๑.มุลาวาทรรค ๕.สหเสยยสิกขาบท นิตานวัตถุ

๑.มุลาวาทรรค

๕. สหเสยยสิกขาบท

ว่าด้วยการนอนร่วมกัน

เรื่องภิกษุบวชใหม่

[๔๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อคคัพพเจตีย์ เขตเมืองอาฬวี สมัยนั้น พวกอุบาสกมาฟังธรรมที่อาราม เมื่อพระธรรมกถึกแสดงธรรมแล้ว พระภิกษุเถระทั้งหลายกลับไปที่อยู่ พวกภิกษุบวชใหม่นอนร่วมกันกับอุบาสกในโรงฉัน ขาดสติสัมปชัญญะเปลื้องกายละเมอ กรน พวกอุบาสกพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณพระคุณเจ้าทั้งหลายจึงนอนขาดสติสัมปชัญญะเปลื้องกายละเมอ กรน เล่า”

ทั้งหลายได้ยินพวกอุบาสกตำหนิ ประณาม โพนทะนาแล้ว บรรดาภิกษุผู้มักน้อยสันโดษ ฯลฯ จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณพวกภิกษุจึงนอนขาดสติสัมปชัญญะเปลื้องกายละเมอ กรน เล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิ พวกภิกษุบวชใหม่โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกภิกษุนอนร่วมกันกับอนุปสัมบันจริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรงตำหนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โณโมฆบุรุษเหล่านั้นจึงนอนร่วมกับอนุปสัมบันเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่ง ให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๑.มุลสาวาทวรรค ๕.สหเสยยสิกขาบท พระบัญญัติ

พระบัญญัติ

ก็ ภิกษุใดนอนรวมกันกับอนุปสัมบัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องภิกษุบวชใหม่ จบ

เรื่องสามเณรราहुล

[๕๐] ครั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เมืองอาฬวี ตามพระอัธยาศัยแล้ว ได้เสด็จจาริกไปทางกรุงโกสัมพี เสด็จจาริกไปโดยลำดับจนถึงกรุงโกสัมพี ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ ณ พทริการาม เขตกรุงโกสัมพีนั้น

ภิกษุทั้งหลายได้กล่าวกับท่านราहुล^๑ ดังนี้ว่า “ท่าน พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติ สิกขาบทไว้ว่า ภิกษุไม่พึงนอนรวมกันกับอนุปสัมบัน ท่านราहुล ท่านจงหาที่นอน”

คือนั้น ท่านราहुลหาที่นอนไม่ได้จึงไปนอนในวัจกุฎี^๒

ครั้นเวลาใกล้รุ่ง พระผู้มีพระภาคทรงตื่นบรรทมเสด็จไปวัจกุฎี ครั้นถึงแล้วจึง ทรงพระภาสะ แม่ท่านราहुลก็กระแอมรับ

“ใครอยู่ในที่นี่”

“ข้าพระพุทธเจ้าราहुล พระพุทธเจ้าข้า”

“ราहुล เธอมานอนที่นี่ทำไม”

ที่นั่น ท่านราहुลจึงกราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่ง กับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุนอนรวมกันกับอนุปสัมบัน ได้ ๒-๓ คืน” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

เชิงอรรถ :

^๑ พระราहुลยังบวชเป็นสามเณรอยู่

^๒ “วัจกุฎี” คือห้องสุขา

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๒๓๘ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๑.มสวาทวรรค ๕.สหเสยยสิกขาบท บทภาษณีย์

พระอนุบัญญัติ

[๕๑] อนึ่ง ภิกษุใดนอนรวมกันกับอนุสัมบันเกิน ๒-๓ คืบ ต้องอาบัติ
ปาจิตติย

เรื่องสามเณรราหุล จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๒] คำว่า อนึ่ง...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
อนึ่ง...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มี
พระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า อนุสัมบัน คือ ยกเว้นภิกษุ นอกนั้นชื่อว่าอนุสัมบัน

คำว่า เกิน ๒-๓ คืบ คือ มากกว่า ๒-๓ คืบ

คำว่า ร่วมกัน คือ ด้วยกัน

ที่ชื่อว่า หินนอน ได้แก่ หินนอนมีเครื่องมุงทั้งหมด มีเครื่องบังทั้งหมด หรือ
มีเครื่องมุงส่วนมาก มีเครื่องบังส่วนมาก

คำว่า นอน ความว่า เมื่อดวงอาทิตย์อัสดงในวันที่ ๔ เมื่ออนุสัมบันนอน
ภิกษุก็นอน ต้องอาบัติปาจิตติย เมื่อภิกษุนอนอนุสัมบันก็นอน ต้องอาบัติปาจิตติย
หรือทั้งภิกษุและอนุสัมบันนอน ต้องอาบัติปาจิตติย ภิกษุลุกขึ้นแล้วกลับไปนอน
อีก ต้องอาบัติปาจิตติย

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๕๓] อนุสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุสัมบัน นอนรวมกันเกิน ๒-๓
คืบ ต้องอาบัติปาจิตติย

อนุสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ นอนรวมกันเกิน ๒-๓ คืบ ต้องอาบัติปาจิตติย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุลสาพาทวรรค ๕.สหเสยยสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน นอนร่วมกันเกิน ๒-๓ คืน ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์

ตักทุกกฏ

ที่นอนมีเครื่องมุงครึ่งเดียว มีเครื่องบังครึ่งเดียว ต้องอาบัติทุกกฏ
อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ
อุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ นอนร่วมกันเกิน ๒-๓ คืน ต้องอาบัติทุกกฏ
อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน นอนร่วมกันเกิน ๒-๓ คืน ไม่ต้อง
อาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๕๔] ๑. ภิกษุนอนพัก ๒-๓ คืน
๒. ภิกษุพักต่ำกว่า ๒-๓ คืน
๓. ภิกษุพัก ๒ คืน พอดีนที่ ๓ ออกไปก่อนอรุณขึ้นแล้วกลับเข้ามา
๔. ภิกษุนอนร่วมกันในที่นอนมีเครื่องมุงทั้งหมด แต่ไม่มีเครื่องบัง
ทั้งหมด
๕. ภิกษุนอนร่วมกันในที่นอนมีเครื่องบังทั้งหมด แต่ไม่มีเครื่องมุง
ทั้งหมด
๖. ภิกษุนอนร่วมกันในที่นอนไม่มีเครื่องมุงส่วนมาก ไม่มีเครื่องบัง
ส่วนมาก
๗. ภิกษุนั่งในเมื่ออุปสัมบันนอน
๘. ภิกษุนอน อุปสัมบันนั่ง
๙. ภิกษุนั่งและอุปสัมบันก็นั่ง
๑๐. ภิกษุวิกลจริต
๑๑. ภิกษุต้นบัญญัติ

สหเสยยสิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุลาวาทวรรค ๖.ทุตียสทเสยยสิกขาบท นินทานัตถุ

๑. มุลาวาทวรรค

๖. ทุตียสทเสยยสิกขาบท

ว่าด้วยการนอนร่วมกันข้อที่ ๒

เรื่องพระอนรุทธะ

[๕๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระอนรุทธะเดินทางไปกรุงสาวัตถี แคว้นโกศล ถึงหมู่บ้านตำบลหนึ่งในเวลาเย็น สมัยนั้น มีหญิงคนหนึ่งจัดสร้างเรือนพักแรมไว้ในหมู่บ้านนั้น ครั้นนั้น ท่านพระอนรุทธะเข้าไปหาหญิงนั้นถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับหญิงนั้นดังนี้ว่า “น้องหญิง ถ้าเธอไม่ลำบากใจ อาตมาขอพักในเรือนพักแรมสัก ๑ คืน”

นางกล่าวว่า “นิมนต์ท่านพักเถิด เจ้าข้า”

ฝ่ายพวกคนเดินทางเหล่าอื่นก็ได้เข้าไปหาหญิงนั้นถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับหญิงนั้นดังนี้ว่า “คุณนายขอรับ หากคุณนายไม่ลำบากใจ พวกเราขอพักในเรือนพักแรมสัก ๑ คืน”

นางกล่าวว่า “หากพระคุณเจ้าผู้เข้มาก่อนอนุญาต ก็เชิญพวกท่านพักแรมได้”

พวกคนเดินทางจึงเข้าไปหาท่านพระอนรุทธะถึงที่พัก ครั้นถึงแล้วจึงกล่าวกับท่านพระอนรุทธะดังนี้ว่า “ท่านขอรับ ถ้าท่านไม่ลำบากใจ พวกกระผมขอพักในเรือนพักแรมสัก ๑ คืน”

ท่านพระอนรุทธะกล่าวว่า “เชิญท่านทั้งหลายพักเถิด”

ครั้งนั้นแล หญิงนั้นมีจิตรักใคร่ในท่านพระอนรุทธะตั้งแต่แรกเห็น ดังนั้น นางจึงเข้าไปหาพระเถระถึงที่พัก ครั้นถึงแล้วจึงกล่าวกับท่านว่า “พระคุณเจ้าอยู่ปะปนกับคนพวกนี้ไม่สะดวก ทางที่ดี ดิฉันควรจัดเตียงข้างในห้องถวายพระคุณเจ้า”

ท่านพระอนรุทธะรับนิมนต์โดยดุษณีภาพ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุลสาาทวรรค ๖.ทุติยสหเสยยสิกขาบท นินทานวัตถุ

ครั้นแล้ว นางจึงจัดเตียงข้างในห้องถวายด้วยตนเอง แล้วแต่งตัว ประพรมเครื่องหอม เข้าไปหาพระเถระถึงที่พัก ครั้นถึงแล้วจึงกล่าวกับท่านพระอนุรุธะนั้น ดังนี้ว่า “พระคุณเจ้า พระคุณเจ้ารูปงาม นาคู นามขม ส่วนดิฉันก็รูปงาม นาคู นามขม ทางที่ดี ดิฉันควรเป็นภรรยาของพระคุณเจ้า” เมื่อนางกล่าวอย่างนี้ ท่านพระอนุรุธะได้นิ่งเสีย แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ แม้ครั้งที่ ๓ หญิงนั้นก็กล่าวกับท่านพระอนุรุธะนั้น ดังนี้ว่า “พระคุณเจ้า พระคุณเจ้ารูปงาม นาคู นามขม ส่วนดิฉันก็รูปงาม นาคู นามขม ทางที่ดี ขอให้พระคุณเจ้ารับตัวดิฉันและสมบัติทั้งปวงเถิด” แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระอนุรุธะก็ได้นิ่งเสีย

ลำดับนั้น นางจึงเปลื้องผ้าออก เดินบ้าง ยืนบ้าง นั่งบ้าง นอนบ้างต่อหน้าพระเถระ

ที่นั่น พระเถระสำรวมอินทรีย์ ไม่แลดู ไม่พูดกับนาง

หญิงนั้นคิดว่า นาคูศรัทธา ไม่เคยมี คนส่วนมากสงฆ์พยอมให้เรา ๑๐๐ กหาปณะบ้าง ๑,๐๐๐ กหาปณะบ้าง แต่พระสมณะรูปนี้เราอ่อนวอน ก็ยังไม่ปรารถนาที่จะรับตัวเราและสมบัติทั้งปวง จึงนุ่งผ้าแล้วน้อมศีรษะลงแทบเท้าท่านพระอนุรุธะขอขมาว่า “พระคุณเจ้า ดิฉันได้กระทำความผิดเพราะความโง่เขลาเบาปัญญา ที่ได้กระทำอย่างนี้ ขอพระคุณเจ้าจงให้อภัยโทษแก่ดิฉันเพื่อสำรวมต่อไป”

พระเถระกล่าวว่า “น้องหญิง เอาเถิด การที่เธอได้ทำความผิดไปเพราะความโง่เขลาเบาปัญญา ที่ได้กระทำอย่างนี้เพราะเหตุที่เห็นความผิดเป็นความผิด แล้วแก้ไขให้ถูกต้อง ข้อนั้นอาตมายอมรับ เพราะการที่บุคคลเห็นความผิดเป็นความผิดแล้วแก้ไขให้ถูกต้องและสำรวมต่อไป นี่เป็นความเจริญในวินัยของพระอริยะ”

ครั้นราตรีนั้นผ่านพ้นไป หญิงนั้นได้เอาของเคี้ยวของฉันอย่างดีประเคนท่านพระอนุรุธะด้วยตนเอง กระทั่งท่านพระอนุรุธะฉันเสร็จ ละมือจากบาตร จึงอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ท่านพระอนุรุธะได้ชี้แจงให้หญิงนั้นผู้นั่งอยู่ ณ ที่สมควรเห็นชัด ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบชโลมใจ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มุลาวาทวรรค ๖.ทุตติยสทเสยยสิกขาบท พระบัญญัติ

ให้สดขึ้นร่าเริงด้วยธรรมิกถา ลำดับนั้น หญิงนั้นซึ่งท่านพระอนรุทธะได้ชี้แจงให้เห็นชัด ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกลวกกล้า ปลอบขโลมใจให้สดขึ้นร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว ได้กล่าวกับท่านพระอนรุทธะว่า “พระคุณเจ้า ภาสิตของท่านชัดเจนไพเราะยิ่งนัก พระคุณเจ้า ภาสิตของท่านชัดเจนไพเราะยิ่งนัก พระคุณเจ้าประกาศธรรมแจ่มแจ้งโดยประการต่าง ๆ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำเปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือตามประทีปในที่มืดด้วยตั้งใจว่า คนมีตาดีจักเห็นรูป พระคุณเจ้า ดิฉันนี้ขอถึงพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นพร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระคุณเจ้าจงทรงจำดิฉันว่าเป็นอุบาสิกาผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

จากนั้นพระเถระเดินทางไปกรุงสาวัตถีแล้วแจ้งเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตาคานี ประณาม โพนทะนาว่า “โง่งท่านพระอนรุทธะจึงนอนร่วมกับมาตุคามเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิตานพระอนรุทธะโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอนรุทธะว่า “อนรุทธะ ทราบว่า เธอนอนร่วมกับมาตุคาม จริงหรือ” ท่านพระอนรุทธะทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ฯลฯ อนรุทธะ โง่งเธอจึงนอนร่วมกับมาตุคามเล่า อนรุทธะ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๖] ก็ ภิกษุใดนอนรวมกันกับมาตุคาม ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระอนรุทธะ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุลสาพาหรรค ๖.หุตติสสเสยยสิกขาบท บทภาษณีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๕๗] คำว่า **ก็...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า **มาตุคาม** ได้แก่ หญิงมนุษย์ ไม่ใช่หญิงยักษ์ ไม่ใช่หญิงเปรต ไม่ใช่
สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย หญิงมนุษย์นั้นโดยที่สดกระทั้งเด็กหญิงซึ่งเกิดในวันนั้น หญิง
โตกว่านี้ไม่ต้องกล่าวถึง

คำว่า **ร่วมกัน** คือ ด้วยกัน

ที่ชื่อว่า **ที่นอน** ได้แก่ ที่นอนมีเครื่องมุงทั้งหมด มีเครื่องบังทั้งหมด หรือมี
เครื่องมุงส่วนมาก มีเครื่องบังส่วนมาก

คำว่า **นอน** ความว่า เมื่อดวงอาทิตย์อัสดง เมื่อมาตุคามนอน ภิกษุก็นอน
ต้องอาบัติปาจิตติย เมื่อภิกษุนอน มาตุคามก็นอน ต้องอาบัติปาจิตติย หรือทั้ง
ภิกษุและมาตุคามนอน ต้องอาบัติปาจิตติย ภิกษุลุกขึ้นแล้วกลับไปนอนอีก ต้อง
อาบัติปาจิตติย

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๕๘] มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าเป็นมาตุคาม นอนร่วมกัน ต้องอาบัติปาจิตติย

มาตุคาม ภิกษุไม่แน่ใจ นอนร่วมกัน ต้องอาบัติปาจิตติย

มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม นอนร่วมกัน ต้องอาบัติปาจิตติย

ทุกกฏ

ที่นอนมีเครื่องมุงครั้งเดียว มีเครื่องบังครั้งเดียว ภิกษุนอนร่วมกัน ต้องอาบัติ
ทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๖.ทุตฺยสหเสยฺยสิกขาบท อนาปัตติวาร

ภิกษุนอนรวมกันกับนางยักษ นางเปรต บัณเฑาะก์ หรือสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย
ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าเป็นมาตุคาม ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๕๙] ๑. ภิกษุนอนรวมกันในที่นอนมีเครื่องมุงทั้งหมด แต่ไม่มีเครื่องบัง
ทั้งหมด
๒. ภิกษุนอนรวมกันในที่นอนมีเครื่องบังทั้งหมด แต่ไม่มีเครื่องมุง
ทั้งหมด
๓. ภิกษุนอนรวมกันในที่นอนไม่มีเครื่องมุงส่วนมาก ไม่มีเครื่องบัง
ส่วนมาก
๔. ภิกษุหนึ่ง ในเมื่อมาตุคามนอน
๕. ภิกษุนอน มาตุคามนั่ง
๖. ภิกษุหนึ่งและมาตุคามก็นั่ง
๗. ภิกษุวิกลจริต
๘. ภิกษุดันปัญญาดี

ทุตฺยสหเสยฺยสิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุลาวาทรรค ๗.ธัมมเทสนาสิกขาบท นิตานัตถ

๑. มุลาวาทรรค

๗. ธัมมเทสนาสิกขาบท

ว่าด้วยการแสดงธรรม

เรื่องพระอุทายี

[๖๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระอุทายีเป็นพระประจำตระกูลในกรุงสาวัตถีเข้าไปหาตระกูลหลายตระกูล เข้าวันหนึ่ง ท่านครองอันตราสกถือบาตรจีวรเข้าไปยังตระกูลหนึ่ง

สมัยนั้น หญิงแม่เรือนนั่งอยู่ที่ประตูเรือน ลูกสะใภ้ที่นั่งอยู่ที่ประตูห้องนอน ท่านพระอุทายีเข้าไปหาหญิงแม่เรือนนั้นถึงตัว ครั้นถึงแล้วได้แสดงธรรมใกล้หูนาง

ขณะนั้นลูกสะใภ้เกิดความคิดขึ้นมาว่า สมณะรูปนี้เป็นชายขู้ของแม่ผัว หรือพูดเกี่ยวแม่ผัว

ครั้นท่านพระอุทายีแสดงธรรมใกล้หูหญิงแม่เรือนแล้ว จึงเข้าไปหาหญิงสะใภ้ถึงตัว ครั้นถึงแล้วจึงแสดงธรรมใกล้หูนาง

ขณะนั้น หญิงแม่เรือนเกิดความคิดขึ้นมาว่า สมณะรูปนี้เป็นชายขู้ของลูกสะใภ้ หรือพูดเกี่ยวลูกสะใภ้

ครั้นท่านพระอุทายีแสดงธรรมใกล้หูลูกสะใภ้แล้วก็จากไป

ที่นั้น หญิงแม่เรือนได้กล่าวกับลูกสะใภ้ว่า “นี่แม่นางตัวดี สมณะรูปนั้นกล่าวอะไรกับแก”

หญิงสะใภ้ตอบว่า “ท่านแสดงธรรม เจ้าคะ แล้วคุณแม่ละ พระคุณเจ้าพูดอะไร”

หญิงแม่เรือนตอบว่า “ท่านก็แสดงธรรมแก่แม่เหมือนกัน”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.ม.สาวาทวรรค ๗.ธัมมเทสนาสิกขาบท พระบัญญัติ

หญิงแม่เรือนกับลูกสะใภ้ที่นั่นจึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนพระคุณเจ้าอุทายีจึงแสดงธรรมแก่ญาติญาติแล้ว พระธรรมก็ควรแสดงธรรมเสียชัดเจนเปิดเผย มิใช่หรือ”

พวกภิกษุได้ยินหญิงทั้งสองตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนท่านพระอุทายีจึงแสดงธรรมแก่ญาติญาติแล้ว” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิท่านพระอุทายีโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุทายีว่า “อุทายี ทราบว่า เธอแสดงธรรมแก่ญาติญาติแล้ว จริ่งหรือ” ท่านพระอุทายีทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษ โชนเธอจึงแสดงธรรมแก่ญาติญาติแล้ว การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ก็ ภิกษุใดแสดงธรรมแก่ญาติญาติ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระอุทายี จบ

เรื่องอุบาสิกา

[๖๑] สมัยนั้น พวกอุบาสิกาพบภิกษุแล้วนิมนต์ว่า “พระคุณเจ้า ขอนิมนต์พระคุณเจ้าแสดงธรรมเถิด”

ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า “น้องหญิง การแสดงธรรมแก่ญาติญาติไม่เหมาะ”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มุลสาวัตวรรค ๗.ธัมมเทสนาสิกขาบท พระอนุปัณณุตติ

พวกอุบาสิกากล่าวว่า “ขอนิมนต์พระคุณเจ้าทั้งหลายโปรดแสดงธรรมสัก ๕-๖ คำก็ได้ แม้เพียงเท่านี้พวกดิฉันอาจเข้าใจธรรมได้”

พวกภิกษุก็ยังปฏิเสธว่า “น้องหญิง การแสดงธรรมแก่มาตุคามไม่เหมาะ”
พากันยำเกรงอยู่จึงไม่ยอมแสดงธรรม

พวกอุบาสิกาจึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โइनพระคุณเจ้า
ทั้งหลายพวกเราอาราธนาอยู่ยังไม่ยอมแสดงธรรม”

พวกภิกษุได้ยินอุบาสิกาดำหนิ ประณาม โพนทะนา จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูล
พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้ว
รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้แสดงธรรมแก่มาตุคามได้ ๕-๖ คำ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุปัณณุตติ

อนึ่ง ภิกษุใดแสดงธรรมแก่มาตุคามเกิน ๕-๖ คำ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องอุบาสิกา จบ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๒] สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ ทราบว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้
แสดงธรรมแก่มาตุคามได้ ๕-๖ คำ จึงให้บุรุษไม่รู้เดียงสาหนึ่งใกล้ ๆ แล้วแสดงธรรม
แก่มาตุคามเกิน ๕-๖ คำ

พวกภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โइनพวก
ภิกษุฉัพพัคคีย์จึงให้บุรุษไม่รู้เดียงสาหนึ่งใกล้ ๆ แล้วแสดงธรรมแก่มาตุคามเกิน ๕-๖

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุลาวาทวรรค ๗.ธัมมเทสนาสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

คำเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุพระฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอให้บุรุษไม่รู้เพียงสำนัังใกล้ ๆ แล้วแสดงธรรมแก่มาตุคามเกิน ๕-๖ คำ จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “โมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงให้บุรุษไม่รู้เพียงสำนัังใกล้ ๆ แล้วแสดงธรรมแก่มาตุคามเกิน ๕-๖ คำเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยัง ไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๖๓] อนึ่ง ภิกษุใดแสดงธรรมแก่มาตุคามเกิน ๕-๖ คำ ต้องอาบัติปาจิตติย เว้นไว้แต่มีบุรุษรู้เพียงสาอยู่

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๖๔] คำว่า อนึ่ง...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อนึ่ง...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ชื่อว่า มาตุคาม ได้แก่ หญิงมนุษย์ ไม่ใช่นางยักษ์ ไม่ใช่นางเปรต ไม่ใช่สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย แต่เป็นหญิงที่รู้เพียงสา สามารถรับรู้ถ้อยคำสุภาษิตและคำทพภาษิต คำหยาบและคำสุภาพ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตียกัณฑ์]

๑.มุสาวาทวรรค ๗.ธัมมเทสนาสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า เกิน ๕-๖ คำ ได้แก่ เกินกว่า ๕-๖ คำ

ที่ชื่อว่า ธรรม ได้แก่ พุทธภาษิต สาวกภาษิต ฤาษีภาษิต เทวดาภาษิต

ที่ประกอบด้วยอรรถ ที่ประกอบด้วยธรรม

คำว่า แสดง คือ แสดงเป็นบท ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ บท แสดงเป็น

อักษร ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ อักษร

คำว่า เว้นไว้แต่มีบุรุษรู้เพียงสาอยู่ คือ ยกเว้นไว้แต่มีบุรุษผู้รู้ความอยู่ด้วย

บุรุษที่ชื่อว่า เป็นผู้รู้เพียงสา คือ สามารถรับรู้ถ้อยคำสุภาษิต ทพภาษิต

คำหยาบและคำสุภาพ

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๖๕] มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าเป็นมาตุคาม แสดงธรรมเกิน ๕-๖ คำ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่มีบุรุษรู้เพียงสาอยู่

มาตุคาม ภิกษุไม่แน่ใจ แสดงธรรมเกิน ๕-๖ คำ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่มีบุรุษรู้เพียงสาอยู่

มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม แสดงธรรมเกิน ๕-๖ คำ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่มีบุรุษรู้เพียงสาอยู่

ติกทุกกฏ

ภิกษุแสดงธรรมแก่นางยักษ นางเปรต บัณเฑาะก์ หรือสัตว์ดิรัจฉานตัวเมียซึ่งแปลงร่างเป็นหญิงมากกว่า ๕-๖ คำ ต้องอาบัติทุกกฏ เว้นไว้แต่มีบุรุษรู้เพียงสาอยู่

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่ามาตุคาม ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๑.มุลสาวาทวรรค ๗.ธัมมเทสนาสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๖๖] ๑. ภิกษุที่แสดงธรรมโดยมีบุรุษรู้เพียงสาวอยู่ด้วย
๒. ภิกษุแสดงธรรมเพียง ๕-๖ คำ
๓. ภิกษุแสดงธรรมต่ำกว่า ๕-๖ คำ
๔. ภิกษุลุกขึ้นแล้วมานั่งแสดงธรรมต่อไปอีก
๕. ภิกษุแสดงธรรมในที่ที่มาคามลุกขึ้นแล้วนั่งลงอีก
๖. ภิกษุแสดงธรรมแก้มาตุคามอื่นต่อ
๗. ภิกษุถูกถามปัญหาแล้วแสดงธรรมแก้มาตุคามผู้ถาม
๘. ภิกษุแสดงธรรมเพื่อคนอื่นแต่มีมาตุคามฟังอยู่ด้วย
๙. ภิกษุวิกลจริต
๑๐. ภิกษุดันบัญญัติ

ธัมมเทสนาสิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มุลาวาทวรรค ๘.ภูตาโรจนสิกขาบท นิตานัตถ

๑. มุลาวาทวรรค

๘. ภูตาโรจนสิกขาบท

ว่าด้วยการบอกอุตตริมนุสสรธรรมที่มีจริง

เรื่องภิกษุชาวฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา^๑

[๖๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เขตเมืองเวสาลี ครั้นนั้น ภิกษุจำนวนมากเป็นเพื่อนเคยเห็นเคยคบกันมา จำพรรษาอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา คราวนั้น แคว้นวัชชีเกิดข้าวยากหมากแพง ประชาชนมีความเป็นอยู่แร้นแค้น ใช้สลากปันส่วนซื้ออาหาร ล้มตายกันกระดุกขาว เกลือ่น ยากที่พระอริยะจะบิณฑบาตยังชีพได้ ภิกษุเหล่านั้นได้มีความคิดว่า “บัดนี้ แคว้นวัชชีเกิดข้าวยากหมากแพง ประชาชนมีความเป็นอยู่แร้นแค้น ใช้สลากปันส่วนซื้ออาหาร ล้มตายกันกระดุกขาว เกลือ่น ยากที่พระอริยะจะบิณฑบาตยังชีพได้ ทำอย่างไรหนอ พวกเราจึงจะพร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่ทะเลาะกัน อยู่จำพรรษาอย่างผาสุก และบิณฑบาตไม่ลำบาก”

ภิกษุบางพวกเสนอว่า “ท่านทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น พวกเรามาช่วยกันทำงานของพวกคฤหิ์ส เมื่อช่วยทำงาน พวกเขาก็คงจะพอใจถวายบิณฑบาตแก่พวกเรา โดยวิธีนี้แหละ พวกเราก็จะพร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่ทะเลาะกัน อยู่จำพรรษาอย่างผาสุก และบิณฑบาตไม่ลำบาก”

ภิกษุอีกพวกเสนอว่า “อย่าเลย ท่านทั้งหลาย ทำไมพวกเราจะต้องไปช่วยกันทำงานของพวกคฤหิ์ส ขอให้พวกเรามาช่วยกันทำหน้าที่ทูตนำข่าวสารให้พวกคฤหิ์สจะดีกว่า เมื่อทำอย่างนี้ พวกคฤหิ์สก็คงจะพอใจถวายบิณฑบาตแก่พวกเรา โดยวิธีนี้แหละ พวกเราก็จะพร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่ทะเลาะกัน อยู่จำพรรษาอย่างผาสุก และบิณฑบาตไม่ลำบาก”

เชิงอรรถ :

^๑ พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์แปล เล่ม ๑ ข้อ ๑๙๓ หน้า ๑๗๗ ว่าด้วยการอวดอุตตริมนุสสรธรรมที่ไม่มีในตน

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๒๕๒ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๘.กฺฤตาโรจนสิกขาบท นิทานวัตถุ

ภิกษุอีกพวกเสนอว่า “อย่าเลย ท่านทั้งหลาย ทำไมพวกเราจะต้องไปช่วยกันทำงานหรือทำหน้าที่ทูตนำข่าวสารให้พวกคฤหัสถ์ ทางที่ดี พวกเรามากล่าวอดอุตตริมนุสสธรรมของกันและกันให้พวกคฤหัสถ์ฟังว่า ‘ภิกษุรูปโน้นได้ปฐมนาน รูปโน้นได้ทุติยนิมิต্তาน รูปโน้นได้ตติยนิมิต্তาน รูปโน้นได้จตุตถนิมิต্তาน รูปโน้นเป็นพระโสดาบัน รูปโน้นเป็นพระสกทาคามี รูปโน้นเป็นพระอนาคามี รูปโน้นเป็นพระอรหันต์ รูปโน้นได้วิชชา ๓ รูปโน้นได้อภิญญา ๖’ เมื่อพูดอย่างนี้ พวกคฤหัสถ์ก็คงจะพอใจถวายบิณฑบาตแก่พวกเรา โดยวิธีนี้พวกเราจะพร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่ทะเลาะกัน อยู่จำพรรษาอย่างผาสุก และบิณฑบาตไม่ลำบาก”

ในที่สุด ภิกษุเหล่านั้นทั้งหมดตกลงกันว่า “ท่านทั้งหลาย วิธีที่พวกเราพากันกล่าวนิมนต์อุตตริมนุสสธรรมของกันและกันให้พวกคฤหัสถ์ฟังเป็นวิธีที่ดีกว่าวิธีอื่น”

ต่อมา ภิกษุเหล่านั้นได้พากันกล่าวนิมนต์อุตตริมนุสสธรรมของกันและกันให้พวกคฤหัสถ์ฟังว่า “ภิกษุรูปโน้นได้ปฐมนาน ฯลฯ รูปโน้นได้จตุตถนิมิต্তาน รูปโน้นเป็นพระโสดาบัน ฯลฯ รูปโน้นได้อภิญญา ๖”

ครั้งนั้นแล ประชาชนก็พากันยินดีว่า “เป็นลาภของพวกเราหนอ พวกเราได้ดีแล้วหนอที่มีภิกษุทั้งหลายเช่นนี้มาอยู่จำพรรษา เพราะแต่ก่อนนี้พวกเราไม่มีภิกษุทั้งหลายที่มีคุณสมบัติเหมือนอย่างภิกษุผู้มีศีลมีกัลยาณธรรมเหล่านั้นมาอยู่จำพรรษาเลย” โภชนะ (อาหาร) ... ขาทนียะ (ของเคี้ยว) ... สายนียะ (ของลิ้ม) ... ปานะ (เครื่องดื่ม) ชนิดที่พวกเขาจะถวายแก่ภิกษุเหล่านั้น พวกเขาไม่รับประทาน ไม่ขบเคี้ยว ไม่ลิ้ม ไม่ดื่มด้วยตนเอง ทั้งไม่ให้แก่มารดาบิดา บุตร ภรรยา คนรับใช้ กรรมกรมิตร อมาตย์ ญาติสาโลหิต ภิกษุเหล่านั้นจึงเป็นผู้มีน้ำมีนวล มีอินทรียผ่องใส มีใบหน้าเอิบอิ่ม มีผิวพรรณผุดผ่อง

[๖๘] มีประเพณีอยู่ว่า เมื่อภิกษุทั้งหลายออกพรรษาแล้วจะไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นภิกษุเหล่านั้นจำพรรษาครบ ๓ เดือนแล้วจึงเก็บเสนาสนะ ถือบาตร และจีวรออกเดินทางมุ่งไปสู่กรุงเวสาลี จาริกไปโดยลำดับ ถึงกรุงเวสาลี ผ่านป่า

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๘.กฺฤตาโรจนสิกขาบท นิตานวัตถุ

มหาวัน ไปถึงกุฎาคารศาลา แล้วเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วจึง
ถวายอภิวาท แล้วนั่งลงอยู่ ณ ที่สมควร

ภิกษุต่างทิศมาเข้าเฝ้า

สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายที่จำพรรษาอยู่ในทิศต่าง ๆ ดุชฺชบมม ชอมช่อ มี
ผิวพรรณหมองคล้ำ ซีด เหลือง เส้นเอ็นขึ้นสะพรั่ง ส่วนภิกษุชาวฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา
กลับมีน้ำมีนวล มีอินทรีย์ผ่องใส มีใบหน้าเอิบอิ่ม มีผิวพรรณผุดผ่อง อนึ่ง การที่
พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลายทรงปราศรัยกับพระอาคันตุกะทั้งหลาย นั่นก็เป็น
พุทธประเพณี

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสถามพวกภิกษุชาวฝั่งแม่น้ำวัคคุมทาว่า “ภิกษุ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายยังสบายดีหรือ ยังพอเป็นอยู่ได้หรือ พวกเธอเป็นผู้พร้อม
เพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่ทะเลาะกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุกหรือ และบิณฑบาตไม่
ลำบากหรือ”

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า “ยังสบายดี พระพุทธเจ้าข้า ยังพอเป็นอยู่ได้
พระพุทธเจ้าข้า อนึ่ง พวกข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่ทะเลาะ
กัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสุก และบิณฑบาตไม่ลำบาก พระพุทธเจ้าข้า”

พุทธประเพณี

พระตถาคตเจ้าทั้งหลายทรงทราบเรื่อง ตรัสถามก็มี ไม่ตรัสถามก็มี ทรงทราบ
กาลอันควร ตรัสถามก็มี ไม่ตรัสถามก็มี ตรัสถามเรื่องที่เป็นประโยชน์ ไม่ตรัสถาม
เรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ เพราะพระตถาคตเจ้าทั้งหลายทรงจัดเรื่องที่ไม่เป็น
ประโยชน์เสียด้วยอริยมรรคแล้ว

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลายสอบถามภิกษุทั้งหลายด้วยเหตุ ๒ ประการ
คือ จะทรงแสดงธรรมอย่างหนึ่ง จะทรงบัญญัติสิกขาบทแก่พระสาวกอย่างหนึ่ง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มุลาวาทวรรค ๘.ภุตาวโรจนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสถามภิกษุชาวฝั่งแม่น้ำวัคคุมหาว่า “ทำ
อย่างไร เธอทั้งหลายจึงพร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่ทะเลาะกัน อยู่จำพรรษาผาสุก
และบิณฑบาตไม่ลำบาก”

ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นจึงได้กราบทูลเรื่องนั้นให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ
พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอมีคุณวิเศษนั้น จริงหรือ” ภิกษุ
เหล่านั้นกราบทูลว่า “มีจริง พระพุทธเจ้าข้า”

ทรงบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำเนนว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึง
พากันกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรมของกันและกันให้พวกคฤหัสถ์ฟังเพราะเห็นแก่ปาก
แก้ท้องเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส
ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๖๙] ก็ ภิกษุใดบอกอุตตริมนุสสธรรมที่มีจริงแก่อนุปสัมบัน ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

เรื่องภิกษุชาวฝั่งแม่น้ำวัคคุมหา จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๗๐] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มี
พระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า อนุปสัมบัน ได้แก่ ยกเว้นภิกษุ ภิกษุณี นอกนั้นชื่อว่าอนุปสัมบัน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทรรค ๘.ญฺตาโรจนสิกขาบท บทภาษณีย์

บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **อุตตริมนุสสธรรม** ได้แก่ ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ ญาณทัสสนะ มรรคภาวนา การทำผลให้แจ้ง การละกิเลส ภาวะที่จิตปลอดจากกิเลส ความยินดีในเรือนว่าง

คำว่า **ฌาน** ได้แก่ ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน

คำว่า **วิโมกข์** ได้แก่ สัญญุตวิโมกข์ อนิมิตตวิโมกข์ อัปปณฺหิตวิโมกข์

คำว่า **สมาธิ** ได้แก่ สัญญุตสมาธิ อนิมิตตสมาธิ อัปปณฺหิตสมาธิ

คำว่า **สมาบัติ** ได้แก่ สัญญุตสมาบัติ อนิมิตตสมาบัติ อัปปณฺหิตสมาบัติ

คำว่า **ญาณทัสสนะ** ได้แก่ วิชชา ๓

คำว่า **มรรคภาวนา** ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔

อินทริย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘

คำว่า **การทำผลให้แจ้ง** ได้แก่ การทำโสดาปัตติผลให้แจ้ง การทำ

สกทาคามีผลให้แจ้ง การทำอนาคามีผลให้แจ้ง การทำอรหัตตผลให้แจ้ง

คำว่า **การละกิเลส** ได้แก่ การละราคะ การละโทสะ การละโมหะ

คำว่า **ภาวะที่จิตปลอดจากกิเลส** ได้แก่ ภาวะที่จิตปลอดจากราคะ ภาวะที่จิตปลอดจากโทสะ ภาวะที่จิตปลอดจากโมหะ

คำว่า **ความยินดีในเรือนว่าง** ได้แก่ ความยินดีในเรือนว่างด้วยปฐมฌาน ความยินดีในเรือนว่างด้วยทุติยฌาน ความยินดีในเรือนว่างด้วยตติยฌาน ความยินดีในเรือนว่างด้วยจตุตถฌาน

กล่าวอวดปฐมฌาน

[๗๑] คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มสวาทวรรค ๘.ภูตาโรจนสิกขาบท บทภาษณีย์

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมนอยู่”
ต้องอาบัติปาจิตติย์

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าปฐมน
แล้ว” ต้องอาบัติปาจิตติย์

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมน”
ต้องอาบัติปาจิตติย์

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญใน
ปฐมน” ต้องอาบัติปาจิตติย์

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าทำปฐมนให้แจ้ง
แล้ว” ต้องอาบัติปาจิตติย์

บอกทุติยฆาน — จตุตถฆาน

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าทุติยฆานแล้ว
ฯลฯ ข้าพเจ้าเข้าตติยฆาน...จตุตถฆานแล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้า
แล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้จตุตถฆาน ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำจตุตถฆานให้
แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตติย์

บอกสุญญตวิโมกซ์ — อัปปณหิตสมาธิ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าสุญญตวิโมกซ์แล้ว
ฯลฯ ข้าพเจ้าเข้าอนิมิตตวิโมกซ์ ...อัปปณหิตวิโมกซ์ ...สุญญตสมาธิ ...อนิมิตตสมาธิ
...อัปปณหิตสมาธิแล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้
อัปปณหิตสมาธิ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำอัปปณหิตสมาธิให้แจ้งแล้ว”
ต้องอาบัติปาจิตติย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๘.ภฺตฺตโรจนสิกขาบท บทภาษณีย์

บอกสัญญาตสมาบัติ – อัปปณิหิตสมาบัติ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่นุปลสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าสัญญาตสมาบัติ ...อนิมิตตสมาบัติ ...อัปปณิหิตสมาบัติแล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อัปปณิหิตสมาบัติ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนานุ... ข้าพเจ้าทำอัปปณิหิตสมาบัติให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกวิชชา ๓

คำว่า **บอก** คือภิกษุกล่าวแก่นุปลสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าวิชชา ๓ แล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้วิชชา ๓ ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนานุ... ข้าพเจ้าทำวิชชา ๓ ให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกสติปัฏฐาน ๔ - อิทธิบาท ๔

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่นุปลสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าสติปัฏฐาน ๔ ฯลฯ ...สัมมปปธาน ๔ ...อิทธิบาท ๔ แล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อิทธิบาท ๔ ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนานุ... ข้าพเจ้าทำอิทธิบาท ๔ ให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกอินทรีย์ ๕ - พละ ๕

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่นุปลสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าอินทรีย์ ๕ ฯลฯ พละ ๕ แล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้พละ ๕ ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนานุ... ข้าพเจ้าทำพละ ๕ ให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกโพชฌงค์ ๗

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่นุปลสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าโพชฌงค์ ๗ แล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้โพชฌงค์ ๗ ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนานุ... ข้าพเจ้าทำโพชฌงค์ ๗ ให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๑.มุสาวาทวรรค ๘.ญัตตาโรจนสิกขาบท บทภาษณีย์

บอกอริยมรรคมีองค์ ๘

คำว่า **บอก** คือ ภิกษูกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อริยมรรคมีองค์ ๘ ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตติย์

บอกโสดาปัตติผล – อรหัตตผล

คำว่า **บอก** คือ ภิกษูกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าโสดาปัตติผล... สกทาคามีผล... อนาคามีผล... อรหัตตผลแล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้อรหัตตผล... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำอรหัตตผลให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตติย์

บอกการสละราคะ โทสะ และโมหะ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษูกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าสละราคะแล้ว ฯลฯ ข้าพเจ้าสละโทสะแล้ว ข้าพเจ้าสละ คาย พัน ละ สลัด เพิก ถอนโมหะขึ้นแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตติย์

บอกว่าจิตปลอดจากราคะ โทสะ และโมหะ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษูกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “จิตของข้าพเจ้าปลอดจากราคะ ฯลฯ จิตของข้าพเจ้าปลอดจากโทสะ จิตของข้าพเจ้าปลอดจากโมหะ” ต้องอาบัติปาจิตติย์

บอกปฐมฌาน – จตตฌานในเรือนว่าง

ว่า **บอก** คือ ภิกษูกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน ฯลฯ ทุติยฌาน... ตติยฌาน... จตตฌานในเรือนว่างแล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้จตตฌาน ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำจตตฌานให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตติย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มฺสาวาทวรรค ๘.ภุตาวโรจนสิกขาบท บทภาษณีย์

บอกปฐมณานและทุตติยณาน

[๗๒] คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมณานและทุตติยณานแล้ว ... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมณานและทุตติยณาน... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำปฐมณานและทุตติยณานให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกปฐมณานและตติยณาน – จตุตถณาน

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมณานและตติยณาน ฯลฯ ปฐมณานและจตุตถณานแล้ว ... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมณานและจตุตถณาน... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำปฐมณานและจตุตถณานให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกปฐมณานและสญญตวิโมกข์ – อัปปณิหิตสมาธิ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมณานและสญญตวิโมกข์ ฯลฯ อนิมิตตวิโมกข์... อัปปณิหิตวิโมกข์... สญญตสมาธิ... อนิมิตตสมาธิ... อัปปณิหิตสมาธิแล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมณานและอัปปณิหิตสมาธิ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำปฐมณานและอัปปณิหิตสมาธิให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกปฐมณานและสญญตสมาบัติ – อัปปณิหิตสมาบัติ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมณานและสญญตสมาบัติ ฯลฯ อนิมิตตสมาบัติ... อัปปณิหิตสมาบัติแล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมณานและอัปปณิหิตสมาบัติ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำปฐมณานและอัปปณิหิตสมาบัติให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุสาวาทวรรค ๘.ภูตาโรจนสิกขาบท บทภาษณีย์

บอกปฐมฌานและวิชา ๓

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่นุปลัสมันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและวิชา ๓ แล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมฌานและวิชา ๓ ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำปฐมฌานและวิชา ๓ ให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกปฐมฌานและสติปัฏฐาน ๔ - อิทธิบาท ๔

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่นุปลัสมันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและสติปัฏฐาน ๔ ... สัมมปปธาน ๔ ... อิทธิบาท ๔ แล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมฌานและอิทธิบาท ๔ ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำปฐมฌานและอิทธิบาท ๔ ให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกปฐมฌานและอินทรีย์ ๕ - พละ ๕

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่นุปลัสมันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอินทรีย์ ๕ ฯลฯ พละ ๕ แล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมฌานและพละ ๕ ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำปฐมฌานและพละ ๕ ให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่นุปลัสมันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗ แล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗ ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำปฐมฌานและโพชฌงค์ ๗ ให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บอกปฐมฌานและอริยมรรคมีองค์ ๘

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่นุปลัสมันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและอริยมรรคมีองค์ ๘ แล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุสาวาทวรรค ๘.ญัตตโรจนสิกขาบท บทภาษณีย์

ผู้ได้ปฐมฌานและอริยมรรคมีองค์ ๘ ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำ
ปฐมฌานและอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตติย

บอกปฐมฌานและโสดาปัตติผล – อรหัตตผล

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานและ
โสดาปัตติผล ฯลฯ สกทาคามีผล... อนาคามีผล... อรหัตตผลแล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่...
ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมฌานและอรหัตตผล... ข้าพเจ้าเป็นผู้
ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำปฐมฌานและอรหัตตผลให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตติย

บอกปฐมฌาน - สละราคะ โทสะ และโมหะ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน ข้าพเจ้า
สละราคะ ข้าพเจ้าสละโทสะแล้ว ข้าพเจ้าสละ คาย พัน ละ สลัด เพิก ถอนโมหะ
ขึ้นแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตติย

บอกปฐมฌาน-จิตปลอดจากราคะ โทสะ และโมหะ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว...
ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... จิตของข้าพเจ้าปลอดจากราคะ จิตของ
ข้าพเจ้าปลอดจากโทสะ จิตของข้าพเจ้าปลอดจากโมหะ” ต้องอาบัติปาจิตติย

บอกหุตติยานและจตุตถฌาน

[๗๓] คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าหุตติยาน
และตติยาน หุตติยานและจตุตถฌานแล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว...
ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้หุตติยานและจตุตถฌาน... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำ
หุตติยานและจตุตถฌานให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตติย

บอกหุตติยานและสัญญาตวิโมกซ์

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าหุตติยานและ
สัญญาตวิโมกซ์แล้ว ฯลฯ และจิตของข้าพเจ้าปลอดจากโมหะ” ต้องอาบัติปาจิตติย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มสาวาทวรรค ๘.ภูตาโรจนสิกขาบท บทภาษณีย์

บอกเหตุขณและปฐมณ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุล่าวก่อนอุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าเหตุขณและปฐมณแล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้เหตุขณและปฐมณ... ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ... ข้าพเจ้าทำเหตุขณและปฐมณให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตติย ๗๗

(มูลนัยท่านย่อไว้แล้ว)

บอกวจิตปลอดจากโมหะและปฐมณ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุล่าวก่อนอุปสัมบันว่า “จิตของข้าพเจ้าปลอดจากโมหะและข้าพเจ้าเข้าปฐมณแล้ว... ข้าพเจ้าเข้าอยู่... ข้าพเจ้าเป็นผู้เข้าแล้ว... จิตของข้าพเจ้าปลอดจากโมหะ และข้าพเจ้าเป็นผู้ได้ปฐมณ ข้าพเจ้าเป็นผู้ชำนาญ จิตของข้าพเจ้าปลอดจากโมหะ และข้าพเจ้าทำปฐมณให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตติย ๗๗

บอกวจิตปลอดจากโมหะและโทสะ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุล่าวก่อนอุปสัมบันว่า “จิตของข้าพเจ้าปลอดจากโมหะและจิตของข้าพเจ้าปลอดจากโทสะ” ต้องอาบัติปาจิตติย ๗๗

บอกปฐมณ - จิตปลอดจากราคะ โทสะ และโมหะ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุล่าวก่อนอุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมณ เหตุขณ ตติยณ จตุตถณ สญญตวิโมกข์ อนิมิตตวิโมกข์ อัปปณิหิตวิโมกข์ สญญตสมาธิ อนิมิตตสมาธิ อัปปณิหิตสมาธิ สญญตสมาบัติ อนิมิตตสมาบัติ อัปปณิหิตสมาบัติ วิชชา ๓ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล และอรหัตตผล ๗๗ ข้าพเจ้าสละราคะแล้ว ข้าพเจ้าสละโทสะแล้ว และสละ คาย พัน ละ สลัด เพิก ถอนโมหะขึ้นแล้ว” ต้องอาบัติปาจิตติย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มสวาทวรรค ๘.ภูตาโรจนสิกขาบท บทภาษณีย์

วัตตุกามวารกถา

ประสงค์จะบอกปฐมณาน

[๗๔] คำว่า **บอก** คือ ภิกษุประสงค์จะกล่าวแก่นุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมณานแล้ว” แต่กล่าวว่า “ข้าพเจ้าเข้าทุติยณานแล้ว” เมื่อผู้อื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ประสงค์จะบอกปฐมณาน - จิตปลอดจากราคะ โทสะ และโมหะ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุประสงค์จะกล่าวแก่นุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมณานแล้ว” แต่กล่าวว่า “ข้าพเจ้าเข้าตติยณาน ฯลฯ จตตณาน สญญตวิโมกข์ อนิมิตตวิโมกข์ อัปปณิหิตวิโมกข์ สญญตสมาธิ อนิมิตตสมาธิ อัปปณิหิตสมาธิ สญญตสมาบัติ อนิมิตตสมาบัติ อัปปณิหิตสมาบัติ วิชชา ๓ สติปัฏฐาน ๔ สัมมปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล และอรหัตตผลแล้ว ฯลฯ ข้าพเจ้าสละราคะแล้ว ข้าพเจ้าสละโทสะแล้ว และข้าพเจ้าสละ คาย พัน ละเอียด เพิก ถอนโมหะขึ้นแล้ว” เมื่อผู้อื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ประสงค์จะบอกทุติยณาน – จิตปลอดจากโมหะ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุประสงค์จะกล่าวแก่นุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าทุติยณานแล้ว” แต่กล่าวว่า “จิตของข้าพเจ้าปลอดจากโมหะ” เมื่อผู้อื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ประสงค์จะบอกทุติยณาน

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุต้องการจะกล่าวแก่นุปสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าทุติยณานแล้ว” แต่กล่าวว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมณานแล้ว” เมื่อผู้อื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

(มูลนัยท่านย่อไว้แล้ว)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มสวาทวรรค ๘.ภูตาโรจนสิกขาบท บทภาษณีย์

ประสงค์จะบอกว่าจิตปลอดจากโมหะ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุประสงค์จะกล่าวแก่นุปัสัมบันว่า “จิตของข้าพเจ้าปลอดจากโมหะ” แต่กล่าวว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว” เมื่อผู้อื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตติย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุต้องการจะกล่าวแก่นุปัสัมบันว่า “จิตของข้าพเจ้าปลอดจากโมหะ” แต่กล่าวว่า “จิตของข้าพเจ้าปลอดจากโทสะ” เมื่อผู้อื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตติย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ประสงค์จะบอกปฐมฌาน ฯลฯ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุประสงค์จะกล่าวแก่นุปัสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌานแล้ว ฯลฯ จิตของข้าพเจ้าปลอดจากโมหะ” แต่กล่าวว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว” เมื่อผู้อื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตติย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ประสงค์จะบอกทุติยฌาน ฯลฯ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุประสงค์จะกล่าวแก่นุปัสัมบันว่า “ข้าพเจ้าเข้าทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌานแล้ว ฯลฯ จิตของข้าพเจ้าปลอดจากโมหะ” แต่กล่าวว่า “ข้าพเจ้าเข้าปฐมฌานแล้ว” เมื่อผู้อื่นเข้าใจ ต้องอาบัติปาจิตติย เมื่อเขาไม่เข้าใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

บอกว่าภิกษุอื่นเข้าปฐมฌาน

[๗๕] คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่นุปัสัมบันว่า “ภิกษุรูปใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุรูปนั้นเข้าปฐมฌานแล้ว... ภิกษุรูปนั้นเข้าอยู่... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้เข้าแล้ว... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ได้ปฐมฌาน... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ชำนาญ... ภิกษุรูปนั้นทำปฐมฌานให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๑.มุสาวาทวรรค ๘.ภูตาโรจนสิกขาบท บทภาษณีย์

บอกว่าภิกษุอื่นเข้าทุติยฌาน ฯลฯ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ภิกษุรูปใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุรูปนั้นเข้าทุติยฌาน ฯลฯ ตติยฌาน... จตตฌานแล้ว... ภิกษุรูปนั้นเข้าอยู่... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้เข้าแล้ว... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ได้ทุติยฌาน... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ชำนาญ... ภิกษุรูปนั้นทำจตตฌานให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติทุกกฏ

บอกว่าภิกษุอื่นเข้าสุญญตวิโมกข์ ฯลฯ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ภิกษุรูปใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุรูปนั้นเข้าสุญญตวิโมกข์ ฯลฯ อนิมิตตวิโมกข์ อัปปณหิตวิโมกข์ สุญญตสมาธิ อนิมิตตสมาธิ อัปปณหิตสมาธิแล้ว ...ภิกษุรูปนั้นเข้าอยู่... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้เข้าแล้ว... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ได้อัปปณหิตสมาธิ... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ชำนาญ... ภิกษุรูปนั้นทำอัปปณหิตสมาธิให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติทุกกฏ

บอกว่าภิกษุอื่นเข้าสุญญตสมาบัติ ฯลฯ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่อนุปสัมบันว่า “ภิกษุรูปใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุรูปนั้นเข้าสุญญตสมาบัติ ฯลฯ อนิมิตตสมาบัติ อัปปณหิตสมาบัติแล้ว... ภิกษุรูปนั้นเข้าอยู่... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้เข้าแล้ว... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ได้อัปปณหิตสมาบัติ ... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ชำนาญ... ภิกษุรูปนั้นทำอัปปณหิตสมาบัติให้แจ้งแล้ว” ต้องอาบัติทุกกฏ

บอกว่าภิกษุอื่นเข้าวิชชา ๓ ฯลฯ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวอวดอนุปสัมบันว่า “ภิกษุรูปใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุรูปนั้นเข้าวิชชา ๓ ฯลฯ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล และอรหัตตผลแล้ว... ภิกษุรูปนั้นเข้าอยู่... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้เข้าแล้ว... ภิกษุรูปนั้นสละราคะแล้ว ภิกษุรูปนั้นสละโทสะแล้ว ภิกษุรูปนั้นสละ คาย พัน ละ สลัด เพิก ถอนโมหะขึ้นแล้ว จิตของภิกษุรูปนั้นปลอดจากราคะ จิตของภิกษุรูปนั้นปลอดจากโทสะ จิตของภิกษุรูปนั้นปลอดจากโมหะ” ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มสวาทวรรค ๘.ภุตารโจนสิกขาบท บทภาษณีย์

บอกว่าภิกษุอื่นเข้าปฐมณานในเรือนว่าง ฯลฯ

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุล่าวแก่นุปสัมบันว่า “ภิกษุรูปใดอยู่ในวิหารของท่าน ภิกษุรูปนั้นเข้าปฐมณาน ฯลฯ ทุตยณาน ตุตยณาน จตตถณานในเรือนว่างแล้ว ฯลฯ ภิกษุรูปนั้นเข้าอยู่... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้เข้าแล้ว... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ได้... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ชำนาญ...ภิกษุรูปนั้นทำจตตถณานให้แจ้งในเรือนว่างแล้ว” ต้องอาบัติทุกกฏ

บอกว่าภิกษุอื่นเข้าจตตถณานในเรือนว่าง

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุล่าวแก่นุปสัมบันว่า “ภิกษุรูปใดใช้สอยจีวรของท่าน ภิกษุรูปใดฉันภัณฑาตของท่าน ภิกษุรูปใดใช้สอยเสนาสนะของท่าน ภิกษุรูปใด บริโภคคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร^๑ของท่าน ภิกษุรูปนั้นเข้าจตตถณานในเรือนว่าง แล้ว... ภิกษุรูปนั้นเข้าอยู่... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้เข้าแล้ว... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ได้... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ชำนาญ... ภิกษุรูปนั้นทำจตตถณานให้แจ้งในเรือนว่างแล้ว” ต้องอาบัติทุกกฏ

[๗๖] คำว่า **บอก** คือ ภิกษุล่าวแก่นุปสัมบันว่า “วิหารของท่านภิกษุรูปใด ใช้สอยแล้ว จีวรของท่านภิกษุรูปใดใช้สอยแล้ว ภัณฑาตของท่านภิกษุรูปใดฉันแล้ว เสนาสนะของท่านภิกษุรูปใดใช้สอยแล้ว คิลานปัจจัยเภสัชบริขารของท่านภิกษุรูปใด บริโภคแล้ว ภิกษุรูปนั้นเข้าจตตถณานในเรือนว่างแล้ว... ภิกษุรูปนั้นเข้าอยู่... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้เข้าแล้ว... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ได้... ภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ชำนาญ... ภิกษุรูปนั้น ทำจตตถณานให้แจ้งในเรือนว่างแล้ว” ต้องอาบัติทุกกฏ

เชิงอรรถ :

^๑ **คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร** คือเภสัชทั้ง ๕ ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย (วิ.อ. ๒/๒๙๐/๔๐, สารตถ. ฐีกา ๒/๒๙๐/๓๙๓) เป็นสิ่งสัปปายะสำหรับภิกษุผู้เจ็บไข้ จัดว่าเป็นบริขาร คือบริวารของชีวิต ดูกำแพงล้อมพระนคร เพราะคอยป้องกันรักษาไม่ให้อาพาธที่จะบั่นรอนชีวิตได้ชองเกิดขึ้น และเป็น สัมภาระของชีวิต คอยประคับประคองชีวิตให้ดำรงอยู่นาน (วิ.อ. ๒/๒๙๐/๔๐-๔๑, ม.ม.อ. ๑/๑๙๑/๓๙๗, ม.ม. ฐีกา ๑/๒๓/๒๑๓)

เป็นเครื่องป้องกันโรค บำบัดโรคที่เกิดทุกขเวทนา เนื่องจากธาตุกำเริบให้หายไป (สารตถ. ฐีกา ๒/ ๒๙๐/๓๙๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๒๖๗ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุลสาพาทวรรค ๘.ภุตารोजनाสิกขาบท อนาปัตติวาร

คำว่า **บอก** คือ ภิกษุกล่าวแก่นุปสัมบันว่า “ท่านอาศัยภิกษุรูปใดแล้วได้
ถวายวิหาร ได้ถวายจีวร ได้ถวายบิณฑบาต ได้ถวายเสนาสนะ ได้ถวายคิลานปัจจัย
เภสัชบริขาร ภิกษุรูปนั้นเข้าแล้ว กำลังเข้า เป็นผู้เข้าจตุตถฌานในเรือนว่าง ภิกษุรูป
นั้นเป็นผู้ได้ เป็นผู้ชำนาญ ทำให้แจ้งจตุตถฌานในเรือนว่างแล้ว” ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๗๗] ๑. ภิกษุบอกอุตตริมนุสสรธรรมที่มีจริงแก่นุปสัมบัน
๒. ภิกษุดันบัญญัติ

ภุตารोजनाสิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๑.มุลาวาทวรรค ๙.ทฎฐลลาโรจนสิกขาบท นิตานัตถ

๑. มุลาวาทวรรค

๙. ทฎฐลลาโรจนสิกขาบท

ว่าด้วยการบอกอาบัติชั่วหยาบ

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๗๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรทะเลาะกับพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ ท่านต้องอาบัติสังฆาทิเสสข้องใจทำน้ำอสุจิให้เคลื่อน จึงขอสงฆ์อยู่ปริวาสเพื่อออกจากอาบัตินั้น สงฆ์ให้ท่านอยู่ปริวาสเพื่อออกจากอาบัตินั้น

สมัยนั้น ในกรุงสาวัตถีมีสังฆัตถของสมาคมหนึ่งเกิดขึ้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรกำลังอยู่ปริวาส จึงนั่ง ณ อาสนะสุดท้ายในโรงอาหาร

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์กล่าวกับอุบาสกเหล่านั้นว่า "ท่านพระอุปนันทศากยบุตรเป็นพระประจำตระกูลที่พวกท่านยกย่อง ไข่มื้อที่เปิบข้าวที่เขาถวายด้วยศรัทธา พยายามทำน้ำอสุจิให้เคลื่อน ท่านต้องอาบัติข้องใจทำน้ำอสุจิให้เคลื่อน จึงขอสงฆ์อยู่ปริวาสเพื่อออกจากอาบัตินั้น สงฆ์ให้ท่านอยู่ปริวาสเพื่อออกจากอาบัตินั้น ท่านกำลังอยู่ปริวาสจึงนั่ง ณ อาสนะสุดท้าย"

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ จึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า "इन พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงบอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุแก่อนุปสัมบันเล่า" ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า "ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอบอกอาบัติชั่ว

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๑.มสาวาทวรรค ๙.ทฎฐลลาโรจนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

หยาบของภิกษุแก่อนุปสัมบัน จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงบอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุแก่อนุปสัมบันเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๗๙] ก็ ภิกษุใดบอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุแก่อนุปสัมบัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ภิกษุได้รับสมมติ

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๘๐] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า ของภิกษุ คือ ของภิกษุรูปอื่น

อาบัติที่ชื่อว่า ชั่วหยาบ ได้แก่ อาบัติปาราชิก ๔ สิกขาบท และอาบัติสังฆาทิเสส ๑๓ สิกขาบท

ที่ชื่อว่า อนุปสัมบัน คือ ยกเว้นภิกษุและภิกษุณี นอกนั้นชื่อว่าอนุปสัมบัน

คำว่า บอก คือ บอกแก่สตรีหรือแก่บุรุษ แก่คฤหัสถ์หรือแก่บรรพชิต

คำว่า เว้นไว้แต่ภิกษุได้รับสมมติ คือ ยกเว้นภิกษุที่ได้รับมอบหมายจากสงฆ์^๑

เชิงอรรถ :

^๑ คือมอบหมายให้เป็นผู้บอกอาบัติ (ดู หน้า ๒๗๑-๒๗๒ ประกอบ)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๑.มุสาวาทวรรค ๙.ทฎฐลลาโรจนสิกขาบท บทภาษณีย์

บทภาษณีย์

ภิกษุที่ได้รับสมมติให้บอก กำหนดอาบัติ ไม่กำหนดตระกูลก็มี

ภิกษุที่ได้รับสมมติให้บอก กำหนดตระกูล ไม่กำหนดอาบัติก็มี

ภิกษุที่ได้รับสมมติให้บอก กำหนดอาบัติและกำหนดตระกูลก็มี

ภิกษุที่ได้รับสมมติให้บอก ไม่กำหนดอาบัติและไม่กำหนดตระกูลก็มี

ที่ชื่อว่า **กำหนดอาบัติ** คือ สงฆ์กำหนดอาบัติว่า ฟังบอกตามจำนวนอาบัติเท่านี้

ที่ชื่อว่า **กำหนดตระกูล** คือ สงฆ์กำหนดตระกูลว่า ฟังบอกในตระกูลมี

ประมาณเท่านี้

ที่ชื่อว่า **กำหนดอาบัติและกำหนดตระกูล** คือ สงฆ์กำหนดอาบัติและกำหนดตระกูลไว้ว่า ฟังบอกตามจำนวนอาบัติเท่านี้ ในตระกูลมีประมาณเท่านี้

ที่ชื่อว่า **ไม่กำหนดอาบัติและไม่กำหนดตระกูล** คือ สงฆ์ไม่กำหนดอาบัติและไม่กำหนดตระกูลไว้ว่า ฟังบอกตามจำนวนอาบัติเท่านี้ ในตระกูลมีประมาณเท่านี้

[๘๑] ในการกำหนดอาบัติ ภิกษุบอกอาบัติอื่นนอกจากอาบัติที่สงฆ์กำหนดไว้ ต้องอาบัติปาจิตติย

ในการกำหนดตระกูล ภิกษุบอกในตระกูลอื่นนอกจากตระกูลที่สงฆ์กำหนดไว้ ต้องอาบัติปาจิตติย

ในการกำหนดอาบัติและในการกำหนดตระกูล ภิกษุบอกอาบัติอื่น นอกจากอาบัติที่สงฆ์กำหนดไว้ และในตระกูลอื่นนอกจากตระกูลที่สงฆ์กำหนดไว้ ต้องอาบัติปาจิตติย

ในกรณีที่ไม่ได้กำหนดอาบัติและในกรณีที่ไม่ได้กำหนดตระกูล ไม่ต้องอาบัติ

ติกปาจิตติย

[๘๒] อาบัติชั่วหยาบ ภิกษุสำคัญว่าเป็นอาบัติชั่วหยาบ บอกก่อนอุปสัมบัน ต้องอาบัติปาจิตติย เว้นไว้แต่ภิกษุได้รับสมมติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]

๑.มสวาทวรรค ๙.ทฎฐลลาโรจนสิกขาบท อนาปัตติวาร

อาบัติชั่วหยาบ ภิกษุไม่แน่ใจ บอกก่อนอุปสัมบัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้น
ไว้แต่ภิกษุได้รับสมมติ

อาบัติชั่วหยาบ ภิกษุสำคัญว่าไม่เป็นอาบัติชั่วหยาบ บอกก่อนอุปสัมบัน
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ภิกษุได้รับสมมติ

ทุกกฏ

ภิกษุบอกอาบัติไม่ชั่วหยาบ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุบอกความประพฤติชั่วหยาบหรือไม่ชั่วหยาบก่อนอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อาบัติไม่ชั่วหยาบ ภิกษุสำคัญว่าเป็นอาบัติชั่วหยาบ ต้องอาบัติทุกกฏ

อาบัติไม่ชั่วหยาบ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

อาบัติไม่ชั่วหยาบ ภิกษุสำคัญว่าเป็นอาบัติไม่ชั่วหยาบ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๘๓] ๑. ภิกษุบอกเรื่องที่เกิดแต่ไม่บอกอาบัติ

๒. ภิกษุบอกอาบัติแต่ไม่บอกเรื่องที่เกิด

๓. ภิกษุผู้ได้รับสมมติ

๔. ภิกษุวิกลจริต

๕. ภิกษุต้นบัญญัติ

ทฎฐลลาโรจนสิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๑.มุลาวาทรรค ๑๐.ปฐวีขณนสิกขาบท นินทานัตถ

๑. มุลาวาทรรค

๑๐. ปฐวีขณนสิกขาบท

ว่าด้วยการขุดดิน

เรื่องภิกษุชาวเมืองอาฬวี

[๘๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อคคาฬวเจดีย์ เขตเมืองอาฬวี สมัยนั้น พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีช่วยกันก่อสร้าง ขุดบ้าง ไขให้ขุดบ้าง ซึ่งดิน พวกชาวบ้านจึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงขุดบ้าง ไขให้ขุดบ้างซึ่งดินเล่า พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเบียดเบียนชีวะซึ่งมีอินทรีย์เดียว”

พวกภิกษุได้ยินพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ จึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุชาวเมืองอาฬวี จึงขุดบ้าง ไขให้ขุดบ้างซึ่งดินเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอขุดบ้าง ไขให้ขุดบ้างซึ่งดินจริงหรือ” ภิกษุชาวเมืองอาฬวีทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย ในพวกเธอจึงขุดบ้าง ไขให้ขุดบ้างซึ่งดินเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย พวกชาวบ้านสำคัญว่าดินมีชีวะ โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มุลสาาทวรรค ๑๐.ปฐวีขณนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๘๕] ก็ ภิกษุใดขุด หรือใช้ให้ขุดซึ่งดิน ต้องอาบัติปาจิตตีย์
 เรื่องภิกษุชาวเมืองอาฬวี จม

สิกขาบทวิภังค์

[๘๖] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มี
 พระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ดิน ได้แก่ ดิน ๒ ชนิด คือ (๑) ดินแท้ (๒) ดินไม่แท้

ที่ชื่อว่า ดินแท้ คือ ดินร่วนล่วน ดินเหนียวล่วน ดินมีหินผสมนิดหน่อย
 ดินมีกรวดผสมนิดหน่อย ดินมีกระเบื้องผสมนิดหน่อย ดินมีแร่ผสมนิดหน่อย ดิน
 มีทรายผสมนิดหน่อย ดินร่วนเป็นส่วนมาก ดินเหนียวเป็นส่วนมาก แม้ดินที่ยังไม่
 เผาไฟก็เรียกว่า ดินแท้

กองดินร่วนหรือดินเหนียวที่ฝนตกกรดเกิน ๔ เดือนก็เรียกว่า ดินแท้

ที่ชื่อว่า ดินไม่แท้ คือ หินล่วน ดินมีกรวดล่วน ดินมีกระเบื้องล่วน ดินมี
 แร่ล่วน ดินมีทรายล่วน ดินมีดินร่วนผสมนิดหน่อย ดินมีดินเหนียวผสมนิดหน่อย
 ดินมีหินมาก ดินมีกรวดมาก ดินมีกระเบื้องมาก ดินมีแรมมาก ดินมีทรายมาก
 แม้ดินที่เผาไฟแล้วก็เรียกว่า ดินไม่แท้

กองดินร่วนหรือดินเหนียวที่ฝนตกกรดยังไม่ถึง ๔ เดือนก็เรียกว่า ดินไม่แท้

คำว่า ขุด คือ ภิกษุขุดเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คำว่า ใช้ให้ขุด คือ ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ขุด ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุสังครังเดียว เขาขุดหลายครั้ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๑.มุลสาหาทรรค ๑๐.ปฐวีขณนสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

[๘๗] ดิน ภิกษุสำคัญว่าเป็นดิน ขุดหรือไชให้ขุด ทำลายหรือไชให้ทำลาย
 เผาหรือไชให้เผา ต้องอาบัติปาจิตติย

ดิน ภิกษุไม่แน่ใจ ขุดหรือไชให้ขุด ทำลายหรือไชให้ทำลาย เผาหรือไชให้เผา
 ต้องอาบัติทุกกฏ

ดิน ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ดิน ขุดหรือไชให้ขุด ทำลายหรือไชให้ทำลาย เผา
 หรือไชให้เผา ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ใช่ดิน ภิกษุสำคัญว่าเป็นดิน ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่ดิน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่ดิน ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ดิน ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๘๘] ๑. ภิกษุกล่าวว่า “ท่านจงรู้ จงให้ จงนำสิ่งนี้มา เราต้องการสิ่งนี้

ท่านจงทำสิ่งนี้ให้เป็นกับปียะ”^๑

๒. ภิกษุไม่จงใจ

๓. ภิกษุไม่มีสติ

๔. ภิกษุไม่รู้

๕. ภิกษุวิกลจริต

๖. ภิกษุตันบัญญัติ

ปฐวีขณนสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

มุลสาหาทรรคที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ คือ ไช้ให้ผู้อื่นทำด้วยกล่าวว่า ท่านจงรู้หลุมเสา จงรู้ดินเหนียวมาก จงรู้ดินเหนียวผสมแกลบ ท่านจง
 ให้ดินเหนียวมาก จงให้ดินเหนียวผสมแกลบ ท่านจงนำดินเหนียวมา จงนำฝุ่นมา ต้องการดินเหนียว
 ต้องการฝุ่น ท่านจงทำหลุมเสานี้ให้เป็นกับปียะ จงทำดินเหนียวนี้ให้เป็นกับปียะ จงทำฝุ่นนี้ให้เป็นกับปียะ
 คือให้เป็นของที่ควรใช้ (วิ.อ. ๒/๘๘/๒๘๑)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]

๑.มุลาวาทวรรค รวมสิกขาบทที่มีในมุลาวาทวรรค

รวมสิกขาบทที่มีในมุลาวาทวรรค

มุลาวาทวรรคมี ๑๐ สิกขาบท คือ

๑. มุลาวาทสิกขาบท	ว่าด้วยการกล่าวเท็จ
๒. โอมสวาทสิกขาบท	ว่าด้วยการกล่าวเสียดสี
๓. เปสญญสิกขาบท	ว่าด้วยการกล่าวส่อเสียด
๔. ปทโสธัมมสิกขาบท	ว่าด้วยการให้กล่าวธรรมเป็นบท ๆ
๕. สหเสยยสิกขาบท	ว่าด้วยการนอนร่วมกัน
๖. ทุตยสหเสยยสิกขาบท	ว่าด้วยการนอนร่วมกันข้อที่ ๒
๗. ธัมมเทสนาสิกขาบท	ว่าด้วยการแสดงธรรม
๘. ภูตาโรจนสิกขาบท	ว่าด้วยการบอกอุตตริมนุสสรธรรมที่มีจริง
๙. ทุฏฐจุลลาโรจนสิกขาบท	ว่าด้วยการบอกอาบัติชั่วหยาบ
๑๐. ปลฐวิชณนสิกขาบท	ว่าด้วยการการขุดดิน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๒.กุตคามวรรค ๑.กุตคามสิกขาบท นิตานวัตถุ

๒. กุตคามวรรค

หมวดว่าด้วยกุตคาม

๑. กุตคามสิกขาบท

ว่าด้วยการพรากกุตคาม

เรื่องภิกษุชาวเมืองอาฬวี

[๘๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อัครคาฬวเจดีย์ เขตเมืองอาฬวี ครั้นนั้น พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีทำการก่อสร้าง ตัดบ้าง ไข้ให้ตัดบ้างซึ่งต้นไม้ ภิกษุชาวเมืองอาฬวีรูปหนึ่งกำลังตัดต้นไม้ เทวดาผู้สิงอยู่ที่ต้นไม้ได้กล่าวกับภิกษุนั้นว่า “ท่านผู้เจริญ ท่านต้องการจะสร้างที่อยู่ของท่านก็โปรดอย่าตัดต้นไม้ที่เป็นที่อยู่ของข้าพเจ้าเลย” ภิกษุนั้นไม่เชื่อฟังยังขึ้นตัด ได้ฟันถูกแขนลูกของเทวดา ที่นั้น เทวดาได้มีความคิดว่า “เราชาวภิกษุในที่นี่จะดีไหม” แต่แล้วได้มีความคิดว่า “การที่เราจะชาวภิกษุในที่นี่ไม่สมควร ทางที่ดี เราควรนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาค” จึงไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้กราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบ

พระผู้มีพระภาคประทานสาธุการว่า “เทวดา ดีแล้ว ดิฉันเห็นว่าท่านไม่ชาวภิกษุ ถ้าท่านชาวภิกษุในวันนี้ ท่านจะประสบบาปมาก เทวดา ไปเถิด ท่านจงไปอยู่ที่ต้นไม้ว่างในที่โน้น”

พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงตัดบ้าง ไข้ให้ตัดบ้างซึ่งต้นไม้แล้ว พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเบียดเบียนชีวะซึ่งมีอินทรีย์เดียว”

พวกภิกษุได้ยินชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มีก่น้อย ฯลฯ จึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีจึงตัดบ้าง ไข้ให้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.กุตคามวรรค ๑.กุตคามสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ตัดบ้างซึ่งต้นไม้เล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิพวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอตัดบ้าง ไขให้ตัดบ้าง ซึ่งต้นไม้ จริงหรือ” พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงตัดบ้าง ไขให้ตัดบ้างซึ่งต้นไม้เล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย เพราะพวกชาวบ้านมีความสำคัญว่าต้นไม้มีชีวะ โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำการอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๙๐] ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะพรากกุตคาม^๑

เรื่องภิกษุชาวเมืองอาฬวี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๙๑] ที่ชื่อว่า กุตคาม ได้แก่ พืชพันธุ์ ๕ ชนิด คือ (๑) พืชพันธุ์เกิดจากเหง้า (๒) พืชพันธุ์เกิดจากลำต้น (๓) พืชพันธุ์เกิดจากตา (๔) พืชพันธุ์เกิดจากยอด (๕) พืชพันธุ์เกิดจากเมล็ด

เชิงอรรถ :

^๑ กุตคาม กลุ่มแห่งพืชพันธุ์ที่จะงอกได้ ที่เจริญเติบโตแล้ว เป็นชื่อเรียกต้นไม้ยืนต้นและหญ้าเขียวสด (วิ.อ. ๒/๙๐-๙๑/๒๘๓-๒๘๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๒๗๘ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]

๒.กุตคามวรรค ๑.กุตคามสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **พืชพันธุ์เกิดจากเหง้า** ได้แก่ ขมิ้น ขิง ว่านน้ำ ว่านเปราะ อดพิต
ข่า แฝก หัวหมู หรือพืชพันธุ์อย่างอื่นซึ่งเกิดที่เหง้า งอกที่เหง้า นี้ชื่อว่าพืชพันธุ์เกิด
จากเหง้า

ที่ชื่อว่า **พืชพันธุ์เกิดจากลำต้น** ได้แก่ ต้นโพ ต้นไทร ต้นติป्ली ต้นมะเดื่อ
ต้นเตาร้าง ต้นมะขวิด หรือพืชพันธุ์อย่างอื่นซึ่งเกิดที่ลำต้น งอกที่ลำต้น นี้ชื่อว่า
พืชพันธุ์เกิดจากลำต้น

ที่ชื่อว่า **พืชพันธุ์เกิดจากตา** ได้แก่ อ้อย ไม้ไผ่ ไม้้อ หรือพืชพันธุ์อย่างอื่น
ซึ่งเกิดที่ตา งอกที่ตา นี้ชื่อว่าพืชพันธุ์เกิดจากตา

ที่ชื่อว่า **พืชพันธุ์เกิดจากยอด** ได้แก่ ผักบุ้งล่อม แมงลัก เถาหญ้านาง หรือ
พืชพันธุ์อย่างอื่นซึ่งเกิดที่ยอด งอกที่ยอด นี้ชื่อว่าพืชพันธุ์เกิดจากยอด

ที่ชื่อว่า **พืชพันธุ์เกิดจากเมล็ด** ได้แก่ ข้าว ถั่ว งา หรือพืชพันธุ์อย่างอื่นซึ่ง
เกิดที่เมล็ด งอกที่เมล็ด นี้ชื่อว่าพืชพันธุ์เกิดจากเมล็ด

บทภาษณีย์

[๙๒] พืชพันธุ์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นพืชพันธุ์ ตัด หรือไขให้ตัด ทำลาย หรือ
ไขให้ทำลาย ต้ม หรือไขให้ต้ม ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พืชพันธุ์ ภิกษุไม่แน่ใจ ตัด หรือไขให้ตัด ทำลาย หรือไขให้ทำลาย ต้ม หรือ
ไขให้ต้ม ต้องอาบัติทุกกฏ

พืชพันธุ์ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่พืชพันธุ์ ตัด หรือไขให้ตัด ทำลาย หรือไขให้
ทำลาย ต้ม หรือไขให้ต้ม ไม่ต้องอาบัติ

ไม่ใช่พืชพันธุ์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นพืชพันธุ์ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่พืชพันธุ์ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่พืชพันธุ์ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่พืชพันธุ์ ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๒.กุตคามวรรค ๑.กุตคามสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๙๓] ๑. ภิกษุกล่าวว่า "ท่านจงรู้ จงให้ จงนำสิ่งนี้มา เราต้องการสิ่งนี้
ท่านจงทำสิ่งนี้ให้เป็นกับปียะ"^๑
๒. ภิกษุไม่จงใจ
๓. ภิกษุไม่มีสติ
๔. ภิกษุไม่รู้
๕. ภิกษุวิกลจริต
๖. ภิกษุต้นบัญญัติ

กุตคามสิกขาบทที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ คือ ไขให้ผู้อื่นทำด้วยกล่าวว่า ท่านจงรู้พืชพันธุ์เกิดจากเหง้านี้ ท่านจงให้เหง้า หรือใบไม้นี้ ท่านจงนำต้นไม้หรือเถาว์ลยนี้มา ต้องการดอกไม้ ผลไม้ หรือใบไม้นี้ ท่านจงทำต้นไม้ เถาว์ลย หรือผลไม้ให้เป็นกับปียะ คือให้เป็นของที่ควรใช้ (วิ.อ. ๒/๙๓/๒๘๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๒๘๐ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.กุตคามวรรค ๒.อัญญาทกสิกขาบท นินทานัตถุ

๒. กุตคามวรรค

๒. อัญญาทกสิกขาบท ว่าด้วยการกล่าวกลบเกลื่อน

เรื่องพระฉนนะ

[๙๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ โขสีดาราม เขตกรุงโกสัมพี สมัยนั้น ท่านพระฉนนะประพฤติไม่เหมาะสม ถูกพระวินัยธรไต่สวนอาบัติท่ามกลางสงฆ์ กลับนำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่งว่า “ใครต้อง ต้องอะไร ต้องในเรื่องอะไร ต้องอย่างไร พวกท่านกล่าวถึงใคร กล่าวเรื่องอะไร”

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ ดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนท่านพระฉนนะถูกพระวินัยธรไต่สวนอาบัติท่ามกลางสงฆ์ กลับนำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่งว่า “ใครต้อง ต้องอะไร ต้องในเรื่องอะไร ต้องอย่างไร พวกท่านกล่าวถึงใคร กล่าวเรื่องอะไร” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิท่านพระฉนนะโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงสอบถามพระฉนนะ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามท่านพระฉนนะว่า “ฉนนะ ทราบว่า เมื่อเธอถูกไต่สวนอาบัติท่ามกลางสงฆ์ กลับนำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่งว่า ‘ใครต้อง ต้องอะไร ต้องในเรื่องอะไร ต้องอย่างไร พวกท่านกล่าวถึงใคร กล่าวเรื่องอะไร’ จริงหรือ” ท่านพระฉนนะทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษ ไฉนเธอ เมื่อถูกไต่สวนอาบัติท่ามกลางสงฆ์ กลับนำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่งว่า ใครต้อง ฯลฯ พวกท่านกล่าวเรื่องอะไรเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใส

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.กุตคามวรรค ๒.อัญญาทกสิกขาบท นินทานัตถุ

ให้เสื่อมใส ฯลฯ” ครั้นทรงดำหนิแล้วได้ทรงแสดงธรรมีกถารับสั่งกับภิกษุทั้งหลาย
ว่า ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น สงฆ์จงลงอัญญาทกกรรม^๑ แก่ภิกษุฉินนะ

ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์พึงลงอัญญาทกกรรมอย่างนี้ ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึง
ประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจาว่า

กรรมวาจา

[๙๕] ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุชื่อฉินนะนี้ถูกไต่สวนอาบัติ
ท่ามกลางสงฆ์ กลับนำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเคลื่อนอีกเรื่องหนึ่ง ถ้าสงฆ์พร้อม
กันแล้ว พึงลงอัญญาทกกรรมแก่ภิกษุชื่อฉินนะ นี่เป็นญัตติ

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุชื่อฉินนะนี้ถูกไต่สวนอาบัติท่ามกลาง
สงฆ์ กลับนำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเคลื่อนอีกเรื่องหนึ่ง สงฆ์จึงลงอัญญาทกกรรม
แก่ภิกษุชื่อฉินนะ ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการลงอัญญาทกกรรมแก่ภิกษุชื่อฉินนะ
ท่านรูปนั้นพึงนั่ง ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นพึงทักท้วง

อัญญาทกกรรมสงฆ์ลงแก่ภิกษุชื่อฉินนะแล้ว สงฆ์เห็นด้วย เพราะฉะนั้นจึงนั่ง
ข้าพเจ้าขอถือความนิ่งนั้นเป็นมติอย่างนี้

ทรงบัญญัติสิกขาบท

ที่นั่น ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงดำหนิท่านพระฉินนะโดยประการต่าง ๆ แล้วได้
ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยยกา ฯลฯ แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้
ขึ้นแสดงดังนี้

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “อัญญาทกกรรม” ได้แก่ การลงโทษภิกษุที่กลบเกลื่อนเรื่องอื่น ๆ มาพูดกลบเกลื่อนข้อหาที่ถูก
โจทไม่ให้การตามตรงเมื่อถูกสงฆ์สอบสวน เช่น ถูกพระวินัยธรถามว่า “ท่านต้องอาบัตินี้หรือ” ก็กล่าวว่า
“กระผมไปกรุงปาฐลิบุตรมา” เมื่อพระวินัยธรกล่าวอีกว่า “ไม่ได้ถามท่านเรื่องไปกรุงปาฐลิบุตร แต่ถาม
เรื่องอาบัติ” ก็กล่าวว่า “ต่อจากกรุงปาฐลิบุตร กระผมก็ไปกรุงราชคฤห์” (วิ.อ. ๒/๙๔/๒๙๓, สารดถ.
ฎีกา ๓/๙๔-๙๘/๒๘-๒๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๒๘๒ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.กุตคามวรรค ๒.อัญญาทกสิกขาบท พระบัญญัติ

พระบัญญัติ

ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะนำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเกลื่อน

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

[๙๖] สมัยนั้น ท่านพระฉนชนะถูกไต่สวนอาบัติท่ามกลางสงฆ์ คิดว่า “เมื่อเรานำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่งต้องอาบัติ” จึงนิ่งเฉย ทำสงฆ์ให้ลำบาก

บรรดาภิกษุผู้มั่งน้อย ฯลฯ พวกกันตาคานิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนท่านพระฉนชนะเมื่อถูกไต่สวนอาบัติท่ามกลางสงฆ์ จึงนิ่งเสีย ทำสงฆ์ให้ลำบากแล้ว” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิต่านพระฉนชนะโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงสอบถามพระฉนชนะ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามท่านพระฉนชนะว่า “ฉนชนะ ทราบว่าเธอเมื่อถูกไต่สวนอาบัติท่ามกลางสงฆ์ กลับนิ่งเฉย ทำสงฆ์ให้ลำบากจริงหรือ” ท่านพระฉนชนะทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ โชนเธอเมื่อถูกไต่สวนอาบัติท่ามกลางสงฆ์ จึงนิ่ง ทำสงฆ์ให้ลำบากแล้ว โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส ฯลฯ” ครั้นทรงตำหนิแล้วได้ทรงแสดงธรรมมีถ้อยคำรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น สงฆ์จงลงวิหเสกกรรม^๑ แก่ภิกษุฉนชนะ

ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์พึงลงวิหเสกกรรมอย่างนี้ ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจาว่า

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “วิหเสกกรรม” ได้แก่ การลงโทษภิกษุผู้ทำสงฆ์ให้ลำบาก คือภิกษุประพฤติไม่สมควร สงฆ์เรียกตัวมาถามกลับนิ่งเฉยไม่ตอบ สงฆ์จึงสวดประกาศการที่เธอทำตัวเช่นนั้น

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๒๘๓ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๒.ภุคคามวรรค ๒.อัญญาบทสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

กรรมวาจา

[๙๗] ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุชื่อฉันทะนี้ถูกไต่สวนอาบัติท่ามกลางสงฆ์ ได้นิ่งเฉย ทำสงฆ์ให้ลำบาก ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วพึงลงวิหเสกกรรมแก่ภิกษุชื่อฉันทะ นี่เป็นญัตติ

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุชื่อฉันทะนี้ถูกไต่สวนอาบัติท่ามกลางสงฆ์ ได้นิ่งเฉย ทำสงฆ์ให้ลำบาก สงฆ์จึงลงวิหเสกกรรมแก่ภิกษุชื่อฉันทะ ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการลงวิหเสกกรรมแก่ภิกษุชื่อฉันทะ ท่านรูปนั้นพึงนิ่ง ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นพึงหักท้วง

วิหเสกกรรมสงฆ์ลงแก่ภิกษุชื่อฉันทะแล้ว สงฆ์เห็นด้วย เพราะฉะนั้นจึงนิ่ง ข้าพเจ้าขอถือความนิ่งนั้นเป็นมติอย่างนี้

ทรงบัญญัติสิกขาบท

ที่นั่น ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงดำหนิต่านพระฉันทะโดยประการต่าง ๆ แล้วได้ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก ฯลฯ แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๙๘] ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะนำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเคลื่อน เพราะทำสงฆ์ให้ลำบาก

เรื่องพระฉันทะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๙๙] ที่ชื่อว่า นำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเคลื่อน คือ ภิกษุเมื่อถูกไต่สวนวัตถุ^๑ หรืออาบัติท่ามกลางสงฆ์ ไม่ต้องการจะบอก ไม่ต้องการจะเปิดเผยเรื่องนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า "วัตถุ" ในที่นี้หมายถึงเรื่องที่ถูกลงนามมาสอบสวน กรณีที่สงฆ์ยกขึ้นมาสอบสวน

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๒๘๔ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.กุดคามวรรค ๒.อัญญาบทกสิกขาบท บทภาษณีย์

กลับมาเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่งว่า “ใครต้อง ต้องอะไร ต้องในเรื่องอะไร ต้องอย่างไร พวกท่านกล่าวถึงใคร กล่าวเรื่องอะไร” นี้ชื่อว่านำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเกลื่อน

ที่ชื่อว่า **ทำสงฆ์ให้ลำบาก** คือ ภิกษุเมื่อถูกไต่สวนวัตถุหรืออาบัติท่ามกลางสงฆ์ ไม่ต้องการจะบอก ไม่ต้องการจะเปิดเผยเรื่องนั้น จึงนิ่งเฉย นี้ชื่อว่าทำสงฆ์ให้ลำบาก

บทภาษณีย์

[๑๐๐] เมื่อสงฆ์ยังไม่ลงอัญญาบทกรรม ภิกษุถูกไต่สวนวัตถุหรืออาบัติท่ามกลางสงฆ์ ไม่ต้องการจะบอก ไม่ต้องการจะเปิดเผยเรื่องนั้น กลับนำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่งว่า “ใครต้อง ต้องอะไร ต้องในเรื่องอะไร ต้องอย่างไร พวกท่านกล่าวถึงใคร กล่าวเรื่องอะไร” ต้องอาบัติทุกกฏ

เมื่อสงฆ์ยังไม่ลงวิหเสกกรรม ภิกษุถูกไต่สวนวัตถุหรืออาบัติท่ามกลางสงฆ์ ไม่ต้องการจะบอก ไม่ต้องการจะเปิดเผยเรื่องนั้น จึงนิ่งเฉยทำสงฆ์ให้ลำบาก ต้องอาบัติทุกกฏ

เมื่อสงฆ์ลงอัญญาบทกรรม ภิกษุถูกไต่สวนวัตถุหรืออาบัติท่ามกลางสงฆ์ ไม่ต้องการจะบอก ไม่ต้องการจะเปิดเผยเรื่องนั้น กลับนำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเกลื่อนอีกเรื่องหนึ่งว่า “ใครต้อง ฯลฯ พวกท่านกล่าวเรื่องอะไร” ต้องอาบัติปาจิตติย

เมื่อสงฆ์ลงวิหเสกกรรม ภิกษุถูกไต่สวนวัตถุหรืออาบัติท่ามกลางสงฆ์ ไม่ต้องการจะบอก ไม่ต้องการจะเปิดเผยเรื่องนั้น จึงนิ่งเฉย ทำสงฆ์ให้ลำบาก ต้องอาบัติปาจิตติย

ติกปาจิตติย

[๑๐๑] กรรมที่ทำถูกต้อง^๑ ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ต้องอาบัติปาจิตติย เพราะนำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเกลื่อน เพราะทำสงฆ์ให้ลำบาก

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงอัญญาบทกรรมและวิหเสกกรรม (วิ.อ. ๒/๑๐๑/๒๙๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๒๘๕ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.ภุดคามวรรค ๒.อัญญาบทสิกขาบท อนาปัตติวาร

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะนำเอาเรื่องอื่นมา
กล่าวกลบเกลื่อน เพราะทำสงฆ์ให้ลำบาก

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ไม่ถูกต้อง ต้องอาบัติปาจิตตีย์
เพราะนำเอาเรื่องอื่นมากล่าวกลบเกลื่อน เพราะทำสงฆ์ให้ลำบาก

ติกทุกกฏ

กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ไม่ถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๐๒] ๑. ภิกษุไม่เข้าใจจึงถาม

๒. ภิกษุเป็นไข้ให้การไม่ได้

๓. ภิกษุไม่ยอมกล่าวเพราะคิดว่า สงฆ์จะมีความบาดหมางกัน
ทะเลาะกัน ขัดแย้งกัน หรือวิวาทกัน

๔. ภิกษุไม่ยอมกล่าวเพราะคิดว่า สงฆ์จักแตกแยก หรือสงฆ์จะ
ร้างฉาน

๕. ภิกษุไม่ยอมกล่าวเพราะคิดว่า สงฆ์จักทำกรรมที่ไม่ถูกต้อง จะ
แยกพวกกันทำ หรือจะลงโทษภิกษุผู้ไม่ควรลงโทษ

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

อัญญาบทสิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.กุตคามวรรค ๓.อุชฌาปนกสิกขาบท นิตานวัตถุ

๒. กุตคามวรรค

๓. อุชฌาปนกสิกขาบท

ว่าด้วยการกล่าวให้เพ่งโทษ

เรื่องพระทัฬหฬลบุตร

[๑๐๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแด เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ท่านพระทัฬหฬลบุตรจัดแจงเสนาสนะ และแจกภัตตาหารสงฆ์

สมัยนั้น พระเมตติยะและพระภุมมชกะ^๑ เป็นพระบวชใหม่ มีบุญน้อย เสนาสนะของสงฆ์ขึ้นแล้ว ภัตตาหารก็ขึ้นแล้ว ตกถึงท่านทั้งสอง ท่านเหล่านั้นจึงกล่าวให้ภิกษุทั้งหลายเพ่งโทษ^๒ ท่านพระทัฬหฬลบุตรว่า “พระทัฬหฬลบุตรจัดแจงเสนาสนะด้วยความชอบพอกัน^๓ และแจกภัตตาหารด้วยความชอบพอกัน”

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณพระเมตติยะ และพระภุมมชกะจึงกล่าวให้ภิกษุทั้งหลายเพ่งโทษท่านพระทัฬหฬลบุตรเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิพระเมตติยะและพระภุมมชกะโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพระเมตติยะและพระภุมมชกะว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอกล่าว

เชิงอรรถ :

^๑ อยู่ในกลุ่มพระ ๖ รูป ซึ่งเรียกว่า “ภิกษุฉัพพัคคีย์” ได้แก่ (๑) พระบิณฑุกะ (๒) พระโลหิตกะ (๓) พระเมตติยะ (๔) พระภุมมชกะ (๕) พระอัสสชิ (๖) พระปัญจพสุกะ (ม.ม.๑ ๑๓๕/๑๓๘)

^๒ กล่าวให้ผู้อื่นเพ่งโทษ คือกล่าวให้ภิกษุทั้งหลายดูหมิ่นพระทัฬหฬลบุตร มองดูพระทัฬหฬลบุตรอย่างดูหมิ่น หรือกล่าวให้คิดในทางไม่ดีในพระทัฬหฬลบุตร (วิ.อ. ๒/๑๐๓/๒๙๕)

^๓ คือจัดเสนาสนะที่ประณีตเพื่อเพื่อนภิกษุที่คบหาสนิทสนมกับตน (วิ.อ. ๒/๑๐๓/๒๙๕)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.กุตคามวรรค ๓.อุชฌาปนกสิกขาบท พระบัญญัติ

ให้ภิกษุทั้งหลายเพ่งโทษทัฬหีมลลบุตร จริงหรือ” พระเมตติยะและพระภุมมชกะ
ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ
โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงกล่าวให้ภิกษุทั้งหลายเพ่งโทษทัฬหีมลลบุตรเล่า
โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ”
แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะกล่าวให้ผู้อื่นเพ่งโทษ

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

[๑๐๔] สมัยนั้น พระเมตติยะและพระภุมมชกะคิดว่า ภิกษุทั้งหลายเชื่อฟัง
พระบัญญัติว่า พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการกล่าวให้ผู้อื่นเพ่งโทษ จึงบ่นว่าท่านพระ
ทัฬหีมลลบุตรโง่ ๆ ภิกษุทั้งหลายว่า “พระทัฬหีมลลบุตรจัดแจงเสนาสนะด้วย
ความชอบพอกัน และแจกภัตตาหารด้วยความชอบพอกัน”

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนพระ
เมตติยะและพระภุมมชกะจึงบ่นว่าท่านพระทัฬหีมลลบุตรเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้น
ดำหนิพระเมตติยะและพระภุมมชกะโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูล
พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามพระเมตติยะและพระภุมมชกะว่า
“ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอบ่นว่าทัฬหีมลลบุตร จริงหรือ” ท่านทั้ง ๒ ทูลรับ
ว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ
ทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงบ่นว่าทัฬหีมลลบุตรเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำ
อย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยก
สิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๒.กุตคามวรรค ๓.อุชฌาปนกสิกขาบท บทภาษณีย์

พระอนุปัณณัติ

[๑๐๕] ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะกล่าวให้ผู้อื่นฟังโทษ เพราะ
บ่นว่า

เรื่องพระทัพพมัลลบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๐๖] ที่ชื่อว่า **กล่าวให้ผู้อื่นฟังโทษ** คือ ภิกษุต้องการจะทำให้เสียชื่อ
ต้องการจะทำให้อัปยศ ต้องการจะทำให้เก้อเขิน จึงกล่าวให้ภิกษุทั้งหลายฟังโทษ
หรือบ่นว่าอุปสัมบันที่สงฆ์แต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่จัดแจงเสนาสนะ แจกภัตตาหาร
แจกข้าวต้ม แจกผลไม้ แจกของเคี้ยวหรือแจกของเล็กน้อย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

กรรมที่ทำถูกต้อง^๑ ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ต้องอาบัติปาจิตตีย์
เพราะกล่าวให้ผู้อื่นฟังโทษ เพราะบ่นว่า

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะกล่าวให้ผู้อื่นฟัง
โทษ เพราะบ่นว่า

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ไม่ถูกต้อง ต้องอาบัติปาจิตตีย์
เพราะกล่าวให้ผู้อื่นฟังโทษ เพราะบ่นว่า

ทุกกฏ

ภิกษุกล่าวให้ผู้อื่นฟังโทษหรือบ่นว่าอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

เชิงอรรถ :

^๑ **กรรม** คือการสมมติภิกษุให้ทำหน้าที่เป็นผู้จัดแจงเสนาสนะเป็นต้น (วิ.อ. ๒/๑๐๖/๒๙๖)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.ภุตคามวรรค ๓.อุชฌาปนกสิกขาบท อนาปัตติวาร

ภิกษุต้องการจะทำให้เสียชื่อ ต้องการจะทำให้อัปยศ ต้องการจะทำอุปสัมบัน
ที่สงฆ์ไม่ได้แต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่จัดแจงเสนาสนะ แจกภัตตาหาร แจกข้าวต้ม แจก
ผลไม้ แจกของเคี้ยว หรือแจกของเล็กน้อย ให้แก่ขอเขิน จึงกล่าวให้ภิกษุทั้งหลาย
เพ่งโทษหรือบ่นว่าอุปสัมบันหรืออนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุต้องการจะทำให้เสียชื่อ ต้องการจะทำให้อัปยศ ต้องการจะทำอนุปสัมบัน
ที่สงฆ์แต่งตั้งก็ตาม ไม่ได้แต่งตั้งก็ตาม ให้เป็นเจ้าหน้าที่จัดแจงเสนาสนะ แจก
ภัตตาหาร แจกข้าวต้ม แจกผลไม้ แจกของเคี้ยวหรือแจกของเล็กน้อย ให้แก่ขอเขิน
จึงกล่าวให้ภิกษุทั้งหลายเพ่งโทษหรือบ่นว่าอุปสัมบันหรืออนุปสัมบัน ต้องอาบัติ
ทุกกฏ

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๐๗] ๑. ภิกษุผู้กล่าวให้ผู้อื่นเพ่งโทษ หรือบ่นว่าภิกษุผู้มักทำด้วยความชอบ

ด้วยความขัง ด้วยความหลง ด้วยความกลัว

๒. ภิกษุวิกลจริต

๓. ภิกษุต้นบัญญัติ

อุชฌาปนกสิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๒.กุตคามวรรค ๔.ปฐมเสนาสนสิกขาบท นิตานวัตถุ

๒. กุตคามวรรค

๔. ปฐมเสนาสนสิกขาบท

ว่าด้วยเสนาสนะข้อที่ ๑

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๑๐๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ในฤดูหนาว ภิกษุทั้งหลาย จัดตั้งเสนาสนะในที่กลางแจ้งผิงกายกัน ครั้นเขาบอกเวลาภัตตาหาร เมื่อจะจากไป ไม่เก็บ ไม่ใช้ให้เก็บเสนาสนะนั้น ไม่บอกมอบหมายพากันจากไปแล้ว เสนาสนะจึงถูกน้ำค้างและฝนตกกรด

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนภิกษุทั้งหลายจัดตั้งเสนาสนะในที่กลางแจ้ง เมื่อจะจากไปจึงไม่เก็บ ไม่ใช้ให้เก็บเสนาสนะนั้น ไม่บอกมอบหมายพากันจากไปแล้ว เสนาสนะถูกน้ำค้างและฝนตกกรด” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า ภิกษุทั้งหลายจัดตั้งเสนาสนะในที่กลางแจ้ง เมื่อจะจากไปไม่เก็บ ไม่ใช้ให้เก็บเสนาสนะนั้น ไม่บอกมอบหมายพากันจากไป เสนาสนะถูกน้ำค้างและฝนตกกรด จริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โชนโมชบุรุษเหล่านั้น จัดตั้งเสนาสนะไว้ในที่กลางแจ้งแล้ว เมื่อจะจากไป จึงไม่เก็บเอง ไม่ใช้ให้เก็บเสนาสนะนั้น ไม่บอกมอบหมาย พากันจากไป จนเสนาสนะถูกน้ำค้างและฝนตกกรดแล้ว ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๒.กุตคามวรรค ๔.ปฐมเสนาสนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๑๐๙] ก็ ภิกษุใดวางไว้ หรือไขให้วางไว้ซึ่งเสนาสนะ คือ เตี้ยง ตั่ง ฟูก หรือเก้าอี้ของสงฆ์ในที่กลางแจ้ง เมื่อจะจากไป ไม่เก็บ หรือไม่ไขให้เก็บ เสนาสนะนั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์
สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

ทรงอนุญาตให้เก็บเสนาสนะ

[๑๑๐] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายอยู่ในที่กลางแจ้ง รีบเก็บเสนาสนะก่อนเวลาอันสมควร พระผู้มีพระภาคทอดพระเนตรเห็นภิกษุเหล่านั้นรีบเก็บเสนาสนะก่อนเวลาอันสมควร ครั้นแล้วทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เก็บเสนาสนะไว้ในมณฑป โคนไม้ หรือในที่ซึ่งกาหรือเหยี่ยวจะไม่ถ่ายมูลรดได้ตลอด ๘ เดือนที่ไม่ใช่ฤดูฝน”

สิกขาบทวิภังค์

[๑๑๑] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า **ของสงฆ์** ได้แก่ ของที่มีผู้ถวาย บริจาคแก่สงฆ์

ที่ชื่อว่า **เตี้ยง** ได้แก่ เตี้ยง ๔ ชนิด คือ (๑) เตี้ยงมีแม่แคร่สอดเข้าในขา (๒) เตี้ยงมีแคร่ติดกับขา (๓) เตี้ยงมีขาตั้งกำมปู (๔) เตี้ยงมีขาจดแม่แคร่

ที่ชื่อว่า **ตั่ง** ได้แก่ตั่ง ๔ ชนิด คือ (๑) ตั่งมีแม่แคร่สอดเข้าในขา (๒) ตั่งมีแม่แคร่ติดกับขา (๓) ตั่งมีขาตั้งกำมปู (๔) ตั่งมีขาจดแม่แคร่

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.ภุดคามวรรค ๔.ปฐมเสนาสนสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **ฟูก** ได้แก่ ฟูก ๕ ชนิด คือ (๑) ฟูกขนสัตว์ (๒) ฟูกเศษผ้า
(๓) ฟูกเปลือกไม้ (๔) ฟูกหญ้า (๕) ฟูกใบไม้
ที่ชื่อว่า **เก้าอี้** ได้แก่ เก้าอี้ที่เขาถักพื้นสำหรับนั่งภายใน ทำด้วยเปลือกไม้ก็มี
ทำด้วยหญ้าแฝกก็มี ทำด้วยหญ้ามุงกระต่ายก็มี ทำด้วยหญ้าปล้องก็มี
คำว่า **วางไว้** คือ วางไว้ด้วยตนเอง
คำว่า **ใช้ให้วางไว้** คือ ใช้ให้ผู้อื่นให้วางไว้
ภิกษุใช้อุปสัมบันให้วางไว้ เป็นภาระของภิกษุนั้น ใช้อุปสัมบันให้วางไว้ เป็น
ภาระของผู้วางไว้
คำว่า **เมื่อจะจากไปไม่เก็บ...เสนาสนะนั้น** คือ ไม่เก็บด้วยตนเอง
คำว่า **ไม่ใช้ให้เก็บ** คือ ไม่ใช้ให้ผู้อื่นเก็บ
คำว่า **หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย** ความว่า ภิกษุไม่บอกมอบหมาย
ภิกษุ สามเณรหรือคนวัด เดินล่องเลขาทูบา^๑ ของนุรุษมีกำลังปานกลางไป ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๑๑๒] เสนาสนะของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นของสงฆ์ วางไว้หรือใช้ให้วางไว้ใน
ในที่กลางแจ้ง เมื่อจะจากไป ไม่เก็บ หรือไม่ใช้ให้เก็บเสนาสนะนั้น หรือไม่บอก
มอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เสนาสนะของสงฆ์ ภิกษุไม่แน่ใจ วางไว้ หรือใช้ให้วางไว้ในที่กลางแจ้ง เมื่อ
จะจากไป ไม่เก็บ หรือไม่ใช้ให้เก็บเสนาสนะนั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “เลขาทูบา” ได้แก่ ระเบียบหรือขว้างก่อนเดินไปตก

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๒๙๓ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.กุตคามวรรค ๔.ปฐมเสนาสนสิกขาบท อนาปัตติวาร

เสนาสนะของสงฆ์ ภิภษุสำคัญว่าเป็นของส่วนบุคคล วางไว้ หรือใช้ให้วางไว้ในที่กลางแจ้ง เมื่อจะจากไป ไม่เก็บ หรือไม่ใช้ให้เก็บเสนาสนะนั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิภษุวางไว้ หรือใช้ให้วางผ้าปูรักษาผิวพื้น ผ้าปูเตียง ผ้าปูพื้น เสื้ออ่อน ท่อนหนัง ที่ขีดเท้า ตั้งกระดานไว้ในที่กลางแจ้ง เมื่อจะจากไป ไม่เก็บ หรือไม่ใช้ให้เก็บผ้าปูรักษาผิวเป็นต้นนั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติทุกกฏ

เสนาสนะส่วนบุคคล ภิภษุสำคัญว่าเป็นของสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ

เสนาสนะส่วนบุคคล ภิภษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

เสนาสนะส่วนบุคคล ภิภษุสำคัญว่าเป็นของส่วนบุคคล ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะเป็นของส่วนบุคคลของผู้อื่น เสนาสนะเป็นของส่วนบุคคลของตน ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิภษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๑๓] ๑. ภิภษุเก็บไว้แล้วจึงไป

๒. ภิภษุใช้ให้เก็บไว้แล้วจึงไป

๓. ภิภษุบอกมอบหมายไว้แล้วจึงไป

๔. ภิภษุนำออกฝั่งแดดไว้ จากไปด้วยคิดว่าจะกลับมาเก็บ

๕. ภิภษุผู้มีเหตุบางอย่างขัดขวาง

๖. ภิภษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๗. ภิภษุวิกลจริต

๘. ภิภษุต้นบัญญัติ

ปฐมเสนาสนสิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.กุตคามวรรค ๕.ทุดิยเสนาสนสิกขาบท นิตานวัตถุ

๒. กุตคามวรรค

๕. ทุดิยเสนาสนสิกขาบท

ว่าด้วยเสนาสนะข้อที่ ๒

เรื่องพระสัตตรสวัคคีย์

[๑๑๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พวกภิกษุสัตตรสวัคคีย์เป็นสหายกัน ภิกษุเหล่านั้นเมื่อจะอยู่ก็อยู่ด้วยกัน เมื่อจะจากไปก็จากไปพร้อมกัน พวกท่านปูที่นอนในวิหารของสงฆ์แห่งหนึ่ง เมื่อจะจากไป ไม่เก็บ ไม่ใช้ให้เก็บที่นอนนั้น ไม่บอกมอบหมาย พากันจากไป เสนาสนะถูกตัวปลวกกัด บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนพวกภิกษุสัตตรสวัคคีย์ปูที่นอนในวิหารของสงฆ์แล้ว เมื่อจะจากไปไม่เก็บ ไม่ใช้ให้เก็บที่นอนนั้น ไม่บอกมอบหมาย พากันจากไปจนเสนาสนะถูกตัวปลวกกัดเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุสัตตรสวัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนั้นไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกภิกษุสัตตรสวัคคีย์ปูที่นอนในวิหารของสงฆ์แล้วเมื่อจะจากไป ไม่เก็บ ไม่ใช้ให้เก็บที่นอนนั้น ไม่บอกมอบหมาย พากันจากไป จนเสนาสนะถูกตัวปลวกกัด จริงหรือ” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โชนภุมุชเหล่านั้นปูที่นอนในวิหารของสงฆ์แล้ว เมื่อจะจากไป จึงไม่เก็บ ไม่ใช้ให้เก็บ ไม่บอกมอบหมาย พากันจากไปจนเสนาสนะถูกตัวปลวกกัดเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
 ๒.กุตคามวรรค ๕.หุตยเสนาสนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๑๑๕] ก็ ภิกษุใดปูหรือใช้ให้ปูที่นอนในวิหารของสงฆ์ เมื่อจะจากไป ไม่เก็บ หรือไม่ใช้ให้เก็บที่นอนนั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติ ปาจิตตีย์

เรื่องพระสัตรสวัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๑๖] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

วิหารที่ชื่อว่า ของสงฆ์ ได้แก่ วิหารที่มีผู้ถวาย บริจาคแก่สงฆ์
 ที่ชื่อว่า ที่นอน ได้แก่ พูก ผ้าปูรักษาผิวพื้น ผ้าปูเตียง ผ้าปูพื้น เสื่ออ่อน
 ท่อนหนึ่ง ผ้าปูนั่ง ผ้าปูนอน เครื่องปูทำด้วยหญ้า เครื่องปูทำด้วยใบไม้

คำว่า ปู คือ ปูด้วยตนเอง

คำว่า ใช้ให้ปู คือ ใช้ผู้อื่นให้ปู

คำว่า เมื่อจะจากไปไม่เก็บ...ที่นอนนั้น คือ ไม่เก็บด้วยตนเอง

คำว่า ไม่ใช้ให้เก็บ คือ ไม่ใช้ผู้อื่นให้เก็บ

คำว่า หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ความว่า ภิกษุไม่บอกมอบหมาย
 ภิกษุ สามเณรหรือคนวัด เดินล่องเลยเครื่องล้อมอารามที่มีรั้วล้อมไว้ ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์ เดินล่องเลยอุปจารอารามที่ไม่มีรั้วล้อมไว้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๒.อุตคามวรรค ๕.หุติยเสนาสนสิกขาบท บทภาษณีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

วิหารของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นของสงฆ์ ปุหรือไขให้ปูที่นอน เมื่อจะจากไป ไม่เก็บ หรือไม่ไขให้เก็บที่นอนนั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

วิหารของสงฆ์ ภิกษุไม่แน่ใจ ปุหรือไขให้ปูที่นอน เมื่อจะจากไป ไม่เก็บ หรือไม่ไขให้เก็บที่นอนนั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

วิหารของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นของส่วนบุคคล ปุหรือไขให้ปูที่นอน เมื่อจะจากไป ไม่เก็บ หรือไม่ไขให้เก็บที่นอนนั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

[๑๑๗] ภิกษุปุหรือไขให้ปูที่นอนไว้ ในอุปจารวิหาร ในโรงฉัน ในมณฑป หรือที่โคนไม้ เมื่อจะจากไป ไม่เก็บ หรือไม่ไขให้เก็บที่นอนนั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุจัดตั้งไว้ หรือไขให้จัดตั้งเตียงหรือตั้งไว้ในวิหาร ในอุปจารวิหาร ในโรงฉัน ในมณฑป หรือที่โคนไม้ เมื่อจะจากไป ไม่เก็บ หรือไม่ไขให้เก็บเตียงหรือตั้งนั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติทุกกฏ

วิหารส่วนบุคคล ภิกษุสำคัญว่าเป็นของสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ

วิหารส่วนบุคคล ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

วิหารส่วนบุคคล ภิกษุสำคัญว่าเป็นของส่วนบุคคล ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะเป็นของส่วนบุคคลของผู้อื่น วิหารเป็นของส่วนบุคคลของตน ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๒.ภุดคามวรรค ๕.หุติยเสนาสนสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๑๘] ๑. ภิกษุเก็บไว้แล้วจึงไป

๒. ภิกษุใช้ให้เก็บไว้แล้วจึงไป

๓. ภิกษุบอกมอบหมายไว้แล้วจึงไป

๔. ภิกษุผู้ไม่เก็บเสนาสนะที่มีเหตุบางอย่างขัดขวาง

๕. ภิกษุเกิดห้วงใยไปยืนในที่นั้นบอกมอบหมาย

๖. ภิกษุผู้มีเหตุบางอย่างขัดขวาง

๗. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๘. ภิกษุวิกลจริต

๙. ภิกษุต้นบัญญัติ

หุติยเสนาสนสิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๒.กุตคามวรรค ๖.อนุปชชสิกขาบท นินทานัตถุ

๒. กุตคามวรรค

๖. อนุปชชสิกขาบท ว่าด้วยการเข้าไปแทรกแซง

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๑๑๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์กีดกันที่นอนดี ๆ เอาไว้ ให้ย้ายภิกษุผู้เป็นเถระออกไป ที่นั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้มีความคิดว่า “พวกเราจะจำพรรษาในที่นี้ด้วยอุบายอย่างไรหนอ” ลำดับนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงเข้าไปนอนแทรกแซงภิกษุผู้เป็นเถระด้วยตั้งใจว่า เมื่อท่านมีความคับใจก็จักจากไปเอง

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ จึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โงนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงเข้าไปนอนแทรกแซงภิกษุผู้เป็นเถระเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอเข้าไปนอนแทรกแซงภิกษุผู้เป็นเถระจริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โงนพวกเธอจึงเข้าไปนอนแทรกแซงภิกษุผู้เป็นเถระเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๒.กุตคามวรรค ๖.อนุปชัชชสิกขาบท บทภาษณีย์

พระบัญญัติ

[๑๒๐] ก็ ภิกษุใดรู้อยู่ เข้าไปนอนแทรกแซงภิกษุผู้เข้าไปอยู่ในวิหาร
ของสงฆ์ก่อนด้วยประสงค์ว่า “ท่านมีความคับใจก็จักจากไปเอง” ประสงค์เพียง
เท่านั้นไม่มีอะไรอื่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๒๑] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มี
พระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

วิหารที่ชื่อว่า ของสงฆ์ ได้แก่ วิหารที่มีผู้ถวาย บริจาคแก่สงฆ์
ที่ชื่อว่า รู้ คือ รู้ว่า “เป็นภิกษุผู้เฒ่า” รู้ว่า “เป็นภิกษุผู้เป็นไข” หรือรู้ว่า
“เป็นภิกษุที่สงฆ์มอบวิหารให้”

คำว่า เข้าไปแทรกแซง คือ เข้าไปเบียดเสียด

คำว่า นอน ความว่า ภิกษุปู่วหรือไข้ให้ปูที่นอนไว้ในอุปจารเตียง ตั้งหรือ
ประตู่เข้าออก ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุนั่งหรือนอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คำว่า ประสงค์เพียงเท่านั้น ความว่า ไม่มีเหตุผลอย่างอื่นในการเข้าไปนอน
แทรกแซง

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๑๒๒] วิหารของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นของสงฆ์ เข้าไปนอนแทรกแซง
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.กุตคามวรรค ๖.อนุปัชชสิกขาบท อนาปัตติวาร

วิหารของสงฆ์ ภิกษุไม่แน่ใจ เข้าไปนอนแทรกแซง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

วิหารของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นของส่วนบุคคล เข้าไปนอนแทรกแซง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุปูหรือใช้ให้ปูที่นอน เว้นอุจาระเพียง ตั้งหรือประตู่เข้าออก ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุนั่งหรือนอน ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุปูหรือใช้ให้ปูที่นอนในอุจาระวิหาร ในโรงฉัน ในมณฑป ที่โคนไม้หรือในที่กลางแจ้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุนั่งหรือนอน ต้องอาบัติทุกกฏ

วิหารส่วนบุคคล ภิกษุสำคัญว่าเป็นของสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ

วิหารส่วนบุคคล ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

วิหารส่วนบุคคล ภิกษุสำคัญว่าเป็นของส่วนบุคคล ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะเป็นของส่วนบุคคลของผู้อื่น วิหารเป็นส่วนบุคคลของตน ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุดต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๒๓] ๑. ภิกษุผู้เป็นไข้เข้าไปอยู่

๒. ภิกษุถูกความหนาวหรือความร้อนเบียดเบียนแล้วเข้าไปอยู่

๓. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๔. ภิกษุวิกลจริต

๕. ภิกษุดันบัญญัติ

อนุปัชชสิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๒.กุตคามวรรค ๗.นิกกัชฌณสิกขาบท นิตานวัตถุ

๒. กุตคามวรรค

๗. นิกกัชฌณสิกขาบท

ว่าด้วยการจุตลากออก

เรื่องพระสัตรสวัคคีย์

[๑๒๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุสัตรสวัคคีย์ซ่อมแซมวิหารหลังใหญ่แห่งหนึ่งอยู่สุดเขตอารามด้วยหมายใจว่า พวกเราจักจำพรรษาในที่นี้ พวกภิกษุจฬพัคคีย์เห็นพวกภิกษุสัตรสวัคคีย์ซ่อมแซมวิหาร ครั้นเห็นแล้ว จึงกล่าวกันอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกภิกษุสัตรสวัคคีย์เหล่านี้ซ่อมแซมวิหารกัน มาเถิด พวกเราจักขับไล่ภิกษุเหล่านั้นออกไป”

ภิกษุบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย โปรดรอให้ภิกษุเหล่านั้นซ่อมแซมวิหารเถิด เมื่อซ่อมแซมเสร็จแล้ว พวกเราจึงขับไล่ออกไป”

เมื่อพวกภิกษุสัตรสวัคคีย์ซ่อมแซมวิหารเสร็จ พวกภิกษุจฬพัคคีย์ได้กล่าวกับพวกภิกษุสัตรสวัคคีย์ดังนี้ว่า “พวกท่านจงย้ายออกไป วิหารเป็นของพวกเรา”

พวกภิกษุสัตรสวัคคีย์กล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่านน่าจะบอกก่อน พวกเราจะได้ซ่อมแซมวิหารหลังอื่น”

พวกภิกษุจฬพัคคีย์กล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย วิหารเป็นของสงฆ์มิใช่หรือ”

พวกภิกษุสัตรสวัคคีย์ตอบว่า “ใช่ ท่านทั้งหลาย วิหารเป็นของสงฆ์”

พวกภิกษุจฬพัคคีย์กล่าวว่า “พวกท่านจงย้ายออกไป วิหารเป็นของพวกเรา”

พวกภิกษุสัตรสวัคคีย์กล่าวว่า “วิหารหลังใหญ่ พวกท่านก็อยู่ได้ พวกเราก็ออยู่ได้”

พวกภิกษุจฬพัคคีย์กล่าวว่า “พวกท่านจงย้ายออกไป วิหารเป็นของพวกเรา” แล้วโกรธ ไม่พอใจ จับคอกลากออกไป

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๒.อุตคามวรรค ๗.นิกกัฏฒนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พวกภิกษุสัตตรสวัคคีย์เหล่านั้นเมื่อถูกลากออกไป ก็ร้องให้ ภิกษุทั้งหลาย
กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่านร้องให้ทำไม”

พวกภิกษุสัตตรสวัคคีย์กล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย พวกภิกษุฉัพพัคคีย์โกรธ ไม่
พอใจ ฉุดลากพวกกระผมออกจากวิหารของสงฆ์”

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวก
ภิกษุฉัพพัคคีย์จึงโกรธ ไม่พอใจ ฉุดลากภิกษุทั้งหลายออกจากวิหารของสงฆ์เล่า”
ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไป
กราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย
ทราบว่ พวกเธอโกรธ ไม่พอใจ ฉุดลากภิกษุทั้งหลายออกจากวิหารของสงฆ์ จริง
หรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า
ทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงโกรธ ไม่พอใจ ฉุดลากภิกษุ
ทั้งหลายออกจากวิหารของสงฆ์เล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำ
คนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้น
แสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๑๒๕] ก็ ภิกษุใดโกรธ ไม่พอใจ ฉุดลาก หรือใช้ให้ฉุดลากภิกษุออกจาก
วิหารของสงฆ์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระสัตตรสวัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๒๖] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.ภูตคามวรรค ๗.นิกกัชฌณสิกขาบท บทภาษณีย์

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า **ภิกษุ** ได้แก่ ภิกษุอื่น

คำว่า **โกรธ ไม่พอใจ** คือ ไม่ชอบใจ แค้นใจ เจ็บใจ

วิหารที่ชื่อว่า **ของสงฆ์** ได้แก่ วิหารที่มีผู้ถวาย บริจาคแก่สงฆ์

คำว่า **จุตลาก** คือ จับในห้องจุตลากออกไปไว้หน้าห้อง ต้องอาบัติปาจิตติย์
จับที่หน้าห้องจุตลากออกไปข้างนอก ต้องอาบัติปาจิตติย์ ภิกษุจุตลากพันประตุ
หลายประตุด้วยความพยายามครั้งเดียว ต้องอาบัติปาจิตติย์

คำว่า **ใช้ให้จุตลาก** ความว่า ภิกษุสั่งผู้อื่น ต้องอาบัติปาจิตติย์ ผู้รับคำสั่ง
ครั้งเดียว แต่จุตลากออกไปพันหลายประตุ ภิกษุผู้สั่ง ต้องอาบัติปาจิตติย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย์

[๑๒๗] วิหารของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นของสงฆ์ โกรธ ไม่พอใจ จุตลาก
หรือใช้ให้จุตลาก ต้องอาบัติปาจิตติย์

วิหารของสงฆ์ ภิกษุไม่แน่ใจ โกรธ ไม่พอใจ จุตลาก หรือใช้ให้จุตลาก
ต้องอาบัติปาจิตติย์

วิหารของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นของส่วนบุคคล โกรธ ไม่พอใจ จุตลาก
หรือใช้ให้จุตลาก ต้องอาบัติปาจิตติย์

ทุกกฏ

ภิกษุจุตลาก หรือใช้ให้จุตลากบริหารของภิกษุนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุจุตลาก หรือใช้ให้จุตลากออกจากอุปจารวิหาร จากโรงฉัน จากมณฑป
จากโคนไม้ หรือจากที่กลางแจ้ง ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.ภุดคามวรรค ๗.นิกกัฏฒนสิกขาบท อนาปัตติวาร

ภิกษุจุตลาก หรือใช้ให้จุตลากบริหารของภิกษุนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ
 ภิกษุจุตลาก หรือใช้ให้จุตลากอนุปสัมบันออกจากวิหาร จากอุปจารวิหาร
 จากโรงฉัน จากมณฑป จากโคนไม้ หรือจากที่กลางแจ้ง ต้องอาบัติทุกกฏ
 ภิกษุจุตลาก หรือใช้ให้จุตลากบริหารของอนุปสัมบันนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ
 วิหารของส่วนบุคคล ภิกษุสำคัญว่าเป็นของสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ
 วิหารของส่วนบุคคล ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
 วิหารของส่วนบุคคล ภิกษุสำคัญว่าเป็นของส่วนบุคคล ต้องอาบัติทุกกฏ
 เพราะเป็นของส่วนบุคคลของผู้อื่น วิหารส่วนบุคคลของตน ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๒๘] ๑. ภิกษุจุตลาก หรือใช้ให้จุตลากภิกษุอลัชชี

๒. ภิกษุจุตลาก หรือใช้ให้จุตลากบริหารของภิกษุอลัชชี

๓. ภิกษุจุตลาก หรือใช้ให้จุตลากภิกษุวิกลจริต

๔. ภิกษุจุตลาก หรือใช้ให้จุตลากบริหารของภิกษุวิกลจริต

๕. ภิกษุจุตลาก หรือใช้ให้จุตลากภิกษุผู้ก่อความบาดหมาง ก่อ
 ความทะเลาะ ก่อการวิวาท ก่อให้เกิดการทุ่มเถียง หรือก่อ
 อธิกรณ์ในสงฆ์

๖. ภิกษุจุตลาก หรือใช้ให้จุตลากบริหารของภิกษุผู้ก่อเหตุเหล่านั้น

๗. ภิกษุจุตลาก หรือใช้ให้จุตลากอันเตวาสิกหรือสัทธิวิหาริกผู้ไม่
 ประพฤติโดยชอบ

๘. ภิกษุจุตลาก หรือใช้ให้จุตลากบริหารของอันเตวาสิกหรือ
 สัทธิวิหาริกผู้เช่นนั้น

๙. ภิกษุวิกลจริต

๑๐. ภิกษุต้นบัญญัติ

นิกกัฏฒนสิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๒.กุตคามวรรค ๘.เวหาสกุฎีสิกขาบท นิตานวัตถุ

๒. กุตคามวรรค

๘. เวหาสกุฎีสิกขาบท

ว่าด้วยกุฎีชั้นลอย

เรื่องภิกษุ ๒ รูป

[๑๒๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุ ๒ รูปอยู่บนกุฎีชั้นลอย^๑ ในวิหารของสงฆ์ รูปหนึ่งอยู่ชั้นล่าง อีกรูปหนึ่งอยู่ชั้นบน รูปที่อยู่ชั้นบนนั่งอย่างแรงบนเตียงชนิดที่มีเท้าเสียบ(ไม่มีลิ้นสลัก) เท้าเตียงตกโดนศีรษะรูปที่นั่งอยู่ชั้นล่างจนทันท้องสิ้น ภิกษุทั้งหลายวิ่งเข้าไปหาแล้วได้กล่าวดังนี้ว่า “ท่าน ท่านส่งเสียงทำไม” ภิกษุรูปที่นั่งอยู่ชั้นล่างจึงบอกเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ จึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โจนภิกษุจึงนั่งอย่างแรงบนเตียงมีเท้าเสียบบนกุฎีชั้นลอยในวิหารของสงฆ์เล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิภิกษุนั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุนั้นว่า “ภิกษุ ทราบว่า เธอ นั่งอย่างแรงบนเตียงมีเท้าเสียบบนกุฎีชั้นลอยในวิหารของสงฆ์จริงหรือ” ภิกษุนั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษ โจนเธอจึงนั่งอย่างแรงบนเตียงมีเท้าเสียบบนกุฎีชั้นลอยในวิหารของสงฆ์เล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

เชิงอรรถ :

^๑ กุฎีชั้นลอย คือกุฎีมีพื้น ๒ ชั้นหรือ ๓ ชั้น แต่มิได้ปูพื้นชั้นบน รอดที่คานสูงพอพ้นศีรษะ (วิ.อ. ๒/๑๒๙-๑๓๑/๓๐๙-๓๑๐), ภิกษุเอาเตียงซึ่งมิได้ใส่เตียงสลักเท้าเตียงวางพาด เมื่อนั่งอย่างแรง เท้าเตียงจึงหลุดใส่ศีรษะภิกษุที่อยู่ชั้นล่าง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๒.ภุดคามวรรค ๘.เวหาสกุณสิกขาบท บทภาษณีย์

พระบัญญัติ

[๑๓๐] ก็ ภิกษุใดนั่ง หรือนอนบนเตียง หรือบนตั่งอันมีเท้าเสียบ บนกุฏิ
ชั้นลอยในวิหารของสงฆ์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องภิกษุ ๒ รูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๓๑] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

วิหารที่ชื่อว่า ของสงฆ์ ได้แก่ วิหารที่มีผู้ถวาย บริจาคแก่สงฆ์
ที่ชื่อว่า กุฏิชั้นลอย ได้แก่ กุฏิชั้นลอยสูงจนศีรษะบุรุษกลางคนไม่กระทบ
เตียงที่ชื่อว่า มีเท้าเสียบ คือ สอดเท้าเสียบติดไว้ในตัวเตียง
ตั่งที่ชื่อว่า มีเท้าเสียบ คือ สอดเท้าเสียบติดไว้ในตัวตั่ง
คำว่า นั่ง คือ ภิกษุนั่งบนเตียงหรือบนตั่งนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์
คำว่า นอน คือ ภิกษุนอนบนเตียงหรือบนตั่งนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๑๓๒] วิหารของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นของสงฆ์ นั่ง หรือนอนบนเตียงหรือ
บนตั่งมีเท้าเสียบบนกุฏิชั้นลอย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

วิหารของสงฆ์ ภิกษุไม่แน่ใจ นั่ง หรือนอนบนเตียงหรือบนตั่งมีเท้าเสียบบนกุฏิ
ชั้นลอย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.กุดคามวรรค ๘.เวหาสกุฬสิกขาบท อนาปัตติวาร

วิหารของสงฆ์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นของส่วนบุคคล นั่ง หรือนอนบนเตียงหรือบนตั่งมีเท้าเสียบบนกุฏิชั้นลอย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ติกทุกกฏ

วิหารส่วนบุคคล ภิกษุสำคัญว่าเป็นของสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ

วิหารส่วนบุคคล ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

วิหารส่วนบุคคล ภิกษุสำคัญว่าเป็นของส่วนบุคคล ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะเป็นของส่วนบุคคลของผู้อื่น วิหารส่วนบุคคลของตน ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๓๓] ๑. ภิกษุนั่งบนที่ที่ไม่ใช่กุฏิชั้นลอย

๒. ภิกษุนั่งบนกุฏิชั้นลอยสูงพอกระทบศีรษะ

๓. ภิกษุนั่งบนที่ที่ข้างล่างไม่เป็นที่อยู่

๔. ภิกษุนั่งบนกุฏิชั้นลอยปูพื้นไว้

๕. ภิกษุนั่งบนกุฏิชั้นลอยมีเท้าเตียงหรือเท้าตั้งตรึงสลักกับตัว

๖. ภิกษุยืนบนเตียงหรือตั่งหยิบหรือพาดจิวรได้

๗. ภิกษุวิกุลจรีต

๘. ภิกษุดันบัญญัติ

เวหาสกุฬสิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.กุตคามวรรค ๙.มหัลลภิกขวรรค นิตานัตถ

๒. กุตคามวรรค

๙. มหัลลภิกขวรรค

ว่าด้วยการสร้างวิหารใหญ่

เรื่องพระฉันทะ

[๑๓๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี ครั้นนั้น มหาอมาตย์ผู้เป็นอุปัฏฐากของท่านพระฉันทะ สร้างวิหารถวายท่านพระฉันทะ ที่นั่น ท่านพระฉันทะสั่งให้มุงให้ฉาบทาวิหารที่สร้างเสร็จแล้วหลาย ๆ ครั้ง วิหารมีน้ำหนักมากจึงพังลงมา ต่อมา ท่านพระฉันทะจึงหาเก็บหญ้าและไม้ ทำให้น้ำหนักของวิหารหนักขึ้นเสียหลาย พราหมณ์นั้นดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่เขลาเจ้าทั้งหลายจึงทำให้น้ำหนักของวิหารให้เสียหายแล้ว”

ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินพราหมณ์ดำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่เขลาท่านพระฉันทะจึงให้มุงให้ฉาบทาวิหารที่สร้างเสร็จแล้วหลาย ๆ ครั้งแล้ว วิหารมีน้ำหนักมาก จึงพังลงมา” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิท่านพระฉันทะโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระฉันทะว่า “ฉันทะ ทราบว่า เธอให้มุงให้ฉาบทาวิหารที่สร้างเสร็จแล้วหลาย ๆ ครั้ง วิหารมีน้ำหนักมาก จึงพังลงมา จริงหรือ” ท่านพระฉันทะทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ โง่เขลาเจ้าให้มุงให้ฉาบทาวิหารที่สร้างเสร็จแล้วหลาย ๆ ครั้ง จนวิหารมีน้ำหนักมาก พังลงมาแล้ว โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๒.กุตคามวรรค ๙.มหัลลิกวิหารสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๑๓๕] ก็ ภิกษุจะสร้างวิหารหลังใหญ่ จะติดตั้งบานประตูไกล้วงกบประตู และตกแต่งบานหน้าต่าง^๑ ควรยืนในที่ที่ปราศจากของเขี้ยว ดำเนินการมุงหลังคาได้ ๒-๓ ชั้น^๒ ถ้าเธอดำเนินการเกินกว่านั้น แม้จะยืนในที่ที่ปราศจากของเขี้ยว ต้องอาบัติปาจิตติย

เรื่องพระฉันนะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๓๖] วิหารที่ชื่อว่า **หลังใหญ่** ท่านกล่าวถึงวิหารที่มีเจ้าของที่ชื่อว่า **วิหาร** ได้แก่ ที่อยู่ซึ่งโบกฉาบภายในหรือภายนอก หรือโบกฉาบทั้งภายในภายนอก

คำว่า **สร้าง** คือ สร้างเอง หรือใช้คนอื่นสร้าง

คำว่า **ไกล้วงกบประตู** คือ ขั้วระยะหัดถบาสรอบวงกบ

คำว่า **จะติดตั้งบานประตู** คือ วางบานประตู

คำว่า **ตกแต่งบานหน้าต่าง** คือ ฉาบทาบานหน้าต่างให้มีสีขาว ให้มีสีดำ ให้มีสียางไม้ เขียนลวดลายดอกไม้ เขียนลวดลายเถาวัลย์ จักเป็นพื้นมังกร หรือเขียนลวดลายดอกจอก

เชิงอรรถ :

- ^๑ **บานประตูและบานหน้าต่างวิหาร** ต้องเปิด-ปิด เมื่อเปิดจะกระทบฝ่าผนังวิหาร เมื่อปิดจะกระทบวงกบ ทำให้ฝ่าผนังสั่นสะเทือนจนดินเหนียวที่พอกฝ่าผนังกะเทาะตกลงมา พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้ฉาบทาพอกฝ่าผนังบริเวณใกล้ ๆ บานประตู บานหน้าต่างวิหารได้ เพื่อทำให้คงทนถาวร (วิ.อ. ๒/๑๓๓-๑๓๔, กงขา.อ. ๒๔๔) เมื่อภิกษุพอกฝ่าผนังนอกจากบริเวณใกล้ ๆ บานประตูและบานหน้าต่างเข้าเกิน ๓ ครั้ง ต้องอาบัติปาจิตติย (สารตถ.ฎีกา ๓/๑๓๕/๔๐, วิมติ.ฎีกา ๒/๑๓๕/๒๓, กงขา.ฎีกา ๓๙๒)
- ^๒ **ในการมุงหลังคาก็เช่นกัน** ภิกษุเข้าใจว่า เมื่อมุงหลายครั้ง จะป้องกันฝนรั่วรดได้นาน จึงใช้อิฐ ศิลา ปูนขาว หญา หรือใบไม้มุงหลังคา แต่จะมุงได้ไม่เกิน ๓ ชั้น (วิ.อ. ๒/๑๓๕-๑๓๖/๓๑๒-๓๑๓, สารตถ.ฎีกา ๓/๑๓๕-๑๓๖/๔๐-๔๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๑๐ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๒.อุตคามวรรค ๙.มหัลลภิกขวรรค บทธาขณีย

คำว่า ยืนในที่ที่ปราศจากของเขียวดำเนินการมุงหลังคาได้ ๒-๓ ชั้น

ความว่า ที่ชื่อว่าของเขียว ได้แก่ บุพพชาติและอปรัณชาติ^๑

ถ้าภิกษุยืนดำเนินการในที่ที่มีของเขียว ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุเมื่อจะมุงตามแนว พึงดำเนินการ ๒ แนว สัณเฑาะว์ที่ ๓ แล้วจากไป

ภิกษุเมื่อจะมุงเป็นชั้น พึงดำเนินการ ๒ รอบ สัณเฑาะว์ที่ ๓ แล้วจากไป

[๑๓๗] คำว่า ถ้าเธอดำเนินการเกินกว่านั้น แม้จะยืนในที่ที่ปราศจากของ

เขียว ความว่า ภิกษุเมื่อมุงด้วยอิฐ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ ก้อน เมื่อมุง

ด้วยแผ่นศิลา ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ ก้อน เมื่อมุงด้วยปูนขาว ต้องอาบัติ

ปาจิตตีย์ทุก ๆ ก้อน เมื่อมุงด้วยหญ้า ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ ก้อนหญ้า เมื่อ

มุงด้วยใบไม้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ ใบ

บทอาขณีย

ติกปาจิตตีย์

เกิน ๒-๓ ชั้น ภิกษุสำคัญว่าเกิน ดำเนินการ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เกิน ๒-๓ ชั้น ภิกษุไม่แน่ใจ ดำเนินการ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เกิน ๒-๓ ชั้น ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า ดำเนินการ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกทุกกฏ

หย่อนกว่า ๒-๓ ชั้น ภิกษุสำคัญว่าเกิน ต้องอาบัติทุกกฏ

หย่อนกว่า ๒-๓ ชั้น ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

หย่อนกว่า ๒-๓ ชั้น ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า ไม่ต้องอาบัติ

เชิงอรรถ :

^๑ **บุพพชาติ** ได้แก่ ธัญชาติ ๗ อย่าง คือ ข้าวสาลี ข้าวเจ้า หญ้ากับแกล้ ข้าวละมาน ลูกเดือย ข้าวเหนียว และข้าวฟ่าง **อปรัณชาติ** ได้แก่ ถั่วเขียว ถั่วราชมาส งา พืชผักที่กินหลังอาหาร (วิ.อ. ๑/๑๐๔/๓๖๘, สารดถ.ฎีกา ๒/๑๐๔/๑๗๖)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.กุตคามวรรค ๙.มัลลกวิหารสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๓๘] ๑. ภิกษุมุ่งเพียง ๒-๓ ชั้น

๒. ภิกษุมุ่งหย่อนกว่า ๒-๓ ชั้น

๓. ภิกษุมุ่งเจือมผามีประตุ

๔. ภิกษุตบแต่งถ้ำ

๕. ภิกษุมุ่งกุฏิหญ้า

๖. ภิกษุมุ่งกุฏิเพื่อภิกษุอื่น

๗. ภิกษุมุ่งด้วยทรัพย์สินตนเอง

๘. ภิกษุมุ่งอาคารนอกจากนั้น^๑ ยกเว้นอาคารที่พักของตน

๙. ภิกษุวิกลจริต

๑๐. ภิกษุดันบัญญัติ

มัลลกวิหารสิกขาบทที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ อาคารนอกจากนั้น คือ โรงอุโบสถ เรือนไฟ โรงฉัน โรงไฟ (วิ.อ. ๒/๓๖๔/๖๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๑๒ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๒.กุตคามวรรค ๑๐.สัปปาณกสิกขาบท นิตานวัตถุ

๒. กุตคามวรรค

๑๐. สัปปาณกสิกขาบท

ว่าด้วยสิ่งมีชีวิต

เรื่องภิกษุชาวเมืองอาฬวี

[๑๓๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ อัคคาฬเจดีย์ เขตเมืองอาฬวี ครั้นนั้น พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีกำลังช่วยกันก่อสร้าง รุกขยาน้ำมีสิ่งมีชีวิต รดหญ้าบ้าง ดินบ้าง ไขให้รดหญ้าบ้าง ดินบ้าง

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ จึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีรู้รุกขยาน้ำมีสิ่งมีชีวิต รดหญ้าบ้าง ดินบ้าง ไขให้รดหญ้าบ้าง ดินบ้างเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิพวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเขารู้รุกขยาน้ำมีสิ่งมีชีวิต รดหญ้าบ้าง ดินบ้าง ไขให้รดหญ้าบ้าง ดินบ้าง จริงหรือ” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย !इनพวกเขารู้รุกขยาน้ำมีสิ่งมีชีวิต จึงรดหญ้าบ้าง ดินบ้าง ไขให้รดหญ้าบ้าง ดินบ้างเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๒.กุตคามวรรค ๑๐. สัปปาณกสิกขาบท บทภาษณีย์

พระบัญญัติ

[๑๔๐] ก็ ภิกษุใดรู้ยู่หรือน้ำมีสิ่งมีชีวิต รด หรือใช้ให้รดหญ้าหรือดิน
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องภิกษุชาวเมืองอาฬวี จม

สิกขาบทวิภังค์

[๑๔๑] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า รู้ยู่ ได้แก่ ภิกษุนั้นรู้เอง หรือผู้อื่นบอกให้ภิกษุนั้นรู้

คำว่า รด คือ ภิกษุรดเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คำว่า ใช้ให้รด คือ ภิกษุใช้ผู้อื่นให้รด ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ผู้รับคำสั่งครั้งเดียวแต่รดหลายครั้ง ภิกษุผู้สั่งต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

[๑๔๒] น้ำมีสิ่งมีชีวิต ภิกษุสำคัญว่ามีสิ่งมีชีวิต รด หรือใช้ให้รดหญ้าหรือดิน
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

น้ำมีสิ่งมีชีวิต ภิกษุไม่แน่ใจ รด หรือใช้ให้รดหญ้าหรือดิน ต้องอาบัติทุกกฏ

น้ำมีสิ่งมีชีวิต ภิกษุสำคัญว่าไม่มีสิ่งมีชีวิต รด หรือใช้ให้รดหญ้าหรือดิน ไม่
ต้องอาบัติ

น้ำไม่มีสิ่งมีชีวิต ภิกษุสำคัญว่ามีสิ่งมีชีวิต ต้องอาบัติทุกกฏ

น้ำไม่มีสิ่งมีชีวิต ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

น้ำไม่มีสิ่งมีชีวิต ภิกษุสำคัญว่าไม่มีสิ่งมีชีวิต ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๒.กุตคามวรรค รวมสิกขาบทที่มีในกุตคามวรรค

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๔๓] ๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุวิกลจริต

๕. ภิกษุดันบัญญัติ

สัปปาณกสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

กุตคามวรรคที่ ๒ จบ

รวมสิกขาบทที่มีในกุตคามวรรค

กุตคามวรรคมี ๑๐ สิกขาบท คือ

๑. กุตคามสิกขาบท	ว่าด้วยการพรากกุตคาม
๒. อัญญวาทกสิกขาบท	ว่าด้วยการกล่าวกลบเกลื่อน
๓. อุชฌापณกสิกขาบท	ว่าด้วยการกล่าวให้เพ่งโทษ
๔. ปลุมนเสนาสนสิกขาบท	ว่าด้วยเสนาสนะข้อที่ ๑
๕. ทุตติยเสนาสนสิกขาบท	ว่าด้วยเสนาสนะข้อที่ ๒
๖. อนุปัชชชสิกขาบท	ว่าด้วยการเข้าไปแทรกแซง
๗. นิกกัฏฒนสิกขาบท	ว่าด้วยการจุตลากออก
๘. เวหาสกุฎฐสิกขาบท	ว่าด้วยกุฎฐ์ชั้นลอย
๙. มหัลลกรวิหารสิกขาบท	ว่าด้วยการสร้างวิหารใหญ่
๑๐. สัปปาณกสิกขาบท	ว่าด้วยสิ่งมีชีวิต

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๓.โอวาทวรรค ๑.โอวาทสิกขาบท นินทานัตถุ

๓. โอวาทวรรค

หมวดว่าด้วยโอวาท

๑. โอวาทสิกขาบท

ว่าด้วยการสั่งสอนภิกษุณี

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๑๔๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลายสั่งสอนพวกภิกษุณี ย่อมได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร

ที่นั่น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้มีการปรึกษากันดังนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย บัดนี้ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลายสั่งสอนพวกภิกษุณี ย่อมได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร ท่านทั้งหลาย มาเถิด แม้พวกเราที่จะสั่งสอนพวกภิกษุณีบ้าง” ครั้นแล้วพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงได้เข้าไปหาพวกภิกษุณี แล้วได้กล่าวดังนี้ว่า “มาเถิด น้องหญิงทั้งหลาย พวกเธอจงเข้าไปหาพวกอาตมาบ้าง พวกอาตมาจักสั่งสอนให้บ้าง”

หลังจากนั้น พวกภิกษุณีเหล่านั้นได้พากันเข้าไปหาพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้ไหว้พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ที่นั่นพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้แสดงธรรมมีกถาเพียงเล็กน้อยแก่พวกภิกษุณี แล้วให้วันเวลาผ่านไปด้วยการสนทนาเกี่ยวกับดิรัจฉานกถา^๑ แล้วส่งกลับด้วยกล่าวว่า “พวกเธอกลับไปเถิด น้องหญิงทั้งหลาย”

เชิงอรรถ :

^๑ **ดิรัจฉานกถา** คือถ้อยคำที่ขัดขวางทางไปสู่สวรรค์นิพพาน ภิกษุไม่ควรนำมาเป็นข้อถกเถียงสนทนากัน (วิ.ธ. ๒/๑๔๔/๓๑๕, สารตถ.ฎีกา ๓/๑๔๔/๔๓) มี ๒๘ อย่าง (วิ.ม. ๕/๒๕๐/๑๓-๑๔, ที.สี. ๙/๑๗/๘, ที.ปา. ๑๑/๕๐/๓๐, ม.ม. ๑๓/๒๒๓/๑๙๗, ส.ม. ๑๙/๑๐๘๐/๓๖๕-๓๖๖, อง. ทสภ. ๒๔/๖๙/๑๐๒, ข.ม. ๒๙/๑๕๗/๓๐๖) ดู รตนวรรค สิกขาบทที่ ๓ ข้อ ๕๐๘ หน้า ๕๙๙ (ในเล่มนี้)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๑๖ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๓.โอวาทวรรค ๑.โอวาทสิกขาบท นิทานวัตถุ

ต่อมา พวกภิกษุณีเหล่านั้นเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้ว ได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วได้ยืน ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับ พวกภิกษุณีผู้ยืนอยู่ ณ ที่สมควรเหล่านั้นดังนี้ว่า “การสั่งสอนพวกภิกษุณีสัมฤทธิ์ผล ดีหรือ”

พวกภิกษุณีกราบทูลว่า “การสั่งสอนจะสัมฤทธิ์ผลได้แต่ที่ไหนกัน พระพุทธ เจ้าข้า พระคุณเจ้าฉัพพัคคีย์แสดงธรรมีกถาเพียงเล็กน้อย แล้วให้วันเวลาผ่านไป ด้วยการสนทนาเกี่ยวกับไตรจฉานกถา แล้วส่งให้กลับ”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้พวกภิกษุณีเหล่านั้นเห็นชัด ชวนให้ ยอกรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง ด้วยธรรมีกถา ภิกษุณีเหล่านั้นครั้นพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นชัด ชวน ให้ออกรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง ด้วยธรรมีกถา แล้วจึงลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วทำประทักษิณ จากไป

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง สอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอแสดงธรรมีกถา เพียงเล็กน้อยแก่พวกภิกษุณี แล้วให้วันเวลาผ่านไปด้วยการสนทนาเกี่ยวกับ ไตรจฉานกถาแล้วส่งให้กลับ จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธ เจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวก เธอจึงแสดงธรรมีกถาเพียงเล็กน้อยแก่พวกภิกษุณี แล้วให้วันเวลาผ่านไปด้วยการ สนทนาเกี่ยวกับไตรจฉานกถาแล้วส่งให้กลับเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้ เลย ฯลฯ” ครั้นทรงดำนิแล้วได้ทรงแสดงธรรมีกถา แล้วจึงรับสั่งกับภิกษุทั้งหลาย ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้แต่งตั้งภิกษุเป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี”

ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์พึงแต่งตั้งภิกษุเป็นผู้สั่งสอนภิกษุณีอย่างนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๑.โอวาทสิกขาบท พระบัญญัติ

วิธีแต่งตั้งและกรรมวาจาแต่งตั้งภิกษุสั่งสอนภิกษุณี

เบื้องต้นพึงขอให้ภิกษุรับ ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงประกาศให้สงฆ์
 ทราบด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจาว่า

[๑๔๕] ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วพึงแต่งตั้ง
 ภิกษุชื่อนี้ให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี นี่เป็นญัตติ

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์แต่งตั้งภิกษุชื่อนี้ให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี
 ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการแต่งตั้งภิกษุชื่อนี้ให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี ท่านรูปนั้นพึงนั่ง
 ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นพึงทักท้วง

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่ ๒ ฯลฯ ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่ ๓

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์แต่งตั้งภิกษุชื่อนี้ให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี
 ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการแต่งตั้งภิกษุชื่อนี้ให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี ท่านรูปนั้นพึงนั่ง
 ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นพึงทักท้วง

ภิกษุชื่อนี้สงฆ์แต่งตั้งให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณีแล้ว สงฆ์เห็นด้วย เพราะฉะนั้น
 จึงนั่ง ข้าพเจ้าขอถือความนิ่งนั้นเป็นมติอย่างนี้

ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงดำริว่าภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึง
 ตรัสโศกความเป็นคนเลี้ยดยาก ฯลฯ แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้น
 แสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๑๔๖] ก็ ภิกษุใดไม่ได้รับแต่งตั้ง พึงสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลาย ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๑๔๗] สมัยนั้น ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลายผู้ได้รับแต่งตั้งแล้วสั่งสอนพวก
 ภิกษุณียังได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวารอยู่เหมือนเดิม

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๑.โอวาทสิกขาบท พระบัญญัติ

ครั้งนั้นพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้มีการปรึกษากันดังนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย บัดนี้ ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลายผู้ได้รับแต่งตั้งแล้วสั่งสอนพวกภิกษุณียังได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริวารอยู่เหมือนเดิม ท่านทั้งหลาย มาเถิด แม้พวกเราที่จะไปนอกสีมา แต่งตั้งกันและกันให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี แล้วสั่งสอนพวกภิกษุณีบ้าง” ครั้นแล้วพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงได้พากันไปนอกสีมา ได้แต่งตั้งกันและกันให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณีแล้วเข้าไปหาภิกษุณีทั้งหลาย ได้กล่าวดังนี้ว่า “น้องหญิงทั้งหลาย พวกอาตมาได้รับแต่งตั้งแล้ว พวกเธอจงเข้าไปหาพวกอาตมาบ้าง พวกอาตมาจักสั่งสอนให้บ้าง”

ต่อมา พวกภิกษุณีเหล่านั้นได้พากันเข้าไปหาพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้ไหว้พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ที่นั่น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้แสดงธรรมีกถาเพียงเล็กน้อยแก่พวกภิกษุณี แล้วให้วันเวลาผ่านไปด้วยการสนทนาเกี่ยวกับติรัจฉานกถา แล้วส่งกลับด้วยกล่าวว่า “พวกเธอกลับไปเถิด น้องหญิงทั้งหลาย”

ต่อมา พวกภิกษุณีเหล่านั้นได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วได้ยืน ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพวกภิกษุณีผู้ยืนอยู่ ณ ที่สมควรเหล่านั้นดังนี้ว่า “การสั่งสอนพวกภิกษุณีสัมฤทธิ์ผลดีหรือไม่”

พวกภิกษุณีกราบทูลว่า “การสั่งสอนจะสัมฤทธิ์ผลได้แต่ที่ไหนกัน พระพุทธเจ้าข้า พระคุณเจ้าฉัพพัคคีย์แสดงธรรมีกถาเพียงเล็กน้อย แล้วให้วันเวลาผ่านไปด้วยการสนทนาเกี่ยวกับติรัจฉานกถา แล้วส่งให้กลับ”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้พวกภิกษุณีเหล่านั้นเห็นชัด ชวนให้อย่ากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา ภิกษุณีเหล่านั้นครั้นพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นชัด ชวนให้อย่ากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถาแล้วจึงลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วทำประทักษิณจากไป

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๑.โอวาทสิกขาบท พระบัญญัติ

ทรงประชุมสงฆ์แต่งตั้งภิกษุสั่งสอนภิกษุณี

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุจึงพาคติว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอแสดงธรรมีกถา เพียงเล็กน้อยแก่พวกภิกษุณี แล้วให้วันเวลาผ่านไปด้วยการสนทนาเกี่ยวกับติรัจฉานกถา แล้วส่งให้กลับ จริ่งหรือ” พวกภิกษุจึงพาคติทุลรัว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงแสดงธรรมีกถาเพียงเล็กน้อยแก่พวกภิกษุณี แล้วให้วันเวลาผ่านไปด้วยการสนทนาเกี่ยวกับติรัจฉานกถา แล้วส่งให้กลับแล้ว โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” ครั้นทรงดำนิแล้วได้ทรงแสดงธรรมีกถาแล้วจึงรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้แต่งตั้งภิกษุผู้มีคุณสมบัติ ๘ อย่าง เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี คือ

คุณสมบัติของภิกษุผู้สั่งสอนภิกษุณี ๘ อย่าง

๑. เป็นผู้มึศีล สำรวมในปาติโมกขสังวรศีล ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร เห็นภัยในความผิดแม้เพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูตร เป็นผู้ทรงสตะ (จำสิ่งที่ได้เล่าเรียนมา) สังสมสตะ (สังสมสิ่งที่ได้เล่าเรียนมา) เธอได้ยินได้ฟังธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด อันประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถะ พร้อมทั้งพยัญชนะ ครบถ้วน บริบูรณ์มาก ทรงจำได้ คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดแล้วด้วยทิวฐิติ
๓. เป็นผู้ชำนาญปาติโมกข์ทั้งสอง แจกแจงได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว วินิจฉัยได้ เรียบร้อยทั้งโดยสูตรและโดยอนุพยัญชนะ^๑
๔. เป็นผู้มึวาจาสะสลาย มีเสียงไพเราะ

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “โดยสูตร” ในที่นี้หมายถึงคัมภีร์ชั้นธกะและบวรารแห่งพระวินัยปิฎก คำว่า “อนุพยัญชนะ” คือ บทอักษรรวิบุรณไม่ตกหล่น (วิ.อ. ๒/๑๕๔-๗/๓๑๙)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๓.โอวาทวรรค ๑.โอวาทสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

๕. เป็นที่นิยมชมชอบของพวกภิกษุณีโดยส่วนมาก

๖. เป็นผู้สามารถสั่งสอนพวกภิกษุณีได้

๗. เป็นผู้ไม่เคยประพฤติล่วงละเมิดในสตรีผู้นุ่งห่มผ้ากาสาเยบวชอุทิศพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น^๑

๘. เป็นผู้มีพรรษา ๒๐ หรือเกินกว่า ๒๐

ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้แต่งตั้งภิกษุผู้มีคุณสมบัติ ๘ อย่างนี้ เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี”

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๔๘] คำว่า **ก็...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า **ก็...ใด**

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า **ไม่ได้รับแต่งตั้ง** คือ สงฆ์ยังไม่ได้แต่งตั้งด้วยญัตติจตุตถกรรม

ที่ชื่อว่า **ภิกษุณีทั้งหลาย** ได้แก่ มาตุคามที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

คำว่า **สั่งสอน** ความว่า ภิกษุสั่งสอนกรรม ๘ อย่าง ต้องอาบัติปาจิตติยสั่งสอนธรรมอย่างอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ สั่งสอนภิกษุณีที่อุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียว ต้องอาบัติทุกกฏ

[๑๔๙] ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งแล้วนั้นพึงกวาดบริเวณ ตั้งน้ำฉันน้ำใช้ ปุอาสนะไว้ ขวนเพื่อนภิกษุไปนั่งด้วย

ภิกษุณีทั้งหลายพึงไปที่นั่น แล้วไหว้ภิกษุนั้น แล้วนั่ง ณ ที่สมควร

เชิงอรรถ :

^๑ ในสมัยที่เป็นคฤหัสถ์ก่อนบวช ไม่เคยจับต้องกายกับภิกษุณี ไม่เคยประพฤติผิดทางประเวณีกับสิกขมานา หรือสามเณรี (วิ.อ. ๒/๑๔๕-๑๔๗/๓๑๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๒๑ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๓.โอวาทวรรค ๑.โอวาทสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งแล้วนั้นพึงถามภิกษุทั้งหลายว่า “น้องหญิงทั้งหลาย พวกเธอพร้อมเพรียงกันแล้วหรือ”

ถ้าพวกภิกษุณีตอบว่า “พวกดิฉันพร้อมเพรียงกันแล้ว เจ้าข้า”

พึงถามว่า “น้องหญิงทั้งหลาย ครุธรรม ๘ ข้อยังจำกันได้อยู่หรือ”

ถ้าพวกภิกษุณีตอบว่า “ยังจำกันได้อยู่ เจ้าข้า”

พึงกล่าวว่า “น้องหญิงทั้งหลาย ธรรมนี้เป็นโอวาท” แล้วพึงมอบหมาย

ถ้าพวกภิกษุณีตอบว่า “จำกันไม่ได้ เจ้าข้า”

พึงสวดครุธรรมดังนี้ว่า

ครุธรรม ๘ ข้อ

๑. ภิกษุณีถึงจะบวชได้ ๑๐๐ พรรษา ก็ต้องทำการกราบไหว้ ต้อนรับ ทำ
อัญชลีกรรม ทำสามีจิกรรมแก่ภิกษุผู้บวชแม่วันนั้น ธรรมข้อนี้ภิกษุณี
พึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต
๒. ภิกษุณีไม่พึงอยู่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึง
สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต
๓. ภิกษุณีพึงหวังธรรม ๒ อย่าง คือ งามอุโบสถและไปรับโอวาทจากภิกษุ
สงฆ์ทุกกึ่งเดือน ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่
พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต
๔. ภิกษุณีจำพรรษาแล้วพึงพิจารณาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย โดยสถาน ๓ คือ ได้เห็น
ได้ฟัง หรือได้นึกสงสัย ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา
ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต
๕. ภิกษุณีต้องครุธรรมแล้วพึงประพฤติดีกขมานัดในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ธรรมข้อนี้
ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต
๖. ภิกษุณีพึงแสวงหาการอุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่ายให้แก่สิกขมานาที่ศึกษา
ธรรม ๖ ข้อตลอด ๒ ปีแล้ว ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ
บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๓.โอวาทวรรค ๑.โอวาทสิกขาบท บทภาษณีย์

๗. ภิกษุณีไม่พึงด่า ไม่พึงบริภาษภิกษุ ไม่ว่ากรณีใดๆ ธรรมข้อนี้ภิกษุณี

พึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

๘. ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ห้ามภิกษุณีสั่งสอนภิกษุ แต่ไม่ห้ามภิกษุสั่งสอน

ภิกษุณี ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วง

ละเมิดจนตลอดชีวิต

ถ้าพวกภิกษุณีตอบว่า “พวกดิฉันพร้อมเพรียงกันแล้ว เจ้าข้า” ภิกษุผู้ได้รับ
แต่งตั้งแล้ว สั่งสอนธรรมอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ

ถ้าพวกภิกษุณีตอบว่า “พวกดิฉันยังไม่พร้อมเพรียงกัน เจ้าข้า” ภิกษุผู้ได้รับ
แต่งตั้งแล้ว สั่งสอนครุธรรม ๘ ข้อ ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุไม่ให้โอวาท สั่งสอนธรรม
อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ

บทภาษณีย์

[๑๕๐] กรรม^๑ ที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง
ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่พร้อมเพรียงกัน สั่งสอน ต้อง
อาบัติปาจิตติย

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่
พร้อมเพรียงกัน ภิกษุไม่แน่ใจ สั่งสอน ต้องอาบัติปาจิตติย

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่
พร้อมเพรียงกัน ภิกษุสำคัญว่าพร้อมเพรียงกันแล้ว สั่งสอน ต้องอาบัติปาจิตติย

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ภิกษุณีสงฆ์ยังไม่พร้อมเพรียงกัน ภิกษุ
สำคัญว่ายังไม่พร้อมเพรียงกัน สั่งสอน ฯลฯ ภิกษุไม่แน่ใจ สั่งสอน ฯลฯ ภิกษุ
สำคัญว่าพร้อมเพรียงกันแล้ว สั่งสอน ต้องอาบัติปาจิตติย

เชิงอรรถ :

^๑ กรรม คือการแต่งตั้งภิกษุสั่งสอนภิกษุณี (วิ.อ. ๒/๑๕๐/๓๓๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๒๓ }

กรรมที่ทำถูกต้อง ฝึกที่สำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ฝึกนี้สงบพร้อม
เพรียงกันแล้ว ฝึกสำคัญว่ายังไม่พร้อมเพรียงกัน สั่งสอน ฯลฯ ฝึกไม่แน่ใจ
สั่งสอน ฯลฯ ฝึกสำคัญว่าพร้อมเพรียงกันแล้ว สั่งสอน ต้องอาบัติทุกกฎ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๑.โอวาทสิกขาบท อนาปัตติวาร

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ภิกษุณีสงฆ์พร้อมเพรียงกันแล้ว ภิกษุสำคัญ
 ว่ายังไม่พร้อมเพรียงกัน สั่งสอน ฯลฯ ภิกษุไม่แน่ใจ สั่งสอน ฯลฯ ภิกษุสำคัญว่า
 พร้อมเพรียงกันแล้ว สั่งสอน ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุณีสงฆ์พร้อม
 เพรียงกันแล้ว ภิกษุสำคัญว่ายังไม่พร้อมเพรียงกัน สั่งสอน ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุณีสงฆ์พร้อม
 เพรียงกันแล้ว ภิกษุไม่แน่ใจ สั่งสอน ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุณีสงฆ์พร้อม
 เพรียงกันแล้ว ภิกษุสำคัญว่าพร้อมเพรียงกันแล้ว สั่งสอน ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๕๒] ๑. ภิกษุให้อุทเทส

๒. ภิกษุให้ปริจฉา^๑

๓. ภิกษุที่ภิกษุณีกล่าวขอว่า “นิมนต์พระคุณเจ้าสวดเถิด” สวดอยู่

๔. ภิกษุถามปัญหา

๕. ภิกษุถูกถามปัญหาแล้วตอบปัญหา

๖. ภิกษุสั่งสอนผู้อื่นแต่มีภิกษุณีฟังอยู่ด้วย

๗. ภิกษุสั่งสอนสิกขมานา

๘. ภิกษุสั่งสอนสามเณรี

๙. ภิกษุวิกลจริต

๑๐. ภิกษุต้นบัญญัติ

โอวาทสิกขาบทที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ให้อุทเทส คือ สอนพระบาลีครุธรรม ๘ ให้ปริจฉา คือ สอนคำอธิบายพระบาลีครุธรรม ๘ (วิ.อ.
 ๒/๑๕๒/๓๓๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๒๕ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๒.อรรถกถาสิกขาบท นิตานวัตถุ

๓. โอวาทวรรค

๒. อรรถกถาสิกขาบท

ว่าด้วยการสั่งสอนภิกษุณีในเวลาที่ดีวงอาทิตย์อัสดงแล้ว

เรื่องพระจุฬปัณณิก

[๑๕๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุผู้เป็นเถระผลัดเปลี่ยนกันสั่งสอนพวกภิกษุณี

ครั้งนั้น ถึงวาระที่ท่านพระจุฬปัณณิกจะสั่งสอนพวกภิกษุณี พวกภิกษุณีกล่าวกันอย่างนี้ว่า “วันนี้เห็นทีการสั่งสอนจะไม่สัมฤทธิ์ผล ประเดี๋ยวพระคุณเจ้าจุฬปัณณิกก็คงจะเปล่งอุทานซ้ำซากเหมือนเดิม” ครั้นแล้วพวกภิกษุณีได้พากันไปหาพระจุฬปัณณิกถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้ไหว้ท่านพระจุฬปัณณิกแล้วนั่ง ณ ที่สมควร

ท่านพระจุฬปัณณิกได้กล่าวกับพวกภิกษุณีผู้หนึ่ง ณ ที่สมควรแล้วดังนี้ว่า “น้องหญิงทั้งหลาย พวกเธอพร้อมเพรียงกันแล้วหรือ”

พวกภิกษุณีตอบว่า “พวกดิฉันพร้อมเพรียงกันแล้ว เจ้าข้า”

พระจุฬปัณณิกถามว่า “น้องหญิงทั้งหลาย ครุธรรม ๘ ข้อ ยังจำกันได้อยู่หรือ”

พวกภิกษุณีตอบว่า “ยังจำกันได้อยู่ เจ้าข้า”

พระจุฬปัณณิกมอบหมายว่า “น้องหญิงทั้งหลาย ธรรมนี้เป็นโอวาท” แล้วเปล่งอุทานซ้ำว่า

“มณีผู้มีจิตมั่นคง ไม่ประมาท ศึกษาทางแห่งความเป็นมณี^๑

ผู้คงที่ สงบ มีสติทุกขณะ ย่อมเป็นผู้ไม่เศร้าโศก”^๒

เชิงอรรถ :

^๑ ทางแห่งความเป็นมณี หมายถึงโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ หรือไตรสิกขา (วิ.อ. ๒/๑๕๓/๓๓๒)

^๒ ข.ธ. ๒๕/๓๗/๑๕๒, ข.เถร. ๒๖/๖๘/๒๗๔

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๒๖ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๒.อรรถกถาสิกขาบท นิตานัตถุ

พวกภิกษุณีกล่าวอย่างนี้ว่า “พวกเราได้กล่าวแล้วมิใช่หรือว่ วันนี้เห็นทีการสั่งสอนจะไม่สัมฤทธิ์ผล ประเดี๋ยวพระคุณเจ้าจุฬปัณณิกก็คงจะเปล่งอุทานซ้ำซากเหมือนเดิม”

ท่านพระจุฬปัณณิกได้ยืนคำสนทนานี้ของพวกภิกษุณีเหล่านั้นแล้ว จึงเหาะขึ้นไปสู่อากาศ จงกรมบ้าง ยืนบ้าง นั่งบ้าง นอนบ้าง บันดาลให้คว้นฟุ้งดลบบ้าง บันดาลให้ไฟโพล่งบ้าง หายตัวบ้าง ในอากาศ เปล่งอุทานนั้นนั่นแหละ และกล่าวพระพุทฺธพจน์อื่น ๆ เป็นอันมาก

พวกภิกษุณีพากันกล่าวอย่างนี้ว่า “น่าอัศจรรย์ ไม่เคยมี การสั่งสอนก่อนหน้า นี้ไม่เคยสัมฤทธิ์ผลแก่พวกเราเหมือนการสั่งสอนของพระคุณเจ้าจุฬปัณณิกเลย”

คราวนั้น ท่านพระจุฬปัณณิกสั่งสอนพวกภิกษุณีอยู่จนพลบค่ำแล้วส่งกลับด้วยกล่าวว่า “พวกเธอกลับไปเถิด น้องหญิงทั้งหลาย”

ครั้งนั้น เมื่อเจ้าหน้าทีปิดประตูเมืองแล้ว พวกภิกษุณีได้พักแรมอยู่นอกเมือง รุ่งเช้าจึงพากันเข้าเมือง

พวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ภิกษุณีพวกนี้เป็นผู้ไม่ประพฤติพรหมจรรย์ พักแรมกับพวกภิกษุในอารามเพ็งจะกลับเข้าเมืองเดี๋ยวนี้เอง”

พวกภิกษุได้ยืนพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “เมื่อดวงอาทิตย์อัสดงแล้ว ไฉนท่านพระจุฬปัณณิกยังสั่งสอนพวกภิกษุณีอยู่เล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิท่านพระจุฬปัณณิกโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระจุฬปัณณิกว่า “จุฬปัณณิก ทราบว่า เมื่อดวงอาทิตย์อัสดงแล้ว เธอยังสั่งสอนพวกภิกษุณีอยู่ จริงหรือ” ท่านพระจุฬปัณณิกทูลรับว่า “จริง พระพุทฺธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทฺธเจ้าทรงตำหนิว่า “ฯลฯ จุฬปัณณิก ไฉนเมื่อดวงอาทิตย์อัสดงแล้ว เธอยังสั่งสอนพวกภิกษุณีอยู่เล่า จุฬปัณณิก การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๒.อรรถกถาสิกขาบท บทภาษณีย์

คนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๑๕๔] ถ้าภิกษุแม่ได้รับการแต่งตั้งแล้ว เมื่อดวงอาทิตย์อัสดงแล้ว ยังสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลายอยู่ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระจุฬปันถก จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๕๕] ภิกษุที่ชื่อว่า ได้รับการแต่งตั้งแล้ว คือได้รับการแต่งตั้งด้วยญัตติ จตุตถกรรมวาจาแล้ว

คำว่า เมื่อดวงอาทิตย์อัสดงแล้ว คือ เมื่อดวงอาทิตย์ตกแล้ว

ที่ชื่อว่า ภิกษุณีทั้งหลาย ได้แก่ มาตุคามผู้ที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

คำว่า สั่งสอน ความว่า ภิกษุสั่งสอนครุธรรม ๘ อย่าง หรือธรรมอย่างอื่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๑๕๖] ดวงอาทิตย์อัสดงแล้ว ภิกษุสำคัญว่าอัสดงแล้ว สั่งสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ดวงอาทิตย์อัสดงแล้ว ภิกษุไม่แน่ใจ สั่งสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ดวงอาทิตย์อัสดงแล้ว ภิกษุสำคัญว่ายังไม่อัสดง สั่งสอน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๒.อรรถกถาสิกขาบท อนาปัตติวาร

ติกทุกกฏ

ภิกษุสั่งสอนภิกษุณีที่อุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียว ต้องอาบัติทุกกฏ
 ดรวงอาทิตยยังไม่อัสดง ภิกษุสำคัญว่าอัสดงแล้ว สั่งสอน ต้องอาบัติทุกกฏ
 ดรวงอาทิตยยังไม่อัสดง ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
 ดรวงอาทิตยยังไม่อัสดง ภิกษุสำคัญว่ายังไม่อัสดง ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๕๗] ๑. ภิกษุให้อุทเทส

๒. ภิกษุให้ปริจฉา

๓. ภิกษุที่ภิกษุณีกล่าวขอว่า “นิมนต์พระคุณเจ้าสวดเถิด” สวดอยู่

๔. ภิกษุถามปัญหา

๕. ภิกษุถูกถามปัญหาแล้วตอบปัญหา

๖. ภิกษุสั่งสอนผู้อื่นแต่มีภิกษุณีฟังอยู่ด้วย

๗. ภิกษุสั่งสอนสิกขมานา

๘. ภิกษุสั่งสอนสามเณรี

๙. ภิกษุวิกลจริต

๑๐. ภิกษุต้นบัญญัติ

อรรถกถาสิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยิกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๓.ภิกขุบัญญัติสิกขาบท นิตานวัตถุ

๓. โอวาทวรรค

๓. ภิกขุบัญญัติสิกขาบท

ว่าด้วยการไปสั่งสอนภิกษุณีถึงที่สำนัก

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๑๕๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เข้าไปที่สำนักของภิกษุณีสั่งสอนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์

พวกภิกษุณีได้กล่าวกับพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ดังนี้ว่า “มาเถิด แม่คุณทั้งหลาย พวกเราจะไปรับโอวาทกัน”

พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์กล่าวว่า “ทำไมพวกเราจะต้องไปรับโอวาท พวกพระคุณเจ้าฉัพพัคคีย์มาสั่งสอนพวกเราถึงที่นี้ทีเดียว”

พวกภิกษุณีจึงพากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงเข้าไปที่สำนักภิกษุณีแล้วสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลายเล่า” แล้วแจ้งเรื่องนี้ให้ภิกษุทั้งหลายทราบ

บรรดาภิกษุผู้มั่งน้อย ฯลฯ พากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงเข้าไปที่สำนักภิกษุณีแล้วสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลายเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอเข้าไปที่สำนักภิกษุณีแล้วสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลาย จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๓.ภิกขุญีสสยสิกขาบท พระบัญญัติ

“เณรพวกเธอจึงเข้าไปที่สำนักภิกษุณีแล้วสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลายเล่า โมฆบุรุษ
ทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึง
รับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

**ภิกษุใดเข้าไปที่สำนักภิกษุณีแล้วสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลาย ต้องอาบัติ
ปาจิตติย**

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จม

เรื่องพระนางมหาปชาบดีโคตมีเป็นไข้

[๑๕๙] สมัยนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมีเป็นไข้ ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลาย
เข้าไปเยี่ยมถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับพระนางมหาปชาบดีโคตมีดังนี้ว่า “ท่าน
ยังสบายดีหรือ ยังพอเป็นอยู่ได้หรือ”

พระนางมหาปชาบดีโคตมีตอบว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย ดิฉันกำลังไม่สบาย
จะเป็นอยู่ไม่ได้แล้ว ขอนิมนต์พระคุณเจ้าทั้งหลายแสดงธรรมแก่ดิฉัน”

พระเถระทั้งหลายกล่าวว่า “การเข้ามาที่สำนักภิกษุณีแล้วแสดงธรรมแก่
ภิกษุณีไม่สมควร” พวกเขามีความยำเกรงอยู่ไม่แสดงธรรม

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวรเสด็จ
เข้าไปเยี่ยมพระนางมหาปชาบดีถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาจัด
ไว้แล้ว ครั้นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งแล้ว ได้ตรัสกับพระนางมหาปชาบดีโคตมีนั้น
ดังนี้ว่า “โคตมี ท่านสบายดีหรือ ยังพอเป็นอยู่ได้หรือ”

พระนางมหาปชาบดีโคตมีกราบทูลว่า “เมื่อก่อน ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลายมา
แสดงธรรม หม่อมฉันจึงมีความสุข แต่บัดนี้ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า ‘พระองค์
ทรงห้าม’ มีความยำเกรงอยู่ไม่แสดงธรรม เหตุนี้หม่อมฉันจึงไม่มีความสุข
พระพุทธเจ้าข้า”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๓.ภิกขุบัสสยสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้พระนางมหาปชาบดีโคตมีเห็นชัด ขวน
 ให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแก่วกล้ำ ปล่อยขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง
 ด้วยธรรมีกถา แล้วทรงลุกจากอาสนะเสด็จไป

ต่อมาพระผู้มีพระภาค ทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้วรับสั่ง
 กับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เข้าไปที่สำนักภิกษุณีแล้วสั่งสอน
 ภิกษุณีเป็นไขได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๑๖๐] อนึ่ง ภิกษุใดเข้าไปที่สำนักภิกษุณีแล้วสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลาย
 นอกสมัย ต้องอาบัติปาจิตติย สมัยในข้อนั้น คือ ภิกษุณีเป็นไข นี่เป็นสมัย
 ในข้อนั้น

เรื่องพระนางมหาปชาบดีโคตมี จบ

[๑๖๑] คำว่า อนึ่ง...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 อนึ่ง...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ที่สำนักภิกษุณี ได้แก่ สถานที่ที่ภิกษุณีพักแรมคั่นเดียว

คำว่า เข้าไป คือ ไปในที่นั้น

ที่ชื่อว่า ภิกษุณีทั้งหลาย ได้แก่ มาตุคามที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

คำว่า สั่งสอน ความว่า ภิกษุสั่งสอนครุธรรม ๘ อย่าง ต้องอาบัติปาจิตติย

คำว่า นอกสมัย คือ ยกเว้นสมัย

ที่ชื่อว่า ภิกษุณีเป็นไข ได้แก่ ภิกษุณีไม่สามารถไปรับโอวาทหรือร่วม
 ประชุมได้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๓.ภิกขุบัสสยสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๑๖๒] อุปลัมบัน^๑ ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน เข้าไปที่สำนักภิกษุณีแล้ว
สั่งสอนนอกสมัย ต้องอาบัติปาจิตติย

อุปลัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ เข้าไปที่สำนักภิกษุณีแล้วสั่งสอนนอกสมัย ต้องอาบัติ
ปาจิตติย

อุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปลัมบัน^๒ เข้าไปที่สำนักภิกษุณีแล้ว สั่งสอนนอก
สมัย ต้องอาบัติปาจิตติย

ทุกกฏ

ภิกษุสั่งสอนธรรมอย่างอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุสั่งสอนภิกษุณีที่อุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียว ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปัมบัน ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๖๓] ๑. ภิกษุสอนในสมัย

๒. ภิกษุให้อุทเทส

๓. ภิกษุให้ปริจฉา

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “อุปลัมบัน” ในที่นี้หมายถึงภิกษุณี

^๒ คือสำคัญว่ามีไซภิกษุณี

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]

๓.โอวาทวรรค อนาปัตติวาร

๔. ภิกษุที่ภิกษุณีกล่าวขอว่า "นิมนต์พระคุณเจ้าสวดเถิด" สวดอยู่
๕. ภิกษุถามปัญหา
๖. ภิกษุถูกถามปัญหาแล้วตอบปัญหา
๗. ภิกษุสั่งสอนผู้อื่นแต่มีภิกษุณีฟังอยู่ด้วย
๘. ภิกษุสั่งสอนสิกขมานา
๙. ภิกษุสั่งสอนสามเณรี
๑๐. ภิกษุวิกลจริต
๑๑. ภิกษุดันบัญญัติ

ภิกษุอนุปัสสยสิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๓.โอวาทวรรค ๔.อามิสสิกขาบท นิตานวัตถุ

๓. โอวาทวรรค

๔. อามิสสิกขาบท

ว่าด้วยการสั่งสอนภิกษุณีเพราะเห็นแก่อามิส

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๑๖๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลายสั่งสอนพวกภิกษุณี ย่อมได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์กล่าวอย่างนี้ว่า “ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลายไม่ตั้งใจสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลายสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลายก็เพราะเห็นแก่อามิส”

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ พวกกันตาคานี ประณาม โพนทะนาว่า “โณพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงกล่าวอย่างนี้ว่า ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลายไม่ตั้งใจสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลายสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลายก็เพราะเห็นแก่อามิสเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอกกล่าวอย่างนี้ว่า ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลายไม่ตั้งใจสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลายสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลายก็เพราะเห็นแก่อามิส จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โณพวกเธอจึงกล่าวอย่างนี้ว่า ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลายไม่ตั้งใจสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุผู้เป็นเถระทั้งหลายสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลายก็เพราะเห็นแก่

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๔.อามิสสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

อามิสเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส
 ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๑๖๕] ก็ ภิกษุใดกล่าวอย่างนี้ว่า ภิกษุ(ผู้เป็นเถระ)ทั้งหลายสั่งสอน
 ภิกษุณีทั้งหลายเพราะเห็นแก่อามิส ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๖๖] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า เพราะเห็นแก่อามิส คือ เพราะเห็นแก่จีวร เพราะเห็นแก่บิณฑบาต
 เพราะเห็นแก่เสนาสนะ เพราะเห็นแก่คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร เพราะเห็นแก่สักการะ
 เพราะเห็นแก่ความเคารพ เพราะเห็นแก่ความนับถือ เพราะเห็นแก่การกราบไหว้
 เพราะเห็นแก่การบูชา

คำว่า กล่าวอย่างนี้ ความว่า ภิกษุต้องการจะทำให้เสียชื่อ ต้องการจะทำให้
 อับยศ ต้องการจะทำอุปสัมบันที่สงฆ์แต่งตั้งให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณีให้ก่อเขิน จึง
 กล่าวหาอย่างนี้ว่า “ภิกษุนั้นสั่งสอนเพราะเห็นแก่จีวร เพราะเห็นแก่บิณฑบาต
 เพราะเห็นแก่เสนาสนะ เพราะเห็นแก่คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร เพราะเห็นแก่
 สักการะ เพราะเห็นแก่ความเคารพ เพราะเห็นแก่ความนับถือ เพราะเห็นแก่การ
 กราบไหว้ เพราะเห็นแก่การบูชา” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๓.โอวาทวรรค ๔.คามิสสิกขาบท บทภาษณีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๑๖๗] กรรม^๑ ที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง กล่าวอย่าง
นี้ ต้องอาบัติปาจิตติย

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ กล่าวอย่างนี้ ต้องอาบัติปาจิตติย

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง กล่าวอย่างนี้ ต้อง
อาบัติปาจิตติย

ทุกทุกกฏ

ภิกษุต้องการจะทำให้เสียชื่อ ต้องการจะทำให้อัปยศ ต้องการจะทำอุปสัมบันที่
สงฆ์ไม่ได้แต่งตั้งให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณีให้ก่อเขิน จึงกล่าวหาอย่างนี้ว่า “ภิกษุ
นั้นสั่งสอนเพราะเห็นแก่จีวร เพราะเห็นแก่บิณฑบาต เพราะเห็นแก่เสนาสนะ เพราะ
เห็นแก่คิลานปัจจัยเภสัชบริวาร เพราะเห็นแก่สักการะ เพราะเห็นแก่ความเคารพ
เพราะเห็นแก่ความนับถือ เพราะเห็นแก่การกราบไหว้ เพราะเห็นแก่การบูชา” ต้อง
อาบัติทุกกฏ

ภิกษุต้องการจะทำให้เสียชื่อ ต้องการจะทำให้อัปยศ ต้องการจะทำ
อุปสัมบันที่สงฆ์แต่งตั้งหรือไม่ได้แต่งตั้งให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณีให้ก่อเขิน จึงกล่าว
หาอย่างนี้ว่า “อุปสัมบันนั้นสั่งสอนเพราะเห็นแก่จีวร เพราะเห็นแก่บิณฑบาต
เพราะเห็นแก่เสนาสนะ เพราะเห็นแก่คิลานปัจจัยเภสัชบริวาร เพราะเห็นแก่สักการะ
เพราะเห็นแก่ความเคารพ เพราะเห็นแก่ความนับถือ เพราะเห็นแก่การกราบไหว้
เพราะเห็นแก่การบูชา” ต้องอาบัติทุกกฏ

เชิงอรรถ :

^๑ กรรม คือการแต่งตั้งภิกษุสั่งสอนพวกภิกษุณี

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๓๗ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๔.อามิสสิกขาบท อนาปัตติวาร

ติกทุกกฏ

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง กล่าวอย่างนี้ ต้อง
 อาบัติทุกกฏ

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ กล่าวอย่างนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง กล่าวอย่างนี้
 ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๑๖๘] ๑. ภิกษุกล่าวหาภิกษุผู้สั่งสอนเพราะเห็นแก่จีวร เพราะเห็นแก่
 บิณฑบาต เพราะเห็นแก่เสนาสนะ เพราะเห็นแก่คิลานปัจจัย
 เภสัชบริขาร เพราะเห็นแก่สักการะ เพราะเห็นแก่ความเคารพ
 เพราะเห็นแก่ความนับถือ เพราะเห็นแก่การกราบไหว้ เพราะ
 เห็นแก่การบูชาตามปกติ
๒. ภิกษุวิกลจริต
๓. ภิกษุดันบัญญัติ

อามิสสิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๕.จีวรทานสิกขาบท นิตานวัตถุ

๓. โอวาทวรรค

๕. จีวรทานสิกขาบท

ว่าด้วยการถวายจีวร

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๑๖๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเที่ยวบิณฑบาตไปตามถนนสายหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งก็เที่ยวบิณฑบาตไปตามถนนสายเดียวกันนั้น

ที่นั่น ภิกษุได้กล่าวกับภิกษุรูปนั้นดังนี้ว่า “ไปเถิด น้องหญิง ที่โน้นมีผู้ถวายภิกษา” ภิกษุก็กล่าวอย่างนี้ว่า “ไปเถิด พระคุณเจ้า ที่โน้นมีผู้ถวายภิกษา” ภิกษุและภิกษุนี้ทั้ง ๒ รูปนั้นจึงเป็นเพื่อนกัน เพราะพบกันอยู่เนื่อง ๆ

ต่อมา ภิกษุผู้เป็นเจ้าหน้าที่แจกจีวรกำลังแจกจีวรของสงฆ์ ภิกษุรูปนั้นไปรับโอวาท แล้วเข้าไปหาภิกษุรูปนั้นถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้ไหว้ภิกษุรูปนั้น แล้วยืน ณ ที่สมควร

ภิกษุผู้เป็นเพื่อนรูปนั้นได้กล่าวกับภิกษุรูปนั้นผู้ยืนอยู่ ณ ที่สมควรว่า “น้องหญิง นี่จีวรส่วนแบ่งของเรา เธอจะรับหรือไม่”

ภิกษุนี้ตอบว่า “รับ เจ้าข้า เพราะดิฉันมีจีวรเก่า”

ที่นั่น ภิกษุนั้นจึงได้ให้จีวรแก่ภิกษุรูปนั้น ส่วนตนเองก็ยังคงใช้จีวรเก่า

ภิกษุทั้งหลายได้กล่าวกับภิกษุนั้นดังนี้ว่า “ท่าน บัดนี้ท่านจงตัดเย็บจีวรของท่าน”

ลำดับนั้น ภิกษุรูปนั้นจึงบอกเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ

บรรดาภิกษุผู้มั่งคั่งน้อย ฯลฯ พวกเขาดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนภิกษุจึงให้จีวรแก่ภิกษุนี้เล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิภิกษุนั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๕.จีวรทานสิกขาบท พระบัญญัติ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุนั้นว่า “ภิกษุ ทราบว่า เธอให้จีวรแก่ภิกษุณีจริงหรือ” ภิกษุนั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ ภิกษุณีนั่นเป็นญาติของเธอหรือไม่ใช่ญาติ” ภิกษุนั้นทูลรับว่า “ไม่ใช่ญาติ พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรงดำหนิว่า “โมฆบุรุษ ภิกษุผู้ไม่ใช่ญาติย่อมไม่รู้จักความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ความน่าเลื่อมใสหรือไม่น่าเลื่อมใส ของที่มีอยู่หรือไม่มีอยู่ของภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติ โมฆบุรุษ ไฉนเธอจึงให้จีวรแก่ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ภิกษุใดให้จีวรแก่ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
 สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๑๗๐] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายพากันมีความยาเกรง จึงไม่ยอมให้จีวรแลกเปลี่ยนกับภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุณีทั้งหลายจึงพากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนภิกษุทั้งหลายจึงไม่ยอมให้จีวรแลกเปลี่ยนกับพวกเราเล่า”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินภิกษุณีทั้งหลายดำหนิ ประณาม โพนทะนา จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตให้แลกเปลี่ยนจีวรได้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สหธรรมิก ๕ คือ ภิกษุ ภิกษุณี

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๕.จีวรทานสิกขาบท บทภาษณีย์

สิกขมานา สามเณร สามเณรี ให้จีวรแลกเปลี่ยนกันได้ ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ให้สหธรรมิก ๕ เหล่านี้ ให้จีวรแลกเปลี่ยนกันได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยก
สิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๑๗๑] อนึ่ง ภิกษุใดให้จีวรแก่ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยนกัน

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๗๒] คำว่า อนึ่ง...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัส
ว่า อนึ่ง...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ผู้ไม่ใช่ญาติ คือ ไม่ใช่คนที่เกี่ยวเนื่องกันทางมารดาหรือทางบิดา
ตลอดเจ็ดชั่วคน

ที่ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ มาตุคามที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

ที่ชื่อว่า จีวร ได้แก่ จีวร ๖ ชนิด อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีขนาดพอที่จะทำ
วิกัปได้เป็นอย่างดี

คำว่า เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยนกัน คือ ภิกษุให้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ยกเว้น
แลกเปลี่ยนกัน

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๑๗๓] ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ให้จีวร ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยนกัน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๕.จีวรทานสิกขาบท อนาปัตติวาร

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ ให้จีวร ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่แลก
 เปลี่ยนกัน

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ ให้จีวร ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้น
 ไว้แต่แลกเปลี่ยนกัน

ติกทุกกฏ

ภิกษุณีที่อุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียว ภิกษุให้จีวร ต้องอาบัติทุกกฏ เว้นไว้แต่
 แลกเปลี่ยนกัน

ภิกษุณีที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ ให้จีวร ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีที่เป็นญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ ให้จีวร ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ ให้จีวร ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๗๔] ๑. ภิกษุผู้ให้แก่ภิกษุณีที่เป็นญาติ

๒. ภิกษุแลก คือ เอาจีวรราคาถูกแลกจีวรราคาแพง หรือจีวรราคา
 แพงแลกจีวรราคาถูก

๓. ภิกษุเจ้าของจีวรที่ภิกษุณีถือวิสาสะเอาไป

๔. ภิกษุเจ้าของจีวรที่ภิกษุณีขอยืมไป

๕. ภิกษุให้บริวารอื่น นอกจากจีวร

๖. ภิกษุให้แก่สิกขมานา

๗. ภิกษุให้แก่สามเณรี

๘. ภิกษุวิกุลจรีต

๙. ภิกษุต้นบัญญัติ

จีวรทานสิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๖.จีวรสิพพนสิกขาบท นิทานวัตถุ

๓. โอวาทวรรค

๖. จีวรสิพพนสิกขาบท

ว่าด้วยการเย็บจีวรให้ภิกษุณี

เรื่องพระอุทายี

[๑๗๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ท่านพระอุทายีเป็นผู้ชำนาญการตัดเย็บจีวร ภิกษุณีรูปหนึ่งเข้าไปหาท่านพระอุทายีถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับท่านพระอุทายีดังนี้ว่า “พระคุณเจ้า ดิฉันขอโอกาส พระคุณเจ้า ช่วยเย็บจีวรให้ด้วยเถิด เจ้าข้า”

ที่นั้น ท่านพระอุทายีจึงได้เย็บจีวรให้นางภิกษุณีนั้น ย่อมอย่างดี เรียบร้อยดี เขียนภาพตามจินตนาการตรงกลางแล้วพับเก็บไว้

ครั้งนั้น ภิกษุณีรูปนั้นได้เข้าไปหาท่านพระอุทายีถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับท่านพระอุทายีดังนี้ว่า “พระคุณเจ้า จีวรนั้นอยู่ที่ไหน เจ้าคะ”

ท่านพระอุทายีตอบว่า “น้องหญิง มาเถิด เสนาจีวรผืนนี้ไปตามที่พับเก็บไว้แล้ว จงห่มจีวรผืนนี้เดินตามหลังภิกษุณีสงฆ์มาในเวลาทีภิกษุณีสงฆ์มารับโอวาท”

ครั้งนั้น ภิกษุณีรูปนั้นได้นำจีวรไปเก็บไว้ตามที่พัก แล้วได้ห่มจีวรผืนนั้นเดินตามหลังภิกษุณีสงฆ์มาในเวลาทีภิกษุณีสงฆ์มารับโอวาท

พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พวกภิกษุณีไม่กลัวบาปใจถึง ไรยางอาย จนถึงกับได้เขียนภาพตามจินตนาการไว้ที่จีวร”

ภิกษุณีทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า “ภาพนี้ใครเขียน”

ภิกษุณีนั้นตอบว่า “พระคุณเจ้าอุทายี”

ภิกษุณีทั้งหลายกล่าวว่า “ภาพตามจินตนาการประเภนี้ ถึงพวกนักร้องตัดช่องย่องเบา ไม่กลัวบาป ก็ยังไม่เห็นว่างาม ในพระคุณเจ้าอุทายีจึงเห็นว่างามเล่า” ครั้นแล้วภิกษุณีเหล่านั้นจึงบอกเรื่องนี้ให้ภิกษุทั้งหลายทราบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๓.โอวาทวรรค ๖.จีวรสีพนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันต่าหนี ประณาม โพนทะนาว่า “โจนท่าน พระอุทายีจึงเย็บจีวรให้ภิกษุณีเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นต่าหนีท่านพระอุทายีโดย ประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง สอบถามท่านพระอุทายีว่า “อุทายี ทราบว่า เธอเย็บจีวรให้ภิกษุณี จริงหรือ” ท่าน พระอุทายีทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อุทายี ภิกษุณีนั้นเป็นญาติของเธอหรือไม่ใช่ญาติ” ท่านพระอุทายีกราบทูลว่า “ไม่ใช่ญาติ พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า “โมฆบุรุษ ภิกษุผู้ไม่ใช่ญาติย่อมไม่รู้ ความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ความน่าเลื่อมใสหรือไม่น่าเลื่อมใสของภิกษุณีผู้ ไม่ใช่ญาติ โมฆบุรุษ โจนเธอจึงเย็บจีวรให้แก่ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติเล่า โมฆบุรุษ การ กระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุ ทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๑๗๖] ก็ ภิกษุใดเย็บหรือใช้ให้เย็บจีวรให้ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติ ต้องอาบัติ ปาจิตตีย์

เรื่องพระอุทายี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๗๗] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ที่ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มี พระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๖.จีวรสิพพนสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **ผู้ไม่ใช่ญาติ** คือ ไม่ใช่คนที่เกี่ยวเนื่องกันทางมารดาหรือทางบิดา
 ตลอดเจ็ดชั่วคน

ที่ชื่อว่า **ภิกษุณี** ได้แก่ มาตุคามที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

ที่ชื่อว่า **จีวร** ได้แก่ จีวร ๖ ชนิด อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีขนาดพอที่จะทำ
 วิกัปได้เป็นอย่างดี

คำว่า **เย็บ** คือ ภิกษุเย็บให้เอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ รอยเข็ม

คำว่า **ใช้ให้เย็บ** คือ ภิกษุใช้ให้ผู้อื่นเย็บให้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ผู้รับคำสั่ง
 ครั้งเดียว แต่เย็บมากครั้ง ภิกษุผู้สั่งต้องอาบัติปาจิตตีย์

ติกปาจิตตีย์

[๑๗๘] ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ เย็บหรือใช้ให้เย็บจีวร
 ให้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ เย็บหรือใช้ให้เย็บจีวรให้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ เย็บหรือใช้ให้เย็บจีวรให้ ต้อง
 อาบัติปาจิตตีย์

ติกทุกกฏ

ภิกษุณีที่อุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียว ภิกษุเย็บหรือใช้ให้เย็บจีวรให้ ต้องอาบัติ
 ทุกกฏ

ภิกษุณีที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ญาติ เย็บหรือใช้ให้เย็บจีวรให้ ต้องอาบัติ
 ทุกกฏ

ภิกษุณีที่เป็นญาติ ภิกษุไม่แน่ใจ เย็บหรือใช้ให้เย็บจีวรให้ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีที่เป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่าเป็นญาติ เย็บหรือใช้ให้เย็บจีวร ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๖.จีวรสีพนสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๑๗๙] ๑. ภิกษุเย็บจีวรให้ภิกษุณีผู้เป็นญาติ
๒. ภิกษุเย็บหรือใช้ให้เย็บบริวารอื่นให้ นอกจากจีวร
๓. ภิกษุเย็บจีวรให้สิกขมานา
๔. ภิกษุเย็บจีวรให้สามเณรี
๕. ภิกษุวิกุลจรีต
๖. ภิกษุดันบัญญัติ

จีวรสีพนสิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๗.สังฆวิธานสิกขาบท นิตานวัตถุ

๓. โอวาทวรรค

๗. สังฆวิธานสิกขาบท

ว่าด้วยการชักชวนเดินทางร่วมกัน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๑๘๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันกับภิกษุทั้งหลาย พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเที่ยวไปกับภิกษุทั้งหลาย เหมือนพวกเรากับภรรยาเที่ยวไปด้วยกัน”

พวกภิกษุได้ยินชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่เขลาพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันกับภิกษุทั้งหลายแล้ว” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันกับภิกษุทั้งหลาย จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โง่เขลาพวกเธอจึงชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันกับภิกษุทั้งหลายแล้ว โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๗.สังฆานสิกขาบท พระบัญญัติ

พระบัญญัติ

**ก็ ภิกษุใดชักชวนกันเดินทางไกลรวมกันกับภิกษุณี โดยที่ สุดแม้ชั่วละแวก
 หมู่บ้านหนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์**

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องภิกษุและภิกษุณีหลายรูป

[๑๘๑] สมัยนั้น พวกภิกษุและพวกภิกษุณีหลายรูปจะเดินทางไกลจากเมือง
 สาเกตไปกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุณีเหล่านั้นได้กล่าวกับภิกษุเหล่านั้นดังนี้ว่า
 “พวกดิฉันจะขอเดินทางไปกับพระคุณเจ้าทั้งหลาย”

ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า “น้องหญิงทั้งหลาย การชักชวนกันเดินทางไกลรวมกัน
 กับภิกษุณีไม่สมควร พวกเธอจักไปก่อน หรือพวกเราจักไปก่อน”

ภิกษุณีทั้งหลายตอบว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลายเป็นบุรุษผู้ล้าเลิศ นิมนต์ล่อง
 หน้าไปก่อนเถิด เจ้าข้า”

ครั้งนั้น เมื่อภิกษุณีเหล่านั้นเดินทางไปภายหลัง พวกโจรจึงปล้นและทำร้ายใน
 ระหว่างทาง ที่นั้น ครั้นภิกษุณีเหล่านั้นเดินทางถึงกรุงสาวัตถีจึงบอกเรื่องนั้นแก่
 ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีเหล่านั้นจึงบอกเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นได้
 นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตให้เดินทางร่วมกัน

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้ว
 รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย หนทางที่จะพึงไปด้วยกองเกรียน ที่รู้กัน
 ว่าน่าหวาดระแวง มีภัยน่ากลัว เราอนุญาตให้ชักชวนกันเดินทางไกลรวมกันกับ
 ภิกษุณีได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๗.สังฆาสนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระอนุบัญญัติ

[๑๘๒] อนึ่ง ภิกษุใดชักชวนกันเดินทางไกลรวมกันกับภิกษุณี โดยที่สุด
 แม้ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง นอกสมัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์ สมัยในข้อนั้น คือ
 เป็นหนทางที่จะพึงไปด้วยกองเกรียน ที่รู้กันว่าน่าหวาดระแวง มีภัยน่ากลัว นี่
 เป็นสมัยในข้อนั้น

เรื่องภิกษุและนางภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๘๓] คำว่า อนึ่ง...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัส
 ว่า อนึ่ง...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ มาตุคามที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

คำว่า กับ คือ โดยความเป็นอันเดียวกัน

คำว่า ชักชวนกัน คือ ชักชวนกันว่า พวกเราไปกันเถิด น้องหญิง พวกเรา
 ไปกันเถิด พระคุณเจ้า ไปกันเถิด พระคุณเจ้า พวกเราไปกันเถิด น้องหญิง พวก
 เราจะไปวันนี้ พรุ่งนี้ หรือวันมะรืนนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ

คำว่า โดยที่สุดแม้ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง คือ หมู่บ้านหนึ่งกำหนดชั่วไวกบิณ
 ตก ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ ละแวกหมู่บ้าน ในป่าที่ไม่มีหมู่บ้าน ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์ทุก ๆ กังโยชน์

คำว่า นอกสมัย คือ ยกเว้นสมัย

ที่ชื่อว่า หนทางที่จะพึงไปด้วยกองเกรียน คือ ไม่สามารถจะไปได้ เว้นไว้
 แต่ไปด้วยกองเกรียน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๗.สังฆานสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **นำหวาดระแวง** คือ ในหนทางนั้น ปรากฏที่อยู่ ปรากฏที่กิน
 ปรากฏที่ขืน ปรากฏที่นิ่ง ปรากฏที่นอนของพวกโจร
 ที่ชื่อว่า **มีภัยน่ากลัว** คือ ในหนทางนั้น ปรากฏมีมนุษย์ถูกพวกโจรฆ่า
 ปรากฏมีมนุษย์ถูกปล้น ปรากฏมีมนุษย์ถูกทุบตี
 ฤษัพาไปตลอดทางที่มีภัยน่ากลัว พอเห็นที่ปลอดภัยพึงส่งภิกษุณีทั้งหลาย
 ไปด้วยกล่าวว่า “พวกเธอจงไปเถิด”

บทภาษณีย์ ดิกปาจิตตีย์

[๑๘๔] ชักชวนกันแล้ว ฤษัสำคัญว่าชักชวนกันแล้ว เดินทางไกลด้วยกัน
 โดยที่สอดแม่ชั่วระยะหมู่บ้านหนึ่ง นอกสมัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์
 ชักชวนกันแล้ว ฤษัไม่แน่ใจ เดินทางไกลด้วยกันโดยที่สอดแม่ชั่วระยะหมู่บ้าน
 หนึ่ง นอกสมัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์
 ชักชวนกันแล้ว ฤษัสำคัญว่าไม่ได้ชักชวน เดินทางไกลด้วยกันโดยที่สอดแม่
 ชั่วระยะหมู่บ้านหนึ่ง นอกสมัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ดิกทุกกฏ

ฤษัชักชวน ฤษัณีไม่ได้ชักชวน ต้องอาบัติทุกกฏ
 ไม่ได้ชักชวน ฤษัสำคัญว่าชักชวน ต้องอาบัติทุกกฏ
 ไม่ได้ชักชวน ฤษัไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
 ไม่ได้ชักชวน ฤษัสำคัญว่าไม่ได้ชักชวน ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๗.สังฆวิธานสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๑๘๕] ๑. ภิกษุและภิกษุณีไปในสมัยที่ทรงอนุญาต
๒. ภิกษุและภิกษุณีไม่ได้ชักชวนกันไป
๓. ภิกษุไม่ได้ชักชวนแต่ภิกษุณีชักชวน
๔. ภิกษุและภิกษุณีไปด้วยกันโดยมิได้นัดหมายกัน
๕. ภิกษุและภิกษุณีไปในคราวมีเหตุขัดข้อง
๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

สังฆวิธานสิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๘.นาวาภิรุธนสิกขาบท นิทานวัตถุ

๓. โอวาทวรรค

๘. นาวาภิรุธนสิกขาบท

ว่าด้วยการโดยสารเรือลำเดียวกัน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๑๘๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ชักชวนภิกษุทั้งหลายโดยสารเรือลำเดียวกัน

พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้ชักชวนภิกษุทั้งหลายเล่นเรือลำเดียวกัน เหมือนพวกเรากับภรรยาเล่นเรือลำเดียวกัน”

พวกภิกษุได้ยินชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงชักชวนภิกษุทั้งหลายโดยสารเรือลำเดียวกันเล่า” ครั้นแล้วภิกษุเหล่านั้นจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอชักชวนภิกษุทั้งหลายโดยสารเรือลำเดียวกัน จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงชักชวนภิกษุทั้งหลายโดยสารเรือลำเดียวกันเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๘.นาวาภิรทสิกขาบท พระบัญญัติ

พระบัญญัติ

ก็ ภิกษุใดชักชวนภิกษุณีโดยสารเรือลำเดียวกัน ไปทวนน้ำก็ตาม ไปตาม
น้ำก็ตาม ต้องอาบัติปาจิตติย

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องภิกษุและภิกษุณีหลายรูป

[๑๘๗] สมัยนั้น พวกภิกษุและพวกภิกษุณีหลายรูปจะเดินทางไกลจากเมือง
สาเกตไปกรุงสาวัตถี ระหว่างทางมีแม่น้ำที่ต้องข้าม ครั้งนั้น ภิกษุณีเหล่านั้นได้กล่าว
กับภิกษุเหล่านั้นดังนี้ว่า “พวกดิฉันจะขอข้ามไปพร้อมกับพระคุณเจ้าทั้งหลาย”

ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า “น้องหญิงทั้งหลาย การชักชวนภิกษุณีโดยสารเรือ
ลำเดียวกันไม่สมควร พวกเธอจักข้ามไปก่อน หรือพวกเราจักข้ามไปก่อน”

ภิกษุณีทั้งหลายตอบว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลายเป็นบุรุษผู้กล้าเลิศ นิมนต์ข้ามไป
ก่อนเถิด เจ้าข้า”

ครั้งนั้น เมื่อภิกษุณีเหล่านั้นข้ามไปภายหลัง พวกโจรจึงปล้นและทำร้าย
ในระหว่างทาง ที่นั้น ครั้นภิกษุณีเหล่านั้นเดินทางถึงกรุงสาวัตถีจึงบอกเรื่องนั้น
แก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีเหล่านั้นจึงบอกเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้น
ได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตให้โดยสารเรือลำเดียวกันข้ามฟาก

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้ว
รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ในการข้ามฟาก เราอนุญาตให้ชักชวน
ภิกษุณีโดยสารเรือลำเดียวกันได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้น
แสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๘.นาวาภิรฺหณสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระอนุบัญญัติ

[๑๘๘] อนึ่ง ภิกษุใดชักชวนภิกษุณีโดยสารเรือลำเดียวกัน ไปทวนน้ำ
 ก็ตาม ไปตามน้ำก็ตาม ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ข้ามฟาก

เรื่องภิกษุและภิกษุณีหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๘๙] คำว่า อนึ่ง...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัส
 ว่า อนึ่ง...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ มาตุคามที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

คำว่า กับ คือ รวมกันโดยความเป็นอันเดียวกัน

คำว่า ชักชวนกัน คือ ชักชวนกันว่า ไปโดยสารเรือกันเถิด น้องหญิง ไปโดย
 สารเรือกันเถิด พระคุณเจ้า ไปโดยสารเรือกันเถิด เจ้าคะ ไปโดยสารเรือกันเถิดจะ
 พวกเราจะไปโดยสารเรือกันวันนี้ พรุ่งนี้ หรือวันมะรืนนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ

เมื่อภิกษุณีโดยสาร ภิกษุโดยสาร ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เมื่อภิกษุโดยสาร ภิกษุณีโดยสาร ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุและภิกษุณีทั้งสองโดยสาร ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คำว่า ไปทวนน้ำ คือ แล่นทวนกระแสน้ำ

คำว่า ไปตามน้ำ คือ แล่นตามกระแสน้ำ

คำว่า เว้นไว้แต่ข้ามฟาก คือ ยกเว้นแต่ข้ามฝั่งน้ำ

หมู่บ้านหนึ่งกำหนดชั่วไวก่บิณฑก ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ ละแวกหมู่บ้าน ใน
 ป่าที่ไม่มีหมู่บ้าน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ กึ่งโยชน์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๘.นาวาภิรฺหณสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๑๙๐] ชักชวนกันแล้ว ภิกษุสำคัญว่าชักชวนกันแล้ว โดยสารเรือลำเดียวกัน
 ไปทวนน้ำก็ตาม ไปตามน้ำก็ตาม ต้องอาบัติปาจิตติย เว้นไว้แต่ข้ามฟาก

ชักชวนกันแล้ว ภิกษุไม่แน่ใจ โดยสารเรือลำเดียวกัน ไปทวนน้ำก็ตาม
 ไปตามน้ำก็ตาม ต้องอาบัติปาจิตติย เว้นไว้แต่ข้ามฟาก

ชักชวนกันแล้ว ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้ชักชวน โดยสารเรือลำเดียวกัน ไปทวนน้ำ
 ก็ตาม ไปตามน้ำก็ตาม ต้องอาบัติปาจิตติย เว้นไว้แต่ข้ามฟาก

ติกทุกกฏ

ภิกษุชักชวน ภิกษุณีไม่ได้ชักชวน ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ได้ชักชวน ภิกษุสำคัญว่าชักชวนกันแล้ว ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ได้ชักชวน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ได้ชักชวน ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้ชักชวน ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๙๑] ๑. ภิกษุและภิกษุณีโดยสารเรือข้ามฟาก

๒. ภิกษุและภิกษุณีไม่ได้ชักชวนกันโดยสารเรือ

๓. ภิกษุไม่ได้ชักชวน แต่ภิกษุณีชักชวน

๔. ภิกษุและภิกษุณีโดยสารเรือโดยมิได้นัดหมายกัน

๕. ภิกษุและภิกษุณีไปในคราวมีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

นาวาภิรฺหณสิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๙.ปริปาจิตสิกขาบท นิตานวัตถุ

๓. โอวาทวรรค

๙. ปริปาจิตสิกขาบท

ว่าด้วยการฉนบิณฑบาตที่ภิกษุณีแนะนำให้จัดเตรียม

เรื่องภิกษุณีอุลลันทา

[๑๙๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแดะ เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ภิกษุณีชื่ออุลลันทาคือผู้ใกล้ชิดตระกูลของตระกูลหนึ่งรับภัตตาหารประจำ คหบดีนั้นนิมนต์ภิกษุผู้เป็นเถระหลายรูปไว้

ครั้งนั้น ในเวลาเช้า ภิกษุณีชื่ออุลลันทาครงอันตราวาสกถือบาตรและจีวร เข้าไปถึงตระกูลนั้น ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับคหบดีนั้นดังนี้ว่า “คหบดี ท่านไม่ท่าน จึงเตรียมของเคี้ยวของฉันไว้มากมาย”

คหบดีตอบว่า “แม่เจ้า กระผมนิมนต์พระเถระทั้งหลายไว้ ขอรับ”

ภิกษุณีชื่ออุลลันทาถามว่า “คหบดี พระเถระเหล่านั้น ใครบ้าง”

คหบดีตอบว่า “คือ พระคุณเจ้าสารีบุตร พระคุณเจ้ามหาโมคคัลลานะ พระคุณเจ้ามหาจายณะ พระคุณเจ้ามหาโกฏฐิตะ พระคุณเจ้ามหากัปปิยะ พระคุณเจ้ามหาจุนทะ พระคุณเจ้าอนุรุทธะ พระคุณเจ้าเรวตะ พระคุณเจ้าอุบาลี พระคุณเจ้าอาณนที พระคุณเจ้าราหุล”

ภิกษุณีอุลลันทาถามว่า “คหบดี เมื่อมีพระเถระผู้ใหญ่ ท่านไม่ท่านจึงนิมนต์พระผู้น้อยเล่า”

“พระเถระผู้ใหญ่ของท่าน มีใครบ้าง ขอรับ”

“พระคุณเจ้าเทวทัต พระคุณเจ้าโกกาลิกะ พระคุณเจ้ากตโมรกตีสสกะ^๑ พระคุณเจ้าชัณเฑเทวีบุตร พระคุณเจ้าสมุทททัต”

เชิงอรรถ :

^๑ วินัยปิฎกเล่ม ๑ เป็น กฎโมรกตีสสกะ (วิ.มหา. ๑/๔๐๙/๓๐๘)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๙.ปริปาจิตสิกขาบท พระบัญญัติ

ในขณะที่ภิกษุณีชื้อถูลนันทากล่าวค้างอยู่นี้ พอดีกับที่พระเถระเหล่านั้นเข้ามา นางกลับพูดว่า “ถูกแล้ว คหบดี ท่านนิมนต์พระเถระผู้ใหญ่ทั้งนั้น”

คหบดีกล่าวว่า “เมื่อสักครู่นี้เอง ท่านกล่าวว่าพระคุณเจ้าทั้งหลายเป็นพระผู้น้อย แต่เดี๋ยวนี้กลับกล่าวก้าวเป็นพระเถระผู้ใหญ่” จึงขับนางออกจากเรือนและงดภัตตาหารที่ถวายประจำ

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่ พระเทวทัตรู้อยู่จึงฉันทบิณฑบาตที่ภิกษุณีแนะนำให้อัดเตรียมแล้ว” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพระเทวทัตโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพระเทวทัตว่า “เทวทัต ทราบว่า เธอรู้อยู่ฉันทบิณฑบาตที่ภิกษุณีแนะนำให้อัดเตรียม จริงหรือ” พระเทวทัตทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษ โง่เธอรู้อยู่จึงฉันทบิณฑบาตที่ภิกษุณีแนะนำให้อัดเตรียมแล้ว โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ก็ ภิกษุใดรู้อยู่ ฉันทบิณฑบาตที่ภิกษุณีแนะนำให้อัดเตรียม ต้องอาบัติ ปาจิตติย

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องภิกษุณีถูลนันทา จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๙.ปริปาจิตสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๑๙๓] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งบวชจากกรุงราชคฤห์ ได้เดินทางไปตระกูลญาติ พวกชาวบ้านถวายภัตตาหารด้วยความดีใจว่า นาน ๆ พระคุณเจ้าจึงมา ภิกษุณีผู้ใกล้ชิดตระกูลของตระกูลนั้นได้กล่าวกับพวกชาวบ้านดังนี้ว่า “ท่านทั้งหลายจงถวายภัตตาหารแก่พระคุณเจ้า”

ที่นั่น ภิกษุณีนั้นมีความยาเกรงว่า พระผู้มีพระภาคทรงห้ามภิกษุผู้รู้อยู่จนบิณฑบาตที่ภิกษุณีแนะนำให้อัดเตรียม จึงไม่ยอมรับประเคน ไม่สามารถไปเที่ยวบิณฑบาต ได้อุดอาหาร ครั้นไปอารามจึงบอกเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นจึงได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตให้ฉันบิณฑบาตที่คฤหส์ถ์ปรารภไว้ก่อน

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคฤหส์ถ์ปรารภไว้ก่อน เราอนุญาตให้ภิกษุผู้รู้อยู่จนบิณฑบาตที่ภิกษุณีแนะนำให้อัดเตรียมได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๑๙๔] อนึ่ง ภิกษุใดรู้อยู่ ฉันบิณฑบาตที่ภิกษุณีแนะนำให้อัดเตรียม ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ภัตตาหารที่คฤหส์ถ์ปรารภไว้ก่อน

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๑๙๕] คำว่า **อนึ่ง...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า **อนึ่ง...ใด**

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๙.ปริปาจิตสิกขาบท บทภาษณีย์

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า **รู้อยู่** คือ รู้เอง ผู้อื่นบอกให้ภิกษุนั้นรู้ หรือภิกษุณีนบอก

ที่ชื่อว่า **ภิกษุณี** ได้แก่ มาตคามที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

ที่ชื่อว่า **แนะนำให้จัดเตรียม** คือ เขาไม่ประสงค์จะถวาย หรือไม่ประสงค์
 จะกระทำแต่แรก ภิกษุณีกล่าวว่า "พระคุณเจ้าเป็นนักสวด พระคุณเจ้าเป็นพหูสูตร
 พระคุณเจ้าเป็นผู้ชำนาญพระสูตร พระคุณเจ้าเป็นผู้ทรงวินัย พระคุณเจ้าเป็น
 ธรรมกถึก ท่านทั้งหลายจงถวายแก่พระคุณเจ้า จงทำถวายแก่พระคุณเจ้า" อย่างนี้
 ชื่อว่าแนะนำให้จัดเตรียม

ที่ชื่อว่า **บิณฑบาต** ได้แก่ โภชนะ ๕ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง

คำว่า **เว้นไว้แต่ภัตตาหารที่คฤหัสถ์ปรารภไว้ก่อน** คือ ยกเว้นที่คฤหัสถ์
 ริเริ่มไว้

ที่ชื่อว่า **คฤหัสถ์ปรารภไว้** คือ เขาเป็นญาติ เป็นผู้ปวารณาภิกษุไว้ หรือ
 ของเขาจัดแจงไว้ตามปกติ

[๑๙๖] ภิกษุรับประเคนด้วยตั้งใจว่าจะฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุฉัน
 ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำกลืน เว้นไว้แต่ภัตตาหารที่คฤหัสถ์ปรารภไว้ก่อน

บทภาษณีย์

บิณฑบาตที่ภิกษุณีแนะนำให้จัดเตรียม ภิกษุสำคัญว่าภิกษุณีแนะนำให้จัด
 เตรียม ฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ภัตตาหารที่คฤหัสถ์ปรารภไว้ก่อน

บิณฑบาตที่ภิกษุณีแนะนำให้จัดเตรียม ภิกษุไม่แน่ใจ ฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ
 เว้นไว้แต่ภัตตาหารที่คฤหัสถ์ปรารภไว้ก่อน

บิณฑบาตที่ภิกษุณีแนะนำให้จัดเตรียม ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้แนะนำให้จัดเตรียม
 ฉัน ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๙.ปริปาจิตสิกขาบท อนาปัตติวาร

ภิกษุฉันบิณฑบาตที่ภิกษุณีผู้อุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียวแนะนำให้จัดเตรียม
 ต้องอาบัติทุกกฏ เว้นไว้แต่ภัตตาหารที่คฤหัสถ์ปรารภไว้ก่อน

บิณฑบาตที่ภิกษุณีไม่ได้แนะนำให้จัดเตรียม ภิกษุสำคัญว่าภิกษุณีแนะนำให้
 จัดเตรียม ฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ

บิณฑบาตที่ภิกษุณีไม่ได้แนะนำให้จัดเตรียม ภิกษุไม่แน่ใจ ฉัน ต้องอาบัติ
 ทุกกฏ

บิณฑบาตที่ภิกษุณีไม่ได้แนะนำให้จัดเตรียม ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้แนะนำให้จัดเตรียม
 ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๑๙๗] ๑. ภิกษุฉันบิณฑบาตที่คฤหัสถ์ปรารภไว้ก่อน

๒. ภิกษุฉันบิณฑบาตที่สิกขมานาแนะนำให้จัดเตรียม

๓. ภิกษุฉันบิณฑบาตที่สามเณรีแนะนำให้จัดเตรียม

๔. ภิกษุฉันอาหารทุกชนิด ยกเว้นโภชนะ ๕^๑

๕. ภิกษุวิกลจริต

๖. ภิกษุดันบัญญัติ

ปริปาจิตสิกขาบทที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ โภชนะ ๕ คือ ข้าวสุก ขนมนสด ข้าวตอก ปลา เนื้อ (ดู ข้อ ๒๓๙ หน้า ๓๙๗ ในเล่มนี้)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๖๐ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๑๐.รโหณิสัชชสิกขาบท นิทานวัตถุ

๓. โอวาทวรรค

๑๐. รโหณิสัชชสิกขาบท

ว่าด้วยการนั่งในที่ลับ

เรื่องพระอุทายี

[๑๙๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น อดีตภรรยาของท่านพระอุทายี บวชในสำนักภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุณีนั้นมาที่สำนักท่านพระอุทายีเป็นประจำ ท่านพระอุทายีก็ไปสำนักของภิกษุณีนั้นเป็นประจำ สมัยนั้น ท่านพระอุทายีนั่งในที่ลับกับภิกษุณีนั้นสองต่อสอง

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่งท่านพระอุทายีจึงนั่งในที่ลับกับภิกษุณีสองต่อสองเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิท่านพระอุทายีโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุทายีว่า “อุทายี ทราบว่า เธอนั่งในที่ลับกับภิกษุณีสองต่อสองจริงหรือ” ท่านพระอุทายีทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ โง่งเธอจึงนั่งอยู่ในที่ลับกับภิกษุณีสองต่อสองเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๑๙๙] ก็ ภิกษุใดนั่งในที่ลับกับภิกษุณีสองต่อสอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระอุทายี จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค ๑๐.รโหณิสัชชสิกขาบท บทภาษณีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๒๐๐] คำว่า **ก็...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า **ภิกษุณี** ได้แก่ มาตุคามที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

คำว่า **กับ** คือ โดยความเป็นอันเดียวกัน

คำว่า **สองต่อสอง** ได้แก่ ภิกษุกับภิกษุณี

ที่ชื่อว่า **ที่ลับ** ได้แก่ ที่ลับตา ที่ลับหู

ที่ชื่อว่า **ที่ลับตา** หมายถึง ที่ซึ่งเมื่อบุคคลขยิบตา ยักคิ้ว หรือผงกศีรษะขึ้น
 ใคร ๆ ก็ไม่สามารถแลเห็นได้

ที่ชื่อว่า **ที่ลับหู** หมายถึง ที่ซึ่งไม่มีใครสามารถจะได้ยินถ้อยคำที่พูดกันตาม
 ปกติ

คำว่า **นั่ง** หมายความว่า เมื่อภิกษุหนึ่ง ภิกษุหนึ่งใกล้ หรือนอนใกล้กัน
 ต้องอาบัติปาจิตตีย์

[๒๐๑] เมื่อภิกษุหนึ่ง ภิกษุหนึ่งใกล้หรือนอนใกล้ ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์
 ภิกษุและภิกษุณีทั้งสองนั่งใกล้หรือนอนใกล้กัน ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

ที่ลับ ภิกษุสำคัญว่าเป็นที่ลับ นั่งสองต่อสอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ที่ลับ ภิกษุไม่แน่ใจ นั่งสองต่อสอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ที่ลับ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ที่ลับ นั่งสองต่อสอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๓.โอวาทวรรค ๑๐.รโหณิสัชชสิกขาบท อนาปัตติวาร

ทุกทุกกฏ

ไม่ใช่ที่ลับ ภิกษุสำคัญว่าเป็นที่ลับ นั่งสองต่อสอง ต้องอาบัติทุกกฏ
ไม่ใช่ที่ลับ ภิกษุไม่แน่ใจ นั่งสองต่อสอง ต้องอาบัติทุกกฏ
ไม่ใช่ที่ลับ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ที่ลับ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๒๐๒] ๑. ภิกษุมีนุรุษรู้เพียงสาวอยู่เป็นเพื่อน
๒. ภิกษุยืน ไม่ได้นั่ง
๓. ภิกษุไม่ได้มุ่งว่าเป็นที่ลับ
๔. ภิกษุนั่งคิดเรื่องอื่น
๕. ภิกษุวิกลจริต
๖. ภิกษุดันบัญญัติ

รโหณิสัชชสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

โอวาทวรรคที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
 ๓.โอวาทวรรค รวมสิกขาบทที่มีในโอวาทวรรค

รวมสิกขาบทที่มีในโอวาทวรรค

โอวาทวรรคมี ๑๐ สิกขาบท คือ

๑. โอวาทสิกขาบท	ว่าด้วยการสั่งสอนภิกษุณี
๒. อัดถักคตสิกขาบท	ว่าด้วยการสั่งสอนภิกษุณีในเวลาที่ตั้งดวงอาทิตย์อัสดงแล้ว
๓. ภิกขุณุปัสสยสิกขาบท	ว่าด้วยการไปสั่งสอนภิกษุณีถึงที่สำนัก
๔. อามิสสิกขาบท	ว่าด้วยการสั่งสอนภิกษุณีเพราะเห็นแก่อามิส
๕. จีวรทานสิกขาบท	ว่าด้วยการถวายจีวร
๖. จีวรสิพพณสิกขาบท	ว่าด้วยการเย็บจีวรให้ภิกษุณี
๗. สังฆิธานสิกขาบท	ว่าด้วยการชักชวนเดินทางร่วมกัน
๘. นาวาภิรุธนสิกขาบท	ว่าด้วยการโดยสารเรือลำเดียวกัน
๙. ปรีปาจิตสิกขาบท	ว่าด้วยการฉันทินิพนทนาที่ภิกษุณีแนะนำให้จัดเตรียม
๑๐. รโหณิสัชชสิกขาบท	ว่าด้วยการนั่งในที่ลับ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๔. โภชนวรรค ๑. อวาสกปิณฑสิกขาบท นิทานวัตถุ

๔. โภชนวรรค

หมวดว่าด้วยโภชนะ

๑. อวาสกปิณฑสิกขาบท^๑

ว่าด้วยการฉันภัตตาหารในที่พักแรม

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๒๐๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ในที่ไมไกลกรุงสาวัตถี มีสมาคมหนึ่งจัดตั้งภัตตาหารไว้ในที่พักแรม ในเวลาเช้า พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ครองอันตราสก แล้วถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี เมื่อไม่ได้ภัตตาหารจึงได้ไปยังที่พักแรม

พวกชาวบ้านถวายภัตตาหารด้วยความดีใจว่า นาน ๆ พระคุณเจ้าจึงมา ครั้งนั้น แม่วันที่ ๒ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ ฯลฯ แม่วันที่ ๓ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ครองอันตราสก แล้วถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี เมื่อไม่ได้ภัตตาหารจึงได้ไปยังที่พักแรม แล้วฉันภัตตาหาร ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้ปรึกษากันตั้งชื่อว่า “พวกเราจะกลับไปอารามทำไมกัน พรุ่งนี้ก็ต้องมาที่นี่อีก” จึงอยู่ฉันภัตตาหารในที่พักแรมเป็นประจำ พวกเดียรถีย์จึงพากันจากไป

พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรอยู่ฉันภัตตาหารในที่พักแรมเป็นประจำเล่า ภัตตาหารในที่พักแรมเขาไม่ได้จัดไว้เพื่อท่านเหล่านี้เท่านั้น แต่ภัตตาหารในที่พักแรมเขาจัดไว้เพื่อสาธุชนต่างหาก”

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “อวาสก” ท่านอธิบายไว้ว่า “อาคนดวา วสนติ เอตถ อาคนดกาติ อวาสโก คือสถานที่สำหรับคนจรมหาพักอาศัย (สารตถ.ฎีกา ๓/๒๘๕/๓๖๙), อวาสโก นาม กวภาพุทโธ วุจจติ ท่านหมายเอาที่พักอาศัยติดบานประตู (วิ.ภิกขุณี. ๓/๑๐๑๐/๑๔๙), อวาสกนฺติ กวภาพุทฺธวิหาร ที่พักอาศัย คือที่พักอาศัยติดบานประตู (กฺงฺขา.อ. ๓๘๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๖๕ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๔.โกชนวรรค ๑.อวาสถปิณฑสิกขาบท พระบัญญัติ

พวกภิกษุได้อินพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มกน้อย
ฯลฯ พวกกันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงอยู่ฉัน
กัตดาหารในที่พักแรมเป็นประจำเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์
โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
สอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธออยู่ฉันกัตดาหาร
ในที่พักแรมเป็นประจำ จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธ
เจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โณพวก
เธอจึงอยู่ฉันกัตดาหารในที่พักแรมเป็นประจำเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำ
อย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใส
ยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ภิกษุฉันกัตดาหารในที่พักแรม^๑ ได้มือเดียว ถ้าฉันเกินกว่านั้น ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องพระสารีบุตร

[๒๐๔] สมัยนั้น ท่านพระสารีบุตรเดินทางไปกรุงสาวัตถี ในแคว้นโกศล
เข้าไปยังที่พักแรมแห่งหนึ่ง พวกชาวบ้านถวายกัตดาหารด้วยความดีใจว่า นานๆ
พระคุณเจ้าจึงมา

เชิงอรรถ :

^๑ อวาสถปิณฑ กัตดาหารในที่พักแรมคืออาหารที่ทายกผู้ต้องการบุญจัดไว้ในที่พักแรมซึ่งสร้างไว้มีรั้วล้อมรอบ
มีห้องหลายห้องมีหน้ามุข ตั้งเคียงตั้งไว้สำหรับคนเดินทาง คนใช้ หญิงมีครรภ์ และบรรพชิต (วิ.อ.๒/๒๐๓/๓๔๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๖๖ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๑.อาวาสถปิณฑสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ครั้งพระสารีบุตรฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เกิดเป็นไขอย่างหนักจนไม่สามารถจะออกไปจากที่พักแรมนั้นได้ ครั้นในวันที่ ๒ พวกชาวบ้านได้กราบเรียนท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า “นิมนต์ฉันเถิด พระคุณเจ้า”

ครั้งนั้น ท่านพระสารีบุตรมีความยากเกรงอยู่ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการอยู่ฉันภัตตาหารในที่พักแรมเป็นประจำ” จึงไม่รับ ยอมอดอาหาร ครั้นท่านพระสารีบุตรเดินทางถึงกรุงสาวัตถี ได้เล่าเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ ภิกษุเหล่านั้นได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตภิกษุเป็นไขให้ฉันอาหารในที่พักแรมได้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุเป็นไขพักอยู่ฉันภัตตาหารในที่พักแรมเป็นประจำได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๒๐๕] ภิกษุไม่เป็นไข พึงอยู่ฉันภัตตาหารในที่พักแรมได้มือเดียว^๑ ถ้าฉันเกินกว่านั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระสารีบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๐๖] ที่ชื่อว่า ภิกษุไม่เป็นไข คือ ภิกษุที่สามารถจะหลีกออกไปจากที่พักแรมนั้นได้

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “มือเดียว” ท่านอธิบายไว้ว่า “เอโกติ เอกทิวสิโก มือเดียว คือเพียงวันเดียว (กฐา.อ. ๒๕๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๖๗ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๕.โภชนวรรค ๑.อาวสภีณทสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **เป็นไข** คือ ภิกษุที่ไม่สามารถจะหลีกออกไปจากที่พักแรมนั้นได้

ที่ชื่อว่า **กัตตอาหารในที่พักแรม** ได้แก่ โภชนะ ๕ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง
ที่เขาจัดไว้ที่ศาลา ที่มณฑป ที่โคนไม้ หรือที่กลางแจ้ง อย่างเพียงพอ มิได้เจาะจง
ผู้ใด

ภิกษุไม่เป็นไขพึงฉันได้มือเดียว หากรับประเคนเกินกว่านั้นด้วยคิดว่า จะฉัน
ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์ทุก ๆ คำกลืน

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติยกัณฑ์

[๒๐๗] ไม่เป็นไข ภิกษุสำคัญว่าไม่เป็นไข ฉันกัตตอาหารในที่พักแรมเกินกว่า
นั้น ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์

ไม่เป็นไข ภิกษุไม่แน่ใจ ฉันกัตตอาหารในที่พักแรมเกินกว่านั้น ต้องอาบัติ
ปาจิตติยกัณฑ์

ไม่เป็นไข ภิกษุสำคัญว่าเป็นไข ฉันกัตตอาหารในที่พักแรมเกินกว่านั้น ต้อง
อาบัติปาจิตติยกัณฑ์

ทุกทุกกฏ

เป็นไข ภิกษุสำคัญว่าไม่เป็นไข ฉันกัตตอาหารในที่พักแรมเกินกว่านั้น ต้อง
อาบัติทุกกฏ

เป็นไข ภิกษุไม่แน่ใจ ฉันกัตตอาหารในที่พักแรมเกินกว่านั้น ต้องอาบัติทุกกฏ

เป็นไข ภิกษุสำคัญว่าเป็นไข ฉันกัตตอาหารในที่พักแรมเกินกว่านั้น ไม่ต้อง
อาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๑.อวาสกปิณฑสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๐๘] ๑. ภิกษุเป็นไข้

๒. ภิกษุไม่เป็นไข้ฉันมือเดียว

๓. ภิกษุเดินทางไปหรือมาแล้วแะฉัน

๔. ภิกษุที่เจ้าของทานนิมนต์ให้ฉัน

๕. ภิกษุฉันภัตตาหารที่เขาจัดไว้จำเพาะ

๖. ภิกษุฉันภัตตาหารที่เขาไม่ได้จัดไว้อย่างเพียงพอ

๗. ภิกษุฉันภัตตาหารทุกชนิดยกเว้นโภชนะ ๕

๘. ภิกษุวิกลจริต

๙. ภิกษุดันบัญญัติ

อวาสกปิณฑสิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔. โขชนวรรค ๒. คนโกชนสิกขาบท นิตานวัตถุ

๔. โขชนวรรค

๒. คนโกชนสิกขาบท

ว่าด้วยการฉันทคนโกชนะ

เรื่องพระเทวทัต

[๒๐๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแด่ เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น พระเทวทัตพร้อมกับบริษัทเลื่อมลาภสักการะ จึงพากันออกปากขอภัตตาหารในตระกูลทั้งหลายมาฉัน

พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงเที่ยวออกปากขอภัตตาหารในตระกูลทั้งหลายมาฉันแล้ว ภัตตาหารที่ดีใครจะไม่พอใจ ภัตตาหารอร่อยใครจะไม่ชอบเล่า”

พวกภิกษุได้ยินพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพระเทวทัตพร้อมกับบริษัทจึงเที่ยวออกปากขอภัตตาหารในตระกูลทั้งหลายมาฉันแล้ว” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพระเทวทัตโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพระเทวทัตว่า “เทวทัต ทราบว่า เธอพร้อมกับบริษัทเที่ยวออกปากขอภัตตาหารในตระกูลทั้งหลายมาฉัน จริงหรือ” พระเทวทัตทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “โมฆบุรุษ! ในเธอพร้อมกับบริษัทจึงเที่ยวออกปากขอภัตตาหารในตระกูลทั้งหลายมาฉันแล้ว โมฆบุรุษ! การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๒.คนโกชนสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

พระบัญญัติ

ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะฉนคนโกชนะ^๑

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระเทวทัต จบ

เรื่องภิกษุเป็นไข

[๒๑๐] สมัยนั้น พวกชาวบ้านนิมนต์พวกภิกษุเป็นไขฉันภัตตาหาร ภิกษุเหล่านั้นมีความยำเกรงอยู่ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการฉนคนโกชนะ” จึงไม่รับนิมนต์ ภิกษุทั้งหลายนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตให้ฉนคนโกชนะได้ในสมัยที่เป็นไข

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุเป็นไขฉนคนโกชนะได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

ภิกษุ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะฉนคนโกชนะนอกสมัย สมัยในข้อนั้น คือ สมัยที่เป็นไข นี่เป็นสมัยในข้อนั้น

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องภิกษุเป็นไข จบ

เชิงอรรถ :

^๑ การฉนคนโกชนะ มีได้ ๒ กรณี (๑) ทายกนิมนต์ไปฉัน (๒) ภิกษุออกปากขอภัตตาหารมาฉัน (วิ.ป.๘/๓๒๒/๒๖๑) คือทายกนิมนต์ภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไปพร้อมกันไปฉันโดยออกชื่ออาหาร ภิกษุไปพร้อมกัน รับประเคนพร้อมกัน ฉนพร้อมกัน แต่ถือการรับประเคนพร้อมกันเป็นประมาณ ถ้ารับประเคนแยกกัน ไม่ต้องอาบัติ นี้จัดเป็นคนโกชนะโดยทายกนิมนต์ และอีกกรณีหนึ่ง ภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ยืนหรือนั่งอยู่ด้วยกันเห็นอุบาสกแล้วออกปากขอว่า ท่านจงถวายภัตตาหารแก่อาตมาทั้ง ๔ รูป หรือเห็นต่างคราวกัน แล้วต่างออกปากขอพร้อมกัน หรือต่างคราวกันว่า ท่านจงถวายภัตตาหารแก่อาตมา ท่านจงถวายภัตตาหารแก่อาตมา แล้วจะไปพร้อมกัน หรือไปแยกกัน จะรับประเคนภัตตาหารแล้วฉันพร้อมกัน หรือแยกกันฉันก็ตาม ต้องอาบัติเพราะถือการรับประเคนพร้อมกันเป็นประมาณ นี้จัดเป็นคนโกชนะโดยการออกปากขอ (วิ.อ.๒/๒๑๗-๘/๓๔๖-๗)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๔.โกชนวรรค ๒.คนโกชนสิกขาบท พระอนนัญญูติ

ทรงอนุญาตให้ฉันคนโกชนะได้ในสมัยที่ถวายจีวร

[๒๑๑] สมัยนั้น พวกชาวบ้านตระเตรียมภัตตาหารพร้อมจีวรในสมัยที่จะถวายจีวร แล้วนิมนต์ภิกษุทั้งหลายด้วยตั้งใจว่า “พวกเรานิมนต์ภิกษุทั้งหลายฉันแล้วจะให้ครองจีวร”

ภิกษุทั้งหลายมีความยำเกรงอยู่ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการฉันคนโกชนะ” ไม่รับนิมนต์ จึงได้จีวรเพียงเล็กน้อย ภิกษุทั้งหลายนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ฉันคนโกชนะได้ในสมัยที่ถวายจีวร” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนนัญญูติ

ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะฉันคนโกชนะนอกสมัย สมัยในข้อนั้น คือสมัยที่เป็นไข้ สมัยที่ถวายจีวร นี่เป็นสมัยในข้อนั้น

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องทรงอนุญาตให้ฉันคนโกชนะได้ในสมัยที่ทำจีวร

[๒๑๒] สมัยนั้น พวกชาวบ้านนิมนต์พวกภิกษุผู้ทำจีวรฉันภัตตาหาร ภิกษุทั้งหลายมีความยำเกรงอยู่ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการฉันคนโกชนะ” จึงไม่รับนิมนต์ ภิกษุทั้งหลายนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ฉันคนโกชนะได้ในสมัยที่ทำจีวร” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๒.คนโกชนสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

พระอนุบัญญัติ

ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะฉนคนโกชนะนอกสมัย สมัยในข้อนั้น
คือ สมัยที่เป็นไข้ สมัยที่ถวายจีวร สมัยที่ทำจีวร นี่เป็นสมัยในข้อนั้น
สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

ทรงอนุญาตให้ฉนคนโกชนะได้ในสมัยที่เดินทางไกล

[๒๑๓] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายเดินทางไกลไปกับพวกชาวบ้าน ครั้นนั้น
ภิกษุเหล่านั้นได้กล่าวกับพวกชาวบ้านเหล่านั้นดังนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่าน
โปรดรอสักครู่ พวกอาตมาจะไปบิณฑบาต”

พวกชาวบ้านได้กล่าวกับภิกษุเหล่านั้นอย่างนี้ว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย นิมนต์
พวกท่านฉันที่นี่แหละ”

ภิกษุทั้งหลายมีความยำเกรงอยู่ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการฉนคนโกชนะ”
จึงไม่รับแล้วได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่ง
กับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ฉนคนโกชนะได้ในสมัยที่เดินทาง
ไกล” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะฉนคนโกชนะนอกสมัย สมัยในข้อนั้น
คือ สมัยที่เป็นไข้ สมัยที่ถวายจีวร สมัยที่ทำจีวร สมัยที่เดินทางไกล นี่เป็น
สมัยในข้อนั้น

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๒.คนโกชนสิกขาบท พระอนนัญญุตี

เรื่องทรงอนุญาตให้ฉันคนโกชนะได้ในสมัยที่โดยสารเรือ

[๒๑๔] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายโดยสารเรือไปกับพวกชาวบ้านครั้งนั้นภิกษุเหล่านั้นได้กล่าวกับพวกชาวบ้านเหล่านั้นอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่านโปรดนำเรือเข้าเทียบที่ฝั่งสักครู่ พวกอาตมาจะไปปณิชนาต”

พวกชาวบ้านเหล่านั้นจึงกล่าวอย่างนี้ว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย นิมนต์พวกท่านฉันที่นี่แหละ”

ภิกษุทั้งหลายมีความยำเกรงอยู่ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการฉันคน โกชนะ” จึงไม่รับ แล้วได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ฉันคนโกชนะได้ในสมัยที่โดยสารเรือ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนนัญญุตี

ภิกษุดองอาบัติปาจิตตีย์ เพราะฉันคนโกชนะนอกสมัย สมัยในข้อนั้น คือ สมัยที่เป็นไข้ สมัยที่ถวายจีวร สมัยที่ทำจีวร สมัยที่เดินทางไกล สมัยที่โดยสารเรือ นี่เป็นสมัยในข้อนั้น

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องทรงอนุญาตให้ฉันคนโกชนะได้ในมหาสมัย

[๒๑๕] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายในถิ่นต่าง ๆ ออกพรรษาแล้ว ได้เดินทางมาเฝ้าพระผู้มีพระภาคที่กรุงราชคฤห์ พวกชาวบ้านเห็นภิกษุทั้งหลายผู้มาจากต่างถิ่น จึงนิมนต์ฉันภัตตาหาร

ภิกษุทั้งหลายมีความยำเกรงอยู่ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการฉันคนโกชนะ” จึงไม่รับนิมนต์ แล้วได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๒.คนโกชนสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่ง
กับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ฉันคนโกชนะได้ในมหาสมัย”
แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

**ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะฉันคนโกชนะนอกสมัย สมัยในข้อนั้น คือ
สมัยที่เป็นไข้ สมัยที่ถวายจีวร สมัยที่ทำจีวร สมัยที่เดินทางไกล สมัยที่โดย
สารเรือ มหาสมัย นี่เป็นสมัยในข้อนั้น**

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

ทรงอนุญาตให้ฉันคนโกชนะได้ในสมัยที่เป็นภัตตาหารของสมณะ

[๒๑๖] สมัยนั้น พระญาติร่วมสายโลหิตของพระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมค
รัฐทรงผนวชในสำนักของอาชีวกทั้งหลาย ครั้นนั้น อาชีวกนั้นได้เข้าไปเฝ้าพระเจ้า
พิมพิสารถึงพระราชสำนัก ครั้นถึงแล้วได้ถวายพระพรพระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมค
รัฐดังนี้ว่า “มหาบพิตร อาตมาปรารถนาจะจัดภัตตาหารถวายนักบวชผู้เป็นเจ้าลัทธิ
ทั้งหมด”

พระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมคตรัสว่า “พระคุณเจ้า ถ้าท่านนิมนต์ภิกษุสงฆ์มี
พระพุทธรูปเป็นประมุขให้มาฉันก่อน โยมจึงจะจัดถวาย”

ครั้งนั้น อาชีวกนั้นส่งทูตไปหาภิกษุทั้งหลายให้อารธนาว่า “ขอนิมนต์ภิกษุ
ทั้งหลายรับภัตตาหารของข้าพเจ้าเพื่อฉันในวันพรุ่งนี้”

ภิกษุทั้งหลายมีความยำเกรงอยู่ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการฉันคนโกชนะ”
จึงไม่รับนิมนต์

ครั้งนั้น อาชีวกนั้นจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้
สนทนาปราศรัยกับพระผู้มีพระภาคพอเป็นที่บรรเทาใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกัน แล้วได้
ยืนอยู่ ณ ที่สมควร อาชีวกผู้ยืนอยู่ ณ ที่สมควรนั้นได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๒.คนโกชนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ดังนั้น “ท่านพระโคดมก็เป็นบรรพชิต ข้าพเจ้าก็เป็นบรรพชิต บรรพชิตควรจะได้รับ
ภัตตาหารของบรรพชิต ขอท่านพระโคดมพร้อมกับภิกษุสงฆ์โปรดรับภัตตาหารของ
ข้าพเจ้าเพื่อฉันในวันพรุ่งนี้เถิด”

พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์โดยดุษณีภาพ ครั้นอาชีวกทราบว่ามี
พระภาคทรงรับนิมนต์แล้ว จึงถวายอภิวาทแล้วจากไป

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่ง
กับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้ฉันคนโกชนะใดในสมัยที่เป็น
ภัตตาหารของสมณะ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๒๑๗] ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะฉันคนโกชนะนอกสมัย สมัยใน
ข้อนั้น คือ สมัยที่เป็นไข้ สมัยที่ถวายจีวร สมัยที่ทำจีวร สมัยที่เดินทางไกล
สมัยที่โดยสารเรือ มหาสมัย สมัยที่เป็นภัตตาหารของสมณะ นี่เป็นสมัยใน
ข้อนั้น

สิกขาบทวิภังค์

[๒๑๘] ที่ชื่อว่า **ฉันคนโกชนะ** คือ ภิกษุ ๔ รูปที่เขานิมนต์ด้วยโกชนะ ๕
อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วไปฉัน นี้ชื่อว่าฉันคนโกชนะ^๑

คำว่า **นอกสมัย** คือ ยกเว้นสมัย

ที่ชื่อว่า **สมัยที่เป็นไข้** คือ ที่สุดแม้กระทั่งเท้าแตก ภิกษุคิดว่า เป็นสมัยที่
เป็นไข้ พึงฉันได้

ที่ชื่อว่า **สมัยที่ถวายจีวร** คือ เมื่อยังไม่ได้กรานกฐิน กำหนดเอาเดือนสุดท้าย
แห่งฤดูฝน เมื่อกรานกฐินแล้วมีกำหนดเวลา ๕ เดือน ภิกษุคิดว่า เป็นสมัยที่ถวาย
จีวร พึงฉันได้

เชิงอรรถ :

^๑ **คนโกชน** **ฉันคนโกชนะ** คือ คนสุส โกชนะ ฉันโกชนะ(อาหาร)ของคนะ (วิ.อ. ๒/๒๑๗-๒๑๘/๓๔๖),
คณน ลหุตตดา คณสุส สนฺตเก โกชนะ ฉันโกชนะที่เป็นของคนะซึ่งคนะได้มา (กฐา.ฎีกา ๔๐๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๗๖ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๔.โกชนวรรค ๒.คนโกชนสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **สมัยที่ทำจิวร** คือ เมื่อภิกษูกำลังทำจิวร ภิกษุคิดว่า เป็นสมัยที่ทำจิวร พึงฉันได้

ที่ชื่อว่า **สมัยที่เดินทางไกล** คือ ภิกษุคิดว่า เราจะเดินทางครึ่งโยชน์ พึงฉันได้ เมื่อภิกษุนั้นไป พึงฉันได้ กลับมาถึงแล้ว พึงฉันได้

ที่ชื่อว่า **สมัยที่โดยสารเรือ** คือ ภิกษุคิดว่า เราจะโดยสารเรือ พึงฉันได้ เมื่อภิกษุนั้นโดยสารไป พึงฉันได้ ขากลับ พึงฉันได้

ที่ชื่อว่า **มหาสมัย** คือ คราวมีภิกษุ ๒-๓ รูปเที่ยวบิณฑบาตพอเลี้ยงกัน เมื่อมีภิกษุรูปที่ ๔ มารวมด้วย ไม่พอเลี้ยงกัน ภิกษุคิดว่า เป็นมหาสมัย พึงฉันได้

ที่ชื่อว่า **สมัยที่เป็นภัตตาหารของสมณะ** คือ ในคราวมีปริพาชกจัดภัตตาหารถวาย ภิกษุคิดว่า เป็นสมัยที่เป็นภัตตาหารของสมณะ พึงฉันได้

ภิกษุรับด้วยคิดว่า "จะฉัน" นอกสมัย ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำกลืน

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๒๑๙] คนโกชนะ ภิกษุสำคัญว่าคนโกชนะ ฉันนอกสมัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คนโกชนะ ภิกษุไม่แน่ใจ ฉันนอกสมัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คนโกชนะ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่คนโกชนะ ฉันนอกสมัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกทุกกฏ

ไม่ใช่คนโกชนะ ภิกษุสำคัญว่าคนโกชนะ ฉันนอกสมัย ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่คนโกชนะ ภิกษุไม่แน่ใจ ฉันนอกสมัย ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่คนโกชนะ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่คนโกชนะ ฉันนอกสมัย ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๒.คนโกชนสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๒๐] ๑. ภิกษุฉันในสมัย

๒. ภิกษุ ๒-๓ รูปฉันร่วมกัน

๓. ภิกษุหลายรูปเที่ยวบิณฑบาตแล้วประชุมฉันร่วมกัน

๔. ภิกษุฉันภัตตาหารที่เขาถวายเป็นนิตย์

๕. ภิกษุฉันภัตตาหารที่เขาถวายตามสลาก

๖. ภิกษุฉันภัตตาหารที่เขาถวายในปักร์

๗. ภิกษุฉันภัตตาหารที่เขาถวายในวันอุโบสถ

๘. ภิกษุฉันภัตตาหารที่เขาถวายในวันปาฏิบ^๑

๙. ภิกษุฉันภัตตาหารทุกชนิด ยกเว้นโกชนะ ๕

๑๐. ภิกษุวิกลจริต

๑๑. ภิกษุต้นบัญญัติ

คนโกชนสิกขาบทที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ วันปาฏิบ คือวันแรม ๑ ค่ำ ทายกคิดว่าวันอุโบสถมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสถวายภัตตาหารกันมาก ส่วนวันแรม ๑ ค่ำ ภิกษุทั้งหลายลำบากเรื่องภัตตาหาร ทานที่ถวายในวันปาฏิบ เป็นการถวายภิกษาหารที่หาได้ยาก อีกประการหนึ่ง ภิกษุสงฆ์ลงป่าติโมกข์แล้ววันรุ่งขึ้นจึงมีศีลบริสุทธิ์ การถวายทานแก่ท่านย่อมมีผลานิสงส์มาก การถวายทานในวันปาฏิบ คือถวายถัดจากวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ไปหนึ่งวัน (วิ.อ.๓/๓๗๗-๓๗๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๗๘ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๓.ปรัมปรโภชนสิกขาบท นินทานวัตถุ

๔. โภชนวรรค

๓. ปรัมปรโภชนสิกขาบท

ว่าด้วยการฉันปรัมปรโภชนะ

เรื่องขายกรรมกรผู้ยากจน

[๒๒๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้นนั้น พวกชาวบ้านจัดลำดับวาระถวายภัตตาหารอย่างประณีตไว้ใน กรุงเวสาลี ครั้นนั้น ขายกรรมกรยากจนคนหนึ่งได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ทานนี้ไม่ใช่เป็นของต่ำต้อย^๑ เพราะพวกชาวบ้านเหล่านี้ได้ช่วยกันจัดภัตตาหารโดยเคารพ เอาเถิด แม้ตัวเราก็พึงจัดภัตตาหารบ้าง

ครั้งนั้น ขายกรรมกรผู้ยากจนคนนั้นได้เข้าไปหานายจ้างซื้อกิรปติกะถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับนายกิรปติกะตั้งนี้ว่า “นายท่าน กระผมต้องการจัดภัตตาหารถวายภิกษุสงฆ์ซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ท่านกรุณาให้ค่าจ้างแก่กระผมด้วย”

นายกิรปติกะมีศรัทธาเลื่อมใสอยู่แล้วจึงได้ให้ค่าจ้างแก่เขามากกว่าปกติ

ครั้งนั้น ขายกรรมกรผู้ยากจนคนนั้นได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ขายกรรมกรผู้ยากจนคนนั้นผู้หนึ่ง ณ ที่สมควรแล้วได้กราบอาราธนาพระผู้มีพระภาคตั้งนี้ว่า “ขอพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์โปรดรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้าเพื่อฉันในวันพรุ่งนี้เถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อุบาสก ภิกษุสงฆ์มีจำนวนมาก ท่านจงทราบ”

ขายกรรมกรผู้ยากจนกราบทูลว่า “พระองค์ผู้เจริญ ถึงภิกษุสงฆ์มีจำนวนมากก็ไม่เป็นไร ข้าพระพุทธเจ้าจัดเตรียมผลพุทธาไว้มากมาย น้ำพุทธามีเพียงพอ”

เชิงอรรถ :

^๑ อีกนัยหนึ่ง ศาสนาหรือการถวายทานพระสงฆ์ซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขนี้ มิใช่เรื่องต่ำต้อย คือมิใช่เรื่องเล็กละเอียดเลวทราม (วิ.อ. ๒/๒๒๑/๓๕๒)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๓.ปริมปรโภชนสิกขาบท นินทานวัตถุ

พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์โดยดุษณีภาพ

ครั้นชายกรรมกรผู้ยากจนทราบว่พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์แล้วจึงลุกขึ้น
จากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วจากไป

ภิกษุทั้งหลายได้ทราบข่าวว่า ชายกรรมกรผู้ยากจนนิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระ
พุทธเจ้าเป็นประมุขเพื่อฉันภัตตาหารในวันพรุ่งนี้ น้ำพุทรมีเพียงพอ ภิกษุเหล่านั้น
ได้เที่ยววิณฑบาตแล้วฉันแต่เช้าตรู่ทีเดียว

พวกชาวบ้านได้ทราบข่าวว่า ชายกรรมกรผู้ยากจนนิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระ
พุทธเจ้าเป็นประมุข พวกชาวบ้านเหล่านั้นจึงได้นำขาทนียโภชนียาหารจำนวนมาก
ไปให้ชายกรรมกรผู้ยากจน

ครั้งนั้นแล ตลอดราตรีนั้น ชายกรรมกรผู้ยากจนได้จัดเตรียมขาทนีย
โภชนียาหารอย่างประณีต ให้คนไปกราบทูลภัตตกาลว่า “ได้เวลาแล้ว พระพุทธ
เจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จแล้ว พระพุทธเจ้าข้า”

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวรเสด็จไป
ถึงที่อยู่ของชายกรรมกรผู้ยากจน ครั้นถึงแล้วได้ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาจัดถวาย
พร้อมภิกษุสงฆ์ ที่นั้น ชายกรรมกรผู้ยากจนถวายภัตตาหารภิกษุทั้งหลายที่ห่อฉัน
ภิกษุทั้งหลายได้กล่าวอย่างนี้ว่า “อุบาสก จงถวายแต่น้อยเถิด อุบาสก จงถวาย
แต่น้อยเถิด”

ชายกรรมกรผู้ยากจนกล่าวว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย พวกพระคุณเจ้าอย่า
เข้าใจว่าผู้นี้เป็นกรรมกรยากจน แล้วรับแต่น้อย ๆ เลย กระผมได้จัดเตรียมขาทนีย
โภชนียาหารไว้อย่างเพียงพอ พระคุณเจ้าทั้งหลายโปรดรับให้พอแก่ความ
ต้องการเถิด”

ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า “พวกอาตมาขอรับแต่น้อย ไม่ใช่เพราะเหตุนั้น แต่
พวกอาตมาได้เที่ยววิณฑบาตฉันมาแต่เช้าแล้วต่างหาก ดังนั้น พวกอาตมาจึงขอ
รับแต่น้อยๆ”

ลำดับนั้น ชายกรรมกรผู้ยากจนจึงดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชน
พระคุณเจ้าทั้งหลายที่เรานิมนต์ไว้แล้ว จึงได้ไปฉันในที่อีกแห่งหนึ่งเล่า เราไม่
สามารถจะถวายให้พอแก่ความต้องการหรือ”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๕.โกชนวรรค ๓.ปรัมปรโกชนสิกขาบท พระบัญญัติ

ภิกษุทั้งหลายได้ยินชยกรรมกรผู้ยากจนดำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดา
ภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงพากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนภิกษุทั้งหลาย
รับนิมนต์ไว้ที่หนึ่งแล้วจึงไปฉันในที่อีกแห่งหนึ่งเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิภิกษุ
เหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ด้นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
สอบถามภิกษุเหล่านั้นว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า ภิกษุทั้งหลายรับนิมนต์ไว้ที่หนึ่ง
แล้วไปฉันอีกในที่อีกแห่งหนึ่ง จริงหรือ” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า”
พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ภิกษุทั้งหลาย โชนโมฆบุรุษเหล่านั้นจึงรับ
นิมนต์ไว้ที่หนึ่งแล้วไปฉันในที่อีกแห่งหนึ่งเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้
ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ”
แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะฉันปรัมปรโกชนะ^๑

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องชยกรรมกรผู้ยากจน จบ

เรื่องภิกษุเป็นไข้

[๒๒๒] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นไข้ ภิกษุอีกรูปหนึ่งนำภินทบาตไปถึงที่อยู่
ครั้นถึงแล้ว ได้กล่าวกับภิกษุรูปที่เป็นไ้้นั้นดังนี้ว่า “นิมนต์ท่านฉันเถิด ขอรับ”

ภิกษุเป็นไข้ตอบว่า “ไม่ละขอรับ กระผมมีภัตตาหารที่หวังว่าจะได้”

เชิงอรรถ :

^๑ **ฉันปรัมปรโกชนะ** คือภิกษุรับนิมนต์ฉันภัตตาหารของทายกรายหนึ่งแล้ว ไปฉันภัตตาหารของทายกราย
อื่นก่อนแล้วกลับมาฉันรายแรกภายหลัง โดยมีใตยกนิมนตรายแรกให้ภิกษุรูปอื่น (กฐชา.อ. ๒๕๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๘๑ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๔.โกชนวรรค ๓.ปรัมปรโกชนสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

ทายกนาภิณฑมาถวายภิกษุเป็นไขรูปนั้น ในเวลาสาย ภิกษุเป็นไขรูปนั้นฉันไม่ได้ตามที่คิดไว้ ภิกษุทั้งหลายได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตให้ฉันปรัมปรโกชนะได้ในสมัยที่เป็นไข

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุเป็นไขฉันปรัมปรโกชนะได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

ภิกษุดองอาบัติปาจิตตีย์ เพราะฉันปรัมปรโกชนะนอกสมัย สมัยในข้อนั้น คือ สมัยที่เป็นไข นี่เป็นสมัยในข้อนั้น

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องภิกษุเป็นไข จบ

ทรงอนุญาตให้ฉันปรัมปรโกชนะได้ในสมัยที่ถวายจีวร

[๒๒๓] สมัยนั้น พวกชาวบ้านตระเตรียมภัตตาหารพร้อมจีวรในสมัยที่จะถวายจีวร แล้วนิมนต์ภิกษุทั้งหลายด้วยตั้งใจว่า พวกเรานิมนต์ภิกษุทั้งหลายฉันแล้วจะให้ครองจีวร

ภิกษุทั้งหลายมีความยำเกรงอยู่ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการฉันปรัมปรโกชนะ” ไม่รับนิมนต์ จึงได้จีวรเพียงเล็กน้อย ภิกษุทั้งหลายนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ฉันปรัมปรโกชนะได้ในสมัยที่ถวายจีวร” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๓.ปรัมปรโกชนสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

พระอนุบัญญัติ

**ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะฉนปรัมปรโกชนะนอกสมัย สมัยในข้อ
นั้น คือ สมัยที่เป็นไข้ สมัยที่ถวายจีวร นี่เป็นสมัยในข้อนั้น**

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องทรงอนุญาตให้ฉนปรัมปรโกชนะได้ในสมัยที่ทำจีวร

[๒๒๔] สมัยนั้น พวกชาวบ้านนิมนต์พวกภิกษุผู้ทำจีวรฉันภัตตาหาร ภิกษุ
ทั้งหลายมีความยำเกรงอยู่ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการฉนปรัมปรโกชนะ” จึง
ไม่รับนิมนต์ ภิกษุทั้งหลายนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่ง
กับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ฉนปรัมปรโกชนะได้ในสมัยที่ทำ
จีวร” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

**[๒๒๕] ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะฉนปรัมปรโกชนะนอกสมัย สมัย
ในข้อนั้น คือ สมัยที่เป็นไข้ สมัยที่ถวายจีวร สมัยที่ทำจีวร นี่เป็นสมัยในข้อนั้น**

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องวิกัปปอาหารที่หวังว่าจะได้

[๒๒๖] ครั้นนั้น ในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสกถือบาตร
และจีวร มีท่านพระอานนท์เป็นปัจฉาสมณะเสด็จเข้าไปตรึงกุลหนึ่ง ครั้นถึงแล้วได้
ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาจัดถวาย

ลำดับนั้น พวกชาวบ้านได้ถวายโภชนาหารแด่พระผู้มีพระภาคและท่านพระ
อานนท์ ท่านพระอานนท์มีความยำเกรงอยู่จึงไม่รับประเคน

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “รับเถิด อานนท์”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๓.ปริมปรโภชนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า “อย่าเลย พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้ามี
ภัตตาหารที่หวังว่าจะได้”

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “อานนท์ ถ้าเช่นนั้น เธอจงรีบไปไว้มั้รับ”^๑

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้ว
รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้รีบภัตตาหารที่หวังว่าจะ
ได้แล้วฉันปริมปรโภชนะ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายรีบภัตตาหารที่หวังว่าจะได้
อย่างนี้

คำวิภังค์อาหาร

กระผมถวายภัตตาหารที่กระผมหวังว่าจะได้แก่ภิกษุชื่อนี้^๒

เรื่องรีบภัตตาหารที่หวังว่าจะได้ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๒๗] ที่ชื่อว่า **ปริมปรโภชนะ** คือ ภิกษุที่ทายกนิมนต์ด้วยโภชนะ ๕ อย่าง
อย่างใดอย่างหนึ่งไว้ ด่วนโภชนะนั้น ไปฉันโภชนะ ๕ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง อื่น
จากที่ตนรับนิมนต์ไว้ อย่างนี้ชื่อว่าปริมปรโภชนะ

คำว่า **นอกสมัย** คือ ยกเว้นสมัย

ที่ชื่อว่า **สมัยที่เป็นไข้** คือ นั่ง ณ อาสนะแห่งเดียว ไม่อาจจะฉันให้พอแก่
ความต้องการได้ ภิกษุคิดว่า เป็นสมัยที่เป็นไข้ พึงฉันได้

ที่ชื่อว่า **สมัยที่ถวายจีวร** คือ เมื่อยังไม่ได้กรานกฐิน กำหนดเอาเดือนสุดท้าย
แห่งฤดูฝน เมื่อกรานกฐินแล้ว มีกำหนดเวลา ๕ เดือน ภิกษุคิดว่า เป็นสมัยที่
ถวายจีวร พึงฉันได้

เชิงอรรถ :

^๑ **รีบภัตตาหาร** คือยกภัตตาหารที่รับนิมนต์ไว้ก่อนให้ภิกษุรูปอื่น

^๒ ในคัมภีร์บริวารและคัมภีร์ฎีกานับการรีบภัตตาหารเป็นพระอนุบัญญัติ (วิ.ป. ๘/๘๖/๓๔, สารดถ.ฎีกา
๓/๒๒๖/๗๐, วิมติ. ฎีกา ๒/๒๒๑/๓๘, กงฺขา. ฎีกา ๔๐๔)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๓.ปริมปรโภชนสิกขาบท อนาปัตติวาร

ที่ชื่อว่า สมัยที่ทำจีวร คือ เมื่อภิกษูกำลังทำจีวร ภิกษุคิดว่า เป็นสมัยที่ทำ
จีวร พึงฉันได้

ภิกษุรับด้วยคิดว่า "จะฉัน" นอกสมัย ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติ
ปาจิตตियทุก ๆ ค่ำกลืน

บทภาษณีย์
ติกปาจิตตีย์

[๒๒๘] ปริมปรโภชนะ ภิกษุสำคัญว่าปริมปรโภชนะ ฉันทนอกสมัย ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

ปริมปรโภชนะ ภิกษุไม่แน่ใจ ฉันทนอกสมัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ปริมปรโภชนะ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ปริมปรโภชนะ ฉันทนอกสมัย ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

ทุกทุกกฏ

ไม่ใช่ปริมปรโภชนะ ภิกษุสำคัญว่าปริมปรโภชนะ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่ปริมปรโภชนะ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่ปริมปรโภชนะ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ปริมปรโภชนะ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๒๙] ๑. ภิกษุฉันในสมัย

๒. ภิกษุวิกัปแล้วฉัน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๔. โภชนวรรค ๓.ปริมปรโภชนสิกขาบท อนาปัตติวาร

๓. ภิกษุฉันบิณฑบาตที่รับนิมนต์ไว้ ๒-๓ แห่งรวมกัน
๔. ภิกษุฉันตามลำดับที่รับนิมนต์
๕. ภิกษุที่ชาวตำบลทั้งหมดนิมนต์แล้วฉันในที่แห่งหนึ่งในตำบลนั้น
๖. ภิกษุที่สมาคมทั้งหมดนิมนต์แล้วฉันในที่แห่งหนึ่งในสมาคมนั้น
๗. ภิกษุรับนิมนต์แต่บอกว่าจะรับภิกษา
๘. ภิกษุฉันภัตตาหารที่เขาถวายเป็นนิตย์
๙. ภิกษุฉันภัตตาหารที่เขาถวายตามสลาก
๑๐. ภิกษุฉันภัตตาหารที่เขาถวายในปัภษ
๑๑. ภิกษุฉันภัตตาหารที่เขาถวายในวันอุโบสถ
๑๒. ภิกษุฉันภัตตาหารที่เขาถวายในวันปาฏิบพ
๑๓. ภิกษุฉันอาหารทุกชนิดยกเว้นโภชนะ ๕
๑๔. ภิกษุวิกลจริต
๑๕. ภิกษุดันบัญญัติ

ปริมปรโภชนสิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.โกชนวรรค ๕.กถาฆาตสิกขาบท นิตานัตถุ

๕. โกชนวรรค

๕. กถาฆาตสิกขาบท

ว่าด้วยมารดาของนางกาณา

เรื่องอุบาสิกามารดาของนางกาณา

[๒๓๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น อุบาสิกามารดาของนางกาณาเป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใส นางได้ยกธิดาชื่อกาณาให้ชายหนุ่มผู้หนึ่งในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ต่อมา นางกาณาได้มาบ้านมารดาด้วยกรณีกิจบางอย่าง ฝ่ายสามีของนางกาณาส่งข่าวมาถึงนางกาณาว่า “จงกลับมาเถิด กาณา ฉันต้องการให้กาณากลับ”

ครั้งนั้น มารดาของนางกาณาคิดว่า “การที่กาณากลับไปมือเปล่า ดูกระไรอยู่” จึงทอดขนมให้ เมื่อขนมสุก ภิกษุผู้ถือเทียววิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่งเข้ามาถึงบ้าน มารดาของนางกาณา มารดาของนางกาณาจึงสั่งให้ถวายขนมแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นได้ออกไปบอกภิกษุรูปอื่น มารดาของนางกาณาก็สั่งให้ถวายขนมแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นได้ออกไปบอกภิกษุรูปอื่น มารดาของนางกาณาก็สั่งให้ถวายขนมแก่ภิกษุรูปนั้น จนกระทั่งขนมที่เตรียมไว้หมดสิ้นไป

แม้ครั้งที่ ๒ สามีของนางกาณาก็ได้ส่งข่าวมาถึงนางกาณาว่า “จงกลับมาเถิด กาณา ฉันต้องการให้กาณากลับ”

แม้ครั้งที่ ๒ มารดาของนางกาณาคิดว่า “การที่กาณากลับไปมือเปล่า ดูกระไรอยู่” จึงทอดขนมให้ เมื่อขนมสุก ภิกษุผู้ถือเทียววิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่งเข้ามาถึงบ้านมารดาของนางกาณา มารดาของนางกาณาจึงสั่งให้ถวายขนมแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นได้ออกไปบอกภิกษุรูปอื่น มารดาของนางกาณาก็สั่งให้ถวายขนมแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นได้ออกไปบอกภิกษุรูปอื่น มารดาของนางกาณาก็สั่งให้ถวายขนมแก่ภิกษุรูปนั้น จนกระทั่งขนมที่เตรียมไว้หมดสิ้นไป

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๔.โกชนวรรค ๔.กาณมาตสิกขาบท นิตานวัตถุ

แม้ครั้งที่ ๓ สามีนางกาณาก็ได้ส่งข่าวมาถึงนางกาณาว่า “จงกลับมาเกิดกาณา ฉันต้องการให้กาณากลับ หากกาณาไม่กลับ ฉันจะพาหญิงอื่นมาเป็นภรรยา”

แม้ครั้งที่ ๓ มารดาของนางกาณาคิดว่า “การที่กาณากลับไปมือเปล่า ดูกระไรอยู่” จึงทอดขนมให้ เมื่อขนมสุก ภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่งเข้ามาถึงบ้านมารดาของนางกาณา มารดาของนางกาณาจึงสั่งให้ถวายขนมแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นได้ออกไปบอกภิกษุรูปอื่น มารดาของนางกาณาก็สั่งให้ถวายขนมแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นได้ออกไปบอกภิกษุรูปอื่น มารดาของนางกาณาก็สั่งให้ถวายขนมแก่ภิกษุรูปนั้นจนกระทั่งขนมที่เตรียมไว้หมดสิ้นไป

ครั้งนั้น สามีนางกาณาได้พาหญิงอื่นมาเป็นภรรยา นางกาณาได้ทราบข่าวว่าสามีนางกาณาได้พาหญิงอื่นมาเป็นภรรยา จึงได้ยืนร้องไห้

ครั้งนั้น ในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสกถือบาตรและจีวรเสด็จไปถึงบ้านของอุบาสิกามารดาของนางกาณา ครั้นถึงแล้วได้ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาจัดถวาย

ลำดับนั้น มารดาของนางกาณาเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงอาสนะ ครั้นถึงแล้วได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับมารดาของนางกาณาผู้หนึ่ง ณ ที่สมควรดังนี้ว่า “นางกาณาร้องไห้ทำไม” อุบาสิกามารดาของนางกาณาจึงกราบทูลเรื่องราวนี้ให้ทรงทราบ ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้มารดาของนางกาณาเห็นชัด ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาหาญแกล้วกล้า ปลอบขวัญใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา แล้วทรงลุกจากอาสนะเสด็จไป

เรื่องอุบาสิกามารดาของนางกาณา จบ

เรื่องพ่อค้าเกวียน

[๒๓๑] สมัยนั้น พ่อค้าเกวียนกลุ่มหนึ่งต้องการจะเดินทางจากกรุงราชคฤห์ไปถีนย่อนแสง^๑ ภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาตรูปหนึ่งเข้าไปบิณฑบาตถึงหมู่บ้าน

เชิงอรรถ :

^๑ ปฐิยาโลก ถิ่นย่อนแสง คือ สุริยาโลกสส ปฐิมุข ย่อนแสงตะวัน ได้แก่ ปจจิมทิศ ทิศตะวันตก (วิ.อ. ๒/๔๐๗/๔๑๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๘๘ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๕.โกชนวรรค ๕.กามมาตสิกขาบท นิตานวัตถุ

อุบาสกคนหนึ่งได้ให้ถวายข้าวตอกแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นได้ออกไปบอกภิกษุรูปอื่น
 อุบาสกได้ให้ถวายข้าวตอกแก่ภิกษุรูปนั้น ภิกษุรูปนั้นได้ออกไปบอกภิกษุรูปอื่น อุบาสก
 ก็ได้ให้ถวายข้าวตอกแก่ภิกษุรูปนั้นจนกระทั่งเสบียงที่จัดไว้หมดสิ้นไป

ครั้งนั้น อุบาสกนั้นได้กล่าวกับพวกพ่อค้าดังนี้ว่า “วันนี้ พวกท่านโปรดรอก่อน
 เสบียงที่จัดเตรียมไว้กระผมถวายพระคุณเจ้าทั้งหลายไปแล้ว กระผมจะจัดเตรียมเสบียง”

พวกพ่อค้าเกรียนกล่าวว่า “ท่านครับ พวกเราไม่สามารถจะรอได้ พ่อค้า
 เกรียนออกเดินทางแล้ว” ได้ไปแล้ว

เมื่ออุบาสกจัดเตรียมเสบียงเสร็จแล้วเดินทางไปภายหลังจึงถูกพวกโจรปล้น
 พวกพ่อค้าพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนพระสมณะเชื้อสายศากย
 บุตรจึงรับโดยไม่รู้ประมาณ อุบาสกคนนี้ซึ่งเมื่อถวายเสบียงแก่พระสมณะเชื้อสาย
 ศากยบุตรเหล่านี้แล้วเดินทางไปภายหลังได้ถูกโจรปล้น”

พวกภิกษุได้ยินพวกพ่อค้าตำหนิ ประณาม โพนทะนา ครั้นแล้วภิกษุเหล่านั้น
 จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่ง
 กับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้ เราจะบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุ
 ทั้งหมด โดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ

๑. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์

๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์

ฯลฯ

๑๐. เพื่อเอื้อเฟื้อวินัย^๑

แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความพิสดาร ข้อ ๕๖๖ หน้า ๙๒ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๘๙ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.โกชนวรรค ๕.ภาณมาตุสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๒๓๒] ก็ หายกนำขนมหรือข้าวตู^๑ มาปวารณาภิกษุผู้เข้าไปถึงตระกูล
ภิกษุผู้ต้องการพึงรับได้เต็ม ๒-๓ บาตร ถ้ารับเกินกว่านั้น ต้องอาบัติปาจิตติย
ครั้งรับเต็ม ๒-๓ บาตรแล้ว เมื่อนำออกจากที่นั้นแล้วพึงแบ่งปันกับภิกษุ
ทั้งหลาย นี่เป็นการทำที่สมควรในเรื่องนั้น

เรื่องพ่อค้าเกวียน จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๓๓] คำว่า ก็...ภิกษุผู้เข้าไปถึงตระกูล ที่ชื่อว่าตระกูล ได้แก่ ตระกูล ๔
คือ ตระกูลกษัตริย์ ตระกูลพราหมณ์ ตระกูลแพศย์ ตระกูลศูทร

คำว่า ผู้เข้าไปถึง คือ ผู้เข้าไปในตระกูลนั้น

ที่ชื่อว่า ขนม ได้แก่ ของกินอย่างใดอย่างหนึ่งที่เขาจัดเตรียมเพื่อส่งไปเป็น
ของกำนัล

ที่ชื่อว่า ข้าวตู^๑ ได้แก่ ของกินอย่างใดอย่างหนึ่งที่เขาจัดเตรียมเป็นเสบียงทาง

คำว่า หายกนำมาปวารณา คือ เขานำมาปวารณาว่า “ท่านโปรดรับตาม
ต้องการ”

คำว่า ผู้ต้องการ คือ ผู้ปรารถนาได้

เชิงอรรถ :

^๑ มนุช ข้าวตู หมายถึง อพทฐสตตนา จ ... พทฐสตตนา จ ข้าวตुक้อน ข้าวตูป่น (วิ.อ. ๓/๑๑) สดุด
นาม สาลิวิหียเวหิ กตสดุด. กงคุวรกกทฐสกลีสานนปี ภชชิตวา อัสสโก โภญญเฏตวา ฤเส ปลาเปตวา
ปุ่น ทพฺพโ ภญญเฏตวา จุณณ กโรนติ. สเจปี ต อลลตตวา เอกาททฐ โหติ สดตสงคหเมว คจจติ.
ขรปากภชชิตานัน วิหีน ตณฺฑเล โภญญเฏตวา เทนติ, ตมปี จุณณ สดตสงคหเมว คจจติ. ข้าวตู หรือ
ข้าวสัดดู ทำด้วยข้าวเจ้าและข้าวเหนียว ที่เขาได้ตรวงธัญชาติ ๓ อย่าง คือ ข้าวฟ่าง ลูกเดือย หญ้ากับแก
มาต่านิดหนอยแล้วผัดเกลบบอกแล้วตำอีกจนป่น ซึ่งถ้ายังขมอยู่จะจับเป็นก้อน นี่ก็จัดเป็นข้าวตูเหมือน
กัน และที่เขาตำข้าวเปลือกแก่เป็นข้าวสารจนป่น นี่ก็จัดเป็นข้าวตูเช่นกัน (วิ.อ. ๒/๒๓๒/๓๖๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๙๐ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๔.โภชนวรรค ๔.กาณมาตุสิกขาบท บทภาษณีย์

คำว่า **พึงรับได้เต็ม ๒-๓ บาตร** ความว่า ภิกษุพึงรับได้เต็ม ๒-๓ บาตร
 คำว่า **ถ้ารับเกินกว่านั้น** ความว่า รับเกินกำหนดนั้น ต้องอาบัติปาจิตติย
 ครั้นรับเต็ม ๒-๓ บาตร แล้วเมื่อออกจากที่นั้นไปพบภิกษุรูปอื่นพึงบอก
 ว่า “กระผมรับเต็ม ๒-๓ บาตร ในที่โน้น ท่านอย่ารับในที่นั้น” ถ้าพบภิกษุรูป
 อื่นแล้วไม่บอก ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อบอกแล้ว ภิกษุรูปนั้นยังไปรับ ต้องอาบัติ
 ทุกกฏ
 คำว่า **เมื่อนำออกจากที่นั้นแล้วพึงแบ่งปันกับภิกษุทั้งหลาย** คือ ภิกษุพึง
 นำกลับไปแล้วแบ่งกัน
 คำว่า **นี่เป็นการทำที่สมควรในเรื่องนั้น** คือ นี่เป็นความถูกต้องในเรื่องนั้น

บทภาษณีย์
ติกปาจิตติย

[๒๓๔] ของเต็มเกิน ๒-๓ บาตร ภิกษุสำคัญว่าเกิน รับ ต้องอาบัติ
 ปาจิตติย

ของเต็มเกิน ๒-๓ บาตร ภิกษุไม่แน่ใจ รับ ต้องอาบัติปาจิตติย
 ของเต็มเกิน ๒-๓ บาตร ภิกษุสำคัญว่ายังไม่เต็ม รับ ต้องอาบัติปาจิตติย

ทุกทุกกฏ

ของยังไม่เต็ม ๒-๓ บาตร ภิกษุสำคัญว่าเกิน ต้องอาบัติทุกกฏ
 ของยังไม่เต็ม ๒-๓ บาตร ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
 ของยังไม่เต็ม ๒-๓ บาตร ภิกษุสำคัญว่ายังไม่เต็ม ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๔.กาณมาตุสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๓๕] ๑. ภิกษุรับเต็ม ๒-๓ บาตร

๒. ภิกษุรับไม่เต็ม ๒-๓ บาตร

๓. ภิกษุผู้รับของที่เขาไม่ได้จัดเตรียมไว้เพื่อส่งไปเป็นของกานัล

๔. ภิกษุผู้รับของที่เขาไม่ได้จัดเตรียมเป็นเสบียงเดินทาง

๕. ภิกษุผู้รับของที่เหลือจากที่เขาจัดเตรียมไว้เพื่อส่งไปเป็นของ
กานัลหรือเพื่อเป็นเสบียงเดินทาง

๖. ภิกษุผู้รับของที่หายกลวายเป็นเหตุรับการไปแล้ว

๗. ภิกษุรับของญาติ

๘. ภิกษุรับของคนปวารณา

๙. ภิกษุรับเพื่อภิกษุอื่น

๑๐. ภิกษุรับของที่จ่ายมาด้วยทรัพย์ของตน

๑๑. ภิกษุวิกลจริต

๑๒. ภิกษุดันบัญญัติ

กาณมาตุสิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.โกชนวรรค ๕.ปฐมปวารณาสิกขาบท นินทานัตถุ

๕. โกชนวรรค

๕. ปฐมปวารณาสิกขาบท ว่าด้วยการบอกห้ามภัดดาหารข้อที่ ๑

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๒๓๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พราหมณ์คนหนึ่งนิมนต์ภิกษุทั้งหลายให้ฉันภัตตาหาร ภิกษุฉันแล้ว บอกห้ามภัดดาหารแล้วพากันไปตระกูลญาติ ภิกษุบางพวกยังฉันอีก บางพวกก็ยังรับบิณฑบาตกลับไป

ต่อมา พราหมณ์ได้กล่าวกับเพื่อนบ้านผู้คุ้นเคยดังนี้ว่า “นายทั้งหลาย เราเลี้ยงภิกษุทั้งหลายให้อิ่มหนาแล้ว เชิญมาเถิด เราจะเลี้ยงพวกท่านให้อิ่มหนาบ้าง”

เพื่อนบ้านผู้คุ้นเคยเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้ว่า “นาย ท่านจะเลี้ยงพวกเราให้อิ่มหนาได้อย่างไร แม้พวกภิกษุที่ท่านนิมนต์แล้วก็ยังต้องไปที่เรือนพวกเรา บางพวกยังฉันอีก บางพวกก็ยังรับบิณฑบาตกลับไป”

ครั้งนั้น พราหมณ์นั้นได้ดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพระคุณเจ้าทั้งหลายฉันที่เรือนเราแล้วจึงไปฉันที่อื่นอีกเล่า เราไม่สามารถจะถวายให้พอแก่ความต้องการหรือ”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพราหมณ์ดำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มีกน้อย ฯลฯ จึงพากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनภิกษุทั้งหลายฉันแล้ว บอกห้ามภัดดาหารแล้วไปฉันต่อที่อื่นอีกเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิภิกษุทั้งหลายโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกภิกษุฉันแล้ว บอกห้ามภัดดาหารแล้วไปฉันต่อที่อื่นอีก จริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตียกัณฑ์]

๔. โภชนวรรค ๕. ปฐมปวารณาสิกขาบท พระบัญญัติ

พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โฉน
โมฆบุรุษเหล่านั้นฉันแล้ว บอกห้ามภัดตอาหารแล้วไปฉันต่อที่อื่นอีกเล่า การ
กระทำการนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้
เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ก็ ภิภษไดจันแล้ว บอกห้ามกัตดาหารแล้ว เคี้ยวของเคี้ยวหรือจันของจัน
ต้องอาบัติปาจิตติยั

สีกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องกฤษฎีกาหลายรูป จบ

เรื่องกัฏตาหารที่เป็นเดน

[๒๓๗] สมัยนั้น ฤๅษีทั้งหลายนำบิณฑบาตอย่างประณีตไปถวายพวกฤๅษีผู้เป็นไข้ พวกฤๅษีเป็นไข้ฉันภัตตาหารไม่ได้สมใจ ฤๅษีทั้งหลายจึงหึงบิณฑบาตเหล่านั้น

พระผู้มีพระภาคทรงได้สดับนกกาส่งเสียงร้องดังแข่งแซ่ ครั้นได้ทรงสดับแล้ว จึงได้ตรัสกับท่านพระอานนท์ว่า “อานนท์ ทำไฉนนกกาจึงส่งเสียงร้องดังแข่งแซ่”

ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลเรื่องนั้นให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า "อานนท์ ภิกษุทั้งหลายได้ฉันภัตตาหารที่เป็น
เดนภิกษาใช่หรือไม่"

ท่านพระอานนทกราบทูลว่า “ไม่ได้ฉัน พระพุทธเจ้าข้า”

ทรงอนุญาตให้จันทดาหารที่เป็นเดนภิกษุเป็นไข

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้ว
รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า "ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ฉันภัตตาหารที่เป็น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๕.ปฐมปวารณาสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

เดนภิกษุผู้เป็นไข้และภิกษุผู้ไม่เป็นไข้ ภิกษุทั้งหลายพึงทำภัตตาหารให้เป็นเดนด้วยการกล่าวอย่างนี้ว่า “ทั้งหมดนั้นพอแล้ว” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๒๓๘] หนึ่ง ภิกษุใดฉันแล้ว บอกห้ามภัตตาหารแล้ว เคี้ยวของเคี้ยวหรือฉันของฉันที่ไม่เป็นเดน^๑ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องภัตตาหารที่เป็นเดน จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๓๙] คำว่า หนึ่ง...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า หนึ่ง...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ฉันแล้ว คือ ภิกษุฉันโภชนะ ๕ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่สุดแม้ฉันด้วยปลายหญ้าคาตะ

ลักษณะการบอกห้ามภัตตาหาร

ที่ชื่อว่า บอกห้ามภัตตาหาร คือ (๑) ภิกษุกำลังฉัน (๒) ทายกนำโภชนะมาถวาย (๓) ทายกอยู่ในหัตถบาสน้อมถวาย (๔) ภิกษุบอกห้าม

เชิงอรรถ :

^๑ อนติริตต์ โภชนะที่ไม่เป็นเดน, โภชนะที่ไม่เหลือเฟือ, โภชนะที่ยังมีได้ทำอดิเรกวินัย คือพระวินัยยังมีได้ทำให้เป็นเดนว่า “อลเมต สัพพ ทังหมดนันทพอแล้ว” (วิ.อ. ๒/๓๖๖, วชิร.ฎีกา ๔๐๘), อดิเรโก โหติติ อติริตโต โหติ อติริตต ที่เป็นเดน หมายถึงเหลือเฟือ (ปฎิส.อ. ๒/๓๐๗) อนติริตต ที่ไม่เป็นเดน จึงหมายถึงไม่เหลือเฟือ

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๙๕ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๕.ปฐมปวารณาสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ของที่ไม่เป็นเดน

ที่ชื่อว่า **ที่ไม่เป็นเดน** คือ (๑) ของที่ภิกษุยังมิได้ทำให้เป็นกัมปิยะ (๒) ของที่ภิกษุยังมิได้รับพระเคน (๓) ของที่ภิกษุยังมิได้ยกขึ้นส่งให้ (๔) ของที่อยู่นอกหัตถบาธ (๕) ของที่ภิกษุยังมิได้ฉัน (๖) ของที่ภิกษุฉันแล้วบอกห้าม ลูจากอาสนะแล้ว (๗) ของที่ภิกษุยังมิได้กล่าวว่า “ทั้งหมดนั้นพอแล้ว” (๘) ของไม่เป็นเดนภิกษุเป็นไข้ นี่ชื่อว่าที่ไม่เป็นเดน

ของที่เป็นเดน

ที่ชื่อว่า **ที่เป็นเดน** คือ (๑) ของที่ภิกษุทำให้เป็นกัมปิยะแล้ว (๒) ของที่ภิกษุรับพระเคนแล้ว (๓) ของที่ภิกษุยกขึ้นส่งให้แล้ว (๔) ของที่อยู่ในหัตถบาธ (๕) ของที่ภิกษุฉันแล้ว (๖) ของที่ภิกษุฉันแล้วบอกห้าม แต่ยังไม่ลูจากอาสนะ (๗) ของที่ภิกษุกล่าวว่า “ทั้งหมดนั้นพอแล้ว” (๘) ของเป็นเดนภิกษุเป็นไข้ นี่ชื่อว่าที่เป็นเดน

ของเคี้ยว

ที่ชื่อว่า **ของเคี้ยว** คือ ยกเว้นโภชนะ ๕ ^๑ ยามกาลิก สัตตาคาลิก และยาวชีวิก นอกนั้นชื่อว่าของเคี้ยว

เชิงอรรถ :

^๑ **ยามกาลิก** ของที่ภิกษุรับพระเคนไว้แล้วฉันได้ในวันหนึ่งกับคืนหนึ่งก่อนอรุณของวันใหม่ คือ น้ำปานะ ได้แก่ น้ำคั้นผลไม้ที่ทรงอนุญาติ ๘ อย่าง คือ (๑) อัมพปานะ น้ำมะม่วง (๒) ชัมพปานะ น้ำหว้า (๓) โจจปานะ น้ำกล้วยมีเมล็ด (๔) โมจปานะ น้ำกล้วยไม่มีเมล็ด (๕) มฤกปานะ น้ำมะทราง (๖) มุททิกปานะ น้ำผลจันทน์หรือน้ำองุ่น (๗) สาธุกปานะ น้ำเหง้าบัว (๘) ผารสูกปานะ น้ำผลมะปรางหรือน้ำลิ้นจี่ และน้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำต้มเมล็ดข้าวเปลือก, น้ำใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำผักดอง, น้ำดอกไม้ทุกชนิด เว้นน้ำดอกมะทราง, น้ำอ้อยสด ฉันได้ (วิ.ม. ๕/๓๐๐/๘๔, วิ.อ. ๒/๒๕๕-๖/๓๗๘)

สัตตาคาลิก ของที่ภิกษุรับพระเคนไว้แล้วฉันได้ภายใน ๗ วัน คือ เกสขทั้ง ๕ ได้แก่ (๑) สัปปี เนยใส (๒) นวนิตะ เนยข้น (๓) เตละ น้ำมัน (๔) มธุ น้ำผึ้ง (๕) ผาณิต น้ำอ้อย (วิ.ม. ๕/๒๖๐/๒๗)

ยาวชีวิก ของที่ภิกษุรับพระเคนไว้แล้ว ฉันได้ตลอดไป ไม่จำกัดเวลา คือ ของที่ใช้ปรุงเป็นยา ได้แก่ หลีหะ ขมิ้น, สิงคิเวระ ชิง, วะจะ วานน้ำ, วจิตตะ วานเปราะ, อติวิสะ อุดพิต, กฏุกโรหิณี ข่า, อสิระ แฝก, ภัทหมตตะกะ แห้วหนู เป็นต้น (วิ.ม. ๕/๒๖๓/๒๙) ดูเชิงอรรถ ข้อ ๒๕๖ หน้า ๔๐๙

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๓๙๖ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตียกัณฑ์]
๕.โกชนวรรค ๕.ปฐมปวารณาสิกขาบท อนาปัตติวาร

ของฉัน

ที่ชื่อว่า **ของฉัน** ได้แก่ โกชนะ ๕ คือ ข้าวสุก ขนมนสด ข้าวตุ ปลา เนื้อ
ภิกษุรับประเคนด้วยตั้งใจว่า “จะเคี้ยว จะฉัน” ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ ค่ำกลืน

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๒๔๐] ของที่ไม่เป็นเดน ภิกษุสำคัญว่าเป็นของที่ไม่เป็นเดน เคี้ยวของเคี้ยว
หรือฉันของฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ของที่ไม่เป็นเดน ภิกษุไม่แน่ใจ เคี้ยวของเคี้ยว หรือฉันของฉัน ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

ของที่ไม่เป็นเดน ภิกษุสำคัญว่าเป็นของที่เป็นเดน เคี้ยวของเคี้ยว หรือฉัน
ของฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ติกทุกกฏ

ภิกษุรับประเคนยามกาลิก สัตตาหกาลิก ยาวชีวิก เพื่อเป็นอาหาร ต้อง
อาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ ค่ำกลืน

ของที่เป็นเดน ภิกษุสำคัญว่าเป็นของที่ไม่เป็นเดน ต้องอาบัติทุกกฏ

ของที่เป็นเดน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ของที่เป็นเดน ภิกษุสำคัญว่าเป็นของที่เป็นเดน ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๔๑] ๑. ภิกษุให้ทำเป็นของที่เป็นเดนแล้วฉัน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๔.โภชนวรรค ๕.ปฐมปวารณาสิกขาบท อนาปัตติวาร

๒. ภิกษุรับประเคนด้วยตั้งใจว่า จะให้ทำเป็นของที่เป็นเดนก่อนจึงฉัน
๓. ภิกษุรับไปเพื่อภิกษุอื่น
๔. ภิกษุฉันภัตตาหารที่เหลือของภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุฉันของที่เป็นยามกาลิก สัตตาคาลิก และยาวชีริก เมื่อมี
เหตุผลที่สมควร
๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

ปฐมปวารณาสิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๖.หุติยปวารณาสิกขาบท นิตานัตถุ

๔. โภชนวรรค

๖. หุติยปวารณาสิกขาบท

ว่าด้วยการบอกห้ามภัดอาหารข้อที่ ๒

เรื่องภิกษุ ๒ รูป

[๒๔๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุ ๒ รูปเดินทางไกลไปกรุงสาวัตถี แคว้นโกศล ภิกษุรูปหนึ่งประพุดิอนาจาร ภิกษุผู้เป็นเพื่อนได้กล่าวกับภิกษุรูปนั้นดังนี้ว่า “ท่านอย่าได้กระทำอย่างนี้ การกระทำอย่างนี้ไม่สมควร”

ภิกษุรูปนั้นแค้นเคืองภิกษุผู้เป็นเพื่อนนั้น ครั้นภิกษุเหล่านั้นถึงกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น มีสังฆภัตของสมาคมหนึ่ง ภิกษุผู้เป็นเพื่อนฉันแล้ว บอกห้ามภัดอาหารแล้ว ภิกษุรูปที่แค้นเคืองไปตระกูลญาตินาบิณฑบาตมา แล้วเข้าไปหาภิกษุผู้เป็นเพื่อนถึงที่พัก ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับภิกษุนั้นดังนี้ว่า “เชิญท่านฉันเถิด ขอรับ”

ภิกษุผู้เป็นเพื่อนปฏิเสธว่า “ไม่ละขอรับ กระผมบริบูรณ์แล้ว”

ภิกษุผู้แค้นเคืองนั้นรับรู้ว่า “บิณฑบาตอร่อย ฉันเถิด ขอรับ”

ครั้นภิกษุผู้เป็นเพื่อนถูกรบเร้าจึงฉันบิณฑบาตนั้น

ภิกษุผู้แค้นเคืองได้กล่าวกับภิกษุนั้นดังนี้ว่า “ท่านเข้าใจว่ากระผมเป็นผู้ที่ควรว่ากล่าว ท่านเองฉันแล้วบอกห้ามภัดอาหารแล้วยังฉันโภชนะที่ไม่เป็นเดนอีก”

ภิกษุผู้เป็นเพื่อนกล่าวว่า “ท่านควรบอกเรื่องนี้มิใช่หรือ”

ภิกษุผู้แค้นเคืองกล่าวว่า “ท่านควรถามก่อนมิใช่หรือ”

ต่อมา ภิกษุนั้นได้แจ้งเรื่องนี้ให้ภิกษุทั้งหลายทราบ บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนภิกษุจึงนำโภชนะที่ไม่เป็นเดนไป

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๖.ทุติยปวารณาสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ปวารณาภิกษุผู้ฉันแล้วบอกห้ามภัดดาหารแล้วเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุนั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุนั้นว่า “ภิกษุ ทราบว่า เธอনাโกชนะที่ไม่เป็นเดนไปปวารณาภิกษุผู้ฉันแล้วบอกห้ามภัดดาหารแล้ว จริงหรือ” ภิกษุนั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ ไฉนเธอจึงนำโกชนะที่ไม่เป็นเดนไปปวารณาภิกษุผู้ฉันแล้วบอกห้ามภัดดาหารแล้วเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๒๔๓] ก็ ภิกษุใดรู้อยู่ แต่ต้องการจะจับผิด นำของเคี้ยวหรือของฉันที่ไม่เป็นเดนไปปวารณา ภิกษุผู้ฉันแล้วบอกห้ามภัดดาหารแล้ว โดยกล่าวว่า “นิมนต์เถิดขอรับ ท่านจงเคี้ยวหรือจงฉันก็ได้” เมื่อเธอฉันแล้ว ภิกษุนั้นต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องภิกษุ ๒ รูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๔๔] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๖.ทุตยปวารณาสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

คำว่า **ภิกษุ** หมายถึง ภิกษุรูปอื่น
ที่ชื่อว่า **ฉันแล้ว** คือ ภิกษุฉันโภชนะ ๕ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งโดยที่สดแม้
ฉันด้วยปลายหญ้าคาตะ^๑

ลักษณะห้ามภัต

ที่ชื่อว่า **บอกห้ามภัตอาหาร** คือ (๑) ภิกษุกำลังฉัน (๒) ทายกนาโภชนะมา
ถวาย (๓) ทายกอยู่ในหัตถบาสน้อมถวาย (๔) ภิกษุบอกห้าม

ของที่ไม่เป็นเดน

ที่ชื่อว่า **ที่ไม่เป็นเดน** คือ (๑) ของที่ยังมิได้ทำให้เป็นกัมปิยะ (๒) ของที่ภิกษุ
ยังมิได้รับประเคน (๓) ของที่ภิกษุยังมิได้ยกขึ้นส่งให้ (๔) ของที่อยู่นอกหัตถบาสน
(๕) ของที่ภิกษุยังมิได้ลงมือฉัน (๖) ของที่ภิกษุลงมือฉันแล้วบอกห้าม ลุกจาก
อาสนะแล้ว (๗) ของที่ภิกษุยังมิได้กล่าวว่า “ทั้งหมดนั้นพอแล้ว” (๘) ของไม่เป็น
เดนภิกษุเป็นไซ้ นี้ชื่อว่าที่ไม่เป็นเดน

ของเคี้ยว

ที่ชื่อว่า **ของเคี้ยว** คือ ยกเว้นโภชนะ ๕ ยามกาลิก สัตตาทกาลิก และ
ยาวชรีก นอกนั้นชื่อว่าของเคี้ยว

ของฉัน

ที่ชื่อว่า **ของฉัน** ได้แก่ โภชนะ ๕ คือ ข้าวสุก ขนมสด ข้าวตู ปลา เนื้อ
คำว่า **นำมาปวารณา** คือ นำมาปวารณาว่า “ท่านโปรดรับตามต้องการ”
ที่ชื่อว่า **รู้อยู่** คือ ภิกษุรู้เอง คนเหล่านีบอกท่าน หรือคนนั้นบอก

เชิงอรรถ :

^๑ **ฉันด้วยปลายหญ้าคาตะ** คือเกลี้ยอาหารที่ได้มาในภาชนะใบเดียวกันคลุกเคล้าให้เข้ากันจนเป็นรส
เดียวกันแล้วเอาปลายหญ้าคาตะเพียงหยดเดียวแล้ววางที่ปลายลิ้น กลิ้นกิน (วิ.อ. ๒/๒๖๐/๓๘๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๔๐๑ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๔.โกชนวรรค ๖.ทุติยปวารณาสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **ต้องการจะจับผิด** คือ ภิกษุเพ่งเล็งว่า เราจะท้วง เราจะเตือน
 เราจะทักท้วง เราจะตักเตือน เราจะทำภิกษุนี้ให้เก้อเขินด้วยวิธีนี้ นำไป ต้องอาบัติ
 ทุกกฏ

ภิกษุรับไว้ตามคำของภิกษุนั้นด้วยตั้งใจว่า จะฉัน ภิกษุผู้นำไป ต้องอาบัติ
 ทุกกฏ

ภิกษุผู้รับฉัน ภิกษุผู้นำไป ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำกลืน
 เมื่อภิกษุผู้รับนั้นฉันเสร็จ ภิกษุผู้นำไป ต้องอาบัติปาจิตติย

บทภาษณีย์

[๒๔๕] บอกห้ามภัตตาหารแล้วภิกษุสำคัญว่าบอกห้ามภัตตาหารแล้ว นำ
 ของเคี้ยวหรือของฉันที่ไม่เป็นเดนไปปวารณา ต้องอาบัติปาจิตติย

บอกห้ามภัตตาหารแล้ว ภิกษุไม่แน่ใจ นำของเคี้ยวหรือของฉันที่ไม่เป็นเดนไป
 ปวารณา ต้องอาบัติทุกกฏ

บอกห้ามภัตตาหารแล้ว ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้ออกห้ามภัตตาหารนำของ
 เคี้ยวหรือของฉันที่ไม่เป็นเดนไปปวารณา ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุนำยามกาลิก สัตตาทกาลิก ยาวซีวิกไปเป็นอาหาร ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุรับไว้ตามคำของภิกษุผู้นำไปนั้นด้วยตั้งใจว่า จะฉัน ภิกษุผู้นำไป ต้อง
 อาบัติทุกกฏ

ภิกษุผู้รับฉัน ภิกษุผู้นำไป ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำกลืน

ยังมิได้ออกห้ามภัตตาหาร ภิกษุสำคัญว่าบอกห้ามภัตตาหารแล้ว ต้องอาบัติ
 ทุกกฏ

ยังมิได้ออกห้ามภัตตาหาร ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ยังมิได้ออกห้ามภัตตาหาร ภิกษุสำคัญว่ายังมิได้ออกห้ามภัตตาหาร ไม่ต้อง
 อาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๖.หุติยปวารณาสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๒๔๖] ๑. ภิกษุให้ทำเป็นของที่เป็นเดนแล้วให้
๒. ภิกษุให้ด้วยกล่าวว่า ท่านจงให้ทำเป็นของที่เป็นเดนก่อนจึงฉัน
๓. ภิกษุให้ด้วยกล่าวว่า ท่านจงนำไปเพื่อภิกษุอื่น
๔. ภิกษุให้ภัตตาหารที่เหลือของภิกษุเป็นไข
๕. ภิกษุให้ของที่เป็นยามกาลิก สัตตาทกาลิก ยาวชีวิก ด้วย
กล่าวว่า ท่านจงฉันเมื่อมีเหตุสมควร
๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุดันบัญญัติ

หุติยปวารณาสิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๗.วิกาลโภชนสิกขาบท นิตานวัตถุ

๔.โภชนวรรค

๗. วิกาลโภชนสิกขาบท

ว่าด้วยการฉันโภชนะในเวลาวิกาล

เรื่องพระสัตตสวัคคีย์

[๒๔๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแดะ เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ในกรุงราชคฤห์ มีมหรสพบนยอดเขา พวกภิกษุสัตตสวัคคีย์ได้ไปชมมหรสพ พวกชาวบ้านเห็นพวกภิกษุสัตตสวัคคีย์แล้วจึงนิมนต์ให้สร่งน้ำ ให้ลูบไล้ของหอม ให้ฉันภัตตาหารแล้วถวายของเคี้ยวพวกภิกษุสัตตสวัคคีย์นำของเคี้ยวไปอาราม แล้วได้กล่าวกับพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ดังนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย นิมนต์พวกท่านรับแล้วจงฉันของเคี้ยวเถิด ขอรับ”

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ถามว่า “พวกท่านได้ของเคี้ยวมาจากไหน”

พวกภิกษุสัตตสวัคคีย์จึงแจ้งเรื่องนั้นให้พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทราบ

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ถามว่า “พวกท่านฉันอาหารในเวลาวิกาลหรือ”

พวกภิกษุสัตตสวัคคีย์ตอบว่า “ใช่ ขอรับ”

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์พากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุสัตตสวัคคีย์จึงฉันภัตตาหารในเวลาวิกาลเล่า” แล้วพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงแจ้งเรื่องนี้ให้ภิกษุทั้งหลายทราบ บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุสัตตสวัคคีย์จึงฉันภัตตาหารในเวลาวิกาลเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิพวกภิกษุสัตตสวัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุสัตตสวัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอฉันภัตตาหาร

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๔.โภชนวรรค ๗.วิกาลโภชนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ในเวลาวิกาล จริงหรือ” พวกภิกษุสดุดรสวัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า”
 พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำเนนว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงฉัน
 สัตตอาหารในเวลาวิกาลเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่
 เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อมใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้ว
 จึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๒๔๘] ก็ ภิกษุใดเคี้ยวของเคี้ยว หรือฉันของฉันในเวลาวิกาล ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์

เรื่องพระสดุดรสวัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๔๙] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า เวลาคาฬ หมายถึงเอาเวลาเมื่อเที่ยงวันล่วงไปจนถึงอรุณขึ้น

ที่ชื่อว่า ของเคี้ยว คือ ยกเว้นโภชนะ ๕ ยามกาลิก สัตตาคาลิก และ
 ยาวชีวิก นอกนั้นชื่อว่าของเคี้ยว

ที่ชื่อว่า ของฉัน ได้แก่ โภชนะ ๕ คือ ข้าวสุก ขนนมกุ่มมาส ข้าวตอก ปลา เนื้อ

ภิกษุรับประเคนด้วยตั้งใจว่า “จะเคี้ยว จะฉัน” ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้อง
 อาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ ค่ำกลืน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
 ๔.โภชนวรรค ๗.วิกาลโภชนสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๒๕๐] เวลาวิกาล ภิกษุสำคัญว่าเป็นวิกาล เคี้ยวของเคี้ยวหรือฉันของฉัน
 ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เวลาวิกาล ภิกษุไม่แน่ใจ เคี้ยวของเคี้ยวหรือฉันของฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เวลาวิกาล ภิกษุสำคัญว่าเป็นกาล เคี้ยวของเคี้ยวหรือฉันของฉัน ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์

ติกทุกกฏ

ภิกษุรับประเคนยามกาลิก สัตตาหกาลิก ยาวชีวิกไว้เป็นอาหาร ต้องอาบัติ
 ทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำกลืน

กาล ภิกษุสำคัญว่าเป็นวิกาล ต้องอาบัติทุกกฏ

กาล ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

กาล ภิกษุสำคัญว่าเป็นกาล ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๕๑] ๑. ภิกษุฉันของที่เป็ดยามกาลิก สัตตาหกาลิก และยาวชีวิก เมื่อมี
 เหตุผลที่สมควร

๒. ภิกษุวิกลจริต

๓. ภิกษุดันบัญญัติ

วิกาลโภชนสิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๘.สันนิธิการกสิกขาบท นิตานวัตถุ

๔. โกชนวรรค

๘. สันนิธิการกสิกขาบท

ว่าด้วยการสะสมโกชนะ

เรื่องพระเวฬุสีละ

[๒๕๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระเวฬุสีละ พระอุปัชฌาย์ของท่านพระอานนทอยู่ภายในป่า ท่านเที่ยวบิณฑบาตได้มากมาย เอาข้าวสุกเปล่าไปตากแห้งเก็บไว้ที่อาราม คราวที่ต้องการภัตตาหารก็นำมาแช่น้ำแล้วฉัน นาน ๆ จึงจะเข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน

ภิกษุทั้งหลายได้กล่าวกับท่านพระเวฬุสีละดังนี้ว่า “ท่าน ทำมานาน ๆ ท่านจึงเข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน” ลำดับนั้น ท่านพระเวฬุสีละจึงแจ้งเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ

ภิกษุทั้งหลายถามว่า “ท่าน ท่านฉันอาหารที่เก็บสะสมไว้หรือ”

ท่านตอบว่า “ใช่ ขอรับ”

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนท่านพระเวฬุสีละจึงฉันโกชนะที่เก็บสะสมไว้เล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิต่านพระเวฬุสีละโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุทรงสอบถามท่านพระเวฬุสีละว่า “เวฬุสีละ ทราบว่า เธอฉันโกชนะที่เก็บสะสมไว้จริงหรือ” พระเถระทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ เวฬุสีละ ไฉนเธอจึงฉันโกชนะที่เก็บสะสมไว้เล่า เวฬุสีละ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๘.สันนิธการกสิกขาบท บทภาษณีย์

การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๒๕๓] ก็ ภิกษุใดเคี้ยวของเคี้ยวหรือฉันของฉันที่เก็บสะสมไว้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระเวฬุฬลีสสะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๕๔] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ของที่เก็บสะสมไว้ คือ ของที่ภิกษุรับประเคนในวันนี้แล้วฉันในวันอื่น
ที่ชื่อว่า ของเคี้ยว คือ ยกเว้นโภชนะ ๕ ยามกาลิก สัตตาทกาลิก และยาวชวีริก นอกนั้นชื่อว่าของเคี้ยว

ที่ชื่อว่า ของฉัน ได้แก่ โภชนะ ๕ คือ ข้าวสุก ขนมนกมมาส ข้าวตอก ปลา เนื้อ
ภิกษุรับประเคนด้วยตั้งใจว่า “จะเคี้ยว จะฉัน” ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ คำกลืน

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๒๕๕] ของเก็บสะสมไว้ ภิกษุสำคัญว่าเป็นของเก็บสะสมไว้ เคี้ยวของเคี้ยวหรือฉันของฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๘.สันนิธิการกสิกขาบท อนาปัตติวาร

ของเก็บสะสมไว้ ฝึกฝนไม่แนใจ เคี้ยวของเคี้ยวหรือฉันของฉัน ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

ของเก็บสะสมไว้ ฝึกฝนสำคัญว่ามีไขของเก็บสะสมไว้ เคี้ยวของเคี้ยวหรือฉัน
ของฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ฝึกฝนประเคนยามกาลิก สัตตาหกาลิก ยาวชีวิกไว้เป็นอาหาร ต้องอาบัติ
ทุกกฏ ฝึกฝน ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำกลืน

มีไขของเก็บสะสมไว้ ฝึกฝนสำคัญว่าเป็นของเก็บสะสมไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ

มีไขของเก็บสะสมไว้ ฝึกฝนไม่แนใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

มีไขของเก็บสะสมไว้ ฝึกฝนสำคัญว่ามีไขเป็นของเก็บสะสมไว้ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ฝึกฝนต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๕๖] ๑. ฝึกฝนเก็บของที่เป็นยาวกาลิกไว้ฉันชั่วกาล

๒. ฝึกฝนเก็บของที่เป็นยามกาลิกไว้ฉันชั่วยาม^๑

๓. ฝึกฝนเก็บของที่เป็นสัตตาหกาลิกไว้ฉันชั่วสัปดาห์

๔. ฝึกฝนของที่เป็นยาวชีวิกเมื่อมีเหตุผลสมควร

๕. ฝึกฝนวิกลจริต

๖. ฝึกฝนบัญญัติ

สันนิธิการกสิกขาบทที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ชั่วกาล คือชั่วเวลาเพียงวัน, ชั่วยาม คือชั่วปัจจุฉิมยาม (วิ.อ. ๒/๒๕๖/๓๗๘, ดูเชิงอรรถ ข่อ ๒๓๙ หน้า ๓๙๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๔๐๙ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๙.ปณฺีตโกชนสิกขาบท นิตานวัตถุ

๔. โกชนวรรค

๙. ปณฺีตโกชนสิกขาบท

ว่าด้วยการออกปากขอโภชนะอันประณีต

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๒๕๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ออกปากขอโภชนะอันประณีตมาเพื่อตนแล้วฉัน พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงออกปากขอโภชนะอันประณีตมาเพื่อตนแล้วฉันเล่า กัดอาหารที่ดีใครจะไม่พอใจ กัดอาหารอร่อยใครจะไม่ชอบเล่า”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงออกปากขอโภชนะอันประณีตมาเพื่อตนแล้วฉันเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอออกปากขอโภชนะอันประณีตมาเพื่อตนแล้วฉันจริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริงพระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โณพวกเธอจึงออกปากขอโภชนะอันประณีตมาเพื่อตนแล้วฉันเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๙.ปณฺธิโภชนสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

พระบัญญัติ

ก็ ภิกษุใดออกปากขอโภชนะอันประณีตเช่นนี้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน
น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ปลา เนื้อ นมสด นมส้ม มาเพื่อตนแล้วฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์
สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องภิกษุเป็นไข้

[๒๕๘] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายเป็นไข้ พวกภิกษุผู้มีหน้าที่สอบถามอาการ
ไข้ ได้กล่าวกับพวกภิกษุผู้เป็นไข้ดังนี้ว่า “ท่านทั้งหลายสบายดีหรือ ยังพอเป็นอยู่ได้
หรือ”

พวกภิกษุเป็นไข้ตอบว่า “เมื่อก่อนพวกกระผมออกปากขอโภชนะอันประณีต
มาเพื่อตนแล้วฉัน ดังนั้นจึงมีความสุข แต่เดี๋ยวนี้พวกกระผมมีความยาเกรงอยู่ว่า
“พระผู้มีพระภาคทรงห้ามไว้” จึงไม่ออกปากขอ ดังนั้นจึงไม่มีความสุข”

ภิกษุทั้งหลายได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตให้ภิกษุเป็นไข้ออกปากขอโภชนะอันประณีตได้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่ง
กับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุเป็นไข้ออกปากขอโภชนะ
อันประณีตมาเพื่อตนแล้วฉันได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
ดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๒๕๙] อนึ่ง ภิกษุใดไม่เป็นไข้ ออกปากขอโภชนะอันประณีตเช่นนี้
คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ปลา เนื้อ นมสด นมส้ม มาเพื่อ
ตนแล้วฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องภิกษุเป็นไข้ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โกชนวรรค ๙.ปณฺธิโกชนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สิกขาบทวิภังค์

[๒๖๐] คำว่า **โกชนะอันประณีต** ความว่า ที่ชื่อว่า เนยใส ได้แก่ เนยใสที่ทำจากนํ้านมโค เนยใสที่ทำจากนํ้านมแพะ เนยใสที่ทำจากนํ้านมกระบือ หรือเนยใสที่ทำจากนํ้านมสัตว์ที่มีเนื้อเป็นกบปียะ

ที่ชื่อว่า **เนยข้น** ได้แก่ เนยข้นที่ทำจากนํ้านมสัตว์เหล่านั้น

ที่ชื่อว่า **น้ำมัน** ได้แก่ น้ำมันที่สกัดจากเมล็ดงา น้ำมันที่สกัดจากเมล็ดพันธุ์ฝักกาด น้ำมันที่สกัดจากเมล็ดมะขาง น้ำมันที่สกัดจากเมล็ดละหุ่ง น้ำมันที่ทำจากเปลวสัตว์

ที่ชื่อว่า **น้ำผึ้ง** ได้แก่ น้ำหวานของแมลงผึ้ง

ที่ชื่อว่า **น้ำอ้อย** ได้แก่ น้ำหวานที่เกิดจากอ้อย

ที่ชื่อว่า **ปลา** ท่านกล่าวถึงสัตว์ที่เกี่ยวไปในน้ำ

ที่ชื่อว่า **เนื้อ** ได้แก่ เนื้อของสัตว์บกที่มีเนื้อเป็นกบปียะ

ที่ชื่อว่า **นมสด** ได้แก่ นํ้านมโค นํ้านมแพะ นํ้านมกระบือหรือนํ้านมของสัตว์ที่มีเนื้อเป็นกบปียะ

ที่ชื่อว่า **นมส้ม** ได้แก่ นมส้มที่ทำจากนํ้านมของสัตว์เหล่านั้น

คำว่า **อนึ่ง...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อนึ่ง...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า **โกชนะอันประณีตเช่นนี้** ได้แก่ โกชนะอันประณีตดังกล่าว

ที่ชื่อว่า **ไม่เป็นไข** คือ ผู้ที่เว้นโกชนะอันประณีต ก็เป็นอยู่ผาสุก

ที่ชื่อว่า **ผู้เป็นไข** คือ ผู้ที่เว้นโกชนะอันประณีต จะไม่มีความผาสุก

ภิกษุไม่เป็นไขออกปากขอมาเพื่อตน ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ ครั้งที่พยายาม

ภิกษุรับไว้ด้วยตั้งใจว่า จะฉันของที่ได้ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุฉัน ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์ทุก ๆ คำกลืน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.โกชนวรรค ๙.ปณฺธิโกชนสิกขาบท อนาปตติวาร

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๒๖๑] ไม่เป็นไช้ ภิกษุสำคัญว่าไม่เป็นไช้ ออกปากขอโทษนะอันประณีต
มาเพื่อตนแล้วฉัน ต้องอาบัติปาจิตติย

ไม่เป็นไช้ ภิกษุไม่แน่ใจ ออกปากขอโทษนะอันประณีตมาเพื่อตนแล้วฉัน ต้อง
อาบัติปาจิตติย

ไม่เป็นไช้ ภิกษุสำคัญว่าเป็นไช้ ออกปากขอโทษนะอันประณีตมาเพื่อตนแล้ว
ฉัน ต้องอาบัติปาจิตติย

ทุกทุกกฏ

เป็นไช้ ภิกษุสำคัญว่าไม่เป็นไช้ ต้องอาบัติทุกกฏ

เป็นไช้ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

เป็นไช้ ภิกษุสำคัญว่าเป็นไช้ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๖๒] ๑. ภิกษุเป็นไช้

๒. ภิกษุเป็นไช้ ออกปากขอมาแล้วหายเป็นไช้จึงฉัน

๓. ภิกษุฉันโทษนะที่เหลือของภิกษุเป็นไช้

๔. ภิกษุออกปากขอจากญาติ

๕. ภิกษุออกปากขอจากคนปวารณา

๖. ภิกษุออกปากขอเพื่อภิกษุอื่น

๗. ภิกษุจ่ายมาด้วยทรัพย์ของตน

๘. ภิกษุวิกลจริต

๙. ภิกษุตันบัญญัติ

ปณฺธิโกชนสิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๑๐.หัตตโปนสิกขาบท นินทานัตถุ

๔. โภชนวรรค

๑๐. หัตตโปนสิกขาบท

ว่าด้วยการรับประเคนอาหารนอกจากน้ำและไม่ชำระฟัน

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๒๖๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้นนั้น ภิกษุรูปหนึ่งผู้ถือว่าทุกอย่างเป็นของบังสุกุล พักอยู่ในป่าช้า ท่านไม่ปรารถนารับภัตตาหารที่พวกชาวบ้านถวาย เทียบถือเอาเครื่องเช่นตามป่าช้าโคนไม้หรือธรณีประตุมานัน

พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณภิกษุนี้จึงถือเอาเครื่องเช่นของพวกเราไปฉันเองเล่า ภิกษุนี้อ้วนล่ำเห็นที่จะฉันเนื้อมนุษย์กระมัง”

พวกภิกษุได้ยินพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณภิกษุจึงกลืนอาหารที่ยังไม่มีผู้ถวายให้ล่วงล่าคอเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุนั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุนั้นว่า “ภิกษุ ทราบว่า เธอฉันอาหารที่ยังไม่มีผู้ถวายให้ล่วงล่าคอจริงหรือ” ภิกษุนั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษ โณเธอจึงกลืนอาหารที่ยังไม่มีผู้ถวายให้ล่วงล่าคอเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๑๐.หัตตโปนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

ก็ ภิกษุใดกลืนอาหารที่ยังไม่มีผู้ถวายให้ล่วงลำคอ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

ทรงอนุญาตน้ำและไม่ชำระฟัน

[๒๖๔] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายมีความยาเกรง ไม่ยอมหยิบน้ำและไม่ชำระฟันใช้ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถือเอาน้ำและไม่ชำระฟันมาใช้เองได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๒๖๕] อนึ่ง ภิกษุใดกลืนอาหารที่ยังไม่มีผู้ถวายให้ล่วงลำคอ นอกจากน้ำและไม่ชำระฟัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๒๖๖] คำว่า อนึ่ง...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อนึ่ง...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ที่ยังไม่มีผู้ถวาย ท่านกล่าวถึงของที่ยังไม่ได้รับประทาน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๔.โภชนวรรค ๑๐.พันตโปนสิกขาบท บทภาษณีย์

ลักษณะการรับประเคน

ที่ชื่อว่า มีผู้ถวาย คือ (๑) เขาถวายด้วยกาย ด้วยของเนื่องด้วยกาย หรือ
ด้วยโยนให้ (๒) เขาอยู่ในหัตถบาตร (๓) ภิกษุรับประเคนด้วยกายหรือด้วยของ
เนื่องด้วยกาย นี้ชื่อว่า มีผู้ถวาย

ที่ชื่อว่า อาหาร ได้แก่ ของที่ฉันได้ ยกเว้นน้ำและไม่ชำระฟัน นี้ชื่อว่าอาหาร
คำว่า นอกจากน้ำและไม่ชำระฟัน คือ ยกเว้นน้ำและไม่ชำระฟัน
ภิกษุถือเอาด้วยตั้งใจว่า จะเคี้ยว จะฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุฉัน ต้องอาบัติปาจิตติยทุก ๆ คำกลืน

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๒๖๗] อาหารที่ยังไม่ได้รับประเคน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้รับประเคน ฉัน
อาหารที่ยังไม่มีผู้ถวายให้ล่วงลำคอ นอกจากน้ำและไม่ชำระฟัน ต้องอาบัติปาจิตติย

อาหารที่ยังไม่ได้รับประเคน ภิกษุไม่แน่ใจ ฉันอาหารที่ไม่มีผู้ถวายให้ล่วง
ลำคอ นอกจากน้ำและไม่ชำระฟัน ต้องปาจิตติย

อาหารที่ยังไม่ได้รับประเคน ภิกษุสำคัญว่ารับประเคน ฉันอาหารที่ไม่มีผู้
ถวาย นอกจากน้ำและไม่ชำระฟัน ต้องอาบัติปาจิตติย

ทุกทุกกฏ

อาหารที่รับประเคน ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้รับประเคน ต้องอาบัติทุกกฏ

อาหารที่รับประเคน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

อาหารที่รับประเคน ภิกษุสำคัญว่ารับประเคน ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๔. โภชนวรรค รวมสิกขาบทที่มีในโภชนวรรค

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๖๘] ๑. ภิกษุใช้น้ำและไม่ชำระฟัน

๒. ภิกษุหยิบยามหาวิภังค์ ๔ ฉันทอง^๑ เมื่อมีเหตุผลที่สมควร ในเมื่อ
ไม่มีกัปปิการกถวาย

๓. ภิกษุวิกลจริต

๔. ภิกษุดันบัญญัติ

หัตถโปณสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

โภชนวรรคที่ ๔ จบ

รวมสิกขาบทที่มีในโภชนวรรค

โภชนวรรคมี ๑๐ สิกขาบท คือ

๑. อวาสลปิตนสิกขาบท	ว่าด้วยการฉันภัตตาหารในที่พักแรม
๒. คณโภชนสิกขาบท	ว่าด้วยการฉันคณโภชนะ
๓. ปริมปรโภชนสิกขาบท	ว่าด้วยการฉันปริมปรโภชนะ
๔. กาณมาตสิกขาบท	ว่าด้วยมารดาของนางกาณา
๕. ปลุมปวารณาสิกขาบท	ว่าด้วยการบอกห้ามภัตตาหารข้อที่ ๑
๖. ทุตติยปวารณาสิกขาบท	ว่าด้วยการบอกห้ามภัตตาหารข้อที่ ๒
๗. วิกาลโภชนสิกขาบท	ว่าด้วยการฉันโภชนะในเวลาวิกาล
๘. สันนิธิการกสิกขาบท	ว่าด้วยการสะสมโภชนะ
๙. ปณีตโภชนสิกขาบท	ว่าด้วยการออกปากขอโภชนะอันประณีต
๑๐. หัตถโปณสิกขาบท	ว่าด้วยการรับประเคนอาหารนอกจากน้ำ และไม่ชำระฟัน

เชิงอรรถ :

^๑ ยามหาวิภังค์ ๔ คือ คุณ มุตร เถา ดิน (วิ.ม. ๕/๒๖๘/๓๖) ภิกษุอาพาธหรือถูกสัตว์มีพิษกัดต่อย หยิบฉันทองได้โดยไม่ต้องรับประเคน ถ้าไม่อาพาธก็ควรจะได้รับประเคน (วิ.อ. ๓/๒๖๘/๑๗๕)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๕.อเจลกวรรค ๑.อเจลกสิกขาบท นิตานวัตถุ

๕. อเจลกวรรค

หมวดว่าด้วยนักบวชเปลื้อง

๑. อเจลกสิกขาบท

ว่าด้วยนักบวชเปลื้อง

เรื่องพระอานนท์

[๒๖๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้นนั้น พระสงฆ์ผู้มีของเคี้ยวเหลือเฟือ ที่นั่น ท่านพระอานนท์ได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “อานนท์ ถ้าเช่นนั้น เธอจงแจกขนมเป็นทานแก่พวกคนกินเดน”

ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระดำรัสของพระผู้มีพระภาค แล้วจัดพวกคนกินเดนให้นั่งตามลำดับ แจกขนมให้คนละชิ้น แจกขนมให้ปริพาชิกคนหนึ่ง ๒ ชิ้นด้วย สำคัญว่าเป็นชิ้นเดียว

พวกปริพาชิกาที่อยู่ใกล้ ๆ ได้กล่าวกับปริพาชิกานั้นดังนี้ว่า “สมณะรูปนั้นเป็นคู่รักของเธอหรือ”

ปริพาชิกานั้นตอบว่า “สมณะรูปนั้นไม่ใช่คู่รักของดิฉัน ท่านแจกให้ ๒ ชิ้นด้วย สำคัญว่าเป็นชิ้นเดียว”

แม้ครั้งที่ ๒ ท่านพระอานนท์ก็แจกขนมให้ปริพาชิกานั้น ๒ ชิ้นด้วย สำคัญว่าเป็นชิ้นเดียว พวกปริพาชิกาที่อยู่ใกล้ ๆ ได้กล่าวกับปริพาชิกานั้น ดังนี้ว่า “สมณะรูปนั้นเป็นคู่รักของเธอหรือ”

ปริพาชิกานั้นตอบว่า “สมณะรูปนั้นไม่ใช่คู่รักของดิฉัน ท่านแจกให้ ๒ ชิ้นด้วย สำคัญว่าเป็นชิ้นเดียว”

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระอานนท์ก็แจกขนมให้ปริพาชิกานั้น ๒ ชิ้นด้วย สำคัญว่าเป็นชิ้นเดียว พวกปริพาชิกาที่อยู่ใกล้ ๆ ได้กล่าวกับปริพาชิกานั้นดังนี้ว่า “สมณะรูปนั้นเป็นคู่รักของเธอหรือ”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๕.อเจลกวรรค ๑.อเจลกลสิกขาบท นิตานวัตถุ

ปริพาชิกานั้นตอบว่า “สมณรูปนั้นไม่ใช่คู่รักของดิฉัน ท่านแจกให้ ๒ ชิ้นด้วย สำคัญว่าเป็นชิ้นเดียว”

พวกปริพาชิกาเหล่านั้นโต้เถียงกันว่า “เป็นคู่รัก ไม่ใช่คู่รัก”

อาชีวกอีกคนหนึ่งได้เข้าไปที่ที่เลี้ยงอาหาร ภิกษุรูปหนึ่งคลุกข้าวกับเนยใส จำนวนมาก ได้แจกข้าวก้อนใหญ่แก่อาชีวกนั้น ครั้นแล้ว อาชีวกนั้นได้ถือก้อนข้าว นั้นไป อาชีวกอีกคนหนึ่งได้กล่าวกับอาชีวกนั้นดังนี้ว่า “ท่านได้ก้อนข้าวมาจาก ที่ไหน”

อาชีวกนั้นตอบว่า “ข้าพเจ้าได้มาจากที่เลี้ยงอาหารของคหบดีโณสมณโคดม”

พวกอุบาสกได้ยินอาชีวกเหล่านั้นสนทนากัน ลำดับนั้น อุบาสกเหล่านั้นได้ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้ว ได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่สมควร อุบาสกเหล่านั้นผู้หนึ่ง ณ ที่สมควรแล้วได้กราบทูลพระผู้มี พระภาคดังนี้ว่า “พระพุทธเจ้าข้า พวกเดียรถีย์เหล่านี้ต้องการติเตียนพระพุทธ ต้องการติเตียนพระธรรม ต้องการติเตียนพระสงฆ์ ขอประทานวโรกาสเถิด พระพุทธเจ้าข้า พระคุณเจ้าทั้งหลายโปรดอย่าให้สิ่งของแก่พวกเดียรถีย์ด้วยมือตนเองเลย”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงชี้แจงให้อุบาสกเหล่านั้นเห็นชัด ขวนให้ อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบขโลมใจให้สดชื่น ร่าเริง ด้วยธรรมิกถา จากนั้น อุบาสกเหล่านั้นซึ่งพระผู้มีพระภาคได้ทรงชี้แจงให้เห็นชัด ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบขโลมใจให้สดชื่น ร่าเริงธรรมิกถาแล้วได้ลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคทำประทักษิณ แล้วจากไป

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง แสดงธรรมิกถาแก่ภิกษุทั้งหลายให้สมควรให้เหมาะสมกับเรื่องนั้น แล้วรับสั่งกับ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๕.อเจลกวรรค ๑.อเจลกสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุทั้งหลายว่า "ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น เราจะบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุ
ทั้งหลายโดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ

๑. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์

๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์

ฯลฯ

๑๐. เพื่อเอื้อเพื่อวินัย"^๑

แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๒๗๐] ก็ ภิกษุใดให้ของเคี้ยวหรือของฉันแก่อเจลก ปริพาชกหรือ
ปริพาชิกาด้วยมือตน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระอนนท จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๗๑] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า อเจลก ได้แก่ ขีเปลือยคนใดคนหนึ่งอยู่ในลัทธิปริพาชก

ที่ชื่อว่า ปริพาชก ได้แก่ นักบวชคนใดคนหนึ่งอยู่ในลัทธิปริพาชก ยกเว้น
ภิกษุและสามเณร

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความพิสดาร ข้อ ๕๖๖ หน้า ๙๒ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๔๒๐ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๕.อเจลจวรรค ๑.อเจลกลสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **ปริพาชกา** ได้แก่ นักบวชหญิงคนใดคนหนึ่งนับเนื่องในลัทธิปริพาชก
ยกเว้นภิกษุณี สิกขมานาและสามเณรี

ที่ชื่อว่า **ของเคี้ยว** คือ ยกเว้นโภชนะ ๕ อย่าง น้ำและไม่ชำระฟัน นอกนั้น
ชื่อว่าของเคี้ยว

ที่ชื่อว่า **ของฉัน** ได้แก่ โภชนะ ๕ อย่างคือ ข้าวสุก ขนมสด ข้าวตุ ปลา
เนื้อ

คำว่า **ให้** คือ ภิกษุให้ด้วยกาย ด้วยของเนื่องด้วยกาย หรือด้วยโยนให้
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๒๗๒] เดียรถีย์^๑ ภิกษุสำคัญว่าเป็นเดียรถีย์ ให้ของเคี้ยวหรือของฉันด้วย
มือตน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เดียรถีย์ ภิกษุไม่แน่ใจ ให้ของเคี้ยวหรือของฉันด้วยมือตน ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

เดียรถีย์ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่เดียรถีย์ให้ของเคี้ยวหรือของฉันด้วยมือตน ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์

ติกทุกกฏ

ภิกษุให้น้ำและไม่ชำระฟัน ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่เดียรถีย์ ภิกษุสำคัญว่าเป็นเดียรถีย์ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่เดียรถีย์ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่เดียรถีย์ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่เดียรถีย์ ไม่ต้องอาบัติ

เชิงอรรถ :

^๑ **เดียรถีย์** คือผู้ถือลัทธินอกพระพุทธศาสนา เป็นนักบวชผู้ถือลัทธิอื่น (วิ.อ. ๓/๑๓๒/๑๐๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๔๒๑ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๑.อเจลกสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๗๓]๑. ภิกษุใช้ให้ผู้อื่นให้ มิได้ให้เอง

๒. ภิกษุวางให้

๓. ภิกษุให้ของไล่ทาภายนอก

๔. ภิกษุวิกลจริต

๕. ภิกษุดันบัญญัติ

อเจลกสิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๒.อุยโยชนสิกขาบท นิตานัตถ

๕. อเจลกวรรค

๒. อุยโยชนสิกขาบท

ว่าด้วยการส่งกลับ

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๒๗๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรได้กล่าวชักชวนสัทธิวิหาริกของพระพี่ชายว่า “ท่านจงมาเถิด พวกเราจะไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน” แล้วไม่ได้ให้ทายกถวายอะไรแก่เธอ นิมนต์กลับด้วยกล่าวว่า “ท่านจงกลับไปเถิด พุดหรือนั่งกับท่าน ไม่ทำให้เราสบาย เราพุดหรือนั่งคนเดียวสบายกว่า”

เมื่อใกล้เวลาฉันแล้ว ภิกษุนั้นไม่สามารถหาบิณฑบาตฉันได้ทัน แม้ไปรับภัตตาหารที่เขาแจกในโรงฉันก็ไม่ทัน จึงไม่ได้ฉันภัตตาหาร ครั้นภิกษุนั้นไปถึงอารามจึงเล่าเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนท่านพระอุปนันทศากยบุตรกล่าวชักชวนภิกษุว่า ‘ท่านจงมาเถิด พวกเราจะไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน แล้วไม่ได้ให้ทายกถวายอะไรแก่เธอ แล้วนิมนต์กลับเล่า’ ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิต่านพระอุปนันทศากยบุตรโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุทรงสอบถามท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า “อุปนันทะ ทราบว่า เธอกล่าวชักชวนภิกษุว่า ท่านจงมาเถิด พวกเราจะไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน แล้วไม่ได้ให้ทายกถวายอะไรแก่เธอ แล้วนิมนต์กลับ จริงหรือ” ท่านพระอุปนันทศากยบุตรทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษ โฉนเธอจึง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๕.อเจลกวรรค ๒.อุยโยชนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

กล่าวชักชวนภิกษุว่า ท่านจงมาเถิด พวกเราจะไปบิณฑบาตในหมู่บ้านแล้วไม่ได้ให้
ทายกถวายอะไรแก่เธอแล้วนิมนต์กลับเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่
ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ”
แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๒๗๕] ก็ ภิกษุใดกล่าวชักชวนภิกษุว่า “ท่านจงมาเถิด พวกเราจะไป
บิณฑบาตในหมู่บ้านหรือในนิคม” แล้วให้ทายกถวายหรือไม่ให้ทายกถวายแก่
เธอแล้วนิมนต์กลับด้วยกล่าวว่า “ท่านจงกลับไปเถิด พุดหรือนั่งกับท่านไม่
ทำให้เราสบาย เราพุดหรือนั่งคนเดียวสบายกว่า” มีเหตุผลเพียงเท่านี้ ไม่มี
อะไรอื่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๗๖] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า ภิกษุ หมายถึง ภิกษุรูปอื่น

คำว่า ท่านจงมาเถิด...ในหมู่บ้านหรือในนิคม คือ หมู่บ้านก็ดี นิคมก็ดี
เมืองก็ดี ชื่อว่าหมู่บ้านและนิคม

คำว่า ให้ทายกถวายแก่เธอ คือ ให้เขาถวายข้าวต้ม ข้าวสวย ของเคี้ยว
หรือของฉัน

คำว่า ไม่ให้ทายกถวาย คือ ไม่ให้ทายกถวายอะไร ๆ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
 ๕.อเจลกวรรค ๒.อุยโยชนสิกขาบท บทภาษณีย์

คำว่า **นิมนต์กลับ** ความว่า ภิกษุปรารธนาจะกระชีกกระชี่ ปรารธนาจะหยอกเย้า ปรารธนาจะนั่งในที่ลับ หรือปรารธนาจะประพฤตินาจารกับมาตุคาม กล่าวนิมนต์กลับอย่างนี้ว่า “ท่านจงกลับไปเถิด พุดหรือนั่งกับท่าน ไม่ทำให้เราสบาย เราพุดหรือนั่งคนเดียวสบายกว่า” ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อเธอไปถึงระยะที่มองไม่เห็นหรือไม่ได้ยินเสียง ภิกษุรูปที่นิมนต์กลับต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อเธอไปจนพ้นต้องอาบัติปาจิตตีย์

คำว่า **มีเหตุผลเพียงเท่านี้ไม่มีอะไรอื่น** ความว่า ไม่มีเหตุผลอย่างอื่นเพื่อส่งกลับ

บทภาษณีย์
ติกปาจิตตีย์

[๒๗๗] อุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน นิมนต์กลับ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปลัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ นิมนต์กลับ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน นิมนต์กลับ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุทำเป็นโกรธ นิมนต์กลับ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุนิมนต์อุปลัมบันกลับ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุทำเป็นโกรธ นิมนต์กลับ ต้องอาบัติทุกกฏ

อุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อุปลัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

อุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๒.อุยโยชนสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๗๘]๑. ภิกษุนิมนต์กลับด้วยคิดว่า เราสองรูปฉันด้วยกัน ภัตตาหาร

จะไม่พอ

๒. ภิกษุนิมนต์กลับด้วยคิดว่า รูปนั้นพบของมีค่าแล้วจะเกิดความ
โลภ

๓. ภิกษุนิมนต์กลับด้วยคิดว่า รูปนั้นเห็นมาตุคามแล้วจะเกิดความ
กำหนัด

๔. ภิกษุนิมนต์กลับด้วยสั่งว่า เธอจงนำข้าวต้ม ข้าวสวย หรือของ
เคี้ยวของฉันไปถวายภิกษุเป็นไข้ ภิกษุผู้ตกค้างอยู่ หรือภิกษุ
ผู้เฝ้าวิหาร

๕. ภิกษุไม่ประสงค์จะประพาศิอนาจารแต่มีธุระจำเป็นจึงส่งกลับ

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

อุยโยชนสิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๓.สโภชนสิกขาบท นิตานวัตถุ

๕. อเจลกวรรค

๓. สโภชนสิกขาบท

ว่าด้วยการเข้าไปแทรกแซงในที่ที่มีคน ๒ คน

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๒๗๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรได้ไปเรือนของสหายแล้วได้นั่งในห้องนอนกับภรรยาของสหาย ที่นั่น สหายนั้นได้เข้าไปหาท่านพระอุปนันทศากยบุตรถึงอาสนะ ครั้นถึงแล้วได้ไหว้ท่านพระอุปนันทศากยบุตรแล้วนั่ง ณ ที่สมควร สหายนั้นผู้นั่ง ณ ที่สมควรแล้วได้กล่าวกับภรรยาตั้งนี้ว่า “เธอจงถวายภิกษาหารแด่พระคุณเจ้า” ลำดับนั้น ภรรยาของสหายนั้นได้ถวายภิกษาหารแก่ท่านอุปนันทศากยบุตรแล้ว

ครั้งนั้น สหายนั้นได้กล่าวกับท่านพระอุปนันทศากยบุตรตั้งนี้ว่า “นิมนต์พระคุณเจ้ากลับไปเถิด ขอรับ เพราะได้ถวายภิกษาหารแด่พระคุณเจ้าแล้ว”

ภรรยาของสหายนั้นกำหนดรู้ว่าสามีถูกราคะกลุ้มรมแล้ว จึงได้กล่าวกับท่านพระอุปนันทศากยบุตรตั้งนี้ว่า “พระคุณเจ้า นิมนต์ท่านนั่งอยู่เถิด อย่าเพิ่งกลับ”

แม้ครั้งที่ ๒ สหายนั้น ฯลฯ

แม้ครั้งที่ ๓ สหายนั้นได้กล่าวกับท่านพระอุปนันทศากยบุตรตั้งนี้ว่า “นิมนต์พระคุณเจ้ากลับไปเถิด ขอรับ เพราะได้ถวายภิกษาหารแด่พระคุณเจ้าแล้ว”

แม้ครั้งที่ ๓ ภรรยาของสหายนั้น ก็ได้กล่าวกับท่านพระอุปนันทศากยบุตรตั้งนี้ว่า “พระคุณเจ้า นิมนต์ท่านนั่งอยู่เถิด อย่าเพิ่งกลับ”

ครั้งนั้น สหายของท่านพระอุปนันทศากยบุตร ได้ออกไปเที่ยวพ้องภิกษุทั้งหลายว่า “พระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตรรูปนี้นั่งในห้องนอนกับภรรยาของกระผม กระผม นิมนต์ให้ท่านกลับ ก็ไม่ปรารถนาจะกลับ พวกกระผมมีกิจมาก มีงานที่ต้องทำมาก”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๓.สโภชนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงพากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนท่านพระอุปัชฌายะบุตรจึงเข้านั่งแทรกแซงในตระกูลที่มีคน ๒ คนเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิท่านพระอุปัชฌายะบุตรโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุปัชฌายะบุตรว่า “อุปัชฌายะ ทราบว่า เธอนั่งแทรกแซงในตระกูลที่มีคน ๒ คน จริงหรือ” ท่านพระอุปัชฌายะบุตรทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษ โชนเธอจึงเข้าไปนั่งแทรกแซงในตระกูลที่มีคน ๒ คนเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๒๘๐] ก็ ภิกษุใดเข้าไปนั่งแทรกแซงในตระกูลที่มีคน ๒ คน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระอุปัชฌายะบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๘๑] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

สกุลที่ชื่อว่า มีคน ๒ คน คือ สตรีกับบุรุษอยู่ด้วยกัน สตรีและบุรุษยังไม่แยกออกจากกัน ทั้ง ๒ คนยังไม่ปราศจากราคะ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๕.อเจลกวรรค ๓.สโภชนสิกขาบท บทภาษณีย์

คำว่า **เข้าไปแทรกแซง** คือ เข้าไปข้างใน
 คำว่า **นั่ง** ความว่า ในเรือนใหญ่ ภิกษุหนึ่งละหัตถบาสนานประตุ^๑ ต้องอาบัติ
 ปาจิตติย์
 ในเรือนเล็ก ภิกษุหนึ่งล้ำตรงกลางห้องนอน ต้องอาบัติปาจิตติย์

บทภาษณีย์
ติกปาจิตติย์

[๒๘๒] ห้องนอน ภิกษุสำคัญว่าเป็นห้องนอน เข้าไปนั่งแทรกแซงในตระกูลที่มีคน ๒ คน ต้องอาบัติปาจิตติย์
 ห้องนอน ภิกษุไม่แน่ใจ เข้าไปนั่งแทรกแซงในตระกูลที่มีคน ๒ คน ต้อง
 อาบัติปาจิตติย์
 ห้องนอน ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ห้องนอน เข้าไปนั่งแทรกแซงในตระกูลที่มีคน ๒
 คน ต้องอาบัติปาจิตติย์

ทุกทุกกฏ

ไม่ใช่ห้องนอน ภิกษุสำคัญว่าเป็นห้องนอน ต้องอาบัติทุกกฏ
 ไม่ใช่ห้องนอน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
 ไม่ใช่ห้องนอน ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ห้องนอน ไม่ต้องอาบัติ

เชิงอรรถ :

^๑ **นั่งละหัตถบาสนานประตุ** หมายความว่า นั่งห่างชั่วระยะเหยียดแขนออกไปจับตัวคนที่นั่งใกล้ได้ เท่ากับ ๒ ศอกคืบ (วิ.อ. ๒/๔๗๗-๘/๑๕๗)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๓.สโภชนสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๒๘๓] ๑. ภิกษุนั่งในเรือนใหญ่ห่างจากบานประตูไม่เกินหัตถบาฬ
๒. ภิกษุนั่งในเรือนเล็กไม่ล้ำตรงกลางห้องนอน
๓. ภิกษุมีเพื่อนอยู่ด้วย
๔. ภิกษุนั่งในเรือนที่คนทั้งสองออกไปแล้ว
๕. ภิกษุนั่งในเรือนที่คนทั้งสองสร้างจากราคะ
๖. ภิกษุนั่งในที่ไมใช่ห้องนอน
๗. ภิกษุวิกลจริต
๘. ภิกษุดันบัญญัติ

สโภชนสิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยิกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๔.รโหปฏิจันนสิกขาบท นิตานัตถุ

๕. อเจลกวรรค

๔. รโหปฏิจันนสิกขาบท ว่าด้วยการนั่งในที่ลับมีสิ่งกำบัง

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๒๘๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรได้ไปเรือนของสหายแล้วได้นั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับกับภรรยาของสหาย

ครั้งนั้น สหายนั้นได้ดำหนิ ประณาม โพนทนาว่า “โชนพระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตรจึงนั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับกับภรรยาของกระผมเล่า”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินสหายของท่านพระอุปนันทศากยบุตรนั้นดำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มีกณ้อย ฯลฯ พวกกันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนท่านพระอุปนันทศากยบุตรจึงนั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับกับมาตุคามเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิท่านพระอุปนันทศากยบุตรโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า “อุปนันทะ ทราบว่า เธอนั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับกับมาตุคาม จริงหรือ” ท่านพระอุปนันทศากยบุตรทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ โชนเธอจึงนั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับกับมาตุคามเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำ คนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๔.รโหฏัจฉินนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๒๘๕] ก็ ภิกษุใดนั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับกับมาตุคาม ต้องอาบัติ
ปาจิตติย

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๘๖] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า มาตุคาม ได้แก่ หญิงมนุษย์ ไม่ใช่นางยักษ์ ไม่ใช่นางเปรต ไม่ใช่
สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย หญิงมนุษย์นั้นโดยที่สุดกระทั่งเด็กหญิงซึ่งเกิดในวันนั้น หญิง
โตกว่านี้ไม่ต้องกล่าวถึง

คำว่า กับ คือ โดยความเป็นอันเดียวกัน

ที่ชื่อว่า ที่ลับ ได้แก่ ที่ลับตาและที่ลับหู

ที่ชื่อว่า ที่ลับตา หมายถึง สถานที่ซึ่งเมื่อบุคคลขยิบตา ยักคิ้วหรือผงกศีรษะ
ขึ้น ใคร ๆ ก็ไม่สามารถแลเห็นได้

ที่ชื่อว่า ที่ลับหู หมายถึง ที่ซึ่งไม่มีใครสามารถจะได้ยินถ้อยคำที่พูดกันตาม
ปกติได้

อาสนะที่ชื่อว่า ที่กำบัง คือ อาสนะที่กำบังด้วยฝา บานประตู เสื่อลำแพน
ม่าน ต้นไม้ เสา หรือพ้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง

คำว่า นั่ง หมายความว่า เมื่อมาตุคามนั่ง ภิกษุนั่งใกล้ หรือนอนใกล้ ต้อง
อาบัติปาจิตติย

เมื่อภิกษุนั่ง มาตุคามนั่งใกล้หรือนอนใกล้ ภิกษุต้องอาบัติปาจิตติย

ทั้งภิกษุและมาตุคามนั่งหรือนอน ภิกษุต้องอาบัติปาจิตติย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๔.รโหฏัจฉนสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๒๘๗] มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าเป็นมาตุคาม นั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

มาตุคาม ภิกษุไม่แน่ใจ นั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม นั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับ ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์

ติกทุกกฏ

ภิกษุนั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับกับนางยักษ นางเปรต บัณเฑาะก์ หรือสัตว์
ดิรัจฉานมีกายเป็นมนุษย์ผู้หญิง ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าเป็นมาตุคาม ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๘๘]๑. ภิกษุนั่งในที่ที่มีบุรุษรู้เพียงสาคนหนึ่งอยู่เป็นเพื่อน

๒. ภิกษุยืนไม่ได้นั่ง

๓. ภิกษุไม่ได้มุ่งให้เป็นที่ลับ

๔. ภิกษุนั่งคิดเรื่องอื่น

๕. ภิกษุวิกลจริต

๖. ภิกษุดันบัญญัติ

รโหฏัจฉนสิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๕.รโหณิสัชชสิกขาบท นิตานวัตถุ

๕. อเจลกวรรค

๕. รโหณิสัชชสิกขาบท

ว่าด้วยการนั่งในที่ลับ

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๒๘๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรได้ไปเรือนของสหายแล้วได้นั่งในที่ลับกับภรรยาของสหายนั้นสองต่อสอง

ครั้งนั้น สหายนั้นได้ดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณพระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตรจึงนั่งในที่ลับกับภรรยาของกระผมสองต่อสองเล่า”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินสหายของท่านพระอุปนันทศากยบุตรนั้นดำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณท่านพระอุปนันทศากยบุตรจึงนั่งในที่ลับกับมาตุคามสองต่อสองเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิท่านพระอุปนันทศากยบุตรโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า “อุปนันทะ ทราบว่า เธอนั่งในที่ลับกับมาตุคามสองต่อสอง จริงหรือ” ท่านพระอุปนันทะทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษ โณเธอจึงนั่งในที่ลับกับมาตุคามสองต่อสองเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๕.อเจลกวรรค ๕.รโหณิสัชชสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๒๙๐] ก็ ภิกษุใดนั่งในที่ลับกับมาตุคามสองต่อสอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระอุปัชฌาย์ทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๒๙๑] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า มาตุคาม ได้แก่ หญิงมนุษย์ ไม่ใช่นางยักษิณี ไม่ใช่นางเปรต ไม่ใช่
 สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย แต่เป็นหญิงที่รู้เดียงสา สามารถรับรู้ถ้อยคำสุภาพ ทพภาษิต
 คำหยาบและคำสุภาพ

คำว่า กับ คือ โดยความเป็นอันเดียวกัน

คำว่า สองต่อสอง ได้แก่ ภิกษุกับมาตุคาม

ที่ชื่อว่า ที่ลับ ได้แก่ ที่ลับตาและที่ลับหู

ที่ชื่อว่า ที่ลับตา หมายถึง สถานที่ซึ่งเมื่อนบุคคลขยิบตา ยักคิ้วหรือผงกศีรษะ
 ขึ้น ใคร ๆ ก็ไม่สามารถเห็นได้

ที่ชื่อว่า ที่ลับหู หมายถึง ที่ซึ่งไม่มีใครสามารถจะได้ยินถ้อยคำที่พูดกันตาม
 ปกติได้

คำว่า นั่ง หมายความว่า เมื่อมาตุคามนั่ง ภิกษุนั่งใกล้ หรือนอนใกล้
 ต้อง อาบัติปาจิตตีย์

เมื่อภิกษุนั่ง มาตุคามนั่งใกล้หรือนอนใกล้ ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทั้งภิกษุและมาตุคามนั่งหรือนอน ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๕.รโหณิสัชชสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๒๙๒] มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าเป็นมาตุคาม นั่งในที่ลับสองต่อสอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

มาตุคาม ภิกษุไม่แน่ใจ นั่งในที่ลับสองต่อสอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม นั่งในที่ลับสองต่อสอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ติกทุกกฏ

ภิกษุนั่งในที่ลับกับนางยักษ นางเปรต บัณเฑาะก์ หรือสัตว์ดิรัจฉานมีกายเป็นมนุษย์ผู้หญิงสองต่อสอง ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าเป็นมาตุคาม ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๒๙๓] ๑. ภิกษุนั่งในที่ที่มีบุรุษรู้เพียงสาคนหนึ่งอยู่เป็นเพื่อน

๒. ภิกษุยืนไม่ได้นั่ง

๓. ภิกษุไม่ได้มุงที่ลับ

๔. ภิกษุนั่งคิดเรื่องอื่น

๕. ภิกษุวิกลจริต

๖. ภิกษุดันบัญญัติ

รโหณิสัชชสิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๕.อเจลกวรรค ๖.จาริตตสิกขาบท นิตานวัตถุ

๕. อเจลกวรรค

๖. จาริตตสิกขาบท

ว่าด้วยการเที่ยวสำญจรไป

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๒๙๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแด เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ตระกูลอุปัฏฐากของท่านพระอุปนันทศากยบุตรนิมนต์ท่านฉันภัตตาหาร แม้อีกุשהเล่าอื่นตระกูลอุปัฏฐากของท่านพระอุปนันทศากยบุตรก็ได้นิมนต์ฉันภัตตาหาร ครั้นนั้น ก่อนถึงเวลาฉันภัตตาหาร ท่านพระอุปนันทศากยบุตรเข้าไปเยี่ยมเยียนตระกูลทั้งหลาย

ลำดับนั้น ภิกษุทั้งหลายได้กล่าวกับทายกเหล่านั้นดังนี้ว่า “อุบาสกทั้งหลาย พวกท่านจงถวายภัตตาหารเถิด”

พวกทายกกล่าวว่า “นิมนต์พระคุณเจ้าทั้งหลายโปรดรอจนกว่าพระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตรจะมาเถิด”

แม้ครั้งที่ ๒ ภิกษุทั้งหลายได้กล่าวกับทายกเหล่านั้นดังนี้ว่า “อุบาสกทั้งหลาย พวกท่านจงถวายภัตตาหารเถิด”

พวกทายกกล่าวว่า “นิมนต์พระคุณเจ้าทั้งหลายโปรดรอจนกว่าพระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตรจะมา”

พอครั้งที่ ๓ ภิกษุทั้งหลายได้กล่าวกับทายกเหล่านั้นดังนี้ว่า “อุบาสกทั้งหลาย พวกท่านจงถวายภัตตาหารเถิด ก่อนที่เวลาจะล่วงเลยไปเสีย”

พวกทายกตอบว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย พวกโยมจัดภัตตาหารเพราะเหตุแห่งพระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตร นิมนต์พระคุณเจ้าทั้งหลายโปรดรอจนกว่าพระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตรจะมาเถิด”

ครั้นท่านพระอุปนันทศากยบุตรเข้าไปเยี่ยมเยียนตระกูลทั้งหลายก่อนถึงเวลาฉันภัตตาหารแล้วกลับใกล้เวลาฉัน ภิกษุทั้งหลายจึงฉันภัตตาหารไม่ได้สนใจ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๖.จาริตตสิกขาบท พระบัญญัติ

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันต่าหนี ประณาม โพนทะนาว่า “โชนท่านพระอุปนันทศากยบุตรรับนิมนต์ไว้แล้ว มีภัตตาหารแล้ว จึงยังเที่ยวสัจญ์ไปในตระกูลทั้งหลายก่อนถึงเวลาฉันภัตตาหารเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิต่านพระอุปนันทศากยบุตรโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า “อุปนันทะ ทราบว่า เธอรับนิมนต์ไว้แล้ว มีภัตตาหารแล้ว ยังเที่ยวสัจญ์ไปในตระกูลทั้งหลายก่อนถึงเวลาฉันภัตตาหาร จริงหรือ” ท่านพระอุปนันทศากยบุตรทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษ โชนเธอรับนิมนต์ไว้แล้ว มีภัตตาหารแล้ว ยังเที่ยวสัจญ์ไปในตระกูลทั้งหลายก่อนถึงเวลาฉันภัตตาหารเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ก็ ภิกษุได้รับนิมนต์ไว้แล้ว มีภัตตาหารอยู่แล้ว^๑ เที่ยวสัจญ์ไปในตระกูลทั้งหลายก่อนเวลาฉันภัตตาหาร ต้องอาบัติปาจิตตีย์

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

[๒๙๕] สมัยนั้น ตระกูลอุชฺฐากของท่านพระอุปนันทศากยบุตรสงฆ์ของเคียวไปถวายสงฆ์ด้วยสั่งว่า “ขอมอบให้พระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตรเป็นผู้ถวายสงฆ์” ครั้งนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรกำลังไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน พอดีพวกชาวบ้านไปถึงอารามถามภิกษุทั้งหลายว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย พระคุณเจ้าอุปนันทศากยบุตรไปไหน”

เชิงอรรถ :

^๑ คือที่ทายกจัดเตรียมไว้ถวาย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๕.อเจลกวรรค ๖.จาริตตสิกขาบท พระบัญญัติ

ภิกษุทั้งหลายตอบว่า “อุบาสกทั้งหลาย ท่านพระอุปนันทะไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน”

พวกชาวบ้านเรียนว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย ของเคี้ยวนี้มอบให้พระคุณเจ้าอุปนันทะเป็นผู้ถวายสงฆ์”

ภิกษุทั้งหลายนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น พวกเธอจงรับประเคนแล้วเก็บไว้จนกว่าอุปนันทะจะกลับมา”

ฝ่ายท่านพระอุปนันทศากยบุตรคิดว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการเที่ยวสัญจรไปในตระกูลทั้งหลายก่อนเวลาฉันภัตตาหาร” จึงเข้าไปเยี่ยมเยียนตระกูลทั้งหลายภายหลังเวลาฉันภัตตาหาร กลับออกมาเวลาบ่าย ของฉันถูกส่งคืน

บรรดาภิกษุผู้มีกณ้อย ฯลฯ พวกกันตาคาฬิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่งท่านพระอุปนันทศากยบุตรจึงเที่ยวสัญจรไปในตระกูลทั้งหลายภายหลังเวลาภัตตาหารเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิต่านพระอุปนันทศากยบุตรโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า “อุปนันทะ ทราบว่า เธอเที่ยวสัญจรไปในตระกูลทั้งหลายภายหลังเวลาฉันภัตตาหาร จริงหรือ” ท่านพระอุปนันทศากยบุตรทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษ โง่งเธอจึงเที่ยวสัญจรไปในตระกูลทั้งหลายภายหลังเวลาฉันภัตตาหารเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๖.จาริตตสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

พระอนุบัญญัติ

**อนึ่ง ภิกษุใดรับนิมนต์ไว้แล้ว มีภัตตาหารอยู่แล้ว เทียบสัจจรไปใน
ตระกูลทั้งหลายก่อนเวลาฉันภัตตาหาร หรือหลังเวลาฉันภัตตาหาร ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์**

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

ทรงอนุญาตให้เข้าตระกูลได้ในสมัยที่ถวายจีวร

[๒๙๖] สมัยนั้น พวกภิกษุมีความยำเกรงอยู่จึงไม่เข้าไปหาตระกูลทั้งหลาย
ในสมัยที่ถวายจีวรจึงได้จีวรเพียงเล็กน้อย ภิกษุทั้งหลายนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระ
ผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมมีกถาเพราะเรื่อง
นี้เป็นต้นเหตุแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เข้าไปหา
ตระกูลทั้งหลายได้ในสมัยที่ถวายจีวร” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้
ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

**อนึ่ง ภิกษุใดรับนิมนต์ไว้แล้ว มีภัตตาหารอยู่แล้ว เทียบสัจจรไปใน
ตระกูลทั้งหลายก่อนเวลาฉันภัตตาหาร หรือหลังเวลาฉันภัตตาหาร นอกสมัย
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ สมัยในข้อนั้น คือ สมัยที่ถวายจีวร นี่เป็นสมัยในข้อนั้น**

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

ทรงอนุญาตให้เข้าตระกูลได้ในสมัยที่ทำจีวร

[๒๙๗] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายตัดเย็บจีวรอยู่ต้องการเข็มบ้าง ด้ายบ้าง
มีดบ้าง แต่มีความยำเกรงอยู่จึงไม่เข้าไปหาตระกูลทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายได้นำเรื่อง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๖.จาริตตสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

นี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดง
ธรรมมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตให้เข้าไปหาตระกูลทั้งหลายได้ในสมัยที่ทำจีวร” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลาย
ยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

**อนึ่ง ภิกษุใดรับนิมนต์ไว้แล้ว มีภัตตาหารอยู่แล้ว เทียบสัญญาไปใน
ตระกูลทั้งหลายก่อนเวลาฉันภัตตาหาร หรือหลังเวลาฉันภัตตาหาร นอกสมัย
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ สมัยในข้อนั้น คือ สมัยที่ถวายจีวร สมัยที่ทำจีวร นี่เป็น
สมัยในข้อนั้น**

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

ทรงอนุญาตให้บอกลาก่อนเข้าตระกูล

[๒๙๘] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายเป็นไข้ต้องการเภสัช แต่มีความยาเกรง
อยู่จึงไม่เข้าไปหาตระกูลทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มี
พระภาคให้ทรงทราบ ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมมีกถาเพราะเรื่อง
นี้เป็นต้นเหตุแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้บอกลา
ภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าไปในตระกูลทั้งหลายได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขา
บทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

**อนึ่ง ภิกษุใดรับนิมนต์ไว้แล้ว มีภัตตาหารอยู่แล้ว ไม่บอกลาภิกษุที่มีอยู่
เทียบสัญญาไปในตระกูลทั้งหลายก่อนเวลาฉันภัตตาหาร หรือหลังเวลาฉัน
ภัตตาหาร นอกสมัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์ สมัยในข้อนั้น คือ สมัยที่ถวายจีวร
สมัยที่ทำจีวร นี่เป็นสมัยในข้อนั้น**

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๕.อเจลกวรรค ๖.จาริตตสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สิกขาบทวิภังค์

[๓๐๐] คำว่า **อนึ่ง...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
อนึ่ง...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาค
ทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า **รับนิมนต์ไว้แล้ว** คือ ภิกษุรับนิมนต์ฉันโภชนะ ๕ อย่าง อย่างใด
อย่างหนึ่ง

ที่ชื่อว่า **มีภัตตาหารอยู่แล้ว** คือ ภิกษุมีอาหารที่รับนิมนต์ไว้

ที่ชื่อว่า **ภิกษุมีอยู่** คือ ภิกษุที่อาจบอกลาก่อนเข้าบ้านได้

ที่ชื่อว่า **ภิกษุไม่มีอยู่** คือ ภิกษุที่ไม่อาจบอกลาก่อนเข้าบ้านได้

ที่ชื่อว่า **ก่อนเวลาฉันภัตตาหาร** คือ ภิกษุยังไม่ได้ฉันภัตตาหารที่รับนิมนต์ไว้

ที่ชื่อว่า **หลังเวลาฉันภัตตาหาร** คือ ภิกษุฉันภัตตาหารที่รับนิมนต์ไว้ โดย
ที่สุดฉันด้วยไขปลายหญ้าคาตะ

ที่ชื่อว่า **ตระกูล** หมายถึง ตระกูล ๔ ได้แก่ ตระกูลกษัตริย์ ตระกูลพราหมณ์
ตระกูลแพศย์ และตระกูลศูทร

คำว่า **เที่ยวสัญจรไปในตระกูลทั้งหลาย** ความว่า ภิกษุก้าวเข้าอุปจารเรือน
ของผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ ก้าวเท้าที่ ๑ ล้วงธรณีประตู ต้องอาบัติทุกกฏ ก้าวเท้า
ที่ ๒ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คำว่า **นอกสมัย** คือ ยกเว้นสมัย

ที่ชื่อว่า **สมัยที่ถวายจีวร** คือ เมื่อยังไม่ได้กรานกฐิน กำหนดเอาเดือนท้าย
แห่งฤดูฝน เมื่อกรานกฐินแล้ว มีกำหนดเวลา ๕ เดือน

ที่ชื่อว่า **สมัยที่ทำจีวร** คือ เมื่อภิกษูกำลังทำจีวร

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๕.อเจลกวรรค ๖.จาริตตสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๓๐๑] รับนิมนต์ไว้แล้ว ภิกษุสำคัญว่ารับนิมนต์ไว้แล้ว ไม่บอกลาภิกษุที่มีอยู่ เทียวสัญญาจรไปในตระกูลทั้งหลายก่อนเวลาฉันภัตตาหารหรือหลังเวลาฉันภัตตาหาร นอกสมัย ต้องอาบัติปาจิตติย

รับนิมนต์ไว้แล้ว ภิกษุไม่แน่ใจ ไม่บอกลาภิกษุที่มีอยู่ เทียวสัญญาจรไปในตระกูลทั้งหลายก่อนเวลาฉันภัตตาหารหรือหลังเวลาฉันภัตตาหาร นอกสมัย ต้องอาบัติปาจิตติย

รับนิมนต์ไว้แล้ว ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้รับนิมนต์ไว้ ไม่บอกลาภิกษุที่มีอยู่ เทียวสัญญาจรไปในตระกูลทั้งหลายก่อนเวลาฉันภัตตาหารหรือหลังเวลาฉันภัตตาหาร นอกสมัย ต้องอาบัติปาจิตติย

ทุกทุกกฏ

ไม่ได้รับนิมนต์ไว้ ภิกษุสำคัญว่ารับนิมนต์ไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ได้รับนิมนต์ไว้ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ได้รับนิมนต์ไว้ ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้รับนิมนต์ไว้ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๓๐๒] ๑. ภิกษุฉันในสมัย

๒. ภิกษุบอกลาภิกษุที่มีอยู่แล้วจึงเข้าไป

๓. ภิกษุไม่บอกลาภิกษุที่ไม่มีอยู่เข้าไป

๔. ภิกษุเดินไปตามทางที่ผ่านเรือนผู้อื่น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๖.จาริตตสิกขาบท อนาปัตติวาร

๕. ภิกษุเดินไปตามทางที่ผ่านใกล้เรือน
๖. ภิกษุไปอารามอื่น
๗. ภิกษุไปสำนักภิกษุณี
๘. ภิกษุไปสำนักเดียรถีย์
๙. ภิกษุไปโรงฉน์
๑๐. ภิกษุไปเรือนที่เขานิมนต์
๑๑. ภิกษุไปในคราวมีเหตุขัดข้อง
๑๒. ภิกษุวิกลจริต
๑๓. ภิกษุดันบัญญัติ

จาริตตสิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๗.มหานามสิกขาบท นิตานวัตถุ

๕. อเจลกวรรค

๗. มหานามสิกขาบท

ว่าด้วยพระเจ้ามหานามศากยะ

เรื่องพระเจ้ามหานามศากยะ

[๓๐๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ครั้งนั้น พระเจ้ามหานามศากยะมีเกสัชเหลือเฟือ ลำดับนั้น พระเจ้ามหานามศากยะจึงได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้ว ได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระเจ้ามหานามศากยะผู้นั้น ณ ที่สมควรแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า "หม่อมฉันประสงค์จะปวารณาสงฆ์ด้วยเกสัชตลอด ๔ เดือน พระพุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "สาธุ สาธุ มหานามะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงปวารณาสงฆ์ด้วยเกสัชตลอด ๔ เดือนเถิด"

พวกภิกษุมีความยำเกรงอยู่จึงไม่รับปวารณา ภิกษุทั้งหลายได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถา เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า "ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ยินดีการปวารณาด้วยปัจจัยตลอด ๔ เดือน"

[๓๐๔] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายออกปากขอเกสัชกะพระเจ้ามหานามศากยะเพียงเล็กน้อย เกสัชของพระเจ้ามหานามศากยะก็ยังมีเหลือเฟืออยู่เหมือนเดิม

แม้ครั้งที่ ๒ พระเจ้ามหานามศากยะก็ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระเจ้ามหานามศากยะผู้นั้น ณ ที่สมควรแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า "หม่อมฉันประสงค์จะปวารณาสงฆ์ด้วยเกสัชต่อไปอีก ๔ เดือน พระพุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "สาธุ สาธุ มหานามะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงปวารณาสงฆ์ด้วยเกสัชต่อไปอีก ๔ เดือนเถิด"

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
 ๕.อเจลกวรรค ๗.มหานามสิกขาบท นิทานวัตถุ

พวกภิกษุมีความย่าเกรงอยู่จึงไม่รับปวารณา ภิกษุทั้งหลายนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถา เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ยินดีการปวารณาต่อไปอีก”

[๓๐๕] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายออกปากขอเกสัชกะพระเจ้ามหานามศากยะ เพียงเล็กน้อย เกสัชของพระเจ้ามหานามศากยะก็ยังมีเหลือเฟืออยู่เหมือนเดิม

แม้ครั้งที่ ๓ พระเจ้ามหานามศากยะก็ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้ถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระเจ้ามหานามศากยะผู้หนึ่ง ณ ที่สมควรแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “หม่อมฉันประสงค์จะปวารณาสงฆ์ด้วยเกสัชตลอดชีวิต พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สาธุ สาธุ มหานามะ ถ้าเช่นนั้นเธอจงปวารณาสงฆ์ด้วยเกสัชตลอดชีวิตเถิด”

พวกภิกษุมีความย่าเกรงอยู่จึงไม่รับปวารณา ภิกษุทั้งหลายนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถา เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ยินดีการปวารณาเป็นนิตย์”

สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์นั่งไม่เรียบร้อย ห่มไม่เรียบร้อย อากัปกริยาไม่เรียบร้อย พระเจ้ามหานามศากยะจึงว่ากล่าวว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย ทำไมพวกท่านจึงนั่งไม่เรียบร้อย ห่มไม่เรียบร้อย อากัปกริยาไม่เรียบร้อยเล่า ธรรมเนียมบรรพชิตต้องนั่งให้เรียบร้อย ห่มให้เรียบร้อย และมีอากัปกริยาเรียบร้อย มิใช่หรือ”

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แค้นเคืองพระเจ้ามหานามศากยะ ที่นั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้ปรึกษากันว่า “พวกเราจะทำให้พระเจ้ามหานามศากยะได้รับความเก้อเขินด้วยวิธีไหน” จึงปรึกษากันว่า “ท่านทั้งหลาย พระเจ้ามหานามศากยะปวารณาสงฆ์ด้วยเกสัช พวกเราจะไปออกปากขอเนยใสแก่พระเจ้ามหานามศากยะ” ลำดับนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้เข้าไปหาพระเจ้ามหานามศากยะถึงพระตำหนัก ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับพระเจ้ามหานามศากยะดังนี้ว่า “โยม พวกอาตมาต้องการเนยใส ๑ ทะนาน”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๕.อเจลกวรรค ๗.มหานามสิกขาบท นิตานวัตถุ

พระเจ้ามหานามศากยะรับสั่งว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย วันนี้พระคุณเจ้าโปรด
รอก่อน พวกคณงานกำลังไปที่คอกเพื่อจะนำเนยใสมา พวกเขาจะนำมาให้ทันเวลา”

แม้ในครั้งที่ ๒ ฯลฯ

แม้ในครั้งที่ ๓ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ก็ได้กล่าวกับพระเจ้ามหานามศากยะดังนี้ว่า
“โยม พวกอาตมาต้องการเนยใส ๑ ทะนาน”

พระเจ้ามหานามศากยะรับสั่งว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย วันนี้พระคุณเจ้าโปรด
รอก่อน พวกคณงานกำลังไปที่คอกเพื่อจะนำเนยใสมา พวกเขาจะนำมาให้ทันเวลา”

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์กล่าวว่า “โยม ท่านไม่ต้องการถวายแล้วปวารณาจะมี
ประโยชน์อะไร ปวารณาแล้วไม่ถวาย”

ครั้งนั้น พระเจ้ามหานามศากยะได้ดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พระ
คุณเจ้าทั้งหลาย ใจนเมื่อข้าพเจ้าขอร้องว่า พระคุณเจ้าทั้งหลาย วันนี้พระคุณเจ้า
โปรดรอก่อน จึงรอไม่ได้เล่า”

พวกภิกษุได้ยินพระเจ้ามหานามศากยะดำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดา
ภิกษุผู้มีกณน้อย ฯลฯพากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พระเจ้ามหานามศากยะ
ขอร้องพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า พระคุณเจ้าทั้งหลาย วันนี้พระคุณเจ้าโปรดรอก่อน
‘ใจนจึงรอไม่ได้เล่า’ ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ
แล้วได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
สอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พระเจ้ามหานามะขอร้อง
พวกเธอว่า ‘พระคุณเจ้าทั้งหลาย วันนี้ พระคุณเจ้าโปรดรอก่อน’ แล้วรอไม่ได้ จริง
หรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า
ทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย ใจนพวกเธอเมื่อพระเจ้ามหานามศากยะ
ขอร้องว่า พระคุณเจ้าทั้งหลาย วันนี้พระคุณเจ้าโปรดรอก่อน ก็รอไม่ได้เล่า โมฆบุรุษ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๗.มหานามสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่
เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบท
นี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๓๐๖] ภิกษุไม่เป็นไข้ พึงยินดีการปวารณาด้วยปัจจัยเพียง ๔ เดือน
เว้นไว้แต่ปวารณาอีก เว้นไว้แต่ปวารณาเป็นนิตย์ ถ้ายินดีเกินกว่ากำหนดนั้น
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระเจ้ามahanamasakya จม

สิกขาบทวิภังค์

[๓๐๗] คำว่า ภิกษุไม่เป็นไข้พึงยินดีการปวารณาด้วยปัจจัยเพียง ๔
เดือน ความว่า พึงยินดีการปวารณาเพียงคิลานปัจจัย

แม้เขาปวารณาอีก พึงยินดีว่า เราจะออกปากขอในเวลาที่เราเจ็บไข้

แม้เขาปวารณาไว้เป็นนิตย์ พึงยินดีว่า เราจะออกปากขอในเวลาที่เราเจ็บไข้

คำว่า ถ้ายินดีเกินกว่ากำหนดนั้น ความว่า การปวารณากำหนดเภสัชไม่
กำหนดราตรีกัมมี การปวารณากำหนดราตรีไม่กำหนดเภสัชกัมมี การปวารณากำหนด
ทั้งเภสัชทั้งราตรีกัมมี การปวารณาไม่กำหนดเภสัชไม่กำหนดราตรีกัมมี

ที่ชื่อว่า กำหนดเภสัช คือ เขากำหนดเภสัชไว้ว่า ข้าพเจ้าปวารณาด้วยเภสัช
เพียงเท่านั้น

ที่ชื่อว่า กำหนดราตรี คือ เขากำหนดราตรีไว้ว่า ข้าพเจ้าปวารณาในราตรี
เพียงเท่านั้น

ที่ชื่อว่า กำหนดทั้งเภสัชกำหนดทั้งราตรี คือ เขากำหนดเภสัชและกำหนด
ราตรีไว้ว่า ข้าพเจ้าปวารณาด้วยเภสัชเท่านั้นในราตรีเพียงเท่านั้น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๕.อเจลกวรรค ๗.มหานามสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า ไม่กำหนดเกสัชและไม่กำหนดราตรี คือ เขาไม่ได้กำหนดเกสัช
 และไม่ได้กำหนดราตรีไว้

บทภาษณีย์ ปาจิตติย

[๓๐๘] ในการกำหนดเกสัช ภิกษุออกปากขอเกสัชอื่นนอกจากเกสัชที่เขา
 ปวารณาไว้ ต้องอาบัติปาจิตติย

ในการกำหนดราตรี ภิกษุออกปากขอในราตรีอื่นนอกจากราตรีที่เขาปวารณา
 ไว้ ต้องอาบัติปาจิตติย

ในการกำหนดทั้งเกสัชและกำหนดราตรี ภิกษุออกปากขอเกสัชอื่นนอก
 จากเกสัชที่เขาปวารณาไว้ในราตรีอื่นนอกจากราตรีที่เขาปวารณาไว้ ต้องอาบัติ
 ปาจิตติย

ในการไม่กำหนดเกสัชไม่กำหนดราตรี ไม่ต้องอาบัติ

[๓๐๙] เมื่อไม่มีความจำเป็นด้วยเกสัช ภิกษุออกปากขอเกสัช ต้องอาบัติ
 ปาจิตติย

เมื่อมีความจำเป็นด้วยเกสัชอย่างหนึ่ง ภิกษุออกปากขอเกสัชอีกอย่างหนึ่ง ต้อง
 อาบัติปาจิตติย

เกินกว่ากำหนดนั้น ภิกษุสำคัญว่าเกินกว่ากำหนดนั้น ออกปากขอเกสัช ต้อง
 อาบัติปาจิตติย

เกินกว่ากำหนดนั้น ภิกษุไม่แน่ใจ ออกปากขอเกสัช ต้องอาบัติปาจิตติย

เกินกว่ากำหนดนั้น ภิกษุสำคัญว่าไม่เกินกว่ากำหนดนั้น ออกปากขอเกสัช
 ต้องอาบัติปาจิตติย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๕.อเจลจวรรค ๗.มหานามสิกขาบท อนาปัตติวาร

ทุกทุกกฏ

ไม่เกินกว่ากำหนดนั้น ภิกษุสำคัญว่าเกินกว่ากำหนดนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ
ไม่เกินกว่ากำหนดนั้น ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
ไม่เกินกว่ากำหนดนั้น ภิกษุสำคัญว่าไม่เกินกว่ากำหนดนั้น ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๓๑๐] ๑. ภิกษุออกปากขอเกสัชตามที่เขาปวารณาไว้
๒. ภิกษุออกปากขอเกสัชในราตรีตามที่เขาปวารณาไว้
๓. ภิกษุออกปากขอเกสัชว่า ท่านปวารณาพวกอาตมาด้วยเกสัช
เหล่านี้และพวกอาตมาก็ต้องการเกสัชนี้และนี้
๔. ภิกษุออกปากขอเกสัชว่า ราตรีที่ท่านปวารณาผ่านไปแล้ว แต่
เรายังต้องการเกสัช
๕. ภิกษุออกปากขอเกสัชจากญาติ
๖. ภิกษุออกปากขอเกสัชจากคนปวารณา
๗. ภิกษุออกปากขอเกสัชเพื่อภิกษุอื่น
๘. ภิกษุออกปากขอเกสัชที่จ่ายมาด้วยทรัพย์ของตน
๙. ภิกษุวิกลจริต
๑๐. ภิกษุต้นบัญญัติ

มหานามสิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๘.อุยยุตตเสนาสิกขาบท นิตานวัตถุ

๕. อเจลกวรรค

๘. อุยยุตตเสนาสิกขาบท

ว่าด้วยกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๓๑๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงยกกองทัพออกรบ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ก็ออกไปเพื่อชมกองทัพที่กำลังเคลื่อนขบวนออกรบ พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทอดพระเนตรเห็นพวกภิกษุฉัพพัคคีย์กำลังเดินมาแต่ไกล ครั้นทอดพระเนตรเห็นแล้วจึงรับสั่งให้นมิตมา แล้วตรัสถามดังนี้ว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย พวกท่านมาทำไมกัน”

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ถวายพระพรว่า “พวกอาตมาต้องการจะมาเยี่ยมมหาบพิตร”

พระเจ้าปเสนทิโกศลรับสั่งว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลาย ไม่มีประโยชน์ใดเลยที่ท่านมาเยี่ยมโยมผู้เฒ่าในการรบ พวกท่านควรไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคมิใช่หรือ”

พวกพลรบต่าหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงมาดูกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบเล่า ไม่ใช่เป็นลาภของพวกเรา พวกเราได้ไม่ดี ที่พวกเราอยู่ในกองทัพก็เพราะการครองชีพ เพราะต้องเลี้ยงดูบุตรภรรยา”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกพลรบต่าหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงพากันต่าหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จะไปดูกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายต่าหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอไปดูกองทัพ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๕.อเจลกวรรค ๘.อุยยุตตเสนาสิกขาบท พระบัญญัติ

เคลื่อนขบวนออกรบ จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า”
พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงไปดู
กองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบแล้ว โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคน
ที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ”
แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ก็ ภิกษุใดไปดูกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๓๑๒] สมัยนั้น ลุงของภิกษุรูปหนึ่งป่วยอยู่ในกองทัพ เขาส่งข่าวไปถึงภิกษุนั้นว่า “ลุงกำลังป่วยอยู่ในกองทัพ นิมนต์ท่านมา ลงปรารภนาให้ท่านมาเยี่ยม”
ภิกษุนั้นได้มีความคิดดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิกขาบทว่า ภิกษุไม่
พึงไปดูกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบ นี่ลุงของเราป่วยอยู่ในกองทัพ เราจะพึง
ปฏิบัติอย่างไรดีเล่า ภิกษุทั้งหลายนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรง
ทราบ

ทรงอนุญาตให้ไปในกองทัพได้เมื่อมีเหตุผลที่สมควร

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่ง
กับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ไปในกองทัพได้เมื่อมีเหตุผลเช่น
นั้น” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๘.อุยยุตตเสนาสิกขาบท บทภาษณีย์

พระอนุบัญญัติ

[๓๓๓] อนึ่ง ภิกษุใดไปดูกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบ นอกจากมีเหตุผล
ที่สมควร ต้องอาบัติปาจิตติย์

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๓๔] คำว่า อนึ่ง...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
อนึ่ง...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า เคลื่อนขบวนออกรบ ได้แก่ กองทัพที่เคลื่อนออกจากหมู่บ้านแล้ว
ตั้งค่ายพักแรมหรือเคลื่อนขบวนต่อไป

ที่ชื่อว่า กองทัพ ได้แก่ กองทัพช้าง กองทัพม้า กองทัพรถ กองทัพลเดินเท้า

ช้าง ๑ เชือก มีทหารประจำอยู่ ๑๒ นาย ม้า ๑ ตัว มีทหารประจำอยู่ ๓
นาย รถ ๑ คัน มีทหารประจำอยู่ ๔ นาย พลเดินเท้ามีทหารแมนธนู ๔ นาย
ภิกษุไปเพื่อจะดูกองทัพนั่น ต้องอาบัติทุกกฏ ยินดูในระยะที่พอมองเห็น ต้องอาบัติ
ปาจิตติย์ พันวิสัยที่จะเห็น แต่พยายามดูจนเห็น ต้องอาบัติปาจิตติย์

คำว่า นอกจากมีเหตุผลที่สมควร คือ ยกเว้นเมื่อมีเหตุผลที่สมควร

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย์

[๓๓๕] กองทัพเคลื่อนขบวนออกรบ ภิกษุสำคัญว่าเคลื่อนขบวนออกรบ ไป
เพื่อจะดู นอกจากมีเหตุผลที่สมควร ต้องอาบัติปาจิตติย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๕.อเจลวรรค ๘.อุยยุตตเสนาสิกขาบท อนาปัตติวาร

กองทัพเคลื่อนขบวนออกรบ ภิกษุไม่แน่ใจ ไปเพื่อจะดู นอกจากมีเหตุผลที่สมควร ต้องอาบัติปาจิตติย

กองทัพเคลื่อนขบวนออกรบ ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้เคลื่อนขบวนออกรบ ไปเพื่อจะดู นอกจากมีเหตุผลที่สมควร ต้องอาบัติปาจิตติย

ทุกกฏ

ภิกษุไปเพื่อจะดูกองทัพแต่ละกอง ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุยืนดูในระยะที่พอมองเห็น ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุอยู่พนวิสัยที่จะเห็น แต่พยายามดูจนเห็น ต้องอาบัติทุกกฏ

กองทัพยังไม่ได้เคลื่อนขบวนออกรบ ภิกษุสำคัญว่าเคลื่อนขบวนออกรบ ต้องอาบัติทุกกฏ

กองทัพยังไม่ได้เคลื่อนขบวนออกรบ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

กองทัพยังไม่ได้เคลื่อนขบวนออกรบ ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้เคลื่อนขบวนออกรบ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๓๑๖] ๑. ภิกษุยืนดูอยู่ในอาราม

๒. ภิกษุดูกองทัพที่ยกผ่านมายังที่ที่ภิกษุยืน ที่ภิกษุนั่ง หรือที่ภิกษุนอน

๓. ภิกษุเดินสวนทางไปเห็น

๔. ภิกษุดูเมื่อมีเหตุผลที่สมควร

๕. ภิกษุดูเมื่อคราวมีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

อุยยุตตเสนาสิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๙.เสนาวาสสิกขาบท นิตานวัตถุ

๕. อเจลกวรรค

๙. สেনาวาสสิกขาบท ว่าด้วยการพักอยู่ในกองทัพน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๓๑๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์มีธุระต้องเดินผ่านกองทัพ ได้พักแรมอยู่ในกองทัพนเกิน ๓ ค่ำ พวกพลรบตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่พวกสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงพักแรมอยู่ในกองทัพนเกิน ๓ ค่ำแล้ว ไม่ใช่เป็นลาภของพวกเขา พวกเราทำได้ไม่ดี ที่พวกเรามาพักแรมอยู่ในกองทัพนก็เพราะการครองชีพ เพราะต้องเลี้ยงดูบุตรภรรยา” ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกพลรบเหล่านั้นตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มีก่น้อย ฯลฯ พวกกันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงพักแรมอยู่ในกองทัพนเกิน ๓ ราตรีแล้ว” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอพักแรมอยู่ในกองทัพนเกิน ๓ ค่ำ จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โง่พวกเธอจึงพักแรมอยู่ในกองทัพนเกิน ๓ ราตรีแล้ว โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๙.เสนาวาสสิกขาบท บทภาษณีย์

พระบัญญัติ

[๓๑๘] ก็ เมื่อภิกษุมีเหตุผลจำเป็นต้องไปในกองทัฬ ภิกษุนั้นพึงพักแรม
อยู่ในกองทัฬได้เพียง ๒-๓ ค่ำ ถ้าพักแรมอยู่เกินกำหนดนั้น ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๑๙] คำว่า ก็ เมื่อภิกษุมีเหตุผลจำเป็นต้องไปในกองทัฬ คือ มีเหตุผล
จำเป็น มีธุระจำเป็น

คำว่า ภิกษุนั้นพึงพักแรมอยู่ในกองทัฬได้เพียง ๒-๓ ค่ำ คือ ภิกษุอยู่ได้
๒ - ๓ ค่ำ

คำว่า ถ้าพักแรมอยู่เกินกำหนดนั้น ความว่า เมื่อดวงอาทิตย์อัสดงในวันที่ ๔
ภิกษุยังพักแรมอยู่ในกองทัฬ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๓๒๐] เกิน ๓ ค่ำ ภิกษุสำคัญว่าเกิน พักอยู่ในกองทัฬ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
เกิน ๓ ค่ำ ภิกษุไม่แน่ใจ พักอยู่ในกองทัฬ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
เกิน ๓ ค่ำ ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า พักอยู่ในกองทัฬ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกทุกกฏ

หย่อนกว่า ๓ ค่ำ ภิกษุสำคัญว่าเกิน ต้องอาบัติทุกกฏ
หย่อนกว่า ๓ ค่ำ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
หย่อนกว่า ๓ ค่ำ ภิกษุสำคัญว่ายังไม่เกิน ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๙.เสนาवासสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๓๒๑] ๑. ภิกษุพักอยู่ ๒-๓ คืน

๒. ภิกษุพักอยู่หย่อนกว่า ๒-๓ คืน

๓. ภิกษุพักอยู่ ๒ คืน แต่ออกไปก่อนอรุณของวันที่ ๓ แล้วกลับมาอยู่อีก

๔. ภิกษุเจ็บไข้พักอยู่

๕. ภิกษุอยู่ด้วยฐานะของผู้เป็นไข้

๖. ภิกษุอยู่ในกองทัพที่ถูกข้าศึกล้อม

๗. ภิกษุถูกใครคนใดคนหนึ่งรบกวน

๘. ภิกษุพักอยู่ในคราวมีเหตุขัดข้อง

๙. ภิกษุวิกลจริต

๑๐. ภิกษุต้นบัญญัติ

เสนาवासสิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๕.อเจลกวรรค ๑๐.อุยโยธิกสิกขาบท นิตานวัตถุ

๕. อเจลกวรรค

๑๐. อุยโยธิกสิกขาบท

ว่าด้วยการไปดูสนามรบ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๓๒๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์พักแรมอยู่ในกองทัพ ๒-๓ คืบ ไปที่สนามรบบ้าง ที่พักพลบ้าง ที่จัดขบวนทัพบ้าง ไปดูกองทัพที่จัดเป็นขบวนแล้วบ้าง ภิกษุฉัพพัคคีย์รูปหนึ่งไปที่สนามรบ ถูกยิงด้วยลูกศร

พวกชาวบ้านพากันเยาะเย้ยว่า “เป็นอย่างไรพระคุณเจ้า ท่านรบสนุกไหม ท่านชนะได้ก็แด่ม”

ภิกษุนั้นถูกเยาะเย้ยจนก่อเหิน

พวกพลรบตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงเที่ยวดูสนามรบเล่า ไม่ใช่เป็นลาภของพวกเรา พวกเราได้ไม่ได้ ที่พวกเรามาสสนามรบก็เพราะการครองชีพ เพราะต้องเลี้ยงดูบุตรภรรยา”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกพลรบตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงไปเที่ยวดูสนามรบเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอไปเที่ยวดูสนามรบ จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงเที่ยวไปดูสนามรบเล่า

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๕.อเจลกวรรค ๑๐.อุยโยธิกสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๓๒๓] ถ้าภิกษุพักอยู่ในกองทัพ ๒-๓ คัน เทียวไปในสนามรบก็ดี ที่พักพลก็ดี ที่จัดขบวนทัพก็ดี ไปดูกองทัพที่จัดเป็นขบวนแล้วก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๒๔] คำว่า ถ้าภิกษุพักอยู่ในกองทัพ ๒-๓ คัน คือ ภิกษุพักแรมอยู่ ๒-๓ คัน

ที่ชื่อว่า สนามรบ ได้แก่ สถานที่รบซึ่งปรากฏอยู่

ที่ชื่อว่า ที่พักพล ได้แก่ กองข้างประมาณเท่านี้ กองม้าประมาณเท่านี้ กองรถประมาณเท่านี้ กองพลเดินเท้าประมาณเท่านี้

ที่ชื่อว่า ที่จัดขบวนทัพ ได้แก่ กองข้างจงอยู่ทางนี้ กองม้าจงอยู่ทางนี้ กองรถจงอยู่ทางนี้ กองพลเดินเท้าจงอยู่ทางนี้

ที่ชื่อว่า กองทัพ ได้แก่ กองทัพข้าง กองทัพม้า กองทัพรถ กองทัพพลเดินเท้า

กองทัพข้างมีข้าง ๓ เชือกเป็นอย่างน้อย กองทัพม้าม้ามีม้า ๓ ตัวเป็นอย่างน้อย กองทัพรถมีรถ ๓ คันเป็นอย่างน้อย กองทัพพลเดินเท้ามีทหารถือธนู ๔ นายเป็นอย่างน้อย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๕.อเจลการรค ๑๐.อุยโยธิกสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

ภิกษุไปเพื่อจะดู ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุยืนดูในระยะที่พอมองเห็น ต้องอาบัติปาจิตตีย์
พันวิสัยจะเห็น แต่ภิกษุยังมองดูอีก ต้องอาบัติปาจิตตีย์
ภิกษุไปเพื่อจะดูกองทัพแต่ละกอง ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุยืนดูในระยะที่พอมองเห็น ต้องอาบัติทุกกฏ
พันวิสัยที่จะเห็น แต่ภิกษุยังมองดูอีก ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๓๒๕] ๑. ภิกษุยืนดูอยู่ในอาราม

๒. ภิกษุดูการรบพุ่งที่ผ่านมายังที่ที่ภิกษุยืน ที่ภิกษุนั่ง หรือที่ภิกษุนอน

๓. ภิกษุเดินสวนทางไปพบ

๔. ภิกษุมีธุระเดินไปพบ

๕. ภิกษุดูในคราวมีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

อุยโยธิกสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

อเจลการรคที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
 ๕.อเจลกวรรค รวมสิกขาบทที่มีในอเจลกวรรค

รวมสิกขาบทที่มีในอเจลกวรรค

อเจลกวรรคมี ๑๐ สิกขาบท คือ

๑. อเจลสิกขาบท	ว่าด้วยนักบวชเปลือย
๒. อุยโยชนสิกขาบท	ว่าด้วยการส่งกลับ
๓. สโภชนสิกขาบท	ว่าด้วยการเข้าไปแทรกแซงในที่ที่มีคน ๒ คน
๔. รโหปฏิจฉนสิกขาบท	ว่าด้วยการนั่งในที่ลับมีสิ่งกำบัง
๕. รโหนิสัชชสิกขาบท	ว่าด้วยการนั่งในที่ลับ
๖. จาริตตสิกขาบท	ว่าด้วยการเที่ยวสัญจรไป
๗. มหานามสิกขาบท	ว่าด้วยพระเจ้ามหานามศากยะ
๘. อุยยุตตเสนาสิกขาบท	ว่าด้วยกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบ
๙. เสนาวาสสิกขาบท	ว่าด้วยการพักอยู่ในกองทัพ
๑๐. อุยโยธิกสิกขาบท	ว่าด้วยการไปดูสนามรบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๑.สุราปานสิกขาบท นินทานัตถุ

๖. สุราปานวรรค

หมวดว่าด้วยการดื่มสุรา

๑. สุราปานสิกขาบท

ว่าด้วยการดื่มสุราและเมรัย

เรื่องพระสาครตะ

[๓๒๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าเสด็จจาริกอยู่ในแคว้นเจตีย์ เสด็จไปทางหมู่บ้านภัททวดี พวกคนเลี้ยงโค พวกคนเลี้ยงปศุสัตว์ พวกชาวนา พวกคนเดินทางได้เห็นพระผู้มีพระภาคทรงดำเนินมาแต่ไกล ครั้นเห็นแล้ว จึงได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “พระองค์ผู้เจริญ พระองค์อย่าเสด็จไปที่ทำอัมพตติละเลย นาคมีฤทธิ์ มีพิษที่เขี้ยว^๑ มีพิษกล้ำ อาศัยอยู่ที่อาศรมของขฤลิ ที่ทำอัมพตติละเลย นาคนั้นอย่าทำร้ายพระผู้มีพระภาคเลย พระพุทธเจ้าข้า”

เมื่อพวกเขากราบทูลเช่นนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงนิ่ง แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ แม้ครั้งที่ ๓ พวกคนเลี้ยงโค พวกคนเลี้ยงปศุสัตว์ พวกชาวนา พวกคนเดินทางก็ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “พระองค์ผู้เจริญ พระองค์อย่าเสด็จไปที่ทำอัมพตติละเลย นาคมีฤทธิ์ มีพิษที่เขี้ยว อาศัยอยู่ที่อาศรมของขฤลิ ที่ทำอัมพตติละเลย นาคนั้นอย่าทำร้ายพระผู้มีพระภาคเลย”

แม้ครั้งที่ ๓ พระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงนิ่ง

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปโดยลำดับจนถึงหมู่บ้านภัททวดี ประทับอยู่ ณ หมู่บ้านภัททวดีนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ **อาสิวิโส มีพิษที่เขี้ยว** หรือมีพิษแล่นเร็ว ท่านอธิบายไว้ดังนี้ อาสุ สึฬ เอตสฺส วิสฺ อาคฺจฺฉติติ **อาสิวิโส** พิษของนาคนั้นย่อมแล่นเร็ว คือด่วน ดังนี้ จึงชื่อว่าอาสิวิสะ มีพิษแล่นเร็ว (วิ.อ. ๑/๓๙/๒๓๐), **อาสิตี** ทาสฺวา วุจฺจติ, ตตฺถ สนฺนิหิตวิโสติ **อาสิวิโส** อีกอย่างหนึ่ง คำว่า อาสิ ท่านหมายถึงเขี้ยว ที่เขี้ยวนั้นมีพิษฝังอยู่ จึงชื่อว่าอาสิวิสะ มีพิษที่เขี้ยว (สารตถ.ฎีกา ๒/๓๙/๒๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๔๖๒ }

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๑.สุราปานสิกขาบท นิตานวัตถุ

ครั้งนั้น ท่านพระศาสดาเดินเข้าไปที่ท่าอัมพติดะจนถึงอาศรมของชฎิล ครั้นถึงแล้วได้เข้าไปในโรงบูชาไฟ ปูเครื่องลาดหญ้าแล้วจึงนั่งคุบลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า

พอนาคันเห็นท่านพระศาสดาเข้ามาแล้ว ก็เป็นทุกข์ เสียใจ จึงทำให้คว้น ดลบขึ้น

แม้ท่านพระศาสดาก็ทำให้คว้นดลบขึ้นบ้าง นาคันทนการลบหลู่ไม่ได้ จึงพนไฟสู้ แม้ท่านพระศาสดาก็เข้าเตโชกสิณพนไฟสู้บ้าง ที่นั่น ท่านพระศาสดา ครั้นปราบเดชของนาคันได้แล้ว จึงเดินไปทางหมู่บ้านภัททวดี

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ หมู่บ้านภัททวดีตามพระอริยาศัยแล้ว จึงเสด็จจาริกไปทางกรุงโกสัมพี พวกอุบาสกอุบาสิกาชาวกรุงโกสัมพีทราบข่าวว่า พระศาสดาต่อสู้กับนาคที่ท่าอัมพติดะ

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปโดยลำดับจนถึงกรุงโกสัมพี ที่นั่น พวกอุบาสกและอุบาสิกาชาวกรุงโกสัมพีพากันรับเสด็จพระผู้มีพระภาคแล้วเข้าไปหา ท่านพระศาสดา ไหว้แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร พวกอุบาสกอุบาสิกาชาวกรุงโกสัมพีผู้ ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับท่านพระศาสดาดังนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ สิ่งที่เราได้ยาก และเป็นที่ยอมรับของพระคุณท่านมีอะไรบ้าง พวกข้าพเจ้าจะจัดเตรียมอะไร ”

เมื่ออุบาสกอุบาสิกากล่าวอย่างนี้ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้กล่าวกับพวกอุบาสก อุบาสิกาชาวกรุงโกสัมพีดังนี้ว่า “มีอยู่ท่านทั้งหลาย หัวเชื้อสุราชื่อกาโปติกะ^๑หายาก เป็นที่ยอมรับของภิกษุทั้งหลาย พวกท่านจงจัดเตรียมหัวเชื้อสุราชื่อกาโปติกะนั้นไว้”

เชิงอรรถ :

^๑ กาโปติกาติ กโปตปาทสมวณฺเณรตโตภาสา. ปสนฺนาติ สุรามณฺหาสุเสตฺ อธิวจฺณํ แปลสรุปความได้ว่า

หัวเชื้อสุราที่มีสีแดงเหมือนเห่านกพิราบ (วิ.อ. ๒/๓๒๖/๔๐๔)

คำว่า ปสนฺน หัวเชื้อสุรา ในที่นี้มีได้หมายถึงน้ำใส แต่หมายถึงน้ำหัว (ดสฺสาเยวภิกฺขุ- ปกฺขิตฺตาย มณฺเฑ คหิเต เมื่อใส่หัวเชื้อในสุรานั้นแล้ว จนจับตัวเป็นฝ้า - วิ.อ. ๒/๓๒๘/๔๐๕) รसानํ สพฺพรसानํ อคฺคมฺหิ รเส มณฺหาสุทฺโท มัณฺหาศฺพทฺ หมายถึงน้ำที่สดยอดกว่าน้ำทั้งหมด (ดู อภิธา. และ อภิธา.ฐีกา คาทา ๔๖๗)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๔๖๓ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๑.สุราปานสิกขาบท นิทานวัตถุ

ครั้งนั้น พวกอุบาสกอุบาสิกาชาวกรุงโกสัมพีจัดเตรียมหัวเชื้อสุราชื้อกาโปติกะไว้ทุกครัวเรือน พอเห็นท่านพระศาสดะเดินบิณฑบาตจึงได้กล่าวกับท่านพระศาสดะดังนี้ว่า “พระคุณเจ้า ขอนิมนต์พระคุณเจ้าศาสดะดื่มหัวเชื้อสุราชื้อกาโปติกะเถิด พระคุณเจ้า ขอนิมนต์พระคุณเจ้าศาสดะดื่มหัวเชื้อสุราชื้อกาโปติกะเถิด”

ครั้นท่านพระศาสดะดื่มหัวเชื้อสุราชื้อกาโปติกะทุก ๆ ครัวเรือนแล้วออกจากเมืองได้ลั้มกลิ้งที่ประตูเมือง ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกมาพร้อมภิกษุหลายรูป ได้ทอดพระเนตรเห็นท่านพระศาสดะนอนกลิ้งอยู่ที่ประตูเมือง ครั้นเห็นแล้วจึงรับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงพาศาสดะไป”

ภิกษุทั้งหลายรับสนองพระพุทธดำรัสแล้ว ช่วยกันนำท่านพระศาสดะไปที่อาราม ให้นอนหันศีรษะไปทางพระผู้มีพระภาค แต่ท่านพระศาสดะพลิกกลับนอนหันเท้าไปทางพระผู้มีพระภาค

ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ก็ก่อนนี้ศาสดะเคยมีความเคารพยำเกรงตถาคตมิใช่หรือ”

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ศาสดะยังมีความเคารพยำเกรงตถาคตอยู่อีกหรือ”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่มีเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย สาคะต่อสู้กับนาคที่ท้าวอัมพตติละ มิใช่หรือ”

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “เป็นเช่นนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ศาสดะพอจะต่อสู้แม้กับงูน้ำได้ละหรือ”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “สู้ไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “น้ำที่ดื่มเข้าไปแล้วทำให้ความจำได้หมายรู้วิปริตไปนั้น ควรจะดื่มหรือ”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๖.สุราปานวรรค ๑.สุราปานสิกขาบท บทภาษณีย์

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่ควรดื่มเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย การกระทำของสาครตะนั้นไม่สมควร ไม่คล้อยตาม ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ในนสาครตะจึง ดื่มน้ำมาแล้ว ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้ เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๓๒๗] ภิกษุดองอาบัติปาจิตตีย์ เพราะดื่มสุราและเมรัย

เรื่องพระสาครตะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๒๘] ที่ชื่อว่า สุรา ได้แก่ สุราที่ทำจากแป้ง สุราที่ทำจากขนม สุราที่ทำ จากข้าวสุก สุราหมักแป้งเชื้อเหล้า สุราที่ผสมเครื่องปรุงหลายชนิด

ที่ชื่อว่า เมรัย ได้แก่ น้ำหมักดองดอกไม้ น้ำหมักดองผลไม้ น้ำหมักดอง น้ำผึ้ง น้ำหมักดองน้ำอ้อยยบ น้ำหมักดองที่ผสมเครื่องปรุงหลายชนิด

คำว่า ดื่ม คือ ภิกษุดื่ม โดยที่สุดแม่ดื่มด้วยปลายหญาคาตะ ต้องอาบัติ ปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

น้ำเมา ภิกษุสำคัญว่าเป็นน้ำเมา ดื่ม ต้องอาบัติปาจิตตีย์

น้ำเมา ภิกษุไม่แน่ใจ ดื่ม ต้องอาบัติปาจิตตีย์

น้ำเมา ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ น้ำเมา ดื่ม ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๑.สุราปานสิกขาบท อนาปัตติวาร

ทุกทุกกฏ

ไม่ใช่ น้ำเมา ภิกษุสำคัญว่าเป็น น้ำเมา ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่ น้ำเมา ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่ น้ำเมา ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ น้ำเมา ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๓๒๙] ๑. ภิกษุดื่มยาตองที่มีสี กลิ่น รส เหมือน น้ำเมา แต่ไม่ใช่ น้ำเมา

๒. ภิกษุดื่ม น้ำเมา เจือในแกง

๓. ภิกษุดื่ม น้ำเมา เจือในเนื้อ

๔. ภิกษุดื่ม น้ำเมา เจือในน้ำมัน

๕. ภิกษุดื่ม น้ำเมา เจือน้ำอ้อยดอง มะขามป้อม

๖. ภิกษุดื่ม ยาตอง อริกฺขะ^๑ ซึ่งไม่ใช่ น้ำเมา

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

สุราปานสิกขาบทที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ยาตอง อริกฺขะ นั้นดองด้วยน้ำมะขามป้อมเป็นต้น สี กลิ่น และรสคล้ายน้ำเมา แต่ไม่ใช่ น้ำเมา (วิ.อ.๒/๓๒๙/๔๐๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๔๖๖ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๖.สุราปานวรรค ๒.อังคลิปโตทกสิกขาบท นินทานวัตถุ

๖. สุราปานวรรค

๒. อังคลิปโตทกสิกขาบท

ว่าด้วยการใช้นิ้วมือจี้กันและกัน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๓๓๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ใช้นิ้วมือจี้ภิกษุรูปหนึ่งในกลุ่มภิกษุสัตตสวัคคีย์ให้หัวเราะ ภิกษุนั้นหัวเราะจนเหนื่อย หายใจไม่ทันถึงแกมรณภาพ

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตาคาฬิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงใช้นิ้วมือจี้ภิกษุให้หัวเราะเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอใช้นิ้วมือจี้ภิกษุให้หัวเราะ จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โง่ พวกเธอจึงใช้นิ้วมือจี้ภิกษุให้หัวเราะเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๓๓๑] ภิกษุต้องอาบัติปาจิตติย์ เพราะใช้นิ้วมือจี้

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๖.สุราปานวรรค ๒.อังกุลิปโตทกสิกขาบท บทภาษณีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๓๓๒] ที่ชื่อว่า **ใช้นิ้วมือจี** คือ ภิกษุจัดด้วยนิ้วมือ
 อุปสัมบันประสงคฺจะให้อุปสัมบันหัวเราะ ใ้กายจับต้องกาย ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ใช้นิ้วมือจีให้หัวเราะ ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ใช้นิ้วมือจีให้หัวเราะ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
 อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุอุปสัมบัน ใช้นิ้วมือจีให้หัวเราะ ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุใ้กายจับต้องของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ
 ภิกษุใช้ของเนื่องด้วยกายถูกต้องกาย ต้องอาบัติทุกกฏ
 ภิกษุใช้ของที่เนื่องด้วยกายถูกต้องของเนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ
 ภิกษุใช้ของโยนไปถูกต้องกาย ต้องอาบัติทุกกฏ
 ภิกษุใช้ของโยนไปถูกต้องของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ
 ภิกษุใช้ของโยนไปถูกต้องของที่โยนมา ต้องอาบัติทุกกฏ
 [๓๓๓] ภิกษุใ้กายจับต้องกายอนุอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ
 ภิกษุใ้กายจับต้องของเนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ
 ภิกษุใช้ของที่เนื่องด้วยกายถูกต้องกาย ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๒.อังคลิปโตทกสิกขาบท

อนาปัตติวาร

ภิกษุใช้ของที่เนื่องด้วยกายถูกต้องของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุใช้ของโยนไปถูกต้องกาย ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุใช้ของโยนไปถูกต้องของที่เนื่องด้วยกาย ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุใช้ของโยนไปถูกต้องของที่โยนมา ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๓๓๔] ๑. ภิกษุไม่ประสงค์จะให้หัวเราะ จับต้องกายเมื่อมีเหตุจำเป็น

๒. ภิกษุวิกลจริต

๓. ภิกษุดันบัญญัติ

อังคลิปโตทกสิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๖.สุราปานวรรค ๓.หัสสธัมมสิกขาบท นิตานวัตถุ

๖. สุราปานวรรค

๓. หัสสธัมมสิกขาบท

ว่าด้วยการเล่นน้ำ

เรื่องพระสัตตสวัคคีย์

[๓๓๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุสัตตสวัคคีย์เล่นน้ำในแม่น้ำอจิรวดี เวลานั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับอยู่ที่ปราสาทชั้นบนกับพระนางมัลลิกาเทวี พระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นพวกภิกษุสัตตสวัคคีย์เล่นน้ำอยู่ในแม่น้ำอจิรวดี ครั้นทอดพระเนตรเห็นแล้ว จึงรับสั่งกับพระนางมัลลิกาเทวีดังนี้ว่า “น้องมัลลิกา นั้นพระอรหันต์เหล่านั้นกำลังเล่นน้ำ”

พระนางกราบทูลว่า “พระผู้มีพระภาคคงจะยังมีได้ทรงบัญญัติสิกขาบท หรือภิกษุเหล่านั้นยังไม่รอบรู้พระบัญญัติเป็นแน่ พระพุทธเจ้าข้า”

ที่นั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงมีพระดำริดังนี้ว่า “ด้วยอุบายอย่างไรหนอที่ทำให้เราไม่ต้องกราบทูลพระผู้มีพระภาค และพระผู้มีพระภาคจะทรงทราบได้ว่าภิกษุเหล่านั้นเล่นน้ำกัน” ครั้นแล้วพระเจ้าปเสนทิโกศลจึงรับสั่งให้นิมนต์พวกภิกษุสัตตสวัคคีย์มา แล้วพระราชทานน้ำอ้อยยบเป็นอันมากแก่ภิกษุเหล่านั้นด้วยรับสั่งว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญ ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายโปรดถวายน้ำอ้อยยบนี้แด่พระผู้มีพระภาค”

พวกภิกษุสัตตสวัคคีย์นำน้ำอ้อยยบนั้นเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้กราบทูลดังนี้ว่า “พระเจ้าปเสนทิโกศลถวายน้ำอ้อยยบนี้แด่พระผู้มีพระภาค พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย พระราชาพบพวกเธอที่ไหน”

พวกภิกษุสัตตสวัคคีย์กราบทูลว่า “พระราชาพบพวกข้าพระพุทธเจ้ากำลังเล่นน้ำอยู่ในแม่น้ำอจิรวดี พระพุทธเจ้าข้า”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๖.สุราปานวรรค ๓.หีสสธัมมสิกขาบท บทภาษณีย์

ทรงดำหนิแล้วบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวก
เธอจึงเล่นน้ำเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้
เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้
ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๓๓๖] ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะเล่นน้ำ

เรื่องพระสัตตรสวัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๓๗] ที่ชื่อว่า เล่นน้ำ คือ ภิกษุประสงค์จะเล่นน้ำจึงดำลง ผุดขึ้น หรือ
ลอยในน้ำลึกพอท่วมข้อเท้า ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๓๓๘] เล่นน้ำ ภิกษุสำคัญว่าเล่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เล่นน้ำ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เล่นน้ำ ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้เล่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุเล่นน้ำตื้นใต้ข้อเท้า ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุนั่งเรือเล่นในน้ำ ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๓.หัสสธัมมสิกขาบท อนาปัตติวาร

ภิกษุใช้มือ ใช้เท้า ใช้ไม้ หรือใช้กระเบื้องตีน้ำ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุเล่นน้ำ น้ำขาวขาว น้ำนม เปரியง น้าย่อม น้ำปัสสาวะ หรือน้ำโคลน

ที่ขังในภาชนะ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ได้เล่นน้ำ ภิกษุสำคัญว่าเล่น ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ได้เล่นน้ำ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ได้เล่นน้ำ ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้เล่น ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๓๓๙] ๑. ภิกษุไม่ประสงค์จะเล่นน้ำ

๒. ภิกษุลงน้ำแล้วตกลง ผุดขึ้น หรือลอยในน้ำเมื่อมีเหตุจำเป็น

๓. ภิกษุจะข้ามฟากจึงตกลง ผุดขึ้น หรือลอยในน้ำ

๔. ภิกษุผู้ว่ายน้ำในคราวมีเหตุขัดข้อง

๕. ภิกษุวิกลจริต

๖. ภิกษุต้นบัญญัติ

หัสสธัมมสิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๖.สุราปานวรรค ๔.อนาถริยสิกขาบท นิตานวัตถุ

๖. สุราปานวรรค

๔. อนาถริยสิกขาบท

ว่าด้วยความไม่เอื้อเฟื้อต่อคำตักเตือน

เรื่องพระฉนนะ

[๓๔๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี ครั้นนั้น ท่านพระฉนนะประพฤตินิมนต์ รักษาทักเตือนอย่างนี้ว่า “ท่านฉนนะ ท่านอย่ากระทำอย่างนั้น การกระทำเช่นนี้ไม่สมควร” ท่านไม่เอื้อเฟื้อยังขึ้นทำเหมือนเดิม

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกเขาดำเนิน ประณาม โพนทะนาว่า “โง่งท่านพระฉนนะจึงไม่เอื้อเฟื้อเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำเนินท่านพระฉนนะโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระฉนนะว่า “ฉนนะ ทราบว่า เธอไม่เอื้อเฟื้อ จริงหรือ” ท่านพระฉนนะทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำริว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ โง่งเธอจึงไม่เอื้อเฟื้อเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๓๔๑] ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะไม่เอื้อเฟื้อ

เรื่องพระฉนนะ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๖.สุราปานวรรค ๔.อนาถริยสิกขาบท บทภาษณีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๓๔๒] ที่ชื่อว่า **ความไม่เอื้อเฟื้อ** ได้แก่ ความไม่เอื้อเฟื้อ ๒ อย่าง คือ
 (๑) ความไม่เอื้อเฟื้อต่อบุคคล (๒) ความไม่เอื้อเฟื้อต่อธรรม

ที่ชื่อว่า **ความไม่เอื้อเฟื้อต่อบุคคล** ได้แก่ ภิกษุถูกอุปสัมบันตักเตือนด้วยพระ
 บัญญัติ ไม่เอื้อเฟื้อด้วยกล่าวว่า “ผู้นี้ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม ถูกสงฆ์ดูหมิ่นหรือ
 ถูกสงฆ์ตำหนิ คำพูดของผู้นี้ไม่น่าทำตาม” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ที่ชื่อว่า **ความไม่เอื้อเฟื้อต่อธรรม** ได้แก่ ภิกษุถูกอุปสัมบันตักเตือนด้วย
 พระบัญญัติ ไม่เอื้อเฟื้อด้วยกล่าวว่า “จะอย่างไร ธรรมข้อนี้พึงเสื่อม พึงสูญ
 หรือพึงอันตรธานไป” หรือว่าเธอไม่ประสงค์จะศึกษาพระบัญญัตินั้น จึงไม่เอื้อเฟื้อ
 ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๓๔๓] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ไม่เอื้อเฟื้อ ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ไม่เอื้อเฟื้อ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุอุปสัมบัน ไม่เอื้อเฟื้อ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุอันอุปสัมบันตักเตือนด้วยเรื่องที่ไม่ใช่พระบัญญัติ ไม่เอื้อเฟื้อด้วยกล่าวว่า
 “เรื่องนี้ไม่เป็นไปเพื่อความขัดเกลา ไม่เป็นไปเพื่อความกำจัด ไม่เป็นไปเพื่อความเป็น
 ผู้นำเสื่อมใส ไม่เป็นไปเพื่อความไม่ก่อ^๑ ไม่เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร” ต้องอาบัติ
 ทุกกฏ

เชิงอรรถ :

^๑ อปจายาติ สัพพสสปี วฏฺฐสส อปจยตถาย, นิพพานายาติ อตฺถโก **ความไม่ก่อ** คือ ไม่ก่อวัฏฏะ ได้แก่
 เพื่อนิพพาน (สารตถ.ฎีกา ๓/๔๐๖/๕๓๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๔๗๔ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๔.อนาถริยสิกขาบท อนาปัตติวาร

ภิกษุอันอุปสัมบันตั้งเตือนด้วยพระบัญญัติหรือไม่ใช่พระบัญญัติ ไม่เอื้อเพื่อ
ด้วยกล่าวว่า “เรื่องนี้ไม่เป็นไปเพื่อความขัดเกลา ไม่เป็นไปเพื่อความกำจัด ไม่เป็น
ไปเพื่อความเป็นผู้น่าเลื่อมใส ไม่เป็นไปเพื่อความไม่ก่อ ไม่เป็นไปเพื่อปรารภความ
เพียร” ต้องอาบัติทุกกฏ

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๓๔๔]๑. ภิกษุผู้กล่าวว่า “อาจารย์ของพวกเราเรียนกันมา สอบถามกัน
มาอย่างนี้”

๒. ภิกษุวิกลจริต

๓. ภิกษุดันบัญญัติ

อนาถริยสิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๖.สุราปานวรรค ๕.กิงสาปนสิกขาบท นิตานวัตถุ

๖. สุราปานวรรค

๕. กิงสาปนสิกขาบท

ว่าด้วยการทำให้ตกใจ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๓๔๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทำให้พวกภิกษุสัตถรสวัคคีย์ตกใจ พวกภิกษุเหล่านั้นถูกทำให้ตกใจ จึงร้องให้ ภิกษุทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่านร้องให้ทำไม” พวกภิกษุสัตถรสวัคคีย์ตอบว่า “พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทำให้พวกผมตกใจ ขอรับ”

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกเขาดำเนิน ประณาม โพนทะนาว่า “ใจนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงทำให้ภิกษุตกใจเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำเนินพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอทำให้ภิกษุตกใจจริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย ใจนพวกเธอจึงทำให้ภิกษุตกใจเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๓๔๖] ภิกษุใดทำให้ภิกษุตกใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๖.สุราปานวรรค ๕.ภิงสาปนสิกขาบท บทภาษณีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๓๔๗] คำว่า **ก็...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า **ภิกษุ** ได้แก่ ภิกษุอื่น

คำว่า **ทำให้...ตกใจ** ความว่า อุปสัมบันต้องการจะทำให้อุปสัมบันตกใจ นำ
 รูป เสียง กลิ่น รส หรือโผฏฐัพพะเข้าไปใกล้^๑ ภิกษุผู้ถูกทำให้ตกใจนั้นจะกลัวหรือไม่กลัว
 ไม่กลัวก็ตาม ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปสัมบันต้องการจะทำให้อุปสัมบันตกใจ บอกทางกันดารเพราะมีโจร กันดาร
 เพราะมีสัตว์ร้าย หรือกันดารเพราะมีปีศาจ ภิกษุผู้ถูกทำให้ตกใจจะกลัวหรือไม่กลัว
 ก็ตาม ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๓๔๘] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ทำให้ตกใจ ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ทำให้ตกใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุอุปสัมบัน ทำให้ตกใจ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

อุปสัมบันต้องการให้อนุอุปสัมบันตกใจ จึงนำรูป เสียง กลิ่น รส หรือ
 โผฏฐัพพะเข้าไปใกล้ อนุอุปสัมบันผู้ถูกทำให้ตกใจนั้นจะกลัวหรือไม่กลัวก็ตาม ต้อง
 อาบัติทุกกฏ

เชิงอรรถ :

^๑ นำรูป เสียง กลิ่น รส หรือโผฏฐัพพะที่นำกลัวเข้าไปใกล้ (ดู พระวินัยปิฎกแปล เล่ม ๑ ข้อ ๑๗๘
 หน้า ๑๔๗-๙)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๕.ภิงสาปนสิกขาบท อนาปัตติวาร

อุปลัมบันต้องการจะทำให้อนุปลัมบันตกใจ บอกทางกันดารเพราะมีโจร
กันดารเพราะมีสัตว์ร้าย หรือกันดารเพราะมีปีศาจ อนุปลัมบันผู้ถูกทำให้ตกใจนั้น
จะกลัวหรือไม่กลัวก็ตาม ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปลัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๓๔๙]๑. ภิกษุไม่ต้องการจะทำให้ตกใจ นารูป เสียง กลิ่น รส หรือ

โผฏฐัพพะเข้าไปใกล้

๒. ภิกษุไม่ต้องการจะทำให้ตกใจ บอกทางกันดารเพราะมีโจร

กันดารเพราะมีสัตว์ร้าย หรือกันดารเพราะมีปีศาจ

๓. ภิกษุวิกลจริต

๔. ภิกษุตันบัญญัติ

ภิงสาปนสิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๖.โชติกสิกขาบท นินทานวัตถุ

๖. สุราปานวรรค

๖. โชติกสิกขาบท

ว่าด้วยการก่อไฟผิง

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๓๕๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เภสคพ้อมฤตทายวัน เขตเมืองสงขมมารคิระ แคว้นกัคคะ ครั้นนั้นในฤดูหนาว พวกภิกษุก่อไฟที่ขอนไม้ใหญ่ ขอนหนึ่งซึ่งมีโพรงแล้วผิง จูเห่าในโพรงไม้นั้น พอถูกไฟร้อน ได้เลื้อยออกมาไล่ พวกภิกษุ ภิกษุทั้งหลายวิ่งหนีไปในที่นั้น ๆ

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ พวกกันตาคาฬิ ประณาม โพนทะนาว่า “โจนภิกษุทั้งหลายจึงก่อไฟผิงเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุเหล่านั้นว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่าภิกษุทั้งหลายก่อไฟผิง จริงหรือ” พวกภิกษุทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โจนพวกโมฆบุรุษเหล่านั้นจึงก่อไฟผิงเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ก็ ภิกษุใดต้องการผิงไฟ ก่อหรือใช้ให้ก่อไฟ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๖.สุราปานวรรค ๖.โขตสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

ทรงอนุญาตให้ภิกษุเป็นไขผิงไฟได้

[๓๕๑] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายเป็นไข พวกภิกษุผู้มีหน้าที่สอบถามอาการไขได้กล่าวกับพวกภิกษุเป็นไขดังนี้ว่า “ท่านทั้งหลายสบายดีหรือ ยังพอเป็นอยู่ได้หรือ” พวกภิกษุตอบว่า “เมื่อก่อนพวกกระผมก่อไฟผิง ดังนั้นจึงมีความสุข แต่เดี๋ยวนี้พวกกระผมมีความยาเกรงอยู่ว่า ‘พระผู้มีพระภาคทรงห้ามไว้’ จึงไม่ผิงไฟ ดังนั้นจึงไม่มีความสุข”

ภิกษุทั้งหลายได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้เป็นไขก่อไฟหรือไขให้ก่อไฟผิงได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใดไม่เป็นไข ต้องการผิงไฟ ก่อหรือไขให้ก่อไฟ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

ทรงอนุญาตให้ตามประทีป

[๓๕๒] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายมีความยาเกรงการตามประทีปบ้าง การก่อไฟบ้าง การติดไฟในเรือนไฟบ้าง จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ก่อไฟหรือไขให้ก่อไฟเพราะมีเหตุผลที่สมควร” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๓๕๓] อนึ่ง ภิกษุใดไม่เป็นไข ต้องการผิงไฟ ก่อหรือไขให้ก่อไฟ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่มีเหตุผลที่สมควร

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๖.สุราปานวรรค ๖.โฆติกสิกขาบท บทภาษณีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๓๕๔] คำว่า **อนึ่ง...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 อนึ่ง...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่า ภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาค
 ทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า **ไม่เป็นไข** คือ ภิกษุผู้เว้นจากไฟก็มีความผาสุก

ที่ชื่อว่า **เป็นไข** คือ ภิกษุผู้เว้นจากไฟจะไม่มีผาสุก

คำว่า **ต้องการผิงไฟ** คือ ต้องการให้ร่างกายอบอุ่น

ที่ชื่อว่า **ไฟ** พระผู้มีพระภาคตรัสหมายถึงอัคคี

คำว่า **ก่อ** คือ ภิกษุก่อเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คำว่า **ไขให้ก่อ** คือ ภิกษุสั่งผู้อื่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุผู้รับคำสั่งครั้งเดียวแต่ก่อไฟหลายครั้ง ภิกษุผู้สั่ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คำว่า **เว้นไว้แต่มีเหตุผลเช่นนั้น** คือ ยกไว้แต่มีเหตุผลที่สมควร

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๓๕๕] **ไม่เป็นไข** ภิกษุสำคัญว่าไม่เป็นไข ต้องการผิงไฟ ก่อหรือไขให้ก่อไฟ
 ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่มีเหตุผลเช่นนั้น

ไม่เป็นไข ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องการผิงไฟ ก่อหรือไขให้ก่อไฟ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
 เว้นไว้แต่มีเหตุผลเช่นนั้น

ไม่เป็นไข ภิกษุสำคัญว่าเป็นไข ต้องการผิงไฟ ก่อหรือไขให้ก่อไฟ ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่มีเหตุผลเช่นนั้น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๖.สุราปานวรรค ๖.โขติกสิกขาบท อนาปัตติวาร

ติกทุกกฏ

ภิกษุเก็บต้นไม้ที่ตกเข้าที่เดิม ต้องอาบัติทุกกฏ
 เป็นไข้ ภิกษุสำคัญว่าไม่เป็นไข้ ต้องอาบัติทุกกฏ
 เป็นไข้ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
 เป็นไข้ ภิกษุสำคัญว่าเป็นไข้ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๓๕๖] ๑. ภิกษุเป็นไข้

๒. ภิกษุผิงไฟที่ผู้อื่นก่อไว้

๓. ภิกษุผิงไฟถ่านที่ไม่มีเปลว

๔. ภิกษุตามประทีป ก่อไฟหรือติดไฟในเรือนไฟเพราะมีเหตุผลเช่นนั้น

๕. ภิกษุผู้ก่อไฟในคราวมีเหตุขัดข้อง^๑

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

โขติกสิกขาบทที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ “เหตุขัดข้อง” ในที่นี้หมายถึงจะมีสัตว์ร้าย เนื้อร้าย และอมนุษย์มาทำร้าย (วิ.อ. ๒/๓๕๖/๔๐๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๔๘๒ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๖.สุราปานวรรค ๗.นหานสิกขาบท นิตานวัตถุ

๖. สุราปานวรรค

๗. นหานสิกขาบท

ว่าด้วยการสงวนน่านอกสมัย

เรื่องพระเจ้าพิมพิสาร

[๓๕๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ภิกษุทั้งหลายสงวนน้ำในแม่น้ำตโปทา^๑ ที่นั่น พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมครรัฐเสด็จไปแม่น้ำตโปทาด้วยมีพระราชประสงค์จะทรงสนานพระเศียร ประทับรออยู่ด้านหนึ่ง ด้วยพระดำริว่า “เราจะสนานต่อเมื่อพระคุณเจ้าทั้งหลายสงวนน้ำเสร็จแล้ว” ภิกษุสงวนน้ำจนพลบค่ำ ครั้นนั้นพระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมครรัฐต้องทรงสนานพระเศียรในเวลาพลบค่ำ เมื่อประตูเมืองปิดจำต้องประทับแรมอยู่นอกเมือง เข้าตรูจึงเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับทั้ง ๆ ที่เครื่องประหินในพระวรกายยังไม่จางหายเลย ครั้นถึงแล้วได้ถวายอภิवाทพระผู้มีพระภาคแล้วประทับ ณ ที่สมควร

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามพระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมครรัฐผู้ประทับนั่ง ณ ที่สมควรดังนี้ว่า “เหตุไรพระองค์จึงเสด็จมาแต่เช้าทั้ง ๆ ที่เครื่องประหินในพระวรกายยังไม่จางหาย” ลำดับนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมครรัฐกราบทูลเรื่องนั้นให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ที่นั่น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมครรัฐเห็นชัด ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา ลำดับนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมครรัฐผู้ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นชัด ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้

เชิงอรรถ :

^๑ แม่น้ำตโปทา คือแม่น้ำสายนี้มีน้ำร้อนเดือดพล่าน ต้นกำเนิดไหลมาจากแอ่งทะเลสาบใต้ภูเขาเวภารบรรพต ไหลตัดผ่านพระนครราชคฤห์ น้ำในแอ่งต้นกำเนิดใสเย็น แต่พอไหลเป็นสายแม่น้ำแล้วกลายเป็น้ำร้อน อรรถกถาอธิบายว่า สาเหตุที่น้ำในแม่น้ำมีความร้อนนั้น เพราะไหลผ่านมาระหว่างมหานรก ๒ ขุม (ดูพระวินัยปิฎกแปล เล่ม ๑ ข้อ ๒๓๑ หน้า ๒๔๕, ส.อ. ๑/๒๐/๓๘)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๖.สุราปานวรรค ๗.นหานสิกขาบท พระบัญญัติ

อาจหาญแกล้งกล้า ปล่อยขโหลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถาแล้ว ทรงลุกขึ้นจาก
 อาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้ว ทำประทักษิณแล้วเสด็จไป

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
 สอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอเห็นพระราชาก็ยัง
 อาบน้ำไม่รู้จักพอดี จริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า”
 พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกโมฆบุรุษ
 เหล่านั้นเห็นพระราชาแล้วยังอาบน้ำไม่รู้จักพอดีเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำ
 อย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใส
 ยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ก็ ภิกษุใด ยังไม่ถึงครึ่งเดือน อาบน้ำ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
 สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระเจ้าพิมพิสาร จบ

ทรงอนุญาตให้ภิกษุอาบน้ำได้ในสมัยที่ร้อน

[๓๕๘] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายมีความยำเกรง ไม่ยอมอาบน้ำในสมัยที่ร้อน
 ในสมัยที่อบอ้าว จำวัดทั้ง ๆ ที่เนื้อตัวยังชุ่มเหงื่อ จีวรก็ดี เสนาสนะก็ดีเสียหาย

ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระ
 ภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ยังไม่ถึงครึ่งเดือน เราอนุญาตให้อาบ
 น้ำในสมัยที่ร้อน ในสมัยที่อบอ้าวได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้น
 แสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๗.นหानสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

พระอนุบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ยังไม่ถึงครึ่งเดือน อาบน้ำ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่
ในสมัย สมัยในข้อนั้น คือ ท้ายฤดูร้อน ๑ เดือนครึ่ง และเดือนแรกแห่งฤดูฝน
รวมเป็น ๒ เดือนครึ่ง เป็นสมัยที่ร้อน เป็นสมัยที่อบอ้าว นี่เป็นสมัยในข้อนั้น

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

ทรงอนุญาตให้ภิกษุอาบน้ำได้ในสมัยที่เป็นไข้

[๓๕๙] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายเป็นไข้ พวกภิกษุผู้มีหน้าที่สอบถามอาการ
“ไข้” ได้กล่าวกับพวกภิกษุเป็นไข้ดังนี้ว่า “ท่านทั้งหลายสบายดีหรือ ยังพอเป็นอยู่ได้
หรือ”

พวกภิกษุผู้เป็นไข้ตอบว่า “เมื่อก่อนยังไม่ถึงครึ่งเดือน พวกกระผมอาบน้ำ
กันได้ ดังนั้นจึงมีความสุข แต่เดี๋ยวนี้พวกกระผมมีความยาเกรงอยู่ว่า ‘พระผู้มี
พระภาคทรงห้ามไว้’ จึงไม่ได้อาบน้ำ ดังนั้นจึงไม่มีความสุข”

ภิกษุทั้งหลายได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มี
พระภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ยังไม่ถึงครึ่งเดือน เราอนุญาต
ให้ภิกษุผู้เป็นไข้อาบน้ำได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ยังไม่ถึงครึ่งเดือน อาบน้ำ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่
ในสมัย สมัยในข้อนั้น คือ (๑) ท้ายฤดูร้อน ๑ เดือนครึ่ง และเดือนแรกแห่ง
ฤดูฝน รวมเป็น ๒ เดือนครึ่ง เป็นสมัยที่ร้อน เป็นสมัยที่อบอ้าว (๒) สมัยที่เป็น
ไข้ นี่เป็นสมัยในข้อนั้น

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

ทรงอนุญาตให้ภิกษุอาบน้ำได้ในสมัยที่ทำงาน

[๓๖๐] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายทำงาน มีความยาเกรง จึงไม่อาบน้ำ จำวัด
ทั้ง ๆ ที่เนื้อตัวยังชุ่มเหงื่อ จีวรก็ดี เสนาสนะก็ดีเสียหาย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๗.นหมาสิกขาบท พระอนุปัณณัติ

ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ยังไม่ถึงครึ่งเดือน เราอนุญาตให้อาบน้ำได้ในสมัยที่ทำงาน” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุปัณณัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ยังไม่ถึงครึ่งเดือน อาบน้ำ ต้องอาบัติปาจิตติย์ เว้นไว้แต่ในสมัย สมัยในข้อนั้น คือ (๑) ท้ายฤดูร้อน ๑ เดือนครึ่ง และเดือนแรกแห่งฤดูฝน รวมเป็น ๒ เดือนครึ่ง เป็นสมัยที่ร้อน เป็นสมัยที่อบอ้าว (๒) สมัยที่เป็นไข้ (๓) สมัยที่ทำงาน นี่เป็นสมัยในข้อนั้น

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

ทรงอนุญาตให้ภิกษุอาบน้ำได้ในสมัยที่เดินทางไกล

[๓๖๑] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายเดินทางไกล มีความยาเกรง จึงไม่อาบน้ำ จ้าวตัง ๗ ที่เนื้อตัวยังชุ่มเหงื่อ จีวรก็ดี เสนาสนะก็ดีเสียหาย

ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ยังไม่ถึงครึ่งเดือน เราอนุญาตให้อาบน้ำได้ในสมัยที่เดินทางไกล” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุปัณณัติ

อนึ่ง ภิกษุใด ยังไม่ถึงครึ่งเดือน อาบน้ำ ต้องอาบัติปาจิตติย์ เว้นไว้แต่ในสมัย สมัยในข้อนั้น คือ (๑) ท้ายฤดูร้อน ๑ เดือนครึ่ง และเดือนแรกแห่งฤดูฝน รวมเป็น ๒ เดือนครึ่ง เป็นสมัยที่ร้อน เป็นสมัยที่อบอ้าว (๒) สมัยที่เป็นไข้ (๓) สมัยที่ทำงาน (๔) สมัยที่เดินทางไกล นี่เป็นสมัยในข้อนั้น

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๗.นหानสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ทรงอนุญาตให้ภิกษุอาบน้ำได้ในสมัยที่มีพายุฝน

[๓๖๒] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายตัดเย็บจีวรอยู่กลางแจ้ง ถูกลมฝนเปโระเปื้อน ฝนก็ตกประปราย พวกภิกษุมีความยาเกรง จึงไม่อาบน้ำ จำวัดทั้ง ๆ ที่เนื้อตัวยัง เปโระเปื้อน จีวรก็ดี เสนาสนะก็ดีเสียหาย

ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า "ภิกษุทั้งหลาย ยังไม่ถึงครึ่งเดือน เรา อนุญาตให้อาบน้ำในสมัยที่มีพายุฝนได้" แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๓๖๓] อนึ่ง ภิกษุใด ยังไม่ถึงครึ่งเดือน อาบน้ำ ต้องอาบัติปาจิตติยวัณ ไว้แต่ในสมัย สมัยในข้อนั้น คือ (๑) ท้ายฤดูร้อน ๑ เดือนครึ่ง และเดือนแรก แห่งฤดูฝน รวมเป็น ๒ เดือนครึ่ง เป็นสมัยที่ร้อน เป็นสมัยที่อบอ้าว (๒) สมัย ที่เป็นไข (๓) สมัยที่ทำงาน (๔) สมัยที่เดินทางไกล (๕) สมัยที่มีพายุฝน นี้ เป็นสมัยในข้อนั้น

สิกขาบทวิภังค์

[๓๖๔] คำว่า **อนึ่ง...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อนึ่ง...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ฯลฯ ชื่อว่าภิกษุ เพราะว่าเป็นผู้ขอ นี้ที่พระผู้มีพระภาคประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า **ยังไม่ถึงครึ่งเดือน** คือ หยอนกว่าครึ่งเดือน

คำว่า **อาบน้ำ** ได้แก่ ภิกษุอาบน้ำฤดูด้วยจรรณหรือดินเหนียว ต้องอาบัติทุกกฏ ทุก ๆ ครั้งที่ถู อาบเสร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
 ๖.สุราปานวรรค ๗.นหानสิกขาบท บทภาษณีย์

คำว่า **เว้นไว้แต่ในสมัย** คือ ยกเว้นแต่ในสมัย
 ที่ชื่อว่า **สมัยที่ร้อน** คือ ท้ายฤดูร้อน ๑ เดือนครึ่ง
 ที่ชื่อว่า **สมัยที่อบอ้าว** คือ เดือนแรกแห่งฤดูฝน ภิกษุพึงอาบน้ำได้เพราะ
 ถือว่า ๒ เดือนครึ่งนี้เป็นสมัยที่ร้อน เป็นสมัยที่อบอ้าว
 ที่ชื่อว่า **สมัยที่เป็นไข้** คือ ภิกษุใดไม่ได้อาบน้ำจะไม่มีความสุข ภิกษุพึง
 อาบน้ำได้เพราะถือว่า เป็นสมัยที่เป็นไข้
 ที่ชื่อว่า **สมัยที่ทำงาน** คือ โดยที่สุดแม้การกวาดบริเวณ ภิกษุพึงอาบน้ำได้
 เพราะถือว่า เป็นสมัยที่ทำงาน
 ที่ชื่อว่า **สมัยที่เดินทางไกล** คือ ภิกษุคิดว่า “เราจะเดินทางครึ่งโยชน์” พึง
 อาบน้ำได้ ภิกษุนั้นเมื่อจะไปพึงอาบน้ำได้ ไปแล้วพึงอาบน้ำได้
 ที่ชื่อว่า **สมัยที่มีพายุฝน** คือ ภิกษุทั้งหลายถูกลมฝนเปรอะเปื้อนหรือหยาด
 ฝนตกถูกกาย ๒-๓ หยด ภิกษุพึงอาบน้ำได้เพราะถือว่า เป็นสมัยที่มีพายุฝน

บทภาษณีย์
ติกปาจิตตีย์

[๓๖๕] หย่อนกว่าครึ่งเดือน ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า อาบน้ำ ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ในสมัย
 หย่อนกว่าครึ่งเดือน ภิกษุไม่แน่ใจ อาบน้ำ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่
 ในสมัย
 หย่อนกว่าครึ่งเดือน ภิกษุสำคัญว่าเกินกว่า อาบน้ำ ต้องอาบัติปาจิตตีย์
 เว้นไว้แต่ในสมัย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๖.สุราปานวรรค ๗.นหานสิกขาบท อนาปัตติวาร

ทุกทุกกฏ

เกินกว่าครึ่งเดือน ภิกษุสำคัญว่าหย่อนกว่า ต้องอาบัติทุกกฏ
 เกินกว่าครึ่งเดือน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
 เกินกว่าครึ่งเดือน ภิกษุสำคัญว่าเกินกว่า ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๓๖๖] ๑. ภิกษุอาบนํ้าในสมัย

๒. ภิกษุอาบนํ้าช่วงครึ่งเดือน

๓. ภิกษุอาบนํ้าช่วงเกินกว่าครึ่งเดือน

๔. ภิกษุผู้ข้ามฝั่งจึงอาบนํ้า

๕. ภิกษุอาบนํ้าในปัจฉินตชนบททุกแห่ง

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุตันบัญญัติ

นหานสิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๖.สุราปานวรรค ๘.ทพพัฒนกรรมสิกขาบท นิตานวัตถุ

๖. สุราปานวรรค

๘. ทพพัฒนกรรมสิกขาบท

ว่าด้วยการทำจีวรใหม่ให้เสียสี

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๓๖๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุและปริพาชกจำนวนมากต่างเดินทางไกลจากเมืองสาเกตไปกรุงสาวัตถี ระหว่างทาง โจรทั้งหลายออกมาปล้น พวกเจ้าหน้าที่ในกรุงสาวัตถีจับโจรเหล่านั้นได้พร้อมของกลาง จึงส่งข่าวถึงภิกษุทั้งหลายว่า "นิมนต์พระคุณเจ้ามาเถิด ถ้าจำได้ นิมนต์รับเอาจีวรของตน ๆ คืนไป" ภิกษุทั้งหลายจำจีวรของตนไม่ได้ คนทั้งหลายจึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า "ในพระคุณเจ้าทั้งหลายจึงจำจีวรของตนไม่ได้เล่า"

ภิกษุทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นตำหนิ ประณาม โพนทะนา จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงแสดงธรรมมีกถาให้เหมาะสม ให้คล้อยตามกับเรื่องนั้นแก่พวกภิกษุแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า "ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้ เราจะบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลายโดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ

๑. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์

๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์

ฯลฯ

๑๐. เพื่อเอื้อเฟื้อวินัย^๑

แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ข้อ ๕๖๖ หน้า ๙๒ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๔๙๐ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๖.สุราปานวรรค ๘.ทูปพัฒนกรณสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๓๖๘] ภิกษุได้จีวรใหม่ พึงใช้วัตถุที่ทำให้เสียสี ๓ ชนิดอย่างใดอย่างหนึ่งคือ สีเขียว สีดม หรือสีดำคล้ำ มาทำให้เสียสี ถ้าภิกษุไม่ใช้วัตถุที่ทำให้เสียสี ๓ ชนิด อย่างใดอย่างหนึ่ง มาทำให้เสียสี ใช้สอยจีวรใหม่ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๖๙] ที่ชื่อว่า ใหม่ พระผู้มีพระภาคตรัสหมายถึงผ้าที่ยังไม่ทำพินทุกกับปะ^๑ ที่ชื่อว่า จีวร ได้แก่ จีวร ๖ ชนิด อย่างใดอย่างหนึ่ง
 คำว่า ภิกษุพึงใช้วัตถุที่ทำให้เสียสี ๓ ชนิด อย่างใดอย่างหนึ่ง มาทำให้เสียสี คือ โดยที่สุดภิกษุพึงทำให้เสียสีแม้ด้วยปลายหญ้าคาแตะ
 ที่ชื่อว่า สีเขียว ได้แก่ สีเขียว ๒ อย่าง คือ เขียวสำริด สีเขียวใบไม้
 ที่ชื่อว่า สีดม พระผู้มีพระภาคตรัสหมายถึงสีน้ำโคลน
 ที่ชื่อว่า สีดำคล้ำ ได้แก่ สีดำคล้ำอย่างใดอย่างหนึ่ง
 ที่ชื่อว่า ถ้าภิกษุไม่ใช้วัตถุที่ทำให้เสียสี ๓ ชนิด อย่างใดอย่างหนึ่ง มาทำให้เสียสี ความว่า โดยที่สุดภิกษุไม่เอาปลายหญ้าคาแตะวัตถุที่ทำให้เสียสี ๓ ชนิด อย่างใดอย่างหนึ่ง มาทำให้เสียสี แล้วใช้สอยจีวรใหม่ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “พินทุกกับปะ” หมายถึงการทำจุดเป็นวงกลมอย่างใหญ่เท่าแวงตานกยูง อย่างเล็กเท่าหลังตัวเรือด ที่มุมจีวร ด้วยสีเขียว สีดม หรือสีดำคล้ำ เพื่อให้จีวรเสียสีหรือมีตำหนิ (วิ.อ. ๒/๓๖๘-๙/๔๑๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๔๙๑ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๖.สุราปานวรรค ๘.ทุพพพัฒนกรณสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๓๗๐] ยังไม่ได้ทำให้เสียสี ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้ทำให้เสียสี ใสสอย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ยังไม่ได้ทำให้เสียสี ภิกษุไม่แน่ใจ ใสสอย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ยังไม่ได้ทำให้เสียสี ภิกษุสำคัญว่าทำให้เสียสีแล้ว ใสสอย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกทกกฎ

ทำให้เสียสีแล้ว ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้ทำให้เสียสี ต้องอาบัติทุกกฎ

ทำให้เสียสีแล้ว ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฎ

ทำให้เสียสีแล้ว ภิกษุสำคัญว่าใช้ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๓๗๑] ๑. ภิกษุทำให้เสียสีแล้วนุ่งห่ม

๒. ภิกษุห่มจีวรที่พันทูกัปปะเสียหายไป

๓. ภิกษุห่มจีวรที่ทำพันทูกัปปะไว้ แต่เก่าคร่ำคร่า

๔. ภิกษุห่มจีวรที่ไม่ได้ทำพันทูกัปปะไว้ แต่เย็บติดกับจีวรที่ทำพันทูกัปปะไว้

๕. ภิกษุนุ่งห่มผ้าปะ

๖. ภิกษุนุ่งห่มผ้าทาบ

๗. ภิกษุใช้ผ้าตาม

๘. ภิกษุวิกุลจรีต

๙. ภิกษุดันบัญญัติ

ทุพพพัฒนกรณสิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๖.สุราปานวรรค ๙.วิกัปปนสิกขาบท นิตานวัตถุ

๖. สุราปานวรรค

๙. วิกัปปนสิกขาบท

ว่าด้วยการวิกัปปจิวร

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๓๗๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรวิกัปป^๑ จิวรด้วยตนเองแก่ภิกษุสังฆวิหาริกของภิกษุผู้เป็นพี่น้องกันแล้วใช้สอยจิวรที่ยังไม่ได้ปัจจุตธรรม^๒ ลำดับนั้น ภิกษุนั้นได้แจ้งเรื่องนี้ให้ภิกษุทั้งหลายทราบ ว่า “ท่านทั้งหลาย ท่านพระอุปนันทศากยบุตรวิกัปปจิวรด้วยตนเองแก่กระผมแล้วใช้สอยจิวรที่ยังไม่ได้ปัจจุตธรรม”

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ พวกเขาดำเนิน ประณาม โพนทะนาว่า “เจนนท่านพระอุปนันทศากยบุตรวิกัปปจิวรด้วยตนเองแก่ภิกษุแล้ว จึงใช้สอยจิวรที่ยังมิได้ปัจจุตธรรมเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำเนินท่านพระอุปนันทศากยบุตรโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า “อุปนันทะ ทราบว่า เธอวิกัปปจิวรด้วยตน

เชิงอรรถ :

^๑ วิกัปป เป็นวินัยกรรม คือวิธีการทางพระวินัย เพื่อป้องกันอาบัติ ตามปกติภิกษุจะใช้สอยผ่านุ่งห่มเพียง ๓ ผืน คือ ผ้าสังฆาฏิ ผ้าอุตตราสงค์ ผ้าอังตราสก ผ่านนอกจากนี้เรียกว่า ผ้าอดิเรกจิวร เก็บไว้ใช้สอยได้ไม่เกิน ๑๐ วัน ถ้าต้องการจะใช้สอยตลอดไป ต้องวิกัปป คือ ยกให้แก่ผู้อื่น ให้ผู้อื่นมีกรรมสิทธิ์ร่วม ผู้ที่รับไป ต้องให้คืนไว้ใช้สอย นี่เป็นวินัยกรรม ในกรณีนี้เป็นสมัยจิวรกาล ไม่ต้องวิกัปป ใช้ได้ตลอดจนกว่าจะหมดจิวรกาล (ดู นิสสัคคีย์ สิกขาบทที่ ๑ ข้อ ๔๖๐-๔๗๐ หน้า ๒-๘ ในเล่มนี้ และ วิ.ม. ๕/๓๕๘/๑๖๐, วิ.อ. ๒/๔๖๙/๑๔๖-๑๔๕)

^๒ คำว่า “ปัจจุตธรรม” แปลว่า ถอนคืน คือถอนผ้าที่วิกัปปไว้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๙.วิกัปปนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

เองแก่ภิกษุแล้วใช้สอยจีวรที่ยังมิได้ปัจจุทธรณ์ จริ่งหรือ” ท่านพระอุปัชฌายะบุตร
ทูลรับว่า “จริ่ง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ
โมฆบุรุษ ไฉนเธอ เมื่อวิกัปปจีวรด้วยตนเองแก่ภิกษุแล้ว จึงใช้สอยจีวรที่ยังมิได้
ปัจจุทธรณ์เล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังมิเสื่อมใสให้เสื่อมใส
หรือทำคนที่เสื่อมใส อยู่แล้วให้เสื่อมใสมยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลาย
ยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๓๗๓] ก็ ภิกษุใดวิกัปปจีวรด้วยตนเองแก่ภิกษุ หรือแก่ภิกษุณี หรือแก่
สิกขมานา หรือแก่สามเณร หรือแก่สามเณรี แล้วใช้สอยจีวรที่ยังมิได้ปัจจุทธรณ์
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระอุปัชฌายะบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๗๔] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า แก่ภิกษุ คือ ภิกษุรูปอื่น

ที่ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ สตรีที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

ที่ชื่อว่า สิกขมานา ได้แก่ สตรีผู้ศึกษาสิกขาธรรม ๖ ข้อตลอด ๒ ปี

ที่ชื่อว่า สามเณร ได้แก่ บุรุษผู้ถือสิกขาบท ๑๐ ข้อ

ที่ชื่อว่า สามเณรี ได้แก่ สตรีผู้ถือสิกขาบท ๑๐ ข้อ

คำว่า ด้วยตนเอง คือ วิกัปปเอง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๖.สุราปานวรรค ๙.วิกัปปนสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **จีวร** ได้แก่ จีวร ๖ ชนิด อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีขนาดพอที่จะวิกัปปได้เป็นอย่างดี

ที่ชื่อว่า **วิกัปป** มี ๒ อย่าง คือ (๑) วิกัปปต่อหน้า (๒) วิกัปปลับหลัง

ที่ชื่อว่า **วิกัปปต่อหน้า** คือ ภิกษุกล่าวว่า "ข้าพเจ้าวิกัปปจีวรผืนนี้แก่ท่าน หรือข้าพเจ้าวิกัปปจีวรผืนนี้แก่ภิกษุนี้"

ที่ชื่อว่า **วิกัปปลับหลัง** คือ ภิกษุกล่าวว่า "ข้าพเจ้าให้จีวรผืนนี้แก่ท่านเพื่อวิกัปป"

ภิกษุผู้รับวิกัปปถามภิกษุผู้วิกัปปว่า "ใครเป็นมิตรหรือเพื่อนของท่าน"

พึงตอบว่า "ภิกษุชื่อนี้และภิกษุชื่อนี้"

ภิกษุผู้รับวิกัปปพึงกล่าวกับภิกษุผู้วิกัปปว่า "ข้าพเจ้าให้แก่ภิกษุเหล่านั้น จีวรผืนนี้เป็นของภิกษุเหล่านั้น ท่านจงใช้สอย จงสละ หรือจงทำตามเหตุผลเถิด"

ที่ชื่อว่า **ที่ยังมิได้ปัจจุทธรณ์** คือ จีวรที่ผู้รับวิกัปปยังไม่ได้คืนให้^๑ หรือภิกษุผู้วิกัปปใช้สอยจีวรโดยไม่คืนเคยกับภิกษุผู้รับวิกัปปนั้น ต้องอาบัติปาจิตติย

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๓๗๕] จีวรยังมิได้ปัจจุทธรณ์ ภิกษุสำคัญว่ายังมิได้ปัจจุทธรณ์ ใช้สอย ต้องอาบัติปาจิตติย

จีวรยังมิได้ปัจจุทธรณ์ ภิกษุไม่แน่ใจ ใช้สอย ต้องอาบัติปาจิตติย

จีวรยังมิได้ปัจจุทธรณ์ ภิกษุสำคัญว่าปัจจุทธรณ์แล้ว ใช้สอย ต้องอาบัติปาจิตติย

เชิงอรรถ :

^๑ คือภิกษุผู้รับวิกัปปยังมิได้ให้คืนด้วยกล่าวว่า "ท่านจะใช้สอย จะสละ หรือจะทำตามเหตุผลก็ได้"

ปัจจุทธรณ์ คือถอนวิกัปปนั่นเอง (วิ.อ. ๒/๓๗๔/๔๑๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๔๙๕ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๖.สุราปานวรรค ๙.วิกัปปนสิกขาบท อนาปัตติวาร

ตักทุกกฏ

ภิกษุอธิษฐานหรือสละ ต้องอาบัติทุกกฏ
จีวรปัจจุพัณณแล้ว ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้ปัจจุพัณณ ต้องอาบัติทุกกฏ
จีวรปัจจุพัณณแล้ว ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
จีวรปัจจุพัณณแล้ว ภิกษุสำคัญว่าปัจจุพัณณแล้ว ไม่เป็นอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ
[๓๗๖] ๑. ภิกษุใช้สอยจีวรที่ผู้รับวิกัปปคืนให้หรือใช้สอยจีวรด้วยความคุ้น
เคยกับภิกษุผู้รับวิกัปป
๒. ภิกษุวิกุลจรีต
๓. ภิกษุตันบัญญัติ

วิกัปปนสิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๑๐.จีวรอปนิธานสิกขาบท นิตานวัตถุ

๖. สุราปานวรรค

๑๐. จีวรอปนิธานสิกขาบท

ว่าด้วยการช้อนจีวร

เรื่องพระสัตตตรสวัคคีย์

[๓๗๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุสัตตตรสวัคคีย์ไม่เก็บบริขาร พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงเอาบาตรบ้าง จีวรบ้างของพวกภิกษุสัตตตรสวัคคีย์ไปช้อน พวกภิกษุสัตตตรสวัคคีย์ได้กล่าวกับพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ดังนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่านโปรดคืนบาตรบ้างจีวรบ้างให้แก่พวกเราเถิด” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์พากันหัวเราะ พวกภิกษุสัตตตรสวัคคีย์พากันร้องไห้

ภิกษุทั้งหลายถามว่า “พวกท่านร้องไห้ทำไม”

พวกภิกษุสัตตตรสวัคคีย์กล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เอาบาตรบ้าง จีวรบ้างของพวกกระผมไปช้อน”

บรรดาภิกษุผู้มีกนน้อย ฯลฯ พากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงเอาบาตรบ้าง จีวรบ้างของภิกษุทั้งหลายไปช้อนแล้ว” ครั้นภิกษุเหล่านั้นดำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอเอาบาตรบ้าง จีวรบ้างของภิกษุทั้งหลายไปช้อน จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โง่เธอจึงเอาบาตรบ้าง จีวรบ้างของพวกภิกษุไปช้อนแล้ว โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๑๐.จีวรอปนิธานสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

อย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๓๗๘] ก็ ภิกษุใดเอาบาตรหรือจีวร ผ่าปุ้นๆ กล่องเข็มหรือประคดเอาของภิกษุไปซ่อน ใช้ให้เอาไปซ่อน โดยที่สุดแม้มุ่งจะล้อเล่น ต้องอาบัติปาจิตติย

เรื่องพระสถิตรสวัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๗๙] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็.....ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอวว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า ของภิกษุ คือ ของภิกษุอื่น

ที่ชื่อว่า บาตร ได้แก่ บาตร ๒ ชนิด คือ (๑) บาตรเหล็ก (๒) บาตรดิน

ที่ชื่อว่า จีวร ได้แก่ จีวร ๖ ชนิด อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีขนาดพอที่จะวิกัปได้เป็นอย่างต่ำ

ที่ชื่อว่า ผ่าปุ้นๆ พระผู้มีพระภาคตรัสหมายถึงผ่าปุ้นมีชาย

ที่ชื่อว่า กล่องเข็ม ได้แก่ กล่องที่มีเข็มหรือไม่มีเข็มก็ตาม

ที่ชื่อว่า ประคดเอา ได้แก่ ประคดเอา ๒ ชนิด คือ (๑) ประคดเอาผ้า (๒) ประคดเอาไส้สุกร

คำว่า เอาไปซ่อน คือ ภิกษุเอาไปซ่อนเอง ต้องอาบัติปาจิตติย

คำว่า ใช้ให้เอาไปซ่อน คือ ภิกษุใช้ผู้อื่นให้เอาไปซ่อน ต้องอาบัติปาจิตติย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๖.สุราปานวรรค ๑๐.จีวรอปนิธานสิกขาบท บทภาษณีย์

ภิกษุผู้รับคำสั่งครั้งเดียวแต่ช้อนหลายครั้ง ภิกษุผู้สั่งต้องอาบัติปาจิตตีย์
คำว่า โดยที่สุดแม่มุ่งจะล้อเล่น คือ ภิกษุประสงค์จะเล่น

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๓๘๐] อุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน เอาบาตร หรือจีวร หรือ
ผ้าปูนั่ง หรือกลองเข้มน หรือประคตเอาไปช้อน หรือใช้ให้เอาไปช้อน โดยที่สุดแม่มุ่งจะล้อเล่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปลัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ เอาบาตร หรือจีวร หรือผ้าปูนั่ง หรือกลองเข้มน
หรือประคตเอาไปช้อน หรือใช้ให้เอาไปช้อน โดยที่สุดแม่มุ่งจะล้อเล่น ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

อุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปลัมบัน เอาบาตร หรือจีวร หรือผ้าปูนั่ง
หรือกลองเข้มน หรือประคตเอาไปช้อน หรือใช้ให้เอาไปช้อน โดยที่สุดแม่มุ่งจะล้อเล่น
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุเอาบริวารอื่นไปช้อน หรือใช้ให้เอาไปช้อน โดยที่สุดแม่มุ่งจะล้อเล่น
ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุเอาบาตร หรือจีวร หรือบริวารอื่นของอนุปลัมบันไปช้อน หรือใช้ให้เอา
ไปช้อน โดยที่สุดแม่มุ่งจะล้อเล่น ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปลัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๖.สุราปานวรรค รวมสิกขาบทที่มีในสุราปานวรรค

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๓๘๑] ๑. ภิกษุไม่ประสงคฺจะล้อเล่น
๒. ภิกษุเก็บบริขารที่ผู้อื่นวางไว้ไม่ดี
๓. ภิกษุเก็บไว้ด้วยหวังจะสั่งสอนแล้วคืนให้
๔. ภิกษุวิกลจริต
๕. ภิกษุดันบัญญัติ

จีวรอปนิธานสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

สุราปานวรรคที่ ๖ จบ

รวมสิกขาบทที่มีในสุราปานวรรค

สุราปานวรรคมี ๑๐ สิกขาบท คือ

๑. สุราปานสิกขาบท	ว่าด้วยการดื่มสุราและเมรัย
๒. อังคุลิปโตทกสิกขาบท	ว่าด้วยการใช้นิ้วมือจี้กันและกัน
๓. หัสสัทธัมมสิกขาบท	ว่าด้วยการเล่นน้ำ
๔. อนาทรียสิกขาบท	ว่าด้วยความไม่เอื้อเฟื้อต่อคำตักเตือน
๕. กิงสาปนสิกขาบท	ว่าด้วยการทำให้ตกใจ
๖. โขติกสิกขาบท	ว่าด้วยการก่อไฟผิง
๗. นหานสิกขาบท	ว่าด้วยการสรงนํ้านอกสมัย
๘. ทพพัฒนกรณสิกขาบท	ว่าด้วยการทำจีวรใหม่ให้เสียสี
๙. วิกัปปนสิกขาบท	ว่าด้วยการวิกัปปจีวร
๑๐. จีวรอปนิธานสิกขาบท	ว่าด้วยการช้อนจีวร

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๗.สัปปาณกวรรค ๑.สัจจสิกขาบท นิตานวัตถุ

๗. สัปปาณกวรรค

หมวดว่าด้วยสัตว์มีชีวิต

๑. สัจจสิกขาบท

ว่าด้วยความจงใจปลงชีวิตสัตว์

เรื่องพระอุทายี

[๓๘๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระอุทายีเป็นนักยิงธนู^๑ และท่านไม่ชอบอีกา ท่านจึงยิงอีกาทั้งหลายแล้วตัดหัวมาเสียบหลาวเรียงไว้

ภิกษุทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่าน ใครฆ่าอีกาเหล่านี้”

ท่านพระอุทายีตอบว่า “ท่านทั้งหลาย กระผมเอง กระผมไม่ชอบอีกา”

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกเขาดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่ท่านพระอุทายีจึงจงใจปลงชีวิตสัตว์เล่า ฯลฯ” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิต่านพระอุทายีโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอุทายีว่า “อุทายี ทราบว่า เธอจงใจปลงชีวิตสัตว์ จริงหรือ” ท่านพระอุทายีทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษ โง่เธอจึงจงใจปลงชีวิตสัตว์เล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

เชิงอรรถ :

^๑ สมัยเป็นคฤหัสถ์ ท่านพระอุทายีเป็นนักแม่นธนู เชี่ยวชาญในศิลปะการใช้ธนู และเป็นอาจารย์ของนักแม่นธนูด้วย (วิ.อ. ๒/๓๘๒/๔๑๑, สารตถ.ฎีกา ๓/๓๘๒/๑๐๓)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๑.สัจจสิกขาบท บทภาษณีย์

พระบัญญัติ

[๓๘๓] ก็ ภิกษุใดจงใจปลงชีวิตสัตว์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระอุทายี จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๘๔] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า จงใจ ได้แก่ รู้อยู่ รู้ดีอยู่ จงใจ ฝ่าฝืน ล่วงละเมิด

ที่ชื่อว่า สัตว์มีชีวิต พระผู้มีพระภาคตรัสหมายถึงสัตว์ดิรัจฉาน

คำว่า ปลงชีวิต ได้แก่ ตัดทำลายชีวิตินทรีย์ ตัดความสืบทอด ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ปาจิตตีย์

[๓๘๕] สัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่าเป็นสัตว์มีชีวิต ปลงชีวิต ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์

สัตว์มีชีวิต ภิกษุไม่แน่ใจ ปลงชีวิต ต้องอาบัติปาจิตตีย์

สัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่สัตว์มีชีวิต ปลงชีวิต ไม่ต้องอาบัติ

ทุกกฏ

ไม่ใช่สัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่าเป็นสัตว์มีชีวิต ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่สัตว์มีชีวิต ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่สัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่สัตว์มีชีวิต ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๗.สัปปาณการรรค ๑.สัจจสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๓๘๖] ๑. ภิกษุไม่ตั้งใจจะปลงชีวิตสัตว์
๒. ภิกษุไม่มีสติปลงชีวิตสัตว์
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้ตัว
๔. ภิกษุไม่ประสงค์จะฆ่า
๕. ภิกษุวิกลจริต
๖. ภิกษุดันบัญญัติ

สัจจสิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๗.สัปปาณกวรรค ๒.สัปปาณกสิกขาบท นิตานวัตถุ

๗. สัปปาณกวรรค

๒. สัปปาณกสิกขาบท

ว่าด้วยการบริโภคน้ำที่มีสัตว์มีชีวิต

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๓๘๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์รู้อยู่น้ำมีสัตว์มีชีวิต ก็ยังบริโภคร^๑

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตาคานิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์รู้อยู่น้ำมีสัตว์มีชีวิต ก็ยังบริโภคร^๑ ครั้นภิกษุทั้งหลายดำนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเขารู้อยู่น้ำมีสัตว์มีชีวิต ก็ยังบริโภคร^๑ จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โชนพวกเขารู้อยู่น้ำมีสัตว์มีชีวิต ก็ยังบริโภคร^๑ โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำการนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๓๘๘] ก็ ภิกษุใดรู้อยู่น้ำมีสัตว์มีชีวิต ก็ยังบริโภคร^๑ ต้องอาบัติปาจิตติย

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “บริโภคร^๑” หมายถึง ต้ม ไข่ล้างบาตร เอาบาตรข้าวต้มร้อนแช่ให้เย็น อาบ หรือแมลงงไปลุยน้ำในตระพัง ในสระโบกขรณี ทำให้เกิดคลื่น (วิ.อ. ๒/๓๘๗/๔๑๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๕๐๔ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๒.สัปปาณกสิกขาบท อนาปัตติวาร

สิกขาบทวิภังค์

[๓๘๙] คำว่า **ก็...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า **รู้อยู่** ได้แก่ ภิกษุรู้เอง หรือคนเหล่านี้บอกให้ภิกษุนั้นรู้

ภิกษุรู้ชื่อว่า “**น่านีสัตว์มีชีวิต**” รู้ชื่อว่า “**สัตว์มีชีวิตจะตายเพราะการบริโภคน้ำ**”
 ก็ยังบริโภค ต้องอาบัติปาจิตติย

บทภาษณีย์

[๓๙๐] น่านีสัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่ามีสัตว์มีชีวิต บริโภคน้ำ ต้องอาบัติปาจิตติย

น่านีสัตว์มีชีวิต ภิกษุไม่แน่ใจ บริโภคน้ำ ต้องอาบัติทุกกฏ

น่านีสัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่าไม่มีสัตว์มีชีวิต บริโภคน้ำ ไม่ต้องอาบัติ

น้ำไม่มีสัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่ามีสัตว์มีชีวิต ต้องอาบัติทุกกฏ

น้ำไม่มีสัตว์มีชีวิต ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

น้ำไม่มีสัตว์มีชีวิต ภิกษุสำคัญว่าไม่มีสัตว์มีชีวิต ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๓๙๑] ๑. ภิกษุไม่รู้ว่า “**น่านีสัตว์มีชีวิต**”

๒. ภิกษุรู้ว่า “**น้ำไม่มีสัตว์มีชีวิต**”

๓. ภิกษุรู้ชื่อว่า “**สัตว์มีชีวิตจะไม่ตายเพราะการบริโภคน้ำ**”

๔. ภิกษุวิกลจริต

๕. ภิกษุต้นบัญญัติ

สัปปาณกสิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๗.สัปปาณวรรค ๓.อุกโกฏนสิกขาบท นิตานัตถุ

๗. สัปปาณวรรค

๓. อุกโกฏนสิกขาบท

ว่าด้วยการรื้อฟื้นอธิกรณ์ขึ้นมาพิจารณาใหม่

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๓๙๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์รู้อยู่ รื้อฟื้นอธิกรณ์ที่ได้ตัดสินไปแล้วอย่างถูกต้องเพื่อพิจารณาใหม่ด้วยกล่าวว่า “กรรมยังไม่ได้ทำ กรรมทำไม่ดี พึงทำใหม่ กรรมนั้นยังไม่ได้ตัดสิน กรรมนั้นตัดสินไม่ดี พึงตัดสินใหม่”

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตาคานี ประณาม โพนทะนาว่า “โง่พวกภิกษุฉัพพัคคีย์รู้อยู่ยังขึ้นรื้อฟื้นอธิกรณ์ที่ตัดสินไปแล้วอย่างถูกต้องเพื่อพิจารณาใหม่เล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอรู้อยู่ รื้อฟื้นอธิกรณ์ที่ตัดสินไปแล้วอย่างถูกต้องเพื่อพิจารณาใหม่ จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โง่พวกเธอรู้อยู่ยังขึ้นรื้อฟื้นอธิกรณ์ที่ตัดสินไปแล้วอย่างถูกต้องเพื่อพิจารณาใหม่เล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๓.อุกโกฏนสิกขาบท บทภาษณีย์

พระบัญญัติ

[๓๙๓] ก็ ภิกษุใดรู้อยู่ รื้อฟื้นอธิกรณ์ที่ตัดสินไปแล้วอย่างถูกต้อง เพื่อ
 พิจารณาใหม่ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๙๔] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า รู้อยู่ ได้แก่ ภิกษุรู้เอง คนเหล่านี้บอกภิกษุนั้น หรือคนนั้นบอก

ที่ชื่อว่า อย่างถูกต้อง คือ อธิกรณ์ที่ตัดสินโดยธรรม โดยวินัย โดยสัตตฤศาสน์

ที่ชื่อว่า อธิกรณ์ ได้แก่ อธิกรณ์ ๔ คือ (๑) วิวาทาธิกรณ์ (๒) อนวาทาธิกรณ์
 (๓) อาปัตตาทิกรณ์ (๔) กิจจาธิกรณ์

คำว่า รื้อฟื้น...เพื่อพิจารณาใหม่ คือ ภิกษุรื้อฟื้นด้วยกล่าวว่า “กรรมยัง
 ไม่ได้ทำ กรรมทำไม่ดี พึงทำใหม่ กรรมนั้นยังไม่ได้ตัดสิน กรรมนั้นตัดสินไม่ดี พึง
 ตัดสินใหม่” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

[๓๙๕] กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง รื้อฟื้น ต้อง
 อาบัติปาจิตตีย์

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ รื้อฟื้น ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง รื้อฟื้น ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๗.สัปปาณกวรรค ๓.อุกโกฏนสิกขาบท อนาปัตติวาร

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๓๙๖] ๑. ภิกษุรู้ว่า "กรรมนั้นทำไม่ถูกต้อง แยกกันทำหรือทำแก่ผู้ไม่ควร
แก้กรรม" จึงรื้อฟื้น

๒. ภิกษุวิกลจริต

๓. ภิกษุต้นบัญญัติ

อุกโกฏนสิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๗.สัปปาณกวรรค ๔.ทญฺจุลลสิกขาบท นิตานวัตถุ

๗. สัปปาณกวรรค

๔. ทญฺจุลลสิกขาบท

ว่าด้วยการปกปิดอาบัติชั่วหยาบ

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๓๙๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรต้อง อาบัติข้อสัญญาเจตนิกาสุกวิสัทธิ^๑ จึงบอกภิกษุสังฆวิहारิกผู้เป็นพี่น้องกันว่า “ท่าน ผมต้องอาบัติข้อสัญญาเจตนิกาสุกวิสัทธิ ท่านโปรดอย่าบอกใคร ๆ” ต่อมา ภิกษุรูปหนึ่งก็ต้องอาบัติข้อสัญญาเจตนิกาสุกวิสัทธิ ได้ขอสงฆ์อยู่ปริวาสเพื่อ(จะออกจาก)อาบัตินั้น สงฆ์ได้ให้ปริวาสเพื่อ(ออกจาก)อาบัตินั้นแก่ภิกษุนั้น ภิกษุผู้กำลังอยู่ปริวาสนั้นพบภิกษุนั้นจึงได้กล่าวดังนี้ว่า “ท่าน ผมต้องอาบัติข้อสัญญาเจตนิกาสุกวิสัทธิ จึงได้ขอสงฆ์อยู่ปริวาส สงฆ์ได้ให้ผมอยู่ปริวาสเพื่อ(ออกจาก)อาบัติแล้ว ผมกำลังอยู่ปริวาส ขอบอกให้ทราบ ท่านจงจำผมไว้ว่า ‘บอกให้ทราบแล้ว’”

ภิกษุนั้นถามว่า “ภิกษุอื่นผู้ต้องอาบัตินี้ก็ต้องทำอย่างนี้หรือ”

ภิกษุผู้อยู่ปริวาสตอบว่า “ใช่ ต้องทำอย่างนี้”

ภิกษุนั้นกล่าวว่า “ท่านพระอุปนันทศากยบุตรนี้ต้องอาบัติข้อสัญญาเจตนิกาสุกวิสัทธิ ได้บอกผมว่า ‘ท่าน ผมต้องอาบัติข้อสัญญาเจตนิกาสุกวิสัทธิ ท่านโปรดอย่าบอกใคร ๆ’”

ภิกษุผู้อยู่ปริวาสถามว่า “ท่านปกปิดอาบัติไว้หรือ”

ภิกษุนั้นตอบว่า “ใช่ ขอรับ”

ภิกษุผู้อยู่ปริวาสจึงบอกเรื่องนี้ให้ภิกษุทั้งหลายทราบ

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “สัญญาเจตนิกาสุกวิสัทธิ” แปลว่า มีความจงใจ มีเจตนาทำน้าอสุจิให้เคลื่อน เป็นข้อสังฆาติเสสสิกขาบทที่ ๑ (ดู พระวินัยปิฎกแปล เล่ม ๑ ข้อ ๒๓๔ หน้า ๒๔๙-๒๕๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๕๐๙ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๗.สัปปาณการวรรค ๔.ทุณจุลลสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันต่าหนี ประณาม โพนทะนาว่า “โจน ภิกษุรู้อยู่ จึงปกปิดอาบัติชั่วหยาบของภิกษุเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นต่าหนีภิกษุผู้ปกปิดอาบัตินั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุผู้ปกปิดอาบัตินั้นว่า “ภิกษุ ทราบว่า เธอรู้อยู่ ยังปกปิดอาบัติชั่วหยาบของภิกษุจริงหรือ” ภิกษุนั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงต่าหนีว่า “โมฆบุรุษ โจนเธอรู้อยู่ จึงปกปิดอาบัติชั่วหยาบของภิกษุเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๓๙๘] ก็ ภิกษุใดรู้อยู่ ปกปิดอาบัติชั่วหยาบของภิกษุ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๓๙๙] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า ของภิกษุ คือ ของภิกษุรูปอื่น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๗.สัปปาณกวรรค ๔.ทุฏฐลลสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **รู้อยู่** คือ ภิกษุรู้เอง คนเหล่านี้นบอกภิกษุนั้น หรือภิกษุผู้ต้องอาบัติ
ชั่วหยานนั้นบอก

ที่ชื่อว่า **อาบัติชั่วหยาน** ได้แก่ อาบัติปาราชิก ๔ สิกขาบท และอาบัติ
สังฆาทิเสส ๑๓ สิกขาบท

คำว่า **ปกปิด** ความว่า เมื่อภิกษุคิดว่า "ภิกษุทั้งหลายรู้แล้วจะโจท จะ
ตักเตือน จะขู่ จะบังคับ จะทำให้ก่อเขิน เราจะไม่บอก" พอทอดธุระ ต้องอาบัติ
ปาจิตติย

บทภาษณีย์

[๔๐๐] อาบัติชั่วหยาน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอาบัติชั่วหยาน ปกปิดไว้ ต้อง
อาบัติปาจิตติย

อาบัติชั่วหยาน ภิกษุไม่แน่ใจ ปกปิดไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ

อาบัติชั่วหยาน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอาบัติไม่ชั่วหยาน ปกปิดไว้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ

ภิกษุปกปิดอาบัติไม่ชั่วหยาน ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุปกปิดความประพฤติชั่วหยานหรือไม่ชั่วหยานของอนุสัมบัน ต้อง
อาบัติทุกกฏ

อาบัติไม่ชั่วหยาน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอาบัติชั่วหยาน ต้องอาบัติทุกกฏ

อาบัติไม่ชั่วหยาน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

อาบัติไม่ชั่วหยาน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอาบัติไม่ชั่วหยาน ปกปิดไว้ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๔.ทุฏฐลลสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๔๐๑] ๑. ภิกษุคิดว่า "สงฆ์จะบาดหมาง จะทะเลาะ จะขัดแย้ง หรือจะวิวาทกัน" จึงไม่บอก
๒. ภิกษุคิดว่า "สงฆ์จะแตกแยก หรือจะร้าวราน" จึงไม่บอก
๓. ภิกษุคิดว่า "ผู้นี้กักขฬะ หยาบคาย จะทำอันตรายแก่ชีวิตหรืออันตรายแก่พรหมจรรย์" จึงไม่บอก
๔. ภิกษุไม่พบภิกษุเหล่าอื่นที่สมควรจึงไม่ได้บอก
๕. ภิกษุไม่ต้องการจะปกปิด แต่ยังไม่ได้ออก
๖. ภิกษุคิดว่า "เขาจักปรากฏด้วยกรรมของตนเอง" จึงไม่บอก
๗. ภิกษุวิกลจริต
๘. ภิกษุดันบัญญัติ

ทุฏฐลลสิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
พ.สัปปาณกวรรค ๕.อุณวิสติวสสิกขาบท นินทานวัตถุ

๗. สัปปาณกวรรค

๕. อุณวิสติวสสิกขาบท

ว่าด้วยการอุปสมบทให้บุคคลมีอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี

เรื่องเด็กชายอุบาสี^๑

[๔๐๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ในกรุงราชคฤห์ มีเด็กชายผู้เป็นเพื่อนกัน ๑๗ คน เด็กชายอุบาสีเป็นหัวหน้าของเด็กเหล่านั้น ที่นั้น มารดาบิดาของเด็กชายอุบาสีได้ปรึกษากันดังนี้ว่า “เมื่อพวกเราล่องลับไป เจ้าอุบาสีจะอยู่สุขสบายและไม่ลำบากด้วยวิธีใดหนอ” ลำดับนั้น มารดาบิดาของเด็กชายอุบาสีได้ปรึกษากันอีกว่า “ถ้าเจ้าอุบาสีเรียนเขียนหนังสือด้วยวิธีอย่างนี้ เมื่อพวกเราล่องลับไป เจ้าอุบาสีจะอยู่สุขสบายและไม่ลำบาก” แต่ก็วิตกไปว่า “ถ้าเจ้าอุบาสีเรียนเขียนหนังสือ นิ้วมือจะระบม ถ้าเจ้าอุบาสีเรียนวิชาคำนวณด้วยวิธีอย่างนี้ เมื่อพวกเราล่องลับไป เจ้าอุบาสีจะอยู่สุขสบายและไม่ลำบาก” และวิตกอีกว่า “ถ้าเจ้าอุบาสีเรียนวิชาคำนวณก็จะแน่นหน้าอก ถ้าเจ้าอุบาสีเรียนวิชาเกี่ยวกับการเงิน^๒ ด้วยวิธีอย่างนี้ เมื่อพวกเราล่องลับไป เจ้าอุบาสีจะอยู่สุขสบายและไม่ลำบาก” แต่ก็วิตกอีกว่า “ถ้าเจ้าอุบาสีเรียนวิชาเกี่ยวกับการเงิน นัยนดาของเขาจะปวด พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้มีลักษณะนิสัยดี ประพฤติเรียบร้อย บริโภคอาหารดี นอนในห้องมิดชิด ถ้าเจ้าอุบาสีได้บวชในสำนักพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรด้วยวิธีอย่างนี้ เมื่อพวกเราล่องลับไป เจ้าอุบาสีจะอยู่สุขสบายและไม่ลำบาก”

เด็กชายอุบาสีออกบวช

เด็กชายอุบาสีได้ยื่นคำสนทนาของมารดาบิดา ครั้นแล้วเด็กชายอุบาสีจึงได้ไปหาพวกเด็ก ๆ ถึงที่พัก ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับพวกเด็ก ๆ เหล่านั้นดังนี้ว่า “เพื่อนทั้งหลาย มาเถิด พวกเราจะไปบวชในสำนักพระสมณะเชื้อสายศากยบุตร”

เชิงอรรถ :

^๑ วิ.ม. ๔/๙๙/๑๑๑-๑๑๓

^๒ เป็นวิชาการทำบัญชี แลกเปลี่ยนเงินตรา เป็นเหรียญกษาปณ์ (วิ.อ. ๒/๔๐๒/๔๑๕, สารตถ.ฎีกา ๓/๔๐๒/๑๐๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๕๑๓ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๕.อนุวิสตีวัสสสิกขาบท นินทานวัตถุ

เด็กเหล่านั้นกล่าวว่า “เพื่อนเอ๋ย ถ้าเจ้าบวช พวกเราก็จะบวชเช่นกัน” ครั้นแล้วเด็ก ๆ เหล่านั้นต่างคนต่างก็เข้าไปหา มารดาบิดาของตน แล้วได้กล่าวขออนุญาตดังนี้ว่า “พ่อแม่โปรดอนุญาตให้พวกลูก ๆ ออกจากเรือนไปบวชเป็นอนาคาริกเถิด”

มารดาบิดาของเด็กเหล่านั้นอนุญาตด้วยคิดว่า “เด็กพวกนี้ต่างพร้อมใจ มีความปรารถนาสิ่งที่ดีงามทุกคน” พวกเด็กเหล่านั้นจึงเข้าไปหาภิกษุทั้งหลาย ขอบรรพชา ภิกษุทั้งหลายให้เด็กพวกนั้นบรรพชาอุปสมบทแล้ว

ครั้นเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี ภิกษุใหม่เหล่านั้นลุกขึ้นร้องไห้ว่า “ท่านทั้งหลายโปรดให้ข้าวมั โปรดให้ข้าวยสวย โปรดให้ของเคี้ยว”

ภิกษุทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า “เธอทั้งหลายรอให้สว่างเสียก่อน ถ้ามีข้าวมั พวกเธอจะได้ฉัน ถ้ามีข้าวยสวย พวกเธอจะได้ฉัน ถ้ามีของเคี้ยว พวกเธอจะได้เคี้ยว แต่ถ้าข้าวมั ข้าวยสวย หรือของเคี้ยวไม่มี พวกเธอต้องเที่ยวบิณฑบาตมาฉัน”

ภิกษุใหม่เหล่านั้นอันภิกษุทั้งหลายกล่าวอยู่อย่างนี้ ก็ยังพากันร้องไห้ว่า “ท่านทั้งหลายโปรดให้ข้าวมั โปรดให้ข้าวยสวย โปรดให้ของเคี้ยวเถิด” พากันถ่ายอุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะบ้าง รดเสนาสนะ

พระผู้มีพระภาคทรงตื่นบรรทมเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี ได้ทรงสดับเสียงเด็ก ครั้นได้ทรงสดับแล้วจึงตรัสกับท่านพระอานนท์ว่า “อานนท์ เสียงเด็กกร้องไห้เพราะสาเหตุใดหรือ”

ที่นั่น ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลเรื่องนั้นให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกภิกษุรู้อยู่ก็ยังอุปสมบทให้บุคคลอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี จริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โจนโมฆบุรุษเหล่านั้น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๗.สัปปาณกวรรค ๕.อุณวิสตวิสสสิกขาบท พระบัญญัติ

รู้ยู่ก็ยังอุปสมบทให้บุคคลผู้มีอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปีแล้ว ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี ยังไม่อดทน ไม่อดกลั้นต่อความเย็น ความร้อน ความหิว ความกระหาย สัมผัสจากเหลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เลื้อยคลาน คำกล่าวร้าย คำที่ฟังแล้วไม่ดี ความรู้สึกทางกายที่เกิดขึ้นเป็นทุกข์ แสนสาหัส รุนแรง เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ แทบจะคร่ำขีวิต ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีอายุครบ ๒๐ ปี^๑ จึงจะอดทน อดกลั้นต่อความเย็น ความร้อน ความหิว ความกระหาย สัมผัสจากเหลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เลื้อยคลาน คำกล่าวร้าย คำที่ฟังแล้วไม่ดี ความรู้สึกทางกายที่เกิดขึ้นเป็นทุกข์ แสนสาหัส รุนแรง เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ แทบจะคร่ำขีวิตได้ ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลาย ยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๐๓] ก็ ภิกษุใดรู้ยู่ อุปสมบทให้บุคคลผู้มีอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี บุคคลนั้นไม่เป็นอันอุปสมบท และภิกษุเหล่านั้นควรถูกตำหนิ ภิกษุนั้นต้องอาบัติปาจิตตีย์^๒

เรื่องเด็กชายอุบาลี จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ที่ชื่อว่า อายุครบ ๒๐ ปี นั้นกำหนดนับเอาตั้งแต่วันที่ถือปฏิสนธิ จิตดวงแรกเกิดในครรภ์มารดา (วิ.อ. ๒/๔๐๔/๔๑๕-๖)

^๒ โส จ ปุคคโล อนุปสมปนโนติ ขานนุเตนาปี อขานนุเตนาปี อุปสมปาทีโต อนุปสมปนโนว. เต จ ภิกษุคารุณหิตี รุเปตวา อุปชฌายี อวเสสา คารุณหา โหนติ, สพเพ ทุกกญฺญ อาปชชติ. อิหิ ตสฺมี ปาจิตตियนฺติ โย ปน อุปชฌายี หุตวา อุปสมปาเทติ, ตสฺมีเยว ปุคคเล อิหิ ปาจิตตिय เวทิตพฺพ

คำว่า “บุคคลนั้นไม่เป็นอันอุปสมบท” คือ ผู้ที่พระอุปัชฌาย์พร้อมการกสงฆ์ ซึ่งรู้ยู่ก็ดี ไม่รู้ก็ดี อุปสมบทให้แล้ว ก็ไม่เป็นอันได้รับการอุปสมบทเลย คำว่า “และภิกษุเหล่านั้นควรได้รับการตำหนิ” คือ ยกเว้นพระอุปัชฌาย์แล้ว ภิกษุที่เลื่อมใสสมควรถูกตำหนิ ทุกรูปต้องอาบัติทุกกญฺญ คำว่า “ภิกษุนั้นต้องอาบัติปาจิตตีย์” คือ ภิกษุรูปที่เป็นพระอุปัชฌาย์อุปสมบทให้นั้นแหละต้องอาบัติปาจิตตีย์ (กฺขา.อ. ๒๘๙)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๕.อุณวีสติวัสสสิกขาบท บทภาษณีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๔๐๔] คำว่า **ก็...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า **รู้อยู่** ได้แก่ ภิกษุรู้เอง ผู้อื่นบอกให้ภิกษุนั้นรู้ หรือบุคคลผู้มีอายุไม่
 ครบ ๒๐ ปีนั้นบอก

ที่ชื่อว่า **มีอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี** คือ ผู้มีอายุไม่ถึง ๒๐ ปี

ภิกษุดังใจว่า “จะอุปสมบทให้” แสวงหาคณะ อาจารย์ บาตร หรือจีวร
 หรือสมมติสีมา ต้องอาบัติทุกกฏ จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจา ๒
 ครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว จบกรรมวาจาครั้งสุดท้าย พระอุปัชฌาย์ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์ คณะ และอาจารย์ต้องอาบัติทุกกฏ

บทภาษณีย์

[๔๐๕] บุคคลอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี ภิกษุสำคัญว่าอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี
 อุปสมบทให้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บุคคลอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี ภิกษุไม่แน่ใจ อุปสมบทให้ ต้องอาบัติทุกกฏ

บุคคลอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี ภิกษุสำคัญว่าอายุครบ ๒๐ ปี อุปสมบทให้
 ไม่ต้องอาบัติ

บุคคลอายุครบ ๒๐ ปี ภิกษุสำคัญว่าอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี อุปสมบทให้
 ต้องอาบัติทุกกฏ

บุคคลอายุครบ ๒๐ ปี ภิกษุไม่แน่ใจ อุปสมบทให้ ต้องอาบัติทุกกฏ

บุคคลอายุครบ ๒๐ ปี ภิกษุสำคัญว่าอายุครบ ๒๐ ปี อุปสมบทให้ ไม่
 ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๗.สัปปาณกวรรค ๕.อุณวิสดีวิสสสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๔๐๖] ๑. ภิกษุสำคัญบุคคลอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี ว่าอายุครบ ๒๐ ปี จึง
อุปสมบทให้
๒. ภิกษุสำคัญบุคคลอายุครบ ๒๐ ปี ว่าอายุครบ ๒๐ ปี จึง
อุปสมบทให้
๓. ภิกษุวิกลจริต
๔. ภิกษุตันบัญญัติ

อุณวิสดีวิสสสิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๖.เกยยสัตถสิกขาบท นิตานวัตถุ

๗. สัปปาณกวรรค

๖. เกยยสัตถสิกขาบท

ว่าด้วยการเดินทางไกลร่วมกับพ่อค้าเกวียนผู้เป็นโจร

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๔๐๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พ่อค้าเกวียนกลุ่มหนึ่งต้องการจะเดินทางจากกรุงราชคฤห์ไปถีนย่อนแสง^๑ ภิกษุรูปหนึ่งได้กล่าวกับคนเหล่านั้น ดังนี้ว่า “อาตมาจะเดินทางร่วมไปกับพวกท่าน”

พวกพ่อค้าเกวียนกล่าวว่า “พระคุณเจ้า พวกกระผมจะเสี่ยงภาษีขอรับ”

เจ้าหน้าที่เก็บภาษีทราบข่าวว่า “พวกพ่อค้าเกวียนจะเสี่ยงภาษี” จึงดักรุ้มในหนทาง ครั้นเจ้าหน้าที่เก็บภาษีจับพวกพ่อค้าเกวียนหมั้นนั้น ธิบของแล้วได้กล่าวกับภิกษุนั้นว่า “พระคุณเจ้า ท่านรู้อยู่ เหตุไรจึงเดินทางร่วมกันกับกลุ่มพ่อค้าเกวียนผู้เป็นโจรเล่า” ได้สวนแล้วปล่อยไป ครั้นภิกษุนั้นไปถึงกรุงสาวัตถีจึงแจ้งเรื่องนี้ให้ภิกษุทั้งหลายทราบ

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนภิกษุรู้อยู่จึงชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันกับกลุ่มพ่อค้าเกวียนผู้เป็นโจรเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิภิกษุนั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

เชิงอรรถ :

^๑ ปฏียาโลก ถีนย่อนแสง สุริยาโลก ปฏิมช คือ ย่อนแสงตะวัน ปจฉิมทิส ได้แก่ ทิศตะวันตก (วิ.อ. ๒/ ๔๐๗/๔๑๗) พระวินัยปิฎกฉบับ “PALI TEXT SOCIETY” แปลว่า ถิ่นที่อยู่ทางทิศใต้กรุงราชคฤห์(The Book of the Discipline, Vol. III, P. 15.)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๖.เถยยสัถตสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
 สอบถามภิกษุนั้นว่า “ภิกษุ ทราบว่า เธอรู้อยู่ชักชวนกันเดินทางไกลรวมกันกับ
 กลุ่มพ่อค้าเกวียนผู้เป็นโจร จริงหรือ” ภิกษุนั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า”
 พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ ไฉนเธอรู้ยังชักชวนกัน
 เดินทางไกลรวมกันกับกลุ่มพ่อค้าเกวียนผู้เป็นโจรเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้
 มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย
 ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๐๘] ก็ ภิกษุใดรู้อยู่ ชักชวนกันเดินทางไกลรวมกันกับกลุ่มพ่อค้าเกวียน
 ผู้เป็นโจร โดยที่สุดแม้ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตติย

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๐๙] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า รู้อยู่ ได้แก่ ภิกษุรู้เอง คนเหล่าอื่นบอกภิกษุนั้น

ที่ชื่อว่า กลุ่มพ่อค้าเกวียนผู้เป็นโจร ได้แก่ พวกโจรผู้เคยทำการปล้นแล้ว
 หรือยังไม่เคยทำการปล้น ผู้ลักขของหลวงหรือเสียดาษี

คำว่า กับ คือ โดยความเป็นอันเดียวกัน

คำว่า ชักชวนกัน คือ ชักชวนว่า “พวกเราไปกันเถิด ท่าน พวกเราไปกัน
 เถิด ท่านผู้เจริญ ไปกันเถิด ท่านผู้เจริญ พวกเราไปกันเถิด ท่าน พวกเราจะไปวันนี้
 พรุ่งนี้ หรือมะรืนนี้” ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
พ.สัปปาณกวรรค ๖.เถยยสัตถสิกขาบท อนาปัตติวาร

คำว่า **โดยที่สุดแม้ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง** คือ หมู่บ้านหนึ่งกำหนดชั่วไก่อ
บิณฑก ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ ละแวกหมู่บ้าน ในป่าที่ไม่มีหมู่บ้าน ภิกษุ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ ระยะกึ่งโยชน์

บทภาษณีย์

[๔๑๐] กลุ่มพ้อคำเกรียนผู้เป็นโจร ภิกษุสำคัญว่าเป็นกลุ่มพ้อคำเกรียนผู้
เป็นโจร ชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันโดยที่สุดแม้ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

กลุ่มพ้อคำเกรียนผู้เป็นโจร ภิกษุไม่แน่ใจ ชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันโดย
ที่สุดแม้ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง ต้องอาบัติทุกกฏ

กลุ่มพ้อคำเกรียนผู้เป็นโจร ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่กลุ่มพ้อคำเกรียนผู้เป็นโจร ชัก
ชวนกันเดินทางไกลร่วมกันโดยที่สุดแม้ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุชักชวน คนทั้งหลายไม่ได้ชักชวน ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่กลุ่มพ้อคำเกรียนผู้เป็นโจร ภิกษุสำคัญว่ากลุ่มพ้อคำเกรียนผู้เป็นโจร
ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่กลุ่มพ้อคำเกรียนผู้เป็นโจร ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่กลุ่มพ้อคำเกรียนผู้เป็นโจร ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่กลุ่มพ้อคำเกรียนผู้เป็น
โจร ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๔๑๑] ๑. ภิกษุเดินทางโดยไม่ได้ชักชวน

๒. คนทั้งหลายชักชวน แต่ภิกษุไม่ได้ชักชวน

๓. ภิกษุไปผิดเวลานัดหมาย

๔. ภิกษุผู้เดินทางกับพ้อคำเกรียนผู้เป็นโจรในคราวมีเหตุขัดข้อง

๕. ภิกษุวิกลจริต

๖. ภิกษุต้นบัญญัติ

เถยยสัตถสิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๗.สัปปาณกวรรค ๗.สังฆวิธานสิกขาบท นิทานวัตถุ

๗. สัปปาณกวรรค

๗. สังฆวิธานสิกขาบท

ว่าด้วยการชักชวนเดินทางไกลร่วมกับมาตุคาม

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๔๑๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเดินทางไปกรุงสาวัตถีในแคว้นโกศล ผ่านทางประตูหมู่บ้านแห่งหนึ่ง หญิงคนหนึ่งทะเลาะกับสามี ออกจากหมู่บ้านพบภิกษุนั้นแล้วได้กล่าวดังนี้ว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญจะไปไหน”

ภิกษุนั้นตอบว่า “น้องหญิง อาตมาจะไปกรุงสาวัตถี”

หญิงนั้นกล่าวว่า “ดิฉันขอเดินทางไปกับพระคุณเจ้าด้วย”

ภิกษุนั้นกล่าวว่า “ไปเถิด น้องหญิง”

ครั้งนั้น สามีของหญิงนั้นออกจากบ้านแล้วถามพวกชาวบ้านว่า “เจ้านายพวกท่านเห็นหญิงรูปร่างอย่างนี้บ้างไหม”

พวกชาวบ้านตอบว่า “นาย หญิงรูปร่างอย่างนั้นเดินทางไปกับบรรพชิต”

ลำดับนั้น ชายคนนั้นได้ติดตามไปจับภิกษุนั้นได้ทุบตีแล้วปล่อยไป ครั้นนั้นภิกษุนั้นนั่งบ่นอยู่ที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง

ที่นั้น หญิงนั้นได้กล่าวกับสามีดังนี้ว่า “นาย ภิกษุนั้นไม่ได้พาดิฉันไป ดิฉันเองเป็นฝ่ายไปกับภิกษุนั้น ภิกษุนั้นไม่ใช่ตัวการ ท่านจงไปขอขมาภิกษุนั้น”

ครั้งนั้น ชายคนนั้นได้ไปขอขมาภิกษุนั้น

ครั้นภิกษุนั้นไปถึงกรุงสาวัตถีแล้วจึงเล่าเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ

บรรดาภิกษุผู้มีกณ้อย ฯลฯ พวกกันตาคาฬิ ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนภิกษุจึงชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันกับมาตุคามเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุนั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๗.สังฆวิธานสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
 สอบถามภิกษุนั้นว่า “ภิกษุ ทราบว่า เธอชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันกับมาตุคาม
 จริงหรือ” ภิกษุนั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรง
 ตำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ ! เฉฉฉฉฉฉชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันกับมาตุคาม
 เล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่
 เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบท
 นี้ขึ้นแสดงดังนี้”

พระบัญญัติ

[๔๑๓] ก็ ภิกษุใดชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันกับมาตุคาม โดยที่สุดแม้
 ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตติย

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๑๔] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า มาตุคาม ได้แก่ หญิงมนุษย์ ไม่ใช่ นางยักษิณี ไม่ใช่ นางเปรต ไม่ใช่
 สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย แต่เป็นหญิงที่รู้เตยงสา สามารถรับรู้ถ้อยคำสุภาสิต ทพภาสิต
 คำหยาบและคำสุภาพ

คำว่า กับ คือ โดยความเป็นอันเดียวกัน

คำว่า ชักชวนกัน คือ ชักชวนว่า “พวกเราไปกันเถิด น้องหญิง พวกเรา
 ไปกันเถิด พระคุณเจ้า ไปกันเถิด พระคุณเจ้า พวกเราไปกันเถิด น้องหญิง พวก
 เราจะไปวันนี้ พรุ่งนี้ หรือมะรืนนี้” ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๗.สัปปาณกวรรค ๗.สังฆวิธานสิกขาบท บทภาษณีย์

คำว่า **โดยที่สุดแม่ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง** คือ หมู่บ้านหนึ่งกำหนดชั่วไก่อ
บิณฑก ภิกษุต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ ละแวกหมู่บ้าน ในป่าที่ไม่มีหมู่บ้าน ภิกษุต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ทุก ๆ ระยะกึ่งโยชน์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๑๕] มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าเป็นมาตุคาม ชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกัน
โดยที่สุดแม่ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

มาตุคาม ภิกษุไม่แน่ใจ ชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันโดยที่สุดแม่ชั่วละแวก
หมู่บ้านหนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม ชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันโดย
ที่สุดแม่ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุชักชวน มาตุคามไม่ได้ชักชวน ภิกษุต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันกับนางยักษิ์ นางเปรต บัณเฑาะก์ หรือ
สัตว์ดิรัจฉานมีกายเป็นมนุษย์ผู้หญิง โดยที่สุดแม่ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง ต้องอาบัติ
ทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าเป็นมาตุคาม ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่มาตุคาม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่มาตุคาม ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๗.สัปปาณกวรรค ๗.สังฆวิธานสิกขาบ อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๔๑๖] ๑. ภิกษุเดินทางโดยไม่ได้ชักชวน
๒. มาตุคามชักชวน แต่ภิกษุไม่ได้ชักชวน
๓. ภิกษุไปผิดเวลานัดหมาย
๔. ภิกษุผู้เดินทางกับมาตุคามในคราวมีเหตุขัดข้อง
๕. ภิกษุวิกลจริต
๖. ภิกษุต้นบัญญัติ

สังฆวิธานสิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๗.สัปปาณกวรรค ๘.อริกฺขสีกขาบท นิตานวัตถุ

๗. สัปปาณกวรรค

๘. อริกฺขสีกขาบท

ว่าด้วยพระอริกฺขะกล่าวต่อพระผู้มีพระภาค

เรื่องพระอริกฺขะ

[๔๑๗] ^๑สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ทิฏฐิบาปเข่นนี้ได้เกิดขึ้นแก่พระอริกฺขะ ผู้มีบรรพบุรุษเป็นพรานฆ่าเนื้อ ^๒ว่า “เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่ออันตรายก็หาสามารถก่ออันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่” ^๓

ภิกษุหลายรูปได้ทราบข่าวว่า “ทิฏฐิบาปเข่นนี้ได้เกิดขึ้นแก่พระอริกฺขะผู้มีบรรพบุรุษเป็นพรานฆ่าเนื้อว่า เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่ออันตรายก็หาสามารถ

เชิงอรรถ :

^๑ วิ.จุฬ. ๖/๖๕/๘๒-๔, ม.ม. ๑๒/๒๓๔/๑๙๖-๑๙๗

^๒ คฤทธาริพุพ ผู้มีบรรพบุรุษเป็นพรานฆ่าเนื้อ อรรถกถาอธิบายว่า คฤทเ พายีสติ คฤทพาริโน, คฤทพาริโน ปุพพปริสา อสสาติ คฤทพาริพุพ. ...คิขฌฆากุกุลปฺปุตฺตสฺส พรานฆ่าเนื้อเป็นบรรพบุรุษของเขา เหตุนั้น เขาจึงชื่อว่าเป็นผู้มีบรรพบุรุษเป็นพรานฆ่าเนื้อ หมายความว่า เป็นคนเกิดในตระกูลพรานฆ่าเนื้อ (วิ.อ. ๒/๔๑๗/๔๑๘)

^๓ พระอริกฺขะ รูปนี้เป็นพหูสูต เป็นธรรมถึก รู้แต่อันตรายิกธรรมบางส่วน เพราะเหตุที่ท่านไม่ฉลาดเรื่องวินัย จึงไม่รู้เรื่องอันตรายิกธรรมแห่งการล่วงละเมิดพระวินัยบัญญัติ ดังนั้น ครั้งที่ท่านอยู่ในที่หลีกเร้นจึงได้เกิดความคิดอย่างนี้ว่า พวกคฤหัสถ์ที่ยังกี่ยวอยู่กับกามคุณ ที่เป็นโสดาบันก็มี เป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี ส่วนพวกภิกษุก็ยิ่งเห็นรูปที่จะพึงรู้ด้วยจักขุ ฯลฯ ยังถูกต้องสิ่งสัมผัสที่จะพึงรู้ด้วยกาย ยังใช้สอยผ้าปูผ้าหมอนนุ่ม สิ่งนี้ทั้งหมดถือว่าควร ทำไมรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสของหญิงจะไม่ควร สิ่งเหล่านั้นต้องควรแนนอน ท่านเกิดทิฏฐิบาปขึ้นมาแล้ว ชัดแย้งกับพระสัพพัญญูว่า “ทำไมพระผู้มีพระภาคจึงบัญญัติปรัมาชิกอย่างกวดขัน ประดุจกันมหาสมุทรจะนั้น ในข้อนี้ไม่มีโทษ” ตัดความหวังของเหล่าภิกษุบุคคล คัดค้านพระเวสสารชญาณ ใส่ดอและหนามในอริยมรรค ประหารอาณาจักรของพระชินเจ้าด้วยกล่าวว่า “เมถุนธรรม ไม่มีโทษ” (วิ.อ. ๒/๔๑๗/๔๑๘-๔๑๙, ม.ม.อ. ๒/๒๓๔/๙-๑๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๕๒๕ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๘.อริยฐานสิกขาบท นิทานวัตถุ

ก่อนอันตรายแก่ผู้ช้องเสพอได้จริงไม” ครั้นแล้วภิกษุเหล่านั้นจึงเข้าไปหาพระอริยฐานผู้มีบรรพบุรุษเป็นพรานชำนาญแรงถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับพระอริยฐานผู้มีบรรพบุรุษเป็นพรานชำนาญแรงดังนี้ว่า “ท่านอริยฐาน ได้ทราบวาทิฎฐิปปาปนเช่นนี้ได้เกิดขึ้นแก่ท่านว่า ‘เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อนอันตรายก็หาสามารถก่อนอันตรายแก่ผู้ช้องเสพอได้จริงไม’ จริงหรือ”

พระอริยฐานผู้มีบรรพบุรุษเป็นพรานชำนาญแรงกล่าวว่า “เหมือนจะเป็นอย่างนั้น ท่านทั้งหลาย เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อนอันตรายก็หาสามารถก่อนอันตรายแก่ผู้ช้องเสพอได้จริงไม”

ภิกษุทั้งหลายได้กล่าวว่า “ท่านอริยฐาน ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่ากล่าวดูพระผู้มีพระภาค การกล่าวดูพระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย เพราะพระผู้มีพระภาคไม่ได้ตรัสอย่างนั้น ท่านอริยฐาน พระผู้มีพระภาคตรัสธรรมที่ก่อนอันตรายว่าเป็นธรรมก่อนอันตรายไว้โดยประการต่าง ๆ และธรรมเหล่านั้นก็สามารถก่อนอันตรายให้แก่ผู้ช้องเสพอได้จริง พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายมีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษอย่างยิ่ง พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนร่างโคจรกระดูก มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษอย่างยิ่ง พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนชิ้นเนื้อ ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนคบเพลิงหลุ่ ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนความฝัน ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนของที่ยืมมา ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนผลไม้คาตัน^๑

เชิงอรรถ :

^๑ วิสสุกขผลูปมา สัพพตฺถคฺปจฺจคฺปสิขฺญเน เปรียบเหมือนผลไม้มีพิษ เพราะบันทอนร่างกาย

(ม.ญ.อ. ๒/๒๓๔/๑๐)

อีกนัยหนึ่ง คนที่ต้องการผลไม้ เทียวแสวงหาผลไม้ เมื่อพบต้นไม้ผลดกจึงปีนขึ้นไปเก็บกิน เก็บใส่ห่อ อีกคนหนึ่งก็ต้องการผลไม้เช่นกัน เทียวแสวงหา พบเห็นต้นไม้ผลดกต้นเดียวกันนั้น แต่แทนที่จะปีนขึ้นไปเก็บผลไม้กิน กลับเอาขวานตัดต้นไม้ผลดกนั้นในขณะที่คนแรกยังอยู่บนต้นไม้ อันตรายจึงเกิดขึ้นแก่เขา (ดู ม.ม. ๑๓/๔๘/๓๑)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๘.อริยฐานสิกขาบท นิตานวัตถุ

ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนเขียงหั่นเนื้อ ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนดอกหลาว ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนห้วง มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษอย่างยิ่ง”

พระอริยฐานถูกภิกษุเหล่านั้นดัดเตือนแต่ก็ยังกล่าวด้วยความยึดมั่นถือมั่นทูลลบบาปนั้นอยู่อย่างนั้นว่า “เหมือนจะเป็นอย่างนั้น ท่านทั้งหลาย เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่ออันตรายก็หาสามารถก่ออันตรายแก่ผู้ชองเสพอัจฉริยไม่”

ภิกษุเหล่านั้นไม่อาจจะปลดเปลื้องพระอริยฐานผู้มีบรรพบุรุษเป็นพรานฆ่านกแรงจากทูลลบบาปนั้นได้ ครั้นแล้วภิกษุทั้งหลายจึงพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วจึงกราบทูลเรื่องนี้ให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพระอริยฐานว่า “อริยฐาน ทราบว่า ทูลลบบาปเช่นนี้ได้เกิดขึ้นแก่เธอว่า ‘เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่ออันตรายก็หาสามารถก่ออันตรายแก่ผู้ชองเสพอัจฉริยไม่’ จริงหรือ” พระอริยฐานทูลรับว่า “เหมือนจะเป็นอย่างนั้นพระพุทธเจ้าข้า ข้าพระองค์คร่ำครวญถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่ออันตรายก็หาสามารถก่ออันตรายแก่ผู้ชองเสพอัจฉริยไม่”

พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า “โมฆบุรุษ เธอรู้ทั่วถึงธรรมที่เราแสดงแล้วได้อย่างไร โมฆบุรุษ เรากล่าวธรรมที่ก่ออันตรายว่าเป็นธรรมก่ออันตรายไว้โดยประการต่าง ๆ และธรรมเหล่านั้นก็สามารถก่ออันตรายให้แก่ผู้ชองเสพอัจฉริย มิใช่หรือ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายมีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษอย่างยิ่ง เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนร่างโครงกระดูก มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษอย่างยิ่ง เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๘.อริกฺขสีกขาบท พระบัญญัติ

ขึ้นเนื้อ ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนคบเพลิงหญ้า ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนความฝัน ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนของที่ยืมมา ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนผลไม้คาต้น ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนเขียงหั่นเนื้อ ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนหอกหลาว ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนห้วง มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษอย่างยิ่ง โมฆบุรุษ ก็เมื่อเป็นเช่นนี้ เธอชื่อว่ากล่าวดูเราด้วยทิฐฐิที่ยึดถือไว้ผิด ชื่อว่าทำลายตนเองและชื่อว่าประสบสิ่งมิใช่บุญเป็นอันมาก โมฆบุรุษ ชื่อนั้นจักเป็นไปเพื่อความไม่เกื้อกูล เพื่อความทุกข์แก่เธอตลอดกาลนาน โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๑๘] ก็ ภิกษุใดกล่าวอย่างนี้ว่า “เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อกันตราย ก็หาสามารถก่อกันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่” ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าวตักเตือนอย่างนี้ว่า “ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่ากล่าวดูพระผู้มีพระภาคการกล่าวดูพระผู้มีพระภาคไม่ได้เลย เพราะพระผู้มีพระภาคไม่ได้ตรัสอย่างนั้น ท่าน พระผู้มีพระภาคตรัสธรรมที่ก่อกันตรายว่าเป็นธรรมก่อกันตรายไว้โดยประการต่างๆ และธรรมเหล่านั้นก็สามารถก่อกันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริง” ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนอยู่อย่างนี้ ก็ยังยืนยงอยู่อย่างนั้น ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงสวดสมณญานสนจนครบ ๓ ครั้ง เพื่อให้สละทิฐฐินั้น ถ้าเธอกำลังถูกสวดสมณญานสนกว่าจะครบ ๓ ครั้ง สละทิฐฐินั้นได้ นั้นเป็นการดี ถ้าไม่สละ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระอริกฺขะ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๗.สัปปาณกวรรค ๘.อริยฐานสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สิกขาบทวิภังค์

[๔๑๙] คำว่า **ก็...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มี
พระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า **กล่าวอย่างนี้** ความว่า ภิกษุกล่าวว่า “เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อ
อันตรายก็หาสามารถก่อกันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่”

คำว่า **ภิกษุนั้น** ได้แก่ ภิกษุผู้กล่าวอย่างนั้น

คำว่า **อันภิกษุทั้งหลาย** ได้แก่ อันภิกษุเหล่าอื่น

พวกภิกษุที่ได้เห็น ได้ยิน ฟังว่ากล่าวตักเตือนภิกษุนั้นว่า “ท่านอย่าได้กล่าว
อย่างนี้ อย่ากล่าวต่อพระผู้มีพระภาค การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย เพราะพระ
ผู้มีพระภาคไม่ได้ตรัสอย่างนั้น ท่าน พระผู้มีพระภาคตรัสธรรมที่ก่อกันตรายว่าเป็น
ธรรมก่อกันตรายไว้โดยประการต่าง ๆ และธรรมเหล่านั้นก็สามารถก่อกันตรายแก่ผู้
ช้องเสพได้จริง” ฟังว่ากล่าวตักเตือนเธอแม้มครั้งที่ ๒ ฟังว่ากล่าวตักเตือนเธอแม้
ครั้งที่ ๓ ถ้าภิกษุนั้นสละได้ นั้นเป็นการดี ถ้าไม่สละ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุทั้งหลายทราบเรื่องแล้วไม่ตักเตือน ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุทั้งหลายพึงนำตัวภิกษุนั้นมาท่ามกลางสงฆ์แล้วว่ากล่าวตักเตือนว่า
“ท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่ากล่าวต่อพระผู้มีพระภาค การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาค
ไม่ดีเลย เพราะพระผู้มีพระภาคไม่ได้ตรัสอย่างนั้น ท่าน พระผู้มีพระภาคตรัสธรรม
ที่ก่อกันตรายว่าเป็นธรรมก่อกันตรายไว้โดยประการต่าง ๆ และธรรมเหล่านั้นก็
สามารถก่อกันตรายให้แก่ผู้ช้องเสพได้จริง” ฟังว่ากล่าวตักเตือนเธอแม้มครั้งที่ ๒ ฟัง
ว่ากล่าวตักเตือนเธอแม้มครั้งที่ ๓ ถ้าภิกษุนั้นสละได้ นั้นเป็นการดี ถ้าไม่สละ ต้อง
อาบัติทุกกฏ ภิกษุทั้งหลายพึงสวดสมณภาสน์ภิกษุนั้น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๗.สัปปาณกวรรค ๘.อริยฐานสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

วิธีสวดสมณภาสน์และกรรมวาจาสวดสมณภาสน์

ภิกษุทั้งหลายพึงสวดสมณภาสน์ภิกษุนั้นอย่างนี้ คือ ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจาว่า

[๔๒๐] “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ติฏฐิบาปเช่นนี้ได้เกิดขึ้นแก่ภิกษุชื่อนี้ว่า ‘เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อกันตรายก็หาสามารถก่อกันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่’ ภิกษุนั้นไม่สละติฏฐินั้น ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงสวดสมณภาสน์ภิกษุชื่อนี้เพื่อให้สละติฏฐินั้น นี่เป็นญัตติ

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ติฏฐิบาปเช่นนี้ได้เกิดขึ้นแก่ภิกษุชื่อนี้ว่า ‘เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อกันตรายก็หาสามารถก่อกันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่’ ภิกษุนั้นไม่สละติฏฐินั้น สงฆ์สวดสมณภาสน์ภิกษุชื่อนี้เพื่อให้สละติฏฐินั้น ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการสวดสมณภาสน์ภิกษุชื่อนี้เพื่อให้สละติฏฐินั้น ท่านรูปนั้นพึงนั่ง ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นถึงทักษ์

แม้ครั้งที่ ๒ ข้าพเจ้าก็ขอกล่าวความนี้ ฯลฯ แม้ครั้งที่ ๓ ข้าพเจ้าก็ขอกล่าวความนี้ว่า

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ติฏฐิบาปเช่นนี้ได้เกิดขึ้นแก่ภิกษุชื่อนี้ อย่างนี้ว่า ‘เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อกันตรายก็หาสามารถก่อกันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่’ ภิกษุนั้นไม่สละติฏฐินั้น สงฆ์สวดสมณภาสน์ภิกษุชื่อนี้เพื่อให้สละติฏฐินั้น ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการสวดสมณภาสน์ภิกษุชื่อนี้เพื่อให้สละติฏฐินั้น ท่านรูปนั้นพึงนั่ง ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นถึงทักษ์

ภิกษุชื่อนี้ สงฆ์สวดสมณภาสน์แล้วเพื่อให้สละติฏฐินั้น สงฆ์เห็นด้วย เพราะฉะนั้นจึงนั่ง ข้าพเจ้าขอถือเอาความนี้ดังนี้เป็นมติอย่างนี้”

จบญัตติ ต้องอาบัติทุกกฏ จบกรรมวาจา ๒ ครั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ ๒ ตัว
จบกรรมวาจาครั้งสุดท้าย ต้องอาบัติปาจิตติย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๗.สัปปาณกวรรค ๘.อริยสสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๔๒๑] กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ไม่สละ
ต้องอาบัติปาจิตติย

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ไม่สละ ต้องอาบัติปาจิตติย

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ไม่สละ ต้องอาบัติ
ปาจิตติย

ติกทุกกฏ

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๔๒๒] ๑. ภิกษุยังไม่ถูกสวดสมณภาสน์

๒. ภิกษุผู้สละ

๓. ภิกษุวิกลจริต

๔. ภิกษุต้นบัญญัติ

อริยสสิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๗.สัปปาณกวรรค ๙.อุกขิตตสัมโมคสิกขาบท นิตานวัตถุ

๗. สัปปาณกวรรค

๙. อุกขิตตสัมโมคสิกขาบท

ว่าด้วยการคบหาภิกษุที่อุกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๒๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์รู้ก็ยังคงคบหาบ้าง อยู่ร่วมบ้าง นอนร่วมบ้างกับภิกษุที่อุกขิตตสัมโมคสิกขาบทอย่างนั้น ผู้ที่สงฆ์ยังมีได้ทำกรรมอันสมควร^๑ ยังไม่ยอมสละทิฏฐินั้น^๒

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตาคาฬิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์รู้ก็ยังคงคบหาบ้าง อยู่ร่วมบ้าง นอนร่วมบ้างกับภิกษุที่อุกขิตตสัมโมคสิกขาบทอย่างนั้น ผู้ที่สงฆ์ยังมีได้ทำกรรมอันสมควร ยังไม่ยอมสละทิฏฐินั้นแล้ว” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเขารู้ก็ยังคงคบหาบ้าง อยู่ร่วมบ้าง นอนร่วมบ้างกับภิกษุที่อุกขิตตสัมโมคสิกขาบทอย่างนั้น ผู้ที่สงฆ์ยังมีได้ทำกรรมอันสมควร ยังไม่ยอมสละทิฏฐินั้น จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “โมฆบุรุษทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “ผู้ที่สงฆ์ยังมีได้ทำกรรมอันสมควร” หมายถึงพระอริยบุคคลอุกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรมโดยการยกออกจากหมู่จากชุมชนสงฆ์ ที่เรียกว่า “ลงอุกเขปนียกรรม” สงฆ์ยังไม่ได้ยกเลิกโทษนั้น (วิ.อ. ๒/๔๒๔-๕/๔๒๐)

^๒ พระอริยบุคคลกล่าวต่อพระธรรมวินัยในสิกขาบทที่ ๘ สัปปาณกวรรค ข้อ ๔๑๗ หน้า ๕๒๕

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๗.สัปปาณกวรรค ๙.อุกขิตตสัมโมคสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

“เณรพวกเธอรู้อยู่ก็ยังคงคบหาบ้าง อยู่ร่วมบ้าง นอนร่วมบ้างกับภิกษุหรือภิกษุผู้กล่าว
ต่อนั้น ผู้ที่สงฆ์ยังมีได้ทำกรรมอันสมควร ยังไม่ยอมสละภิกขุณั้นเล่า โมฆบุรุษ
ทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อม
ใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้
ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๒๔] ก็ ภิกษุใดรู้อยู่ก็ยังคงคบหา อยู่ร่วม หรือนอนร่วมกับภิกษุผู้กล่าว
ต่อนั้น ผู้ที่สงฆ์ยังมีได้ทำกรรมอันสมควร ยังไม่ยอมสละภิกขุณั้น ต้องอาบัติ
ปาจิตติย

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๒๕] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มี
พระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า รู้อยู่ คือ ภิกษุรู้เอง คนเหล่านั้นบอกภิกษุนั้น หรือภิกษุรูปที่กล่าวตู่
นั้นบอก

คำว่า ผู้กล่าวตู่ต่อนั้น คือ ภิกษุผู้กล่าวอย่างนี้ว่า “เรารู้ทั่วถึงธรรมที่
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรม
ก่ออันตรายก็หาสามารถก่ออันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่”

ที่ชื่อว่า ผู้ที่สงฆ์ยังมีได้ทำกรรมอันสมควร คือ ภิกษุนั้นถูกสงฆ์ลงอุกเขปนีย
กรรมแล้ว แต่สงฆ์ยังมีได้เรียกเข้าหมู่

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๗.สัปปาณกวรรค ๙.อุกขัตตสัมโมคคสิกขาบท บทภาษณีย์

คำว่า **กับ...ยังไม่ยอมสละทัญฏีนั้น** คือ ร่วมกับผู้ที่ยังไม่ยอมสละความเห็นนั้น

คำว่า **คบหา** อธิบายว่า ที่เรียกว่าคบหา ได้แก่ การคบหา ๒ อย่างคือ

(๑) คบหาทางอามิส (๒) คบหาทางธรรม

ที่ชื่อว่า **คบหาทางอามิส** คือ ภิกษุให้อามิสหรือรับอามิส ต้องอาบัติปาจิตติย

ที่ชื่อว่า **คบหาทางธรรม** คือ ภิกษุยกธรรมขึ้นแสดงหรือให้ยกธรรมขึ้นแสดง

ภิกษุยกธรรมขึ้นแสดงหรือให้ยกธรรมขึ้นแสดงเป็นบท ต้องอาบัติปาจิตติย

ทุก ๆ บท

ภิกษุยกธรรมขึ้นแสดงหรือให้ยกธรรมขึ้นแสดงเป็นอักษร ต้องอาบัติปาจิตติย

ทุก ๆ อักษร

คำว่า **อยู่ร่วม** ความว่า ภิกษุทำอุโบสถ ปวารณา หรือสังฆกรรมร่วมกับ

ภิกษุผู้ถูกสงฆ์อุกเขปนียกรรม ต้องอาบัติปาจิตติย

คำว่า **นอนร่วมกับ** อธิบายว่า ในที่ที่มีหลังคาเดียวกัน เมื่อภิกษุผู้ถูกสงฆ์

อุกเขปนียกรรมนอน ภิกษุก็นอน ต้องอาบัติปาจิตติย เมื่อภิกษุนอน ภิกษุ

ผู้ถูกสงฆ์อุกเขปนียกรรมก็นอน ภิกษุที่นอนด้วย ต้องอาบัติปาจิตติย หรือนอน

ทั้ง ๒ รูป ก็ต้องอาบัติปาจิตติย ภิกษุลุกขึ้นแล้วกลับนอนอีก ต้องอาบัติปาจิตติย

บทภาษณีย์

[๔๒๖] ภิกษุถูกสงฆ์อุกเขปนียกรรม ภิกษุสำคัญว่าเป็นภิกษุถูกสงฆ์อุกเขปนียกรรม คบหา อยู่ร่วม หรือนอนร่วม ต้องอาบัติปาจิตติย

ภิกษุถูกสงฆ์อุกเขปนียกรรม ภิกษุไม่แน่ใจ คบหา อยู่ร่วม หรือนอนร่วม ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุถูกสงฆ์อุกเขปนียกรรม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ภิกษุที่ถูกสงฆ์อุกเขปนียกรรม คบหา อยู่ร่วม หรือนอนร่วม ไม่ต้องอาบัติ

ภิกษุไม่ได้ถูกสงฆ์อุกเขปนียกรรม ภิกษุสำคัญว่าเป็นภิกษุที่ถูกสงฆ์อุกเขปนียกรรม ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณการวรรค ๙.อุกขิตตสัมภโคสิกขาบท อนาปัตติวาร

ภิกษุไม่ได้ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
 ภิกษุไม่ได้ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ภิกษุที่ถูกสงฆ์ลง
 อุกเขปนียกรรม ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๔๒๗] ๑. ภิกษุรู้ว่า ภิกษุนั้นไม่ได้ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม
 ๒. ภิกษุรู้ว่า "ภิกษุนั้นถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม แต่สงฆ์เรียกเข้า
 หมู่แล้ว"
 ๓. ภิกษุรู้ว่า "ภิกษุนั้น ยอมสละทิฏฐินั้นแล้ว"
 ๔. ภิกษุวิกลจริต
 ๕. ภิกษุดันบัญญัติ

อุกขิตตสัมภโคสิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๑๐.กัณฐกสิกขาบท นิทานวัตถุ

๗. สัปปาณกวรรค

๑๐. กัณฐกสิกขาบท

ว่าด้วยสมณทูตเทศชื่อกัณฐกะถูกสงฆ์นาสนะ

เรื่องสมณทูตเทศชื่อกัณฐกะ

[๔๒๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ทิฏฐิบาปเข่นนี้ได้เกิดขึ้นแก่สมณทูตเทศชื่อกัณฐกะว่า “เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อกันตรายก็หาสามารถก่อกันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่”

ภิกษุหลายรูปได้ทราบข่าวว่า “ทิฏฐิบาปเข่นนี้ได้เกิดขึ้นแก่สมณทูตเทศชื่อกัณฐกะว่า เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อกันตรายก็หาสามารถก่อกันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่” ครั้นแล้วภิกษุเหล่านั้นจึงเข้าไปหาสมณทูตเทศชื่อกัณฐกะถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับสมณทูตเทศชื่อกัณฐกะดังนี้ว่า “กัณฐกะ ได้ทราบวาทิฏฐิบาปเข่นนี้ได้เกิดขึ้นแก่เธอว่า ‘เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อกันตรายก็หาสามารถก่อกันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่’ จริงหรือ”

สมณทูตเทศชื่อกัณฐกะกล่าวว่า “เหมือนจะเป็นอย่างนั้น ท่านผู้เจริญทั้งหลาย กระผมรู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อกันตรายก็หาสามารถก่อกันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่”

ภิกษุทั้งหลาย ได้กล่าวว่า “กัณฐกะ เธออย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่ากล่าวต่อพระผู้มีพระภาค การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย เพราะพระผู้มีพระภาคไม่ได้ตรัสอย่างนั้น กัณฐกะ พระผู้มีพระภาคตรัสธรรมที่ก่อกันตรายว่าเป็นธรรมก่อกันตรายไว้โดยประการต่าง ๆ และธรรมเหล่านั้นก็สามารถก่อกันตรายให้แก่ผู้ช้องเสพได้จริง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๗.สัปปาณกวรรค ๑๐.กัณฐกสิกขาบท นิทานวัตถุ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายมีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษอย่างยิ่ง พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนร่างโครงกระดูก ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนชิ้นเนื้อ ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนคบเพลิงหญ้า ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนความฝัน ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนของที่ยืมมา ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนผลไม้คาคัน ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนเขียงหั่นเนื้อ ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนหอกหลาว ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนห้วง มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษอย่างยิ่ง”

สมณทูตเทศชื่อว่ากัณฐกะถูกภิกษุเหล่านั้นดักเตือน แต่ก็ยังกล่าวด้วยความยึดมั่นถือมั่นทวิฏฐิปปันนอยู่อย่างนั้นว่า “เหมือนจะเป็นอย่างนั้น ท่านทั้งหลาย กระผม รู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่ออันตรายก็หาสามารถก่ออันตรายให้แก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่”

ภิกษุเหล่านั้นไม่อาจปลดเปลื้องสมณทูตเทศชื่อว่ากัณฐกะจากทวิฏฐิปปันนได้ ครั้นแล้วภิกษุทั้งหลายจึงพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วจึงกราบทูลเรื่องนี้ให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์สั่งนาสนะกัณฐกสมณทูตเทศ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามสมณทูตเทศชื่อว่ากัณฐกะว่า “กัณฐกะ ทราบว่า ทวิฏฐิปปันนนี้ได้เกิดขึ้นแก่เธอว่า เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่ออันตรายก็หาสามารถก่ออันตรายให้แก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่ จริงหรือ” สมณทูตเทศชื่อว่ากัณฐกะทูลรับว่า “เหมือนจะเป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระองค์รู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่ออันตรายก็หาสามารถก่ออันตรายให้แก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๗.สัปปาณกวรรค ๑๐.กัณฐกสิกขาบท นิทานวัตถุ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โมชบุรุษ เธอรู้ทั่วถึงธรรมที่เราแสดงแล้วได้อย่างไร โมชบุรุษ เรากล่าวธรรมที่ก่ออันตรายว่าเป็นธรรมก่ออันตรายไว้โดยประการต่าง ๆ และธรรมเหล่านั้นก็สามารถก่ออันตรายให้แก่ผู้ช้องเสพได้จริง มิใช่หรือ เรากล่าวว่า กามทั้งหลายมีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษอย่างยิ่ง เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนร่างโครงกระดูก ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนชิ้นเนื้อ ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนคบเพลิง หญา ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนความฝัน ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนของที่ยืมมา ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนผลไม้คาต้น ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนเขียงหั่นเนื้อ ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนหอกหลาว ฯลฯ เรากล่าวว่ากามทั้งหลายเปรียบเหมือนห้วง มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก ในกามนี้มีโทษอย่างยิ่ง โมชบุรุษ ก็เมื่อเป็นเช่นนี้ เธอชื่อว่ากล่าวตู่เราด้วยทฤษฎีที่ยึดถือไว้ผิด ชื่อว่าทำลายตนเองและชื่อว่าประสบสิ่งมิใช่บุญเป็นอันมาก โมชบุรุษ ข้อนั้นจักเป็นไปเพื่อความไม่เกื้อกูล เพื่อความทุกข์แก่เธอ ตลอดกาลนาน โมชบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย” ครั้นทรงดำหนิแล้วจึงทรงแสดงธรรมิกถาแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น สงฆ์จงนาสนะ^๑ สมณทูเทสชื่อกัณฐกะ ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์พึงนาสนะ สมณทูเทสชื่อกัณฐกะอย่างนี้ว่า “กัณฐกะ ตั้งแต่วันนี้เธอไม่พึงอ้างพระผู้มีพระภาคว่าเป็นศาสดา และเธอจะไม่มีการนอนร่วมกัน ๒-๓ คืบกับภิกษุทั้งหลายเหมือนสมณทูเทสเหล่าอื่นได้ เธอจงไปทีอื่น เธอจงไปให้พ้น” ดังนี้ ครั้นนั้นแล สงฆ์ได้นาสนะสมณทูเทสชื่อกัณฐกะแล้ว

สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์อยู่ ก็ยังปลอมโยนสมณทูเทสชื่อกัณฐกะที่ถูกสงฆ์นาสนะอย่างนั้นแล้วบ้าง ใช้เธอให้อุปัชฌายากบ้าง คบหาบ้าง นอนร่วมบ้าง

เชิงอรรถ :

- ^๑ คำว่า “นาสนะ” แปลว่า ให้ฉิบหาย ได้แก่ การลงโทษภิกษุ มี ๓ วิธี คือ (๑) ลึงคนาสนะ ให้สึก (๒) ทัดทกรรมนาสนะ ไล่ออกจากสำนัก (๓) สังฆาสนาสนะ ยกออกจากหมู่ สมณทูเทสชื่อกัณฐกะนี้ ถูกลงโทษโดยการไล่ออกจากสำนัก (วิ.อ. ๒/๔๒๘/๔๒๐-๔๒๑)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๑๐.กัณฐกสิกขาบท พระบัญญัติ

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันต่าหนี ประณาม โพนทะนาว่า “โชนพวก ภิกษุฉัพพัคคีย์อยู่ จึงปลอมโยนสมณทูตเทศชื่อกัณฐกะที่ถูกสงฆ์นาสนะอย่างนั้น แล้วบ้าง ไข้เธอให้อุปัฏฐากบ้าง คบหาบ้าง นอนร่วมบ้างเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้น ต่าหนีพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มี พระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง สอบพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอรู้ดียังปลอมโยน สมณทูตเทศชื่อกัณฐกะที่ถูกสงฆ์นาสนะอย่างนั้นแล้วบ้าง ไข้เธอให้อุปัฏฐากบ้าง คบหาบ้าง นอนร่วมบ้าง จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธ เจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โชนพวก เธอรู้ดียังปลอมโยนสมณทูตเทศชื่อกัณฐกะที่ถูกสงฆ์นาสนะอย่างนั้นแล้วบ้าง ไข้ เธอให้อุปัฏฐากบ้าง คบหาบ้าง นอนร่วมบ้างเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่าง นี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อมใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสยิ่งขึ้น ได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๒๙] ถ้าสมณทูตเทศกล่าวอย่างนี้ว่า “เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อ อันตรายก็หาสามารถก่ออันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่” สมณทูตเทศนั้นอันภิกษุ ทั้งหลายพึงว่ากล่าวตักเตือนว่า “เธออย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่ากล่าวต่อพระผู้มี พระภาค การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคไม่ดีเลย เพราะพระผู้มีพระภาคไม่ได้ตรัส อย่างนั้น สมณทูตเทศ พระผู้มีพระภาคตรัสธรรมที่ก่ออันตรายว่าเป็นธรรมก่อ อันตรายไว้โดยประการต่าง ๆ และธรรมเหล่านั้นก็สามารถก่ออันตรายให้แก่ผู้ช้อง เสพได้จริง” สมณทูตเทศนั้นอันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนอยู่อย่างนี้ ก็ยังคง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณการวรรค ๑๐.กัณฐกสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ยืนย่นอยู่อย่างนั้น สมณทูเทศนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าวตักเตือนว่า
 “สมณทูเทศ ตั้งแต่วันนี้เธอไม่พึงอ้างพระผู้มีพระภาคว่าเป็นศาสดา และเธอจะ
 ไม่มีการนอนร่วมกัน ๒-๓ คืนกับภิกษุทั้งหลายเหมือนสมณทูเทศเหล่าอื่นได้
 เธอจงไปที่อื่น^๑ เธอจงไปให้พ้น” ก็ ภิกษุใดรู้อยู่ก็ยังไม่ลอบโยนสมณทูเทศผู้ถูก
 สงฆ์สาสนะแล้วอย่างนั้น ไซ้เธอให้อุปัฏฐาก คบหา หรือนอนร่วม ต้องอาบัติ
 ปาจิตติย^๒

เรื่องสมณทูเทศข้อกัณฐกะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๓๐] ที่ชื่อว่า สมณทูเทศ พระผู้มีพระภาคตรัสหมายถึงสามเณร
 คำว่า กล่าวอย่างนี้ คือ สมณทูเทศกล่าวว่า “เรารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงแสดงแล้วจนกระทั่งว่าธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นธรรมก่อ
 อันตรายก็หาสามารถก่ออันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริงไม่”
 คำว่า สมณทูเทศนั้น ได้แก่ สมณทูเทศผู้กล่าวอย่างนั้น
 คำว่า อันภิกษุทั้งหลาย ได้แก่ อันภิกษุเหล่าอื่น
 พวกภิกษุที่ได้เห็นได้ยิน พึงว่ากล่าวตักเตือนสมณทูเทศนั้นว่า “สมณทูเทศ
 เธออย่าได้กล่าวอย่างนี้ อย่ากล่าวต่อพระผู้มีพระภาค การกล่าวต่อพระผู้มีพระภาค
 ไม่ได้เลย เพราะพระผู้มีพระภาคไม่ได้ตรัสอย่างนั้น สมณทูเทศ พระผู้มีพระภาคตรัส
 ธรรมที่ก่ออันตรายว่าเป็นธรรมก่ออันตรายไว้โดยประการต่าง ๆ และธรรมเหล่านั้น
 ก็สามารถก่ออันตรายแก่ผู้ช้องเสพได้จริง” พึงว่ากล่าวตักเตือนเธอแม้ครั้งที่ ๒ พึง
 ว่ากล่าวตักเตือนเธอแม้ครั้งที่ ๓ ถ้าเธอสละได้เป็นการดี ถ้าไม่สละ สมณทูเทศนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “จงไปที่อื่น” แปลมาจากคำว่า “จร ปีเร” ตามนัยฎีกาว่า จร ปีเรติ ปฺรโต คจฺจน, มา อธิ ตินฺนุ
 (สารตถ.ฎีกา ๓/๔๒๘/๑๑๑) จงไปทางอื่น อย่าอยู่ที่นี่, อีกนัยหนึ่งว่า ปีเรติ ปฺร อมามก (วิ.อ. ๒/๔๒๘/
 ๔๒๑) อมหากํ อนชฺฌมตฺติกกฺขตฺ (สารตถ.ฎีกา ๓/๔๒๘/๑๑๐) โอวาทสฺส อปฺปฏิคฺคหณฺเนน
 อตฺติกฺกมณฺเนน อมามกา ปเร นาม (ขุ.ธ.อ. ๑/๔/๔๘) เธอเป็นคนอื่นผู้ไม่นับถือพระรัตนตรัย, มิได้อยู่
 ในวงศ์ของพวกเรา เพราะไม่รับโอวาท เพราะล่วงละเมิดโอวาท

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๗.สัปปาณกวรรค ๑๐.กัณฐกสิกขาบท บทภาษณีย์

อันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าวตักเตือนอย่างนี้ว่า “สมณุตเทส ตั้งแต่บัดนี้เธอไม่พึงอ้างพระผู้มีพระภาคว่าเป็นศาสดา และเธอจะไม่มี การนอนร่วมกัน ๒-๓ คืบกับภิกษุทั้งหลายเหมือนสมณุตเทสเหล่าอื่นได้ เธอจงไปที่อื่น เธอจงไปให้พ้น”

คำว่า **ก็...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า **รู้อยู่** คือ ภิกษุรู้เอง คนเหล่าอื่นบอกภิกษุนั้น หรือสมณุตเทสนั้นบอก

คำว่า **ผู้ถูกสงฆ์นาสนะแล้วอย่างนั้น** คือ ถูกสงฆ์ให้ฉิบหายแล้วอย่างนั้น

ที่ชื่อว่า **สมณุตเทส** พระผู้มีพระภาคตรัสหมายถึงสามเณร

คำว่า **ปลอบโยน** คือ ภิกษุปลอบโยนว่า “เราจะให้บาตร จีวร อุทเทส หรือปริจจาคาแก่สมณุตเทสนั้น” ต้องอาบัติปาจิตติย

คำว่า **ใช้เธอให้อุปฐาก** คือ ภิกษุยินดีจรรณ ดินเหนียว ไม้สีฟัน หรือน้ำบ้วนปากของสมณุตเทสนั้น ต้องอาบัติปาจิตติย

คำว่า **คมนา** อธิบายว่า ที่เรียกว่าคมนา ได้แก่ การคมนา ๒ อย่าง คือ

(๑) คมนาทางอำมิส (๒) คมนาทางธรรม

ที่ชื่อว่า **คมนาทางอำมิส** คือ ภิกษุให้อำมิสหรือรับอำมิส ต้องอาบัติปาจิตติย

ที่ชื่อว่า **คมนาทางธรรม** คือ ภิกษุยกธรรมขึ้นแสดงหรือให้ยกธรรมขึ้นแสดง

ภิกษุยกธรรมขึ้นแสดงหรือให้ยกธรรมขึ้นแสดง เป็นบท ต้องอาบัติปาจิตติย

ทุก ๆ บท

ภิกษุยกธรรมขึ้นแสดงหรือให้ยกธรรมขึ้นแสดง เป็นอักษร ต้องอาบัติ

ปาจิตติยทุก ๆ อักษร

คำว่า **นอนร่วม** อธิบายว่า ในที่ที่มีหลังคาเดียวกัน เมื่อสมณุตเทสผู้ถูกสงฆ์นาสนะนอน ภิกษุก็นอน ต้องอาบัติปาจิตติย เมื่อภิกษุนอน สมณุตเทสผู้ถูกสงฆ์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๗.สัปปาณกวรรค ๑๐.กัณฐกสิกขาบท อนาปัตติวาร

นาสนะกัณนอน ภิกษุที่นอนด้วย ต้องอาบัติปาจิตตีย์ หรือนอนทั้ง ๒ รูป ก็ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์ ทั้ง ๒ ลูกขึ้นแล้ว กลับนอนอีก ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

[๔๓๑] สมณทูเทสที่ถูกสงฆ์นาสนะแล้ว ภิกษุสำคัญว่าถูกสงฆ์นาสนะแล้ว
ปลอบโยน ใช้เรอให้อุปัญญาถ คบหา หรือนอนร่วม ต้องอาบัติปาจิตตีย์

สมณทูเทสที่ถูกสงฆ์นาสนะแล้ว ภิกษุไม่แน่ใจ ปลอบโยน ใช้เรอให้อุปัญญาถ
คบหา หรือนอนร่วม ต้องอาบัติทุกกฏ

สมณทูเทสที่ถูกสงฆ์นาสนะแล้ว ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้ถูกสงฆ์นาสนะ ปลอบโยน
ใช้เรอให้อุปัญญาถ คบหา หรือนอนร่วม ไม่ต้องอาบัติ

สมณทูเทสที่ไม่ถูกสงฆ์นาสนะ ภิกษุสำคัญว่าถูกสงฆ์นาสนะ ต้องอาบัติ
ทุกกฏ

สมณทูเทสที่ไม่ถูกสงฆ์นาสนะ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

สมณทูเทสที่ไม่ถูกสงฆ์นาสนะ ภิกษุสำคัญว่าไม่ถูกสงฆ์นาสนะ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๔๓๒]๑. ภิกษุรู้อยู่ว่า "สมณทูเทสไม่ถูกสงฆ์นาสนะ"

๒. ภิกษุรู้อยู่ว่า "สมณทูเทสละทิฐินั้นแล้ว"

๓. ภิกษุวิกลจริต

๔. ภิกษุดันบัญญัติ

กัณฐกสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

สัปปาณกวรรคที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]

๗.สัปปาณกวรรค รวมสิกขาบทที่มีในสัปปาณกวรรค

รวมสิกขาบทที่มีในสัปปาณกวรรค

สัปปาณกวรรคมี ๑๐ สิกขาบท คือ

๑. สัญจีจสิกขาบท	ว่าด้วยความจงใจฆ่าสัตว์มีชีวิต
๒. สัปปาณกสิกขาบท	ว่าด้วยการบริโภคน้ำที่มีสัตว์มีชีวิต
๓. อุกโกฏนสิกขาบท	ว่าด้วยการรื้อพื้นอธิกรณ์ขึ้นมาพิจารณาใหม่
๔. ทุญจุลลสิกขาบท	ว่าด้วยการปกปิดอาบัติชั่วหยาบ
๕. อุณวีสติวัสสสิกขาบท	ว่าด้วยการอุปสมบทให้บุคคลมีอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี
๖. เถยยสัถตสิกขาบท	ว่าด้วยการเดินทางไกลร่วมกับพ่อค้าเกวียนผู้เป็นโจร
๗. สังฆิธานสิกขาบท	ว่าด้วยการชักชวนเดินทางไกลร่วมกับมาคาม
๘. อริฎฐสิกขาบท	ว่าด้วยพระอริฎฐะกล่าวต่อพระผู้มีพระภาค
๙. อุกขิตตสัมโมคสิกขาบท	ว่าด้วยการคบหาภิกษุที่ถูกสงฆ์ลงอุกเขปนียกรรม
๑๐. กัณฏกสิกขาบท	ว่าด้วยสมณทูตเทศชื่อกัณฏกะถูกสงฆ์นาสนะ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๘.สหธรรมิกวรรค ๑.สหธรรมิกสิกขาบท นิตานัตถุ

๘. สหธรรมิกวรรค

หมวดว่าด้วยผู้ร่วมประพฤตินิธรรม

๑. สหธรรมิกสิกขาบท

ว่าด้วยการกล่าวตักเตือนผู้ร่วมประพฤตินิธรรมโดยชอบธรรม

เรื่องพระฉันทะ

[๔๓๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี ครั้นนั้น ท่านพระฉันทะประพฤตินิธรรมไม่สมควร ภิกษุทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านฉันทะ ท่านอย่าได้กระทำอย่างนี้ การกระทำอย่างนี้ไม่สมควร” ท่านพระฉันทะนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย กระผมจะยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ จนกว่าจะได้สอบถามภิกษุรูปอื่นผู้ฉลาด ผู้เป็นพระวินัยธร”

บรรดาภิกษุผู้มั่งน้อย ฯลฯ พวกกันตาคาฬิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่งท่านพระฉันทะอันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนโดยชอบธรรม จึงกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย กระผมจะยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ จนกว่าจะได้สอบถามภิกษุรูปอื่นผู้ฉลาด ผู้เป็นพระวินัยธรเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิตานพระฉันทะโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระฉันทะว่า “ฉันทะ ทราบว่า เธออันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนโดยชอบธรรมก็กล่าวอย่างนี้ว่า ‘ท่านทั้งหลาย กระผมจะยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ จนกว่าจะได้สอบถามภิกษุรูปอื่น ผู้ฉลาด ผู้เป็นพระวินัยธร’ จริงหรือ” ท่านพระฉันทะทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษ โง่งเธออันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนโดยชอบธรรมก็กล่าว

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๘.สทรรมิกวรรค ๑.สทรรมิกสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

อย่างนี้ว่า ‘ท่านทั้งหลาย กระผมจะยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ จนกว่าจะได้สอบถาม
ภิกษุรูปอื่นผู้ฉลาด ผู้เป็นพระวินัยธร’ เล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคน
ที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ”
แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๓๔] ก็ ภิกษุใดอันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนโดยชอบธรรม กล่าว
อย่างนี้ว่า “กระผมจะยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ จนกว่าจะได้สอบถามภิกษุรูปอื่น
ผู้ฉลาด ผู้เป็นวินัยธร” ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ศึกษาพึงรู้
พึงสอบถาม พึงพิจารณา นี่เป็นการทำที่สมควรในเรื่องนั้น

เรื่องพระฉันทะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๓๕] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มี
พระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า อันภิกษุทั้งหลาย ได้แก่ อันภิกษุเหล่าอื่น

ที่ชื่อว่า โดยชอบธรรม คือ สิกขาบทใดที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้
นี้ชื่อว่าโดยชอบธรรม

ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวตักเตือนด้วยพระบัญญัติโดยชอบธรรมนั้น
กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย กระผมจะยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ จนกว่าจะได้
สอบถามภิกษุรูปอื่นผู้ฉลาด ผู้เป็นพระวินัยธร ผู้เป็นบัณฑิต ผู้มีปัญญา ผู้เป็น
พหูสูต ผู้เป็นพระธรรมกถึก” ดังนี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๘.สทธรรมิกวรรค ๑.สทธรรมิกสิกขาบท บทภาษณีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๓๖] อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน กล่าวอย่างนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ กล่าวอย่างนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปสัมบัน กล่าวอย่างนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุนั้นอันอุปสัมบันว่ากล่าวตักเตือนด้วยเรื่องที่ไม่ใช่พระบัญญัติ กล่าวว่า “เรื่องนี้ไม่เป็นไปเพื่อความขัดเกลา ไม่เป็นไปเพื่อความกำจัด ไม่เป็นไปเพื่อความ เป็นผู้นำเลื่อมใส ไม่เป็นไปเพื่อความไม่ก่อ ไม่เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร” กล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย กระผมจะยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ จนกว่าจะได้สอบถามภิกษุรูปอื่นผู้ฉลาด ผู้เป็นพระวินัยธร ผู้เป็นบัณฑิต ผู้มีปัญญา ผู้เป็นพหูสูตร ผู้เป็นพระธรรมกถึก” ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุนั้นอันอุปสัมบันว่ากล่าวตักเตือนด้วยพระบัญญัติ หรือไม่ใช่พระบัญญัติ กล่าวว่า “เรื่องนี้ไม่เป็นไปเพื่อความขัดเกลา ไม่เป็นไปเพื่อความกำจัด ไม่เป็นไปเพื่อความ เป็นผู้นำเลื่อมใส ไม่เป็นไปเพื่อความไม่ก่อ ไม่เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร” กล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย กระผมจะยังไม่ศึกษาในสิกขาบทนี้ จนกว่าจะได้ สอบถามภิกษุรูปอื่นผู้ฉลาด ผู้เป็นพระวินัยธร ผู้เป็นบัณฑิต ผู้มีปัญญา ผู้เป็นพหูสูตร ผู้เป็นพระธรรมกถึก” ดังนี้ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๘.สหธรรมิกวรรค ๑.สหธรรมิกสิกขาบท อนาปัตติวาร

คำว่า **ผู้ศึกษา** คือ ผู้ใคร่สำเหนียก

คำว่า **พึงรู้** คือ พึงทราบ

คำว่า **พึงสอบถาม** คือ พึงสอบถามว่า “ท่านผู้เจริญ สิกขาบทนี้เป็นอย่างไร หรือสิกขาบทนี้มีเนื้อความว่าอย่างไร”

คำว่า **พึงพิจารณา** คือ พึงคิด พึงไตร่ตรอง

คำว่า **นี่เป็นการทำที่สมควรในเรื่องนั้น** คือ นี่เป็นความถูกต้องในเรื่องนั้น

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๔๓๗] ๑. ภิกษุกล่าวว่า “เราจักรู้ จักศึกษา”

๒. ภิกษุวิกลจริต

๓. ภิกษุดันบัญญัติ

สหธรรมิกสิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๘.สหธรรมิกวรรค ๒วิเลขนสิกขาบท นิตานวัตถุ

๘. สหธรรมิกวรรค

๒. วิเลขนสิกขาบท

ว่าด้วยความยุ่งยากแห่งสิกขาบท

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๓๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสวินัยกถา ทรงพรรณนาคุณแห่งพระวินัย ตรัสสรรเสริญการเรียนพระวินัย ทรงพรรณนาคุณพระอุบาสีโดยประการต่าง ๆ

ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสวินัยกถา ทรงพรรณนาคุณแห่งพระวินัย ตรัสสรรเสริญการเรียนพระวินัย ทรงพรรณนาคุณท่านพระอุบาสีโดยประการต่าง ๆ อย่างกระนั้นเลย ท่านทั้งหลาย พวกเราจะเรียนพระวินัยในสำนักท่านพระอุบาสี”

ภิกษุเหล่านั้นจำนวนมาก เป็นเถระก็มี เป็นนวกะก็มี เป็นมัชฌิมะก็มี ต่างพากันเล่าเรียนพระวินัยในสำนักท่านพระอุบาสี

ครั้งนั้นแล พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้ปรึกษากันว่า “ท่านทั้งหลาย บัดนี้ ภิกษุจำนวนมากเป็นเถระก็มี เป็นนวกะก็มี เป็นมัชฌิมะก็มี ต่างพากันเล่าเรียนพระวินัยในสำนักท่านพระอุบาสี ถ้าภิกษุเหล่านี้รอบรู้พระบัญญัติในพระวินัย ก็จักชักจูงขึ้นมา พวกเราได้ตามที่ปรารถนาในคราวที่ปรารถนาจนพอแก่ความปรารถนา อย่างกระนั้นเลย ท่านทั้งหลาย พวกเราจะดูหมิ่นพระวินัย” ครั้นแล้วพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงเข้าไปหาภิกษุทั้งหลายแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “สิกขาบทเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ยกขึ้นแสดงเหล่านี้จะมีประโยชน์อะไร ย่อมเป็นไปเพื่อความรำคาญ เพื่อความลำบาก เพื่อความยุ่งยาก”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๘.สหธรรมิกวรรค ๒.วิเลขนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันต่าหนี ประณาม โพนทะนาว่า “โจนพวก ภิกษุฉัพพัคคีย์จึงดูหมิ่นพระวินัยเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายต่าหนีพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง สอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอดูหมิ่นวินัย จริง หรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ทรงต่าหนีว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โจนพวกเธอจึงดูหมิ่นวินัยเล่า โมฆบุรุษ ทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่ เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบท นี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๓๙] ก็ ภิกษุใด เมื่อมีผู้ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงอยู่ กล่าวอย่างนี้ว่า “สิกขาบทเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ยกขึ้นแสดงเหล่านี้ จะมีประโยชน์อะไร ย่อมเป็น ไปเพื่อความรำคาญ เพื่อความลำบาก เพื่อความยุ่งยาก” ต้องอาบัติปาจิตติย์ เพราะดูหมิ่นสิกขาบท

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๔๐] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๘.สหธรรมิกวรรค ๒.วิเลขนสิกขาบท บทภาษณีย์

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มี
 พระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า **เมื่อมีผู้ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงอยู่** ความว่า เมื่อมีผู้ใดผู้หนึ่งยกขึ้น
 แสดงเอง ใช้ผู้อื่นให้ยกขึ้นแสดงอยู่ หรือกำลังท่องปาติโมกข์

คำว่า **กล่าวอย่างนี้** ความว่า “สิกขาบทเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ยกขึ้นแสดงเหล่านี้
 จะมีประโยชน์อะไร ย่อมเป็นไปเพื่อความรำคาญ เพื่อความลำบาก เพื่อความยุ่งยาก”
 คือ ดูหมิ่นพระวินัยให้อุปสมบันฟังว่า “พวกภิกษุที่เล่าเรียนพระวินัยนี้จะไม่มีความ
 รำคาญ มีความลำบาก มีความยุ่งยาก พวกภิกษุที่ไม่เล่าเรียนพระวินัยนี้จะไม่มีความ
 รำคาญ ไม่มีความลำบาก ไม่มีความยุ่งยาก สิกขาบทนี้พวกท่านไม่ยกขึ้น
 แสดงจะดีกว่า ไม่ศึกษาจะดีกว่า ไม่เล่าเรียนจะดีกว่า ไม่ทรงจำจะดีกว่า พระวินัย
 จงอันตรธานไป หรือภิกษุพวกนี้จึงเป็นผู้ไม่รอบรู้พระบัญญัติ” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๔๑] อุปสมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสมบัน ดูหมิ่นพระวินัย ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์

อุปสมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ดูหมิ่นพระวินัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปสมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุอุปสมบัน ดูหมิ่นพระวินัย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุดูหมิ่นธรรมอย่างอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุดูหมิ่นพระวินัยหรือธรรมอย่างอื่นให้อนุปสมบันฟัง ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุอุปสมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๘.สหธรรมิกวรรค ๒.วิเลขนสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๔๔๒]๑. ภิกษุไม่ประสงค์จะดูหมิ่นกล่าวตามเหตุว่า “นิมนต์ท่านเรียน
พระสูตร พระคาถา หรือพระอภิธรรมไปก่อน ภายหลังจึงเรียน
พระวินัย”

๒. ภิกษุวิกลจริต

๓. ภิกษุต้นบัญญัติ

วิเลขนสิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๘.สหธรรมิกวรรค ๓.โมहनสิกขาบท นิตานวัตถุ

๘. สหธรรมิกวรรค

๓. โมहनสิกขาบท

ว่าด้วยการทำให้ผู้อื่นหลง

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๔๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ประพฤตินิสมควรแล้ว ตั้งใจอยู่ว่า “ขอภิกษุทั้งหลายจงทราบเถิด พวกเราต้องอาบัติเพราะความไม่รู้” เมื่อภิกษุยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงอยู่ก็กล่าวอย่างนี้ว่า “พวกกระผมเพิ่งทราบเดี๋ยวนี้เองว่า ทราบว่า ธรรมแม่นี้มาในพระสูตร^๑ อยู่ในพระสูตร มีการยกขึ้นแสดงทุกกึ่งเดือน”

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ พวกกันตาคานี ประณาม โพนทะนาว่า “โง่ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ เมื่อภิกษุยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงอยู่ จึงกล่าวอย่างนี้ว่า ‘พวกกระผมเพิ่งทราบเดี๋ยวนี้เองว่า ทราบว่า ธรรมแม่นี้มาในพระสูตร อยู่ในพระสูตร มีการยกขึ้นแสดงทุกกึ่งเดือน’ ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอ เมื่อภิกษุยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงอยู่ ก็กล่าวอย่างนี้ว่า พวกกระผมเพิ่งทราบเดี๋ยวนี้เองว่า ทราบว่า ธรรมแม่นี้มาในพระสูตร อยู่ในพระสูตร มีการยกขึ้นแสดงทุกกึ่งเดือน จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรง

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “ธรรม” หมายถึงสิกขาบท คำว่า “พระสูตร” หมายถึงพระปาติโมกข์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๘.สหธรรมิกวรรค ๓.โมहनสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ดำหนิว่า “ฯลฯ โฆชนุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอ เมื่อภิกษุยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงอยู่ จึงกล่าวอย่างนี้ว่า ‘พวกกระผมเพ็งทราบเดี๋ยวนีเเองว่า ‘ทราบว้า ธรรมแม่นี้มาใน พระสูตร อยู่ในพระสูตร มีการยกขึ้นแสดงทุกกึ่งเดือน’ เล้า โฆชนุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้มีได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้ เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๔๔] ก็ ภิกษุใด เมื่อภิกษุยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงอยู่ทุกกึ่งเดือน กล่าว อย่างนี้ว่า “กระผมเพ็งทราบเดี๋ยวนีเเองว่า ‘ทราบว้า ธรรมแม่นี้มาในพระสูตร อยู่ในพระสูตร มีการยกขึ้นแสดงทุกกึ่งเดือน” ถ้าภิกษุเหล่าอื่นจำภิกษุนั้นได้ว่า “เมื่อภิกษุยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงอยู่ ภิกษุนี้เคยนั่งอยู่ ๒-๓ ครั้งมาแล้ว ไม่จำต้องกล่าวถึงมากครั้งยิ่งกว่า” ภิกษุนั้นยอมไม่พ้นเพราะความไม่รู้ แต่ ภิกษุนั้นจะต้องอาบัติใดเพราะประพฤดิไม่เหมาะสมนั้น พึงปรับอาบัตินั้นตาม ธรรม และพึงยกโมหาโรปนกรรมขึ้นมารับเพิ่มให้ยิ่งขึ้นไปอีกว่า “ท่าน ไม่ใช่ ลากของท่าน ท่านได้ไม่ดี ที่เมื่อภิกษุยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงอยู่ ท่านไม่ ใส่ใจฟังให้สำเร็จประโยชน์ด้วยดี” ต้องอาบัติปาจิตติย เพราะแสร้งทำผู้อื่นให้ หลงนั้น

เรื่องพระฉัพพคคัย จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๔๕] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า ทุกกึ่งเดือน คือ ทุกวันอุโบสถ

คำว่า เมื่อภิกษุยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงอยู่ คือ เมื่อภิกษุกำลังแสดงปาติโมกข์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๘.สหธรรมิกวรรค ๓.โมहनสิกขาบท บทภาษณีย์

คำว่า **กล่าวอย่างนี้** ความว่า ภิกษุประพฤติไม่สมควรแล้ว ตั้งใจอยู่ว่า “ขอ
 ภิกษุทั้งหลายจงทราบว่ ‘พวกเราต้องอาบัติเพราะความไม่รู้ เมื่อภิกษุยกปาติโมกข์
 ขึ้นแสดงอยู่ ก็กล่าวอย่างนี้ว่า “กระผมเพิ่งทราบเดี๋ยวนี้เองว่า ‘ทราบว่ ธรรมแม่
 นี้มาในพระสูตร อยู่ในพระสูตร มีการยกขึ้นแสดงทุกกึ่งเดือน” ต้องอาบัติทุกกฏ

ถ้าภิกษุเหล่านี้จำภิกษุผู้ประสงค์จะทำให้หลงนั้นได้ว่า “เมื่อภิกษุยกปาติโมกข์
 ขึ้นแสดงอยู่ภิกษุนี้เคยนั่งอยู่ ๒-๓ ครั้งมาแล้ว ไม่จำต้องกล่าวถึงมากครั้งยิ่งกว่า”
 ภิกษุนั้นยอมไม่พ้นเพราะความไม่รู้ ภิกษุนั้นจะต้องอาบัติใดเพราะประพฤติไม่เหมาะ
 สมนั้น พึงปรับอาบัตินั้นตามธรรม และพึงยกโมหาโรปนกรรมขึ้นมาปรับเพิ่มให้ยิ่ง
 ขึ้นไปอีก

ภิกษุทั้งหลายพึงยกโมหาโรปนกรรมขึ้นปรับอย่างนี้ คือ ภิกษุผู้ฉลาดสามารถ
 พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจาว่า

กรรมวาจาลงโมหาโรปนกรรม

[๔๔๖] ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุชื่อนี้เมื่อภิกษุยกปาติโมกข์
 ขึ้นแสดงอยู่ ไม่ใส่ใจฟังให้สำเร็จประโยชน์ด้วยดี ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้ว ก็พึงยก
 โมหาโรปนกรรมขึ้นปรับภิกษุชื่อนี้ นี่เป็นญัตติ

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุชื่อนี้เมื่อภิกษุยกปาติโมกข์ขึ้นแสดง
 อยู่ไม่ใส่ใจฟังให้สำเร็จประโยชน์ด้วยดี สงฆ์ยกโมหาโรปนกรรมขึ้นปรับภิกษุชื่อนี้
 ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการยกโมหาโรปนกรรมขึ้นปรับภิกษุชื่อนี้ ท่านรูปนั้นพึงนั่ง
 ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นพึงทักท้วง

โมหาโรปนกรรมอันสงฆ์ยกขึ้นปรับภิกษุชื่อนี้แล้ว สงฆ์เห็นด้วย เพราะฉะนั้น
 จึงนั่ง ข้าพเจ้าขอถือเอาความนั่งนั้นเป็นมติอย่างนี้

บทภาษณีย์

เมื่อสงฆ์ยังไม่ยกโมหาโรปนกรรมขึ้นปรับ ภิกษุทำผู้อื่นให้หลง ต้องอาบัติทุกกฏ
 เมื่อสงฆ์ยกโมหาโรปนกรรมขึ้นปรับแล้ว ภิกษุทำผู้อื่นให้หลง ต้องอาบัติปาจิตติย

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๘.สทธรรมิกวรรค ๓.โมहनสิกขาบท อนาปัตติวาร

ติกปาจิตตีย์

[๔๔๗] กรรมที่ทำถูกต้อง^๑ ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ทำผู้อื่นให้
หลง ต้องอาบัติปาจิตตีย์
กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ทำผู้อื่นให้หลง ต้องอาบัติปาจิตตีย์
กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ไม่ถูกต้อง ทำผู้อื่นให้หลง
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ติกทุกกฏ

กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ
กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ไม่ถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๔๔๘] ๑. ภิกษุยังไม่ได้ฟังพระปาติโมกข์โดยพิสดาร
๒. ภิกษุฟังพระปาติโมกข์โดยพิสดาร แต่ไม่ถึง ๒-๓ ครั้ง
๓. ภิกษุไม่ประสงค์จะทำผู้อื่นให้หลง
๔. ภิกษุวิกลจริต
๕. ภิกษุดันบัญญัติ

โมहनสิกขาบทที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงโมหาโรปนกรรม (วิ.อ. ๒/๔๔๗/๔๒๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๕๕๕ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๘.สทธรรมิกวรรค ๔.ปหารสิกขาบท นิตานวัตถุ

๘. สทธรรมิกวรรค

๔. ปหารสิกขาบท

ว่าด้วยการทำร้ายเพื่อนภิกษุ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๔๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์โกรธ ไม่พอใจ ทำร้ายพวกภิกษุสัตถสวัคคีย์ พวกภิกษุสัตถสวัคคีย์ร้องให้ ภิกษุทั้งหลายถามอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่านร้องให้ทำไม”

พวกภิกษุสัตถสวัคคีย์ตอบว่า “ท่านทั้งหลาย พวกภิกษุฉัพพัคคีย์โกรธ ไม่พอใจ ทำร้ายพวกกระผม ขอรับ”

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ พวกเขาดำเนิน ประณาม โพนทะนาว่า “โง่พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงโกรธ ไม่พอใจ ทำร้ายภิกษุทั้งหลายเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลาย ดำเนินพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอโกรธ ไม่พอใจ ทำร้ายภิกษุทั้งหลายจริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำเนนว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โง่พวกเธอจึงโกรธ ไม่พอใจ ทำร้ายภิกษุทั้งหลายเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อมใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๘.สหธรรมิกวรรค ๔.ปหารสิกขาบท บทภาษณีย์

พระบัญญัติ

[๔๕๐] ก็ ภิกษุใดโกรธ ไม่พอใจ ทำร้ายภิกษุ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๕๑] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า ภิกษุ คือ ภิกษุอื่น

คำว่า โกรธ ไม่พอใจ คือ ไม่ชอบใจ แค้นใจ เจ็บใจ

คำว่า ทำร้าย ความว่า ภิกษุทำร้ายด้วยกาย ด้วยของเนื่องด้วยกาย หรือ
ด้วยของที่โยนไป โดยที่สุดแม้ด้วยกลีบอุบล ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๕๒] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน โกรธ ไม่พอใจ ทำร้าย
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ โกรธ ไม่พอใจ ทำร้าย ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุอุปสัมบัน โกรธ ไม่พอใจ ทำร้าย ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๘.สหธรรมิกวรรค ๔.ปหารสิกขาบท อนาปัตติวาร

ทุกกฏ

ภิกษุ โกรธ ไม่พอใจ ทำร้ายอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ
 อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ
 อนุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
 อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๔๕๓] ๑. ภิกษุถูกใคร ๆ เบียดเบียน ประสงค์จะพ้น จึงทำร้าย
 ๒. ภิกษุวิกลจริต
 ๓. ภิกษุดันบัญญัติ

ปหารสิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๘.สทธรรมิกวรรค ๕.ตลสัตติกสิกขาบท นิตานัตถุ

๘. สทธรรมิกวรรค

๕. ตลสัตติกสิกขาบท

ว่าด้วยการเจือหอกคือฝ่ามือขึ้นทำที่ว่าจะทำร้าย

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๕๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์โกรธ ไม่พอใจเจือหอกคือฝ่ามือ(จะทำร้าย)^๑ พวกภิกษุสัตตรสวัคคีย์ พวกภิกษุสัตตรสวัคคีย์เหล่านั้นกล่าวการทำร้ายจึงร้องให้ ภิกษุทั้งหลายถามอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่านร้องให้ทำไม”

พวกภิกษุสัตตรสวัคคีย์ตอบว่า “ท่านทั้งหลาย พวกภิกษุฉัพพัคคีย์โกรธ ไม่พอใจ เจือหอกคือฝ่ามือให้พวกกระผม ขอรับ”

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ พวกกันตาคานิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงโกรธ ไม่พอใจ เจือหอกคือฝ่ามือให้ภิกษุทั้งหลายเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอโกรธ ไม่พอใจเจือหอกคือฝ่ามือให้ภิกษุทั้งหลาย จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โง่พวกเธอจึงโกรธ ไม่พอใจ เจือหอกคือฝ่ามือให้ภิกษุเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การ

เชิงอรรถ :

^๑ ปหารทานาการ ทสเสตวา คือแสดงอาการจะทำร้าย (วิ.อ. ๒/๔๕๔/๔๓๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๕๕๙ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๘.สทรรณิกวรรค ๕.ตลสัตติกสิกขาบท บทภาษณีย์

กระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๕๕] ก็ ภิกษุใดโกรธ ไม่พอใจ เจื้อหอกคือฝ่ามือให้ภิกษุ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๕๖] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า ภิกษุ คือ ภิกษุอื่น

คำว่า โกรธ ไม่พอใจ คือ ไม่ชอบใจ แค้นใจ เจ็บใจ

คำว่า เจื้อหอกคือฝ่ามือ ความว่า ภิกษุเจื้อกาย ของเนื่องด้วยกาย หรือโดยที่สุดแม้ด้วยกลีบอุบล ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ตักปาจิตตีย์

[๔๕๗] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าอุปสัมบัน โกรธ ไม่พอใจ เจื้อหอกคือฝ่ามือ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๘.สหธรรมิกวรรค ๕.ตลสัตติกสิกขาบท อนาปัตติวาร

อุปลัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ โกรธ ไม่พอใจ เจื้อหอกคือฝ่ามือ ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

อุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน โกรธ ไม่พอใจ เจื้อหอกคือฝ่ามือ
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุโกรธ ไม่พอใจ เจื้อหอกคือฝ่ามือให้อุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ
อุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ
อุปลัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
อุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๔๕๘] ๑. ภิกษุถูกใคร ๆ เบียดเบียน ประสงค์จะพ้นจึงเจื้อหอกคือฝ่ามือ
๒. ภิกษุวิกลจริต
๓. ภิกษุตันบัญญัติ

ตลสัตติกสิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๘.สหธรรมิกวรรค ๖.อมุลกสิกขาบท นิตานวัตถุ

๘. สหธรรมิกวรรค

๖. อมุลกสิกขาบท

ว่าด้วยการใส่ความด้วยอาบัติสังฆาทิเสสที่ไม่มีมูล

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๕๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ใส่ความภิกษุด้วยอาบัติสังฆาทิเสสไม่มีมูล

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตาคานี ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงใส่ความภิกษุด้วยอาบัติสังฆาทิเสสไม่มีมูลเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอใส่ความภิกษุด้วยอาบัติสังฆาทิเสสไม่มีมูล จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย इनพวกเธอจึงใส่ความภิกษุด้วยอาบัติสังฆาทิเสสไม่มีมูลเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๖๐] ก็ ภิกษุใดใส่ความภิกษุด้วยอาบัติสังฆาทิเสสที่ไม่มีมูล ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๘.สหธรรมิกวรรค ๖.อมูลกสิกขาบท บทภาษณีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๔๖๑] คำว่า **ก็...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า **ภิกษุ** คือ ภิกษุอื่น

ที่ชื่อว่า **ไม่มีมูล** คือ ไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้นึกสงสัย

คำว่า **อาบัติสังฆาทิเสส** คือ ด้วยสังฆาทิเสส ๑๓ สิกขาบท ข้อใดข้อหนึ่ง

คำว่า **ใส่ความ** ได้แก่ ภิกษุโจทเอง หรือสั่งผู้อื่นให้โจท ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๖๒] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ใส่ความด้วยอาบัติสังฆาทิเสส
 ที่ไม่มีมูล ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ใส่ความด้วยอาบัติสังฆาทิเสสที่ไม่มีมูล ต้องอาบัติ
 ปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุอุปสัมบัน ใส่ความด้วยอาบัติสังฆาทิเสสที่ไม่มี
 มูล ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุใส่ความด้วยอาจารย์วิบัติหรือทฎฐิวิบัติ^๑ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุใส่ความอนุอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

เชิงอรรถ :

^๑ “อาจารย์วิบัติ” คือมีความประพฤดิเสียหาย ต้องอาบัติเล็กน้อย คืออาบัติถุลลัจจัย ปาจิตตีย์ ปาฐเทสนียะ
 ทุกกฏ ทพภาสิต “ทฎฐิวิบัติ” คือความเห็นที่คลาดเคลื่อนผิดธรรมดาผิดวินัย (วิ.อ. ๓/๘๔/๔๘-๔๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๕๖๓ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๘.สทรรมิกวรรค ๖.อมุลสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ
อนุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
อนุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๔๖๓] ๑. ภิกษุสำคัญว่าเป็นเรื่องจริง โจทเองหรือใช้ผู้อื่นให้โจท
๒. ภิกษุวิกลจริต
๓. ภิกษุดันบัญญัติ

อมุลสิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๘.สทธรรมิกวรรค ๗.สัจจสิกขาบท นิทานวัตถุ

๘. สทธรรมิกวรรค

๗. สัจจสิกขาบท

ว่าด้วยการจงใจก่อความรำคาญ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๖๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จงใจก่อความรำคาญให้แก่พวกภิกษุสัตถสวัคคีย์ด้วยกล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ว่า ‘สงฆ์ไม่พึงอุปสมบทให้บุคคลอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี’ พวกท่านอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี อุปสมบทแล้ว พวกท่านคงจะยังเป็นอนุปสัมบันของพวกเรากระมัง” พวกภิกษุสัตถสวัคคีย์เหล่านั้นพากันร้องให้

ภิกษุทั้งหลายถามอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่านร้องให้ทำไม”

พวกภิกษุสัตถสวัคคีย์ตอบว่า “ท่านทั้งหลาย พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เหล่านี้จงใจก่อความรำคาญให้แก่พวกเราผม ขอรับ”

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ พากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่ ภิกษุฉัพพัคคีย์จงใจก่อความรำคาญให้แก่ภิกษุทั้งหลายเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอจงใจก่อความรำคาญให้แก่ภิกษุทั้งหลาย จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โง่ พวกเธอจึง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]

๘.สหธรรมิกวรรค ๗.สัจจสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

จงใจก่อความรำคาญให้แก่ภิกษุทั้งหลายแล้ว โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้มีได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๖๕] ก็ ภิกษุใดจงใจก่อความรำคาญให้แก่ภิกษุด้วยหวังว่า “เธอจักไม่มีความผาสุกแม้ชั่วครู่ด้วยอุบายนี้” ประสงค์เพียงเท่านั้น ไม่มีอะไรอื่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จม

สิกขาบทวิภังค์

[๔๖๖] คำว่า **ก็...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า **ก็...ใด**

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอวว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า **ภิกษุ** คือ ภิกษุอื่น

ที่ชื่อว่า **จงใจ** คือ รู้อยู่ รู้ดีอยู่ จงใจ ฝ่าฝืนล่วงละเมิด

คำว่า **ก่อความรำคาญ** ความว่า ภิกษุก่อความรำคาญกล่าวว่า “ท่านคงจะอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี อุปสมบทแล้ว ท่านคงจะฉันอาหารในเวลาวิกาล ท่านคงจะดื่มน้ำเมา ท่านคงจะนั่งในที่ลับกับมาตุคาม” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คำว่า **ประสงค์เพียงเท่านั้น** ไม่มีอะไรอื่น คือ ไม่มีเหตุอื่นที่จะก่อความรำคาญให้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๘.สหธรรมิกวรรค ๗.สัจจสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๖๗] อุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน จงใจก่อความรำคาญ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปลัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ จงใจก่อความรำคาญ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน จงใจก่อความรำคาญ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุจงใจก่อความรำคาญให้แก่อุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อุปลัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

อุปลัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปลัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๔๖๘]๑. ภิกษุไม่ประสงค์จะก่อความรำคาญ กล่าวว่า “ท่านคงจะอายุ
หย่อนกว่า ๒๐ ปี อุปสมบทแล้ว ท่านคงจะฉันอาหารเวลาวิกาล
ท่านคงจะดื่มน้ำเมา ท่านคงจะนั่งในที่ลับกับมาตุคาม ท่านจงรู้
เถิด อย่าได้มีความรำคาญภายหลังเลย”

๒. ภิกษุวิกลจริต

๓. ภิกษุดันบัญญัติ

สัจจสิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๘.สทธรรมิกวรรค ๘.อุปัชฌาสีสิกขาบท นิทานวัตถุ

๘. สทธรรมิกวรรค

๘. อุปัชฌาสีสิกขาบท

ว่าด้วยการแอบฟังภิกษุทะเลาะกัน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๖๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทะเลาะกับภิกษุผู้มีศีลดีงาม พวกภิกษุผู้มีศีลดีงามกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ไม่มีความละอาย พวกเราไม่อาจทะเลาะกับภิกษุพวกนี้”

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย เหตุไรพวกท่านจึงกล่าวหาพวกเราว่าไม่มีความละอาย”

ภิกษุผู้มีศีลดีงาม “ท่านทั้งหลาย พวกท่านได้ยินมาจากที่ไหน”

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ตอบว่า “พวกเรายืนแอบฟังพวกท่าน”

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ พวกเขาดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงยืนแอบฟังพวกภิกษุผู้บาดหมาง ทะเลาะ วิวาทกันเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเขายืนแอบฟังพวกภิกษุผู้บาดหมาง ทะเลาะ วิวาทกัน จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเขोजึงยืนแอบฟังพวกภิกษุผู้บาดหมาง ทะเลาะ วิวาทกันเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๘.สหธรรมิกวรรค ๘.อุปัชฌาสีสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๔๗๐] ก็ ภิกษุใด ยืนแอบฟัง ภิกษุผู้บาดหมาง ทะเลาะวิวาทกัน ด้วยตั้งใจว่า “เราจะฟังคำที่ภิกษุพวกนี้กล่าว” ประสงค์เพียงเท่านั้น ไม่มีอะไรอื่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๗๑] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า ภิกษุ ได้แก่ ภิกษุพวกอื่น

คำว่า บาดหมาง ทะเลาะวิวาทกัน คือ ผู้เกิดอธิกรณ์

คำว่า ยืนแอบฟัง คือ ภิกษุเดินไปด้วยตั้งใจว่า “เราจะฟังภิกษุเหล่านี้แล้ว จักโจท ดักเตือน ว่ากล่าวตำหนิ ให้สำนึก หรือทำให้เก้อเขิน” ต้องอาบัติทุกกฏ ยืนในที่ที่จะได้ยิน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุเดินอยู่ข้างหลัง รีบเดินให้ทันด้วยตั้งใจว่า “จะฟัง” ต้องอาบัติทุกกฏ ยืนอยู่ในที่ที่จะได้ยิน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุเดินไปข้างหน้า กลับเดินให้ช้าลงด้วยตั้งใจว่า “จะฟัง” ต้องอาบัติทุกกฏ ยืนอยู่ในที่ที่จะได้ยิน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เมื่อภิกษุอื่นปรึกษากันเดินผ่านมายังที่ที่ภิกษุยืน ที่ที่ภิกษุนั่ง หรือที่ที่ภิกษุนอน ต้องกระแอมให้รู้ตัว ถ้าไม่กระแอมหรือไม่ให้เขารู้ตัว ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คำว่า ประสงค์เพียงเท่านั้น ไม่มีอะไรอื่น ความว่า ไม่มีเหตุผลอื่นที่จะยืนแอบฟัง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๘.สหธรรมิกวรรค ๘.อุปัชฌาสีสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๔๗๒] อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ยืนแอบฟัง ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ยืนแอบฟัง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

อุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุอุปสัมบัน ยืนแอบฟัง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุยืนแอบฟังอนุอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุอุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุอุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนุอุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๔๗๓] ๑. ภิกษุเดินไปด้วยหมายใจว่า “จักฟังคำของภิกษุเหล่านี้แล้ว จัก
งด จักเว้น จักระงับ จักปลดเปลื้องตัว”

๒. ภิกษุวิกลจริต

๓. ภิกษุตันบัญญัติ

อุปัชฌาสีสิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๘.สทธรรมกวรรค ๙.กัมมปฏิพาหนสิกขาบท นินทานัตถุ

๘. สทธรรมกวรรค

๙. กัมมปฏิพาหนสิกขาบท

ว่าด้วยการคัดค้านกรรมที่ถูกต้อง

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๗๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ประพฤตินิสมคฺว เมื่อสงฆ์กำลังทำกรรมแก่ภิกษุแต่ละรูป ได้พากันคัดค้าน ครั้นนั้น สงฆ์ประชุมกันด้วยกรณีกิจบางอย่าง พวกภิกษุฉัพพัคคีย์มัวดัดเย็บจีวรอยู่ จึงได้มอบฉันทะให้ภิกษุรูปหนึ่งไป ที่นั่น สงฆ์กล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย ภิกษุนี้อยู่ในกลุ่มภิกษุฉัพพัคคีย์มาเพียงรูปเดียว พวกเราจะทำกรรมแก่เธอ” แล้วได้ทำกรรมแก่ภิกษุฉัพพัคคีย์รูปนั้น ต่อมา ภิกษุนั้นเข้าไปหาพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ถึงที่อยู่ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้กล่าวกับภิกษุนั้นดังนี้ว่า “ท่าน สงฆ์ทำอะไร”

ภิกษุนั้นตอบว่า “สงฆ์ทำกรรมแก่กระผมขอรับ”

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์กล่าวว่า “ท่าน พวกเราไม่ได้ให้ฉันทะเพื่อจะให้สงฆ์ทำกรรมแก่ท่าน ถ้าพวกเราทราบว่าสงฆ์จะทำกรรมแก่ท่าน ก็จะไม่ยอมให้ฉันทะไป”

บรรดาภิกษุผู้มีกณ้อย ฯลฯ พากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เมื่อให้ฉันทะเพื่อกรรมที่ทำถูกต้องแล้วกลับตีเตียนในภายหลังแล้ว” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอให้ฉันทะเพื่อ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๘.สทรรณิกวรรค ๙.กัมมปฏิพาหนสิกขาบท บทภาษณีย์

กรรมที่ทำถูกต้องแล้วกลับติเตียนในภายหลัง จริ่งหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริ่ง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอให้ฉันทะเลเพื่อกรรมที่ทำถูกต้องแล้วกลับติเตียนในภายหลังเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใสหรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๗๕] ก็ ภิกษุใดให้ฉันทะเลเพื่อกรรมที่ทำถูกต้องแล้ว กลับติเตียนในภายหลัง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

[๔๗๖] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า **กรรมที่ทำถูกต้อง** ได้แก่ อปโลกนกรรม ญัตติกรรม ญัตติทุติยกรรม และญัตติจตุตถกรรม ที่สงฆ์ทำโดยธรรม โดยวินัย โดยสัตตสุตสนัน นี้ชื่อว่ากรรมที่ทำถูกต้อง

ภิกษุให้ฉันทะเลไปแล้วกลับติเตียน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

[๔๗๗] กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ให้ฉันทะเลไปแล้วกลับติเตียน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๘.สหธรรมิกวรรค ๙.กัมมปฏิพาหนสิกขาบท อนาปัตติวาร

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ให้ฉันะไปแล้วกลับติเตียน ต้องอาบัติทุกกฏ
กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ไม่ถูกต้อง ให้ฉันะไปแล้ว
กลับติเตียน ไม่ต้องอาบัติ

กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ
กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ไม่ถูกต้อง ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๔๗๘] ๑. ภิกษุรู้อยู่ว่า "สงฆ์ทำกรรมไม่ชอบธรรม แยกกันทำ หรือทำแก่
ภิกษุผู้ไม่ควรแก่กรรม" จึงติเตียน
๒. ภิกษุวิกลจริต
๓. ภิกษุดันบัญญัติ

กัมมปฏิพาหนสิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๘.สทธรรมกวรรค ๑๐.ฉันทอหัตถวาคมนสิกขาบท นิตานวัตถุ

๘. สทธรรมกวรรค

๑๐. ฉันทอหัตถวาคมนสิกขาบท

ว่าด้วยการไม่ให้ฉันทะแล้วไปเสีย

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๗๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น สงฆ์ประชุมกันด้วยกรณีกิจบางอย่าง พวกภิกษุฉัพพัคคีย์มัวติดเย็บจีวรอยู่ จึงได้มอบฉันทะให้ภิกษุรูปหนึ่งไป ต่อมาสงฆ์ตั้งญัตติว่า “สงฆ์ประชุมกันเพื่อประโยชน์แก่กรรมใด พวกเรাজักทำกรรมนั้น”

ลำดับนั้น ภิกษุรูปนั้นได้กล่าวว่า “ภิกษุเหล่านี้ทำกรรมแก่ภิกษุแต่ละรูปอย่างนี้ พวกท่านจะทำกรรมแก่ใครกันเล่า” ไม่ให้ฉันทะแล้วลุกจากอาสนะจากไป

บรรดาภิกษุผู้มีกนน้อย ฯลฯ พวกท่านดำนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณภิกษุเมื่อยังมีเรื่องที่ต้องวินิจฉัยอยู่ในสงฆ์ จึงไม่ให้ฉันทะแล้วลุกจากอาสนะจากไปแล้ว” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำนิภิกษุนั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุนั้นว่า “ภิกษุ ทราบว่า เธอเมื่อยังมีเรื่องที่ต้องวินิจฉัยอยู่ในสงฆ์ ไม่ให้ฉันทะแล้วลุกจากอาสนะจากไป จริงหรือ” ภิกษุนั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ โณเธอ เมื่อยังมีเรื่องที่ต้องวินิจฉัยอยู่ในสงฆ์ จึงไม่ให้ฉันทะแล้วลุกจากอาสนะจากไปแล้ว โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อมใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๘.สหธรรมิกวรรค ๑๐.ฉันทอหัตถวาคมนสิกขาบท บทภาษณีย์

พระบัญญัติ

[๔๘๐] ก็ ภิกษุใด เมื่อยังมีเรื่องที่ต้องวินิจฉัยในสงฆ์ ไม่ให้ฉันทะแล้ว
ลอกจากอาสนะจากไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๘๑] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า เรื่องที่ต้องวินิจฉัยในสงฆ์ ได้แก่ (๑) เรื่องที่โจทก์แจ้งไว้ แต่ยังไม่ได้
วินิจฉัย (๒) เรื่องที่ตั้งยุติไว้แล้ว (๓) กรรมวาจาที่ยังสวดค้างอยู่

คำว่า ไม่ให้ฉันทะแล้วลอกจากอาสนะจากไป คือ ภิกษุไปด้วยตั้งใจว่า
“ทำอย่างไร กรรมนี้พึงเสียหาย จะพึงแยกพวกกัน พึงทำไม่ได้” ต้องอาบัติทุกกฏ
กำลังละหัตถบาสนที่ขมุนมสงฆ์ ต้องอาบัติทุกกฏ ละหัตถบาสนไปแล้ว ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

[๔๘๒] กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ไม่ให้ฉันทะ
ลอกจากอาสนะจากไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ไม่ให้ฉันทะ ลอกจากอาสนะจากไป ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๘.สหธรรมิกวรรค ๑๐.ฉันทอหัตถวาคมนสิกขาบท อนาปัตติวาร

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ไม่ให้ฉันทะ ลุก
จากอาสนะจากไป ไม่ต้องอาบัติ

ทุกกฏ

กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ
กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ
กรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำไม่ถูกต้อง ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๔๘๓] ๑. ภิกษุจากไปด้วยคิดว่า "สงฆ์จักมีความบาดหมาง ทะเลาะ

ขัดแย้งหรือวิวาทกัน"

๒. ภิกษุจากไปด้วยคิดว่า "สงฆ์จักแตกแยก จักร้าวราน"

๓. ภิกษุจากไปด้วยคิดว่า "สงฆ์จักทำกรรมโดยไม่เป็นธรรม แยก
พวกกันทำ หรือทำแก่ภิกษุผู้ไม่ควรแก่กรรม"

๔. ภิกษุเป็นไข้จึงจากไป

๕. ภิกษุจากไปด้วยกิจที่จำเป็นของภิกษุผู้เป็นไข้

๖. ภิกษุปวดอุจจาระปวดปัสสาวะแล้วจากไป

๗. ภิกษุไม่ตั้งใจทำให้กรรมเสีย จากไปด้วยคิดว่าจะกลับมาอีก

๘. ภิกษุวิกลจริต

๙. ภิกษุดันบัญญัติ

ฉันทอหัตถวาคมนสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๘.สหธรรมิกวรรค ๑๑.ทัฬหสิกขาบท นิตานวัตถุ

๘. สหธรรมิกวรรค

๑๑. ทัฬหสิกขาบท

ว่าด้วยการถวายจีวรแก่พระทัฬหัลลบุตร

เรื่องพระทัฬหัลลบุตร

[๔๘๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแด เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ท่านพระทัฬหัลลบุตรจัดแจงเสนาสนะ และแจกภัตตาหารแก่สงฆ์ ท่านมีจีวรเก่า คราวนั้น จีวรผืนหนึ่งได้เกิดขึ้นแก่สงฆ์ ครั้นแล้วสงฆ์ได้ถวายจีวรนั้นแก่ท่านพระทัฬหัลลบุตร

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พวกภิกษุน้อมลากสงฆ์ไปตามความคุ้นเคยกัน”

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ร่วมกับสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันให้จีวรไปแล้วกลับตำหนิในภายหลังเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอร่วมกับสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันให้จีวรไปแล้ว กลับตำหนิในภายหลัง จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอร่วมกับสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันให้จีวรไปแล้ว กลับตำหนิในภายหลังเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตียกัณฑ์]
๘.สหธรรมิกวรรค ๑๑.ทัฬหสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๔๘๕] ก็ ภิกษุใดร่วมกับสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกัน ให้จัวร์ไปแล้วกลับ
ติเตียนในภายหลังว่า “พวกภิกษุนั้ดมลากที่เป็นของสงฆ์ไปตามความคั่นเคย
กัน” ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระทัฬหम्मัลลบุตร จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๘๖] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาค
ทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

สงฆ์ที่ชื่อว่า พร้อมเพรียงกัน คือ มีสังวาสเสมอกัน อยู่ในสมานสังวาสสมา
เดียวกัน

ที่ชื่อว่า จัวร์ ได้แก่ บรรดาจัวร์ ๖ ชนิด อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีขนาดพอ
ที่จะวิกัปได้เป็นอย่างดี

คำว่า ให้ คือ ให้เอง

ที่ชื่อว่า ตามความคั่นเคยกัน คือ ตามความเป็นมิตร ตามความเป็นเพื่อน
ตามความใกล้ชิด ตามที่เป็นผู้ร่วมพระอุปัชฌาย์ ตามที่เป็นผู้ร่วมพระอาจารย์กันมา

ที่ชื่อว่า ที่เป็นของสงฆ์ คือ ที่เขาถวาย ที่เขาบริจาคแล้วแก่สงฆ์

ที่ชื่อว่า ลาก ได้แก่ จัวร์ บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร
โดยที่สดแม้ก่อนจรณ ไม่สีฟัน หรือด้ายชายผ้า

คำว่า ภายหลังกลับติเตียน ความว่า ภิกษุเมื่อให้จัวร์แก่อุปสัมบันที่สงฆ์
แต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่จัดแจงเสนาสนะ แจกอาหาร แจกข้าวต้ม แจกผลไม้ แจก
ของเคี้ยว หรือแจกของเล็ก ๆ น้อย ๆ กลับติเตียน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๘.สหธรรมิกวรรค ๑๑.ทัฬหสิกขาบท บทภาษณีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตติย

[๔๘๗] กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ให้จิรวไปแล้ว
 กลับติเตียน ต้องอาบัติปาจิตติย

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ให้จิรวไปแล้วกลับติเตียน ต้องอาบัติ
 ปาจิตติย

กรรมที่ทำถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ไม่ถูกต้อง ให้จิรวไปแล้วกลับ
 ติเตียน ไม่ต้องอาบัติ

ทุกกฏ

ภิกษุให้บริขารอย่างอื่นไปแล้วกลับติเตียน ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุให้จิรวหรือบริขารอย่างอื่นแก่อุปสัมบันที่สงฆ์ไม่ได้แต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้า
 จัดแจงเสนาสนะ แจกอาหาร แจกข้าวต้ม แจกผลไม้ แจกของเคี้ยว หรือแจกของ
 เล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วกลับติเตียน ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุให้จิรวหรือบริขารอย่างอื่นแก่อนุปสัมบันที่สงฆ์แต่งตั้งหรือไม่ได้แต่งตั้ง
 ให้เป็นเจ้าหน้าที่จัดแจงเสนาสนะ แจกอาหาร แจกข้าวต้ม แจกผลไม้ แจกของเคี้ยว
 หรือแจกของเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วกลับติเตียน ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ทำถูกต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

กรรมที่ไม่ถูกต้อง ภิกษุสำคัญว่าเป็นกรรมที่ไม่ถูกต้อง ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๘.สทรรมิกวรรค ๑๑.ทัฬหสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๔๘๘] ๑. ภิกษุติเตียนสงฆ์ที่มักทำไปด้วยความลำเอียงเพราะชอบ ลำเอียง
เพราะชัง ลำเอียงเพราะหลง ลำเอียงเพราะกลัวว่า "ลาภที่สงฆ์
ให้แก่ภิกษุนั้นไปจะมีประโยชน์อะไร ท่านได้ไปก็จะเอาไปทิ้ง ไม่
ใช้สอยในทางที่ชอบ"
๒. ภิกษุวิกลจริต
๓. ภิกษุดันบัญญัติ

ทัฬหสิกขาบทที่ ๑๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๘.สทธรรมกัวรรค ๑๒.ปริณามนสิกขาบท นิตานวัตถุ

๘. สทธรรมกัวรรค

๑๒. ปริณามนสิกขาบท

ว่าด้วยการน้อมลากที่เป็นของสงฆ์ไปเพื่อบุคคล

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๔๘๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น สมาคมหนึ่งในกรุงสาวัตถีเตรียมภัตตาหารพร้อมจีวรไว้ถวายสงฆ์ด้วยตั้งใจว่า “พวกเราจักนิมนต์ภิกษุให้ฉันแล้วให้ครองจีวร”

ต่อมา พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้เข้าไปหาสมาคมนั้นถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กล่าวกับสมาคมนั้นดังนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่านโปรดถวายจีวรแก่ภิกษุเหล่านี้”

สมาคมนั้นกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ พวกเราจะไม่ถวาย พวกเราจัดรักษาอาหารพร้อมกับจีวรไว้ถวายสงฆ์เป็นประจำทุกปี”

พวกภิกษุฉัพพัคคีย์กล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย ทายกของสงฆ์มีหลายคน ภัตตาหารของสงฆ์ก็มีจำนวนมาก ภิกษุเหล่านี้อาศัยพวกท่าน เห็นแก่พวกท่านจึงอยู่ที่นี่ ถ้าพวกท่านไม่ถวายแก่ภิกษุเหล่านี้แล้ว คราวนี้ ใครเล่าจะถวายแก่ภิกษุเหล่านี้ พวกท่านโปรดถวายจีวรแก่ภิกษุเหล่านี้เถิด”

ลำดับนั้น เมื่อถูกพวกภิกษุฉัพพัคคีย์รบเร้า สมาคมนั้นจึงถวายจีวรตามที่จัดไว้แล้วแก่พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แล้วประเคนสงฆ์เฉพาะภัตตาหาร

พวกภิกษุที่ทราบข่าวว่า “สมาคมจัดภัตตาหารพร้อมกับจีวรไว้ถวายสงฆ์” แต่ไม่ทราบข่าวว่า “พวกเขาถวายพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ไปแล้ว” จึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านทั้งหลาย พวกท่านจงน้อมถวายจีวรแก่สงฆ์เถิด”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๘.สหธรรมิกวรรค ๑๒.ปริณามนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สมาคมนั้นกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ ไม่มีจีวรตามที่เคยจัดไว้ พระคุณเจ้า
ฉัพพัคคีย์น้อมไปเพื่อพระคุณเจ้าฉัพพัคคีย์ด้วยกันแล้ว”

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตาคานี ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวก
ภิกษุฉัพพัคคีย์รู้อยู่จึงน้อมลากที่เขาน้อมไว้เป็นของจะถวายสงฆ์ไปเพื่อบุคคลเล่า”
ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไป
กราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
สอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอรู้อยู่ น้อมลาก
ที่เขาน้อมไว้เป็นของจะถวายสงฆ์ไปเพื่อบุคคล จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์
ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ
โมฆบุรุษทั้งหลาย इनพวกเธอรู้อยู่จึงน้อมลากที่เขาน้อมไว้เป็นของจะถวายสงฆ์ไป
เพื่อบุคคลเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้
เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้
ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๙๐] ก็ ภิกษุใดรู้อยู่ น้อมลากที่เขาน้อมไว้เป็นของจะถวายสงฆ์ไปเพื่อ
บุคคล ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๙๑] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๘.สหธรรมิกวรรค ๑๒.ปริณามนสิกขาบท บทภาษณีย์

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้
ที่ชื่อว่า **รู้อยู่** คือ ภิกษุรู้เอง คนเหล่านี้นบอกภิกษุนั้น หรือคนนั้นบอก
ที่ชื่อว่า **เป็นของจะถวายสงฆ์** ได้แก่ เป็นของที่เขากวายเป็นบริจาคนแล้วแก่
สงฆ์
ที่ชื่อว่า **ลาก** ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร
โดยที่สุตกระทั่งก่อนจรณ ไม่สีพื้น หรือด้ายชายผ้า
ที่ชื่อว่า **น้อมไว้** คือ เขาเปล่งวาจาว่า “เราจะถวาย จะกระทำ” ภิกษุน้อม
ลากนั้นไปเพื่อบุคคล ต้องอาบัติปาจิตติย

บทภาษณีย์

[๔๙๒] ลากที่เขา น้อมไว้แล้ว ภิกษุสำคัญว่าเขา น้อมไว้แล้ว น้อมไปเพื่อบุคคล
ต้องอาบัติปาจิตติย

ลากที่เขา น้อมไว้แล้ว ภิกษุไม่แน่ใจ น้อมไปเพื่อบุคคล ต้องอาบัติทุกกฏ

ลากที่เขา น้อมไว้แล้ว ภิกษุสำคัญว่าเขา ไม่ได้ น้อมไว้แล้ว น้อมไปเพื่อบุคคล
ไม่เป็นอาบัติ

ลากที่เขา น้อมไว้เพื่อสงฆ์ ภิกษุน้อมไปเพื่อสงฆ์หมู่อื่นหรือเพื่อเจติย ต้อง
อาบัติทุกกฏ

ลากที่เขา น้อมไว้เพื่อเจติย ภิกษุน้อมไปเพื่อเจติยอื่น เพื่อสงฆ์ หรือเพื่อ
บุคคล ต้องอาบัติทุกกฏ

ลากที่เขา น้อมไว้เพื่อบุคคล ภิกษุน้อมไปเพื่อบุคคลอื่น เพื่อสงฆ์ หรือเพื่อเจติย
ต้องอาบัติทุกกฏ

ลากที่เขา ยังไม่ได้ น้อมไว้ ภิกษุสำคัญว่าเขา น้อมไว้ ต้องอาบัติทุกกฏ

ลากที่เขา ยังไม่ได้ น้อมไว้ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ลากที่เขา ยังไม่ได้ น้อมไว้ ภิกษุสำคัญว่าเขา ยังไม่ได้ น้อมไว้ ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๙.รัตนวรรค รวมสิกขาบทที่มีในสหธรรมิกวรรค

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๔๙๓] ๑. ภิกษุถูกทนายถามว่า “จะถวายที่ไหน” จึงแนะนำว่า “ไทยธรรม
 ของพวกท่านพึงได้รับการใช้สอย ได้รับการปฏิสังขรณ์ หรืออยู่
 นานในที่ใด หรือท่านมีจิตเลื่อมใสในที่ใด จงถวายในที่นั้นเถิด”
 ๒. ภิกษุวิกลจริต
 ๓. ภิกษุดันบัญญัติ

ปริณามนสิกขาบทที่ ๑๒ จบ

สหธรรมิกวรรคที่ ๘ จบ

รวมสิกขาบทที่มีในสหธรรมิกวรรค

สหธรรมิกวรรคมี ๑๒ สิกขาบท คือ

๑. สหธรรมิกสิกขาบท	ว่าด้วยการกล่าวตักเตือนผู้ร่วมประพฤดิ
ธรรมโดยชอบธรรม
๒. วิเลขนสิกขาบท	ว่าด้วยความยุ่งยากแห่งสิกขาบท
๓. โมहनสิกขาบท	ว่าด้วยการทำให้ผู้อื่นหลง
๔. ปหารสิกขาบท	ว่าด้วยการทำร้ายเพื่อนภิกษุ
๕. ตลสัตติกสิกขาบท	ว่าด้วยการเจือหอกคือฝ่ามือขึ้นทำที่ว่าจะ
ทำร้าย
๖. อมุลกสิกขาบท	ว่าด้วยการใส่ความด้วยอาบัติสังขาภิเสส
ที่ไม่มีมูล
๗. สัจจสิกขาบท	ว่าด้วยการจงใจก่อความรำคาญ
๘. อุปัสสัทธิสิกขาบท	ว่าด้วยการแอบฟังภิกษุทะเลาะกัน
๙. กัมมปฎิพาหนสิกขาบท	ว่าด้วยการคัดค้านกรรมที่ถูกต้อง
๑๐. ฉันทอหัตตวาคมนสิกขาบท	ว่าด้วยการไม่ให้เงินตะแล้วไปเสีย
๑๑. ทัพพสิกขาบท	ว่าด้วยการถวายจีวรแก่พระทัพพมัลลบุตร
๑๒. ปริณามนสิกขาบท	ว่าด้วยการน้อมลาภที่เป็นของสงฆ์ไปเพื่อ
บุคคล

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๙.รัตนวรรค ๑.อันเตปรสสิกขาบท นินทานัตถุ

๙. รัตนวรรค

หมวดว่าด้วยรัตนะ

๑. อันเตปรสสิกขาบท

ว่าด้วยการเข้าเขตพระราชฐานชั้นใน

เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล

[๕๙๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลรับสั่งกับเจ้าหน้าที่เฝ้าพระราชอุทยานว่า “พนาย ท่านจงไปทำความสะอาดอุทยาน เราจักไปอุทยาน”

เจ้าหน้าที่เฝ้าพระราชอุทยานรับสนองพระราชโองการแล้วจึงไปทำความสะอาดพระราชอุทยาน ได้เห็นพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ ณ ควางไม้ต้นหนึ่ง ครั้นเห็นแล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศลถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้กราบทูลพระเจ้าปเสนทิโกศلدังนี้ว่า “ขอเดชะ พระราชอุทยานสะอาดแล้ว พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระราชอุทยานนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

ท้าวเธอรับสั่งว่า “ช่างเกิด พนาย พวกเราจะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค” ครั้นแล้วพระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จไปพระราชอุทยานแล้วเสด็จเข้าไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่

ขณะนั้น อุบาสกคนหนึ่งนั่งเฝ้าอยู่ใกล้พระผู้มีพระภาค พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทอดพระเนตรเห็นอุบาสกผู้นั่งเฝ้าอยู่ใกล้พระผู้มีพระภาค ครั้นทอดพระเนตรเห็นแล้วได้ประทับยืนตบพระทัย ที่นั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงมีพระดำริตั้งนี้ว่า “ชายคนนี้จะไม่ใช่คนเลว เขาถึงได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคอยู่ใกล้ ๆ ได้” จึงเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๑.อันเตปรสัณฺหาบท นินทานวัตถุ

ขณะนั้นอุบาสกนั้นไม่ถวายเป็นภิกษุ ไม่ถูกรับเสด็จพระเจ้าปเสนทิโกศล เพราะ
มีความเคารพต่อพระผู้มีพระภาค

ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลไม่ทรงพอพระทัยว่า “โณชายคนนี้ เมื่อเรามา
ถึงจึงไม่ถวายเป็นภิกษุ ไม่ต้อนรับเล่า”

พระผู้มีพระภาคทรงทราบพระเจ้าปเสนทิโกศลไม่ทรงพอพระทัย จึงได้ตรัส
กับพระเจ้าปเสนทิโกศلدังนี้ว่า “มหาบพิตร อุบาสกคนนี้เป็นพหูสูต จำสิ่งที่ได้
เล่าเรียนมาได้ ปราศจากความกำหนัดในกามทั้งหลาย”

ขณะนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงพระดำริดังนี้ว่า “อุบาสกนี้ไม่ใช่คน
ต่ำต้อย แม้พระผู้มีพระภาคยังตรัสสรรณาคณของอุบาสกนี้” จึงได้รับสั่งกับ
อุบาสกนั้นดังนี้ว่า “อุบาสก ท่านพูดสิ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์เกิด”

อุบาสกกราบทูลว่า “เป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นเกล้าฯ พระพุทธเจ้าข้า”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้พระเจ้าปเสนทิโกศลเห็นชัด ขวนให้อยาก
รับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วย
ธรรมิกถา ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลผู้ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นชัด
ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบขโลมใจให้สดชื่น
ร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว จึงเสด็จลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำ
ประทักษิณแล้วเสด็จไป

[๔๙๕] ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับอยู่บนปราสาทชั้นบน ได้ทอด
พระเนตรเห็นอุบาสกนั้นเดินกันร่วมไปตามถนน ครั้นเห็นแล้วจึงรับสั่งให้เชิญมาเฝ้า
แล้วได้ตรัสกับอุบาสกนั้นดังนี้ว่า “อุบาสก ทราบว่า เธอเป็นพหูสูต จำสิ่งที่ได้
เล่าเรียนมาได้ อุบาสก เธอช่วยสอนธรรมในดำหนักของเราด้วยเถิด”

อุบาสกกราบทูลว่า “ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้ารู้ธรรมจากพระคุณเจ้าทั้งหลาย
พระคุณเจ้าทั้งหลายเท่านั้นจักสอนธรรมพระสนมของพระองค์ได้”

ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงรับสั่งว่า “อุบาสกกล่าวจริง” จึงเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๑.อันเตปรสีกขาบท นิตานวัตถุ

พระเจ้าปเสนทิโกศลผู้ประทับนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า
“ขอประทานวโรกาสเถิด พระพุทธเจ้าข้า ขอพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดให้ภิกษุรูป
หนึ่งไปสอนธรรมในตำหนักนางสนมของหม่อมฉัน”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้พระเจ้าปเสนทิโกศลเห็นชัด ชวนให้
อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแก่วักล้า ปล่อยขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง
ด้วยธรรมิกถา ลำดับนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลผู้ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็น
ชัด ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแก่วักล้า ปล่อยขโลมใจให้สด
ชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว จึงเสด็จลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำ
ประทักษิณแล้วเสด็จไป

ทรงแต่งตั้งพระอานนท์เป็นครูสอนธรรม

ต่อมา พระผู้มีพระภาครับสั่งกับท่านพระอานนท์ว่า “อานนท์ เธอจงไปสอน
ธรรมในตำหนักพระสนมของพระราชา”

ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระพุทธดำรัส ได้เข้าไปสอนธรรม ณ ตำหนัก
พระสนมตามกาลอันควร ครั้งนั้น ในเวลาเช้า ท่านพระอานนท์ครองอันตรวาสก
ถือบาตรและจีวรเข้าไปถึงพระราชนิเวศน์

[๔๙๖] ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับอยู่ในห้องบรรทมกับพระนาง
มัลลิกาเทวี พระนางมัลลิกาเทวีได้ทอดพระเนตรเห็นท่านพระอานนท์มาแต่ไกล
ครั้นทอดพระเนตรเห็นแล้วจึงรีบลุกขึ้น พระภุชชาติทรงเกลี้ยงสีเหลืองจึงเลื่อนหลุด
ที่นั้น ท่านพระอานนท์จึงกลับแต่ไกล ไปถึงอารามแล้วจึงแจ้งเรื่องนี้ให้ภิกษุทั้งหลาย
ทราบ

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตาคานิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนท่าน
พระอานนท์ไม่ได้รับแจ้งล่วงหน้าจึงเข้าไปพระราชฐานชั้นในเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลาย
ตำหนิต่านพระอานนท์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาค
ให้ทรงทราบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๙.รัตนวรรค ๑.อันเตปรสัณฺหาบท นิตานวัตถุ

ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระอานนท์ว่า “อานนท์ ทราบว่า เธอไม่ได้รับแจ้งล่วงหน้า เข้าไปพระราชฐานชั้นใน จริงหรือ” ท่านพระอานนท์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ อานนท์ ไฉนเธอยังไม่ได้รับแจ้งล่วงหน้า จึงเข้าไปพระราชฐานชั้นในเล่า อานนท์ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” ครั้นทรงดำหนิแล้วจึงแสดงธรรมีกถาแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า

การเข้าเขตพระราชฐานชั้นในมีโทษ ๑๐ อย่าง

[๔๙๗] “ภิกษุทั้งหลาย ในการเข้าไปยังพระราชฐานชั้นใน มีโทษ ๑๐ อย่างนี้ คือ

(๑) ภิกษุทั้งหลาย พระราชาประทับอยู่กับพระมเหสีในพระราชฐานชั้นในนี้ ภิกษุเข้าไปในพระราชฐานชั้นในนั้น พระมเหสีเห็นภิกษุแล้วทรงยืมให้ หรือภิกษุเห็นพระมเหสีแล้วยืมให้ ในข้อนั้นพระราชาจะทรงพระดำริอย่างนี้ว่า “คนทั้ง ๒ นี้ได้ทำอะไรกันแล้ว หรือจักทำอะไรกันแน่นอน” ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษข้อที่ ๑ ในการเข้าไปยังพระราชฐานชั้นใน

(๒) ภิกษุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระราชาทรงมีพระราชกิจมาก มีพระกรณียกิจมาก เสด็จไปหาพระสนมคนหนึ่งแล้วทรงลืม พระสนมนั้นตั้งครรภ์เพราะการที่พระราชาเสด็จไปหาท่าน ในข้อนั้นพระราชาจะทรงพระดำริอย่างนี้ว่า “ในที่นี้ นอกจากบรรพชิต ไม่มีใครอื่นเข้ามาได้ คงจะเป็นการกระทำของบรรพชิต” ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษข้อที่ ๒ ในการเข้าไปยังพระราชฐานชั้นใน

(๓) ภิกษุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ของมีค่าอย่างใดอย่างหนึ่ง ในพระราชฐานชั้นในสูญหายไป ในข้อนั้นพระราชาจะทรงพระดำริอย่างนี้ว่า “ในที่นี้ นอกจากบรรพชิต ไม่มีใครอื่นเข้ามาได้ คงจะเป็นการกระทำของบรรพชิต” ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษข้อที่ ๓ ในการเข้าไปยังพระราชฐานชั้นใน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๑.อันเตปรสัณฺหาบท นิตานวัตถุ

(๔) ภิกษุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก เมื่อความลับทางราชการที่ปรึกษาในพระราชฐานชั้นในรั่วไหลออกไปภายนอก ในข้อนั้นพระราชาทรงพระดำริอย่างนี้ว่า “ในที่นี้ นอกจากบรรพชิต ไม่มีใครอื่นเข้ามาได้ คงจะเป็นการกระทำของบรรพชิต” ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษข้อที่ ๔ ในการเข้าไปยังพระราชฐานชั้นใน

(๕) ภิกษุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ในพระราชฐานชั้นใน พระราชโอรสปรารณา(ที่จะปลงพระชนม์)พระราชบิดา^๑ หรือพระราชบิดาปรารณา(ที่จะปลงพระชนม์)พระราชโอรส ทั้ง ๒ พระองค์จะทรงพระดำริอย่างนี้ว่า “ในที่นี้ นอกจากบรรพชิต ไม่มีใครอื่นเข้ามาได้ คงจะเป็นการกระทำของบรรพชิต” ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษข้อที่ ๕ ในการเข้าไปยังพระราชฐานชั้นใน

(๖) ภิกษุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระราชาทรงเลื่อนข้าราชการตำแหน่งต่ำขึ้นตำแหน่งสูง พวกที่ไม่พอใจเรื่องนี้จะมีความคิดอย่างนี้ว่า “พระราชาทรงคลุกคัลลืออยู่กับบรรพชิต คงจะเป็นการกระทำของบรรพชิต” ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษข้อที่ ๖ ในการเข้าไปยังพระราชฐานชั้นใน

(๗) ภิกษุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระราชาทรงลดตำแหน่งข้าราชการที่อยู่ในตำแหน่งสูงลงตำแหน่งต่ำ พวกที่ไม่พอใจเรื่องนี้จะมีความคิดอย่างนี้ว่า “พระราชาทรงคลุกคัลลืออยู่กับบรรพชิต คงจะเป็นการกระทำของบรรพชิต” ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษข้อที่ ๗ ในการเข้าไปยังพระราชฐานชั้นใน

(๘) ภิกษุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระราชารับสั่งให้ยกกองทัพไปในเวลาไม่ควร พวกที่ไม่พอใจเรื่องนี้จะมีความคิดอย่างนี้ว่า “พระราชาทรงคลุกคัลลืออยู่กับบรรพชิต คงจะเป็นการกระทำของบรรพชิต” ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษข้อที่ ๘ ในการเข้าไปยังพระราชฐานชั้นใน

(๙) ภิกษุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระราชารับสั่งให้ยกกองทัพไปในเวลาอันควรแล้วรับสั่งให้ยกทัพกลับเสียในระหว่างทาง พวกที่ไม่พอใจเรื่องนี้จะมีความคิด

เชิงอรรถ :

^๑ **ปรารณาพระราชบิดา** อรรถกถาอธิบายว่า ปิตร์ ปตเถตติ อนนฺตรํ ปสฺสิตฺวา ขาเตตฺถ อิจฺฉติ แปลว่า ต้องการหาช่องทางปลงพระชนม์พระราชบิดา (วิ.อ.๒/๔๙๗/๔๓๔)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๙.รัตนวรรค ๑.อันเตปรสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

อย่างนี้ว่า “พระราชาทรงคลุกคลีอยู่กับบรรพชิต คงจะเป็นการกระทำของบรรพชิต”

ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษข้อที่ ๙ ในการเข้าไปยังพระราชฐานชั้นใน

(๑๐) ภิกษุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก พระราชฐานชั้นในเป็นสถานที่คับคั่งด้วย
ข้าง เป็นสถานที่คับคั่งด้วยม้า เป็นสถานที่คับคั่งด้วยรถ เป็นสถานที่มีรูป เสียง กลิ่น
รส โผฏฐัพพะที่เป็นเหตุแห่งความกำหนัด ไม่เหมาะแก่บรรพชิต ภิกษุทั้งหลาย
นี้เป็นโทษข้อที่ ๑๐ ในการเข้าไปยังพระราชฐานชั้นใน

ภิกษุทั้งหลาย ในการเข้าไปยังพระราชฐานชั้นใน มีโทษ ๑๐ อย่างนี้แล”

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ครั้งนั้น ครั้นพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิตานพระอานนท์โดยประการ
ต่าง ๆ แล้วตรัสโทษแห่งความเป็นผู้เลี้ยดยาก ความเป็นผู้บำรุงยาก ฯลฯ แล้วจึง
รับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๔๙๘] ก็ ภิกษุใดไม่ได้รับแจ้งล่วงหน้า ก้าวล่วงธรณีประตูเข้าไปใน
ตำหนักที่บรรทมของพระราชาผู้เป็นกษัตริย์ที่ได้รับมรธาภิเษกแล้ว ที่พระราชา
ยังไม่เสด็จออก ที่นางรัตนะยังไม่เสด็จออก ต้องอาบัติปาจิตตีย์

เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๔๙๙] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๑.อันเตปรสสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า กษัตริย์ คือ ได้แก่ กษัตริย์ผู้ประสูติมาดีทั้งฝ่ายพระมารดาและพระบิดา ทรงถือกำเนิดบริสุทธิ์ตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครตำหนิชาติกำเนิดได้

ที่ชื่อว่า ได้รับมรธาภิเษกแล้ว คือ ผู้ได้รับอภิเษกโดยการอภิเษกเป็นกษัตริย์
คำว่า ที่พระราชายังไม่ได้เสด็จออก คือ พระราชายังไม่เสด็จออกจาก
ตำหนักที่บรรทม

คำว่า ที่นางรัตนะยังไม่เสด็จออก คือ พระมเหสียังไม่เสด็จออกจากตำหนัก
ที่บรรทม หรือทั้ง ๒ พระองค์ยังไม่เสด็จออก

คำว่า ไม่ได้รับแจ้งล่วงหน้า คือ ไม่ได้เรียกมาล่วงหน้า

ที่ชื่อว่า ธรณีประดู พระผู้มีพระภาคตรัสหมายถึงธรณีประดูตำหนักที่บรรทม
ที่ชื่อว่า ตำหนักที่บรรทม ได้แก่ ที่บรรทมของพระราชายังเจ้าพนักงานจัดไว้
ในที่ใดที่หนึ่ง โดยที่สดแม้วด้วยพระวิสูตร

คำว่า ก้าวล่วงธรณีประดูเข้าไป คือ ภิกษุยกเท้าแรกก้าวข้ามธรณีประดูเข้าไป
ต้องอาบัติทุกกฏ ยกเท้าที่ ๒ ก้าวข้ามธรณีประดูเข้าไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๐๐] ยังไม่ได้รับแจ้ง ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้รับแจ้ง ก้าวล่วงธรณีประดูเข้าไป
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ยังไม่ได้รับแจ้ง ภิกษุไม่แน่ใจ ก้าวล่วงธรณีประดูเข้าไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ยังไม่ได้รับแจ้ง ภิกษุสำคัญว่าได้รับแจ้งแล้ว ก้าวล่วงธรณีประดูเข้าไป ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๙.รัตนวรรค ๑.อันเตปรสสิกขาบท อนาปัตติวาร

ทุกกฏ

ได้รับแจ้งแล้ว ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้รับแจ้ง ต้องอาบัติทุกกฏ
 ได้รับแจ้งแล้ว ภิกษุสำคัญว่ายังไม่ได้รับแจ้ง ต้องอาบัติทุกกฏ
 ได้รับแจ้งแล้ว ภิกษุสำคัญว่าได้รับแจ้งแล้ว ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๐๑] ๑. ภิกษุผู้ได้รับแจ้งแล้ว

๒. ภิกษุเข้าไปในที่ที่ผู้อยู่ไม่ได้เป็นกษัตริย์
๓. ภิกษุเข้าไปในที่ที่ผู้อยู่ยังไม่ได้รับอภิเชกเป็นกษัตริย์
๔. ภิกษุเข้าไปในที่ที่พระราชาเสด็จออกจากตำหนักที่บรรทม
๕. ภิกษุเข้าไปในที่ที่พระมเหสีเสด็จออกจากตำหนักที่บรรทม
๖. ภิกษุเข้าไปในที่ที่ทั้ง ๒ พระองค์เสด็จออกจากตำหนักที่บรรทม
๗. ภิกษุเข้าไปในที่ที่ไม่ใช่ตำหนักที่บรรทม
๘. ภิกษุวิกลจริต
๙. ภิกษุต้นบัญญัติ

อันเตปรสสิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๒.รัตนสิกขาบท นิตานวัตถุ

๙. รัตนวรรค

๒. รัตนสิกขาบท

ว่าด้วยการเก็บรัตนะที่เจ้าของลืมไว้

เรื่องพระรูปหนึ่ง

[๕๐๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุรูปหนึ่งสร่งน้ำในแม่น้ำอจิรวดี พราหมณ์คนหนึ่งวางถุงทรัพย์ ๕๐๐ กหาปณะไว้บนบกแล้วลงอาบน้ำในแม่น้ำอจิรวดี แล้วลืมถุงทรัพย์ไว้ไปแล้ว ที่นั้น ภิกษุนั้นได้เก็บไว้ด้วยคิดว่า “ถุงทรัพย์ของพราหมณ์นี้อย่าสูญหายไป” ฝ่ายพราหมณ์พอนึกขึ้นได้ก็รีบวิ่งมาถึงแล้ว ได้กล่าวกับภิกษุนั้นดังนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ ท่านเห็นถุงทรัพย์ของกระผมบ้างไหม”

ภิกษุนั้นได้คืนให้พร้อมกล่าวว่า “เชิญท่านรับไปเถิด พราหมณ์”

ครั้งนั้น พราหมณ์นั้นได้เกิดความคิดดังนี้ว่า “ด้วยอุบายอย่างไร เราจึงไม่ต้องให้ค่าไถ่แก่ภิกษุนี” จึงยึดตัวแล้วกล่าวว่า “ท่าน ทรัพย์ของกระผมไม่ใช่ ๕๐๐ กหาปณะ แต่มี ๑,๐๐๐ กหาปณะต่างหาก” แล้วปล่อยตัวไป

ครั้นภิกษุนั้นไปถึงอารามแล้วจึงบอกเรื่องนี้ให้ภิกษุทั้งหลายทราบ

บรรดาภิกษุผู้มีกณ้อย ฯลฯ พวกกันตาคาฬิ ประณาม โพนทะนาว่า “โง่ภิกษุ จึงเก็บรัตนะไว้เล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตาคาฬิภิกษุนั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุนั้นว่า “ภิกษุ ทราบว่า เธอเก็บรัตนะไว้จริงหรือ” ภิกษุนั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตาคาฬิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ โง่

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๒.รัตนสิกขาบท พระบัญญัติ

เธอจึงเก็บรัตนะไว้เล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใส ให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ภิกษุใด เก็บหรือใช้ให้เก็บรัตนะหรือของที่สมมติว่าเป็นรัตนะ ต้องอาบัติ ปาจิตติย

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระรูปหนึ่ง จบ

เรื่องนางวิสาขา

[๕๐๓] ครั้งนั้น ในกรุงสาวัตถี มีมหรสพ ประชาชนแต่งตัวไปเที่ยวอุทยาน แม่นางวิสาขามีคารมาตาก็แต่งตัวออกจากบ้านจะไปเที่ยวชมอุทยาน แต่คิดว่า “เราจะไปเที่ยวอุทยานทำไม ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคดีกว่า” แล้วเปลื้องเครื่องประดับ ออก เอาผ้าห่มห่อไว้มอบให้สาวใช้ด้วยกล่าวว่า “แม่สาวใช้ เธอถือห่อเครื่องประดับนี้ไว้” ครั้นแล้วนางวิสาขามีคารมาตาก็ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้ถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่สมควร

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงนางวิสาขามีคารมาตานั้น ณ ที่สมควรให้ เห็นชัด ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอดชโลมใจให้ สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถา ลำดับนั้น นางวิสาขามีคารมาตาผู้ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรง ชี้แจงให้เห็นชัด ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอดชโลม ใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว จึงลุกจากอาสนะ ถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วจากไป ฝ่ายสาวใช้นั้นลืมห่อเครื่องประดับนั้นได้กลับไปแล้ว

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๒.รัตนสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

ภิกษุทั้งหลายพบเข้า จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ
พระองค์รับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น เธอทั้งหลายจงยกไปเก็บรักษาไว้เถิด”

ทรงอนุญาตให้เก็บรัตนะได้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้ว
รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เก็บ หรือใช้ให้เก็บรัตนะ
หรือของที่สมมติว่าเป็นรัตนะในวัดที่อยู่แล้วรักษาไว้ด้วยตั้งใจว่า ‘เจ้าของจะรับคืนไป’
แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใดเก็บ หรือใช้ให้เก็บรัตนะหรือของที่สมมติว่าเป็นรัตนะ ต้อง
อาบัติปาจิตติย เว้นไว้แต่ในอาราม

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องนางวิสาขา จบ

เรื่องคนรับใช้ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี

[๕๐๔] สมัยนั้น อนาถบิณฑิกคหบดีมีบ้านพักคนงานอยู่ในแคว้นกาสิ
คหบดีนั้นสั่งบุรุษคนรับใช้ไว้ว่า “ถ้าพระคุณเจ้าทั้งหลายมาถึง เธอพึงจัดเตรียม
ภัตตาหาร” ครั้นต่อมา ภิกษุหลายรูปเที่ยวจาริกไปในแคว้นกาสิ ผ่านไปถึงบ้านพัก
คนงานของท่านอนาถบิณฑิกคหบดีนั้น บุรุษนั้นแลเห็นภิกษุทั้งหลายเดินมาแต่ไกล
ครั้นเห็นแล้วจึงเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นถึงที่อยู่ ครั้นถึงแล้วได้กราบอาราธนาตั้งนี้ว่า
“พระคุณเจ้าผู้เจริญทั้งหลาย พระคุณเจ้าทั้งหลายโปรดรับนิมนต์เพื่อฉันภัตตาหาร
ของคหบดีในวันพรุ่งนี้”

ภิกษุเหล่านั้นรับนิมนต์โดยดุษณีภาพ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๒.รัตนสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

ครั้นล่วง ราตรีนั้นทั้งราตรี บุรุษนั้นสั่งให้จัดเตรียมของเคี้ยวของฉันอันประณีต แล้วส่งคนไปบอกเวลา ถอดแหวนวางไว้ เอาภัตตาหารประเคนภิกษุเหล่านั้น พลังกล่าวว่า “นิมนต์พระคุณเจ้าทั้งหลายฉันแล้วค่อยกลับ กระผมจะไปทำงาน” ลืม แหวนไว้ไปแล้ว

ภิกษุทั้งหลายพบเข้าจึงกล่าวว่า “ถ้าพวกเราไป แหวนนี้จะหาย” จึงอยู่ในที่ นั้นเอง

ครั้นบุรุษนั้นกลับมาจากทำงานเห็นภิกษุเหล่านั้น จึงได้กล่าวดังนี้ว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญทั้งหลาย เหตุไฉนพระคุณเจ้าทั้งหลายจึงยังอยู่ในที่นี่เล่า”

ครั้นแล้วภิกษุเหล่านั้นจึงเล่าเรื่องนั้นให้บุรุษนั้นทราบ ครั้นไปถึงกรุงสาวัตถี แล้วจึงได้บอกเรื่องนี้ให้ภิกษุทั้งหลายทราบ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูล พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระพุทธานุญาติพิเศษ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้ว รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เก็บหรือไขให้เก็บรัตนะหรือ ของที่สมมติว่าเป็นรัตนะในอารามหรือในที่พักแล้วรักษาไว้ด้วยตั้งใจว่า ‘เจ้าของจะรับคืนไป’” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๕๐๕] อนึ่ง ภิกษุใดเก็บหรือไขให้เก็บรัตนะหรือของที่สมมติว่าเป็นรัตนะ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ในอารามหรือในที่พัก อนึ่ง ภิกษุพึงเก็บหรือไขให้เก็บรัตนะหรือของที่สมมติว่าเป็นรัตนะในอารามหรือในที่พักแล้วรักษาไว้ด้วย ตั้งใจว่า ‘เจ้าของจะรับคืนไป’ นี่เป็นการทำที่สมควรในเรื่องนั้น

เรื่องคนรับใช้ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๒.รัตนสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

สิกขาบทวิภังค์

[๕๐๖] คำว่า **อนึ่ง...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
อนึ่ง...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า **รัตนะ** ได้แก่ แก้วมุกดา แก้วมณี ไพฑูรย์ สังข์ ศิลา ประพาฬ
เงิน ทอง ทับทิม แก้วตาแมว นี้ชื่อว่ารัตนะ

ที่ชื่อว่า **ของที่สมมติว่าเป็นรัตนะ** ได้แก่ เครื่องอุปโภคบริโภคของมนุษย์ นี้
ชื่อว่าของที่สมมติว่าเป็นรัตนะ

คำว่า **เว้นไว้แต่ในอารามหรือในที่พัก** คือ ยกเว้นแต่ในอารามหรือในที่พัก
ที่ชื่อว่า **ในอาราม** คือ สำหรับอารามที่มีรั้วล้อม กำหนดเอาภายในอาราม
สำหรับอารามที่ไม่มีรั้วล้อม กำหนดเอาอุปจาร

ที่ชื่อว่า **ในที่พัก** คือ สำหรับที่พักรั้วล้อม กำหนดเอาภายในที่พัก สำหรับ
ที่พักที่ไม่มีรั้วล้อม กำหนดเอาอุปจาร

คำว่า **เก็บ** คือ ภิกษุถือเอาเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คำว่า **ใช้ให้เก็บ** คือ ภิกษุใช้ให้ผู้อื่นถือเอา ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คำว่า **อนึ่ง ภิกษุพึงเก็บหรือใช้ให้เก็บรัตนะหรือของที่สมมติว่าเป็นรัตนะ
ในอารามหรือในที่พักแล้วรักษาไว้** ความว่า ภิกษุพึงกำหนดหมายรูปพรรณ
หรือตำหนิแล้วเก็บรักษาไว้ แล้วประกาศว่า “ผู้ใดของหาย ผู้นั้นจงมารับเอาไป”
ถ้าเขามาในที่นั้นพึงถามเขาว่า “สิ่งของของท่านเป็นเช่นไร” ถ้าเขาบอกรูปพรรณ
หรือตำหนิ ถูกต้อง พึงให้คืน ถ้าบอกไม่ถูกต้อง พึงบอกเขาว่า “ท่านจงคันดูเถิด”
เมื่อจะจากไปจากอาวาสนั้น พึงมอบไว้แก่ภิกษุผู้เหมาะสมในอาวาสนั้นแล้ว
ค่อยจากไป ถ้าไม่มีภิกษุที่น่าเชื่อถือ พึงมอบไว้แก่คหบดีผู้เหมาะสมในที่นั้นแล้ว
ค่อยจากไป

คำว่า **นี่เป็นการทำที่สมควรในเรื่องนั้น** คือ นี่เป็นความถูกต้องในเรื่องนั้น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๒.รัตนสิกขาบท อนาปัตติวาร

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๕๐๗] ๑. ภิกษุเก็บหรือไขให้เก็บรัตนะ หรือของที่สมมติว่าเป็นรัตนะใน
อารามหรือในที่พักแล้วเก็บรักษาไว้ด้วยตั้งใจว่า "เจ้าของจะรับ
คืนไป"
๒. ภิกษุถือวิสาสะเก็บของที่สมมติว่าเป็นรัตนะ
๓. ภิกษุถือเอาไปเป็นของยืม
๔. ภิกษุเข้าใจว่าเป็นของบังสกุล
๕. ภิกษุวิกลจริต
๖. ภิกษุดันบัญญัติ

รัตนสิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๙.รัตนวรรค ๓.วิกาลคามปเวสนสิกขาบท นิตานัตถุ

๙. รัตนวรรค

๓. วิกาลคามปเวสนสิกขาบท

ว่าด้วยการเข้าหมู่บ้านในเวลาวิกาล

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๐๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
องอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เข้าหมู่บ้านใน
เวลาวิกาล นั่งในที่ชุมนุม สนทนาติรัจฉานกถาต่าง ๆ คือ (๑) ราชกถา เรื่องพระ
ราชา (๒) โจรกถา เรื่องโจร (๓) มหามัตตกถา เรื่องมหาอมาตย์ (๔) เสนากถา
เรื่องกองทัพ (๕) ภยกถา เรื่องภัย (๖) ยุทธกถา เรื่องการรบ (๗) อन्नกถา
เรื่องข้าว (๘) ปานกถา เรื่องน้ำ (๙) วัตถุกถา เรื่องผ้า (๑๐) สยนกถา เรื่องที่นอน
(๑๑) มาลากถา เรื่องพวงดอกไม้ (๑๒) คันธกถา เรื่องของหอม (๑๓) ญาติกถา
เรื่องญาติ (๑๔) ยานกถา เรื่องยาน (๑๕) คามกถา เรื่องบ้าน (๑๖) นิคมกถา
เรื่องนิคม (๑๗) นครกถา เรื่องเมือง (๑๘) ชนบทกถา เรื่องชนบท (๑๙) อิตถิกถา
เรื่องสตรี (๒๐) ปุริสกถา เรื่องบุรุษ (๒๑) สุรกถา เรื่องคนกล้าหาญ (๒๒) วิสีฆากถา
เรื่องตรอก (๒๓) กุมภฏฐานกถา เรื่องทำน้ำ (๒๔) ปุพพเปตกถา เรื่องคนที่
ล่วงลับไปแล้ว (๒๕) นานัตตกถา เรื่องเบ็ดเตล็ด (๒๖) โลภกขายิกะ เรื่องโลภ
(๒๗) สมุททักขายิกะ เรื่องทะเล (๒๘) อิติทวากถา เรื่องความเจริญและความเสื่อม^๑

คนทั้งหลายพากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพระสมณะเชื้อสาย
ศากยบุตรจึงเข้าหมู่บ้านในเวลาวิกาล นั่งในที่ชุมนุม สนทนาติรัจฉานกถาต่าง ๆ
คือ (๑) ราชกถา เรื่องพระราชา (๒) โจรกถา เรื่องโจร (๓) มหามัตตกถา เรื่อง
มหาอมาตย์ (๔) เสนากถา เรื่องกองทัพ (๕) ภยกถา เรื่องภัย (๖) ยุทธกถา

เชิงอรรถ :

^๑ วิ.ม. ๕/๒๕๐/๑๓-๑๔, ที.สี. ๙/๑๗/๘, ที.ปา. ๑๑/๕๐/๓๐, ม.ม. ๑๓/๒๒๓/๑๙๗, ส.ม. ๑๙/๑๐๘๐/๓๖๕,
อง.ทส.ก. ๒๔/๖๙/๑๐๒, ขุ.ม. ๒๙/๑๕๗/๓๐๖

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๕๙๙ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๓.วิกาลคามปเวสนสิกขาบท นิตานัตถุ

เรื่องการรบ (๗) อันนถา เรื่องข้าว (๘) ปานถา เรื่องน้ำ (๙) วัตถถา เรื่องผ้า (๑๐) สยณถา เรื่องที่นอน (๑๑) มาลาถา เรื่องพวงดอกไม้ (๑๒) คันถถา เรื่องของหอม (๑๓) ญาติถา เรื่องญาติ (๑๔) ยานถา เรื่องยาน (๑๕) คามถา เรื่องหมู่บ้าน (๑๖) นิคมถา เรื่องนิคม (๑๗) นครถา เรื่องเมือง (๑๘) ชนปทถา เรื่องชนบท (๑๙) อิตถิกถา เรื่องสตรี (๒๐) ปุริสถา เรื่องบุรุษ (๒๑) สุรถา เรื่องคนกล้าหาญ (๒๒) วิสิขถา เรื่องตรอก (๒๓) กุมภัญญานถา เรื่องทำน้ำ (๒๔) ปุพเพตถา เรื่องคนทีลวงลับไปแล้ว (๒๕) นานัตถถา เรื่องเบ็ดเตล็ด (๒๖) โลกักขายิก เรื่องการคาดเกี่ยวกับโลก (๒๗) สมุทักขายิก เรื่องการคาดเดาเกี่ยวกับทะเล (๒๘) อิติภาวถา เรื่องความเจริญและความเสื่อม เหมือนพวกคฤหัสถ์ที่ยังบริโศคมาแล้ว”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาwbานตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ พวกกันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โจนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงเข้าหมู่บ้าน เวลาวิกาล นั่งในที่ชุมนุม สนทนาติรัจฉานถาต่าง ๆ คือ เรื่องพระราชา ฯลฯ เรื่องความเจริญและความเสื่อมแล้ว” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอเข้าบ้านในเวลาวิกาล นั่งในที่ชุมนุม สนทนาติรัจฉานถาต่าง ๆ คือ (๑) ราชถา เรื่องพระราชา ฯลฯ (๒๘) อิติภาวถา เรื่องความเจริญและความเสื่อม จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โจนพวกเธอจึงเข้าหมู่บ้านในเวลาวิกาลแล้ว นั่งในที่ชุมนุม สนทนาติรัจฉานถาต่าง ๆ คือ (๑) ราชถา เรื่องพระราชา ฯลฯ (๒๘) อิติภาวถา เรื่องความเจริญและความเสื่อมแล้ว โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อมใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๙.รัตนวรรค ๓.วิกาลคามปเวสนสิกขาบท พระบัญญัติ

พระบัญญัติ

ก็ ภิกษุใดเข้าหมู่บ้านในเวลาวิกาล ต้องอาบัติปาจิตตีย์
สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๕๐๙] สมัยนั้น ภิกษุหลายรูปเดินทางไปกรุงสาวัตถี แคว้นโกศล เข้าไปหมู่บ้านตำบลหนึ่งในเวลาเย็น คนทั้งหลายเห็นภิกษุเหล่านั้นจึงได้อาราธนาตั้งนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ นิมนต์ท่านทั้งหลายเข้าไปเถิด” ครั้นนั้น ภิกษุเหล่านั้นมีความยำเกรงว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการเข้าหมู่บ้านในเวลาวิกาล” จึงไม่ยอมเข้าไป พวกโจรได้ปล้นภิกษุเหล่านั้น ครั้นภิกษุเหล่านั้นไปถึงกรุงสาวัตถี ได้แจ้งเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตให้เข้าหมู่บ้าน

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้บอกลาแล้วเข้าหมู่บ้านในเวลาวิกาลได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

อนึ่ง ภิกษุใดไม่บอกลาแล้วเข้าหมู่บ้านในเวลาวิกาล ต้องอาบัติปาจิตตีย์
สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๕๑๐] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเดินทางไปกรุงสาวัตถี แคว้นโกศล เข้าไปหมู่บ้านตำบลหนึ่งในเวลาเย็น คนทั้งหลายเห็นภิกษุนั้นจึงได้อาราธนาตั้งนี้ว่า “ท่าน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๓.วิกาลคามปเวสนสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

ผู้เจริญ นิมนต์ท่านทั้งหลายเข้าไปเถิด” ครั้งนั้น ภิกษุนั้นมีความยำเกรงว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการเข้าหมู่บ้านในเวลาวิกาลโดยมิได้ออกลา” จึงไม่ยอมเข้าไป พวกโจรได้ปล้นภิกษุนั้น ครั้นภิกษุนั้นไปถึงกรุงสาวัตถี ได้แจ้งเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระพุทธานุญาติพิเศษ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้บอกลาภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าหมู่บ้านในเวลาวิกาลได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใดไม่บอกลาภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าหมู่บ้านในเวลาวิกาล ต้องอาบัติปาจิตตีย์

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

เรื่องภิกษุถูกงูกัด

[๕๑๑] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งถูกงูกัด ภิกษุอีกรูปหนึ่งจะเข้าหมู่บ้านด้วยคิดว่า “จะไปในาไฟมา” แต่ครั้นแล้วมีความยำเกรงอยู่ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการไม่บอกลาภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าหมู่บ้านในเวลาวิกาล” จึงไม่ยอมเข้าไปแล้วนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระพุทธานุญาติพิเศษ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเมื่อมีธุระรีบด่วนเช่นนี้ ไม่ต้องบอกลาภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าหมู่บ้านในเวลาวิกาล” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๙.รัตนวรรค ๓.วิกาลคามปเวสนสิกขาบท บทภาษณีย์

พระอนุบัญญัติ

[๕๑๒] อนึ่ง ภิกษุใดไม่บอกลาภิกษุที่มีอยู่แล้ว เข้าหมู่บ้านในเวลาวิกาล
ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่มีเหตุจำเป็นรีบด่วนเช่นนั้น

เรื่องภิกษุถูกงูกัด จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๑๓] คำว่า อนึ่ง...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
อนึ่ง...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มี
พระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ภิกษุที่ชื่อว่า มีอยู่ คือ ภิกษุที่ตนสามารถจะบอกลาแล้วเข้าหมู่บ้านได้

ภิกษุที่ชื่อว่า ไม่มีอยู่ คือ ภิกษุที่ตนไม่สามารถจะบอกลาแล้วเข้าหมู่บ้านได้

ที่ชื่อว่า เวลาวิกาล หมายถึงเวลาเมื่อเที่ยงวันล่วงไปแล้วจนถึงอรุณขึ้น

คำว่า เข้าหมู่บ้าน ความว่า เมื่อภิกษุก้าวเลยเข้าเขตรั้วล้อมของหมู่บ้านที่มี
รั้วล้อม ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เมื่อภิกษุก้าวเข้าเขตอุปจารของหมู่บ้านที่ไม่มีรั้วล้อม
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

คำว่า เว้นไว้แต่มีเหตุจำเป็นรีบด่วนเช่นนั้น คือ ยกเว้นแต่มีเหตุจำเป็นรีบ
ด่วนเช่นนั้น

บทภาษณีย์

ติกปาจิตตีย์

[๕๑๔] เวลาวิกาล ภิกษุสำคัญว่าเป็นเวลาวิกาล ไม่บอกลาภิกษุที่มีอยู่แล้ว
เข้าหมู่บ้าน ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่มีเหตุจำเป็นรีบด่วนเช่นนั้น

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๓.วิกาลคามปเวสนสิกขาบท อนาปัตติวาร

เวลาวิกาล ภิกษุไม่แน่ใจ ไม่บอกลาภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าหมู่บ้าน ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่มีเหตุจำเป็นรีบด่วนที่สมควร

เวลาวิกาล ภิกษุสำคัญว่าเป็นกาล ไม่บอกลาภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าหมู่บ้าน ต้อง
อาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่มีเหตุจำเป็นรีบด่วนที่สมควร

ทุกกฏ

กาล ภิกษุสำคัญว่าเป็นเวลาวิกาล ต้องอาบัติทุกกฏ

กาล ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

กาล ภิกษุสำคัญว่าเป็นกาล ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๑๕] ๑. ภิกษุเข้าบ้านเมื่อมีเหตุจำเป็นรีบด่วนที่สมควร

๒. ภิกษุบอกลาภิกษุที่มีอยู่แล้วเข้าไป

๓. ภิกษุไม่ได้บอกลาเพราะภิกษุไม่มีแล้วเข้าไป

๔. ภิกษุไปอารามอื่น

๕. ภิกษุไปสำนักภิกษุณี

๖. ภิกษุไปสำนักเดียรถีย์

๗. ภิกษุไปโรงฉัน

๘. ภิกษุเดินตามทางที่ผ่านหมู่บ้าน

๙. ภิกษุเข้าไปในคราวมีเหตุขัดข้อง

๑๐. ภิกษุวิกลจริต

๑๑. ภิกษุตันบัญญัติ

วิกาลคามปเวสนสิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๔.สุจิขรสิกขาบท นิตานวัตถุ

๙. รัตนวรรค

๔. สุจิขรสิกขาบท

ว่าด้วยการทำกลองเข็มด้วยกระดูกเป็นต้น

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๕๑๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ครั้งนั้น นายช่างแกะสลักงาช้างคนหนึ่งปวารณาภิกษุทั้งหลายไว้ว่า “กระผมจะถวายกลองเข็มแก่พระคุณเจ้าผู้ต้องการกลองเข็ม” ครั้นแล้วภิกษุเหล่านั้นจึงออกปากขอกลองเข็มเป็นอันมาก พวกภิกษุผู้มีกลองเข็มขนาดเล็กก็ออกปากขอกลองเข็มขนาดใหญ่ พวกภิกษุผู้มีกลองเข็มขนาดใหญ่ ก็ออกปากขอกลองเข็มขนาดเล็ก นายช่างมัวทำกลองเข็มเป็นอันมากให้ภิกษุทั้งหลายจนไม่สามารถทำการค้าขายอย่างอื่น ตนเองก็หาเลี้ยงชีพก็ไม่พอ ทั้งบุตรภรรยา ก็พลอยลำบากไปด้วย

คนทั้งหลายจึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนพวกสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงไม่รู้ประมาณ ออกปากขอกลองเข็มเป็นอันมากแล้ว นายช่างมัวทำกลองเข็มเป็นอันมากให้ภิกษุเหล่านี้จนไม่สามารถทำการค้าขายอย่างอื่น ตนเองก็หาเลี้ยงชีพก็ไม่พอ ทั้งบุตรภรรยาก็พลอยลำบากไปด้วย”

พวกภิกษุได้ยินคนเหล่านั้นตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มีกนน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนภิกษุทั้งหลาย จึงไม่รู้จักประมาณ ออกปากขอกลองเข็มเป็นอันมากแล้ว” ครั้นภิกษุทั้งหลาย ตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกภิกษุไม่รู้จักประมาณ ออก

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
 ๙.รัตนวรรค ๔.สุจิฆรสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ปากขอกลองเข็มเป็นอันมากจริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า”
 พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โฉนโมฆบุรุษเหล่านั้น
 จึงไม่รู้จักประมาณ ออกปากขอกลองเข็มเป็นอันมากเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำ
 อย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใส
 ยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๑๗] ก็ ภิกษุใดทำกอล่งเข็มด้วยกระดูก ด้วยงา หรือด้วยเขา ต้อง
 อาบัติปาจิตติยที่ชื่อว่าเกทนกะ^๑

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๑๘] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เข่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มี
 พระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า กระดูก ได้แก่ กระดูกชนิดใดชนิดหนึ่ง

ที่ชื่อว่า งา พระผู้มีพระภาคตรัสหมายถึงงาช้าง

ที่ชื่อว่า เขา ได้แก่ เขาชชนิดใดชนิดหนึ่ง

คำว่า ทำ คือ ภิกษุทำเอง หรือใช้ให้ทำ ต้องอาบัติทุกกฏในขณะที่ทำ
 ต้องอาบัติปาจิตติยเพราะได้มา ต้องทำลายแล้วแสดงอาบัติ

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “เกทนกะ” เป็นชื่อเฉพาะอาบัติปาจิตติยสิกขาบทนี้ แปลว่า มีการทำลาย คือต้องทำลายวัตถุก่อน
 จึงแสดงอาบัติตก (วิ.อ. ๒/๕๑๘/๔๓๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๖๐๖ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๔.สุจิขรสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

ปาจิตตีย์

[๕๑๙] ภิกษุทำกลองเข็มที่ตนทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำกลองเข็มที่ตนทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุทำกลองเข็มที่ผู้อื่นทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำกลองเข็มที่ผู้อื่นทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุได้กลองเข็มที่ผู้อื่นทำไว้มาใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๒๐] ๑. ภิกษุทำลูกตุ้ม

๒. ภิกษุทำตะบันไฟ

๓. ภิกษุทำลูกถวีน (ห่วงร้อยสายประคด)

๔. ภิกษุทำกลักยาดา

๕. ภิกษุทำไม้ป้ายยาดา

๖. ภิกษุทำฝักมีด

๗. ภิกษุทำกระบอกกรองน้ำ

๘. ภิกษุวิกุลจรีต

๙. ภิกษุตันบัญญัติ

สุจิขรสิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๕.มัณฑปัสสิกขาบท นิตานวัตถุ

๙. รัตนวรรค

๕. มัณฑปัสสิกขาบท

ว่าด้วยการทำเตียงและตั้ง

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร

[๕๒๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระอุปนันทศากยบุตรนอนบนเตียงสูง คราวนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกตามเสนาสนะพร้อมภิกษุหลายรูป ผ่านไปทางที่อยู่ของท่านอุปนันทศากยบุตร ท่านได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกล ครั้นเห็นแล้วได้เข้าไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ขอเชิญเสด็จทอดพระเนตรเตียงนอนของข้าพระองค์เถิด พระพุทธเจ้าข้า”

ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้เสด็จกลับจากที่นั้นแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงรู้จักโมฆบุรุษเพราะที่อยู่อาศัย” ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงดำหนิตานพระอุปนันทศากยบุตรโดยประการต่าง ๆ แล้วตรัสโทษแห่งความเป็นผู้เลี้ยงยาก ฯลฯ แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๒๒] ก็ ภิกษุผู้จะทำเตียงหรือตั้งใหม่ พึงทำให้มีเท้าเพียง ๘ นิ้ว โดยนิ้วสุด^๑ นับแต่แม่แครลงมา ทำให้เกินกว่ากำหนดนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ที่ชื่อว่าเจทนกะ^๒

เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ๑ นิ้วสุด เท่ากับ ๓ นิ้วของคนปานกลางในบัดนี้ (สุดตงคฺล นาม อิทานิ มชฌิมสฺส ปุริสสฺส ตีณฺโองคฺลลานิ -กงขา.ฎีกา ๒๙๗)

^๒ คำว่า “เจทนกะ” เป็นชื่อเฉพาะของอาบัติปาจิตตีย์สิกขาบทนี้ แปลว่า มีการตัดออก คือต้องตัดวัดดูก่อน จึงแสดงอาบัติตก (วิ.อ. ๒/๕๒๒/๔๓๙)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๕.มัฏฐปิฎกสิกขาบท บทภาษณีย์

สิกขาบทวิภังค์

[๕๒๓] ที่ชื่อว่า ใหม่ พระผู้มีพระภาคตรัสหมายถึงการทำขึ้นมา(ใหม่)

ที่ชื่อว่า เตียง ได้แก่ เตียง ๔ ชนิด คือ (๑) เตียงมีแม่แครงสอดเข้าในขา^๑

(๒) เตียงมีแม่แครงติดอยู่กับขา (๓) เตียงมีขาตั้งกำมปู (๔) เตียงมีขาจดแม่แครง

ที่ชื่อว่า ตั้ง มี ๔ ชนิด คือ (๑) ตั้งมีแม่แครงสอดเข้าในขา (๒) ตั้งมีแม่แครงติดอยู่กับขา (๓) ตั้งมีขาตั้งกำมปู (๔) ตั้งมีขาจดแม่แครง

คำว่า ผู้จะทำ คือ ภิกษุทำเองหรือใช้คนอื่นให้ทำ

คำว่า ฟังทำให้มีเท้าเพียง ๘ นิ้ว โดยนิ้วสุด นับแต่แม่แครงลงมา คือ เว้นระยะใต้แม่แครงลงมาภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำเกินกำหนดนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ในขณะที่ทำ ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์เพราะได้มา ต้องตัดออกแล้วแสดงอาบัติ

บทภาษณีย์

ปาจิตติยกัณฑ์

[๕๒๔] ภิกษุทำเตียงหรือตั้งที่ตนทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำเตียงหรือตั้งที่ตนทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์

ภิกษุทำเตียงหรือตั้งที่ผู้อื่นทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำเตียงหรือตั้งที่ผู้อื่นทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติยกัณฑ์

เชิงอรรถ :

- ^๑ เตียงมีแม่แครงสอดเข้าในขา เทียบกับภาษาอังกฤษว่า "Long one - เตียงยาว" เตียงมีแม่แครงติดอยู่กับขา คือ "One with slats - เตียงแผ่นไม้ระแนง" เตียงมีขาตั้งกำมปู "One with curved legs - เตียงมีขาโค้ง" เตียงมีขาจดแม่แครง คือ "One with removable legs - เตียงมีขาถอดได้" (ดู The Book of the Discipline, Vol. III, P. 91, PTS.)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๖๐๙ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๙.รัตนวรรค ๕.มัญจปัลลีสิกขาบท อนาปัตติวาร

ทุกกฏ

ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุได้เตียงหรือดั่งที่ผู้อื่นทำเสร็จแล้วมาใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

- [๕๒๕] ๑. ภิกษุทำเตียงตั้งได้ขนาด
๒. ภิกษุทำเตียงตั้งต่ำกว่าขนาด
๓. ภิกษุได้เตียงดั่งที่ผู้อื่นทำเกินขนาดมาตัดให้ได้ขนาดก่อนแล้วใช้
๔. ภิกษุวิกลจริต
๕. ภิกษุดันบัญญัติ

มัญจปัลลีสิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

.รัตนวรรค ๖.ดูโลนัทธิสิกขาบท นินทานัตถุ

๙. รัตนวรรค

๖. ดูโลนัทธิสิกขาบท

ว่าด้วยการทำเตียงตั้งห่มนุ่ง

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๒๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์^๑ ใช้ให้ทำเตียงห่มนุ่งบ้าง ตั้งห่มนุ่งบ้าง^๒ คนทั้งหลายไปเที่ยวจาริกไปตามวิหารเห็น จึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงใช้ให้ทำเตียงห่มนุ่งบ้าง ตั้งห่มนุ่งบ้าง เหมือนพวกคฤหัสถ์ที่บริโภคคามเล่า”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ จึงใช้ให้ทำเตียงห่มนุ่งบ้าง ตั้งห่มนุ่งบ้างเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอใช้ให้ทำเตียงบ้าง ตั้งบ้างห่มนุ่งจริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โณพวกเธอจึงใช้ให้ทำเตียงห่มนุ่งบ้าง ตั้งห่มนุ่งบ้างเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำ คนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูโลนัทธิ, ดูล ปกขิปิตวา อุปริ จิมิลิกาย โอนนัทธิ ที่ชื่อว่าห่มนุ่ง คือใส่ปูนแล้วห่มด้านบนด้วยผ้ารองพื้น (วิ.อ.๒/๕๒๖/๔๓๙)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
 ๙.รัตนวรรค ๖.ตุโลนัทธิสิกขาบท บทภาษณีย์

พระบัญญัติ

[๕๒๗] ก็ ภิกษุใดทำเตี๋ยง หรือตั้งห่มนุ่น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ที่ชื่อว่า
 อุททาลนกะ^๑

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๒๘] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาค
 ทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า เตี๋ยง ได้แก่ เตี๋ยง ๔ ชนิด คือ (๑) เตี๋ยงมีแม่แคร่สอดเข้าในขา
 (๒) เตี๋ยงมีแม่แคร่ติดอยู่กับขา (๓) เตี๋ยงมีขาตั้งกำมปู (๔) เตี๋ยงมีขาจดแม่แคร่

ที่ชื่อว่า ตั้ง ได้แก่ ตั้ง ๔ ชนิด คือ (๑) ตั้งมีแม่แคร่สอดเข้าในขา (๒) ตั้งมี
 แม่แคร่ติดอยู่กับขา (๓) ตั้งมีขาตั้งกำมปู (๔) ตั้งมีขาจดแม่แคร่

ที่ชื่อว่า นุ่น ได้แก่ นุ่น ๓ ชนิด คือ (๑) นุ่นจากต้นไม้ (๒) นุ่นจากเถาวัลย์
 (๓) นุ่นจากหญ้าเลา

คำว่า ทำ คือ ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำ ต้องอาบัติทุกกฏ ในขณะที่ทำ
 ต้องอาบัติปาจิตตีย์เพราะได้มา ต้องรื้อเสียก่อนแล้วแสดงอาบัติ

บทภาษณีย์

ปาจิตตีย์

[๕๒๙] ภิกษุทำเตี๋ยงหรือตั้งห่มนุ่นที่ตนทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จด้วยตนเอง ต้อง
 อาบัติปาจิตตีย์

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “อุททาลนกะ” เป็นชื่อเฉพาะของอาบัติปาจิตตีย์สิกขาบทนี้ แปลว่า มีการรื้อออก คือ ต้องรื้อออก
 เสียก่อนจึงแสดงอาบัติตก

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๙.รัตนวรรค ๖.ตุโลนัทธิสสิกขาบท อนาปัตติวาร

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำเตี๋ยหรือตั้งหุ้มนุ่นที่ตนทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติ
ปาจิตตย

ภิกษุทำเตี๋ยหรือตั้งหุ้มนุ่นที่ผู้อื่นทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัติ
ปาจิตตย

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำเตี๋ยหรือตั้งหุ้มนุ่นที่ผู้อื่นทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติ
ปาจิตตย

ทุกกฏ

ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุได้เตี๋ยตั้งที่ผู้อื่นทำสำเร็จแล้วมาใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๓๐] ๑. ภิกษุทำสายรัดเข้าหุ้มนุ่น

๒. ภิกษุทำประคดเอวหุ้มนุ่น

๓. ภิกษุทำสายโยกบาตรหุ้มนุ่น

๔. ภิกษุทำถูงบาตรหุ้มนุ่น

๕. ภิกษุทำผ้ากรองน้ำหุ้มนุ่น

๖. ภิกษุทำหมอนหุ้มนุ่น

๗. ภิกษุได้เตี๋ยตั้งหุ้มนุ่นที่ผู้อื่นทำสำเร็จแล้วมาทำลายก่อนใช้

๘. ภิกษุวิกลจริต

๙. ภิกษุต้นบัญญัติ

ตุโลนัทธิสสิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๗.นีสันทสิกขาบท นิตานวัตถุ

๙. รัตนวรรค

๗. นีสันทสิกขาบท

ว่าด้วยการทำผำรองนั่ง

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๓๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตผำรองนั่งสำหรับภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทราบว่ “พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตผำรองนั่ง” จึงใช้ผำรองนั่งไม่ได้ขนาด เมื่อปูบนเตียงบ้าง บนตั่งบ้าง จึงห้อยข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตาคาฬิ ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงใช้ผำรองนั่งไม่ได้ขนาดเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอใช้ผำรองนั่งไม่ได้ขนาดจริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงใช้ผำรองนั่งไม่ได้ขนาดเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๗.นีสันทสิกขาบท พระอนุนัฏญัตติ

พระบัญญัติ

ก็ ภิกษุผู้จะทำฝารองนั่ง พึงทำให้ได้ขนาด ขนาดในข้อนั้น คือ ยาว ๒ คืบ กว้างคืบครึ่ง โดยคืบสุด^๑ ทำให้เกินขนาดนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ที่ชื่อว่า เจทนกะ

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องพระอุทายี

[๕๓๒] สมัยนั้น ท่านพระอุทายีรูปร่างใหญ่ ปลูกฝารองนั่งเบื้องพระพักตร์พระผู้มีพระภาคแล้วนั่งดั่งชายผ้าออกรอบ ๆ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระอุทายีดังนี้ว่า “อุทายี เพราะเหตุไร เธอจึงปลูกฝารองนั่งแล้วดั่งชายผ้าออกรอบ ๆ เหมือนช่างทำหนังเก่าเล่า”

ท่านพระอุทายีกราบทูลว่า “จริงดั่งนั้น พระพุทธเจ้าข้า ก็พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตฝารองนั่งสำหรับภิกษุเล็กน้อย”

พระพุทธอนุญาตพิเศษ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตชายฝารองนั่งเพิ่มอีก ๑ คืบ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุนัฏญัตติ

[๕๓๓] อนึ่ง ภิกษุผู้จะทำฝารองนั่ง พึงทำให้ได้ขนาด ขนาดในข้อนั้น คือ ยาว ๒ คืบ กว้างคืบครึ่ง ชายคืบหนึ่ง โดยคืบสุด ทำให้เกินขนาดนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ที่ชื่อว่าเจทนกะ

เรื่องพระอุทายี จบ

เชิงอรรถ :

^๑ คืบสุด เท่ากับ ๓ คืบของคนปานกลางในบัดนี้ หรือเท่ากับ ๑ ศอกคืบของช่างไม้ (วิ.อ. ๒/๓๔๘-๙/๖๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๖๑๕ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๗.นีสันทสิกขาบท อนาปัตติวาร

สิกขาบทวิภังค์

[๕๓๔] ที่ชื่อว่า ผ้ารองนั่ง พระผู้มีพระภาคตรัสหมายถึงผ้ารองนั่งที่มีชาย
คำว่า ผู้จะทำ คือ ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำ ต้องให้ทำให้ได้ขนาด ขนาด
ในข้อนั้น คือ ยาว ๒ คืบ กว้างคืบครึ่ง ชายคืบหนึ่ง โดยคืบสุด ภิกษุทำเอง
หรือใช้ให้ผู้อื่นทำเกินขนาดนั้น ต้องอาบัติทุกกฏเพราะทำ ต้องอาบัติปาจิตตีย์เพราะ
ได้มา ต้องตัดเสียก่อนแล้วแสดงอาบัติ

บทภาชนีย์

ปาจิตตีย์

[๕๓๕] ภิกษุทำผ้ารองนั่ง(ที่เกินขนาด)ที่ตนทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จด้วยตนเอง
ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำผ้ารองนั่งที่ตนทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุทำผ้ารองนั่งที่ผู้อื่นทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำผ้ารองนั่งที่ผู้อื่นทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ทุกกฏ

ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำผ้ารองนั่ง เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุได้ผ้ารองนั่งที่ผู้อื่นทำสำเร็จแล้วมาใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๓๖] ๑. ภิกษุทำผ้ารองนั่งได้ขนาด

๒. ภิกษุทำผ้ารองนั่งต่ำกว่าขนาด

๓. ภิกษุได้ผ้ารองนั่งที่ผู้อื่นทำเกินขนาดมาตัดแล้วใช้

๔. ภิกษุทำเป็นผ้าเพดาน ผ้าปูพื้น ผ้ามาน เปลือกพุทหรือปลอกหมอน

๕. ภิกษุวิกุลจรีด

๖. ภิกษุตันบัญญัติ

นีสันทสิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๙.รัตนวรรค ๘.กัณฑุปฏิบัติสิกขาบท นิตานัตถุ

๙. รัตนวรรค

๘. กัณฑุปฏิบัติสิกขาบท

ว่าด้วยการทำผ้าปิดฝี

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๓๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตผ้าปิดฝีสำหรับภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทราบทั่วว่า “พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตผ้าปิดฝี” จึงใช้ผ้าปิดฝีไม่ได้ขนาด ปล่อยห้อยข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง เทียวไป

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงใช้ผ้าปิดฝีไม่ได้ขนาดแล้ว” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอใช้ผ้าปิดฝีไม่ได้ขนาดจริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย ! ในพวกเธอจึงใช้ผ้าปิดฝีไม่ได้ขนาดแล้ว โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
๙.รัตนวรรค ๘.กัณฑุฎฐิจฉาทิสิกขาบท บทภาษณีย์

พระบัญญัติ

[๕๓๘] ก็ ภิกษุผู้ทำผ้าปิดฝี ต้องทำให้ได้ขนาด ขนาดในข้อนั้น คือ ยาว ๔ คืบ กว้าง ๒ คืบ โดยคืบสุด ทำให้เกินขนาดนั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ที่ชื่อว่าเจทนกะ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จม

สิกขาบทวิภังค์

[๕๓๙] ที่ชื่อว่า ผ้าปิดฝี ได้แก่ ผ้าที่ทรงอนุญาตสำหรับภิกษุผู้อาพาธ คือ เป็นโรคฝีสุกใส โรคมีน้ำหนอง โรคน้ำเหลือง หรือโรคฝีดาษ ใต้สะดือลงไปเหนือ หัวเข่าขึ้นมา เพื่อใช้ปิดแผล

คำว่า ผู้จะทำ คือ ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำ พึงให้ทำให้ได้ขนาด ขนาดในข้อนั้น คือ ยาว ๔ คืบ กว้าง ๒ คืบ โดยคืบสุด

ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำเกินขนาดนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ ในขณะที่ทำ ต้องอาบัติปาจิตตีย์เพราะได้มา ต้องตัดออกเสียก่อนแล้วแสดงอาบัติ

บทภาษณีย์

ปาจิตตีย์

[๕๔๐] ภิกษุทำผ้าปิด(เกินขนาด)ฝีที่ตนทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำผ้าปิดฝีที่ตนทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุทำผ้าปิดฝีที่ผู้อื่นทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำผ้าปิดฝีที่ผู้อื่นทำค้างไว้ทำต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตยกัณฑ์]
๙.รัตนวรรค ๘.กัณฑุปฏิบัติจาทิสิกขาบท อนาปัตติวาร

ทุกกฏ

ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำ เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ
ภิกษุได้ผ้าปิดฝีที่ผู้อื่นทำไว้มาใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๔๑]๑. ภิกษุทำผ้าปิดฝีได้ขนาด

๒. ภิกษุทำผ้าปิดฝีต่ำกว่าขนาด

๓. ภิกษุได้ผ้าปิดฝีที่ผู้อื่นทำไว้เกินขนาดมาตัดแล้วใช้

๔. ภิกษุทำเป็นผ้าเพดาน ผ้าปูพื้น ผ้าม่าน เปลือกฟูก หรือ
ปลอกหมอน

๕. ภิกษุวิกุลจรีด

๖. ภิกษุดันบัญญัติ

กัณฑุปฏิบัติจาทิสิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๙.รัตนวรรค ๙.วัสสิกสาฎกสิกขาบท นินทานัตถุ

๙. รัตนวรรค

๙. วสสิกสาฎกสิกขาบท

ว่าด้วยการทำผ้าอาบน้ำฝน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๔๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตผ้าอาบน้ำฝนสำหรับภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทราบทั่วว่า “พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตผ้าอาบน้ำฝน” จึงใช้ผ้าอาบน้ำฝนไม่ได้ขนาด ปล่อยห้อยข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง เทียวไป

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตาคาฬิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จะใช้ผ้าอาบน้ำฝนไม่ได้ขนาดแล้ว” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอใช้ผ้าอาบน้ำฝนไม่ได้ขนาด จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย इनพวกเธอจะใช้ผ้าอาบน้ำฝนไม่ได้ขนาดแล้ว โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]
๙.รัตนวรรค ๙.วัสสิกสาฎกสิกขาบท บทภาษณีย์

พระบัญญัติ

[๕๔๓] ก็ ภิกษุผู้จะทำผ้าอาบน้ำฝน พึงทำให้ได้ขนาด ขนาดในข้อนั้น
คือ ยาว ๖ คืบ กว้าง ๒ คืบครึ่ง โดยคืบสุด ทำให้เกินขนาดนั้น ต้อง
อาบัติปาจิตติย์ที่ชื่อว่าเจทนกะ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๔๔] ที่ชื่อว่า ผ้าอาบน้ำฝน ได้แก่ ผ้าที่ทรงอนุญาตไว้ให้ใช้ได้ตลอด ๔
เดือนในฤดูฝน

คำว่า ผู้จะทำ คือ ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำ ต้องให้ทำให้ได้ขนาด คือ
ยาว ๖ คืบ กว้าง ๒ คืบครึ่ง โดยคืบสุด

ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำเกินขนาดนั้น ต้องอาบัติทุกกฏในขณะที่ทำ ต้อง
อาบัติปาจิตติย์เพราะได้มา ต้องตัดออกแล้วแสดงอาบัติ

บทภาษณีย์

ปาจิตติย์

[๕๔๕] ภิกษุทำผ้าอาบน้ำฝน(เกินขนาด)ที่ตนทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จด้วยตนเอง
ต้องอาบัติปาจิตติย์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำผ้าอาบน้ำฝนที่ตนทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย์

ภิกษุทำผ้าอาบน้ำฝนที่ผู้อื่นทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัติปาจิตติย์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำผ้าอาบน้ำฝนที่ผู้อื่นทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตตियกัณฑ์]
 ๙.รัตนวรรค ๙.วัสสิกสาฎกสิกขาบท อนาปัตติวาร

ทุกกฏ

ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ
 ภิกษุได้ผ้าอาบน้ำฝนที่ผู้อื่นทำไว้มาใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๔๖]๑. ภิกษุทำผ้าอาบน้ำฝนได้ขนาด

๒. ภิกษุทำผ้าอาบน้ำฝนต่ำกว่าขนาด

๓. ภิกษุได้ผ้าอาบน้ำฝนที่ผู้อื่นทำเกินขนาดมาตัดแล้วใช้

๔. ภิกษุทำเป็นผ้าเพดาน ผ้าปูพื้น ผ้าม่าน เปลือกฟูกหรือ
 ปลอกหมอน

๕. ภิกษุวิกุลจรีด

๖. ภิกษุดันบัญญัติ

วัสสิกสาฎกสิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๑๐.นันทสิกขาบท นันทานัตถุ

๙. รัตนวรรค

๑๐. นันทสิกขาบท

ว่าด้วยพระนันทะ

เรื่องพระนันทะ

[๕๔๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านพระนันทะ โอรสพระมาตุจฉาของพระผู้มีพระภาค มีรูปงาม นาดู นามขม ร่างต่ำกว่าพระผู้มีพระภาค ๔ องค์สี่ ท่านพระนันทะนั้นห่มจีวรมีขนาดเท่าจีวรพระสุคต ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นพระเถระได้เห็นท่านพระนันทะเดินมาแต่ไกล ครั้นเห็นแล้วจึงลุกขึ้นจากอาสนะด้วยคิดว่า “พระผู้มีพระภาคเสด็จมา” เมื่อท่านพระนันทะเข้ามาใกล้ จึงจำได้ แล้วพากันดำหนิประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนท่านพระนันทะจึงห่มจีวรมีขนาดเท่าจีวรพระสุคตเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิท่านพระนันทะโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามท่านพระนันทะว่า “นันทะ ทราบว่า เธอห่มจีวรมีขนาดเท่าสุคตจีวรจริงหรือ” ท่านพระนันทะทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ นันทะ ไฉนเธอจึงห่มจีวรมีขนาดเท่าสุคตจีวรเล่า นันทะ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค ๑๐.นันทสิกขาบท บทภาษณีย์

พระบัญญัติ

[๕๔๘] ก็ ภิกษุทำจีวรมีขนาดเท่ากับสุดตจีวร หรือใหญ่กว่า ต้องอาบัติ ปาจิตติย์ที่ชื่อว่าเจทนกะ ขนาดเท่าสุดตจีวรของสุดตในข้อนั้น คือ ยาว ๙ คืบ กว้าง ๖ คืบ โดยคืบสุดต นี่เป็นขนาดเท่าสุดตจีวรของพระสุดต

เรื่องพระนันทะ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๔๙] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ขนาดเท่าสุดตจีวร คือ ยาว ๙ คืบ กว้าง ๖ คืบ โดยคืบสุดต

คำว่า ทำ คือ ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำ ต้องอาบัติทุกกฏ ในขณะที่ทำ ต้องอาบัติปาจิตติย์เพราะได้มา ต้องตัดออกเสียก่อนแล้วแสดงอาบัติ

บทภาษณีย์

ปาจิตติย์

[๕๕๐] ภิกษุทำจีวร(เท่าสุดตจีวร)ที่ตนทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัติปาจิตติย์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำจีวรที่ตนทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย์

ภิกษุทำจีวรที่ผู้อื่นทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จด้วยตนเอง ต้องอาบัติปาจิตติย์

ภิกษุใช้ผู้อื่นให้ทำจีวรที่ผู้อื่นทำค้างไว้ต่อจนสำเร็จ ต้องอาบัติปาจิตติย์

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

๙.รัตนวรรค รวมสิกขาบทที่มีในรัตนวรรค

ทุกกฏ

ภิกษุทำเองหรือใช้ผู้อื่นให้ทำ เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุได้จีวรที่ผู้อื่นทำสำเร็จแล้วมาใช้สอย ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๕๑] ๑. ภิกษุทำจีวรต่ำกว่าขนาด

๒. ภิกษุได้จีวรที่ผู้อื่นทำเสร็จมาตัดแล้วใช้

๓. ภิกษุทำเป็นผ้าเพดาน ผ้าปูพื้น ผ้าม่าน เปลือกพุทหรือ
ปลอกหมอน

๔. ภิกษุวิกัลจริต

๕. ภิกษุต้นบัญญัติ

นันทสิกขาบทที่ ๑๐ จบ

รัตนวรรคที่ ๙ จบ

รวมสิกขาบทที่มีในรัตนวรรค

รัตนวรรคมี ๑๐ สิกขาบท คือ

๑. อันเตปรสสิกขาบท ว่าด้วยการเข้าเขตพระราชฐานชั้นใน

๒. รตนสิกขาบท ว่าด้วยการเก็บรัตนะที่เจ้าของลืมไว้

๓. วิกาลคามปเวสนสิกขาบท ว่าด้วยการเข้าบ้านในเวลาวิกาล

๔. สุจิขรสิกขาบท ว่าด้วยการทำกล่องเข็มด้วยกระดูกเป็นต้น

๕. มัญจปฐีสสิกขาบท ว่าด้วยการทำเตียงและตั้ง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๕.ปาจิตติยกัณฑ์]

บทสรุป

๖. ตูลอนัทรสิกขาบท ว่าด้วยการทำเตียงและตั้งหมอนหนุน
๗. นิสีทสิกขาบท ว่าด้วยการทำฝารองนั่ง
๘. กัณฑุปฏิจฉาสิกขาบท ว่าด้วยการทำผ้าปิดฝี
๙. วัสสิกสาฎกสิกขาบท ว่าด้วยการทำผ้าอาบน้ำฝน
๑๐. นันทสิกขาบท ว่าด้วยท่านพระนันทะ

บทสรุป

ท่านทั้งหลาย ธรรมคือปาจิตติย ๙๒ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
 ข้าพเจ้าขอถามท่านทั้งหลาย ในธรรมคือปาจิตติย ๙๒ สิกขาบทเหล่านี้ว่า
 “ท่านทั้งหลายบริสุทธีแล้วหรือ”
 ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๒ ว่า “ท่านทั้งหลายบริสุทธีแล้วหรือ”
 ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๓ ว่า “ท่านทั้งหลายบริสุทธีแล้วหรือ”
 ท่านทั้งหลายบริสุทธีแล้วในธรรมคือปาจิตติย ๙๒ สิกขาบทนี้ เพราะฉะนั้น
 จึงนี้ ข้าพเจ้าขอถือความนิ่งนั้นเป็นมติอย่างนี้

ขุททกสิกขาบท จบบริบูรณ์

ปาจิตติยกัณฑ์ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๑.ปฐมปาฏิเทสนียสิกขาบท นิทานวัตถุ

๖. ปาฏิเทสนียกัณฑ์

ท่านทั้งหลาย ธรรมคือปาฏิเทสนียะ ๔ สิกขาบทเหล่านี้มาถึงวาระที่ยกขึ้น
แสดงเป็นข้อ ๆ ตามลำดับ

๑. ปฐมปาฏิเทสนียสิกขาบท

ว่าด้วยการรับของเคี้ยวของฉันจากมือภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติ

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง

[๕๕๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ภิกษุณีรูปหนึ่งเที่ยวบิณฑบาตใน
กรุงสาวัตถี เวลาใกล้ค่ำ พบภิกษุรูปหนึ่งจึงได้กล่าวดังนี้ว่า “พระคุณเจ้า นิมนต์ท่าน
รับรักษาอาหารเถิด”

ภิกษุณีนั้นตอบว่า “ดีละ น้องหญิง” แล้วรับรักษาอาหารทั้งหมด

เมื่อใกล้เวลาฉันแล้ว ภิกษุณีนั้นไม่สามารถเที่ยวบิณฑบาตได้ทัน จึงไม่ได้ฉัน
ภัตตาหาร

ต่อมา แม่ในวันที่ ๒ ภิกษุณีนั้น ฯลฯ แม่ในวันที่ ๓ ภิกษุณีนั้นก็เที่ยว
บิณฑบาตในกรุงสาวัตถี เวลาใกล้ค่ำ พบภิกษุรูปนั้นจึงได้กล่าวดังนี้ว่า “พระคุณเจ้า
นิมนต์ท่านรับรักษาอาหารเถิด”

ภิกษุณีนั้นตอบว่า “ดีละ น้องหญิง” แล้วรับรักษาอาหารทั้งหมด

เมื่อใกล้เวลาฉันแล้ว ภิกษุณีนั้นไม่สามารถเที่ยวบิณฑบาตได้ทัน จึงไม่ได้ฉัน
ภัตตาหาร

ครั้นในวันที่ ๔ ภิกษุณีนั้นเดินชวนเขาไปตามถนน เศรษฐีคนหนึ่งนั่งรถสวนทาง
มา ได้กล่าวกับภิกษุณีนั้นดังนี้ว่า “แม่เจ้า นิมนต์ท่านหลีกทาง” เธอเมื่อกำลังหลีก

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [จ.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๑.ปฐมปาฏิเทสนียสิกขาบท นิตานวัตถุ

ล้มลงในที่นั่นเอง เศรษฐีคบดีขอขมาภิกษุณีนั่นว่า “แม่เจ้า ท่านโปรดยกโทษ
กระผมทำให้ท่านล้ม”

ภิกษุณีตอบว่า “คบดี ท่านไม่ได้ทำให้ดิฉันล้ม ดิฉันมีกำลังไม่ต่างหาก”

เศรษฐีถามว่า “แม่เจ้า เพราะเหตุใดท่านจึงมีกำลังไม่ดี”

ที่นั่น ภิกษุณีนั่นจึงเล่าเรื่องนั้นให้เศรษฐีคบดีทราบ เศรษฐีคบดีพาภิกษุณีนั่นไปฉันที่เรือน แล้วดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนพระคุณเจ้าทั้งหลาย
จึงรับอำมิสจากมือของภิกษุณีเล่า มาดูคามหาลาภได้ยาก”

พวกภิกษุได้ยินเศรษฐีคบดีดำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย
ฯลฯ พากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนภิกษุจึงรับอำมิสจากมือของ
ภิกษุณีเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำหนิภิกษุณีนั่นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไป
กราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรง
สอบถามภิกษุณีนั่นว่า “ภิกษุ ทราบว่าเธอรับอำมิสจากมือของภิกษุณี จริงหรือ”
ภิกษุณีนั่นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระองค์ตรัสถามว่า “ภิกษุ ภิกษุณีนั่น
เป็นญาติของเธอหรือไม่ใช่ญาติ” ภิกษุณีนั่นทูลตอบว่า “ไม่ใช่ญาติ พระพุทธเจ้าข้า”
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โมฆบุรุษ ภิกษุผู้ ไม่ใช่ญาติย่อมไม่รู้สิ่งที่เหมาะสมหรือไม่
เหมาะสม ของที่มีอยู่หรือไม่มีอยู่ ของภิกษุณีผู้ ไม่ใช่ญาติ โมฆบุรุษ โชนเธอจึงรับ
อำมิสจากมือของภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติเล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคน
ที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ”
แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๑.ปฐมปาฏิเทสนียสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระบัญญัติ

[๕๕๓] ก็ ภิกษุใดรับของเคี้ยวหรือของฉันด้วยมือตนเองจากมือของ ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติผู้เข้าไปในละแวกบ้าน เคี้ยวหรือฉัน ภิกษุนั้นพึงแสดงคินว่า “ท่าน กระผมต้องธรรมคือปาฏิเทสนียะ เป็นธรรมที่น่าดำหนิ ไม่เป็นสัปปายะ กระผมขอแสดงคินธรรมนั้น”

เรื่องภิกษุณีรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๕๔] คำว่า ก็...ใด คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า ภิกษุ มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

ที่ชื่อว่า ผู้ไม่ใช่ญาติ คือ ไม่ใช่คนที่เกี่ยวเนื่องกันทางมารดาหรือทางบิดา ตลอดเจ็ดชั่วคน

ที่ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ มาตุคามที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

ที่ชื่อว่า ละแวกบ้าน ได้แก่ ถนน ตรอกตัน ทางสี่แยก เรือน

ที่ชื่อว่า ของเคี้ยว คือ ยกเว้นโภชนะ ๕ ยามกาลิก สัตตาทกาลิก และ ยาวชีวิก นอกนั้นชื่อว่าของเคี้ยว

ที่ชื่อว่า ของฉัน ได้แก่ โภชนะ ๕ คือ ข้าวสุก ขนมกุมมาส ข้าวตุ ปลา เนื้อ

ภิกษุรับประเคนไว้ด้วยตั้งใจว่า “จะเคี้ยว จะฉัน” ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้อง อาบัติปาฏิเทสนียะทุก ๆ คำกลืน

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๑.ปฐมปาฏิเทสนียสิกขาบท อนาปัตติวาร

บทภาษณีย์

ติกปาฏิเทสนียะ

[๕๕๕] ภิกษุณีไม่ใช่นาคี ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่นาคี รับของเคี้ยวหรือของฉันด้วยมือตนเองจากมือของภิกษุณีผู้ไม่ใช่นาคี ผู้เข้าไปในละแวกบ้าน แล้วเคี้ยวหรือฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ

ภิกษุณีไม่ใช่นาคี ภิกษุไม่แน่ใจ รับของเคี้ยวหรือของฉันด้วยมือตนเองจากมือของภิกษุณีผู้ไม่ใช่นาคี ผู้เข้าไปในละแวกบ้าน แล้วเคี้ยวหรือฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ

ภิกษุณีไม่ใช่นาคี ภิกษุสำคัญว่าเป็นนาคี รับของเคี้ยวหรือของฉันด้วยมือตนเองจากมือของภิกษุณีผู้ไม่ใช่นาคี ผู้เข้าไปในละแวกบ้าน แล้วเคี้ยวหรือฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ

ทุกกฏ

ภิกษุรับของเป็นยามกาลิก สัตตาคาลิก ยาวชีวิกเพื่อเป็นอาหาร ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำกลืน

ภิกษุรับของเคี้ยวหรือของฉันจากมือของภิกษุณีผู้อุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียว ด้วยตั้งใจว่า “จะเคี้ยว จะฉัน” ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำกลืน

ภิกษุณีเป็นนาคี ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่นาคี ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีเป็นนาคี ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ภิกษุณีเป็นนาคี ภิกษุสำคัญว่าเป็นนาคี ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๕๖] ๑. ภิกษุรับของเคี้ยวหรือของฉันจากมือของภิกษุณีที่เป็นนาคี

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๑.ปฐมปาฏิเทสนียสิกขาบท อนาปัตติวาร

๒. ภิกษุรับของเคี้ยวหรือของฉันที่ภิกษุณีผู้ไม่ใช่ญาติสั่งให้ถวาย ไม่ได้ถวายเอง
๓. ภิกษุรับของเคี้ยวหรือของฉันที่ภิกษุณีถวายโดยวางไว้
๔. ภิกษุรับของเคี้ยวหรือของฉันที่ภิกษุณีถวายในอาราม
๕. ภิกษุรับของเคี้ยวหรือของฉันที่ภิกษุณีถวายในสำนักภิกษุณี
๖. ภิกษุรับของเคี้ยวหรือของฉันที่ภิกษุณีถวายในสำนักเดียรธีย์
๗. ภิกษุรับของเคี้ยวหรือของฉันที่ภิกษุณีถวายในโรงอาหาร^๑
๘. ภิกษุรับของเคี้ยวหรือของฉันที่ภิกษุณีนำออกจากบ้านแล้วถวาย
๙. ภิกษุรับยามกาลิก สัตตาทกาลิก ยาวซีริก ที่ภิกษุณีถวายด้วยสั่งว่า เมื่อมีเหตุผล นิมนต์ฉันได้
๑๐. ภิกษุรับของเคี้ยวหรือของฉันที่สิกขมานาถวาย
๑๑. ภิกษุรับของเคี้ยวหรือของฉันที่สามเณรีถวาย
๑๒. ภิกษุวิกลจริต
๑๓. ภิกษุดันบัญญัติ

ปฐมปาฏิเทสนียสิกขาบทที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ **ปฏิภุกมน โรงอาหาร** (ปฏิภุกมน นีหริตวาติ อาสนสาล หริตวา - วิ.อ. ๒/๒๓๓/๓๕๖, ปฏิภุกมนนเปตติ อาสนสาลายมปี - วิ.อ. ๒/๒๓๔/๓๙๘, ปฏิภุกมนนติ อาสนสาลา - กงขา. ฎีกา ๔๒๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๖๓๑ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๒. ทุตติยาปาฏิเทสนียสิกขาบท นิทานวัตถุ

๒. ทุตติยาปาฏิเทสนียสิกขาบท ว่าด้วยการไม่ห้ามภิกษุณีผู้คอยบงการ

เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์

[๕๕๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ภิกษุทั้งหลายต่างรับนิมนต์ฉันในตระกูล พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์มาเฝ้าบงการเพื่อพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “พวกท่านจงถวายแองที่นี้จงถวายข้าวสุกที่นี้” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ได้ฉันตามต้องการ ภิกษุเหล่านั้นไม่ได้ฉันตามที่คิดไว้

บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกเขาดำเนิน ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงไม่ห้ามพวกภิกษุณีผู้คอยบงการเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายดำเนิน พวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอไม่ห้ามภิกษุณีผู้คอยบงการ จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำเนนว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย ไฉนพวกเธอจึงไม่ห้ามภิกษุณีผู้คอยบงการเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

[๕๕๘] ก็ ภิกษุรับนิมนต์ฉันในตระกูล ถ้าภิกษุณีมาเฝ้าบงการในที่นั้นว่า “พวกท่านจงถวายแองที่นี้ ถวายข้าวสุกที่นี้” ภิกษุเหล่านั้นพึงไล่ภิกษุณีนั้นออกไปด้วยกล่าวว่า “น้องหญิง เธอจงหลีกไปดราบนเท่าที่ภิกษุทั้งหลายยังฉันอยู่”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๒.ทุติยปาฏิเทสนียสิกขาบท บทภาษณีย์

ถ้าไม่มีภิกษุแม่รูปหนึ่งว่ากล่าวเพื่อจะไล่ภิกษุณีนั้นว่า “น้องหญิง เธอจงหลีกไปตราบเท่าที่ภิกษุทั้งหลายยังฉันอยู่” ภิกษุเหล่านั้นพึงแสดงคืนว่า “ท่านทั้งหลาย พวกกระผมต้องธรรมคือปาฏิเทสนีเยะ เป็นธรรมที่น่าดำเนิน ไม่เป็นสัปปายะ กระผมขอแสดงคืนธรรมนั้น”

เรื่องพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๕๙] คำว่า ก็ ภิกษุรับนิมนต์ฉันในตระกูล ความว่า ที่ชื่อว่าตระกูล หมายถึงถึงตระกูล ๔ ได้แก่ ตระกูลกษัตริย์ ตระกูลพราหมณ์ ตระกูลแพศย์ ตระกูลศูทร คำว่า รับนิมนต์ฉัน คือ ภิกษุรับนิมนต์ฉันโภชนะ ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ชื่อว่า ภิกษุณี ได้แก่ มาตุคามที่อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ที่ชื่อว่า บงการ คือ ภิกษุณีคอยบงการว่า “พวกท่านจงถวายแกงที่นี้ ถวายข้าวสุกที่นี้” ตามความเป็นมิตร ตามความเป็นเพื่อน ตามความใกล้ชิด ตามที่เป็นผู้ร่วมพระอุปัชฌาย์ ตามที่เป็นผู้ร่วมพระอาจารย์กันมา นี้ชื่อว่าผู้บงการ คำว่า ภิกษุเหล่านั้น ได้แก่ ภิกษุผู้กำลังฉัน คำว่า ภิกษุณีนั้น ได้แก่ ภิกษุณีผู้บงการ ภิกษุเหล่านั้นพึงไล่ภิกษุณีนั้นไปด้วยกล่าวว่า “น้องหญิง เธอจงหลีกไปตราบเท่าที่ภิกษุทั้งหลายยังฉันอยู่” ถ้าไม่มีภิกษุแม่รูปหนึ่งว่ากล่าว ภิกษุรับมาด้วยคิดว่า “จะเคี้ยว จะฉัน” ต้องอาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนีเยะทุก ๆ คำกลืน

บทภาษณีย์

ติกปาฏิเทสนีเยะ

[๕๖๐] มาตุคามผู้เป็นอุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ไม่ห้ามเธอผู้บงการ ต้องอาบัติปาฏิเทสนีเยะ

มาตุคามผู้เป็นอุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ไม่ห้ามเธอผู้บงการ ต้องอาบัติปาฏิเทสนีเยะ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๒.หุตติยปาฏิเทสนียสิกขาบท อนาปัตติวาร

มาตุคามผู้เป็นอุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ไม่ห้ามเธอผู้บงการ
ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ

ทุกกฏ

มาตุคามผู้อุปสมบทในสงฆ์ฝ่ายเดียวบงการ ภิกษุไม่ห้าม ต้องอาบัติทุกกฏ

มาตุคามผู้เป็นอุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ

มาตุคามผู้เป็นอุปสัมบัน ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

มาตุคามผู้เป็นอุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอุปสัมบัน ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๖๑] ๑. ภิกษุรับแล้วฉันภัตตาหารที่ภิกษุณีใช้ให้ถวายของของตน แต่ไม่

ได้ถวายด้วยตนเอง

๒. ภิกษุรับแล้วฉันภัตตาหารที่ภิกษุณีถวายของของผู้อื่น ไม่ได้ใช้ให้

ถวาย

๓. ภิกษุรับแล้วฉันภัตตาหารที่เขายังไม่ถวาย แต่ภิกษุณีใช้ให้ถวาย

๔. ภิกษุรับแล้วฉันภัตตาหารในที่ที่เขายังไม่ถวาย แต่ภิกษุณีใช้ให้

ถวาย

๕. ภิกษุรับแล้วฉันภัตตาหารที่ภิกษุณีใช้ให้ถวายเท่า ๆ กันทุกรูป

๖. ภิกษุรับแล้วฉันภัตตาหารที่สิกขมานาบงการ

๗. ภิกษุรับแล้วฉันภัตตาหารที่สามเณรีบงการ

๘. ภิกษุรับแล้วฉันภัตตาหารทุกอย่างยกเว้นโภชนะ ๕ ไม่ต้องอาบัติ

๙. ภิกษุวิกลจริต

๑๐. ภิกษุดันบัญญัติ

หุตติยปาฏิเทสนียสิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [จ.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๓. ตติยปาฏิเทสนียสิกขาบท นิตานวัตถุ

๓. ตติยปาฏิเทสนียสิกขาบท

ว่าด้วยการรับของเคี้ยวของฉันในที่ที่ไม่ได้รับนิมนต์ไว้ก่อน

เรื่องตระกูลหนึ่ง

[๕๖๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น ในกรุงสาวัตถี ตระกูลหนึ่งทั้ง ๒ ฝ่าย^๑ มีความเลื่อมใส เจริญด้วยศรัทธา แต่ขาดแคลนทรัพย์ พวกเขาสะสมของเคี้ยวของบริโภคทั้งหมดที่เกิดขึ้นในตระกูลนั้นถวายแก่ภิกษุทั้งหลายจนบางครั้งถึงกับไม่ได้กินอาหาร

คนทั้งหลายตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพระสมณะเชื้อสายศากยบุตร จึงรับภัตตาหารโดยไม่รู้จักประมาณแล้ว คนเหล่านั้นถวายแก่พระสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านั้นจนบางครั้งตนเองถึงกับไม่ได้กินอาหาร”

พวกภิกษุได้ยินคนเหล่านั้นตำหนิ ประณาม โพนทะนา ครั้นแล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระพุทธาณุญาตพิเศษ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สมมติตระกูลที่เจริญด้วยศรัทธา แต่ขาดแคลนทรัพย์ให้เป็นตระกูลเสาะ ด้วยญัตติทุติยกรรม ภิกษุทั้งหลายพึงให้เสขสมมติอย่างนี้ คือ

ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมว่าจาวา

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “ทั้ง ๒ ฝ่าย” คือทั้งอุบาสกและอุบาสิกาเป็นผู้เลื่อมใสในพระรัตนตรัย เป็นโสดาบัน (วิ.อ. ๒/๕๖๒/๔๔๔)

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๓.ตติยปาฏิเสนียสิกขาบท พระบัญญัติ

กรรมวาจาให้เสขสมมติ

[๕๖๓] ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ตระกูลชื่อนี้เจริญด้วยศรัทธาแต่ขาดแคลนทรัพย์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วก็พึงให้เสขสมมติแก่ตระกูลชื่อนี้ นี่เป็นญัตติ

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ตระกูลชื่อนี้เจริญด้วยศรัทธาแต่ขาดแคลนทรัพย์ สงฆ์ให้เสขสมมติแก่ตระกูลชื่อนี้ ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการให้เสขสมมติแก่ตระกูลชื่อนี้ ท่านรูปนั้นพึงนิ่ง ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นพึงทักท้วง

เสขสมมติสงฆ์ให้แก่ตระกูลนี้แล้ว สงฆ์เห็นด้วย เพราะฉะนั้นจึงนิ่ง ข้าพเจ้าขอถือเอาความนิ่งนั้นเป็นนิตายังนี้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

ภิกษุใดรับของเคี้ยวหรือของฉันในตระกูลที่ได้รับสมมติเป็นเสขะเช่นนั้นด้วยมือตนเอง แล้วเคี้ยวหรือฉัน ภิกษุนั้นพึงแสดงคินว่า “ท่านทั้งหลาย กระผมต้องธรรมคือปาฏิเทสนียะ เป็นธรรมที่น่าดำหนิ ไม่เป็นสัปปายะ กระผมขอแสดงคินธรรมนั้น”

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องตระกูลหนึ่ง จบ

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๕๖๔] สมัยนั้น มีมหรสพในกรุงสาวัตถี คนทั้งหลายนิมนต์ภิกษุไปฉัน แม้ตระกูลนั้นก็ได้นิมนต์ภิกษุเช่นกัน ภิกษุทั้งหลายมีความยาเกรง จึงไม่รับนิมนต์ด้วยคิดว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการรับของเคี้ยวของฉันในตระกูลที่ได้รับสมมติเป็นเสขะด้วยมือของตนแล้วฉัน”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๓.ตติยปาฏิเทสนียสิกขาบท พระอนุบัญญัติ

คนเหล่านั้นจึงพากันดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “พวกเราจะมีชีวิตอยู่ไป
ทำไม เพราะพระคุณเจ้าทั้งหลายไม่รับนิมนต์พวกเรา”

พวกภิกษุได้ยินคนเหล่านั้นดำหนิ ประณาม โพนทะนา ครั้นแล้วจึงนำเรื่องนี้
ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระพุทธานุญาติพิเศษ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่ง
กับภิกษุทั้งหลาย “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุที่ทลายกนิมนต์แล้วรับของเคี้ยว
หรือของฉันในตระกูลที่ได้รับสมมติเป็นเสขะด้วยมือตนเองแล้วเคี้ยวฉันได้” แล้วจึง
รับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใดไม่ได้รับนิมนต์ไว้ก่อน รับของเคี้ยวหรือของฉันในตระกูลที่
ได้รับสมมติเป็นเสขะเช่นนั้น ด้วยมือตนเองแล้วเคี้ยวหรือฉัน ภิกษุนั้นพึงแสดง
คินว่า “ท่านทั้งหลาย กระผมต้องธรรมคือปาฏิเทสนียะ เป็นธรรมที่น่าดำหนิ
ไม่เป็นสัปปายะ กระผมขอแสดงคินธรรมนั้น”

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง

[๕๖๕] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นพระประจำตระกูลของตระกูลนั้น ครั้นเวลา
เช้า เธอครองอันตรวาสกถือบาตรและจีวรเข้าไปถึงตระกูลนั้น ครั้นถึงแล้วจึงนั่งบน
อาสนะที่เขาจัดถวาย ที่นั้น ภิกษุนั้นเป็นไข้ พวกชาวบ้านได้กล่าวอาราธนาภิกษุนั้น
ดังนี้ว่า “พระคุณเจ้า นิมนต์ท่านฉันเถิด”

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๓.ตติยปาฏิเสนียสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ครั้งนั้น ภิกษุนั้นมีความยำเกรงอยู่ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามภิกษุที่ทายกไม่ได้นิมนต์ไว้ก่อนรับของเคี้ยวของฉันในตระกูลที่ได้สมมติเป็นเสขะ” จึงไม่รับ ภิกษุนั้นไม่สามารถหาบิณฑบาตฉันได้ทัน จึงไม่ได้ฉันภัตตาหาร ครั้นไปวัดจึงบอกเรื่องนี้ให้ภิกษุทั้งหลายทราบ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระพุทธานุญาติพิเศษ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้เป็นไขรับของเคี้ยวหรือของฉันในตระกูลที่ได้รับสมมติเป็นเสขะด้วยมือตนเองแล้วเคี้ยวฉันได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

[๕๖๖] อนึ่ง ภิกษุใดไม่ได้รับนิมนต์ไว้ก่อน ไม่เป็นไข รับของเคี้ยวหรือของฉันในตระกูลที่ได้รับสมมติเป็นเสขะเช่นนั้นด้วยมือตนเองแล้วเคี้ยวหรือฉัน ภิกษุนั้นพึงแสดงคินว่า “ท่านทั้งหลาย กระผมต้องธรรมคือปาฏิเทสนียะ เป็นธรรมที่น่าดำหนิ ไม่เป็นสัปปายะ กระผมขอแสดงคินธรรมนั้น”

เรื่องภิกษุรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๖๗] คำว่า **ตระกูลที่ได้รับสมมติเป็นเสขะ** ความว่า ตระกูลที่ชื่อว่าอันสงฆ์สมมติว่าเป็นเสขะ ได้แก่ ตระกูลมีศรัทธาแต่ขาดแคลนทรัพย์ สงฆ์ยอมให้สมมติตระกูลเช่นนี้เป็นเสขะด้วยญัตติทุติยกรรม

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [จ.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๓.ตติยปาฏิเทสนียสิกขาบท บทภาษณีย์

คำว่า **อนึ่ง...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อนึ่ง...ใด
 คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระ
 ภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า **ในตระกูลที่ได้รับสมมติเป็นเสขะเช่นนั้น** คือ ในตระกูลที่ได้รับ
 สมมติเป็นเสขะเช่นนี้

ที่ชื่อว่า **ไม่ได้รับนิมนต์ไว้** คือ ภิกษุที่เขาไม่ได้นิมนต์เพื่อฉันในวันนี้หรือพรุ่งนี้
 แต่เขานิมนต์เมื่อภิกษุเดินผ่านอุปจารเรือนเข้าไปแล้ว นี่ชื่อว่าไม่ได้รับนิมนต์ไว้

ที่ชื่อว่า **ได้รับนิมนต์** คือ ภิกษุที่เขานิมนต์เพื่อฉันในวันนี้ หรือพรุ่งนี้ คือเขา
 นิมนต์ขณะที่ภิกษุยังไม่ได้เดินผ่านอุปจารเรือนเข้าไป นี่ชื่อว่าได้รับนิมนต์ไว้

ที่ชื่อว่า **ไม่เป็นไข** คือ ภิกษุที่สามารถไปบิณฑบาตได้

ที่ชื่อว่า **ของเคี้ยว** คือ ยกเว้นโภชนะ ๕ ยามกาลิก สัตตาคาลิก และ
 ยาวชีวิก นอกนั้นชื่อว่าของเคี้ยว

ที่ชื่อว่า **ของฉัน** ได้แก่ โภชนะ ๕ คือ ข้าวสุก ขนมนกมมาส ข้าวตูปลา
 เนื่อ

ภิกษุไม่ได้รับนิมนต์ไว้ ไม่เป็นไข รับไว้ด้วยคิดว่า “จะเคี้ยว จะฉัน” ต้อง
 อาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะทุก ๆ คำกลืน

บทภาษณีย์

ติคปาฏิเทสนียะ

[๕๖๘] ตระกูลที่ได้รับสมมติเป็นเสขะ ภิกษุสำคัญว่าเป็นตระกูลที่ได้รับสมมติ
 เป็นเสขะ ไม่ได้รับนิมนต์ไว้ ไม่เป็นไข รับของเคี้ยวหรือของฉันด้วยมือตนเองแล้ว
 เคี้ยวหรือฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ

ตระกูลที่ได้รับสมมติเป็นเสขะ ภิกษุไม่แน่ใจ ไม่ได้รับนิมนต์ไว้ ไม่เป็นไข รับ
 ของเคี้ยวหรือของฉันด้วยมือตนเองแล้วเคี้ยวหรือฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๓.ตติยปาฏิเสนียสิกขาบท อนาปัตติวาร

ตระกูลที่ได้รับสมมติเป็นเสขะ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ตระกูลที่ได้รับสมมติเป็น
เสขะ ไม่ได้รับนิมนต์ ไม่เป็นไข้ รับของเคี้ยวหรือของฉันด้วยมือตนเองแล้วเคี้ยวหรือ
ฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ

ทุกกฏ

ภิกษุรับของที่เป็นยามกาลิก สัตตาทกาลิก ยาวชรีก เพื่อเป็นอาหาร ต้อง
อาบัติทุกกฏ ฉัน ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ คำกลืน

ไม่ใช่ตระกูลที่ได้รับสมมติเป็นเสขะ ภิกษุสำคัญว่าเป็นตระกูลที่ได้รับสมมติ
เป็นเสขะ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่ตระกูลที่ได้รับสมมติเป็นเสขะ ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฏ

ไม่ใช่ตระกูลที่ได้รับสมมติเป็นเสขะ ภิกษุสำคัญว่าไม่ใช่ตระกูลที่ได้รับสมมติ
เป็นเสขะ ไม่ต้องอาบัติ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๖๙] ๑. ภิกษุรับนิมนต์ไว้

๒. ภิกษุผู้เป็นไข้

๓. ภิกษุฉันของเป็นเดนของภิกษุผู้รับนิมนต์ไว้หรือของภิกษุผู้เป็นไข้

๔. ภิกษุฉันอาหารที่เขาจัดไว้เพื่อภิกษุอื่น ๆ

๕. ภิกษุฉันอาหารที่เขาได้จากเรือนไปถวาย

๖. ภิกษุฉันนิตยภัต

๗. ภิกษุฉันสลาภภัต

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๓.ตติยปาฏิเทสนียสิกขาบท อนาปัตติวาร

๘. ภิกษุฉันปักชิกภัต^๑

๙. ภิกษุฉันอุโบสถิกภัต^๒

๑๐. ภิกษุฉันปาฏิปติกภัต^๓

๑๑. ภิกษุฉันยามกาลิก สัตตาทกาลิก หรือยาวชีริก ที่เขาถวายบอก
ว่าเมื่อมีเหตุจำเป็นก็ฉันมันต์ฉันเถิด

๑๒. ภิกษุวิกลจริต

๑๓. ภิกษุตันบัญญัติ

ปาฏิเทสนียสิกขาบทที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ปักชิกภัต คืออาหารที่เขาถวาย ๑๕ วันครั้งหนึ่ง

^๒ อุโบสถิกภัต คืออาหารที่เขาถวายในวันอุโบสถ คือวันพระนั่นเอง

^๓ ปาฏิปติกภัต คืออาหารที่เขาถวายในวันขึ้น-แรม ๑ ค่ำ

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๖๔๑ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [จ.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๔. จตุตถปาฏิเทสนียสิกขาบท นินทานัตถุ

๔. จตุตถปาฏิเทสนียสิกขาบท

ว่าด้วยการรับของเคี้ยวของฉันจากทายกที่ไม่ได้แจ้งไว้ก่อน

เรื่องคนรับใช้ของเจ้าศากยะ

[๕๗๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ครั้นนั้น พวกทาสของเจ้าศากยะก่อการร้าย พวกเจ้าหญิงศากยะปรารภว่าจะจัดภัตตาหารไว้ถวายภิกษุผู้อยู่ในเสนาสนะป่า พวกทาสของเจ้าศากยะได้ฟังข่าวว่า พวกเจ้าหญิงศากยะปรารภว่าจะจัดภัตตาหารไว้ถวายภิกษุผู้อยู่ในเสนาสนะป่า จึงไปดักรุมที่หนทาง พวกเจ้าหญิงศากยะนำของเคี้ยวของฉันอันประณีตไปยังเสนาสนะป่า พวกทาสของเจ้าศากยะจึงออกมาปล้นและทำร้ายเจ้าหญิงศากยะ

พวกเจ้าศากยะออกไปจับพวกโจรได้พร้อมของกลางแล้วตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โइनพระคุณเจ้าทั้งหลายจึงไม่บอกว่ามีพวกโจรอยู่ในอารามเล่า”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกเจ้าศากยะตำหนิ ประณาม โพนทะนา ครั้นแล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น เราจะบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ

๑. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์

ฯลฯ

๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งศีลธรรม

๑๐. เพื่อเอื้อเฟื้อวินัย^๑

แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อ ๕๖๖ หน้า ๙๒ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๖๔๒ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [จ.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๔. จตุตถปาฏิเทสนียสิกขาบท พระบัญญัติ

พระบัญญัติ

ก็ ภิกษุใดอยู่ในเสนาสนะป่าที่รู้กันว่าน่าหวาดระแวง มีภัยน่ากลัวเช่นนั้น ไม่ได้รับแจ้งไว้ก่อนรับของเคี้ยวหรือของฉันด้วยมือตนเองในอารามแล้วฉัน ภิกษุนั้นพึงแสดงคินว่า “ท่านทั้งหลาย กระผมต้องธรรมคือปาฏิเทสนียะ เป็นธรรมที่น่าดำเนิน ไม่เป็นสัปปายะ กระผมขอแสดงคินธรรมนั้น”

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องคนรับใช้ของเจ้าศากยะ จบ

เรื่องภิกษุผู้เป็นไข้

[๕๗๑] สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งผู้เป็นไข้อยู่ในเสนาสนะป่า พวกชาวบ้านนำของเคี้ยวของฉันไปถวาย ครั้นแล้วได้กล่าวอาราธนาภิกษุนั้นดังนี้ว่า “นิมนต์ฉันเถิด ขอรับ” ที่นั้น ภิกษุนั้นมีความยาเกรงอยู่ว่า “พระผู้มีพระภาคทรงห้ามการรับของเคี้ยวของฉันในเสนาสนะป่าด้วยมือตนเองแล้วเคี้ยวฉัน” จึงไม่ยอมรับ ท่านไม่สามารถเที่ยวบิณฑบาตได้ทัน จึงไม่ได้ฉันภัตตาหาร ท่านได้แจ้งเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ ครั้นแล้วภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระพุทธานุญาตพิเศษ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้เป็นไข้รับของเคี้ยวของฉันในเสนาสนะป่าด้วยมือตนเองแล้วเคี้ยวฉันได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๔. จตุตถปาฏิเทสนียสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

พระอนุบัญญัติ

[๕๗๒] อนึ่ง ภิกษุใดไม่เป็นไขอยู่ในเสนาสนะป่าที่รู้กันว่านำหวาดระแวง มีภัยน่ากลัวเช่นนั้น ไม่ได้รับแจ้งไว้ก่อนรับของเคี้ยวหรือของฉันด้วยมือตนเอง ในอารามแล้วฉัน ภิกษุนั้นพึงแสดงคืบว่า “ท่านทั้งหลาย กระผมต้องธรรมคือ ปาฏิเทสนียะ เป็นธรรมที่น่าดำหนิ ไม่เป็นสัปปายะ กระผมขอแสดงคืบ ธรรมนั้น”

เรื่องภิกษุผู้ป็นไข จบ

สิกขาบทวิภังค์

[๕๗๓] คำว่า **เสนาสนะป่า** ความว่า เสนาสนะที่ชื่อว่าป่า ได้แก่ เสนาสนะ^๑ มีระยะ ๕๐๐ ชั่วธนูเป็นอย่างต่ำ

ที่ชื่อว่า **นำหวาดระแวง** คือ ในอาราม อุปจารแห่งอาราม ปราภฏที่อยู่มาก ปราภฏที่กิน ปราภฏที่ยืน ปราภฏที่นั่ง ปราภฏที่นอนของพวกโจร

ที่ชื่อว่า **มีภัยน่ากลัว** คือ ในอาราม อุปจารแห่งอาราม ปราภฏมีมนุษย์ถูกพวกโจรฆ่า ปราภฏมีมนุษย์ถูกพวกโจรปล้น ปราภฏมีมนุษย์ถูกพวกโจรทุบตี

คำว่า **ก็...ใด** คือ ผู้ใด ผู้เช่นใด ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก็...ใด

คำว่า **ภิกษุ** มีอธิบายว่า ชื่อว่าภิกษุ เพราะเป็นผู้ขอ ฯลฯ นี่ที่พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาว่า ภิกษุ ในความหมายนี้

คำว่า **ในเสนาสนะเช่นนั้น** คือ เสนาสนะเช่นนี้

ที่ชื่อว่า **ไม่ได้รับแจ้งไว้ก่อน** คือ ถึงจะแจ้งแก่สหธรรมิกทั้ง ๕ นี้ชื่อว่าไม่ได้รับแจ้งไว้

แจ้ง(ในที่อื่น) เว้นอาราม อุปจารแห่งอาราม นี้ก็ชื่อว่าไม่ได้รับแจ้งไว้

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงเสนาสนะที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ ๒๕ เส้น (ดู เชิงอรรถ ข้อ ๕๖๖ หน้า ๙๒ ในเล่มนี้)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๖๔๔ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๔.จตุตถปาฏิเทสนียสิกขาบท สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า **รับแจ้งไว้** คือ ผู้ใดผู้หนึ่งจะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม มาที่อารามหรืออุปัชฌาแห่งอารามแล้วบอกว่า “พระคุณเจ้า ทายกทายิกาจะนำของเคี้ยวหรือของฉัน มาถวายภิกษุชื่อนี้”

ถ้าที่นั่นนำหวาดระแวง ภิกษุพึงบอกว่า “นำหวาดระแวง” ถ้าที่นั่นมีภัยนากลัว ภิกษุพึงบอกว่า “มีภัยนากลัว”

ถ้าเขาบอกว่า “ไม่เป็นไร ขอรับ เขาจักนำมาเอง” ภิกษุต้องบอกพวกโจรว่า “พวกชาวบ้านจะเข้ามาที่นี่ พวกท่านจงหลบไป”

เมื่อภิกษุได้รับแจ้งด้วยข้าวต้มแล้ว เขานำเครื่องบริวารข้าวต้มนั้นมาด้วย นี้ชื่อว่าได้รับแจ้งไว้

เมื่อภิกษุได้รับแจ้งด้วยภัตตาหารแล้ว เขานำเครื่องบริวารภัตตาหารนั้นมาด้วย นี้ก็ชื่อว่าได้รับแจ้งไว้

เมื่อภิกษุได้รับแจ้งด้วยของเคี้ยวแล้ว เขานำเครื่องบริวารของเคี้ยวนั้นมาด้วย นี้ก็ชื่อว่าได้รับแจ้งไว้

เมื่อภิกษุได้รับแจ้งเฉพาะตระกูล พวกคนในตระกูลนั้นนำของเคี้ยวของฉัน มาถวาย นี้ก็ชื่อว่าได้รับแจ้งไว้

เมื่อภิกษุได้รับแจ้งเฉพาะหมู่บ้าน พวกคนในหมู่บ้านนั้นนำของเคี้ยวของฉัน มาถวาย นี้ก็ชื่อว่าได้รับแจ้งไว้

เมื่อภิกษุได้รับแจ้งเฉพาะสมาคม พวกคนในสมาคมนั้นนำของเคี้ยวของฉัน มาถวาย นี้ก็ชื่อว่าได้รับแจ้งไว้

ที่ชื่อว่า **ของเคี้ยว** คือ ยกเว้นโภชนะ ๕ ยามกาลิก สัตตาคาลิก และ ยาวชีวิก นอกนั้นชื่อว่าของเคี้ยว

ที่ชื่อว่า **ของฉัน** ได้แก่ โภชนะ ๕ คือ ข้าวสุก ขนมกุมมาส ข้าวตุ ปลา เนื้อ

ที่ชื่อว่า **ในอาราม** ได้แก่ สำหรับอารามที่มีรั้วล้อม กำหนดเอาภายในอาราม สำหรับอารามที่ไม่มีรั้วล้อม กำหนดเอาอุปัชฌารอาราม

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

๔. จตุตถปาฏิเทสนียสิกขาบท บทภาษณีย์

ที่ชื่อว่า **ไม่เป็นไข** คือ ภิกษุผู้สามารถไปบิณฑบาตฉันได้
 ที่ชื่อว่า **ผู้เป็นไข** คือ ภิกษุผู้ไม่สามารถไปบิณฑบาตได้
 ภิกษุไม่เป็นไขไม่ได้รับแจ้ง รับประเคนด้วยตั้งใจว่า “จะเคี้ยว จะฉัน” ต้องอาบัติ
 ทุกกฐ ฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะทุก ๆ คำกลืน

บทภาษณีย์

ติคปาฏิเทสนียะ

[๕๗๔] ไม่ได้รับแจ้งไว้ ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้รับแจ้งไว้ ไม่เป็นไข รับของเคี้ยว
 หรือของฉันด้วยมือตนเองในอาราม เคี้ยวหรือฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ

ไม่ได้รับแจ้งไว้ ภิกษุไม่แน่ใจ ไม่เป็นไข รับของเคี้ยวหรือของฉันด้วยมือตนเอง
 ในอาราม เคี้ยวหรือฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ

ไม่ได้รับแจ้งไว้ ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้รับแจ้งไว้ ไม่เป็นไข รับของเคี้ยวหรือของ
 ฉันด้วยมือตนเองในอาราม เคี้ยวหรือฉัน ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ

ทุกกฐ

ภิกษุรับประเคนยามกาลิก สัตตาหกาลิก ยาวชีริก เพื่อเป็นอาหาร ต้องอาบัติ
 ทุกกฐ ฉัน ต้องอาบัติทุกกฐทุก ๆ คำกลืน

ได้รับแจ้งไว้แล้ว ภิกษุสำคัญว่าไม่ได้รับแจ้งไว้ ต้องอาบัติทุกกฐ

ได้รับแจ้งไว้แล้ว ภิกษุไม่แน่ใจ ต้องอาบัติทุกกฐ

ได้รับแจ้งไว้แล้ว ภิกษุสำคัญว่าได้รับแจ้งไว้ ไม่ต้องอาบัติ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๖.ปาฏิเทสนียกัณฑ์]

บทสรุป

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

[๕๗๕] ๑. ภิกษุที่ได้รับแจ้งไว้ก่อน

๒. ภิกษุผู้เป็นไข้

๓. ภิกษุที่ได้รับแจ้งไว้หรือภิกษุฉันของเป็นเดน ของภิกษุผู้เป็นไข้

๔. ภิกษุรับของนอกอารามมาฉันในอาราม

๕. ภิกษุฉันรากไม้ เปลือกไม้ ใบไม้ ดอกไม้ หรือผลไม้ที่เกิดในที่นั้น

๖. ภิกษุฉันของเป็นยามกาลิก สัตตาคาลิก และยาวชีริก เมื่อมี

เหตุจำเป็น

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุดันบัญญัติ

ปาฏิเทสนียะสิกขาบทที่ ๔ จบ

บทสรุป

ท่านทั้งหลาย ธรรมคือปาฏิเทสนียะ ๔ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

ข้าพเจ้าขอถามท่านทั้งหลาย ในธรรมคือปาฏิเทสนียะ ๔ สิกขาบทเหล่านั้นว่า

“ท่านทั้งหลายบริสุทธแล้วหรือ”

ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๒ ว่า “ท่านทั้งหลายบริสุทธแล้วหรือ”

ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๓ ว่า “ท่านทั้งหลายบริสุทธแล้วหรือ”

ท่านทั้งหลายบริสุทธแล้วในธรรมคือปาฏิเทสนียะ ๔ สิกขาบทนี้ เพราะฉะนั้น

จึงนั่ง ข้าพเจ้าขอถือความนิ่งนี้เป็นมตอย่างนี้

ปาฏิเทสนียกัณฑ์ จบ

หน้าว่าง

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๑.ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๑

๗. เสขียกัณฑ์

ท่านทั้งหลาย ธรรมคือเสขียะทั้งหลายเหล่านี้มาถึงวาระที่จะยกขึ้นแสดงเป็น
ข้อ ๆ ตามลำดับ

๑. ปริมัตถลวรรค

หมวดว่าด้วยการนุ่งห่มเรียบร้อย

สิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๗๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ครอง
อันตราสกย้อยข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม
โพนทะนาว่า “इनพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงครองอันตราสกย้อยข้างหน้า
บ้าง ข้างหลังบ้าง เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาแล้ว”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้
มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์
จึงครองอันตราสกย้อยข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้างแล้ว” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิ
พวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาค
ให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้ว
รับสั่งให้ประชุมสงฆ์ ตรัสถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวก

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๑.ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๑

เธอครองอันตราสกย้อยข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์
ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “โมฆบุรุษ
ทั้งหลาย โฉนพวกเธอจึงครองอันตราสกย้อยข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้างเล่า
โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำ
คนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยก
สิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

๑. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักครองอันตราสกให้เรียบร้อย

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุพึงครองอันตราสกให้เรียบร้อย คือปิดบริเวณสะดือ บริเวณเข้า
ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ ครองอันตราสกย้อยข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง ต้อง
อาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุไม่รู้	๔. ภิกษุเป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุต้นบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๑.ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๒

สิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๗๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ครองอุตตราสงค์ย่อยข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง ฯลฯ^๑

พระบัญญัติ

๒. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักครองอุตตราสงค์ให้เรียบร้อย

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุพึงครองอุตตราสงค์ให้เรียบร้อย คือ ทำชายจีวรทั้งสองให้เสมอกัน ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ ครองอุตตราสงค์ย่อยข้างหน้าบ้าง ย่อยข้างหลังบ้าง ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ข้อความที่ย่อไว้มีความเต็มเหมือนปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๑ ข้อ ๕๗๖ เปลี่ยนแต่เนื้อความเฉพาะของแต่ละสิกขาบท

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๖๕๑ }

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๑.ปริมณฑลวรรค สิกขาบทที่ ๓

สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๗๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เดินเปิดกายไปในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๓. พึงสำเหนียกว่า เราจักปกปิดกายให้ดี ไปในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุพึงปกปิดกายให้ดี ไปในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ เดินเปิดกายไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๑.ปริมณฑลวรรค สิกขาบทที่ ๔

สิกขาบทที่ ๔

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๗๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์นั่งเปิดกายในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๔. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักปกปิดกายให้ดี นั่งในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุพึงปกปิดกายให้ดีนั่งในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ นั่งเปิดกายในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุอยู่ในที่พัก

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๑.ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๕

สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๘๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เดินคณองมือบ้าง คณองเท้าบ้าง ไปในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๕. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักสำรวมดี ไปในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุพึงสำรวมดี ไปในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ คณองมือบ้าง คณองเท้าบ้าง ไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๑.ปริมัตถลวรรค สิกขาบทที่ ๖

สิกขาบทที่ ๖

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๘๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์คะนองมือบ้าง คะนองเท้าบ้าง นั่งในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๖. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักสำรวมดี นั่งในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุพึงสำรวมดี นั่งในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ คะนองมือบ้าง คะนองเท้าบ้าง นั่งในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [พ.เสขียกัณฑ์]

๑.ปริมณฑลวรรค สิกขาบทที่ ๗

สิกขาบทที่ ๗

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๘๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เดินมองดูที่นั่น ๆ ไปในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๗. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักทอดจักษลง ไปในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุพึงทอดจักษลง มองดูชั่วแอก ไปในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ เดินมองดูที่นั่น ๆ ไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๑.ปริมณฑลวรรค สิกขาบทที่ ๘

สิกขาบทที่ ๘

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๘๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์นั่งมองดูที่นั่น ๆ ในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๘. พึงสำเหนียกว่า เราจักมีจักษุทอดลง นั่งในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุพึงมีจักษุทอดลง มองดูชั่วแอก นั่งในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ นั่งมองดูที่นั่น ๆ ในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๑.ปริมณฑลวรรค สิกขาบทที่ ๙

สิกขาบทที่ ๙

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๘๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เดินเวรผ้าไปในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๙. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่เวรผ้า ไปในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงเวรผ้า ไปในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ เวรผ้าขึ้นข้างเดียวหรือทั้งสองข้าง ไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๑.ปริมณทลวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๘๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์นั่งเวิกผ้าในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑๐. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่นั่งเวิกผ้าในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงนั่งเวิกผ้าในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เื้อเพื่อ นั่งเวิกผ้าขึ้นข้างเดียวหรือทั้งสองข้างในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุอยู่ในที่พัก

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ปริมณทลวรรคที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๒.อุชัคชิกวรรค สิกขาบทที่ ๑

๒. อุชัคชิกวรรค

หมวดว่าด้วยการหัวเราะ

สิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๘๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์หัวเราะดังไป ในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่หัวเราะดัง ไปในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงหัวเราะดัง ไปในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ หัวเราะดัง ไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๓. ภิกษุไม่รู้

๕. ภิกษุเพียงยิ้มแย้มเมื่อมีเรื่องขบขัน

๗. ภิกษุวิกลจริต

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๒.อุชัคชิกวรรค สิกขาบทที่ ๒

สิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๘๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์นั่งหัวเราะดังในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๒. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่นั่งหัวเราะดังในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงนั่งหัวเราะดังในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ นั่งหัวเราะดังในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๕. ภิกษุเพียงยิ้มแย้มเมื่อมีเรื่องขบขัน

๗. ภิกษุวิกลจริต

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๒.อุชัคชิกวรรค สิกขาบทที่ ๓

สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๘๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ตะโกนเสียงดังไปในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๓. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักพูดเสียงเบาไปในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุพึงพูดเสียงเบาไปในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ ตะโกนเสียงดังไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๒.อุชชัคคกวรรค สิกขาบทที่ ๔

สิกขาบทที่ ๔

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๘๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์นั่งตะโกนเสียงดังในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๔. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักนั่งพูดเสียงเบาในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุพึงนั่งพูดเสียงเบาในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ นั่งตะโกนเสียงดังในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุไม่รู้

๔. ภิกษุเป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๒.อุชชัคคฆิภวรรค สิกขาบทที่ ๕

สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๙๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เดินโคลงกายไปในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๕. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่เดินโคลงกายไปในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังค์

ภิกษุไม่พึงเดินโคลงกายไป พึงเดินประคองกาย^๑ไปในละแวกบ้าน
ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ เดินโคลงกายไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุดันบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ประคองกาย คือไม่เดินไหวกาย เดินกายตรง ไปด้วยอริยาบถสม่ำเสมอ (วิ.อ. ๒/๕๙๐/๔๕๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๖๖๔ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๒.อุชัคคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๖

สิกขาบทที่ ๖

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๙๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์นั่งโคลงกายในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๖. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่นั่งโคลงกายในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงนั่งโคลงกาย พึงนั่งประคองกาย^๑ ในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ นั่งโคลงกายในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุอยู่ในที่พัก

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ นั่งประคองกาย คือไม่นั่งไหวกาย นั่งกายตรง นั่งด้วยอิริยาบถสม่ำเสมอ (วิ.อ. ๒/๕๙๐/๔๕๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๖๖๕ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [พ.เสขียกัณฑ์]

๒.อุชชัคคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๗

สิกขาบทที่ ๗

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๙๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เดินแกว่งแขน ห้อยแขนไปในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๗. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่เดินแกว่งแขนไปในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงแกว่งแขนไป พึงเดินประคองแขน^๑ไปในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ แกว่งแขน เดินห้อยแขนไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุดันบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ เดินประคองแขน คือไม่เดินกระดิกแขน (วิ.อ. ๒/๕๙๒/๔๕๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๖๖๖ }

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๒.อุชัคคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๘

สิกขาบทที่ ๘

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๙๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์นั่งแกว่งแขน ห้อยแขนในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๘. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่นั่งแกว่งแขนในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังค์

ภิกษุไม่พึงนั่งแกว่งแขน พึงนั่งประคองแขนในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ นั่งแกว่งแขนห้อยแขนในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุอยู่ในที่พัก

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๒.อุชชัคฆิกวรรค สิกขาบทที่ ๙

สิกขาบทที่ ๙

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๙๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เดินโคลงศิระทำความคอบไปในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๙. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่เดินโคลงศิระไป^๑ในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังค์

ภิกษุไม่พึงเดินโคลงศิระไป พึงเดินประคองศิระ^๑ไป^๒ในละแวกบ้าน
ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ เดินโคลงศิระทำความคอบไป^๓ในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุดันบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ประคองศิระ คือตั้งศิระตรง ไม่ไหวเอน (วิ.อ. ๒/๕๙๔/๔๕๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๖๖๘ }

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๒.อุชัคชิกวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๙๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์นั่งโคลงศีรษะทำคอปับในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑๐. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่นั่งโคลงศีรษะในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงนั่งโคลงศีรษะ พึงนั่งประคองศีรษะในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ นั่งโคลงศีรษะทำคอปับในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุอยู่ในที่พัก

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

อุชัคชิกวรรคที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๓. ขัมภตกวรรค สิกขาบทที่ ๑

๓. ขัมภตกวรรค

หมวดว่าด้วยการทำเสเอา

สิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๙๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เดินทำเสเอาไปในละแวกบ้าน ฯ

พระบัญญัติ

๑. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่เดินทำเสเอาไปในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงเดินทำเสเอาไปในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เฝ้าเพื่อ เดินทำเสเอาข้างเดียวหรือสองข้างไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๓.ขัมภตกวรรค สิกขาบทที่ ๒

สิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๙๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์นั่งเท้าสะเอวในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๒. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่นั่งเท้าสะเอวในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงนั่งเท้าสะเอวในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ นั่งเท้าสะเอวข้างเดียวหรือสองข้างในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๕. ภิกษุอยู่ในที่พัก

๗. ภิกษุวิกลจริต

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๓.ขัมภตกวรรค สิกขาบทที่ ๓

สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๙๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เดินคลุมศีรษะไปในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๓. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่เดินคลุมศีรษะไปในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงเดินคลุมศีรษะไปในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ เดินคลุมศีรษะไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๓.ขัมภตกวรรค สิกขาบทที่ ๔

สิกขาบทที่ ๔

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๕๙๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์นั่งคลุมศีรษะในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๔. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่นั่งคลุมศีรษะในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงนั่งคลุมศีรษะในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ นั่งคลุมศีรษะในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุอยู่ในที่พัก

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๓.ขัมภตกวรรค สิกขาบทที่ ๕

สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๐๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เดินกระโหย่งไปในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๕. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่เดินกระโหย่งไปในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงเดินกระโหย่งไปในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ เดินกระโหย่งไปในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุอยู่ในที่พัก

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๓.ขัมภตกวรรค สิกขาบทที่ ๖

สิกขาบทที่ ๖

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๐๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์นั่งรัดเข้าในละแวกบ้าน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๖. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่นั่งรัดเข้าในละแวกบ้าน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงนั่งรัดเข้าในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ นั่งรัดเข้าด้วยมือหรือด้วยผ้าในละแวกบ้าน ต้องอาบัติ

ทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุอยู่ในที่ปัก

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๓.ขัมภตกวรรค สิกขาบทที่ ๗

สิกขาบทที่ ๗

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๐๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์รับบิณฑบาตโดยไม่ให้ความสำคัญ ทำให้เหมือนจะทิ้ง ฯลฯ

พระบัญญัติ

๗. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักรับบิณฑบาตโดยเคารพ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุพึงรับบิณฑบาตโดยเคารพ

ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ รับบิณฑบาตโดยไม่เคารพ ทำเหมือนจะทิ้ง ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๓.ขัมภตกวรรค สิกขาบทที่ ๘

สิกขาบทที่ ๘

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๐๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์รับบิณฑบาตมองดูที่นั่น ๆ เมื่อเขากำลังเกลี้ย(บิณฑบาต)บ้าง เสร็จไปแล้วบ้าง ก็ยังไม่รู้สึกตัว ฯลฯ

พระบัญญัติ

๘. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักให้ความสำคัญในบาตรขณะรับบิณฑบาต

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุพึงให้ความสำคัญในบาตรขณะรับบิณฑบาต

ภิกษุใดไม่เฝ้าเพื่อ รับบิณฑบาตมองดูที่นั่น ๆ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๓.ขัมภตกวรรค สิกขาบทที่ ๙

สิกขาบทที่ ๙

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๐๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เมื่อรับบิณฑบาต รับเอาแต่แกงเท่านั้น ฯลฯ

พระบัญญัติ

๙. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักรับบิณฑบาตพอเหมาะกับแกง^๑

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า แกง ได้แก่ แกง ๒ ชนิด คือ (๑) แกงถั่วเขียว (๒) แกงถั่วเหลือง
ที่ใช้มือหยิบได้

ภิกษุพึงรับบิณฑบาตพอเหมาะกับแกง

ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ เลือกรับเฉพาะแกงมาก ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

เชิงอรรถ :

^๑ บิณฑบาต คือ ภัตตาหารที่มีแกงผสมอยู่ประมาณ ๑ ใน ๔ ส่วน คือ บิณฑบาต ๓ ส่วน แกง ๑ ส่วน ชื่อว่า
บิณฑบาตพอเหมาะกับแกง (วิ.อ. ๒/๖๐๔/๔๕๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๖๗๘ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๓.ขัมภตกวรรค สิกขาบทที่ ๙

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุรับแกงหลายอย่าง	๖. ภิกษุรับของญาติ
๗. ภิกษุรับของผู้ปวารณา	๘. ภิกษุรับเพื่อผู้อื่น
๙. ภิกษุจ่ายมาด้วยทรัพย์ของตน	๑๐. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง
๑๑. ภิกษุวิกลจริต	๑๒. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๓.ขัมภกตวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๐๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์รับบิณฑบาต ล้นขอบปากบาตร ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑๐. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักรับบิณฑบาตเสมอขอบปากบาตร

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุพึงรับบิณฑบาตเสมอขอบปากบาตร

ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ รับบิณฑบาตจนล้นขอบปากบาตร ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๕. ภิกษุวิกลจริต

๖. ภิกษุตันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

ขัมภกตวรรคที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๔. สกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๑

๔. สกัจจวรรค

หมวดว่าด้วยความเคารพ

สิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๐๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ฉันทบิณฑาทโดยไม่เคารพ ทำเหมือนไม่อยากจะฉัน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักฉันทบิณฑาทโดยเคารพ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุพึงฉันทบิณฑาทโดยเคารพ

ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ ฉันทบิณฑาทโดยไม่เคารพ ทำเหมือนไม่อยากจะฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๔.ลักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๒

สิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๐๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ฉันทบิณฑาทมองดูไปที่นั่น ๆ เมื่อเขากำลังเกลี้ย(บิณฑาท) เสร็จไปแล้วบ้าง ก็ยังไม่รู้สึกตัว ฯลฯ

พระบัญญัติ

๒. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักให้ความสำคัญในบาตรขณะฉันทบิณฑาท

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุพึงให้ความสำคัญในบาตร ขณะฉันทบิณฑาท

ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ ฉันทบิณฑาทมองดูไปที่นั่น ๆ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๔.ลักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๓

สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๐๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ฉันทบิณฑบาตเจาะลงในที่นั้น ๆ ฯลฯ

พระบัญญัติ

๓. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักฉันทบิณฑบาตไปตามลำดับ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุพึงฉันทบิณฑบาตไปตามลำดับ

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ ฉันทบิณฑบาตเจาะลงในที่นั้น ๆ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุดักให้ผู้อื่นจึงเว้าแห้ว

๖. ภิกษุดักเกลี้ยลงในภาชนะอื่น

จึงเว้าแห้ว

๗. ภิกษุดักแกงอ่อม

๘. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๙. ภิกษุวิกลจริต

๑๐. ภิกษุตันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๔.ลักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๔

สิกขาบทที่ ๔

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๐๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เมื่อฉันบิณฑบาต ฉันเฉพาะแกงมาก ฯลฯ

พระบัญญัติ

๔. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักฉันบิณฑบาตพอเหมาะกับแกง

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า แกง ได้แก่ ๒ ชนิด คือ (๑) แกงถั่วเขียว (๒) แกงถั่วเหลืองที่ใช้มือหยิบได้

ภิกษุพึงฉันบิณฑบาตพอเหมาะกับแกง

ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ ฉันเฉพาะแกงมาก ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุฉันแกงหลายอย่าง

๖. ภิกษุฉันของญาติ

๗. ภิกษุฉันของผู้ปวารณา

๘. ภิกษุฉันเพื่อผู้อื่น

๙. ภิกษุจ่ายมาด้วยทรัพย์ของตน

๑๐. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๑๑. ภิกษุวิกลจริต

๑๒. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๔.สักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๕

สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๑๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ฉันทบิณฑาทขยุ้มลงแต่ยอด ฯลฯ

พระบัญญัติ

๕. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ฉันทบิณฑาทขยุ้มลงแต่ยอด

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงฉันทบิณฑาทขยุ้มลงแต่ยอด

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ ฉันทบิณฑาทขยุ้มลงแต่ยอด ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุกวาดตะล่อมข้าวที่เหลือรวมเป็นคำแล้วฉัน

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๔.สักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๖

สิกขาบทที่ ๖

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๑๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ใช้ข้าวสุกกอลบแกงบ้าง กับข้าวบ้าง เพราะอยากได้มาก ฯลฯ

พระบัญญัติ

๖. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ใช้ข้าวสุกกอลบแกงบ้างหรือกับข้าว เพราะอยากได้มาก

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงใช้ข้าวสุกกอลบแกงบ้างหรือกับข้าว เพราะอยากได้มาก
ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ ใช้ข้าวสุกกอลบแกงบ้างหรือกับข้าว เพราะอยากได้มาก ต้อง
อาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุไม่รู้	๔. เจ้าของกอลบไว้ถวายเป็น
๕. ภิกษุมิได้มุ่งกอลบเพราะโลภมาก	๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง
๗. ภิกษุวิกลจริต	๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๔.ลักกัจวรรค สิกขาบทที่ ๗

สิกขาบทที่ ๗

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๑๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ออกปากขอแกงบ้าง ข้าวสุกบ้าง มาฉันส่วนตัว พวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงออกปากขอแกงบ้าง ข้าวสุกบ้าง มาฉันส่วนตัวเล่า ภัตตาหารที่ดีใครจะไม่พอใจ ภัตตาหารอร่อยใครจะไม่ชอบเล่า”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงออกปากขอแกงบ้าง ข้าวสุกบ้าง มาฉันส่วนตัวเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอขอแกงบ้าง ข้าวสุกบ้างมาฉันส่วนตัวจริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย ในนพวกเธอจึงออกปากขอแกงบ้าง ข้าวสุกบ้าง มาฉันส่วนตัวเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้มีได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

๗. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ออกปากขอแกง หรือข้าวสุก มาฉันส่วนตัว

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๔.ลักกัจวรรค สิกขาบทที่ ๗

เรื่องภิกษุผู้เป็นไข้

[๖๑๓] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นไข้ พวกภิกษุผู้มีหน้าที่สอบถามอาการไข้ ได้กล่าวกับพวกภิกษุผู้เป็นไข้ดังนี้ว่า “ท่านทั้งหลายสบายดีหรือ ยังพอเป็นอยู่ได้หรือ”

พวกภิกษุผู้เป็นไข้ตอบว่า “เมื่อก่อนพวกกระผมออกปากขอแกงบ้าง ข้าวสุกบ้างมาฉันส่วนตัว ดังนั้นจึงมีความสุข แต่เดี๋ยวนี้พวกกระผมมีความยาเกรงอยู่ว่า ‘พระผู้มีพระภาคทรงห้ามไว้’ จึงไม่ออกปากขอ ดังนั้นจึงไม่มีความสุข” พวกภิกษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้เป็นไข้ขอได้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้เป็นไข้ออกปากขอแกง หรือข้าวสุกมาฉันส่วนตัวได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

พึงทำความเข้าใจว่า เราไม่เป็นไข้ จักไม่ออกปากขอแกงหรือข้าวสุกมาฉันส่วนตัว

เรื่องพระผู้เป็นไข้ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่เป็นไข้ ไม่พึงออกปากขอแกงหรือข้าวสุกมาฉันส่วนตัว

ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ ไม่เป็นไข้ ออกปากขอแกงหรือข้าวสุกมาฉันส่วนตัว ต้องอาบัติทุกกฏ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๔.สักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๗

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุขอจากญาติ	๖. ภิกษุขอจากคนปวารณา
๗. ภิกษุขอเพื่อผู้อื่น	๘. ภิกษุจ่ายมาด้วยทรัพย์ของตน
๙. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๑๐. ภิกษุวิกลจริต
๑๑. ภิกษุต้นบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๔.สักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๘

สิกขาบทที่ ๘

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๑๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์มุงตำหนิ จึงมองดูบาตรของภิกษุเหล่าอื่น ฯลฯ

พระบัญญัติ

๘. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่มุงตำหนิ มองดูบาตรของภิกษุเหล่าอื่น
เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงมุงตำหนิ มองดูบาตรของภิกษุเหล่าอื่น
ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ มุงตำหนิ มองดูบาตรของภิกษุเหล่าอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุแลดูด้วยตั้งใจว่าจะเติมของนั้น
ให้ หรือสั่งให้เขาเติมถวาย
๕. ภิกษุไม่มุงจะตำหนิ	๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง
๗. ภิกษุวิกลจริต	๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๔.ลักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๙

สิกขาบทที่ ๙

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๑๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทำคำข่าวใหญ่ ฯลฯ

พระบัญญัติ

๙. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ทำคำข่าวให้ใหญ่เกิน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังค์

ภิกษุไม่พึงทำคำข่าวให้ใหญ่เกิน

ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ ทำคำข่าวให้ใหญ่เกิน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๕. ภิกษุฉันทของเคี้ยว

๗. ภิกษุฉันทแกงอ่อม

๙. ภิกษุวิกลจริต

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๖. ภิกษุฉันทผลไม้ต่าง ๆ

๘. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๑๐. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๔.สักกัจจวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๑๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทำคำข้ายาว ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑๐. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักทำคำข้ายาวให้กลม

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุพึงทำคำข้ายาวให้กลม

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ ทำคำข้ายาว ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุฉันทของเคี้ยว

๖. ภิกษุฉันทผลไม้อื่นต่าง ๆ

๗. ภิกษุฉันทแกอ่อม

๘. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๙. ภิกษุวิกลจริต

๑๐. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

สักกัจจวรรคที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๕.กพพวรรค สิกขาบทที่ ๑

๕. กพพวรรค

หมวดว่าด้วยคำข่า

สิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๑๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ อ้าปาก รอคำข่าที่ยังไม่ถึงปาก ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่อ้าปากรอคำข่าที่ยังไม่ถึงปาก

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงอ้าปากรอคำข่าที่ยังไม่ถึงปาก

ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ อ้าปากรอคำข่าที่ยังไม่ถึงปาก ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๕.กพพัวรรค สิกขาบทที่ ๒

สิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๑๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ขณะกำลังฉัน สอดมือทั้งหมดเข้าในปาก ฯลฯ

พระบัญญัติ

๒. พึงทำความสำเหนียกว่า ขณะกำลังฉัน เราจักไม่สอดมือทั้งหมดเข้าในปาก

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิกังค์

ภิกษุขณะกำลังฉัน ไม่พึงสอดมือทั้งหมดเข้าในปาก
ภิกษุใดไม่เฝ้าเพื่อ ขณะกำลังฉันสอดมือทั้งหมดเข้าไปในปาก ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุต้นบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๕.กพพัวรรค สิกขาบทที่ ๓

สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๑๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์พูดคุยทั้ง ๆ ที่ในปากมีคำข้าว ฯลฯ

พระบัญญัติ

๓. พึงทำความสำเหนียกว่า ขณะที่ในปากมีคำข้าว เราจักไม่พูดคุย

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงพูดคุย ขณะที่ในปากมีคำข้าว

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ พูดคุยขณะที่ในปากมีคำข้าว ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๕.กพพัรรค สิกขาบทที่ ๕

สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๒๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ฉันทโนนคำข้าว ฯลฯ

พระบัญญัติ

๕. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ฉันทโนนคำข้าว

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงฉันทโนนคำข้าว

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ ฉันทโนนคำข้าว ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุฉันทของเคี้ยว

๖. ภิกษุฉันทผลไม้

๗. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๘. ภิกษุวิกลจริต

๙. ภิกษุตนบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๕.กพพัรรค สิกขาบทที่ ๕

สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๒๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ฉันทัดคำข้าว ฯลฯ

พระบัญญัติ

๕. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ฉันทัดคำข้าว

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงฉันทัดคำข้าว

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ ฉันทัดคำข้าว ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุฉันอาหารเป็นก้อน

๖. ภิกษุฉันผลไม้ต่าง ๆ

๗. ภิกษุฉันแกงอ่อม

๘. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๙. ภิกษุวิกลจริต

๑๐. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๕.กพพัวรรค สิกขาบทที่ ๖

สิกขาบทที่ ๖

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๒๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ฉันอาหารทำกระพุงแก้มตุ่ย ฯลฯ

พระบัญญัติ

๖. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ฉันอาหารทำกระพุงแก้มตุ่ย

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงฉันทำกระพุงแก้มตุ่ย

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ ฉันทำกระพุงแก้มตุ่ยข้างเดียวหรือทั้งสองข้าง ต้องอาบัติ

ทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุฉันผลไม้ต่าง ๆ

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๕.กพพัรรค สิกขาบทที่ ๗

สิกขาบทที่ ๗

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๒๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ฉันสลัดมือ ฯลฯ

พระบัญญัติ

๗. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ฉันสลัดมือ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงฉันสลัดมือ

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ ฉันสลัดมือ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุสลัดมือทั้งเศษอาหาร

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๕.กพพัวรรค สิกขาบทที่ ๘

สิกขาบทที่ ๘

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๒๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ฉันทนโพรยเมล็ดข้าว ฯลฯ

พระบัญญัติ

๘. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ฉันทนโพรยเมล็ดข้าว

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงฉันทนโพรยเมล็ดข้าว

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ ฉันทนโพรยเมล็ดข้าว ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๕. ภิกษุทั้งเศษผงเมล็ดข้าวติดไปด้วย

๗. ภิกษุวิกลจริต

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๕.กพพัรรค สิกขาบทที่ ๙

สิกขาบทที่ ๙

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๒๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม
ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ฉันทัน
แลบลิ้น ฯลฯ

พระบัญญัติ

๙. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ฉันทันแลบลิ้น

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงฉันทันแลบลิ้น

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ ฉันทันแลบลิ้น ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๕.กพพัรรค สิกขาบทที่ ๑๐

สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๒๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ฉันทำเสียงดังจ๊ับ ๆ ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑๐. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ฉันทำเสียงดังจ๊ับ ๆ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงฉันทำเสียงดังจ๊ับ ๆ

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ ฉันทำเสียงดังจ๊ับ ๆ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

กพพัรรคที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๖.สุรสุวรรค สิกขาบทที่ ๑

๖. สุรสุวรรค

หมวดว่าด้วยการฉันทังขุด ๆ

สิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระรูปหนึ่ง

[๖๒๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี ครั้นนั้น พรหมณโคณหนึ่งปรุขน่านมถวายสงฆ์ ภิกษุทั้งหลายติมน่านมเสียดังขุด ๆ ภิกษุผู้เคยเป็นนักฟ้อนรูปหนึ่งกล่าวอย่างนี้ว่า “สงฆ์ทั้งหมด คงจะหนาวกระมัง”

บรรดาภิกษุผู้มกน้อย ฯลฯ พวกกันตาคาฬิ ประณาม โพนทะนาว่า “โจนภิกษุจึ่งล้อเลียนสงฆ์เล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุนั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุนั้นว่า “ภิกษุ ทราบว่า เธอล้อเลียนสงฆ์ จริงหรือ” ภิกษุนั้นทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษ โจนเธอจึ่งล้อเลียนสงฆ์เล่า โมฆบุรุษ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อมใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” ครั้นทรงตำหนิแล้ว จึงทรงแสดงธรรมีกถา แล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงทำการล้อเลียนปรารภพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ภิกษุใดพึงทำ ต้องอาบัติทุกกฏ” ที่นั้น ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงตำหนิภิกษุนั้นโดยประการต่าง ๆ แล้ว ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก ฯลฯ แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๖.สุรสุวรรค สิกขาบทที่ ๑

พระบัญญัติ

๑. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ฉันทำเสียดังชู้ดๆ
เรื่องพระรูปหนึ่ง จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงฉันทำเสียดังชู้ดๆ

ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ ฉันทำเสียดังชู้ดๆ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๖.สุสุวรรค สิกขาบทที่ ๒

สิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๒๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จ้นเลียมมือ ฯลฯ

พระบัญญัติ

๒. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่จ้นเลียมมือ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงจ้นเลียมมือ

ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ จ้นเลียมมือ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๖.สุสุวรรค สิกขาบทที่ ๓

สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๒๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์จันเลียบาตร ฯลฯ

พระบัญญัติ

๓. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่จันเลียบาตร

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังค์

ภิกษุไม่พึงจันเลียบาตร

ภิกษุใดไม่เชื่อเพื่อ จันเลียบาตร ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุกวาดข้าวสุกที่เหลือน้อยรวมกันแล้วจัน

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๗. ภิกษุวิกลจริต

๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๖.สุสุวรรค สิกขาบทที่ ๔

สิกขาบทที่ ๔

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๓๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ฉนเลียมฝปาก ฯลฯ

พระบัญญัติ

๔. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ฉนเลียมฝปาก

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงฉนเลียมฝปาก

ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ ฉนเลียมฝปาก ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๖.สุสุวรรค สิกขาบทที่ ๕

สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระหลายรูป

[๖๓๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เกสกพามฤคทายวัน เขตเมืองสงสมารคิระ แคว้นกัคคะ ครั้นนั้น ภิกษุใช้มือเปื้อนอาหารจับภาชนะน้ำดื่มที่ปราสาทโกกนท พวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณพระสมณะ เชื้อสายศากยบุตรจึงใช้มือเปื้อนอาหารจับภาชนะน้ำดื่ม เหมือนคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาแล้ว”

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ พวกกันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณภิกษุจึงใช้มือเปื้อนอาหารจับภาชนะน้ำดื่มแล้ว” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกภิกษุใช้มือเปื้อนอาหารจับภาชนะน้ำดื่มจริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โณโมฆบุรุษเหล่านั้น จึงใช้มือเปื้อนอาหารจับภาชนะน้ำดื่มแล้ว ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

๕. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่จับภาชนะน้ำดื่มด้วยมือเปื้อนอาหาร
เรื่องพระหลายรูป จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขยิกัณห์]

๖.สุรสุวรรค สิกขาบทที่ ๕

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงจับภาชนะน้ำดื่มด้วยมือเปื้อนอาหาร

ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ จับภาชนะน้ำดื่มด้วยมือเปื้อนอาหาร ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุดต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุรับประเคนไว้เพราะคิดจะล้างเองหรือใช้ผู้อื่นล้าง	
	๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง
๗. ภิกษุวิกลจริต	๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๖.สุรสุวรรค สิกขาบทที่ ๖

สิกขาบทที่ ๖

เรื่องพระหลายรูป

[๖๓๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เกสภพามฤคทายวัน เขตเมืองสงสมารคิระ แคว้นกัคคะ ครั้นนั้น ภิกษุทั้งหลายเห็นาล้างบาตรที่มีเมล็ดข้าวในละแวกบ้าน ใกล้โกกนทปราสาท พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทนาว่า “โณพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงเห็นาล้างบาตรที่มีเมล็ดข้าวในละแวกบ้าน เหมือนคฤหัสถ์ผู้บริโภคคามเล่า”

พวกภิกษุได้ยินชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทนาว่า “โณภิกษุทั้งหลายจึงเห็นาล้างบาตรที่มีเมล็ดข้าวในละแวกบ้านเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกภิกษุเห็นาล้างบาตรที่มีเมล็ดข้าวในละแวกบ้าน จริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โณโมฆบุรุษเหล่านั้น จึงเห็นาล้างบาตรที่มีเมล็ดข้าวในละแวกบ้านเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้มีได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

๖. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่เห็นาล้างบาตรที่มีเมล็ดข้าวในละแวกบ้าน

เรื่องพระหลายรูป จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๖.สุรสุวรรค สิกขาบทที่ ๖

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงเทน้ำล้างบาตรมีเมล็ดข้าวในละแวกบ้าน

ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ เทน้ำล้างบาตรมีเมล็ดข้าวในละแวกบ้าน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุเก็บเมล็ดข้าวออก แล้วเทน้ำล้างบาตรหรือขยี้เมล็ดข้าวให้
ละลายหรือเทน้ำล้างบาตรในกระโถนนำไปเทข้างนอก	
๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	
๗. ภิกษุวิกลจริต	๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๖.สุรสุวรรค สิกขาบทที่ ๗

สิกขาบทที่ ๗

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๓๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่คนผู้กัณฐม บรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ ตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงแสดงธรรมแก่คนผู้กัณฐมเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอแสดงธรรมแก่คนผู้กัณฐมจริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย โชนพวกเธอจึงแสดงธรรมแก่คนผู้กัณฐมเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

๗. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนกัณฐม

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๖๓๔] สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายยำเกรงที่จะแสดงธรรมแก่คนไข้ผู้กัณฐม พวกชาวบ้านจึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โชนพระสมณะเชื้อสายศากยบุตร จึงไม่แสดงธรรมแก่คนไข้ผู้กัณฐมเล่า” พวกภิกษุได้ยินชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา ครั้นแล้วภิกษุเหล่านั้นจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๖.สุรสุวรรค สิกขาบทที่ ๗

ทรงอนุญาตให้แสดงธรรมแก่คนไข้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่ง
กับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้แสดงธรรมแก่คนไข้ผู้กำนัรได้”
แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

พึงทำความเข้าใจว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้กำนัร
เรื่องภิกษุหลายรูป จบ

สิกขาบทวิรังค์

ที่ชื่อว่า ร่ม ได้แก่ ร่ม ๓ ชนิด คือ (๑) ร่มผ้าขาว (๒) ร่มเสื่อลำแพน (๓) ร่ม
ใบไม้ที่เย็บเป็นวงผูกติดกับซี่

ที่ชื่อว่า ธรรม ได้แก่ พุทธภาษิต สาวกภาษิต ฤาษีภาษิต เทวดาภาษิตที่
ประกอบด้วยอรรถ ที่ประกอบด้วยธรรม

บทว่า แสดง คือ ภิกษุแสดงเป็นบท ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ บท แสดงเป็น
อักษร ต้องอาบัติทุกกฏทุก ๆ อักษร

ภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้กำนัร

ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้กำนัร ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุต้นบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๖.สุสุวรรค สิกขาบทที่ ๘

สิกขาบทที่ ๘

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๓๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่คนถือไม้พลอง ฯลฯ

พระบัญญัติ

๘. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้ถือไม้พลอง

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า ไม้พลอง ได้แก่ ไม้พลองยาว ๔ ศอก ขนาดศอกของคนสันฐานปานกลาง ยาวกว่านั้นไม่ใช่ไม้พลอง สั้นกว่านั้น ก็ไม่ใช่ไม้พลอง

ภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้ถือไม้พลอง

ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้ถือไม้พลอง ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๖.สุสุวรรค สิกขาบทที่ ๙

สิกขาบทที่ ๙

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๓๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่คนถือศีลตรา ฯลฯ

พระบัญญัติ

๙. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้ถือศีลตรา

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ที่ชื่อว่า ศีลตรา ได้แก่ เครื่องประหารมีคมข้างเดียว มีคม ๒ ข้าง
ภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้ถือศีลตรา
ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้ถือศีลตรา ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุไม่รู้	๔. ภิกษุเป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุต้นบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๖.สุสุวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๓๗] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้ถืออาวฐ ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑๐. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้ถืออาวฐ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังก์

ภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้ถืออาวฐ
ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้ถืออาวฐ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุดันบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

สุสุวรรคที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๑

๗. ปาทุการวรรค

หมวดว่าด้วยเชียงเท้า

สิกขาบทที่ ๑

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๓๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่คนผู้สวมเชียงเท้า ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้สวมเชียงเท้า^๑

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้สวมเชียงเท้า
ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ ผู้เหยียบเชียงเท้า สวมเชียงเท้าหรือสวมเชียงเท้าหุ้มสัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ เชียงเท้า คือรองเท้าไม้ สำหรับสวมในบ้าน, เกี้ยว

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๗๑๗ }

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๒

สิกขาบทที่ ๒

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๓๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่คนสวมรองเท้า ฯลฯ

พระบัญญัติ

๒. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้สวมรองเท้า

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิกังค์

ภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้สวมรองเท้า
ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ ที่เหยียบบนรองเท้า สวมรองเท้า หรือสวมรองเท้าหุ้มสัน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุต้นบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๓

สิกขาบทที่ ๓

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๔๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่คนอยู่ในยาน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๓. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้อยู่ในยาน^๑

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังค์

ที่ชื่อว่า ยาน ได้แก่ คานหาม รถ เกวียน เตียงหาม วอ เปลหาม
ภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้อยู่ในยาน
ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้อยู่ในยาน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุไม่รู้	๔. ภิกษุเป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุดันบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ผู้อยู่ในยาน หมายถึงบุคคลผู้นั่งบนคานหาม บนวอ ถูกอุ้มไป ถูกแบกใส่บาไป นั่งบนยานที่ไม่ได้เทียมม้า หรือแม้ที่นั่งบนล้อที่แยกส่วนออกมา ถือว่านั่งอยู่ในยานทั้งสิ้น แต่ถ้าอยู่ในยานด้วยกันทั้งภิกษุผู้แสดงธรรม และอุบาสกผู้รับธรรมเทศนา ภิกษุแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้อยู่ในยานด้วยกันได้ ถ้าภิกษุผู้แสดงธรรมนั่งอยู่ข้างหน้าในที่สูงกว่าหรือเสมอกันกับอุบาสกผู้ฟัง ไม่ต้องอาบัติ (วิ.อ. ๒/๖๔๐/๔๕๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๗๑๙ }

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขยิกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๔

สิกขาบทที่ ๔

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๔๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่คนผู้อยู่บนที่นอน ฯลฯ

พระบัญญัติ

๔. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้อยู่บนที่นอน

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิกังค์

ภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้อยู่บนที่นอน
ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้อยู่บนที่นอน โดยที่สุดผู้บนบนพื้นดิน ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุต้นบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๕

สิกขาบทที่ ๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๔๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่คนที่นั่งรัดเข่า ฯลฯ

พระบัญญัติ

๕. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไขผู้นั่งรัดเข่า

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไขผู้นั่งรัดเข่า
ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไขผู้นั่งรัดเข่าด้วยมือ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุต้นบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๕ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๖

สิกขาบทที่ ๖

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๔๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่คนผู้โปกศีระะ ฯลฯ

พระบัญญัติ

๖. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่ใช่ผู้โปกศีระะ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิรังค์

ที่ชื่อว่า ผู้โปกศีระะ คือ พันไม่ให้เห็นปลายผม
ภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไขผู้โปกศีระะ
ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไขผู้โปกศีระะ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข
๕. ภิกษุให้เขาเปิดปลายมวยผมแล้วจึงแสดง	
๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	
๗. ภิกษุวิกลจริต	๘. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๖ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๗

สิกขาบทที่ ๗

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๔๔] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่คนผู้คลุมศีรษะ ฯลฯ

พระบัญญัติ

๗. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้คลุมศีรษะ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิกังค์

ที่ชื่อว่า **คลุมศีรษะ** คือ ท่านกล่าวถึงผู้ห่มผ้าคลุมตลอดศีรษะ

ภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้คลุมศีรษะ

ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้คลุมศีรษะ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๕. ภิกษุให้เขาเปิดผ้าคลุมศีรษะแล้วจึงแสดง

๗. ภิกษุวิกลจริต

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๔. ภิกษุผู้เป็นไข้

๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๘. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๘

สิกขาบทที่ ๘

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๔๕] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์นั่งบนพื้นดิน แสดงธรรมแก่คนผู้นั่งบนอาสนะ ฯลฯ

พระบัญญัติ

๘. พึงทำความสำเหนียกว่า เรานั่งที่พื้นดินจักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้นั่งบนอาสนะ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุที่นั่งอยู่บนพื้นดินไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้นั่งบนอาสนะ
ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ นั่งบนพื้นดินแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้นั่งบนอาสนะ
ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุต้นบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๘ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๙

สิกขาบทที่ ๙

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๔๖] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์นั่งบนอาสนะต่ำ แสดงธรรมแก่คนผู้นั่งบนอาสนะสูง บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงนั่งบนอาสนะต่ำแสดงธรรมแก่คนผู้นั่งบนอาสนะสูงเล่า” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงประชุมสงฆ์แสดงธรรมกถา

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอนั่งบนอาสนะต่ำแสดงธรรมแก่คนผู้นั่งบนอาสนะสูง จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตำหนิว่า “ ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย !इनพวกเธोजึงนั่งบนอาสนะต่ำแสดงธรรมแก่คนผู้นั่งบนอาสนะสูงเล่า โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อมใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” ครั้นทรงตำหนิแล้วทรงแสดงธรรมกถา รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า

เรื่องภรรยาของบุรุษจันฑาล

[๖๔๗] “ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ภรรยาของบุรุษจันฑาลคนหนึ่ง ในกรุงพาราณสี มีครรภ์ ครั้นแล้วนางจึงได้กล่าวกับสามีว่า “นาย ดิฉันกำลังตั้งครรภ์ อยากกินมะม่วง”

สามีตอบว่า ‘มะม่วงไม่มีเพราะไม่ใช่ฤดูมะม่วง’

นางกล่าวว่า ‘ถ้าไม่ได้ ดิฉันต้องตาย’

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๙

ครั้งนั้น มีต้นมะม่วงของหลวงให้ผลทุกฤดูอยู่ต้นหนึ่ง ภิกษุทั้งหลาย ครั้นแล้ว
 บุรุษจันทาลจึงไปถึงที่ต้นมะม่วง ครั้นถึงแล้วได้ขึ้นไปแฝงกายอยู่บนต้น พอดี
 พระราชาเสด็จไปถึงที่ต้นมะม่วงพร้อมกับพราหมณ์ปุโรหิต ครั้นถึงแล้วจึงประทับนั่ง
 บนอาสนะแล้วทรงเรียนมนต์

ภิกษุทั้งหลาย ที่นั่น บุรุษจันทาลได้มีความคิดดังนี้ว่า ‘พระราชาองค์นี้ประทับ
 นั่งบนอาสนะสูงเรียนมนต์ ชื่อว่ามีไข้พระราชาผู้ทรงธรรม พราหมณ์คนนี้นั่งบน
 อาสนะต่ำสอนมนต์แก่ผู้นั่งบนอาสนะสูง ก็ชื่อว่ามีไข้ผู้ประพฤติธรรม และเราผู้ที่
 ล้มมะม่วงของหลวงเพราะภรรยาเป็นเหตุ ก็ชื่อว่ามีไข้ผู้ประพฤติธรรม แท้จริง การ
 กระทำดังนี้ล้วนต่ำทราม’ จึงไต่ลงมา ณ ที่นั้นกล่าวว่า

‘คนทั้ง ๒ คือ พราหมณ์ผู้สอนมนต์
 และพระราชาผู้ทรงเรียนมนต์โดยไม่เคารพธรรม
 ย่อมไม่รู้ธรรมและไม่เห็นธรรม

พราหมณ์กล่าวว่า

‘เพราะเรากินข้าวสาลีผสมแกงเนื้อที่สะอาด ฉะนั้น
 จึงไม่ประพฤติธรรมที่พระอริยเจ้าสรรเสริญ’

บุรุษจันทาลกล่าวว่า

‘เราตำหนิการได้ทรัพย์และการได้เกียรติยศเพราะ
 พฤติกรรมเช่นนั้น
 นั้นเป็นวิถีชีวิตอันเป็นเหตุให้ตกต่ำ
 และเป็นการครองชีพโดยมิชอบ
 การครองชีพอย่างนั้นไม่มีประโยชน์
 ท่านมหาพราหมณ์ ท่านรีบไปเสียเถิด
 แม้คนเหล่าอื่นก็ยังรู้จักหุงหากินได้
 ความอาธรรมที่ท่านประพฤติด้อย่าได้ทำลายท่าน

เหมือนหมอน้ำแตก’^๑

เรื่องภรรยาของบุรุษจันทาล จบ

เชิงอรรถ :

^๑ อรรถกถาอธิบายว่า “ถ้าท่านไม่หนีไปจากที่นี่ ยังจะประพฤติความไม่ชอบธรรมอยู่ ท่านผู้ประพฤติความ
 ไม่ชอบธรรมนั้นแหละจะแตก เหมือนก้อนหิน(หล่น)ทับหมอน้ำแตก (วิ.อ. ๒/๖๔๗/๔๕๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า :๗๒๖ }

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๙

ทรงดำหนิแล้วบัญญัติสิกขาบท

ภิกษุทั้งหลาย แม้ในกาลนั้น พรหมณนั่งบนอาสนะต่ำ สอนมนต์พระราชา ผู้ประทับนั่งบนอาสนะสูง ยังไม่เป็นที่พอใจของเรา โฉนบัดนี้ การที่ภิกษุนั่งบนอาสนะต่ำแสดงธรรมแก่คนผู้ั่งบนอาสนะสูง จึงจักเป็นที่พอใจของเราเล่า” แล้วจึงรับสั่งให้ ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

๙. พึงทำความสำเหนียกว่า เรานั่งบนอาสนะต่ำ จักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้ั่งบนอาสนะสูง

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุนั่งบนอาสนะต่ำ ไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้ั่งบนอาสนะสูง
ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ นั่งบนอาสนะต่ำ แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้ั่งบนอาสนะสูง ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุดต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุดันบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๙ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรค [๗.เสขยิกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๑๐

สิกขาบทที่ ๑๐

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๔๘] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ยืนแสดงธรรมแก่คนผู้นั่งอยู่ ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑๐. พึงทำความสำเหนียกว่า เรายืนอยู่จักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้นั่งอยู่

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุยืนอยู่ ไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้นั่งอยู่
ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ ยืนอยู่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้นั่งอยู่ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุตันบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๑๐ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๑๑

สิกขาบทที่ ๑๑

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๔๙] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เดินอยู่ข้างหลัง แสดงธรรมแก่คนผู้เดินไปข้างหน้า ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑๑. พึงทำความสำเหนียกว่า เราเดินอยู่ข้างหลัง จักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้เดินไปข้างหน้า

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิกังค์

ภิกษุเดินอยู่ข้างหลัง ไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้เดินไปข้างหน้า
ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ เดินอยู่ข้างหลัง แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้เดินไปข้างหน้า ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุต้นบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๑๑ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรังก์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๑๒

สิกขาบทที่ ๑๒

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๕๐] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เดินอยู่นอกทาง แสดงธรรมแก่คนผู้เดินไปในทาง ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑๒. พึงทำความสำเหนียกว่า เราเดินไปนอกทางจักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้เดินในทาง

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุเดินไปนอกทาง ไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้เดินไปในทาง
ภิกษุใดไม่เอื้อเฟื้อ เดินอยู่นอกทาง แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้เดินไปในทาง
ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	๖. ภิกษุวิกลจริต
๗. ภิกษุตันบัญญัติ	

สิกขาบทที่ ๑๒ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรค [๗.เสขยิกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๑๓

สิกขาบทที่ ๑๓

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๕๑] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ยืนถ่ายอุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะบ้าง ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑๓. พึงทำความสำเหนียกว่า เราไม่เป็นไช้ จักไม่ยืนถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะ

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่เป็นไช้ ไม่พึงยืนถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะ

ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ ไม่เป็นไช้ยืนถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะ ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ

๒. ภิกษุไม่มีสติ

๓. ภิกษุผู้ไม่รู้

๔. ภิกษุผู้เป็นไช้

๕. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง

๖. ภิกษุวิกลจริต

๗. ภิกษุต้นบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๑๓ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวีรค [๗.เสขยิกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๑๔

สิกขาบทที่ ๑๔

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๕๒] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ถ่ายอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนน้ำลายบ้าง ลงบนของเขียว ฯลฯ

พระบัญญัติ

๑๔. พึงทำความสำเหนียกว่า เราไม่ใช่จักไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนน้ำลาย ลงบนของเขียว

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่เป็นไข้ไม่พึงถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนน้ำลายลงบนของเขียว
ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ ไม่เป็นไข้ ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนน้ำลายลงบน
ของเขียว ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุไม่รู้	๔. ภิกษุเป็นไข้
๕. ภิกษุถ่ายลงในที่ไม่มีมีของเขียวแต่ไหลไปรดของเขียว	
๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง	
๗. ภิกษุวิกลจริต	๘. ภิกษุดันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๑๔ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

๗.ปาทุการวรรค สิกขาบทที่ ๑๕

สิกขาบทที่ ๑๕

เรื่องพระฉัพพัคคีย์

[๖๕๓] สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ถ่ายอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนน้ำลายบ้าง ลงในน้ำ พวกชาวบ้านจึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงถ่ายอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนน้ำลายบ้างลงในน้ำ เหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคคามเล่า”

พวกภิกษุได้ยินชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย สันโดษ จึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “इनพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงถ่ายอุจจาระบ้าง ถ่ายปัสสาวะบ้าง บ้วนน้ำลายบ้าง ลงในน้ำเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงสอบถามแล้วบัญญัติสิกขาบท

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอถ่ายอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนน้ำลายบ้าง ลงในน้ำ จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ฯลฯ โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

๑๕. พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนน้ำลาย ลงในน้ำ

สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้

เรื่องพระฉัพพัคคีย์ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]
บทสรุป

เรื่องภิกษุผู้เป็นไข้

[๖๕๔] สมัยนั้น พวกภิกษุผู้เป็นไข้ย่ำเเกรงอยู่ที่จะถ่ายอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนน้ำลายบ้าง ลงในน้ำ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ทรงอนุญาตภิกษุผู้เป็นไข้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ แล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้เป็นไข้ถ่ายอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนน้ำลายบ้าง ลงในน้ำได้” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระอนุบัญญัติ

พึงทำความเข้าใจว่า เราไม่เป็นไข้ จักไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือ บ้วนน้ำลายลงในน้ำ

เรื่องภิกษุผู้เป็นไข้ จบ

สิกขาบทวิภังค์

ภิกษุไม่เป็นไข้ ไม่พึงถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนน้ำลายลงในน้ำ
ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ ไม่เป็นไข้ ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนน้ำลายลงในน้ำ
ต้องอาบัติทุกกฏ

อนาปัตติวาร

ภิกษุต่อไปนี้ไม่ต้องอาบัติ คือ

๑. ภิกษุไม่จงใจ	๒. ภิกษุไม่มีสติ
๓. ภิกษุผู้ไม่รู้	๔. ภิกษุผู้เป็นไข้
๕. ภิกษุถ่ายบนบก แต่ไหลลงน้ำ	๖. ภิกษุผู้มีเหตุขัดข้อง
๗. ภิกษุวิกลจริต	๘. ภิกษุจิตฟุ้งซ่าน
๙. ภิกษุถูกเวหนาบีบคั้น	๑๐. ภิกษุตันบัญญัติ

สิกขาบทที่ ๑๕ จบ

ปาฏกาวรรคที่ ๗ จบ

พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ [๗.เสขียกัณฑ์]

บทสรุป

บทสรุป

ท่านทั้งหลาย ธรรมคือเสขียะทั้งหลาย ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

ข้าพเจ้าขอถามท่านทั้งหลาย ในธรรมคือเสขียะเหล่านั้นว่า

“ท่านทั้งหลายบริสุทธแล้วหรือ”

ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๒ “ท่านทั้งหลายบริสุทธแล้วหรือ”

ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๓ “ท่านทั้งหลายบริสุทธแล้วหรือ”

ท่านทั้งหลายบริสุทธแล้วในธรรมคือเสขียะเหล่านี้ เพราะฉะนั้นจึงนิ่ง ข้าพเจ้า
ขอถือความนิ่งนั้นเป็นมตอย่างนี้

เสขียะ จบ

เสขียกัณฑ์ จบ

๘. อธิกรณสมณะ

ท่านทั้งหลาย ธรรมคืออธิกรณสมณะ ๗ เหล่านี้มาถึงวาระที่จะยกขึ้นแสดงเป็นข้อ ๆ ตามลำดับ

(ธรรมเป็นเครื่องระงับอธิกรณ์ ๗ อย่าง คือ)

[๖๕๕] เพื่อระงับอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ (๑) พึงให้สัมมุขารินัย^๑ (๒) พึงให้สตินัย^๒ (๓) พึงให้อมุพหวินัย^๓ (๔) พึงให้ปญฺญญาตกรณะ^๔ (๕) พึงให้เยภยยสิกา^๕ (๖) พึงให้ตัสสปาปิยสิกา^๖ (๗) พึงให้ติณวัตถการกะ^๗

บทสรุป

ท่านทั้งหลาย ธรรมคืออธิกรณสมณะ ๗ อย่าง ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว
ข้าพเจ้าขอถามท่านทั้งหลาย ในธรรมคืออธิกรณสมณะเหล่านั้นว่า
“ท่านทั้งหลายบริสุทธฺิแล้วหรือ”
ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๒ “ท่านทั้งหลายบริสุทธฺิแล้วหรือ”
ข้าพเจ้าขอถามเป็นครั้งที่ ๓ “ท่านทั้งหลายบริสุทธฺิแล้วหรือ”
ท่านทั้งหลายบริสุทธฺิแล้วในธรรมคืออธิกรณสมณะ ๗ เหล่านี้ เพราะเหตุนั้น
จึงนี้ ข้าพเจ้าขอถือความนิ่งนั้นเป็นมติอย่างนี้

อธิกรณสมณะ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ สัมมุขารินัย คือวิธีตัดสินที่พึงทำในที่พร้อมหน้าสงฆ์ ธรรม และวัตถุ

^๒ สตินัย คือวิธีตัดสินที่ยกสดิขึ้นเป็นหลัก

^๓ อมฺพหวินัย คือวิธีตัดสินที่ให้แกภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้ว

^๔ ปญฺญญาตกรณะ คือวิธีตัดสินโดยปรับโทษตามคำสารภาพ

^๕ เยภยยสิกา คือวิธีตัดสินโดยอาศัยเสียงข้างมาก

^๖ ตัสสปาปิยสิกา คือวิธีตัดสินโดยปรับโทษแก่ผู้ทำความผิด

^๗ ติณวัตถการกะ คือวิธีตัดสินโดยวิสัยอมความ ตามศัพท์แปลว่า ระเบียบตั้งกลบไว้ด้วยหญ้า

(นัย วิ.จ. ๖/๑๘๕-๒๑๓/๒๑๘-๒๔๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า : ๗๓๖ }

คำนิคม

คำนิคม

ท่านทั้งหลาย นิทาน ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

ธรรม คือ ปาราชิก ๔ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

ธรรม คือ สังฆาทิเสส ๑๓ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

ธรรม คือ อนียต ๒ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

ธรรม คือ นิสัคคียปาจิตติย ๓๐ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

ธรรม คือ ปาจิตติย ๙๒ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

ธรรม คือ ปาฏิเทสนียะ ๔ สิกขาบท ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

ธรรม คือ เสขียะทั้งหลาย ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

ธรรม คือ อธิกรณสมณะ ๗ ข้าพเจ้ายกขึ้นแสดงแล้ว

สิกขาบทของพระผู้มีพระภาคนั้นมีเท่านี้ มาในสูตร^๑ นับเนื่องในสูตร มาสู่วาระ
ที่จะพึงยกขึ้นแสดงเป็นข้อ ๆ ตามลำดับทุกกึ่งเดือน

พวกเราทั้งหมดพึงพร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน ศึกษาในพระสูตร
นั้นเทอญ

มหาวิกังค จบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๒ วินัยปิฎกที่ ๑๒ มหาวิกังค ภาค ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “พระสูตร” หมายถึงพระปาติโมกขนั่นเอง

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒ หน้า:๗๓๗ }

คำอนุโมทนาและคำอธิบายท้ายเล่ม

ไฟล์ PDF เวอร์ชัน 1.0 - พระไตรปิฎกแปลไทย ฉบับ มจร. เล่ม 02

ที่แสดงอยู่นี้ ได้ถูกคัดลอกข้อความมาจาก

- โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มจร. - MCUTRAI Version 1.0

และ

- ข้อมูลพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มจร. (ออนไลน์) จากเว็บไซต์ธัมมโชติ

<http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu/index.htm>

ขออนุโมทนาสาธุกับ “คุณ ธัมมปกาสิโน”

ผู้จัดทำเรียบเรียงไฟล์ PDF ฉบับนี้

ไฟล์ PDF เวอร์ชัน 1.0 นี้ ได้ถูกเริ่มอัปโหลดสู่สาธารณะเมื่อเดือน เมษายน พ.ศ. 2558

หากพบข้อผิดพลาดใดๆ ในส่วนของไฟล์ PDF

โปรดแจ้งมาที่อีเมล info@thepathofpurity.com